HENRY MORTON ROBINSON

A BÍBOROS

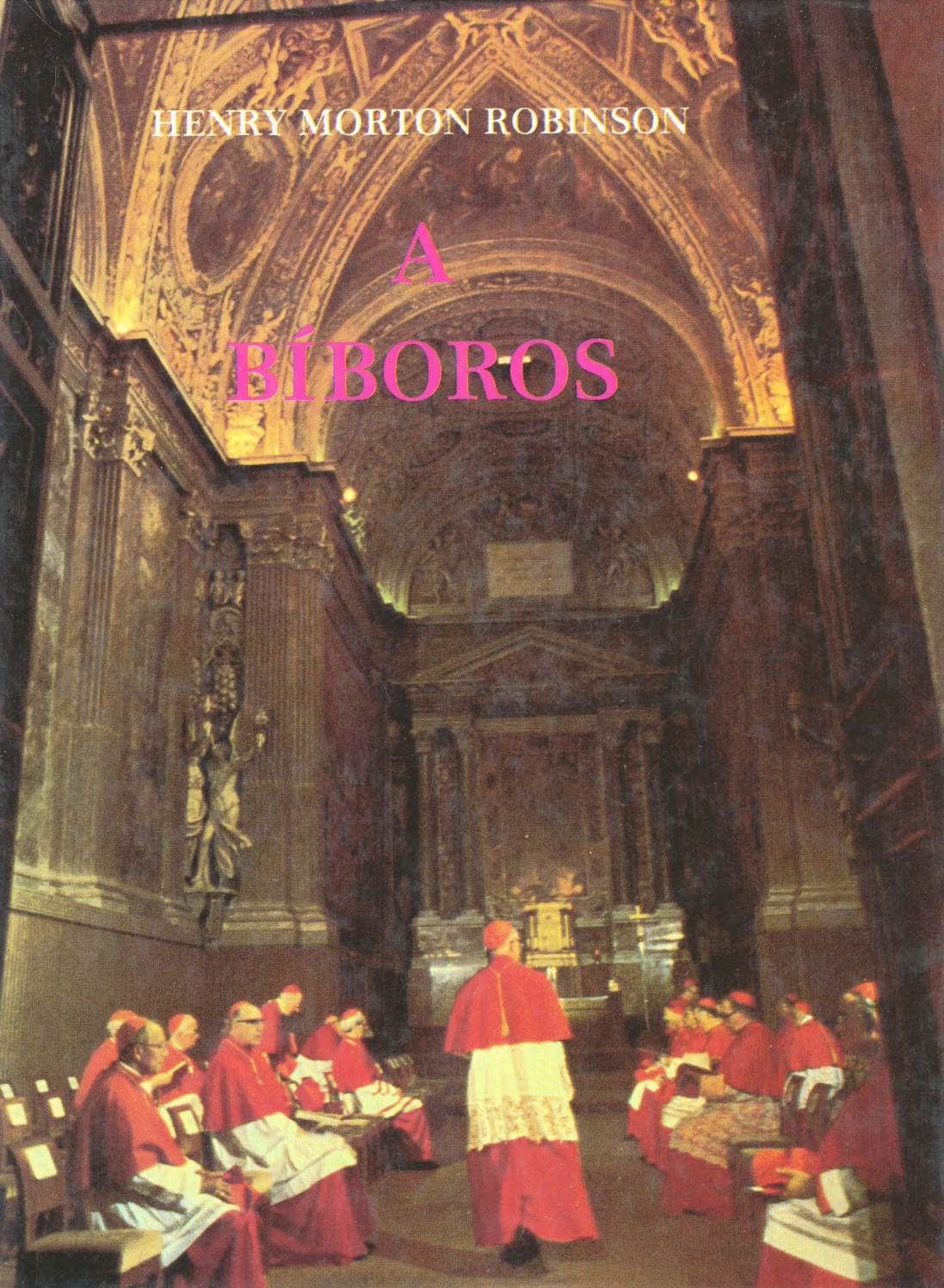

HENRY MORTON ROBINSON

A BÍBOROS

HENRY MORTON ROBINSON

A BÍBOROS

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1988

AZ EREDETI MŰ CÍME:

THE CARDINAL
BY
HENRY MORTON ROBINSON
© SIMON AND SCHUSTER, INC. USA

FORDÍTOTTA

DR. BÚZÁS JÓZSEF

A FORDÍTÁST AZ ANGOL EREDETIVEL
EGYBEVETETTE, KIEGÉSZÍTETTE ÉS ÁTDOLGOZTA

VAJDA JULIANNA

Minden jog fenntartva,
beleértve a bárminemű eljárással
való sokszorosítás jogát is.

ELŐSZÓ

Több szerző kijelenti előszavában, hogy szereplői sem élő, sem halott emberekhez nem hasonlítanak. Bár ilyen kijelentést néhány szereplőmmel kapcsolatban én is tehetnék, de „A bíboros" Stephen Fermoyle-jéről nem merném állítani, hogy csupán fantáziám szülötte. Inkább azt kell mondanom, hogy mindazokból a papokból van benne valami, akiket valaha ismertem – és főleg azokból, akik papi hatalmukkal és működésükkel titokzatos jelet hagytak ifjú lelkemen.

Azt a képességemet, hogy a pap életét talán mélyebben látom, mint mások, ezeknek az idővel kitörölhetetlenné váló élményeknek köszönhetem. Erre a látszólag bizonytalan alapra támaszkodva, majd az érettebb évek komoly tanulmányaival próbáltam megalkotni Stephen Fermoyle gazdag, színes jellemét. Sokan talán önteltségnek tartják, mert „hogyan is közeledhet egy világi ember az oltárhoz, mint a legszentebb áldozat bemutatója; a gyóntatószékhez, mint a bűnök feloldozója; hogyan veheti kézbe a pásztorbotot, vagy miként használhatja az Egyház vezetőinek fenntartott bíboros kalapot?" Bár elismerem, hogy a pap lelkülete sokszor ismeretlen előttünk, világiak előtt; mégis ez az irodalmilag elhanyagolt terület minden író számára igazi kihívást jelent.

Talán érdekli az olvasót, hogy gyermekkoromtól fogva katolikus vagyok. Hogy jó katolikus vagy sem, az egyedül Istenre és rám tartozik. Soha nem akartam pap lenni. A papi munka és hivatás azonban mindig tisztelettel töltött el, mint írót. Ezeket az érzelmeimet próbáltam szavakba önteni, amikor „A bíboros" főszereplőjében egy tehetséges, de nagyon emberi papot rajzolok meg, aki teljesen annak a hivatásnak él, hogy fölszentelt közvetítő legyen Isten és az emberek között.

Lehet, hogy olvasóim közül többen valószínűtlenül erényesnek találják hősömet, mások talán azt kifogásolják, hogy kezdetben, ha csak pillanatokra is, de megfeledkezik isteni elhivatottságáról. Nem azért, mintha az ilyen kritika elejét akarnám venni, de kérem olvasóimat, hogy Stephen Fermoyle-t és általában az embereket ne az egyes esetek alapján ítéljék meg, hanem tartsák szem előtt egész életük célkitűzését.

Könyvem, „A bíboros" nem hírverés az Egyház mellett, vagy ellen. Határozottan kijelentem, hogy nem akar teológiai tanulmány, vagy történelmi mű lenni. Egyszerűen csak kitalált regény, aminek cselekményét olyan valaki szövögette, aki figyeli a világot és – minden bennünket érő baj ellenére is – hisz abban, hogy e széles nagyvilágban hit, remény és szeretet tölti be a jóakaratú emberek lelkét.

Woodstock, New York
1950. január 19.

HENRY MORTON ROBINSON

E LA SUA VOLONTATE É NOSTRA PACE
„és akaratja: békénk"

PARADICSOM, III. ÉNEK
(Dante: Isteni színjáték)

Kérdés: Miért teremtett bennünket Isten?

Felelet: Isten azért teremtett bennünket, hogy Őt megismerjük, szeressük, neki szolgáljunk ebben a világban és boldogok legyünk vele az örökkévalóságban.

A katekizmus első leckéje

BEVEZETÉS

A nyílt tengeren

Mint már több firenzei elődje, Gaetano Orselli, a „Vezuvio" luxusgőzös teljhatalmú kapitánya is szerette az ékszereket. Fiatalabb korában nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy magát – különösen kezeit – föl ne ékszerezze. Most már, a negyvenes évek derekán ízlése kifinomult. Orselli kapitány számára maga a kincs, az ékszer lett valamiféle szent tisztelet tárgya. Megelégedett azzal, hogy csak egyetlen egy gyűrűt viseljen, de figyelmet fordított arra, hogy jó érzékkel válassza ki a megfelelő alkalomra a megfelelő ékszert.

Ma estére különös gonddal választott gyűrűt. Pár perc múlva a Vezuvio parancsnoki hídján kell megjelennie, hogy néhány külön meghívott, elsőosztályú utasnak megmutassa az égbolt szépségeit, a ragyogó csillagokat, csillagképeket és bolygókat.

Ékszerdoboza fölé hajolva tanácstalanul latolgatta, hogy a műves csiszolású smaragdot, vagy a burmai rubint válassza-e. A kapitánynak sok gyűrűje volt, de több száz lehetett volna, ha bevett szokása szerint azokat nem ajándékozza el nőismerőseinek, főleg északi típusú, lenszőke, teltkeblű, kékszemű hölgyeknek.

Mikor mégis a rubin mellett döntött, azt különös ünnepélyességgel húzta ápolt mutatóujjára, egészen le az ujj tövéig. Szóróval megillatosította „de Reszke" szakállát, az aranyszőke kétszöget úgy állította be, amint a „Vezuvio" kéményei állnak, majd alaposan megvizsgálta a háromrészes tükörben, hogy kifogástalan-e az öltözéke. Mások csak egy elegáns férfit láttak volna a tükörben, de Orselli kapitány az igazságnak megfelelőbben egy ironikus mosolyú reneszánsz fejedelem képét látta maga előtt.

Szép fogaival leharapta egy havanna szivar végét, és elindult a fedélzetre. Tiszta, holdfény nélküli éjszaka volt. A csillagok a pontos mértani ábrákat világosan kirajzolták az égboltra. Orselli a hajós

éles szemével egyszerre nézte az eget és a tengert s közben olyan pontosan megállapította a „Vezuvio" helyzetét, mintha sextánst és chronométert használt volna. A Kos és a Sarkcsillag megmutatta neki, hogy hajója az Atlanti-óceán északnyugati hajóútján van és a Szent Vince-fok, Európa legkiugróbb délnyugati pontja a hajó jobb oldalán lassan eltűnik. A „Vezuvio" két és fél napja futott ki Nápolyból, átszelte a Földközi-tengert, átkelt a Gibraltár-szoroson és most a nyílt óceánon útban van Boston felé, kereken ötven mérföldnyire a szárazföldtől.

A hajó két oldalán időközönként sugárkévéket szórtak szét a fényszórók. Így jobban látszott a hatalmas felségjel. Ezzel figyelmeztették a tengeralattjárókat, hogy a „Vezuvio" semleges hatalomhoz tartozik. Orselli kapitány személyes meggyőződése az volt, hogy hajójának nem árthatnak a tengeralattjárók. Németország a központi hatalmak számára meg akarta nyerni Olaszországot, Franciaország és Anglia ellen. 1915 áprilisában a tengeralattjárók kapitányai ezért tiszteletben tartották az olasz hajókat. Viszont nem lehetett elvárni hasonló magatartást az úszó aknáktól, amelyek az Atlanti-óceánnak ezen a részén csatangoltak. Tegnap egy angol cirkáló, a „Frobisher" futott aknára, tegnapelőtt egy francia romboló süllyedt el. Mivel a szöges úszó szörnyetegek ellen biztosan védekezni nem lehetett és nyolc csomós sebességgel éppúgy aknára lehetett futni, mint tizennyolccal, az állandó parancs így szólt: „Sebességet tartva, előre!"

A „Vezuvio" húszcsomós sebességgel szántotta az óceánt. A parancsnoki híd teljes sötétségbe borult. Csak a kormányos fülkéjében derengett némi világosság, itt találkozott az utasok egy kis csoportja, akiket a kapitány részint diplomáciai, részint személyes okok alapján választott ki. Orsellinek legjobban a svéd-amerikai mezzoszoprán énekesnő tetszett, akinek Brunhilda-termetéhez jól illett háta közepéig leomló szőke haja. Erna Thirklind művésznévvel tett szert világhírre, és a hajóstársaság reklámfőnöksége szerint a Milánóban, Rómában és Nápolyban aratott fergeteges sikerek után hazájába Amerikába utazik. Orselli kapitány némileg kételkedett a viharos sikerek történetében, de nagyon tetszett neki a művésznő. A hölgyet tartózkodó magatartása ellenére is mély meghajlással és forró kézcsókkal üdvözölte. Az énekesnő hűvössége nem riasztotta el, mert Gaetano Orselli türelmes ember volt, aki tudott várni.

Másodszorra Cornelius J. Deegant kellett köszöntenie, aki feleségével és kíséretével az A-fedélzet úgynevezett „Ildefonso" kabinsorában lakott. Deegan Boston várossal kötött épületanyag szállítási szerződések révén lett milliomossá. Újjáépítette az ír apátságot, Tullymarát, és ennek elismeréséül Rómában pápai lovaggá nevezték ki. Az ünnepség után most visszatér Bostonba. A hatvanéves lovag haja még mindig téglavörös volt és szeplős keze téglakeménységű. Sir Corneliust felesége, Agnes asszony kísérte. Igénytelen, jelentéktelen nő, de annál többet jelentett férjének, hét gyermekének és tizenöt különféle katolikus jótékonysági intézménynek, meg a száz, vagy annál is több ír rokonnak.

Orselli kapitány csak annyiba vette Deeganékat, mint egy világhírű festő polgári megrendelőjét. A kíséretükben lévő sovány, fiatal papot, Stephen Fermoyle-t – aki szigorúan és komolyan nézett, biztosan most volt újmisés – azzal a jellegzetes fejtartással köszöntötte, amivel minden katolikus, még az egyházellenes beállítottságú is köszönteni szokta papját.

Ujját sapkájához érintve, könnyed mozdulattal üdvözölte a többi utast, akik a parancsnoki hídon álltak. Köztük volt egy olasz követségi attasé csodaszép feleségével, egy angol bankár, aki New Yorkban új hajókölcsönöket akart kibocsátani, egy chicagói egyházjogász, aki egy házasság semmissé nyilvánítása miatt hiába utazott Rómába. Orselli kapitány az égbolt általános mozgásáról szóló kis bevezetője után a csillagok felé fordult, melyek évezredek óta bizalmasai és útmutatói az emberiségnek.

Mint minden hajóst, aki az Atlanti-óceán északi felén utazik, Orselli kapitányt is főleg az északi égbolt érdekelte.

– Nézzék csak a Nagymedvét – mutatott a kristálytisztán ragyogó csillagképre, amely mint valami örömtűz csillogott feléjük. – Az északi Sarkcsillag körül mozog, mintha a farkánál fogva forgatnák. Az orra hegyénél látják az Algol-t, a tevehajcsárok barátját. A Nagymedve és a Nyilas közötti aranyos fátylat Bereniké fürtjeiként tartják nyilván a költők. Még az ég is női hajjal ékesíti magát. Elmeséljem a történetét?

A parancsnoki hídon álló utasokat szinte lenyűgözte Orselli gyűrűs ujja, kellemesen illatozó szakálla, költői szókincse éppúgy, mint a csillagos ég. Legtöbben még nem találkoztak ilyen emberrel. Hogy egy huszonötezer tonnás gőzös kapitányának ideje legyen szakállát

gondoznia, míg a hajó teljes gőzzel halad át az aknásított területen és ráadásul költői előadást tartson a csillagokról, ez teljesen érthetetlen volt Cornelius Deegan számára. Deegan már a Szent Szilveszterlovagrend tagjai közé történt fölvétele előtt is az erkölcs oszlopa és támasza volt. Szavaiból fölháborodást lehetett kiérezni, amikor felesége fülébe súgta.

– Agnes, nem tetszik nekem ez az ember. Amikor tengeralattjárók köröznek körülöttünk, többet kellene törődnie a kötelességével!

Orselli kapitány nem sokat törődött az ír megjegyzésével, pedig hallotta, hanem tovább folytatta beszédét, míg a hajó húszcsomós sebességgel tovább szelte a vizet. Megnyerő lényével még jobban izgatta hallgatóságát. Költői pózt vett fel és hangját lágyabbra fogta. Amikor Bereniké történetét így adta elő, akkor ezzel más célja is volt. Mindenki tudta róla, hogy ügyes és bátor tengerész, izmos vállai fizikai erőről árulkodtak, és ez minden érettebb nőt megigéz. Az amerikai-svéd énekesnőt is épp úgy lenyűgözte, mint mindenki mást. Orselli kapitány érezte, hogy nem maradt közömbös a szőke szépség számára. De tudatni akarta vele azt is, hogy neki minden rubinnál jobban tetszik a szőke haj, és ennek kedvéért – ha kérik – le tud mondani a rubinról, különösen egy csillagfényes éjszakán.

– Bereniké minden képzeletet felülmúló szépségű egyiptomi királynő volt – kezdte a történetet. Legszívesebben olaszul mondta volna, de hogy műveltségével kérkedjen, angolul folytatta. – Amikor férje veszélyes harci vállalkozásba kezdett a szíriai pusztaságban, Bereniké levágta aranyszőke haját. – Orselli elegáns mozdulattal kísérte az elbeszélést, mintha ollóval vágna a saját hajába. – Ajándékul Amon Ra oltárára tette a szőke fürtöket. Vannak még ma is ilyen asszonyok? – Kissé kétkedve rázta meg keskeny szakállát és a csillagképre mutatott. – Az istenek ilyen nagy áldozat jutalmául helyezték Bereniké fürtjeit a csillagos égre. Ezért van, hogy szép tavaszi éjszakán a hajósok és szerelmesek kedvesük hajfürtjeit látják a csillagképben.

A történet hatása ezúttal csak mérsékelt volt. Cornelius Deegan morgott, hogy hűvös van, az amerikai pacsirta pedig még jobban betakarta torkát a prémjeibe. A csillagfényes színpadon Orselli kapitány a sokéves tapasztalat alapján több sikert várt. Inkább a smaragdos gyűrűt kellett volna fölvennie? Éppen az Andromeda-történetbe akart kezdeni, amikor megszólalt egy bariton hang:

– Quel'e Lucifero? – A kérdés nyers őszinteséggel volt megfogalmazva és nem oktalanul, hanem a kellő pillanatban hangzott el.

Orselli kapitány úgy érezte, hogy a sötétből rátámadtak. Nem láthatta a kérdezőt, de a hangsúlyból megtudta, hogy római egyházi körökben beszélnek így. Biztos a Deeganékhoz tartozó fiatal pap hangja. A kapitány elhatározta, hogy megtréfálja az újsütetű papot.

– Lucifer? A bukott angyal? Miért akarja tudni, atyám, hogy hol van? – A kérdés nevetést váltott ki a többiekből. – Csak nem fél, hogy Lucifer sorsára jut?

– Én félek, te félsz, mindnyájan félünk – hallatszott a sötétből a jókedvű felelet. – Nem, engem komolyan érdekel a Lucifer, mert ő is, mint névrokona, rendszerint álnevet használ.

A fiatal pap felelete mind formája, mind tartalma miatt igen megtetszett Orsellinek. Szerette kioktatni az embereket, de ő is elviselte, ha időnként megleckéztették.

– Igaza van, atyám! – Ezt a csillagot különféle névvel illetik: Lucifer, Phosphorus, Hesperus, mégis mindig ugyanaz marad.

A kapitány nyugat felé mutatott.

– Ott van, az a sötétvörös, bukott, de mindig büszke csillag.

Az égő szivar parazsának fényében megcsillanó rubin éppúgy piroslott, mint az égen a csillag.

– Az az érdekes, hogy ugyanez a csillag kora reggel aranyos fényben bukkant föl a tengerből Vénusz névvel. Hát nem csodálatos az éjszaka alkimiája? – A finom megjegyzés, az enyhe célzás, ami a kérdésben volt, nem talált feleletre. A társaság lassan, szótlanul oszladozni kezdett.

Orselli kapitány úgy forgolódott vendégei között, mint valami színész. Öröme, hogy a fiatal pappal váltott kis szócsata után az érdeklődés központjában állhat, megkétszereződött. A sebet, amit a váratlan kérdés okozott, Orselli toszkán beszédjének túlzásával, széles gesztusaival ügyesen álcázta. Deeganék előtti mély meghajlása mesterkéltnek hatott. Stephennel szemben a mestervívó szerepét játszotta, aki egy újonc találatához gratulál.

– A szókészsége nagyon jó, atyám! Nagyszerűen eltalált, amikor a „timeo" igét alkalmazta. Én félek, te félsz, mi félünk... Mennyire igaza van! Minden halálos bűn között a gőg és a büszkeség a legveszedelmesebb, a világ nagyjait állandóan fenyegeti, hogy őket bukásba vigye. „Nemes lelkek utolsó gyöngéje ez!" – amint Miltonjuk

mondta. Vagy talán nem jól idéztem? – Ünnepélyes komolysággal Cornelius Deeganhoz fordult és hozzátette: – Ragaszkodnunk kell az eredeti szöveghez, különben jóhírünket elveszítjük.

A pápai lovag zavara kísértésbe ejtette a kapitányt, hogy túllépjen az udvariasság határait.

– Atyám, nem volna kedve a szócsatát kabinomban folytatni? Toszkán büszkeségem elégtételt követel és a csillagok azt mutatják, hogy még korán van. Barátai bizonyára nem sértődnek meg emiatt.

Agnes Deegan észrevette, hogy férjének nyakán a visszafojtott indulattól kidagadnak az erek. Jól ismerte ezt a veszedelmes jelet és tudta, hogy Sir Corny már ökölbe szorította szeplős, vörös öklét, ami a következő pillanatban a kapitány elegáns reneszánsz orrával találkozhat.

– Menjen csak nyugodtan, Stephen – mondta. – Cornelius meg én fáradtak vagyunk már és itt az ideje, hogy lefeküdjünk. – Tekintete végigfutott az égen, mintha most látná először. – Gyönyörű éjszaka vitatkozáshoz.

Stephen habozott. Orselli meghívásában elismerést látott, meg szívesen vitatkozott volna ezzel az elegáns emberrel, de Deeganék sértő semmibevevése megbocsáthatatlan kihívás volt. A fiatal papnak a szellemes világfi és Deeganékhoz fűződő hűséges tisztelete között kellett választania. Bármennyire is csábította a lehetőség, hogy Orsellit jobban megismerheti, mégis a régi hűség mellett döntött.

– Azt hiszem, nagyon álmos ellenfélre találna bennem, kapitány úr. Nem szeretném kitenni magam annak a veszélynek, hogy álmomban ízekre szedjen. Talán egy más alkalommal, ami önnek is megfelel.

Orselli ebben a pillanatban vette észre, hogy az angol bankár nagyon csapja a szelet az énekesnőnek. Az angol veszély, azáltal, hogy együtt távoztak, sokkal nagyobb volt, mint amit a fiatalabb pap jelentett számára. Megigazgatta aranybojtos vállpántját. – Bármikor, atyám, csak ne felejtse el, hogy utunk rövid és csupán egy hét áll rendelkezésére, hogy megmentse a lelkemet. – Hófehér fogai ragyogtak, amikor mosolyogva köszönt el Deeganéktól. – A domani!

– A domani! – ismételte Stephen és míg Deeganékat követte, azon tűnődött, hogy hol találkozott már ilyen minden hájjal megkent és mégis megnyerő szélhámossal.

*

Deeganék kabinjai mindazt a túlzott kényelmet megadták, amit a század második évtizedében az olasz hajókon az amerikaiak elvártak. Gobelinek a falon, meg gazdag aranydíszek szolgáltak megfelelő keretül az újdonsült „Szent Szilveszter" lovagnak. Leült egy rokokó székre, hatalmas lábait, melyek nem egyszer másztak föl létrán, míg kezében malteros vödröt cipelt, most egy kecses ülőkére tette és szabadjára engedte Orselli kapitány miatti mérgét.

– Idegeimre megy ez az ember, Stephen! – mondta. – A szakálla, az illatszere, a csillagokról mondott ostobaságai. Mindez sok nekem! – Úgy látszott, mintha a fölindultság Corny hajáról téglaport fújt volna szét. – Ki nem állhatom, hogy egy férfi gyűrűt visel a mutató ujján.

Stephen Fermoyle megértette idős barátja felháborodását. Menynyit tud elviselni vagy megérteni Sir Cornelius? Deegan értékrendszere az elmúlt negyvennyolc óra alatt komoly megterhelésnek volt kitéve. Stephen türelme is már a vége felé járt. Sorsába beletörődve próbálta megoldani a nem könnyű feladatot.

– Régi olasz szokás az, Corny, hogy a férfiak mutatóujjukon gyűrűt viseljenek. A reneszánsz időktől kezdve az arisztokraták mind így viselték. Ez is hozzátartozik a régi olasz hagyományokhoz.

– Én ehhez nem értek – mondta Deegan és láthatólag küszködött azzal, hogy szegényes szókincséből előkeresse a megfelelő szavakat. – Ennek ellenére sem bírom ezt a fickót. Olyan gőgös meg szemtelen és ez nagyon kihoz a sodromból.

– Tudom, mire gondol – válaszolta a fiatal pap, de erről nem akart többet beszélni. Nagyon jól megértette Cornelius Deegan fölháborodásának igazi okát, mint vendég azonban nem akart vitába keveredni eltérő véleménye miatt.

– Büszke vagyok magára, Stephen, hogy a Luciferről szóló kérdéssel leszállította a lóról. – A jó Cornelius Deegan arca a lelkesedéstől pirosra gyúlt. – A bíboros az én számból tudja meg ezt, amikor majd Bostonban tisztelgek nála.

– Ne, Cornelius, kérem ne tegye. Ígérje meg, hogy erről nem beszél senkinek.

– Miért ne beszélnék? – jött tűzbe Deegan ismét.

– Őszintén szólva kissé szégyenlem magamat, a fedélzeten történtek miatt.

– Szégyenli magát? Azért, mert azt az olasz szájhőst egy kicsit kinevették és így legalább arra kényszerítette, hogy a papnak kijáró tiszteletet önnek megadja? Nem, ebben igazán nincs semmi szégyelni való!

Stephennek egyre inkább nehezére esett bizonyos dolgokat megértetni vendéglátójával. Egy pillanatra meg is bánta, hogy Deeganékhoz csatlakozott. De mégsem, hiszen jószívű, bőkezű emberek voltak, az álláspontját azonban tisztáznia kellett.

– Figyeljen csak, Corny! Amikor megkérdeztem: „melyik a Lucifer?", én kötöttem bele. Hiúságát ezzel egy kicsit megpiszkáltam. Ő rögtön észrevette a támadást és azonnal kivédte, úgy, hogy azokat, akik előbb kinevették, megnyerte a maga számára. – Kis várakozás után így folytatta – őszintén szólva én is megpróbáltam egy kissé fontoskodni, meg csillogni azáltal, hogy olaszul kérdeztem.

– Hát nem az az anyanyelve? – kérdezte Deeganné.

– De hát ő akkor angolul beszélt – mondta Stephen.

Deegan tanácstalanul rázta a fejét.

– Egy kissé különösen fogja föl a dolgot, Stephen, egyáltalán nem amerikai módon. Rómában tanulta meg ezt a szemléletet?

Stephen ujjával szórakozottan követte a berakásos asztal mintáit.

– Rómában semmi határozott szemléletet nem kényszerítenek az emberre. Ha már hosszabb ideje ott él az ember, az az érzése támad, hogy egy hatalmas kép egyetlen mozaikszemecskéje csupán. Azt a látásmódot sajátítja el, hogy a világ tarka sokadalmát mozaiknak nézze, mert Rómában igen tarka és változatos az élet. Figyelje csak a kapitányunkat. Hogy önt bosszantja ez az öntelt fickó, nem veszem zokon. De nem szabad elfelejteni, hogy Gaetano Orselli olyan kultúra kiváló mintapéldánya, amit mi, amerikaiak soha meg nem érthetünk, sem nem utánozhatunk.

– Hogyhogy kiváló példánya? Magyarázza meg ezt!

– Nagyon szívesen. Kitűnő tengerésztiszt, elsőrendű hajóskapitány, s ráadásul nemcsak nyelvtehetség, költő, műélvező – „ínyenc", milyen élvezet volt csak nézni is, amint vacsoránál földarabolta a fácánt –, azonkívül borszakértő, nagyszerű ismerője az ékszereknek, a drágaköveknek, a szivarnak és – Stephen szerette volna tudni, mennyire értékelték a mezzoszoprán hangot – az operamuzsikának. Bizonyára el is énekli Wagner, Puccini, Verdi bármelyik operájának a nagyáriáját, vagy legalább dúdolni tudja.

Deeganék a csodálkozástól szóhoz sem jutottak. Hogyan tudhat egy pap, mégpedig ilyen fiatal pap minderről a sok világi dologról? Nemcsak tud róluk, hanem még értékeli is azokat.

Stephen érezte, hogy helytelenítik szavait.

– Természetesen arra gyanakszom, hogy Orselli semmirekellő agnosztikus, minden erkölcsi érzéket nélkülöz és ellensége az Egyháznak. Egyáltalán nem akarom őt védeni. Csak azt gondolom, hogy ebben az olaszban van valami, ami egy álomra emlékeztet, álomra, amit mi nyugaton már réges-régen végigálmodtunk. – Újabb lelkesedéssel folytatta: – Talán nevetni fog, Corny, vagy inkább bosszankodni azon, amit mondok. Rómában volt egy teológiai tanárom, Alfeo Quarenghi. Nála aszkétább, tudósabb embert még nem láttam. Nem értett a parfümhöz, gyűrűkhöz, csak az imádságnak és a munkának élt, ennyi elég volt neki. És mégis ez a két merőben ellentétes ember valahogy hasonlít egymáshoz. Azt mondhatnánk, hogy Quarenghi épp oly lenyűgöző, elegáns, felejthetetlen, de átszellemült ellentéte a mi kapitányunknak.

Cornelius Deegan elérkezettnek látta az időt, hogy ezt a lelkes összehasonlítást lehűtse.

– Egy papot Orsellivel együtt említeni mégiscsak túlzás! Ha Stephen atya így folytatja, hamarosan eretnekségbe keveredik! – Sir Corny az erkölcs harangkötelébe kapaszkodott és most jó alaposan megrángatta.

– Mindkettőnek ugyanaz a műveltségi alapja és mindkettő nagyszerűen ért az emberek nyelvén, és ehhez, mi, amerikaiak nem értünk! De afelől biztos lehet – és ekkor Deegan szabadjára engedte Orselliről alkotott lesújtó véleményét –, ez a kapitány nem más, mint egy szélkakas. Egy csipetnyi erkölcs sincs benne. Ha egyszer igazán próbára teszik, szánalmas figura lesz belőle.

Stephen bólintott.

– Lehet, hogy igaza van Cornelius. – Ostobaságnak tartotta, hogy ezzel a keményfejű építési vállalkozóval tovább vitázzon ilyen témáról. – Jó éjt! – köszöntéssel kezét nyújtotta vendéglátójának és mosolyogva eltávozott.

Ez a békülékeny gesztus úgy leszerelte Cornelius Deegant, hogy a pápai lovag önteltsége pillanatok alatt úgy lehullott róla, mint a milliomos vállalkozóról a kisvárosi építőmester kicsinyessége. Arcán most az a nyílt ír mosoly látszott, amit negyven évvel ezelőtt vitt

magával Amerikába, amikor a „Queenstown" fedélközén utazott és az út még huszonegy napig tartott.

– Steve – ragadta meg a fiatal pap kezét –, nagyon sok olaszos magatartást vett föl. Pontosan tudja, hogy meddig mehet el és hol kell engedni. Ez olyan tulajdonság, amivel édesapja soha nem rendelkezett. Csak arra vagyok kíváncsi, hogy édesapja, Dennis Fermoyle – akit csak mennydörgőnek neveztünk – mit szól majd, ha római képzettségű fia egyszer megcáfolja?

Ez a kérdés mintha egy pillanatra kicsorbította volna Steve Fermoyle atya rendkívüli intelligenciájának élét.

– Soha nem vágok apám szavába, Corny – mondta szelíden. – Soha nem cáfolom meg, ha velem vitatkozni akar. Az elmúlt négy év alatt meg-megismétlődő kirobbanása, acélkék szemének villámlása hiányzott legjobban. Adja Isten, hogy méltó fia lehessek!

*

– Adja Isten, hogy méltó fia lehessek!

Egy kis aranyozott szék mellett térdelt Stephen Fermoyle luxuskabinjának magányában. Alázatos fejhajtással gondolkozott azon a csodán, hogy pappá szentelték. Semmiféle imádsággal nem tudta boldogságát elmondani, semmiféle szó nem volt elég alkalmas arra, hogy szívének háláját a mennyei Atyával szemben kifejezze. Percekig hallgatott, majd szívét, lelkét kitárta Isten előtt és lassan, megfontoltan imádkozta el a Miatyánk szavait, minden szóval, minden mondattal magasztalva és dicsérve Istent, az Ő országát és szent akaratát.

Majd kinyitotta zsolozsmás könyvét és a másnapi matutinumot meg laudest kezdte imádkozni. Előbb azonban a bevezető imádságot mondta el:

– Nyisd meg Uram ajkamat szent neved dicséretére, tisztítsd meg szívemet minden hiú, rossz és szórakoztató gondolattól; világosítsd meg értelmemet, gyullaszd föl szívemet, hogy ezt a szent kötelességet méltón, figyelmesen és áhítattal végezzem és imám meghallgatást nyerjen isteni Fölséged színe előtt, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

– Uram, azzal az isteni szándékkal, amellyel a földön Isten dicséretét szolgáltad, akarom szent neved dicséretére elvégezni ezt az órát.

Stephen ezzel belépett a zsolozsma magasabb szférájába, amelyik oly nagyon elüt az emberek hiú és hiábavaló fecsegésétől. Míg imáját végezte, megújult benne hivatásának ereje és tisztasága. Ismét, mint

mindig, amikor letérdelt, hogy imádkozzék, világosan megértette, milyen is hivatása, ami a papi pályára késztette. Stephen Fermoyle kapcsolata az Istenhez olyan közvetlen és közeli volt, mint a kút és forrás kapcsolata. Nem volt benne misztikus vágyódás, hogy teljesen feloldódjék Istenben. Szíve nem dobogott hevesebben, viszont úgy érezte, hogy ő Forrásból távozó, éltető vizet vivő patak. Újból meg újból megfogadta, hogy mint gyermeke és fölkent papja, a mennyei Atyát szavaival hirdetni és alázatos szolgálatával képviselni fogja az emberek előtt.

– Atyának hívnak és az is akarok lenni – fogadta meg. – A Szent Szűznek és az Egyháznak hűséggel akarok szolgálni, de mindenekelőtt neked, a Szentháromság első személyének szentelem egész életemet.

Az ima befejeztével Stephen fölállt és kiment a csillagfényes éjszakába. Nekitámaszkodott a korlátnak és úgy nézte a titokzatos tenger szépségeit. Keats egyik verssora jutott eszébe:

„A papi hivatás hullámai
mossák tisztára az emberiség partjait.. "

Papi hivatás. Mióta csak emlékszik, mindig pap akart lenni. Hamar megkapta a papi hivatást. Még alig volt tizennégy éves, amikor Stephen tudatára ébredt, hogy szíve teljesen az Anyaszentegyházé. Soha nem gyötörték kételyek, már fiatal korában mentes volt a test és lélek közötti választás beteges viharaitól. Azok közé a boldog amerikai írek közé tartozott, akikre kétségtelenül kora ifjúságukban szállt le a Szentlélek. Egész diák korában látszott rajta papi elhivatottsága. Bensőjében már elkötelezetten, de a vallásosságát kifelé nem fitogtatva került huszonkét éves korában a római észak-amerikai papnevelő intézet növendékei közé, mint a legtehetségesebbek egyike.

A négy év alatt Stephen megszerette az Örök Várost. A századok viharának nyomai múltból és jelenből – Trajanus, Bramante, Canova, Hildebrand, Sixtus és Michelangelo – megismertették Róma nagyságával és időtlenségével. Bár lenyűgözték a Város történelmének mulandó emlékei is, de sokkal inkább hatalmába kerítette a templomokban és bazilikában megmutatkozó elpusztíthatatlanabb római szellem.

A római nézőpont! Mit is értünk alatta? Stephen megpróbálta kibogozni és megmagyarázni, de éppen úgy neki sem sikerült, mint

azoknak, akik előtte ezzel próbálkoztak. Az egyetemesség érzetével és a természetes öntudattal, ami Róma központi helyzetéből fakad, nem tudott megbirkózni úgy, hogy ezt szavakba önthette volna. Mennyire csodálta ezt a hibátlanul működő gépezetet, amit a különféle szélességi fokokon tomboló viharok sem tudnak megzavarni. Főként Quarenghi vázolta fel előtte a világot összefogó Egyház bölcsességét. Eddig nem gondolt erre, és most is csak sejtette. Quarenghiben látta meg papi eszményképét, ebben a kellemes hangú, mozgékony kezű, aszkéta arcú, elegánsan karcsú emberben, akinek a válla olyan volt, mint valami éles toledói penge markolata. Úgy látszott, hogy a világmindenség tengelye Quarenghi szellemén megy keresztül. Tudása, politikai tájékozottsága, a szociális összefüggések ismerete egyformán bámulatot érdemelt, ennél nagyobb talán csak az Egyházhoz való hűsége volt. Félig diplomata, félig tanító, mindezek mellett azonban teljesen pap. Érthető, hogy ez a rendkívüli egyéniség gyakorolta a legnagyobb hatást a fiatal papnövendékre.

Más emlékek rohanták meg, anélkül, hogy valakivel is kapcsolatban lettek volna, míg a sötét vizet nézte. A kisebb rendek úgy tűntek fel előtte, mint egy út világító kilométerkövei, s az út végén állt a papszentelés beteljesedése. A krizma, a szentelő püspök szavai: „Te pap vagy mindörökké!", az ünnepélyes kézföltétel, amit a többiekkel együtt élt át. Mindez maradandó nyomot hagyott Stephen Fermoyle lelkében. Most hazautazik Amerikába, hogy papi hivatását gyakorolja. Normális körülmények között kispaptársaival vidám társaságban, másodosztályon utazott volna, de indulása előtti napon Corny Deegan megjelent a papnevelő intézetben elegáns felöltővel, csíkos nadrágban, mintegy szöges ellentétben a régi munkaruhával, amiben Stephen őt utoljára látta. Corny, mint a család régi barátja engedélyt kért, hogy az újmisés papot a „Vezuvió"-n magával vigye. „Pápai lovag" címe is súlyosan nyomott a latba. A kérést teljesítették és Stephen ahelyett, hogy egy kispaptársával osztotta volna meg szűk kabinját, az „Ildefonse"-nak nevezett kabinsor kényelmes, előkelő lakosztályán utazott haza Amerikába.

Huszonhat éves, egészséges, büszke szellemű fiatalember volt. Talán túlzottan büszke ahhoz a szerény munkához, ami rá várt. Quarenghi búcsúszavai jutottak eszébe. „Stephen, óvakodjon a legnagyobb bűntől, a gőgtől, a szellem legnagyobb kísértésétől. Aláz-

kodjon meg az emberi tekintetek előtt, hogy naggyá lehessen Isten előtt." A mellén ezüstláncon függő keresztre mutatott: „Ez volt az önmegtagadás netovábbja. Ezáltal lett Atyjához méltó a Fiú."

„Az Atyához méltó."

„Add Uram, hogy méltó fiad lehessek" imádkozta Stephen már másodszor ugyanabban az órában.

*

Az Orselli kabinja előtt felállított nyújtó lábai remegtek a kapitány kilencven kilós súlya alatt. Szakállán izzadságcseppek gyöngyöztek, amikor a nyújtón éppen gyertyaállásban volt és alapállásba ereszkedett, lassan, úgy, hogy minden vállizma kidagadt. Ügyesen gördült végig vállain a nyújtón, majd elegáns ugrással közvetlenül a korlát mellett ért földet. Ügyes tornászok gyakorlata volt ez, nem kis veszéllyel járt, mert csuklója könnyen eltörhetett, ha nem jól sikerült a gyakorlat.

A nyugágyban pihenő Stephen szándékosan úgy tapsolt, mintha minden erejét beleadná.

– Még néhány ilyen mutatvány, kapitány úr, és nem tudok többet tapsolni. Teljesen megfeledkezett arról, hogy malmozni akar velem?

Orselli frottír törülközővel letörölte az izzadságot. Örült, hogy bemutathatta a fiatal amerikai papnak testi erejét. Mint az ilyen vágású embereknek általában, Orsellinek is szüksége volt közönségre, aki teljesítményét értékeli és most Stephenben ilyenre talált minden várakozása ellenére. Szellemes gúnyolódás, kritikus értelem olyan nagyszerűen egyesült nála, amilyennel Orselli mostanában nemigen találkozott. A vonzódás kölcsönös volt. Három napja együtt sétáltak a fedélzeten, együtt étkeztek, vitáztak, játszottak és tornáztak, míg a „Vezuvio" fehér hullámbarázdát hasítva szántotta az Atlanti-óceánt.

– Ismét azt akarja, hogy megverjem? Hát akkor malmozzunk! Még elég idő van ebédig ahhoz, hogy néhányszor legyőzzem. Jöjjön a lakosztályomba. Ez a napsütötte fedélzet forró mindenkinek, kivéve a hidegvérű angolokat.

Stephen belépett Orselli kabinjába. Nagyon szerette a patkó alakú, csupa üveg építményt, ahonnan szabadon lehetett látni a szélrózsa minden irányába. Mahagóni, rézveret, burgundivörös bőr adta meg a szoba férfias jellegét úgy, amint az Edward király ideje óta a nyugati világban szokás. Csupán egy felfüggesztett világító iránytű

és a padlóhoz erősített messzelátó figyelmeztetett a hajózásra. A falon ajánlásos aláírású fényképek voltak. Orselli követek, elnökök, királyok és színészek társaságában. Stephen alaposan megnézte őket. Viktor Emánuel aláírását is látta az egyik képen. Egy koccintás Theodore Roosevelttel, amint átkarolja a kapitány vállát: „egy bolondos út végén". Egy portré fölvétel az „isteni Sarah"-ról a következő ajánlással: „A Gaetano Orselli, mon Capitaine favori, Bernhardt." Azután rengeteg szép nő fényképe egészítette ki a gyűjteményt. Stephen a legtöbbjét nem ismerte.

Orselli egy kis asztalra állította a malmos táblát.

– Legnagyobb szomorúságom az, hogy nem pénzre játszik, atyám, mert különben megkopasztanám, míg átérünk.

Orselli mesterien értett a malmozáshoz, aminél legalább három lépéssel előre kell gondolkozni, hogy az ellenfelet az ember félrevezesse. Két játszmát veszített Stephen. Azután eltolta a táblát.

– Nem vagyok méltó ellenfele, kapitány úr. Még valamit nem értek ebben a játékban.

– A malmozás nagyon régi és nagyon európai játék – vigasztalta Orselli. – Amerikai agya éppen a játék lényegét nem fogta még fel. Atyám, nagyon átlátszóan játszik! Teljesen fölfedi magát. Semmi homályos nincs a gondolkodásában. Lehet, hogy majd az elkövetkezendő száz év alatt megtanulja becsülni a homály szükségességét és értékét.

Stephen elgondolkozva nézett ki az egyik ablakon a csillogó tengerre. Ott nem volt semmi homály, csak napfény, ami milliónyi gyémántként ragyogott a zafírkék vizen. Boldogan és megelégedetten érezte, hogy milyen jó hatással van rá a tenger és az ég. Egyáltalán nem szándékozott Orsellivel arról vitázni, hogy milyen szerepe van a homálynak az életben és művészetben; csak annyit tudott, hogy ez a nap volt Isten egyik legcsodásabb napja, és ő rendkívül élvezte.

– Fa bella – mormolta.

– Fa bella, igaza van – mondta a kapitány. – Sehol se olyan szép a tavasz, mint az Atlanti-óceánon. Csak az a kár – és bizonytalan mozdulattal a látóhatár szélére mutatott – hogy ez magánterület.

– Mit jelentsen ez?

Orselli hangjából keserű harag csendült ki.

– Hát nem tudja, hogy mindez az angol tengerészeté? Nekünk

csak külön engedéllyel szabad erre jönnünk. Még nem ismeri az angol király tengerészének történetét?

– Kérem, mondja el!

– A hajóst haditörvényszék elé állították, mert egy ellenséges tengeralattjáró fogoly kapitányát megütötte. Védekezése klasszikus. Orselli megpróbálta toszkán tájszólással utánozni a londoni siránkozását.

– Uram, én nem vettem rossz néven, hogy meg akart torpedózni minket. Azt is természetesnek vettem, hogy kapitányom egyetlen kérdésére sem válaszolt. De amikor az óceánunkba köpött, leakasztottam neki egyet.

Stephen nevetett a firenzei és londoni keveréken.

– Apám bizonyára örülne ennek a történetnek. Szerinte az angol ma is az a régi elnyomó, aki Cromwell idejében volt.

– Cromwell, Clive, Rhodes – sorolta őket mérgesen Orselli. – Mi különbség van közöttük? Minden esetben angol az elnyomó.

– Mégis, ennek ellenére, ha Olaszország háborúba keveredik, Anglia oldalára áll.

Orselli elgondolkodva simogatta szakállát. – Hazám számára az volna a legjobb, ha kimaradna a háborúból. Sem anyagilag, sem lelkileg nincs fölkészülve. Számunkra tragédia volna a háború, mégis már csak napok kérdése. – A mellét verve folytatta: – Azt gondolja, hogy kedvtelésből izzadok annyit a nyújtón? Ha Olaszország háborúba keveredik, tartalékos tengerésztisztjei sem lehetnek elhízott zsírosbödönök.

Orsellinél más népek lekicsinylését az a józan belátás enyhítette, hogy hazájának fényes napjai már csak a múlt emlékei.

– Ha részt veszünk a háborúban, nemcsak területet, s tekintélyt veszítünk, hanem még azt az egyet is elveszítjük, amit ez a világ a barbárságtól megmentett.

– És mi ez?

Orselli önkéntelenül is olaszra fordította a szót.

– Az „uomo unico" ember fogalma. Az ember egyediségéről és méltóságáról alkotott fogalom úgy, amint azt a tizennegyedik században Firenzében megalkották. A városépítő, művész és költő, a dicsőségkereső, a Paradicsomot megostromló, a világ szépségét megéneklő ember. Az első minta Itáliában keletkezett. Szülővárosomban, Firenzében valósították meg először, onnan terjedt észak felé.

Sehol sem élt úgy, sehol sem volt olyan tökéletes, egyetemesen képzett és mégis egyéni az ember, mint Itáliában. – A kapitány szomorúan fejezte be: – Az „uomo unico" egykor dicsőségünk volt, ma pedig a tragédiánk. Olyan sok nagyszerű egyéniségünk van Olaszországban, mégis mindegyik más és más nézetű párt szolgálatában. Olyannyira, hogy ma már senki sem lát tisztán és világosan.

– Helyeselnem kell – mondta Stephen –, mert az „uomo unico" ma már csak a múlté, többé nem létezik. Talán még újra föltámad, de ha föltámad, nem evilági birtokai és fegyverei lesznek.

– Mivel bizonyítja ezt? – A gúnyos kérdésben azonban volt egy kis reménysugár is.

– Gioacchino Pecci, vagyis XIII. Leó történetét mondom el. Amikor IX. Piusz 1870-ben elveszítette az Egyházi Államot, sokan azt hitték, hogy vége az Egyháznak. Jóllehet az utóda, XIII. Leó alatt újjászületett. Hadserege csupán alabárdos pápai testőrség. XIII. Leó erkölcsi ereje valami eddig ismeretlen erőként jelentkezett az egész világ előtt. Körleveleivel bebizonyította, hogy egy ember kikezdhetetlen erkölcsi fölénye és ereje előtt minden más erő megtorpan. Pecci azt a nézetet vallotta, hogy...

Fiatal tiszt lépett a kabinba. Tisztelgett.

– Engedelmet kérek a zavarásért, kapitány úr, de a hajóhídról jelentik, hogy balról angol cirkáló közeledik és azonnali megállást parancsol.

Gaetano Orselli kapitány máris fölugrott. A jelentés valóságát az ablakból is láthatta.

– Britannia érkezik! – morogta. – Nézze, miként szeli őfelsége vizeit! Fél gőzzel folytatjuk, hadnagy úr! – Orselli ismét Stephenhez fordult. – Érdemes lesz átöltözni. Kérem, ne menjen el! Szükségem lesz Leó pápa erkölcsi erejére. Tessék, nézze csak, amíg átöltözöm.

Stephen a távcsövet a gyorsan közeledő hadihajóra irányította. Pontosan látta a fegyveres hatalom jelképének törzsét, nagyszerű fölépítését.

– Az „uomo unico"-nak nem sok kilátása lesz – gondolta, amikor a páncéltornyok mögül kiemelkedő hosszú csöveket meglátta.

Orselli kapitány hónalját illatosította.

– Ide a londoni fehér egyenruhával és cipőkkel – kiáltotta legényének. – Kifogástalannak kell lennünk az ellenőrzéskor. Az „Inglese" diplomáciai gyerekszobájának illatát már úgyis mérföldnyire lehet

érezni. Többet kell felmutatnunk, mint diplomáciai gyerekszobát. – Gyors mozdulattal fölvette a telefonkagylót és összeköttetésben maradt a hajóhíddal.

– Engedjék le a hajólépcsőt és látogatónkat különös udvariassággal fogadják.

Stephen látta, hogy közeledik a cirkáló. Fedélzete tele volt emberekkel. A mellvédről csónakot bocsátottak le. Nyolc matróz evezőjét függőlegesen tartva foglalt helyet. Két tiszt ült le a tatra és a csónak egy szempillantás alatt nagy csobbanással vízre ért. A nyolc pár evező ütemesen dolgozott, a csónak gyorsan közeledett a „Vezuvio"-hoz.

Még tíz, tizenkét hajóhossznyira volt a „Triton" a hajólépcsőtől, amikor Orselli kapitány megjelent a fedélzeten. Hófehér egyenruhája tökéletes eleganciával már messziről mutatta, hogy a legjobb angol szabótól való. Havanna szivar füstölgött a szájában, jobb kezének kisujján pedig csodás szép briliánsgyűrű csillogott.

– Tudom, mit akar – mondta félhangon Stephennek. – Jöjjön atyám, nézze meg, hogyan fogadom őket a világ legszilárdabb talaján, hajóm kapitányi hídján.

– Nem tenné ezt szívesebben nélkülem? – kérdezte Stephen.

– Ellenkezőleg! Határozottan kívánom, hogy amerikai szemtanúja is legyen ennek az esetnek, amiből nemzetközi bonyodalom is keletkezhet – mondta mosolyogva Orselli. – Kérem, legyen a tolmácsom.

A „Vezuvio" parancsnoki hídján néhány olasz tiszt állt. Mikor kapitányuk közeledett, katonásan tisztelegtek.

– Köszönöm, uraim – mondta Orselli. – Kérem, gyorsíró gondoskodjék a megbeszélés följegyzéséről.

Közben szivarját élvezve le- s föl sétált, mintha a „Scala" előcsarnokában lett volna egy vidám opera szünetében.

A hajólépcsőn már meg is jelent egy jellegzetesen sovány, nyurga, kifogástalan tartású angol. Karján az angol hajóhad ezredesi jelzése, puha ellenzős sapkája, mint minden hajósé, kissé be volt törve. Járása harmincéves, kisportolt emberé, tekintetében háromhetes őrjárat fáradtsága látszott. Utána megjelent egy szemtelen, tenyérbemászó külsejű segédtiszt, kettejük mögött pedig láthatatlanul, hármas szigonnyal kezében az egész brit tengeri hatalom.

Az angol két ujjával megérintette sapkájának ellenzőjét.

– Őfelsége „Triton" hajójának tisztje vagyok, Ramilly ezredes – és olyan képet vágott, mint egy lord, amikor a dohánybolt pultjára egy aranyat ejt. – Nesbitt kapitány általam köszöni, hogy felszólításunkra ilyen hamar megálltak. Nagyon sajnáljuk, hogy kellemetlenkednünk kell.

– Szó sincs róla, ezredes úr. Kérem, mondja meg Nesbitt kapitánynak, amikor üdvözletemet tolmácsolja, hogy ez a találkozás Őfelsége hajójával számunkra kitüntetés, ami a „Vezuvio" minden utasát büszkeséggel tölti el... Dohányzik?

Az angol mindazt figyelembe véve, ami ilyen vastag szivarban rejtőzhet, így felelt: – Köszönöm, nem dohányzom! – Orselli kapitány arany tárcáját zsebre vágta és hanyagul várta, hogy az angol tengerészet elárulja látogatásának okát.

A hallgatás taktikája Ramilly ezredest enyhén zavarta. Azt gondolta, hogy alázatos szóáradattal várják. Míg az angol végignézett a parancsnoki hídon, olyan tekintettel, mintha valamelyik sarokban szemétkupacot kívánna fölfedezni, Orselli szivarját élvezte.

A régi malmozás jutott Stephen eszébe. Úgy látta, hogy az „uomo unico" esélyei növekednek.

Amikor Orselli a korláthoz lépett, hogy a szivarhamut a tengerbe szórja, az angol beszélni kezdett.

– Az ön hajóján van egy fűtő, Matteo Salvucci néven szerepel – mondta egy unatkozó ügyész hangján. – Kérem, hívassa ide és hozassa a papírjait is.

– Mi készteti önt erre az ellenőrzésre? – kérdezte Orselli.

Az angol vagy nagyon türelmes, vagy nagyon fáradt volt. Unatkozva hunyta be a szemét.

– A tárgyalásnál majd megtudja.

Orselli kapitány egy pillanat alatt átgondolta következő lépését.

– Kérem hívassák fel Salvuccit – adta ki a parancsot.

Hatszor emelkedtek fenyegetően a „Triton" ágyúi a hullámok hátán himbálódzó hajóval, hogy hetedszer a hullámvölgybe süllyedjenek, amikor Salvucci megérkezett. Szénporos kopasz fejétől, a rossz bakancsból kikandikáló nagyujjáig valódi fűtő, beesett arcú, sovánnyá izzadt, gyulladásos vörös szemű ember volt, aki már attól a gondolattól is kijött a sodrából, hogy a fedélzetre kell jönnie.

– Ön Matteo Salvucci? – kérdezte Orselli olaszul.

Az ember intett és automatikusan kezébe adta útlevelét. Orselli éppen hogy belenézett és továbbadta az angolnak.

Ramilly ezredes úgy lapozott az útlevélben, mint valami megszálló hadsereg parancsnoka, aki tekintélyét azzal is meg akarja kettőzni, hogy az egyszerű nép nyelvét megérti és azért szabadon ítélkezhet.

– Salvucci, hol született?

– Nápolyban.

A parancsnok látszólag soha nem hallott erről a helyről. A segédtiszt irattáskájából elővett egy fényképet és mint bizonyítékot mutatta meg.

– Ez a kép hat hónapja készült Hamburgban. Egy német állampolgár, Rudolf Kassebohm képe. Ne is próbálja tagadni, hogy nem az ön képe.

Orselli fordítása a fűtőt tűzbe hozta és vad olasz szóözönbe kezdett.

– Tiltakozik ellene – mondta Orselli –, mégpedig olyan nápolyi kiejtéssel, amiben nyoma sincs a németes hangsúlynak. Ezenkívül szabad megemlítenem, ezredes úr, a kép és a fűtő közötti hasonlóság nem meggyőző.

– Azt majd a brit tábornagyi kar dönti el. – A bizonyítékokat bemutatták, a védekezés elhangzott, most jöhet az ítélet. – Sajnálom, kapitány úr, a fűtőjét további tárgyalásokra Londonba kell vinnem.

Közvetlenül az ezredes orra előtt dobta Gaetano Orselli a tengerbe a szivarcsutkát. Stephen látta, hogy az angol kissé hátralépett, a segédtiszt nyakán az indulattól kidagadtak az erek.

– Én is sajnálom, ezredes úr, de nem engedhetem meg, hogy ezt az embert elvigyék hajómról.

Ramilly fagyos közönnyel mondta.

– Nincs más választása, kapitány úr!

– Azt hiszi? – Az olasz túlzott kedvességgel és udvariassággal beszélt. – Több választási lehetőségem van, ezredes úr! Először is azt ajánlom, hogy egy percig hallgassunk, hogy a fűtő kiönthesse haragját. Másodszor pedig önt a csónakjához kísérem és utamat folytatom.

Ramilly ezredes a foga közt mormolta, hogy ennek mindenki számára súlyos következményei lehetnek és jelentőségteljesen a brit cirkáló felé tekintett.

– Nagyon jól tudom – mondta Orselli –, hogy a „Triton" cirkáló-

nak tizenkét huszonnégy centis és tíz tizenöt centis kaliberű ágyúja van. Egyetlen lövéssel leborotválhatná kormánylapátomat, vagy fölrobbanthatná kazánomat. Beszéljünk értelmesen, ezredes úr. Bizonyára egy brit tengerész ezredes is tisztában van a nemzetközi helyzettel.

Beszédében alig észrevehető sajnálkozás volt ezzel a sovány hallal szemben, amelyik saját gyanútlanságának horgán vergődött.

– Bizonyára tudja, Mr. Ramilly, hogy amíg mi udvariaskodunk, az angol diplomaták készek volnának a nagymamájukat is eladni, hogy Olaszországot ebben a szerencsétlen háborúban a maguk számára megnyerjék. Mit szólna az önök nagyszerű miniszterelnöke Asquith, vagy Lord Grey a Times vezércikkéhez: „Angol hadihajó olasz utasszállítóra lövöldözött!" – Orselli gondterhesen csóválta fejét. – És hogyan festene ez a cím az olasz sajtóban? Ehhez mit szól, ezredes úr? Az ilyen politikai bonyodalmat nem szabad figyelmen kívül hagyni! Vagy nem ért velem egyet?

– Bárcsak itt volna Corny Deegan – gondolta Stephen.

Az angol türelmetlen mozdulatot tett.

– Bármilyen érdekes is politikai felfogása, kapitány úr, a tényen nem változtat. A „Triton" azt a parancsot kapta, hogy ezt az embert vigye magával. A parancsot teljesítenem kell.

„Nelson admirális" az „Il Magnifico Lorenzó"-ra meredt, mintha tekintetével át akarná döfni, de ez csak mosolygott.

– Valóban szükséges? – kérdezte Orselli. – Ezredes úr, rá kell mutatnom arra, hogy az ön Tengernagyi Hivatalának a parancsa egy föltételezésen alapul, mégpedig azon, hogy az angol hadiflotta parancsnokának nem mer senki ellenállni. Ez régi mese: az angolok átkutatnak, lefoglalnak mindent a tengeren és eddig ez mindig sikerült. A parancsot most is abban a hiszemben adták ki, hogy sikerük lesz.

Hatszázéves öntudatos méltóság volt az olasz szavaiban.

– Ma pedig én, a firenzei Gaetano Orselli megtagadom a parancs teljesítését, mégpedig politikai és emberbaráti szempontból. Az angol önteltségnek véget kell vetni. Önnek, ezredes úr nem lesz más választása, mint az, hogy tengernagyi hivatalának jelentse: „a semleges ‚Vezuvio' utasszállító kapitánya, Gaetano Orselli nem szolgáltatta ki a fűtőjét." – Egy kissé bizalmas hangon folytatta: – Egyébként előre megmondhatom, a felelet az lesz: „megengedem a

‚Vezuvió'-nak a zavartalan továbbutazást." Ráadásul maga Churchill írja alá.

Ramilly ezredes sürgősen beszélni akart feletteséve l.

– Nesbitt kapitánnyal meg kell beszélnem az ön álláspontját. Várja meg a további parancsot.

– Szó se lehet erről. Abban a pillanatban – mondta Orselli –, amint elhagyják hajómat, a „Vezuvio" ismét teljes sebességgel halad tovább. A „Triton" bizonyos távolságban követhet, ha akar, mindaddig, amíg a Tengernagyi Hivatal vissza nem vonja a parancsot. És most, ezredes úr – elővette Orselli arany szivartárcáját –, kérem, legyen kedves átadni Nesbitt kapitánynak tiszteletem csekély jelét. A külső értéke nem sok, csak néhány havanna szivar van benne, amit Londonból szoktam hozatni.

Az angol tisztnek majdnem sikerült sportszerű magatartást öltenie.

– Nesbitt kapitány jobban fog örülni az ön szivarjainak, mint a válaszának. – Köszönt és visszaindult. – Engedje meg, kapitány úr, hogy segédtisztem kedvéért is megjegyezzem: ha én lennék a „Triton" parancsnoka, hajója kétezer méter távolságból súlyos érvet kapna fedélzetére.

– Giovenezza – mondta Orselli. – Az ifjúság, a türelmetlen ifjúság! Majd ha elég idős lesz, Mr. Ramilly, hogy egy cirkáló parancsnoka legyen, akkor már nem lesz ilyen forrófejű. – Udvariasan elkísérte az angolt a lépcsőig, majd első tisztjéhez fordult: – Teljes sebességgel előre!

Őszinte diadalordítással rontottak kapitányuknak Orselli tisztjei. Vállát veregették, kitörő örömmel ölelgették.

– Bravo! Viva Orselli, Viva Italia, Viva Vezuvio!

Viva l'uomo unico! – egészítette ki Stephen szótlanul.

Később ő is megrázta Orselli kezét.

– Nagyszerű volt! Milyen pompás jelenet. Ilyen diplomáciai sakkhúzást nem láttam még! Az angol teljesen megfeledkezett az ágyúiról. Egyszerűen sehol sem volt! Hogy is csinálta ezt?

– Nem csináltam semmi mást, csak a politika segítségével kifogtam a szelet az angol vitorláiból – nevetett Orselli. – Szerencsém volt, hogy kellő időben tudtam a szükséges híreket. Az egész angol hadiflotta itt lehetett volna, a „Triton"-nal egyetemben, a nemzetközi politika billentyűinek megnyomása által ágyúik hatástalanokká lettek.

– Ez még nem minden – mondta Stephen. – Természetesen tisztában van a politikával, de az ön ereje más volt. Az erkölcsi bátorság, az „uomo unico"-ba vetett bizalom.

Orselli észrevehetően szerény maradt.

– Ez olyan ritka az olasznál? Elfelejtette már azt a prédikációt, amit Gioacchino Pecciről és csodálatos tetteiről mondott, pedig nem volt több fegyverese, mint néhány alabárdos? Azt mondta, hogy nem minden fegyver való e földről. Amióta egy kicsit vitáztam az angollal, majdnem hiszek is benne. Jöjjön csak be hozzám.

Együtt mentek Orselli kabinjához. Onnan jól látszott a „Triton" páncéltornya, amint óriási csigaként elfordul a látóhatárról. Orselli elővette óráját, húsz percig várt, majd megszólalt.

– Már lőtávolságon kívül vagyunk. Hatszáz éve egyetlen firenzeinek nem volt ilyen szerencséje, mint nekem ebben a pillanatban.

Ekkor Stephen észrevette, hogy az alsó fedélzeten kart karba öltve áll egy férfi és egy nő. Erna Thirklind és az angol bankár. Az énekesnő tengerkék színű ruhája csak fokozta hajának aranyos ragyogását, bőrének liliomszerű lágyságát. Arca az izgalomtól kissé kipirult. Stephen maga sem tudta volna megmondani, miért bízott abban, hogy a kapitány nem veszi észre őket. De az mégis észrevette. Egy pillanatig a szemével követte a párt, majd jellegzetes toszkán módon vállat rántott. Mellére hajló szakálla a versengés végét jelezte.

– Végeredményben soha nem vagyunk teljesen kívül az angol ágyúk lőtávolságán – jegyezte meg szárazon.

Az utolsó este, mikor a „Vezuvio" a világítótorony fényjeleit észrevette, Orselli kapitány kopogott Stephen kabinján.

– Atyám, szeretnék elköszönni. Holnap délelőtt mindenki tele lesz izgalommal, a búcsúzás és találkozás lázával. Családja várja majd a kikötőben?

– Azt hiszem, várnak.

– Velük megy haza?

– Nem, utasítást kaptam, hogy előbb az érsekségen jelentkezzem. Mondhatnám, a főhadiszálláson. Ott kapom meg papi működésemhez a felhatalmazást. Ha szerencsém lesz, Boston egyik külvárosi plébániájára kerülök.

A kapitány vállára tette a kezét.

– Szerencsés az a plébánia, ahová kerül. Szabad jósolnom valamit? Sokra viszi majd az egyházi pályán.

– Nem szándékom sokra vinni. Egyetlen vágyam az, hogy jó pap legyek.

– Természetes, hogy az lesz. Ennek ellenére magasabbra emelkedik. És tudja miért?

– Nem.

– Azért, mert nem szégyell egy kissé világias lenni – mondta Orselli. – Nem mintha világias lelkületű volna, ellenkezőleg. Olyan képessége van, hogy nagyszerűen tud alkalmazkodni a szembenállóhoz, ez pedig az amerikaiaknál ritkaság. Megfigyeltem, hogyan viselkedik öreg barátjával, Deegannel, és én is tapasztaltam lenyűgöző megértését – mint valami diákgyerek, úgy szégyellte bevallani – az amerikai pacsirtával kapcsolatban. Lehet, hogy ez csekélység, de emberiesség van benne, amit az Egyház nagyszerűen tud használni.

Mellényének órazsebéből előszedett egy kis aranygyűrűt.

– Toszkán szokás, hogy a jóbaráttól értékes ajándékokkal búcsúzunk el. – Stephen elé tartotta a gyűrűt. – Megtisztelne vele, ha elfogadná.

Stephen alaposabban megnézte a gyűrűt. Négyszögletes ametiszt volt, élesre csiszolva, apró gyöngyök koszorújában, komoly arany foglalatban.

Első gondolata az volt, hogy visszautasítja.

– Nagyon szép gyűrű, kapitány úr. Nagyon meghat, amiről ez a gyűrű szavak nélkül beszél, de hogyan fogadhatnám el? Amerikában egy katolikus pap nem hordhat ilyen gyűrűt!

– Ez nem egyszerű pap gyűrűje – mondta Orselli –, hanem püspöki gyűrű. – És összezárta Stephen ujjait a gyűrű fölött. – Csak tartsa meg fiatal barátom. Zárja el jól egyelőre, feledkezzen meg róla. Ha egyszer majd az ujjára húzza, imádkozzék az antiklerikális firenzeiért, akitől kapta.

– Azt már egy hete elkezdtem – felelte Stephen mosolyogva. Éles szirénázás hallatszott.

– A révkalauz jön a hajóra – mondta Orselli. – Hosszú ideig nem jön a „Vezuvio" Bostonba, de ha egyszer mégis erre járok, ne felejtse el, hogy találkoznunk kell. Isten vele, atyám!

– Isten áldja! – mondta Stephen.

Amikor Deeganékkal az áprilisi napsütésben elhagyta a hajót, a várakozó tömegben meglátta integető szüleit. Könnyei kicsordultak, amikor arcán Dennis Fermoyle rozmárbajszát érezte. Aztán össze-

keveredtek azzal a vízeséssel, ami Celia Fermoyle szeméből patakzott, amikor papfiát megölelte. Egy sötét hajú fiatal hölgy mutatkozott be: – Én vagyok Monika –, de Stephen alig akarta elhinni, hogy ez az ő kis húga, aki még copfos kislány volt, amikor utoljára látta. Bernard és Florrie is ott voltak, megölelték, megcsókolták, beszéltek hozzá, de végül ők is elővették zsebkendőjüket.

Mennyi szeretet, mennyi vágyakozás van a világon! Milyen szép is ebben részesedni! Stephen Fermoyle néhány percre megfeledkezett arról, hogy felszentelt pap. Néhány órára fiú és testvér lett, aki éppúgy szerette családját, amint az szerette őt.

ELSŐ KÖNYV

A KÁPLÁN

I.

A század elején a Mystic River környékén mindenki ismerte azt a zöldre mázolt, zörgő, csörömpölő batárt, amely Boston és Medford között közlekedett.

Micsoda kényelmet jelentett ez a hármas számú villamos, amely hat milliónyi utasát fejenként öt centért szállította a munkabarlangokhoz, este pedig hazavitte szegényes külvárosi otthonaikba? A minden erőt kimerítő megterhelés szemmel láthatóan sok volt ennek a közlekedési eszköznek. A hármas villamos ifjú korában a technika csodája lehetett, de most 1915-ben már csak csökönyös, ócska skatulya volt, aminek hol az áramszedője, hol a lötyögő fékje, vagy az állandóan gyönge transzformátora és biztosítéka mondta fel a szolgálatot a hideg reggeleken, vagy a forró délutánokon. Honnan vette az ócska szekér a bátorságot, hogy egyáltalán elinduljon, megálljon és folytassa útját? A medfordi kirendeltség szerelői számára ez megfejthetetlen rejtély volt. Éjjelenként úgy állt a síneken, mint valami vén gebe, aki erőt gyűjt másnapra.

Bartholomeo Flynn (barátainak csak Batty), a javító részleg vezetője, egyben helybeli műkedvelő bölcselő azt állította, hogy csak vezetőjének Dennis Fermoyle-nak a hite és a bizalma tartja még egybe. Batty erről így szokott beszélni: – Megáll az ember esze. Ennek a szörnyetegnek már nincs joga létezni. De a hit erősebb, mint az ész. Tehát a hármas kocsit a hit és nem az ész tartja egybe. – Huncutul hunyorítva még hozzáfűzte: – Talán egykori jócselekedetei is közrejátszanak.

Ez a különös eszmefuttatás sohasem Fermoyle füle hallatára történt. Mindenki ismerte a hármasról alkotott véleményét. Rozmárbajsza azonnal vihart jelzett, ha valaki megjegyezte, hogy a hármast ócskavasként kellene eladni és helyette egy tizenhat kerekű csinos,

légfékes kocsit szerezni, amivel ő, a legidősebb villamosvezető utazna. Régi barátság, vagy talán a vihart ígérő bajusztól való félelem miatt hallgattak rá a felügyelők és hallgattatták el a szerelőket. De még a fogantyúkba görcsösen kapaszkodó utasok sem merték hangosan kívánni, hogy bár menne szét darabokra vagy törne össze ez a kegyelemkenyéren tartott jószág.

1915. április végén, egy szép tavaszi estelen teljes gyorsasággal, tizenöt kilométeres sebességgel zötyögött a hármas a medfordi végállomás felé. Din Fermoyle vezette a kocsit. Marty Timmins volt a kalauz. Borzalmas csikorgással fordult a Highland Avenue-re és végigdübörgött a kis lejtőn, át a külvároson. Amikor a hármas a Szeplőtelen Fogantatás-templom főkapuja elé ért, Dennis egy pillanatra levette kezét a fékről és egy kicsit megemelte a sapkáját. Nemcsak úgy finnyásan fogta meg sapkája ellenzőjét, hanem tiszteletlettudó alázattal köszöntötte Dennis Fermoyle azt, Aki a főoltár szentségházában jelen van. Már tizenkétszer köszönt a nap folyamán ugyanolyan tisztelettel, hatszor Bostonba menet, hatszor a raktárhoz jövet. Huszonöt év óta, mióta a síneket lerakták, nap mint nap födetlen fővel köszön, amikor elmennek a templom bejárata előtt. Ha visszerei megengedik, akkor még huszonöt éven keresztül köszönhet ilyen tisztelettel, remélte Dennis Fermoyle. Vagy tizenöt évig, amikor már nyolc szolgálati csík lesz az ujján. Egész életében mindig ugyanott szolgált...

Ezt a jámbor szokást mindig kis röpimával gyakorolta Dennis: – Üdvözlégy, Szent Család! – imádkozta nagyon szívesen, de ezt mindig testi, vagy lelki állapotának megfelelően alakította át. Hogyha megdagadt visszerei úgy fájtak, mint pl. most is, így imádkozott: – Áldottak vagytok Jézus Krisztus szent sebei! –, vagy ha kiszáradt a torka, mint estefelé mindig: – Áldott legyen Jézus szent szomjúsága! – Az egész mindössze egy pillanatig tartott. Utána Dennis mindig olyan jól érezte magát, hogy egy dalt kellett dúdolnia.

Bár kissé érdes, de mégis kellemes baritonján dúdolni kezdte Cork grófságban töltött ifjúságának kedvenc dalát az O'Rourkei csalfa menyasszonyról.

A fáradt utasok mosolyogtak, amikor a kelta dallam hangosabb lett a kerekek zakatolásánál. Zavartan mosolyogtak egymásra, úgy, mint a nyárspolgárok szoktak, amikor eredeti egyéniséggel találkoznak. Még Greasy McNabb ellenőr is, aki a villamostársaság kopója

volt és csak „kukacos, szőröző" gúnynévvel illették – mert ki tudja mit nem adott volna érte, ha Marty Timminst tetten éri, hogy elsikkasztott öt centet –, még ő is beállt a mosolygók közé. Meggyőződése szerint Marty sok nikkelpénzt zsebre vágott és személyes sértésnek vette, hogy az öreg kalauz kis csalásait nem tudta leleplezni. Din Fermoyle nótájának hatása megszelídítette a kopó haragját és abba a hiszembe ringatta, hogy Connaught akácillatos völgyeiben van. Pontosan arra mosolygott, akit tetten akart érni.

– Másnak kellene ezt a munkát csinálnia – gondolta Gressy, a „kukacos szőröző" és hamarosan abbahagyta a mosolygást. A dal közepén Dennis Fermoyle kilencven kilójával egészséges bal lábára támaszkodott, míg jobb lábával a padlón lévő csengőt nyomkodta és a kitérő vágányok, meg váltók között a végállomáshoz vezette a kocsit. Miután mesteri ügyességgel minden zökkenő nélkül megállította kocsiját, jött csak az igazi bűvészmutatvány, amit egyedül ő, meg Marty értékelt. A néhány sápadt utas eltűnt az alkonypírban. A hármas Marty két rövid csöngetése után lassan begördült a büszke tizenhat kerekesek előtt a hosszú, hideg kocsiszín neki fönntartott csöndes sarkába, ahol végre megpihenhetett.

Dennis kivette a forgatókart, amit kötött kesztyűi fényesre csiszoltak, majd rézgombos kék egyenruhájának zsebébe dugta, hogy másnap reggel hétkor ismét helyére tegye. Addig senki sem mehet Dennis Fermoyle kocsijával. Igaz, ehhez senkinek sem lett volna kedve. Ez az ócska jószág kizárólag csak az övé volt.

Végigment az üres kocsin a hátsó peronhoz, ahol Marty Timmins vörös, gyulladásos szemekkel próbálta az ajtó fölötti ellenőrző óra számait leolvasni. Gyűrött nadrágjával, degeszre tömött zsebeivel olyan csavargó benyomását keltette, mint amilyeneket a bíróságon az első pillantásra elítélnének. Az ember szelídségét gyöngeségnek magyarázhatta volna és szerénységét ügyetlenségnek. Nyúlszáján néhány bibircsók éktelenkedett, orra hegyén meg mindig egy izzadtságcsepp ragyogott. Egy számot írt be útinaplójába és összecsukta, még mielőtt Din odaérkezett.

– Minden rendben, Marty?

A kalauz orra hegyéről piszkos kezével letörölte az izzadtságot és bólintott. Marty Timmins inkább szófukar, mint hallgatag volt és senkinek sem tudta megmagyarázni azt a szánalmas elhagyatottságot, amit egy éve lehetett észrevenni rajta. Azóta, hogy feleségét,

Nórát, a hatodik gyermek és a harmadik koraszülés után elveszítette, csak két dolgot ismert. Az egyik a whisky, a másik a Dinnek az ő vállára nehezedő súlyos keze. Most is rátette Din hatalmas kezét a vállára. Utána a whisky jön.

Din tapintatosan elkerülte, hogy szóba hozza a „kukacos szőrözö", McNabb megjelenését. Ma sem tudott szemrehányást tenni Martynek az ivás miatt, mint ahogy máskor sem volt szíve hozzá. Erős ujjai megszorították a sovány vállat, majd a nehéz kéz simogatólag futott végig a meghajlott háton.

– Jó éjt, Marty, azonnal menj haza!

– Jó éjt, Din. Hazamegyek.

Két jó pajtás. Az a sok kilométer, amit együtt tettek meg, tízszer is körülérné a földet.

A raktár kapuja mellett volt egy kis tolóablak, ennek vasrácsához közeledett most Dennis Fermoyle rozmárbajsza:

– Van valami a számomra, Angus?

A rács mögötti ember átnézte a borítékokat, egyet kidugott a rácson. Din érezte benne a kisimogatott dollárokat és a fém féldollárost. Heti bére: huszonhét dollár hatvanöt cent, a negyven cent órabér, naponta tizenegy óra, hat napon át egy héten és minden aranyos szolgálati csík után a karján még külön huszonöt cent. Zsebébe gyűrte a borítékot és a hanyatló nap alkonypírjában elindult nyugat felé. Az egész nap egyhelyben álló ember merev járásával ment a kövezetlen városi utcán a foghíjas sorokból itt-ott kibukkanó háromemeletes házak felé. Sapkáját hátratolta, hogy egy kicsit kiszellőztesse fejét a friss tavaszi szélben, de homlokán ott égett a vörös csík, amit a sapka nyomott. Az is szolgálati jel volt, mégpedig a hivatással járó „seb" jele.

Szúró fájdalmat érzett lábában bokától a csípőig. Ekkor kissé gyorsabban ment. Úgy tűnt, hogy ez valamennyire enyhíti fájdalmát, mert a mozgás meggyorsította a vér áramlását az elmeszesedett erekben. A fájdalom elviselhető volna, el is múlna, ha már a konyhában, a karosszékben ülne és lábát egy zsámolyra tehetné. A rá váró kellemes pihenés tudata tartotta egyenesen, amikor az emelkedő mellékutcába, a Woodlawn Avenue-ra befordult. A nap legnagyobb gyönyörűsége már kézzelfogható közelségben volt.

A bepárásodott sörösüveg, amit Celia csak férje közeledő lépteit hallva vett ki a jégszekrényből, az ízletes tőkehal, amely ekkor

kezdett pirulni, a vacsorához megterített ovális asztal és már jócskán felnőtt gyermekei, akik jelenlétében szemmel láthatóan jól megférték egymással.

„Áldott legyen a Szent Család!..."

Ma este sajátos színezete lesz a megszokott családi harmóniának. Tiszta szalvéta lesz minden teríték mellett, befőttes üveg az asztal közepén, Celia barna szemeiből pedig ünnepi fény ragyog. Stephen jön haza vacsorára. Stephen, az újmisés, Dennis és Celia Fermoyle jókiállású, elsőszülött fia, Stephen, a villamosvezető gyermeke, aki a Szent Kereszt iskolában négy éven át osztályelső volt. Ma este itthon lesz, először vacsorázik itthon azóta, hogy megjött Rómából.

Amikor kiszállt a hajóból, csak pár percig láthatták. Ez a találkozás nagyon rövid volt és tele meghatottsággal. Ma talán nyugodtabban örülhet a fiának, talán vitatkozhat vele és fia pallérozott okosságát kipróbálhatja. Mint minden igazi ír, ő is szeretett vitatkozni, és remélte, hogy Steve sem veti meg a vele való vitatkozás örömét.

Din szíve mélyén hálát adott Istennek, amikor az utolsóelőtti házhoz érkezett. Woodlawn Avenue 47. egy barna skatulya volt, borzalmas előrésszel, de teljes ház és nem bérkaszárnya. Mivel huszonöt éve lakott benne, már majdnem sajátja volt. Sokat takarékoskodtak, sok mindenről lemondtak, hogy tizenöt éven át minden héten egy dollárt félre tehessenek takarékba. Eddig ezernyolcszáz dollár jött össze. Még ezerkétszáz dollár hitel terhelte a házat. Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint egy hatgyerekes villamosvezetőnek adósságmentes házat szerezni. Igazi munkásszokás szerint hátulról ment a házba. A sült hal, ánizsos sütemény, meg a kamrában száradó felmosóruha szaga árulta el, hogy otthon van. Celia a tűzhely mellett állt, egy kissé megfordult, hogy rámosolyogjon férjére. Negyvenkilenc éves fejjel még mindig szemrevaló és csinos, bár mostanában kissé terebélyesebb lett és őszülő hajára sem fordított különösebb gondot. Fermoyle-né még mindig gyors mozgású, egészséges teremtés volt. Valamikor jól táncolt, sok ír táncmulatságnak lett bálkirálynője. Szerette férjét és gyermekeit, tele volt derűvel, bizakodással.

Várakozásteljesen tartotta tenyerét férje elé. Dennis Fermoyle elővette a borítékot és felesége tenyerébe tette. Ő a pénzt blúzába rejtette és ahelyett, hogy megköszönte volna, ennél sokkal fontosabbat tett: kiszolgálta férjét.

– Din, néhány perc múlva megkapod a sörödet, csak előbb előké-

szítem számodra a mosdót. – Celia Fermoyle kitűnő szakácsnő, nagyszerű háziasszony volt, csak a renddel állt egy kissé hadilábon. Konyhája valóságos csatatérnek tűnt a sok serpenyővel, fazékkal, tállal, vasalatlan ruhával. Az edényt a mosogató dézsába rakta, majd félretolta, a melegvizes csap alá vödröt rakott, egy darab sárga szappant dobott bele, a törülközőn rántott egyet, hogy a tisztább rész legyen kéznél.

– No, készen van minden!

– Lavabo – énekelte Dennis Fermoyle. Sapkáját, kabátját egy fogasra akasztotta, felgyűrte ingét és megmosakodott, közben akkorákat fújt, mint egy bálna. Mire megtörülközött, Celia már kibontotta a sörös üveget és az asztalra tette. A söröntés művészetét férje ízlésének megfelelően nem tudta megtanulni, ezért hát a férj maga öntött. Jó nagyot húzott a pohárból, majd kezefejével bajuszáról letörölte a sörhabot és az újság után nyúlt.

„Az angolok visszavonultak a La Manche csatorna kikötőibe."

– Von Falkenhayn végezni fog a vörösnadrágos katonákkal. Visszakergeti őket a La Manche csatorna kikötőibe. Meglátod...

Din számára az angol katonák még mindig vallásának elnyomói és meggyalázói, otthonának, gyerekeinek megrontói voltak. A bostoni születésű Celia már nem osztotta teljesen az ír „mocsárlakók" angol-ellenességét. Pillanatnyilag más dolgok – mint például a tűzhely hátsó lapja – jobban érdekelték. Az elzárót igazgatta teljes odaadással.

– Ha nem haragszol, akkor inkább csak magadban olvass, Din, mert most Steve-hez méltó vacsorát kell főznöm egy olyan kályhán, amelyik nem melegít eléggé. A csöve eldugult és a szén is nagyon palás.

Zongoraszó és ének hallatszott. Din gyakorlott füllel hallgatta.

– Berni új dalt tanul – mondta feleségének, mintha ezzel megvigasztalhatná. – Meg kell hallgatnom! – Átment az ebédlőn keresztül a szalonba. A pianino az ablak mellett szorongott, előtte jól táplált, elválasztott hajú fiatalember ült, feszes ruhában, antilopcipőben. Az akkori divat szabályai szerint merev, magas gallért viselt. Din másodszülött fia, Bernard nem volt nagy tehetség, de jól énekelt. Din a sörrel, újsággal letelepedett egy bőrutánzatú székre, kényelmesen elhelyezkedett. Kritikus tekintettel nézte fiát, mint aki eltökélte magát: addig nem mond véleményt, amíg az énekes egy magas „c"-vel be nem fejezte műsorát.

– Új szám?

A fiatalember bólintott.

– Chauncey Olcott legújabb szerzeménye. „Írország a mennyország, onnan jött anyám" – énekelte. – A Gamecock-ban őrjöngeni fognak az emberek.

– Gamecock! Berni, csak nem a Washington Street-i kocsma?

– Kabaré, papa – javította ki –, holnap lesz a próbaéneklés. Ha sikerül, két hétre hetenként húsz dollárt kapok.

„Ha sikerül" – ezt külön hangsúlyozta. Ez jellemezte Bernit. Din nehézkesen fölrakta lábát egy zsámolyra.

– Most pedig énekeld el apádnak a „Fingarry keresztelőjét".

– Jó, papa – s hátravetette illatosított loboncát a mindig szolgálatkész, mindenkinek örömet szerző vidám Berni, és máris belekezdett az irdatlanul hosszú dal első versébe. Egy nemes kelta törzs újszülöttének keresztelőjéről szólt. „Denis a drága gyermek" – így emlegetik benne a kicsit. Berni az első versszakra nemigen emlékezett, de a dal a másodiktól kezdve már kifogástalanul ment.

Aztán jött az egész tábor
Mr. Link a hős és bátor,
Peg Mandey Bibbergadel
Franciául nevezd majd el.

A sörnek megvolt a hatása és Din is rázendített:

Jó lakoma, remek étel
hogy sohase felejtsék el
a nagy napot, mulatságot
keresztelő vígasságot.

A vidám dalolásnak az ajtó nyikorgása vetett véget. Fiatal nő lépett be a szobába. Erős csípője és széles álla miatt Florence Fermoyle egy rendőrnőhöz hasonlított. Huszonöt éve ellenére nem volt benne semmi könnyedség, semmi szellemesség, semmi csinosság. Már hat éve könyvelő volt egy autós cégnél, s ugyanannyit keresett, mint apja. Néhány hónap múlva itt a Woodlawn 47. alatt ő lesz majd a legtöbbet kereső.

– Stephen még nincs itt? Senki sem segít a konyhán? Hol van

Mona? – A kurta kérdések közben kikapkodta kalapjából a tűket, és szemmel láthatóan mérgelődött azon, hogy a férfiak itt lopják a napot a szobában. Nem valami finoman hozta tudtukra, hogy semmi se lenne itt kész sohasem, ha ő nem törődne vele. Másoknak parancsolgatni Florrie nagyszerűen tudott. Ez volt a második természete.

– Nem csoda, hogy elriasztja a férfiakat – gondolta Din.

– Berni, mégis csak az antilop cipőt választottad? – ment tovább és dohogott, amikor a fiú lábát meglátta. – A tíz dolláron, amit kaptál tőlem, komoly cipőt vehettél volna, s te ahelyett ezt a túlzottan divatos darabot választottad. Mit képzelsz magadról?

– Igen, Florrie, egy kissé elegánsabb holmira van szükségem, a próbaéneklésnél. – És hogy elejét vegye minden további utasításnak, rácsapott balkezével a billentyűkre és rázendített a dalra:

„És az ünnep közepén
Annyit falt az öreg Ben,
mintha sose evett volna,
úgy tűnt el a sok jó „kaja".

Florrie őrmesteri hangja ismét megzavarta a békés harmóniát.

– Mona, Mona, gyere gyorsan, teríts meg! Mama agyondolgozza magát a konyhában, Steve atya meg minden pillanatban itt lehet. Gyere gyorsan!

Monika, a tizenhat éves, porcelánbaba törékenységű lányka megérkezett. Sima babaarcán duzzogás látszott. Alig két órája mosott hajat, szárítgatta, majd így, meg úgy próbálta fésülni, de sehogysem tetszett neki, most pedig a haja olyan, mint valami villogó sugárkoszorú. Megzavarták kedvenc elfoglaltságában, hogy órák hosszat szépítse, nézegesse magát a tükörben. Abban reménykedett, hogy apja megvédi Florrie szóözönétől. Apja arcára puszit cuppantott, hogy megnyerje, majd a szék karjára telepedve hízelgett neki.

Ennek látványa esztelen haragra lobbantotta Florrie-t, s előjött a nagyágyúval, amit tulajdonképpen későbbre tartogatott. De most kellett Monát a lóról leszállítani.

– Azt hallottam felőled, hogy tegnap este a fürdő körül sétálgattál. Igaz ez? Hát nem a lánykörben voltál, amint mondtad?

Mona nem értett a kislányos alakoskodáshoz. Falfehér lett.

– Ki mondta, hogy a fürdő körül sétáltam?

– Te szemtelen – válaszolta Florrie –, még te kérdezgetsz?

– Az ég szerelmére Florrie – szólt közbe Berni –, ne szekáld mindig ezt a gyereket!

– Nem szekálom többé, ha ő sem csavarog többet az erdőben Ikey Rampellel.

Monában is föltámadt a dac.

– Nem Ikeynek hívják, hanem Bennie-nek.

– Ikey, vagy Bennie, teljesen mindegy! Nincs elég katolikus fiatalember a plébániánkon, hogy neked pont egy ószeressel kelljen szaladgálnod?

A kiscica Mona most megmutatta körmeit.

– Bennie nem ószeres, ő a legokosabb a gimnáziumban. Fogorvos akar lenni. – Akkor kapott észbe, hogy milyen ostobán védekezik Florrie vádjaival szemben: megjátszotta a legyőzöttet, sírásra fakadt és ismét fölszaladt a szobájába.

Ezen az egyáltalán nem testvéries jeleneten fölháborodva Dennis rosszallólag emelte föl mennydörgő hangját. A politikai és más szócsatákat meg véleménykülönbségeket szerette, de az ilyen női veszekedést ki nem állta.

– Nem akarok többé ilyen veszekedést hallani, Florrie! Megértetted? Nemsokára meggyűlöl a húgod is, mert minden dolgába beleszólsz.

– Papa, a javát akarom!

Din szemei szikrát szórtak. Hiába adott haza Florrie annyi pénzt, mint ő, mégis csak ő volt a ház feje.

– Bízd csak a mamára és rám, hogy megállapítsuk, mi van gyerekeink javára! – mennydörögte, de utána épp olyan szépen lefékezte hangját, amint a villamost szokta. – Csak nem veszekszünk pont akkor, amikor Stephen jön haza? Menj, Florrie! Mosd meg hideg vízzel az arcodat, az majd jót tesz neked. Bernie, te meg játssz tovább!

– Jó, papa! Mit akarsz hallani? A „Túl sok mustár"-t?

– Akármit, ami véget vet ennek a buta veszekedésnek!

Bernie antilop cipőjével rátaposott a pedálra és olyan erővel csapott a billentyűkre, hogy a zongora billegni kezdett. Először eljátszotta a dallamot, majd néhány taktust improvizált hozzá, teli torokkal és érzéssel énekelte a refrént:

„Nem katonának szántam fiamat,
örömre, boldogságra neveltem őt,
de katonának vitték el most
hogy más anyának szerezzen bánatot."

– Hangosabban Bernie – hallatszott a tréfás biztatás –, a raktárnál még nem lehet hallani a hangodat!

Bernie a zongoraszékkel hirtelen megfordult a saját tengelye körül. Dennis kezéből meg kiesett az újság. – Steve! – kiáltották egyszerre és az ajtóban álló sovány, fiatal pap elé siettek. Steve-nek olyan alakja volt, mint egy sportolónak. Karcsú, magas, széles vállakkal. Könnyed mozgását Celiától, parancsoló fejtartását Dintől örökölte. Sötét haja és szemöldöke mellett arcszíne halványabbnak látszott, mint amilyen valójában volt. Finomvonalú orra, magas homloka, sötét, kékszínű szeme aszkéta külsőt kölcsönöztek neki. Tartása állandóan fegyelmezett volt, belső feszültségről tanúskodott, mint valami művészé, aki hangszere előtt ül, de mindez eltűnt róla az üdvözlés pillanatában.

– Éljen Szent Dénes! – kiáltotta és előhúzott egy piros szivaros bádogdobozt. – Remélem, ez jobban fog ízleni! – Mint máskor, most is sikerült Stephennek néhány apró figyelmességgel örömet szereznie. Bernienek egy csomag cigarettát adott át, miközben alaposan szemügyre vette testhez szabott ruháját és antilop cipőjét.

– Pompás, Bernie, különösen a cipőd, nagyon jól fest. Egy papnövendék számára ugyan nem volna alkalmas – és fényesre tisztított cipőire mutatott –, de a hangversenydobogón nagyszerűen mutat.

– Ugye? – helyeselt Bernie. – A dobogóra így kell öltözni. Az emberek ezt megkívánják.

Celia a konyhából jövet a gyöngyfüggönyön át megpillantotta elsőszülött fiát. Akaratlanul is könnyek szöktek szemébe. Amint hozzászokott ahhoz, hogy fia messze volt tőle, lassan hozzá kell szoknia ahhoz is, hogy itt van.

– Steve – mondta és úgy tárta ölelésre karjait, ahogy azt az édesanyák szokták. Stephen karjai hosszabbak voltak anyjáénál és ezért engedte Celia, hogy a fia ölelje meg őt.

– Ez a tied, édesanyám – és levette egy kis papírdoboz fedelét. Szépen díszített „Agnus Dei" volt benne. – Szent Teréz szentélyéből való, a pápa áldotta meg.

– A pápa áldotta meg? – kérdezte Celia tisztelettel és megmutatta férjének a préselt lapocskát. – Ezt jól elteszem!

Steve atya és Din mosolyogva nézett egymásra. Celia szokása, „hogy jól eltesz valamit", a családban elég sok, kedves csipkelődésre adott már okot. Ágyneműt, terítőt, törülközőt, porcelánt, ezüst evőeszközt, poharakat „tett el" így jobb időkre, amik soha elő nem kerültek. Egy bizonyos gyűjtögető ösztön volt ez, ami még fiatalságának szegényes körülményei között rögződött meg benne.

– Minek félretenni, mama? – mondta Steve. – Tedd inkább olvasójelnek az imakönyvedbe és valahányszor ránézel, imádkozz a fiadért!

– Mama! – hangzott Florrie hangja a konyhából. – A hal már jó!

– Szűzanyám! Teljesen megfeledkeztem a halról. Menj föl fiam, mosakodj meg előbb, várj csak, adok tiszta törülközőt – és gyorsan a szekrényhez fordult, ahol tiszta fehérneműit őrizte.

– Mama, találok még tiszta helyet a közös törülközőn!

Celia Fermoyle jólneveltsége fölháborodott arra a gondolatra, hogy egy újmisés pap a közös kendőbe törülközzék.

– Szó se lehet róla! – és fia kezébe nyomott egy hímzett vendégtörülközőt, amit tizenöt évvel ezelőtt egy bridge-versenyen nyert.

– Egyesek nevetnek azon, ha valamit elteszek – és a férjére nézett –, de elnémulnak, amikor látják, hogy mire használom. – A törülköző úgy festett Steve bal karján, mint valami manipulus, amikor átment a konyhán a lépcsőhöz. Florrie a kályha melegétől kipiroslott arccal hámozta a gőzölgő burgonyát, amiből pürét akart készíteni. A szorgalmas, mindig dolgos Florrie. Steve egy pillanatra könnyedén megölelte. – Helló, Steve – mondta, és tovább dolgozott. Kettőjük között valamiféle vetélkedés volt, vagy inkább bizonyos tartózkodás Florrie részéről. – Talán megenyhülne, ha neki adnám ezt a kis kölnis üveget, ami a zsebemben van. De mégse, ezt Monának szántam – gondolta magában Stephen.

– Mindjárt készen leszek – mondta a lépcsőről és négyesével szedte a fokokat. Még mindig ugyanaz az öreg linóleum a lépcsőkön, ugyanazok a repedések a tapétán. A négy év alatt, míg ő Rómában volt, semmi sem változott? A Woodlawn Avenue 47. berendezésén legalábbis semmi. Még mindig vékonyan folyik a vízcsap, ugyanaz a bádog fürdőkád. Milyen állandóság ez a mulandó dolgokban!

Beszappanozta a kezét, majd leöblítette. Arcát is megmosta, aztán megtörülközött anyja vászonkendőjében. Éhes volt már, s különösen annak örült, hogy a kedves családi körben a szokásos régi vacsorán vehet részt.

Gyerekkorának meghitt légköre fogadta az öreg ház minden zugában. Itt volt a zsírfoltos, egyszerű, barna falépcső, ami alul megvetemedett, a kakaóbarna színű hálószoba-ajtók, a rojtos szélű futószőnyeg – milyen előkelőnek érezte magát, amikor először futott végig rajta mezítláb. És mindenütt ez a jellegzetes családi illat, amit meghatározni nem lehet. Mintha elektromos kapcsolót érintett volna; gondolatainak áramköre ismét érintkezett a régen elfelejtett dolgokkal. Itt balra volt Ellen szobája. Amióta kármelita apáca lett, hogy gyermekkorának misztikus szerelmét kövesse, lakatlan maradt. A zárt ajtón keresztül is sugárzott rá valami húgának tiszta életéből. Hogyan éghet ilyen vékony gyertya ilyen vakító fénnyel anélkül, hogy elfogyna? A szív titokzatos lángja...

A folyosó másik végén néhány lépcső vezetett a padlásszobához, ahol George, az öccse és ő laktak. Valami arra ösztönözte, hogy egy pillanatra bekukkantson a szobába, amit az ifjak „dormitorium"-ának nevezett el Celia. Tizennyolc éves koráig ott tanult és aludt. A padlásszoba most rendesebb volt: asztali lámpa, új szék és egy csomó jogi könyv árulkodott arról, hogy George tanulószobája. A tetőablak, ahonnan kilátott a Woodlawn Avenue tetőire, rebarbarabokros kertjeire, olyan érzelmet ébresztett benne, amely több volt a puszta emlékezésnél. Ebben a szobában döntött végleg afelől, hogy pap lesz. A rongyos matracú ágy mellett térdelt és imádkozott, amikor életét teljesen Isten szolgálatára szentelte. Mintegy feleletül kapta a hívó szót: „Kelj föl, fogd meg a kezemet és gyere!"

Ugyanazon a helyen hálából egy pillanatra letérdelt, azután elhagyta a padlásszobát és lerobogott a lépcsőn.

Amikor Mona szobája előtt ment el, halk sírást hallott. Sírást? Kopogott, benyitott és legkisebb húgát az ágyra borulva, zokogva találta. Halkan az ágy széléhez ment és kezét húga fekete hajára tette.

– Monny kedves – így hívta mint kis gyereket –, én vagyok az, Steve. Mi történt, Monny?

Monny néhányszor mérgesen megrugdalta az ágyat.

– Ez a kiállhatatlan Florrie!

– Biztos fáradt volt és azért szekált téged. Nem gondolta komolyan az egészet.

– Egyszerűen gonosz, úgy ahogy mondom. – Mona könnyáztatta arcát még jobban elrejtette a párnák közé. – Még mindig úgy kezel, mint valami kislányt.

– Mint valami csodaszép lánykát – mondta Steve. – Gyere fordulj meg, hadd látom milyen vagy?

Mona megfordult és a bátyjára nézett. A sírástól úgy csillogtak sötét szemei, mintha belladonnát használt volna.

– Valóban szépnek találsz, Steve? – A bontakozó nő első, még gyerekes hiúsága a félig ismeretlen férfiba kapaszkodott, aki most lenézett rá.

– Olyan szép vagy, mint egy Rafael festette angyal. Senki sem szép, csak te. Nem habarodtak bele a fiúk a sötét szemeidbe és fekete hajadba?

– Én szőke és kékszemű szeretnék lenni – sóhajtotta Mona.

– Kékszemű? Szőke? Szamárság. Úgy látszik sohase hallottad, amit egy híres költő mondott sötéthajú kedveséről.

– Mit mondott?

– Mennyi mindent össze nem hordott! Szinte kifosztotta a nyelv szókincsét, hogy megfelelő kifejezéseket találjon fekete kedvesének szépségére. Aranyat és gyöngyöt a papírkosárba dobott, fekete damasztnak, ébenfának, hollószárnynak mondta, amikor kedvese szeméről és hajáról beszélt.

Stephen nem volt benne egészen biztos, hogy mennyit bír el Mona érzésvilága. Nem akarta megfélemlíteni a szonett túlzott szóözönével – inkább megnyugtatni szerette volna a húgát. Minden túlzást, minden pátoszt félretéve hangsúlytalanul mondta a szavakat:

„Vádoló sötét szemed szeretem,
bár tudom, hogy szíved megvet.
Kettős gyászba öltöztél, szívem,
mert kit imádok, nem szeret..."

Ez a beszéd ismeretlen volt Mona előtt, így még soha senki nem szólt hozzá. Elbűvölten hevert az ágyon és hallgatva nézett pap bátyjára. Nem volt elég kíváncsi ahhoz, hogy a költő neve után érdeklődjön és nem volt elég okos ahhoz, hogy a költemény tartal-

mára, vagy formájára gondoljon. Stephennek úgy tűnt föl ez a hallgatás, mintha húga azon csodálkozna, hogy ilyen szavak is vannak, vagy talán, hogy éppen egy pap szájából hall először ilyent.

Stephen más hangnemre váltott.

– Hoztam neked valamit, te kis barázdabillegető. – Sírástól nedves kis kezébe nyomta az illatszeres üveget. – Az eladó azt mondta, hogy csak nagyon keveset szabad belőle használni. Most aztán kelj föl szépen, lenn már várnak ránk a vacsorával.

– Nagyon aranyos vagy – áradozott Mona. Azt akarta mondani, hogy másképpen ugyan, de Bennie Rampellre emlékeztette. A kellő pillanat azonban elmúlt. Megtörölte szemét bátyja kendőjével, aztán gyengéden egymásba karolva mentek le a lépcsőn.

Fermoyle-ék vacsorája csak egy fogásból állt. Egyszerű munkáshoz illő étrenddel, minden túlzás és nagyzolás nélkül. Alig fejezte be Din az esti imát, Celia jól megrakta férje tányérját tőkehallal, burgonyapürével, egy adag tojásmártással, vegyes salátával. Ebben a házban mindig Din volt az első, aki enni kapott, még ma is, amikor a pap fiú otthon volt.

– Az éhes ember mindig morcos – mondta és a tele tányért férje elé tolta. Ő pedig anélkül, hogy a többiekre várt volna, farkasétvággyal nekilátott az ételnek.

– Tudod, Steve – kezdte két falat között –, nálunk tulajdonképpen nem sok minden változott. Florrie készíti még mindig a legjobb teát; forró, sötét, erős, olyan, ahogyan szeretem. Odatartotta csészéjét legidősebb lánya elé.

Az apának ez a dicsérete abból az időből való, amikor még Florrie apja ölébe telepedett, míg Din az újságot olvasta. Később kisebb testvérei az apai gyöngédségnek erről a trónjáról elűzték és a háziasszonyi teendők egy részét már ellátta, de az atyai szeretetnek ez a megnyilvánulása megmaradt. A régi, meghitt barátság emléke volt, hogy apjának kizárólag csak ő önthet teát. Steve még emlékezett arra a borzalmas veszekedésre, ami akkor tört ki, amikor Rita akart teát önteni apjának. Most Florrie-tól senki sem irigyelte ezt a vesztaszűzi szolgálatot, amit különös áhítattal végzett. Arca örömtől sugárzott – ez volt az első jel a mai estén, hogy Florrie megenyhült. Steve arra gondolt, hogy Florrie nagyon szereti apját, csak duzzogó, morcos természete nem engedi, hogy ezt megmutassa.

– Hogyan tetszik a plébánosod, Monaghan atya? – kérdezte Din.

– Még csak néhány napja vagyok a Szent Margit-plébánián – felelte Steve –, és még nem volt alkalmam vele négyszemközt beszélni. Nagyon kurtán-furcsán fogadott, amikor jelentkeztem nála. Azt hiszem, hogy a bőröndöm olasz hajócédulái nem tetszettek neki.

– Majd megbékíted – szólt közbe Celia bizakodó hangon.

– Azt hallottam, hogy senki sem tudja a pénzt olyan nagyszerűen kicsikarni a hívektől, mint ő. – Csak nagyon jó katolikus hívő nyilatkozhatott így. Din mélyen vallásos volt, de nem sok tisztelet szorult belé. Éppen ezért szívesen tett ilyen megjegyzést, csak hogy vitatkozhasson.

– Monaghan atya éppenséggel nem „El Poverello" – nevetett Stephen –, de ha arra gondolunk, hogy új iskolát akar építeni, no meg új plébániát is, akkor meg kell vallani, tényleg szüksége van a pénzre.

– A Szent Margit-plébánia épülete már kilencven éves lehet – mondta Celia, aki az egyházmegye minden plébániáját és templomát ismerte. – A szentéletű Ned Halley atya hosszú időn át nagyon elhanyagolta. A lépcsők már akkor is nagyon elkopottak voltak, amikor 1907 májusában Annie második lányát, Delia Dohertyt keresztelni vittem. Ennek pedig majdnem kilenc éve. Steve, történt azóta valami?

– Még mindig a régi, ócska barakk, de amint hallottam, Monaghan atya már sokat javított rajta. Kifestette, új vezetéket szereltetett be. Nagyszerűen gazdálkodik.

– Érthet is hozzá, mert a múlt héten szerzett egy új Packard kocsit, mégpedig készpénzzel.

– Egy nagy egyházközség plébánosának jó kocsira van szüksége – mondta különös nyomatékkal Steve.

– Elődjének, Halley atyának nem volt kocsija – jegyezte meg Celia. – Mindig gyalog járt a betegekhez. A legnagyobb sártól se félt, pedig még gumicipője sem volt. Azt mondják az emberek, hogy egy szegénynek adta oda, akivel találkozott.

Kíváncsian nézett Stephen Fermoyle anyjára.

– Már én is hallottam Halley atyáról ilyesmit. – Érdekelte az öreg papok sorsa és ezért megkérdezte. – Mi történt vele?

– Elhelyezték egy kis nyomorfészekbe, Tauton közelébe. Nem tudom pontosan a nevét. Francia kanadaiak vannak csak a plébánián. Delia Doherty egyszer fölkereste, és beszélt az ottani omladozó

templomról. Karácsonykor küldött is egy dollárt, de azóta se tud semmi többet.

Azoknak az ügyes lépésével, akik tudják, hogy veszélyes talajra léptek, Celia változtatott a beszédtémán.

– Na és hogy jössz ki a káplánokkal?

– Azt hiszem, hogy mindkettővel jól megleszek, különösen Paul Iretonnal. Jól néz ki, nyugodt ember, nagyszerű szónok. Úgy tűnik, már ő is szeretne önálló plébános lenni.

– No még sokáig kell várnia – mondta Din. Jelentőségteljes arckifejezéssel lassan vitához készülődött. – Ha a bíboros úr az ő végtelen bölcsességével rászánná magát a túl nagy plébániák feldarabolására és néhány idős plébánostól bizonyos jövedelmeket elvenne, akkor a fiataloknak is lenne plébániájuk, mielőtt még tehetetlenné válnak. – Szemei várakozásteljesen villogtak. Előkelő, gondolkozásban palléro zott fia kap-e a csalétken?

Celia kapott rajta.

– Ha a bíboros úr a plébániák felosztásával kapcsolatban tanácsra szorul, akkor majd nagy sietve a villamos végállomásánál várni fog rád, hogy megkérdezzen – mondta, és sok energiával borsot szórt a halra, de olyan mennyiségben, hogy azonnal tüsszögni kezdett tőle. – Bocsáss meg, fiam! Csak úgy kiszaladt a számon. És mi van a másik káplánnal?

– A másik káplán, Milky Lyons nagyon jámbor ember – mondta Stephen huncut mosollyal. – Őt a gregorián egyházi ének érdekli, és nagyon szeretne egy énekkart szervezni, de Monaghan hallani se akar róla – mondta részvéttel.

– Miért nevezik Milky-nek? – kérdezte Monika.

– Azért, mert a hangja és az arcszíne olyan, mint a tej... – de már nem tudta befejezni a feleletet, mert hatalmas kiáltás harsogott végig a házon.

– Stefen, Stuff... te vagy itt? – kiáltással egy csomó könyvet csapott az asztalra a húszéves, férfias George Fermoyle, s kitárt karral rohant bátyja felé.

Négy éve nem találkoztak. Most örömmel ölelték át egymást és egyik a másiknak úgy veregette a vállát, mint a labdarúgók a győztes gól után. Aztán szemügyre vették egymást.

– Hová lett az a pattanásos arcú fiú? – kérdezte Stephen, miután jól megnézte a széles vállú, erős állú, tiszta arcú George-ot.

– Pontosan oda, ahova a tésztaképű szeminarista. Stuffy, milyen csinos lettél! Úgy látszik, jót tett neked az egyházi fegyelmű római levegő!

– Gyere, egyél Gug ebből a kitűnő halból, amilyet senki más nem tud készíteni és mondd el, mit csinálsz?

– Nincs sok időm, Stuff. – George kinyújtotta nyakát, hogy lássa mennyit mutat a konyhai óra. – Nyolckor kezdődik a váltó- és bankjog órám. A munka befejezte után éppen csak annyi időm maradt, hogy egy pillanatra hazajöjjek és megnézzelek. – George leült a székre, amit Celia és Florrie hoztak oda és falatozni kezdett.

– Nagyon megváltoztál, Gug! – mondta Steve. – Amikor még a padlásszobában együtt aludtunk a nagy ágyban, nem akartál arrébb húzódni, hogy helyet adj, most meg ilyen nagy utat tettél meg azért, hogy láthass. Ego te absolvo... Na és hogy tetszik Justitia?

– Nagyon szigorú asszonyság, Steve. Már Cicero megmondta: „Advocati nascitur, non fit".

Öccse hibás latin idézetét Steve kijavította.

– Advocatus, mert a latinban, éppúgy, mint az angolban, a jelző és a jelzett szó nemben és számban egyezik.

– Látjátok, mi meg nem történik – fordult George együttérzést kérő tekintettel az asztaltársasághoz –, ha egy klerikus egy laikussal találkozik. Én a vádlott, a diákos latinos vagyok, te meg a hivatásos latinista. Emlékszel még, Stuff, hogy egész éjszaka magyaráztad a latint a fölvételi vizsgám előtt? Pontosan megmondtad, hogy milyen igéket kell bemagolnom, hogyan kell a mondatot megszerkeszteni. Na és akkor – George biztos érzékkel csigázta föl a hallgatóság érdeklődését –, másnap szóról szóra azt kérdezték tőlem, amit mondtál. Áruld el őszintén, honnan tudtad, hogy ezt kérdezik?

– A kérdéseket nem tudtam előre, de jól ismertem a kérdezőt, Lawrence Burke jezsuita atyát. Csupán azon gondolkoztam, hogy mit kérdezhet egy minden hájjal megkent, ízig-vérig tanár.

– És pont azt kérdezte a fickó, szóról szóra – mondta Bernie és olyan képet vágott, mint amilyennel a komikusok szokták utánozni az íreket. Ez a furcsa fintor mindenkit megnevettetett. Din élvezte, hogy fiai milyen vidáman társalognak és lopva Celiára nézett. Tekintetében büszkeség volt: „Ezek a mi fiaink!" Ilyen mennyeien boldog pillanat a jó családi életben is ritka öröm. A pillanat boldogsága csordultig töltötte Din szívét és újabb csésze teát kért legidősebb lányától.

– Még egyszer kérek, Florrie, ugyanabból a jó teából! – Bajusza hegyén egy csöpp tea csillogott. Florrie észrevette és ügyesen, szinte észrevétlenül törölte le egy szalvétával. Mindez nem kerülte el Steve tekintetét és éles szemmel meglátta, hogy szemrehányás, meg szeretet volt nővére mozdulatában. „Szegény Florrie!" – gondolta magában.

– Fiam, mesélj valamit az Örök Városról! – kérte Celia. – Tényleg annyi csodás szépséggel van tele, amint mondják? Hatalmas dómok, gyertyafényben fürdő tabernákulumok, az egész nap folyamán, sőt még éjszaka is minden órában van istentisztelet?

Stephen egy darabka zsemlével együtt lenyelte a sós halat. Hogyan is lehetne asztali beszélgetésnél néhány mondattal elmondani Róma nagyságát és időtlenségét úgy, hogy Celia is megértse? Ennek ellenére meg kell próbálni.

– Róma sokkal csodásabb, mint ahogy elmondják. Úgy érzi ott az ember, mintha az idő mindkét irányba folyna: vissza, az emberiség történetének kezdetéig és előre, a világot összefogó ígéret teljesedéséig. – Azután anyja kérdésére felelve folytatta. – Látnod kellene a sok-sok templomot! Olyan szentek nevét viselik, akiket Amerikában nem is ismerünk: Apollinaris, Néri Szent Fülöp, Kozma és Damján. Mind egy-egy dicsőítő költemény.

– Steve, mindegyik templomban voltál?

– Ha nem is mindegyikben, de sokban.

– És láttad a szentatyát?

– Gyakran. XV. Benedek koronázásakor a Szent Péter-bazilikában mi, kispapok álltunk sorfalat. Milyen pompás körmenet volt! Az aranyos kandelláberekben úgy ragyogtak a gyertyák, mintha a Szentlélek tüzes nyelvei lennének. Az ének, mint az angyaloké, az összesereglett bíborosok pompás öltözetükben tisztelettel hajoltak meg, amikor Benedek a menetben az elfoglalandó pápai trónhoz közeledett. – Stephen megállt egy pillanatra, hogy számukra a kép megelevenedjen. – És mit gondolsz, mi történt a pompa kellős közepén?

– Mondd már, Steve?

– Amikor mindenki azt gondolta, hogy ezt a gyönyörű pompát tovább szinte elviselni sem lehet, egy kapucinus barát a pápa elé lépett és megállította a körmenetet. A pápa előtt egy kis kócot meggyújtva mondta: „Sic transit gloria mundi."

Celia nem értette meg a jelkép értelmét és megkérdezte.

– Miért tette ezt, Stephen?

– A kis kóc a világi pompát és dicsőséget jelzi, ami nagyon mulandó és pillanatok alatt semmivé lesz.

Celia mélyet sóhajtott.

– Milyen szépen tudsz mindent elmagyarázni fiam! Már régebben is értettél ehhez. Mint kisgyerek elmagyaráztad, hogyan működik a villámhárító. Olyan egyszerű az egész, hogy még most is tudom. És tudod, hogy azóta egyetlen egyszer sem féltem a villámtól?

– Csak azért, mama, mert jó a földelésed – mondta George.

Csak Steve értette meg a célzást anyja fölös kilóira. Bernie már régen nem tudott belekapcsolódni a beszélgetésbe és ezért egy jókora gyömbéres kalácsban keresett vigasztalást. Arra gondolt, hogy a zenét könnyebben meg lehet érteni.

– Mi a véleményed a háborúról? – kérdezte Dennis. Azt gondolta, hogy fia itt majd melléfog és végre elkezdődhet a szócsata.

– Előbb vagy utóbb mi is belekeveredünk – mondta Stephen. – Az angoloknak adott kölcsönök igen nagyok és nagyon köteleznek minket. A szeretett angol öcsköst csak nem hagyhatjuk cserben?

Din éppen a szájába akart dugni egy darab kalácsot, de félúton megállt a mozdulata. – Amerikai kölcsön? Kinek?

– Az angoloknak egy milliárd dollár! Hát Bostonba még nem jutott el a híre? Még nem olvastad kedvenc újságodban?

– Egy szó se volt erről, de ki mesélte neked ezt a hihetetlen dolgot?

– Először is Quarenghi, a volt tanárom. Ez már az angolok Mons-i vereségekor történt a múlt őszön. Szerinte Morganék Wilsont zsákutcába vezették és most nem tud onnan kijönni. – Steve csodálkozó arcokat látott. – Az európai államok kormányköreiben nyíltan beszélnek erről. Wilson csapdájának nevezte Quarenghi az egészet és az elnök magasztos ideáljai meg a való helyzet közötti ellentétet értette alatta, amibe a nemzetközi pénzüzletek kényszerítették. Remélem ezzel nem mondok újat?

– Nekem bizony új az egész – mondta George.

Steve látta, hogy Din számára is újdonságot mondott. Az a gondolat, hogy Amerika a gyűlölt tengeri hatalomnak pénzt adott kölcsön, kioltotta szemének csillogását és még bajsza is lekonyult. Ellenérvként nagyot csapott az asztalra. Stephen hírei nagyon megrázták, csupán azt a rejtélyt nem tudta megfejteni, hogy fia honnan

tudja mindezt, amiről még az újságja sem tudott. Kínos zavarában idegesen rágta a kalácsot.

– Mama, mi van Ellennel? – kérdezte Stephen, hogy lovagias előzékenységgel apja zavaráról elterelje a figyelmet.

Celia Fermoyle matatott a zsebében és egy levelet szedett elő. – A délutáni postával érkezett, még apátok se látta, olvasd föl, fiam!

Steve kivette az olcsó borítékból az egyszerű lapot és pillantása végigfutott húga jól ismert, míves kézírásán. Ellen szinte rajzolta a leheletfinom betűket.

„Drága Mama, Papa és Testvéreim!

Biztos vagyok benne, hogy mindnyájan osztoztok örömömben, ha megírom: a napokban teszem le első ünnepélyes fogadalmamat. Főnöknőm engedélyével a Humilia Theresa nevet választottam. Az elsőt alázatos méltatlanságom kifejezéseként, a másikat szent rendalapítónk iránti tiszteletből. Kérlek benneteket, imádkozzatok értem, buzgó imádságotok támogassa az én alázatos esedezéseimet.

Szívemet elragadtatott öröm tölti be, miközben életemnek erre az ünnepélyes pillanatára készülök. Higgyétek el, szeretteim, hogy nagyon sokat gondolok Rátok és nem vagyok sohasem elhagyatott Annak szolgálatában, Akié a szívem. Őbenne egyre jobban szeretlek mindnyájatokat, maradok szerető gyermeketek és testvéretek: Ellen"

Ellen levele mindnyájuk lelkében az érzelemnek más és más húrját pendítette meg. Dennis Fermoyle-ban ismét az aggódás éledt fel, amit lánya kolostorba léptekor érzett. Ez az érzés jelezte neki, hogy lányát egyszer s mindenkorra elveszíti. A rend szabályai szerint a tagoknak teljesen el kellett hagyni a világot. Többé még hozzátartozóikat sem láthatják. Nagyon fájó dolog volt, hogy Ellen kedves egyéniségének közelségét nélkülözniök kellett. Din nem tudott beletörődni lánya elvesztésébe. Celia mindig aggódott lánya gyönge tüdeje miatt. Hogyan tudja egy beteges gyönge lány megtartani a szigorú kármelita életrendet? Florrie soha be nem vallaná, de megkönnyebbült, amikor Ellen elhagyta a házat, mert egy riválissal kevesebb lett, akivel osztozkodni kell apjuk szeretetén.

Stephen kimondhatatlan boldogság sugárzását érezte az olcsó kis levélpapírról. A misztikus, álmodozó lányka soha nem volt annyira meggyőző, mint most, hogy egyéniségét teljesen föláldozza és fönntartás nélkül egy magasabb cél szolgálatának szenteli.

– Bízom benne, hogy egészségileg is bírni fogja – mondta Celia. – Cipő nélkül kell a hideg kövön járniok, meg az a sok és hosszú böjt!

Steve vigasztalta az anyját.

– Ne aggódj, mama! Az ilyen kis álmodozók a legszívósabbak. Nézd csak, Szent Teréz alig evett valaha is tisztességesen és mi mindent végbe nem vitt! – s kezdte sorolni sokféle ténykedését. – Megreformálta a kármelita rendet, kolostorokat alapított és még ahhoz is volt ideje, hogy életét leírja, bár olyan nagy fájdalmai voltak, hogy lepedőben kellett hordozni.

– Nagyon jámbor asszony lehetett – mondta Celia.

– Sokkal több volt, mint amit a jámbor szó jelent. Szent volt. Ráadásul lángész! Életszentsége csak részben magyarázza meg csodálatos egyéniségét. Terézia éppen olyan alkotó művész volt, mint Rafael, Shakespeare, Dante, vagy bárki azok közül, akik a világot bámulatba ejtik.

George-on kívül senki sem tudott volna mit kezdeni ezzel a névvel. Celia csak azért kérdezett újból, mert pap fiát akarta hallani.

– Miért van az, Steve, hogy ma nincsenek ilyen szentek? – Celiának mindig sikerült fiát rávenni arra, hogy tudásából eláruljon valamit.

– Tudod, mama, a szentek vonzóereje 1400 óta nagyon megcsappant. És amint én látom, erre éppen elég ok volt. Például: valaha Petrarca egy kis domb tetején kezét esküre emelve elhatározta, hogy költészetét Laurának, földi szerelmesének, és nem égi édesanyjának, Máriának szenteli. Azóta egészen más gondolkodásmód terjedt el. Az emberek inkább a földhöz vonzódtak és nem az éghez. Giotto és Masaccio képei ezt eléggé mutatják. Az egészben csak az a furcsa, hogy nem sokkal később Galilei bebizonyította, a Föld nem a világmindenség középpontja.

Egy pillanatra megjelent Steve előtt tanára, Quarenghi barnás profilja és helyeslőleg bólintott, mert szerette az ilyen eszmefuttatásokat. De a kép elhalványult és akkor vette észre, hogy hallgatói nem figyelnek rá. Elszégyellte magát túlzottan magasröptű beszéde miatt, elhagyta a nagy szavakat, hiszen nem tanárához, hanem egyszerű, de szívéhez igen közel álló emberekhez beszélt. Ez a pillanat nem arra való, hogy tudásával tündököljön. Gondolatainak, szavainak olyannak kell lennie, hogy egyszerű szívű, pallérozatlan eszű embe-

rek is megértsék. Kutató szellemének szárnyas paripáját egy gebe igájába kell kötnie.

– Bernie, nem játszanál nekünk egy kicsit? – kérdezte.

– Végre egy okos, Istennek is tetsző ötlet – mondta Din.

George futó pillantást vetett a konyhai órára.

– Most már sietnem kell Stuff, mert különben elkésem. Nagyon sajnálom, hogy elrontom a hangulatot. – Megcsókolta anyját, hóna alá csapta könyveit. Steve kikísérte a kertajtóig.

– George, jó volna gyakran találkozni – mondta és megrázta öccse kezét.

– Amikor csak akarod, atyám! – Szeretettel ölelte át bátyja vállát és elviharzott.

*

Dr. John Byrne kilenc óra tájban kísérte haza Ritát. Mint minden Fermoyle, Rita is sötét hajú volt, de nem olyan karcsú, mint Florrie, nem olyan törékeny, mint Ellen és nem olyan szép, mint Mona. Steve őt szerette legjobban. Természetük és egyéniségük is nagyon hasonlított. Mint egy városi iskola tanítónője, a mérleg nyelve volt a józan ész és a szív érzelmei között. Ez a kiegyensúlyozottság a középosztály lányainál gyakran megtalálható. Arca, hangja ragyogott a boldogságtól, amikor bátyját megölelte, de úgy, hogy az lélegzethez is alig jutott.

– Steve, milyen jó, hogy így megölelhetlek. Milyen csinos fiú vagy, a plébánia lányai bolondulni fognak utánad.

– Ezt mondod minden fiatal káplánnak – nevetett Steve. – Jó napot John. – Barátságosan nyújtott kezet dr. Byrne-nek, a nyurga, csontos fiatalembernek, aki nagyon sápadt volt a kórházi levegőtől. Homlokára volt írva az őszinte egyenesség és becsületesség. Olyan férfi volt, akit szívesen látnak a családban.

– Jó, hogy itt van, Steve atya! – Ezzel Byrne be is fejezte, és kényelmesen leült a kerevetre, hogy Fermoyle-ék kedélyét ne feszélyezze.

A vidám jókedv hullámai Rita és Steve körül torlódtak. Közöttük nem volt versengés, egyik a másikat kiegészítette és jól megértette. Rita megmutatta jegygyűrűjét, egy keskeny kis arany karikát, amiben pici gyémánt villogott. Steve még soha nem látott ilyen kis gyémántot, de tréfás megjegyzésével nem akarta elrontani a hangulatot.

– Nagyon szép – mondta.

– Azonnal megesküszünk, amint John befejezi a szülészeten a gyakorlatot.

Steve az orvoshoz fordult.

– Ugye, ez az egyik legjobban vezetett orvosi intézmény Bostonban? Azt hiszem, hogy a segédorvosi állást csak a nagyfejűek kaphatják meg.

– Ha valakinek jó feje van, annak sikerül – mondta Din. Görcsös fájdalmat érzett megdagadt ereiben, de olyan erővel, hogy a fogát össze kellett szorítani. Arra gondolt: okosabb lesz lefeküdni, mielőtt még Byrne doktor szemei kutatóan fürkészik az arcát. Lassan levette lábát a zsámolyról és olyan mozdulattal állt föl, mint akinek nyers tojás van a zsebében. Erre a mozdulatra figyelt föl igazán Byrne.

– Még mindig fájnak a visszerek, Mr. Fermoyle?

– No, csak néha-néha egy ici-picikét!

Celia érezte, hogy szövetségesre talál és közbeszólt: – Bárcsak megbocsátaná a Szentlélek ezt a hazugságodat, Dennis Fermoyle, amit az előbb mondtál. Tyúktojásnyi daganatok vannak a lábán, Steve – fordult a fiához –, és nem akar semmit se tenni ellene.

– Tyúktojásnyi csomók? – ismételte Steve. – Bárcsak orvos is lenne már a családban!

Dr. Byrne vette a lapot.

– A visszér nagyon veszélyessé válhat, Mr. Fermoyle. – Kezét Din vállára tette és így mondta: – egyszer még nagyon ráfizethet. Hadd nézzem meg!

Din számára nem volt kiút. Mérgesen álló bajuszával morgolódva sántikált föl a lépcsőn. Steve és John követte.

– Levetkőzni és az ágyba – mondta az orvos. Néhány pillanat múlva csontos ujjai és részvétlennek látszó orvosi tekintete figyelmesen vizsgálta Dennis Fermoyle jobb lábát, amit a csomók teljesen elrútítottak. Jobbra-balra fordította, majd óvatosan behajlította a bokát, majd ujjait a térdvágásba nyomta.

– Ezek nagyon elhanyagoltak, Mr. Fermoyle, sebészre van szükség!

– Kórházba kell mennem?

– Ott jobban tudják ápolni, Mr. Fermoyle. A műtét igazán nem nagy dolog. A Mayo testvérek klinikájukon sok sikeres műtétet végeztek. Én is végeztem néhányat, mind sikerült. – Byrne azok közé

az orvosok közé tartozott, akik mindent alaposan megmagyaráznak betegeiknek. – Teljesen kiszedjük a beteg eret és azután addig kell ágyban pihennie, amíg a vér a szívhez vezető utat a kisebb ereken át megtalálja. Az egész csak két hét.

– Két hét! – A fölindulás hevében föl akart kelni, de nem tudott. – Az lehetetlen, két hétig nem maradhatok távol.

Stephen szelíd határozottsággal nyomta vissza az ágyba apját.

– Papa, arra gondolj, hogy most csak két hét, de később – segítséget kérve kereste Byrne tekintetét – állandó betegség, nyílt seb és mankó jöhet. Mankóval pedig nem lehet villamost vezetni. Mi akarsz lenni inkább: vértanú vagy villamosvezető?

Din próbált kibújni a döntés alól.

– Nagyon sok pénzbe kerül!

– Az ágy napi két dollár – mondta Byrne –, tőlem nem kap számlát!

– Nagyon kedves, doktor úr, de... – mindenáron meg akart szabadulni a sebész állította csapdából.

– Mi az a de, papa? – Érezte, hogy apja szavai mögött nemcsak pénzkérdés húzódik meg, hanem valami más is, ami csak önfejűsködéssel meg nem magyarázható.

– Nem lehetne gumiharisnyával elintézni? – Din Fermoyle a mai nap szinte ördögien ravasz volt.

Byrne nem szokta betegeit mindenáron a műtétre rábeszélni.

– Az ön esetében már nem használ a gumiharisnya, de ha meg akarja próbálni – elővett egy receptet, kitöltötte, címet írt rá –, menjen el ehhez a Mc. Guire-hez. Ő majd egy megfelelőt ad. – A cédulát a szekrénykére tette és kiment a szobából.

Alig hogy egyedül maradtak, Stephen kitört.

– Papa, olyan önfejű és makacs vagy, mint egy öszvér, mint O'Shaugnessy öreg disznaja. Mire jó ez a sok ostoba beszéd, meg a fölösleges pénzkidobás a gumiharisnyával? Most mondd meg őszintén, hogy tulajdonképpen mi az igazi baj?

– Mit képzelsz, tán a gyóntatószékben vagyunk? – kérdezte Dennis Fermoyle a fiától.

– Igen, az apa és fiú közötti bizalom gyóntatószékében. Mi tart vissza, apám?

Dennis nehézkes kezével megfogta fiának vékony ujjait.

– Ülj fiam az ágyamra és jól figyelj. Lehet, hogy nem értesz meg,

de az ilyen értetlenség nem szégyene a fiatalembernek, mégha pap is. A megértés tudománya majd megjön a korral.

Nehezen kezdett hozzá.

– Az a helyzet, hogy Marty Timmins felesége halála óta megszokta, hogy itt-ott néhány centet elvegyen a jegyek árából.

– Na és ennek mi köze van a visszereidhez?

Din a takarót nézte.

– Azt nem tudhatod fiam, hogy mit jelent, ha két ember sok ezer kilométert együtt kocsikázik egy villamoson. Azok bíznak egymásban. Még a sörös kocsit húzó lovak is érzik ezt. Addig, amíg szememet Martyn tartom, becsületes marad. Hogyha néhány hétig egyedül hagynám és hozzányúlna a pénzhez, elcsípnék. Állását elveszítené, még börtönbe is csukatnák. Ezért kell a helyemen maradnom, az ő közelében.

– Beszéltél már erről Martyvel, figyelmeztetted, hogy mi lesz a következménye?

– Éppen elégszer. Olyankor sír és fogadkozik, hogy nem engedi közel magához a kísértést. Másnap ismét bevallja, hogy gyönge volt a kísértésben. Steve, ez állandó harc és lehet, hogy Marty veszít a végén. De jó érzés számomra az, ha a gyanakvó tekintetektől megóvhatom.

Stephen Fermoyle beszédes nyelve elnémult. Erre nem tudott mit felelni, de mit is mondhatott volna az ágyban fekvő konok embernek? Egyetlen tanács se tudná megoldani Marty kísértéseinek problémáját és nem tudná föloldani Dint a kötelesség alól, hogy botladozó barátja mellett álljon. Mit kezdene Quarenghi ezzel a problémával? Fölvet egyáltalán ilyen kérdést Szent Alfonz vagy Aquinói Szent Tamás? Steve körüljártatta szemét az ismeretlennek tűnő szobában, míg végül tekintete az apja ágya fölötti kis ébenfa feszületen pihent meg.

– Hát nem bánom, próbáljuk meg egy darabig a gumiharisnyát.

Beszélhetett ugyan ennek az embernek mindenfélét a brit hadiköl-csönről, vagy Petrarcának a nyugati gondolkodásmódra gyakorolt befolyásáról, vagy az európai kormányok szóbeszédeiről, de Dennis Fermoyle felfogásához a hegyi beszéddel kapcsolatban nem fűzhetett semmit se. Jó éjt kívánt apjának és nagyon halkan csukta be a fojtott levegőjű kis szoba ajtaját.

Késő esti csönd honolt a ház földszintes részén, amikor Stephen

lement a konyhába. Bernie a „Gamecock"-ba ment, Florrie és Mona lefeküdt. Byrne és Rita a lakószoba nyugodt magányában üldögéltek. Celia a konyhában kenyérsütéssel bajlódott. Könnyű kézzel kenyeret dagasztott és már éppen szaggatni akarta és a tepsibe rakni. Nyugodt, kiegyensúlyozott kedvességgel nézett a mindennapi kenyérről a belépő Stephenre. Szerette fiát, de ebben nem volt semmi érzelgősség. Most férjéért aggódott.

– Mit szólt John a papa lábához?

– Gumiharisnyát ajánlott neki.

Celia a gyúródeszkán veknit formált a tésztából.

– Lizzie Gillen azt mondja, hogy neki használ. Ülj csak le, Steve és vegyél egy kis melaszos kenyeret, mielőtt elmégy.

– Göndör lesz tőle a hajam? Emlékszel, mama, mindig ezt mondtad!

Stephen leült a konyhaasztalhoz és figyelte, hogyan szorgoskodik az anyja. Haja kócos lett az este folyamán, bőre majdnem vörösnek látszott az ernyő nélküli lámpa éles fényében. Ujjai pirosak, repedezettek, körmei ápolatlanok voltak. Mialatt a konyhában tevékenykedő anyját nézte, úgy tűnt neki, mintha az veszített volna abból a fáradhatatlan fürgeségből, amire még gyerekkorából emlékezett.

– Mama, bizonyára elfáradtál!

– Nem – válaszolt mosolyogva –, egy órája még fáradt voltam, de most már minden rendben van fiam. Florrie elmosogatott, ez a kis dagasztás meg igazán semmiség. Egy jó alvás mindent rendbehoz.

A jó öreg bátorság! Ez az örökség értékesebb volt minden pénznél és vagyonnál.

Celia vágott egy karéj kenyeret, egy kis melaszt öntött a csészealjba és Stephen elé tette az asztalra. Még mindig gömbölyű, formás karjai a viaszosvásznon pihentek, szemei sötétbarnák, mint az, amit a tányérba öntött. Le nem vette szemét pap fiáról, míg az a kenyeret a melaszba mártogatta.

– Emlékszel még, hogy régebben mennyire szerettem ezt?

– Mindenre emlékszem fiam, ami veled történt. A laterna magicaról tartott előadásodra az ebédlőben, a pincében lévő sajtoló présedre, a padláson lévő messzelátódra, az udvar végén lévő nyulaidra, a mandolinra a lakószobában, a konyhai bonbonfőzésre, a nyári baseball játékra, a téli jéghokira, a szteppelésedre és a jódlizásodra, meg arra, amikor a hasbeszéléssel próbálkoztál. Emlékszem, hogyan

készítettél a villamos csengőhöz elemet, hogyan csináltál szánkót, amivel majdnem megölted Monát, amikor a Crescent dombról lecsúsztatok. Aztán a telefonra, amit az udvaron építettél, szóval mindenre emlékszem fiam, még a lányokra is, akik neked tetszettek, de méginkább azokra, akik utánad leskelődtek.

Celia abbahagyta az emlékek felsorolását és kérdő tekintettel cirógatta meg fia arcát.

– Már régen, szinte azóta szerettem volna megkérdezni, hogy papi hivatásodat először említetted, de nem volt alkalmam. Lehet, hogy nem úgy felelsz, amint szeretném, de mondd meg őszintén, az én vágyam befolyásolt, hogy pap legyél?

Stephen egy kicsikét gondolkozott, mit is feleljen anyjának? Megmondhatja neki a nyers valóságot? Bármennyire szereti is, ez meg se közelíti azt a másik szeretetet, ami őt a papi pályára hívta és ami hivatásához fűzi. Hogyan magyarázná meg neki, hogy ez a nagyobb szeretet sokkal erősebb és mélyebb annál, mint amit egy fiú anyjával szemben érezhet? Megmondhatja neki, hogy ez a szeretet teljesen hatalmába kerítette?

Amilyen őszintén és becsületesen csak felelni tudott a szembenülő, fáradt asszonynak, úgy mondta neki.

– Nem, anyám, nem a te kívánságod vitt a papi pályára. Régebben én is többször föltettem magamban ezt a kérdést. Ma már tudom, hogy azért vagyok pap, mert számomra ez az egyetlen járható út a földön. Ez olyan egyszerű és soha többé nem lehet változtatni rajta.

Celia Fermoyle szája szögletében a ráncok kissé élesebbé váltak.

– Ezt a feleletet vártam tőled, Stephen. Ismertem anyákat, akik fiaikat rábeszélték a papság vállalására. Mivel a fiúk nagyon szerették anyjukat és nem mertek ellentmondani, inkább hitegették magukat a hivatással. Ebből később sok tragédia lett. – Sok hősiesség és józanság volt Celia szavaiban.

Stephen érezte, hogy anyjának mégis csalódást okozott. Most majd megpróbálja, hogy jóvátegye. Éppen mondani akarta: „a holnapi első misémet érted mondom", amikor tekintete az órára tévedt.

– Fél tizenegy, Monaghan megöl, ha nem leszek tizenegy előtt a plébánián. – Fekete kalapját levette a fogasról.

– Áldj meg, fiam! – Stephen keresztet vetett anyja meghajtott fejére.

– Add te is az áldásodat, az még többet ér.

Úgy érezte, hogy a homlokára rajzolt kereszt sokáig ott ég, míg a Woodlawn Avenue-n a végállomás felé sietett. Langyos tavaszi eső permetezett. Leírhatatlan öröm siettette lépteit. A rá váró munka már előre boldoggá tette. Legszívesebben futott volna hazafelé. Amikor látta, hogy éppen akkor indul egy villamos, futni kezdett és magabiztosan ugrott fel a robogó kocsi lépcsőjére.

Míg a villamos a Malden Square-on robogott, elmondta a zsolozsma hátralevő részét. Mikor breviáriumát becsukta, a matutinum szavai csengtek a fülében. „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad, bő termést hoz, alleluja, alleluja!"

Néhány perc múlva Stephen Fermoyle óvatosan kinyitotta a Szent Margit-plébánia kapuját és megpróbált lábujjhegyen fölmenni a vékony szőnyeggel borított lépcsőn. Hallotta, hogy Monaghan atya szobájában üt egy óra és észrevette, hogy kinyílik az ajtó. A lépcső tetején pedig megjelent William Monaghan teljes nagyságában.

– Fermoyle atya, ez az ön hazatérésének megszokott ideje? – kérdezte a plébános zsémbes iróniával.

II.

Ha William Monaghan nem pap lenne, más időben és más csillagzat alatt minden lehetett volna: Pompejus alatt százados, egy gyorsvitorlás kapitánya, vagy hatalmas acélgyár vezérigazgatója. Olimpiai kalapácsvetőhöz méltó termete volt, hangja Szent Mihály arkangyalé, ami kissé rekedtesen hangzott a rossz akusztikájú templomban. Arca nyershús színű volt, némi epével tarkítva. Göndör, ősz haját oldalra fésülte. Ha dühbe gurult, minden hajszála összehúzódott, mint az óra rugója felhúzáskor. Se káplán, se hívő nem mert neki visszabeszélni. Mint valami gyorsvonat vezetője, biztos kézzel úgy irányította a Szent Margit-plébániát, öntudattal és felelősségteljesen, szigorúan tartva magát az alapelvhez: „Itt minden kilométert meg kell fizetni!" A Szent Margit-plébánia Malden városhoz tartozott, ami Bostontól, mint valami óriási tortaszelet a központtól öt mérföldre északi irányban a Saugus mocsár és a Medfordhoz tartozó gondozatlan erdő között terült el. A város túlnyomó többsége még 1915-ben is puritán szellemű protestáns lakosságból tevődött össze! Az előkelőbbek vagy a nagyszerű harangjátékkal rendelkező baptista templomba mentek istentiszteletre, vagy az episzkopalista

Szent Júdás-templomba, aminek borostyánnal befutott gótikus épülete büszkén meredt az ég felé. A templombajárók száma azonban William Monaghannál több volt, mint a másik kettőben együttesen. Több mint négyezer hívő jött vasárnap a három misére, amit a Szent Margit-templomban mondtak. Ez minden szempontból tiszteletre méltó látvány, még a protestáns papok részére is, akik egy kissé féltékenykedve húzták el szájukat. Különösen, ha arra a csilingelésre gondoltak, ami ötvenkét vasárnapon át kísérte itt a perselyezést.

A másvallású lelkészek közül a leghumorosabb, a legkevésbé irigy dr. Arthur Lethbridge volt, az oxfordi egyetem doktora. Röviddel azután, hogy a Szent Júdás-templomba kinevezték és a Kenilworth Clubban nagyon elegáns és nagyon angolos vacsorát rendezett, William Monaghant szerinte nagyon szellemesen és találóan „Dollár Bill"-nek nevezte el.* A vicc azonban már régi volt. A nevet Monaghan egyik bárónya találta ki, amikor „Dollár Bill" átvette a plébániát és kereken kijelentette, az aprópénz legföljebb a rágógumi automatákba való és állítólag a dollár zöld színére utalva mondta: „Isten a zöld színt szereti legjobban". A történetet valószínűleg csak kitalálták, de még a bíboros is jót nevetett rajta, amikor meghallotta.

William Monaghan lelkében az anyagi vonatkozású ügyek tényleg nagy visszhangra találtak, de ennek megvolt a maga oka. Fiatal korában nagyon sokat éhezett. Még fájóbb volt, hogy a tehetősebb bostoniak gyűlölték és megvetették a déli külvárosban lakó szegény íreket. Csavargónak, naplopónak nevezték őket. Az utcasöprők, a szemétszállítók mind írek voltak, és a kocsmákban nem ülhettek le. Idővel rendőr, tűzoltó, mechanikus, évtizedes harcok után pedig ügyvéd, tanító és orvos is került ki közülük. Kiköltöztek Bostonból, Dorchesterben és Roxbury-ben telepedtek le, saját házaikban. Ha Monaghan atya nagyra értékelte a vagyont, akkor ez azért volt, mert környezete is nagyra becsülte azt. Egyedül a vagyon döntötte el, hogy közéjük tartozik-e valaki, vagy sem. A saját ház volt a kézzel fogható alap, ami elfogadtatta az embert. Quincyi gránitból épített komoly templom vagy pirostéglás plébániai iskola volt a gazdagság és tekintély külső jele. Ezt semmiféle előítélet nem tudta kikezdeni.

* William Mona (ghan) = Bill (a William név beceneve és a billet – bankjegy szó rövidített formája); dollar (a money-pénz szinonimja, a mona-money hasonló hangzású, lefordíthatatlan szójáték).

Ez volt az oka annak, hogy William Monaghan megbecsülte a pénzt és igyekezett minél többet gyűjteni a plébánia számára.

A bíboros jól ismerte Monaghan atyát. 1906-ban magához hívatta. Két cédulát tett eléje. Az egyiken ez állt: „Dedham, Szent Jeromos. Nincs adósság, új plébánia, kilencosztályos iskola." A másik cédulán ez volt: „Malden, Szent Margit-plébánia. Harmincezer dollár adósság, omladozó plébánia. Iskola nincs."

– Válasszon! – mondta a bíboros.

– A Szent Margit-plébániát választom, Eminenciás uram!

– Köszönöm, Monaghan atya!

Ezekkel a szavakkal a bíboros befejezte, és a benne megbúvó vagyonkezelő elismeréssel rázta meg a plébános kezét: sok szerencsét, Bill!

William Monaghan tíz év alatt sikeresen letörlesztette a 30 000 dollár adósságot és – természetesen a bíboros engedélyével – még nagyobb, új adósságba keveredett, hogy iskolát építhessen. Három káplánjával most egy ócska barakkban lakott és arról a napról álmodozott, amikor a gránitból és téglából épített szép, új plébániába majd beköltözhet. Kemény munkájának elismeréseként, amelyet ezen az elhagyatott helyen végzett, a bíboros „örökös rektor" címmel tüntette ki. Ezért élete hátralévő részében nyugodtan ugyanezen a helyen maradhat.

A hely nehézsége William Monaghannak nem okozott gondot, csak az utóbbi időben nem értett egyet káplánjaival. Hiányzott belőlük a rámenősség, a lendület és nem jól fogták meg a dolgot. Az egyik olyan, mint a másik. Liturgikus kicsinységekkel, meg haszontalan apróságokkal bíbelődtek, de az igazi, kemény egyházközségi munkához nem értettek. Lyons káplán például a „Milky" gúnynevet kapta. Még a vak is láthatta, hogy miért. Ha csak egy csészényi eső esett, tüdőgyulladástól félve rohant haza. Unos-untalan csak a gregorián énekről beszélt. Ha egyszerre kétszáz fekvő beteg igényelne papot, lehet, hogy akkor is csak Palestrinát emlegetné.

És az új káplán, Fermoyle most jött elő Rómából. Nagyszerűen ért a teológiai vitákhoz, ismeri az egyházjogi finomságokat, olaszos zománca van, de föltételezhetően szerelmes a saját hangjába. William Monaghan sohasem volt Rómában, de sok római végzettségű fiatal papot ismert, akik mind hasonlítottak egymásra: „csomó fölvágás,

minden komoly alap nélkül" – mondta morogva oltártestvéreinek, a Lyen-i Flymnek – „súlyos gondolataikat vékony lábszáraik alig tudják hordozni".

Amikor William Monaghan ezen az esős áprilisi estén le-föl járt a szobájában, olyan ideális káplánról álmodott, aki erős lábakon áll és fáradhatatlan a munkában. Néhány más dolog is hozzájárult, hogy göndör haját még jobban összekuszálja. Rengeteg olasz költözött ebbe a kerületbe, a vasúttól nyugatra eső területre. Borissza, lármás népség, mindig kész a verekedésre, de nem az adakozásra. Természetesen katolikusok voltak, és kedvesek Isten szemében, de nem William Monaghan előtt, mivel ez utóbbi nem a Jóisten, hanem egy szegény egyházközség plébánosa volt, akinek saját magának kellett gondoskodnia a plébánia fenntartásáról. Két okból nem szerette őket. Először azért, mert nem voltak eléggé bőkezű adakozók, másodszor meg nem tudta, hogyan is kezelje őket. Ingerlékenyek, babonások, piszkosak és tréfálkozók voltak, de nem az írek finom módján, hanem egészen másként. Szóval nem írek voltak. A legnagyobb baj azonban, hogy maholnap többen lesznek, mint az írek. A jó ír nevek, mint Finan, Finnegan és Foley eltűnnek a keresztelések könyvéből, míg Castelucci, Foppiano, Marinelli nevek egyre szaporodnak. Ha Szent Mihály arkangyal vagy valamelyik harcias szent nem jön Bill Monaghan segítségére az olaszok ellen, akkor a Szent Margit-plébániának befellegzett.

Harcias szent? Monaghan atya már annak is örülne, ha egy megfelelő káplánt kapna.

A kitűnő harangjátékú óra fél tizenegyet ütött. Az ingerült plébános nyakán egyre jobban kidagadtak az erek. Hol van ez a káplán, Fermoyle még ilyen későn is? Monaghan egy pillantást vetett a misebeosztásra, amit Ireton káplán jellegzetes írással készített. Hála Paul Iretonnak, aki nagyszerű pap és kitűnő beugró szónok, a beosztáson azonnal lehetett látni, hogy Stephen Fermoyle reggel fél 7-kor misézik, ministránsa Jimmy Splaine lesz. Az lenne az igazi, ha első állomáshelyének első miséje előtti nap estéjén a fiatal pap imazsámolyán térdelne és imádkozva, csendes elmélkedéssel készülne a másnapra! De hol a csudában van már Fermoyle káplán? Hát persze, a szüleit látogatta meg West Medfordban és bizonyára csodálatos római élményeit meséli. Például azt, hogy látta, amint Vannutelli és Merry del Val bíborosok a Szentatyát a Vatikánból énekes nagymisére kísérték a Szent Péter-bazilikába.

Monaghan egyre mérgesebb lett, amint az óramutató a tizenegyeshez közeledett. Ennek az éjjeli látogatásnak véget kell vetni. A bronz óra éppen tizenegyet ütött, amikor kinyílt a ház kapuja és az új káplán csöndben, lábujjhegyen fölfelé igyekezett a lépcsőn. Bill Monaghan hatalmas testét kinyújtóztatva felállt a plébánosi karosszékből és dolgozószobája barna ajtajához ment. Mivel a plébános legszentebb kötelességeihez tartozik az is, hogy káplánjait nevelje és szigorú rendre szoktassa, Monaghan éppen arra készült, hogy az ajtót sarkaiból kiemelve teljesítse kötelességét, amikor tekintete megakadt egy ovális ezüstrámás kis képen.

Tüskéshajú, szögletes állú fiatal pap képe volt. Szemeit nem emelte az égre, de nem is sütötte le a földre, hanem reménykedve, bizakodóan nézett maga elé. Ezt a képet a William Monaghan szentelése utáni napon készítették. Hogyan büszkélkedtek szülei ezzel a képpel! Ők rakták ezüst keretbe és dél-bostoni lakásuk szobájában a kandalló peremére állították. Mindaddig ott volt, amíg meg nem haltak. Ez már régen volt. Se nekik, se William Monaghannak nem jutott eszébe, hogy ez a kép azoknak az erős, elszánt, fiatal papoknak a képe, akik a bostoni érsekséget fokról fokra felépítették. A kép csak arra figyelmeztette, hogy a legtöbb fiatal káplánnak még élnek a szülei és a reverendának nem árt, ha az édesanya keze csodálkozva megsimogatja.

Ez a gondolat persze nem tántorította el attól a szándéktól, hogy Fermoyle atyának jó alaposan megmondja véleményét. Mérgesen tárta ki az ajtót és úgy szitkozódott, mint egy vitorlás kapitánya, aki másodtisztjétől azt kérdezi, miért nem megy a hajó.

– Fermoyle atya, ez az ön hazatérésének megszokott ideje?

Stephen arra gondolt, hogy most békéltető válaszra van szükség.

– Sajnálom, plébános úr, hogy így eljárt az idő. Máskor majd jobban vigyázok, hogy ne forduljon elő.

– Ajánlom is! – Ezzel véget is akart vetni a dolognak, de Monaghan észrevette, hogy a fiatal pap haja vizes.

Milky Lyons túlzott félelmével szemben a nedves haj szerinte edzettségre engedett következtetni. Emiatt majdnem szeretetreméltónak találta káplánját. Minden esetre van valami jó is benne.

– Kérem, jöjjön csak be, Fermoyle atya! – Szakértő szemmel állapította meg, hogy mennyi esőt kaphatott Stephen. Támadásba kezdett. – Úgy látom, nem fél egy kis esőtől!

– Szeretem az esőt – mondta Stephen.

– Üljön csak le!

Stephen leült egy alaposan megkopott karosszékbe, majd körülnézett. Monaghan barlangja dolgozó, hálószoba és iroda volt egyben. Stílustalanul összeválogatott bútorokkal berendezett agglegénylakás, melynek gazdája sokat dolgozik. Nem volt két összeillő bútordarab. Régi, redőnyös íróasztal pácolt tölgyfából, fiókjai tele borítékokkal, számadási naplókkal, építési tervekkel, pénzes zacskókkal. Az ébenfa könyvespolc, amin nagy halom felvágatlan vallásos folyóirat hevert, egyáltalán nem illett ide. A hatalmas ágytól kiáltóan elütött az egyik oldalán álló fém ruhafogas és kalaptartó. Az ágy másik oldalán, a falon olajnyomatos kép lógott, az orgonáló Szent Cecíliát ábrázolta. A padlót piszkos szőnyeg födte. A mennyezeten üvegkristály csillár díszlett, még abból az időből, amikor gázzal világítottak. Természetesen átalakították villanyra. Az üveg csillogók csak tovább növelték az ízléstelenséget. Ráadásul mindannyiszor megcsörrentek, amikor villamos ment el a ház előtt.

– Föltétlenül szükséges, hogy itt minden ilyen sivár és nyomasztó legyen? – kérdezte önmagától Stephen. Quarenghi dolgozószobájára gondolt. Fehérre meszelt falak körös-körül, sima asztal, előtte kemény szék, könyvespolc, amin piros- és aranykötésű könyvek ragyogtak. Egy remete cellája. Ez a helyiség pedig mit árul el a lakójáról?

Gallér nélkül, papucsban, kezét a hátán összekulcsolva, hatalmas vörös arcát előretolva sétált Monaghan az ajtó és ablak között. Megpróbálta levenni tekintetét káplánja lábáról, de sehogyan se sikerült, olyan merően nézte. Megállt előtte és nyíltan bámulta.

Negyvenhármas nagyság lehet... egy kissé keskeny, de majd megszélesedik... Erős, keménykérgű cipőt kell ajánlani, esetleg...

– Nem fáj néha a talpa? – kérdezte Monaghan.

– Eddig még nem. – Mit akarhat ezzel? – gondolta Stephen.

Míg a plébános ott járkált le-föl, igazi igavonóhoz hasonlított. Többször megtette az utat az ajtó és ablak között, majd kikukucskált a függönyön át az utcára.

– Remélem, hogy nem egy csomó különcködéssel megrakva jött a Szent Margit-plébániára?

– Különcködés? Miféle különcködés?

Monaghan olyan mozdulatot tett, mintha íróasztaláról egy csomó haszontalanságot akarna lesöpörni.

– Színes üvegablakok, gregorián ének, meg más ilyen szentimentális dolgok, amikre Rómában tanították magukat!

Stephen nem tudta megállni szó nélkül és eléggé ingerülten válaszolt. – Nem tudom, honnan veszi mindezt a plébános úr? Amit az Egyházról tudok, és tanultam, sokkal szentebb, mintsem különcködésnek lehessen ezt nevezni.

– Nem az Egyházról beszéltünk – morogta Monaghan. – Káplánokról volt szó, pontosabban Rómában gyártott káplánokról.

Stephent elöntötte a harag. „Rómában gyártott!" Szóval rá célzott Monaghan és otromba támadásával azt a módszert gyalázta, amelyik kiváló embereket, tudósokat, egyházfejedelmeket, diplomatákat nevelt, mint pl. Pecci, Rampolla, Merry del Val. Legszívesebben hasonló visszavágással felelt volna, hasonló stílusban: „te bivalynyakú fráter, ide figyelj!" –, de összeszorította fogát, legyőzte haragját, nehogy Dennis mennydörgő módján válaszoljon, hanem fegyelmezetten, de határozottan mondta:

– Senki sem próbálta meg Rómában, hogy bármivel is teletömje a fejemet. Azokon az órákon és előadásokon vettem részt, amelyeket az Amerikai Szemináriumban tartottak.

– Ahá! – mondta Monaghan olyan hangsúllyal, mintha rájött volna valamire. – Nem okozna nehézséget mindazt felsorolni, amit ott tanítottak?

Stephen elhatározta, hogy nyugodt és fegyelmezetten tárgyilagos marad.

– Teológiát tanultunk, egyházjogot, erkölcsfilozófiát és néhány egyházdiplomáciai tanfolyamon vettünk részt. Természetesen volt hermeneutikai tanfolyam is.

– Herman... Micsoda?

Stephen nem vette figyelembe az otromba viccelődést.

– Hermeneutikát – ismételte meg a szót –, szentírás-magyarázatot. – A következő mondatot Monaghan állára irányzott ökölcsapásnak szánta. – Szent Jeromos újszövetségi fordításait hasonlították össze az eredeti görög és arám szöveggel. – Na most megkapta.

– Igazán? – bólintott minden meghatódottság nélkül a kis ezüstkeretes kép felé, mintha azt akarná mondani: „No nézd csak, mi mindent nem tanulnak ma a segédlelkészek!"

– No és még mit tanult Rómában?

– Az utolsó évben liturgikát.

Olyan boldogan dörzsölte kezét Monaghan, mint az ügyész, amikor a kihallgatáson önmaga ellen vall a vádlott és megtörik a keresztkérdések tüzében. A bizonyítékok változatosságát élvezte. Fermoyle atya nagy lábmérete, meg az, hogy nem fél az esőtől, jobban megnyerte, mint széles műveltsége és alapos képzettsége. Neki még más bizonyítékok is kellettek!

– Fermoyle atya, magasröptű tanulmányai alatt – és ekkor gyakorlott szónok módjára hatásszünetet tartott – vezetett időnként tejeskocsit?

– Nem, sohasem – válaszolta Stephen teljesen közömbösen.

– Na látja, nekem valamivel több élettapasztalatom van. Gyerekkoromban sokat voltam tejeskocsin. A kannákból mi öntöttük a tejet lábasba vagy korsóba, éppen abba, amit a szegény asszonyok hoztak. De hagyjuk a történetnek ezt a részét és nézzük csak, mi az előnyük azoknak, akik tejeskocsin dolgoztak. – Monaghan plébános jobb mutatóujját oktató mozdulattal bal tenyerébe fúrta. – Az az előny származik belőle, hogy az ember a jól húzó tejeskocsis lovat már messziről megismeri. Ugye megérti, mire célzok?

– Nagyon népies hasonlatai vannak!

– Hasonlatom tovább is megy és megmagyarázza, hogy sok okos állat tönkremegy a tejeskocsi rúdjánál, mert nem való oda. Ha tüzes vérű, megpróbál futni a kocsival, mint valami könnyű hintóval. Ezt jól jegyezze meg, káplán úr!

– Ez a jelen esetben nem áll – mormolta Steve.

– Nem is magára céloztam, eszem ágába se jutott. Csak olyan állat fogható a tejeskocsi elé, amelyik egyenletesen húz, le is megy, föl is megy, a legkisebb jelre megindul, vagy megáll. Hogy a hasonlat értelme teljes legyen, ilyen megbízható káplánmunkára van szükség a Szent Margit-plébánián.

Stephen orrcimpái remegtek a fölindulástól, de fegyelmezte magát.

– Fermoyle atya, ez kihozza önt a sodrából?

– Egy kissé! – Fölkelt az ócska székből és önkéntelenül is a plébános előbbi útján járt le-föl. – Természetesen tudom, hogy a káplán nem tüzes versenyparipa, azt is tudom, hogy a beosztásom nem gondtalan, kényelmes élet. Készültem arra, hogy küszködnöm kell. Meg is teszem, szívesen, de... – éppen akkor robogott el egy villamos és a csillár üvegfüggői csilingelni kezdtek. Stephen csak akkor be-

szélt tovább, amikor már elhallgatott a csilingelés – ...de rögtön el kellett mondania a tejeskocsi hasonlatot?

– Tisztázatlan dolgokkal nem megyünk semmire. Jobb mindjárt kezdetben őszintén és nyíltan beszélni, amint ön is az imént említette, mintsem különcködésekkel bajlódni.

– Az ég szerelmére, hagyja már abba ezt az ostobaságot – mondta volna a legszívesebben Stephen. – Na jó, engedelmes igásló leszek a tejeskocsi előtt. A legkisebb jelre húzok, vagy megállok és kocogok a plébánián, míg olyan kivénhedt gebe nem leszek, mint te vagy. De hogy állunk a szellemi munkával, a lelki odaadással, a szentekkel való közösséggel? Erre nincs szükség a Szent Margit-plébánián?

Ezek a kérdések tolultak ajkára, de mégsem mondta ki őket, mert közben körülnézett a szobában. Megértetheti magát ezzel az emberrel, aki ebben a szobában lakik? Hogyan tudná Monaghan plébánia-léptékű gondolkodását kitágítani?

Kling! Kling!

Valaki erősen megrángatta a csengőt.

– Megnézem, ki az – mondta készségesen Stephen.

Lerobogott a rozoga lépcsőn és ajtót nyitott. Egy apró emberke állt ott zihálva, flanel hálóingére csak futtában kapott kabáttal, szemében a haldokló ágya mellett állók borzongásával, alig tudta kimondani az üzenetet: „Mrs. Fitzgerald haldoklik... Dr. Farell mondta, hogy Monaghan atya jöjjön... azonnal."

A plébános mennydörgő hangja hallatszott fölülről. – Csak nem Annie Fitzgerald-ról van szó, aki a Brackenbury Street 14. alatt lakik?

– De igen – mondta a hálóinges. – Én vagyok Owen Fitz, a férje. Kérem, nagyon gyorsan jöjjön!

– Öt perc múlva ott leszek – válaszolt Monaghan.

Stephen két ugrással fönn termett. – Hadd menjek én, atya! Nekem nem kell átöltöznöm. – Nem merte azt mondani, hogy „fiatalabb vagyok és gyorsabban megteszem az utat".

„Dollár Bill", Monaghan már fölvette fehér papi gallérját és fejét rázta. – Köszönöm, Fermoyle atya, de nekem kell mennem, engem hívtak. Annie Fitzgerald már három éve súlyos beteg és a jó lélek nélkülem nem tudja, hogyan kell meghalni. – Belebújt gumicúgos, negyvenhatos cipőibe. – De ha szívességet akar tenni, menjen gyorsan a sekrestyébe, a kulcs az ajtófélfán van, és hozza a betegek olaját. Úgy látszik, Mrs. Annie Fitznek utolsó kenetre van szüksége.

Stephen rohant és amikor a kis dobozzal visszatért, William Monaghan vadonatúj Packardja éppen kitolatott a garázsból.

– Most az egyszer pihenje ki magát alaposan, jó éjszakát, Fermoyle atya! Holnap korán reggel mondja első miséjét a Szent Margit-plébánián és semmi se bántja jobban az Üdvözítőt, mint egy ásítozó, ki nem pihent pap az oltárnál. Remélem, megérti, mire céloztam?

– Értem – mondta Stephen és födetlen fővel állt a zuhogó esőben a kijáratnál mindaddig, amíg a plébános autójának piros lámpáit látta.

Ragyogva kelt föl a májusi nap. Szent és profán dolgot egyformán bearanyozott, a Szent Margit-templom keresztjét éppúgy, mint a ronda gáztartályt a templom mögött, amikor Fermoyle atya reverendában, birétummal a fején, breviáriummal a kezében másnap reggel lement a plébánia lépcsőjén. Frissen borotvált álla fénylett. Boldogan szippantott az üde tavaszi levegőből, hogy aztán a világmindenség és a tavaszi reggelek Teremtőjének dicséreteként lehelje ki. Néhány perc múlva, pontosabban fél hétkor hivatalosan is megkezdi papi működését, és mint a Szent Margit-plébánia fiatal káplánja, bemutatja első szentmiséjét az új helyen.

Átment az udvar keskeny, kövezett ösvényén, kinyitotta a sekrestye ajtaját és belépett. Mirrha és nádrusz illata töltötte be a hideg levegőt; a sekrestye lámpájának rubintos fényénél fölismerte a széles ruhásszekrényt, amiben a miseruhák vannak. Stephen örült, hogy Val Mc. Guire, a sekrestyés még nem nyitotta ki az altemplomot és még nem mutatkozott. A fiatal pap életének erre az eseményére, első itteni miséjére egyedül, magányosan akart készülődni. Szinte remegő örömmel és boldogsággal várta ezt a pillanatot.

Letérdelt a kopott térdeplőre, fejét kezébe temette és buzgón kérte Istent, hogy jó pap legyen belőle. Szándékosan röviden imádkozott, nehogy érzelgős legyen. Utána fölindította a miseszándékot: anyjáért ajánlotta fel első miséjét. Azután fölállt és a kézmosás közben az előírt imát mondta: „Da Domine..." Birétumát a térdeplőre tette, majd öltözködni kezdett a miséhez.

Stephen Fermoyle a mise végzésének rítusát, az aprólékos előírásokat a leghivatottabb tanártól, a jezsuita Guglielmo Zualditól tanulta. Az ő irányítása mellett sajátította el a szép misézés művészi hagyományait. Belső összeszedettséggel, szépérzékkel párosult tisztelettel és lobogó buzgósággal lett művésze a szent liturgia végzésé-

nek. A hangsúlyt, a kéz és a fej mozdulatait pontosan, tökéletesen elsajátította.

Vállaira terítette a finom vászon vállkendőt, megigazgatta a miseing ráncait, hogy a fehér ártatlanság jelképe bokáig eltakarja alakját. Megkötötte az övet, míg a latin szöveget mondta: „A tisztaság kötelékével övezz fel, Uram. Oltsd el szívemben a szenvedélyek lángját és add, hogy a tisztaság és állhatatosság ereje töltsön el engem". Kezébe vette a manipulust, megcsókolta a közepén lévő keresztet és bal karjára húzta, mint a papi életével járó szenvedések jelét. Amikor a stólát vette kézbe, így imádkozott: „Uram, add vissza a halhatatlanság ruháját, ami ősszüleink bűne által elveszett."

Éppen a miseruhát akarta felvenni, amikor kinyílt a sekrestye ajtaja és lélekszakadva berobogott egy kisfiú. A birétumot sikeresen leverte a földre, gyorsan fölkapta és lihegve állt meg a sekrestye közepén.

– Jól van, Jimmy – mondta Steve atya, anélkül, hogy hátrafordult volna –, vedd föl a ministráns ruhát!

Míg a stólát keresztbe tette mellén, hátranézett és látta, hogy mosdatlan, kócos kilencéves fiúcska áll ott smaragdzöld gyapjú kabátban. Gomb nem volt rajta, hanem nyakán hatalmas biztosítótű fogta össze. A ruhadarab a térdéig ért.

– Én nem Jimmy vagyok – bökte ki végre –, hanem Jemmy. – Azután dadogva folytatta: – Jimmy rosszul volt az éjjel. Kétszer is hányt. Papa azt mondta, hogy a csülök miatt volt, amit mama adott vacsorára. Papa és mama veszekedett is emiatt. Jimmy megkért, hogy helyette én jöjjek ministrálni. – Megilletődve nézte a sapkát, amit az imént levert. – Én vertem le – mondta őszintén.

Stephen atya nem akart fölöslegesen beszélni, de mégis útbaigazította a fiút.

– Tedd a térdeplőre és vedd föl a ministráns ruhát, Jemmy, ott van az ajtó melletti szekrényben. – Nyugodtan fölvette a miseruhát és a szalagot megkötötte. Szeme sarkából figyelte, hogyan bújik ki Jemmy Splaine a túl nagy gyapjúkabátból. Hallotta, hogy hátulról közeledik Val Mc. Guire, a sekrestyés, aki meg akarta tudni, hogy miért nem kezdődött el pontosan a mise. Bosszúság csillogott Stephen szemében, de gondolatait igyekezett eltitkolni. Inkább megkérdezte a fiút.

– Tudod-e a feleleteket, Jemmy?

– Elég jól, atyám!

„Elég bizonytalan segítség" – gondolta Steve. – Add ide a birétumot. – Bal kézzel megfogta a kelyhet, jobbját rátette, intett Jemmynek, hogy elindulhat és komoly léptekkel az oltár felé tartott. Gondolatait teljesen lefoglalta a bemutatandó szentmise. – Introibo ad altare Dei.

Alig mondta el a lépcsőima első szavait, azonnal kiderült, hogy Jemmy latin tudása nagyon hiányos. Az első két felelet még eszébe jutott, de azután teljesen cserben hagyta tudása és csak összevissza beszélt reménytelen igyekezettel. A mise többi részében is csupa kínlódás volt számára a felelet. Majdnem baleset is történt, amikor Jemmy átvitte a misekönyvet. A lépcsőn megbotlott, de szerencsére Steve atya még el tudta kapni a könyvet, meg a pórul járt ministránst. Egy pillanatig bosszankodva és elkedvetlenedve gondolt arra, hogy itteni első miséjének áhítatát elrontja a csetlő-botló kis ministráns. A lelkiség csodálatos alkotását piszkos kezek összemaszatolták, az előírások remeke, az aprólékos gondossággal elvégzett fölajánlás – úgy érezte – darabjaira törve hever az oltár tövében.

Fermoyle atya szinte kétségbeesetten küszködött azzal, hogy ne vegye észre ügyetlen ministránsának mozdulatait és hibáit. Az átváltoztatáskor megpróbálta minden figyelmét az ostyára összpontosítani. Összeszedett figyelemmel, érthetően és tisztelettel mondta ki az öt szót: „hoc est enim corpus meum", melyekben az átváltozás titka beteljesedik és szétsugárzik az emberi életre.

Jemmy elég tapintatos volt és legalább ezeket a pillanatokat nem zavarta meg, de áldozáskor elfelejtette tartani a kis, aranyozott tálcát, amikor a néhány koránkelő hívőt meg akarta áldoztatni.

Steve atya a mise befejezésére ingerült lett és nem sok hiányzott az elhatározáshoz, hogy Jeremy Splaine vastag kordnadrágját elfenekelje. De amikor a sekrestyébe ért, lelohadt haragja, s bár már az ajkán voltak a csípős, korholó szavak, mégsem szólt egyetlen szót se, hanem csöndben elkezdett vetkőzni. Amint egymásután letette az arany-ezüst szálaktól csillogó brokát kazulát, stólát, manipulust, a fehér, csipkés albát, új megvilágításban kezdte látni önmagát. Rádöbbent, hogy nem alázatosan, hanem büszkén és gőgösen ment az oltárhoz. Ez a lelkület nem fér össze a szent liturgia végzésével. Ennek az ügyetlen gyereknek köszönheti, hogy nem rekedt meg a rítus külső szépségeinél. Akaratlanul is a ministráns sovány kis teste

szolgált híd gyanánt a beképzeltség és gőg szakadéka fölött, amely Stephen atyát elnyeléssel fenyegette.

– Gyere ide, Jemmy!

Ludassága tudatában, szégyenkezve hajtotta le fejét és engedelmeskedett a hívásnak. Már levetette a ministráns ruhát, de még nem vette föl nagy, zöld kabátját. Sovány kis mellét szakadozott, piszkos ingecske fedte. Nadrágszíj helyett madzag tartotta nadrágját, hogy le ne essen. Különös öltözék volt ez, nem mirrha és tömjén illata járta át, nem is a sekrestye hűvös sarkában őrizték féltő gonddal, hanem a mindennapi élet hőségében és porában izzadó, halandó testen viselték.

Stephen vigasztalóan megsimogatta a fiúcska sovány arcát, bozontos nagy fejét fölemelte és belenézett a könnyborította szemekbe.

– Nem a legjobban csináltad, Jemmy!

– Igen, atyám!

– De hamarosan a legjobb ministráns leszel – Stephen atya szemét sós fátyol borította el –, én meg jobb pap, Isten segítségével.

*

Hogy mi mindent súgott Val Mc. Guire, a sekrestyés William Monaghan fülébe, senki se tudta meg. Valahogy az lehetett az értelme, hogy az új káplán nem tud rendesen misézni. Délben az éhes plébános húst és burgonyát tett az asztalra. Jókora szeletet vágott a hideg borjúsültből és odább húzta az asztal közepén lévő tálcát, amin az ételek voltak, hogy elérhesse a kapormártást.

– Azt hallottam – mondta anélkül, hogy kék szemével bárkire is nézett volna –, hogy a félhetes mise kész cirkusz volt. – Lassan fölvágta a húst. – Csak azzal a különbséggel, hogy a cirkusz pontosan kezdődik!

Paul Ireton hallgatott, mert ma reggel hétig aludt. Most gyanútlan szemlélő volt csupán és nem állt a tűzvonalban. Milky Lyons olyan csodálkozó képet vágott, amiről lerítt a kérdés: „Hát ilyesmi is lehetséges?" A kínos hallgatás által leleplezve ült közöttük Steve atya. Nagyon kínos helyzet ez, de Monaghan minden új káplánja előbb-utóbb benne találta magát.

Tegnap hivatása hatalmának tudatában még egy csomó ellenérvvel válaszolt volna. Ma is kísértése volt arra, hogy így válaszoljon: „A Szent Margit-plébánián elég jó a hírszolgálat!" De ehelyett nyugodtan nézett plébánosa szemébe.

– Egy kis késés történt, mert nem találtam meg azonnal a ruhákat.

Monaghan elhatározta, hogy ma délben alaposan megsuhogtatja pálcáját.

– Na és mi baj volt a misekönyvvel? Azt hallottam – ez volt kedvenc szavajárása –, hogy ministránsával együtt valóságos bűvészmutatványokat folytattak. Rómában ilyesmit is tanítanak?

Paul Ireton segített. – A ministráns hibája volt. Jimmy Splaine tegnap este megbetegedett és az utolsó pillanatban öccsét küldte maga helyett. Mrs. Splaine mondta nekem a templom előtt.

Ahelyett, hogy Monaghan mérge lecsillapodott volna, ez a megjegyzés csak olaj volt a tűzre.

– Tehát Jimmy Splaine megbetegszik és máris vége a misének, fölborul a rend? Hát csak egyetlen ministráns van a plébánián? Egy káplán se tudja megszervezni a ministrálást és nem tud megtanítani tíz-tizenkét gyereket arra, hogyan kell az oltárnál viselkedni?

Steve úgy érezte, hogy Monaghan kitörése nem teljesen alaptalan. Félig elmerülve a plébánia anyagi gondjaiba, joggal elvárhatta, hogy egyik segítőtársa a ministránsokkal törődjék. Steve abban a pillanatban önként akarta vállalni a munkát, amikor Frank Lyons kis kézmozdulatot tett.

– Nagyon szívesen megtanítanék néhány fiút a gregorián énekre.

Az ajánlat Monaghant még jobban tűzbe hozta.

– A Szent Margit-plébánián ilyen ének nem lesz, mi plébánia és nem bazilika vagyunk. – Úgy mondta ki a bazilika szót, mintha valami csúnya betegséget említett volna.

Lyons atya beletörődött ebbe és egyet kortyolt tejes poharából. Stephen előrukkolt.

– Majd néhány gyereket megtanítok ministrálni.

– Jól van! Nem kell semmi vacakolás! Tisztességes latin felelet kell, meg bizonyos tisztelet az oltáron végbemenő cselekmény iránt, hogy a gyerekek legalább megsejtsék, mi folyik ott. Megértette?

– Igen.

Monaghan atya elmondta az ebéd utáni imát, gyorsan fölállt, mert nagyon megkívánta a szivart, amit szobájának külön szekrénykéjében őrzött. A három káplán szótlanul nézett egymásra.

– Mi baja van a gregorián énekkel?! – kérdezte Milky önfejűen. – Hiszen az csodásan szép. Meg fontos is. X. Piusz pápa külön „Motu propio"-ban foglalkozik vele.

– Természetesen! – mondta Steve. – Abban beszél arról, hogy a hangszerek nem pótolhatják az emberi hang szépségét?

– Úgy van – helyeselt Milky. – A pápa minden katolikus lelkipásztor szeme elé állítja annak fontosságát, hogy a fiúénekkórusokat „a capella" éneklésre is meg kell tanítani. – Úgy látszik, hogy Lyons atya betéve ismeri az iratot. – A közös istentiszteletek hanyag feleleteit kifogásolja és azt mondja, hogy...

– Idefigyeljenek – szakította félbe Paul Ireton –, vegyük csak figyelembe a körülményeket, amelyek között ez a „Motu propio" létrejött. Először is X. Piusz pápa velencei pátriárka volt. Tudjátok jól, hogy Velence olyan város, aminek a káprázatos kelet adót fizetett. Akkoriban nem járt motorcsónak a kanálisokon, hanem énekes evezősök, cölöpökön álló paloták és hasonló dolgok voltak. X. Piusz erre a hagyományra támaszkodott. Most nézzük a plébánosunkat, aki bolondja a villamos szerkezeteknek, mint sok más modern, nyugati ember, aki nem tudja megkülönböztetni a fél hangjegyet az egésztől, s ráadásul olyan iparvárosban él, ahol olcsó az áram. Miért is részesítené előnyben az „a capella" éneket a villanyorgonával szemben, amit nemrégiben vett 10 000 dollárért?

– De az „a capella" ének őskeresztény szokás – folytatta Milky.

– No meg háromszáz éves brit, jelen esetben anglikán hagyomány is – mondta Paul Ireton. – Csak nem gondolja azt, hogy olyan valaki, akinek ősei a földesuruk ellen harcba szálltak, most a földesúr szokásait lelkendezve vegye át?

– Ez nagyon szűkkeblű szemlélet – mondta Milky megvető orrfintorral.

– Azt akarja mondani – javította ki Paul Ireton –, hogy bostoni ír vagyok.

Steve lassú kortyokkal itta meg kávéját és nem szólt bele a vitába. Sokat gondolkozott azon, hogy miről beszélgethetnek a káplánok, de biztosra vette, hogy nem mindig ilyen érdekes dolgokról, mint ma. Mindkét fél szempontjait jól ismerte. Ireton atya a plébánia határain túl nem látó Dennis Fermoyle, Corny Deegan, vagy Monaghan nézeteit ismételte meg, míg Lyons atya, igaz, nem túl sok sikerrel, de azt a nézőpontot próbálta alkalmazni, amit Stephen Rómában ismert meg. Hogyan lehetne összeegyeztetni ezeket? Bárcsak megértené Amerika a nemzeti nyelvek, nemzeti művészetek, nemzeti hatások fölött álló intézmény, a római katolikus Anyaszent-

egyház magasabb rendű, transzcendens jellegű állásfoglalásait. És bárcsak értékelné Róma az Atlanti-óceán másik partján föllelhető pezsgő, eleven egyházi életet!

Paul Ireton atya szalvétáját azzal a mozdulattal dugta bele a hamis elefántcsont gyűrűbe, mint akinek már elege van a vitából. Stephen hirtelen csodálni kezdte ezt a józan, alapos képzettségű papot, aki jóllehet bőségesen el volt látva érvekkel, mégsem akart pusztán elméleti vitába bocsátkozni.

Paul Ireton könnyedén intett.

– Ma délután gyóntatás lesz – mondta –, a gyerekekkel kezdjük. A hajó nyugati oldalán foglaljon helyet és készüljön föl a sok csacskaságra, amik „ex ore infantium" jönnek.

*

Stephent remegés fogta el, amikor a gyóntatószék kilincsét lenyomta és beült a homályos, kis fülkébe. Ilyen érzése még soha sem volt. Még egy utolsó kéréssel fordult az angyalok és szentek Gyóntatójához: „Uram, ne engedd, hogy szigorúan ítélkezzem, amint nagy kegyesen engem sem ítéltél el." Félrehúzta az elválasztó falemezt, szemét kezével eltakarta. Így kezdte meg Stephen Fermoyle bűnbocsátó munkáját.

A kisnyílású rácson át tizenkét éves lányka alig érthető mormolása hallatszott. – Áldj meg atyám, mert vétkeztem. Egy hete gyóntam utoljára. Áldoztam, meg az elégtételt is elvégeztem. – Azután apró kis bűnöket sorolt fel. – Háromszor beszélgettem a templomban, testvéremre haragudtam, mert fölvette a harisnyámat, testvéremet egyszer megvertem, nem, kétszer. Anyámnak tiszteletlenül feleltem, amikor munkát parancsolt, páváskodtam a tükör előtt, amikor öltözködtem. – Egy kis szünet... – vétkeztem a tisztaság ellen... – Hogyan? – segített Stephen a kérdéssel. – Amikor zálogosdit játszottunk egy társaságban, engedtem, hogy egy fiú szájon csókoljon. – Megkönnyebbült sóhaj... – Kérem, oldozzon föl ezen és minden más bűnöm alól. – Néhány pillanat alatt lepergett a gyermek mindennapi életének filmje. A veszekedések és marakodások, a születő nő hiúsága a tükör előtt, a nagyobbacskák engedetlensége és lázadása, az első ügyetlenül adott és zavartan fogadott csókok megjelentek Stephen előtt. Mit szóljon ezekhez a gyerekes hibákhoz, milyen tanácsot adjon ennek az ártatlan léleknek? A tükör előtti hiúság sietett segítségére és adott neki ötletet.

– Ezek a kis hibák olyanok, mint a kis pattanások a tiszta arcon. Ha a Szent Szűz lelked arcába néz, örülne ezeknek? Ugye, elkerülöd őket?

– Igen atyám, megpróbálom!

– Elégtételül imádkozz el három üdvözlégyet és bándd meg bűneidet. – Jobb keze föloldozó mozdulattal keresztet vetett a gyónóra.

Két órán át gyóntatott Steve és hallgatta a monoton, minden változatosság nélküli kis hibákat. – Hazudtam, lopva nővéremre tekintettem, amikor öltözött – és így folytatták a föld legkisebb angyalai „in saecula saeculorum."

Este hatkor lépett ki a gyóntatószékből Steve és úgy pislogott a hanyatló nap fényében, mint egy bagoly. Paul Ireton az udvar köves ösvényén sétálgatott.

Tréfálkozó kedve volt.

– Most jött az újdonsült lelkipásztor a gyerekszobából!

Steve csatlakozott hozzá.

– Ha ezt a délutánt szabad példaként állítani, akkor a maldeni, massachusettsi gyerekek egymástól alig megkülönböztethető kis bűnösök.

– Ezek csak apró botlások ahhoz képest, amit majd este hall. – Paul az órájára nézett. – Még van annyi időnk, hogy hatszor körülsétálhatjuk a templomot. Induljunk!

Fél nyolckor Steve ismét a gyóntatószékben volt. A gyónók első csoportja jámbor asszonyokból állt, akik felnőttes módon éppoly semmiségeket gyóntak, mint gyermekeik. – Kétszer pletykáztam, megirigyeltem a szomszédasszony új zongoráját, amit hitelre vásárolt, egyszer elkéstem a miséről, ami nem történt volna meg, hogyha nem lustálkodtam volna. Pénteken húst ettem, mert nem volt otthon más. Férjem zsebéből kivettem ötven centet és letagadtam. Kétszer megtagadtam férjemnek a hitvesi kötelességet, mert...

Stephen úgy látta, hogy az asszonyok inkább szépítgetik bűneiket, mint a férfiak. Ők kereken és nyíltan megmondják: „Háromszor házasságtörést követtem el." Az asszonyok kerülgetik, mint a macska a forró kását. Mindenhogyan megpróbálják körülírni. Úgy látszik, hogy van valami a női lélekben, ami az őszinte vallomást megnehezíti.

Stephen már éppen elégedetten akarta elkönyvelni, hogy simán megy minden, nincs semmi nehézség, amikor az első súlyosabb eset

befutott. A baloldali kis reteszt kinyitotta és parfüm illata csapta meg az orrát, szegfű volt. Fiatal nő kellemes hangja vallotta be a szokásos csekélységeket. Intelligens, de egy kissé elkeseredett. Minden szégyen, vagy büszkeség jele nélkül mondta meg, hogy „hat hónapja viszonyom van egy férfival. Sokszor voltunk együtt."

– Miért nem kötnek házasságot? – kérdezte Steve.

– Az illető baptista, szüleim ellenzik a házasságot.

– Próbálta már rábeszélni, hogy legyen katolikus?

– Könyörögtem neki, atyám, de ő gyűlöli az Egyházat. Szörnyűségeket mond róla.

– És mégis szereti?

– Igen, atyám – és ekkor hangzott el a nagy kijelentés –, az életemnél is jobban szeretem! De mit csináljak? Adjon tanácsot.

A Rómeó és Júlia-féle Montague- és Capulet-ház klasszikus ellentéte, felekezeti különbséggel tarkítva.

Stephen legszívesebben fölállt volna, hogy egy kicsit sétálgatva fontolja meg a feleletet, de ezt a könnyebbséget nem engedhette meg magának, nyugodtan kellett ülnie. Nemcsak hogy a gyóntatószék szűk ketrecében kellett maradnia, hanem ennél sokkal fontosabb volt, hogy tanácsa a keresztény tanítás korlátjai között maradjon. Az Egyháznak ezt a tévelygő tagját, mint gyóntatónak rá kellett vezetnie néhány erkölcsi igazságra. Kíméletesen kezdett a munkához.

– Bármilyen nehéz is ezt a kapcsolatot megszüntetnie, mégis ez a kötelessége. Tartós boldogságuknak nincs más útja. Ha egyházi esküvő nélkül megy hozzá, a lelkiismeretfurdalás egy életen át kínozni fogja, arról nem is szólva, hogy férje sohasem fog úgy érezni, mint ön. Ez már nagyon sok vegyes házasságot tett tönkre. – Stephen egy kissé elhallgatott. – Természetes dolog, hogy ezt a törvénytelen kapcsolatot meg kell szüntetnie, mert ez erkölcstelen, veszélyes és hitvány dolog.

A fiatal teremtés dacosan válaszolt.

– Egyáltalán nem hitvány valami, atyám!

– De abbahagyja?

A lány megrázta a fejét.

– Nem tudom!

– Ebben az esetben nem oldozhatom föl – mondta határozott tárgyilagossággal Steve. – Nem oldozhatom föl addig, amíg nincs komoly szándéka eddigi életmódját abbahagyni.

A lány fölkelt térdeplő helyzetéből.

– Egyáltalán minek is jöttem ide – mondta dühösen –, előre tudhattam volna! – Csak a szegfű illata maradt ott, amikor elmenekült a gyóntatószékből.

Stephen ösztönzést érzett arra, hogy utána fusson, megfogja a karját és arra kérje: értse meg az Egyházat, meg őt is, de nem tehette. Tudta, hogy helyesen cselekedett, de érezte, hogy nagyon merev, hajthatatlan volt és hiányzott belőle a tapintat. Ügyetlensége volt az oka, hogy egy vergődő lélek kicsúszott a kezei közül. Alig hallotta, hogy mit mondtak a következő gyónók.

– Mérgemben megvertem a fiamat...

– Nem teljesítettem házastársi kötelezettségemet...

Kábultságából savanyú alkoholgőz rázta föl. Olyan, ami hosszas iddogálás után jelentkezik. Hatalmas, kövér ember térdelt a gyóntatórács elé. Az alkohol bűze annyira bántotta Stephen orrát, hogy kénytelen volt zsebkendőjét elővenni és az orra elé tartani. A férfi pillanatnyilag józan volt, vigasztalanság és őszinte bánat sugárzott belőle, szinte hangtalan vallomásából és lehajtott fejéből.

– Ismét megszegtem a fogadalmamat – mondta önmagát megvető hangon. – A múlt héten kezdődött, szombaton... – Stephen atya most óvatosan várt.

– Egész keresetemet elittam és megütöttem a feleségemet, amikor megkérdezte, hogy hol a pénz. Keservesen sírt. Nem a pofon miatt, hanem azért, mert gyerekeim szemeláttára részegen hemperegtem a földön és ráadásul megszegtem a fogadalmamat is. – Mélyet sóhajtott. Lassan erőt vett rajta az önsajnálkozás.

– Hol szerez ennyi italt? Maldenben nincs kocsma!

– Mindig Bostonba megyek, a Dover Street közelébe.

Stephen jól ismerte azt a kerületet, söpredék nép lakja.

– Miért issza azt a borzalmas mérget és teszi tönkre vele testét, Isten templomát?

A kövér ember kétségbeesetten, reménytelenül rázta fejét.

– Magam sem tudom. Ha így kérdez, mint az előbb, magam sem tudok rá válaszolni. Nem akarok ezentúl berúgni. Igazán nem akarok és mégis megteszem.

Csak így egyszerűen, nincs vidám kortyolgatás, dorbézoló mulatozás. Csak az ital rabja, aki megszokásból nyúl az alkohol után. Stephen tanácstalanul semmit se tudott felelni, mert valósággal rosz-

szul lett az alkoholbűztől. Önmagában fohászkodott, hogy az isteni kegyelem világosítsa meg értelmét.

– Hány éves? – kérdezte Stephen, hogy időt nyerjen. Ezt nem engedheti el.

– Negyvenegy.

Még mindig nincs megvilágosodás, csak fizikai rosszullét.

– Mi a foglalkozása?

– Kőfaragó, mégpedig nem is a legrosszabb. Mindig van munkám, ha nem vagyok részeg.

Stephen még rosszabbul lett a pálinkaszagtól. A következő pillanatban kirohan, hogy friss levegőt szívhasson. Szent István, a kőfaragók védőszentje bizonyára látta, hogy a nevét viselő pap a tanácstalanság száraz ágával integet, mert ebben a pillanatban megvilágosodott az értelme. Egy terv bontakozik ki benne.

– Jöjjön holnap délután a plébániára, szeretnék egy kicsikét elbeszélgetni önnel. Talán tudok állást szerezni. Segíthetne Monaghan atyának az iskolaépítésnél. Akkor nem kellene a Dover Street-i kettős csapóajtó előtt elmennie.

– Tényleg megteszi, atyám?

– Majd meglátjuk, most bánja meg bűneit és imádkozzék, hogy Isten megkönyörüljön magán és szegény családján.

Az utolsó gyónó után Stephen fél tizenegy tájban valósággal kitámolygott a gyóntatószékből. Minden porcikája fájt, minden idegszála föl volt csigázva, feje szédült, arca égett, torka száraz volt, mint a tapló. A vacsora előtti jókedve eltűnt, fáradt és kimerült volt.

Szédelegve botorkált ki a friss levegőre és le-föl sétált a széles kerti úton.

– Nem tudtam, nem is sejtettem – mondogatta csak úgy önmagában. – Isten legyen hozzám irgalmas, de ezt nem tudtam!

Paul Ireton sétált mellette szótlan részvéttel.

– Nekem erről senki sem beszélt, Paul!

– Erről nem lehet beszélni – mondta Ireton.

Stephen kezét a halántékához szorította.

– A könyvekben a bűn mindig távoli, elvont fogalom, személytelen, az emberi akarat kudarca Isten akaratával szemben. De itt kelés, ami a húsban, a testben gyökerezik, vérben lévő szenvedély, az agy gyilkos kívánsága és a belek görcsös szele.

– Kapaszkodjon meg erősen, Stephen, mert különben a vihar elsodorja!

– Nem magamra gondolok, Paul, hanem az emberekre, akik kisebb-nagyobb bűnük szennyét hordozzák. Hogyan lehet rajtuk segíteni? – Stephen aggodalma részint bűntudatból, részint felebaráti szeretetből fakadt. – Mit lehetne tenni?

– Ugye alaposan megzavarta a kiegyensúlyozottságát?

– Igen, egészen a földre sújtott.

Paul Ireton kezét a fiatal káplán vállára tette.

– Erről csak a következőt lehet mondani. Sohase feledkezzen meg arról, hogy Krisztus egy éjszakát töltött a földre borulva az olajfák alatt, messze a Massachusetts állambeli Maldentől.

Még néhányszor föl s alá sétáltak az átjáró úton.

– Menjünk csak be a házba – mondta Paul Ireton –, adok néhány aszpirint.

III.

Ha valaki 1915. május 2-án vasárnap a bostoni érsekség világi és egyházi eseményeiről följegyzést készít, estig egész könyvet írhatott volna a különféle eseményekről.

*

Filomena Restucci a Szent Margit-plébánia templomának mellékkápolnájában Mária oltára előtt térdelt és mélyen ülő szemmel nézett a Madonna liliomos alakjára. Gyertyát gyújtott a tiszteletére, kedvese, Vittorio Provenzano gyors meggyógyulásáért. Ha Vittorio egy nappal ezelőtt nem sebesült volna meg egy bicskázás alkalmával, akkor ma lett volna az esküvője. Már második hónapja állapotos és most Filoména csodát kérve siránkozik.

– Hagyd életben Vittoriomat, Fájdalmas Anya! Add, hogy szájából ne folyon több vér. Én pedig az egész életemet a te tiszteletedre szentelem, egyetlen kilencedként. – Föltekintett a szoborra és hangosan felsikoltott, amikor meglátta, hogy a Madonna szívéből vér csöpög.

*

A bostoni Villamosvasút Társaság igazgatóhelyettese, R. W. Bailey hatalmas léptekkel rohangált irodájában le s föl, egy kisebb embercsoport előtt. A csoport közönséges, mindennapi emberekből állt, mégis a szemük, orruk körül valamiféle szimatolás látszott.

Az igazgatóhelyettes a tankönyvekben, leírt, tipikus gyomorfekélyes eset, most minden egyes hallgatóját igyekezett ebben részesíteni.

– A kalauzok az egész városban lopkodják a jegyek árát – ordította. – Ha ti, kopók, a jövő héten egy tucat ilyen tolvaj kutyát ide nem hoztok, garantálom, hogy mindnyájan röpültök. – Egy darab papírt lobogtatott meg az orruk előtt. – Ezek a számok bizonyítják, hogy a társaság naponta ötszáz dollárt veszít, csupán az ellopott nikkelek révén, ezt a számot a nullára kell csökkenteni! Megértettétek?!

Bailey igazgatóhelyettes hangja a veszekedéstől bizalmatlanságra csapott át. Nikotinsárga mutatóujjával a szorosan egymás mellett álló hallgatóságra mutatott.

– Van egy külön törvény, amely azokra az ellenőrökre vonatkozik, akik a csaló kalauzokkal közösködnek. Most pedig kifelé, és bizonyítsátok be, hogy derék emberek vagytok! Kifelé, de minél gyorsabban!!

*

A Fermoyle család kedvence, Monika, aggódó léptekkel ment a Forest Dale-temető egyik félreeső részébe, hogy kedvesével találkozzék. Nem hívhatta meg őt a szülői házba. Sovány, csinos zsidó fiú lépett elő egy vérbükk mögül.

– Azt hittem, drágám, hogy már nem is jössz.

Karon fogta, és még elhagyatottabb helyre vezette a lányt. Leültek egy kis füves buckára és beszélgettek, majd csókolóztak, újból, meg újból, amíg beesteledett.

*

Spiridion Larios, a „Gamecock" kávéház tulajdonosa egy tisztességtelenül dagadt pénzeszacskóból tízdollárost szedett elő és egy divatosan megkötött Ascott-nyakkendős, antilopcipőt viselő kövérkés fiatalembernek adta.

– Menj el – mondta Larios. – Te megfájdítod enyém vendég fül. Ember mondani: Mr. Larios, ez nagyszerű hely, de ki mondta ennek az ír fickónak, hogy muzsikálni tudja?

Larios maga is nevetett a régi vicc helytelen ismétlésén, és egy nagy pohár konyakot öntött.

*

Őeminenciája, Lawrence Gennon az érseki palota nagyszerű dolgozószobájában, a Steinway márkájú ébenfekete zongora előtt ült és elmerülten jónéhányszor ugyanazt a nyolc taktus Bach-muzsikát

játszotta. A zenéből boldog nyugalom áradt. Hogy ujjait pontosan tudja használni – mert szerinte ez a kontrapont minden titka –, lehúzta nehéz zafír gyűrűjét jobb keze gyűrűsujjáról és a kottatartóra tette. A nehéz futam sikerült, és míg a következőre tért át, nagy szemét egy sötétbarna, korai Mantegna-képre emelte, amelyik úgy tűnt, mintha fölfogná a lenyugvó nap aranyos sugarait. Látszólag nyugalom sugárzott a bíboros domború homlokáról és egy kissé megszelídítette a szája körüli mély árkot. Halántékán a meg-megránduló erek és ajka önkéntelen vonaglása azonban minden munkatársának elárulta volna, hogy az elsőszámú vihar kitörőben van. Pillanatnyilag senki se volt a szobában. Mindenki visszavonult a kitörő vihar elől.

Bach és Mantegna mintegy húsz percre lecsillapította Lawrence Glennon bíboros haragját. Csak most jutott eszébe, hogy miért volt szükség erre a lecsillapodásra. Egy csapásra megelevenedett előtte minden. Fölállt a zongoraszékről, egyetlen mozdulattal helyére húzta a zafír gyűrűt. Idegesen nyúlt a „Monitor", a vezetésével kiadott katolikus hetilap egyik száma után. Rövid pillantást vetett rá, majd gyöngyházbetétes íróasztalára csapta.

– Nincs egyetlen pap sem az egyházmegyében, aki tisztességesen tud angolul írni? – ordította.

Mivel nem kapott feleletet, megrántotta a brokát csengőzsinórt. Titkára egy japán zsonglőr hihetetlen gyorsaságával jelent meg előtte. Kezében ceruza és írótömb.

– Fésüljön át Új-Angliában minden plébániát, amíg egy tisztességes szerkesztőt talál, aki lendületet tud adni a lapnak! – mondta a bíboros. – De előbb küldje be hozzám monsignore O'Brient. Azt akarom, hogy éles vezércikket írjon a városi szülőotthonban elkövetett gyilkosságokról. Lehetséges ilyesmi, hogy a gyerekek koponyáját széttörik? Szeretném, ha minden bostoni orvos megtudná a katolikus Egyház felfogását ezzel kapcsolatban.

Nehéz gyűrűjével bal tenyerébe csapott, mintha ezzel pecsételné meg a bűnösök sorsát.

– Kérem, küldje be O'Brient.

*

A maldeni Tilestone Street vékony falú ötszobás házának konyhájában a hájas James Splaine kőfaragó vérmes reményekkel telve tárgyalt feleségével.

– Julie, az új papunk valóságos szent. Egy órán át tárgyaltunk, amikor nála voltam. Egyetlen jámbor szót se mondott ezalatt. Ezt mondta: „Jim, ha itt, Maldenben kapna munkát és nem kellene elmennie a Dover Street-i csábító csapóajtók előtt, akkor józan tudna maradni?" – Természetesen – mondtam. Hiszen sokszor a kiáradó illat csábított. Nehéz ilyenkor be nem menni. „Akkor jól van" – mondta. „Beszéltem Monaghan plébánossal az állás felől az új iskola építésénél. Munkába jövet és hazamenet nem kell elmennie egyetlen kocsma előtt sem. A többi már a maga dolga, Jim."

A göndörhajú, piszkos szoknyájú Julie Splaine megkérdezte.

– Az is igaz, hogy azt mondta: én menjek el a fizetésért?

– Olyan igaz ez Julie, mint ahogy itt állok. Minden szombaton elmész a plébániára és Fermoyle atyától megkapod a pénzes borítékot.

– Áldott legyen az édesanyja, aki nevelte – gondolta Julie Splaine –, bizonyára csodálatos asszony lehet.

*

William Monaghan kigombolt három gombot a reverendáján, hatalmas lábait a redőnyös íróasztal alá dugta és kényelmesen rágyújtott az esti szivarra. Vacsorára kedvenc étele volt: hántolt kölesből leves, marhapörkölt burgonyával és most este jön a hét egyik legkedvesebb elfoglaltsága: a pénzolvasás. Íróasztalának felső fiókjában négy vászon pénzeszsák volt. Három tele csekkel meg pénzzel, ezeket vasárnap délelőtt a kilenc-, tíz- és tizenegyórás miséken gyűjtötték. A negyedikben a hét folyamán különböző perselyekben összegyűjtött pénz van, főleg aprópénz.

Az első szivar felénél tartott, amikor elkezdte a számolást, de már három szivar elhamvadt, mire az utolsó pennyt megszámolta. 1156 dollár 44 penny a végösszeg. Jelentős summa. Ha az egyházmegyei pénztárt illető tíz százalékot levonja, még akkor is több mint ezer dollár marad, amivel a munkákat folytatni tudja. Törleszthet az orgona árát, kiadhatja káplánjai fizetését, jut a plébánia ellátására, meg a templom rossz kályhájának és fűtőtestjeinek javítására is. Az új iskolát nem számította ide.

Egy köteg betétkönyvet szedett elő. Gumiszalag tartotta őket egybe. Lehúzta és egyenként nézte át a végösszegeket. Maldeni Takarék: ötezerötszáz, Maldeni Biztosító Társaság: háromezerötszáz, Bostoni Első Nemzeti Bank: tizenegyezer, Medfordi Takarék:

négyezer-kétszáz. Összesen huszonnégyezer-kettőszáz dollár. Acélkék szemei könnybelábadtak, amikor látta, hogy a rendelkezésre álló összeg bőségesen fedezi az annyira szükséges új iskola építésének a kezdeti kiadásait.

Ma reggel a zsúfolásig megtelt templomban az oltártól hirdette ki, rekedtes hangján: „Kedves hívek! Isten kegyelméből és a ti áldozatkészségetekből holnap megkezdjük az új iskola alapjainak kiásását. Tíz hosszú év adakozó kedvének és takarékos gazdálkodásomnak a gyümölcse ez a boldog pillanat. Ha el is kezdjük az építkezést, ez valóban csak a kezdet. Az iskola legalább háromszor annyiba kerül, mint amennyi pénzünk most van. És bár az itteni bankok a támogatásukról biztosítottak, nektek tovább kell adakoznotok. Ugyanakkor az egyházközség kiadásai sem lehetnek kisebbek. Ennek a templomnak a kályhái és fűtőtestjei úgy tönkrementek, hogy aligha lehet őket kijavítani. A ház is, amelyben plébánostok káplánjaival lakik, olyan ócska és rozoga, hogy teljesen le kellene bontani. Hányszor kérdezték meg tőlem az utcán: Monaghan atya, mikor épít új plébániát a Szent Margit egyházközségben? Az öreg épület szégyenletes. Mindig azt felelem, hogy csak akkor építünk új plébániát, ha az iskola már fölépült. Miattunk azonban nem kell aggódni. Nem esik az eső az ágyunkra – ezt garantálom. Most pedig fölolvasom a vasárnapi evangéliumot. Előtte még figyelmetekbe ajánlom, hogy ha valaki munkát akar, ne hozzám jöjjön, hanem az ismert építő céghez, a Mc. Burney-testvérekhez, őket bíztam meg az építéssel. Hozzájuk forduljatok. Az én feladatom a plébánia vezetése, és nem vagyok munkaközvetítő. A mai nap evangéliuma..."

A nyitott polcról Monaghan atya egy tekercs rajzlapot, az új iskola terveit vette elő. Szeretettel teregette ki és nézegette. Háromemeletes épület lesz, homlokzata jó quincyi gránitból. Harminc tanterem, tornacsarnok, hatalmas előcsarnok és az apácák kápolnája lesz benne. Minden modern, tűzbiztos, korszerű. Az iskola a „Cheverus" nevet viseli, a régen elhunyt harcias missziós püspök, Louis Cheverus emlékére. A bíboros választotta ezt a nevet.

Monaghan plébános ablakai előtt hisztérikus hangokkal tarkított, egyre erősebb, idegen nyelvű lárma kerekedett. Háromnegyed tíz volt.

Miféle lárma ez ilyen későn? Monaghan kinyitotta az ablakot, és meglátta az oldalkápolna bejárata előtti köves téren a hadonászó

tömeget. Miféle rendetlenség? Azonnal véget kell vetni. Parancsoló hangon kiáltotta:

– Fermoyle atya!

Steve megjelent a szoba ajtajában.

– Igen, atyám!

– Kérem, menjen le és nézze meg, miért kiabálnak. Úgy tűnik, mintha ez a makarónizabáló csorda saját vérétől részegedett volna meg.

Steve átvergődött a tömegen és látta, hogy Val Mc. Guire kitárt karokkal áll az oldalkápolna ajtajában.

– Mi történik itt, Val?

A sekrestyés falfehéren válaszolta:

– Azt mondják, hogy csoda történt. Egy lány gyertyát hozott a Szűzanyának. Utána hazament és látta, hogy kedvese az ágyon ül és spagettit kér, pedig előző nap egy veszekedésnél úgy megszúrták, hogy halottnak látszott. Azóta az olaszok csoportosan jönnek ide. Megpróbáltam elküldeni őket, hogy becsukhassam a templomot.

Egy kendőbe burkolt, csecsemőjét karján vivő asszony furakodott Fermoyle atyához.

– Gyermekem már harmadnapja hány – mondta –, nem marad meg benne a táplálék. A Madonnához viszem, hogy meggyógyuljon.

– Rögtön, anyuka – mondta Stephen –, együtt megyünk hozzá. – Szembenézett a tömeggel és azon a nyelven kezdett beszélni hozzájuk, amit a legjobban értenek.

– Csodákkal tündöklő Égi Királynő gyermekei – kezdte olyan hangvétellel, amint azt a tömeg megkívánta –, hallgassatok egy pap szavára!

– Hallgatjuk, csak beszéljen!

– A Szent Szűz itt nagy csodát művelt. Ti, az ő gyermekei sírva és zokogva akarjátok őt tisztelni, itt a siralom völgyében. Gyertyát hoztatok, imádkozni és énekelni akartok. Ez nagyon tetszik a Szűzanyának. De ennek megfelelő módon, szépen, fegyelmezetten kell történnie. Én majd vezetlek benneteket. Tisztelettudó hallgatással jöjjetek a Szűzanya lábaihoz.

Stephen az oldalajtón vezette be a hallgatag tömeget a templom félhomályába, a Mária-szobor elé. Szorosan egymás mellé telepedve megtöltötték a padokat, a hajót, és úgy zümmögtek, mint a megbolygatott méhkas. Stephen a háromágú gyertyatartóhoz közeledett,

melynek gyertyái tüzes jelként mutattak az ég felé. A mögötte lévő nyílásban ott állt a Szűzanya szobra. Olajfestékkel bevont gipsz szobrocska volt, itteni ízlés szerint. Aranyozott korona volt a Madonna fején. Jobb kezével mosolygós arcához szorította a karján ülő gyermeket, míg balja liliomkoszorús szíve közepére mutatott.

Stephen letérdelt az oltár előtt és fölnézett a szoborra. Vérvörös cseppek hulltak a Szűzanya szívéből és kis tócsa keletkezett a szobor lábánál.

Ha az ujjammal megtapinthatnám és megvizsgálhatnám... gondolta, de mögötte zúgott, zsongott a tömeg. Az ellenőrzéshez és vizsgálathoz most nem volt idő. A fölzaklatott kedélyek a robbanásig feszültek. Valahogy le kell vezetni ezt a hangulatot. De hogyan?

Imádsággal. Na és melyikkel? A rózsafüzérrel!

Stephen a tömeghez fordult.

– A Szűzanya hónapjának, májusnak első vasárnapja van ma. – Csak a hányingerrel küszködő gyerek sírdogálása hallatszott a halálos csöndben. – Tegyünk virágcsokrot a Szűzanya lábaihoz, a dicsőséges titkok virágaiból.

Monaghan atya is lejött a templomba, hogy személyesen győződjék meg arról, mi megy itt végbe. Ötszáz imába merülő fejet látott és káplánjának tisztán csengő hangját hallotta, amint mondja: „Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes, az Úr van teveled, áldott vagy te az asszonyok között és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus!"

Ötszáz torokból zúgott a válasz:

„Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent Anyja, imádkozzál érettünk bűnösökért, most és halálunk órájában. Ámen."

Monoghan atya lábujjhegyen hagyta el a templomot. – Úgy látszik, ért a „makaróni testvérek" nyelvén – mormogta magában.

Stephen Fermoyle atya ötször mondta végig a rózsafüzért, míg a kedélyek megnyugodtak. Közben a vércseppek egyre hullottak. Tiszteletteljes borzongással haladtak el az olaszok a szobor előtt és csöndben távoztak a templomból, utolsónak a beteg gyermek anyja maradt.

– Nézze csak – mondta Fermoyle atyának, szemében békés nyugalom, hangjában boldog öröm –, azóta nem hányt, hogy elkezdte az imádságot.

Éjfél után egy óra lett, mire a templom teljesen kiürült. – No most nézzük csak, mi is történt! – Kinyitotta az oltár előtti rácsot, egészen

közel lépett a szoborhoz és fölemelte kezét, hogy a vérvörös szívet megérintse. Egy kis vörös csöpp hullott az ujjára.

Fölnézett a mennyezetre, a Madonna feje fölé. Az egyik fűtőcső szivárgott, és a rozsdás víz pontosan a Madonna szívére csöppent. Ott minden csepp feloldott egy keveset az olcsó vörös festékből és úgy csöppent tovább a földre.

– Mit szól majd ehhez „Dollár Bill"? – ez volt első gondolata.

– A csöpögő fűtőtest csodájának – mint Paul Ireton nevezte – kora reggel a fűtésszerelők vetettek véget. Kalapácsuk zaja elnémította a misztikus hangokat, de a visszhang még sokáig hallható volt, különösen Filumena Restucci szívében, aki néhány nap múlva Fermoyle atya előtt nászmise keretében ígért örök hűséget Vittoriónak. Visszhangzott a fiatal anya szívében is, akinek gyermeke bélcsavarodásban meghalt. És különösen sokáig megmaradt William Monaghan emlékezetében.

– Végre van egy káplánom – írta öreg barátjának, Lym-i Flynnek. – Komikus keverék. Magasan hordja a fejét, mint egy amerikai, a fejtartásából ítélve legalább a mitráig viszi, s ráadásul ízig-vérig ír, a medfordi Fermoyle családból. Úgy tudom, apja villamosvezető, egyik nővére pedig karmelita apáca. Amiatt örülök neki a legjobban – írta Monaghan atya régi osztálytársának –, hogy nagyszerűen tud bánni az olaszokkal.

*

Mivel éppen jó káplánt fogott ki Monaghan atya, hát azon volt, hogy jól megdolgoztassa. Steve-nek bőségesen volt munkája. Lelkipásztori buzgósága arra ösztönözte, hogy nyakig belemerüljön az egyházközségi munkába.

Reggelenként Lyon atyával fölváltva fél hétkor misézett, utána keresztelt, nagyszerűen értett a gyerekek megnyugtatásához, amikor rózsaszín fejecskéjüket keresztvízzel leöntötte. – Hol tanulta ezt a fogást? – kérdezte tőle az egyik mama, akinek a gyermeke keservesen sírt.

– Elég alkalmam volt megtanulni gyerekkoromban – nevetett Stephen. – Minden testvéremet dajkáltam, amíg tizennégy éves nem lettem. El kell találni a mozdulatot. Megmutatom. Nem le-föl kell ringatni, hanem inkább oldalra, a kis hasával fölfelé. Ha böffenni akar, fektesse a vállára, így ni.

Háromhetenként ügyeletes volt. Türelemmel hallgatta végig a bőbeszédű nénikék gondjait, érmecskéket szenteltettek meg vele, s

közben elmondták életük legapróbb eseményeit. Páratlan tapintat kellett ahhoz, hogy sértés nélkül, de időben megszabaduljon tőlük. Monaghan megfigyelte, hogyan bánik a „szent fazekakkal", és azonnal kinevezte a nőegylet lelkiatyjának.

– Mit mondjak nekik? – kérdezte Stephen őszinte tanácstalansággal.

Jóleső érzés töltötte el Monaghan atya széles keblét.

– Édesanyja és apja sok gyereket nevelt föl, ugye?

– Igen.

– Amikor apja hazament, édesanyja friss étellel várta, ugye? Nap nap után, bármi történt, mindig így volt. És ő kapott először enni.

– Igen. Mindig azt szokta mondani, hogy az éhes ember rosszkedvű, amikor kimeri az ételt.

– Okos asszony. Vacsora után elmosogatott, míg férje kényelmesen, papucsban újságot olvasott.

– Rendszerint így volt.

– Aztán néhány szót váltottak pénzről, majd a gyerekekről beszélgettek, néha békésen, máskor haragosan, ha a véleményük nem egyezett és az egyik sem engedett. Valahogy így volt?

– Igen!

– Azután édesapja fél tíz körül lefeküdt, míg édesanyjuk a házban matatott egy kicsit, harisnyát javított, kenyeret dagasztott, s közben a gyerekekkel elbeszélgetett. Amikor mindennel elkészült, a hálószobába ment és fáradtan lefeküdt. – Monaghan szemei a helyeslő feleletet várva néztek a fiatal káplánja arcára. – Hát nem így folyik az életük, nap mint nap?

Stephen bólintott. Pontos ismeret alapján „Dollár Bill" jól vázolta föl a képet, nem túlozta el semmiféle érzelmességgel.

– Azt hiszem, önnek nem okoz különösebb nehézséget, hogy a nőegylet vezetéséhez szükséges néhány szót megtalálja. – Úgy látszott, a plébános merev arca egy kicsit fölengedett. – Véleményem szerint a pap számára az a legjobb iskola, ha sokgyerekes, jó családi körben nőtt fel. Ezek megbízható értékek. Mindig lehet alkalmazni őket. Ha pápa lennék, s körlevelet kellene írnom, megírnám, hogy ezek azok az értékek, amikre a világ építhet.

Stephen nem szólt plébánosának arról, hogy egy nagy pápa már írt ilyen körlevelet. Monaghan bizonyára nem olvasta.

Nem is volt rá szüksége – gondolta Stephen. Ezentúl, ha a nőegylet vezetésénél kifogy a témából, szüleinek jól ismert életéből mindig meríthet.

*

Régi szokás volt, hogy az ismétlő iskola felügyeletét mindig a legfiatalabb káplán látta el. Minden vasárnap délután az volt az elfoglaltsága, hogy a kék-zöld katekizmus kérdéseire adott dadogó vagy csengő feleleteket meghallgassa. Ki az Isten? Isten az egész világ ura és a mi mennyei Atyánk. Miért vagyunk a világon? Azért vagyunk a világon, hogy Istent megismerjük, szeressük, neki engedelmeskedjünk és ezáltal a mennyországba jussunk!

Milyen egyszerűen közölte a kis katekizmus az Isten és ember közötti szövetség alapvető fogalmait. A kérdésekből és a feleletekből az isteni kinyilatkoztatás visszhangját vélte Stephen kihallani, azt, amit Aquinói Szent Tamás, az angyali doktor hirdetett. Hétszáz év elmúltával is változatlan erővel, ugyanabban a formában hangzik el tanítása, csak éppen olyan nyelven, amit Aquinói Szent Tamás nem ismert. Nem fordulhat elő majd, hogy ugyanezek a kérdések és feleletek olyan nyelven is elhangzanak, amilyen nyelven ember még nem beszélt?

Stephennek különös örömöt jelentett olyan dolgokról kérdezni az ismétlősöket, amelyek nincsenek a katekizmusban. Egyik vasárnap délután igen nehéz kérdést tett föl a tizenhárom éves fiúknak.

– A protestánsok is üdvözülhetnek? – kérdezte.

A gyerekarcok zavartan néztek rá. Miféle fogas kérdést tesz föl ma Fermoyle atya? Stephen észrevette, hogy egy gyors észjárású, szókimondó fiú, Charlie Boyle már jelentkezik.

– Na, Charlie, üdvözülhetnek a protestánsok?

– Természetesen nem – mondta és kamaszos hangja elcsuklott –, hiszen mindenki tudja, hogy csak a katolikusok juthatnak a mennyországba.

Steve atya komolyan kérdezte a többi fiútól.

– Ti is azt hiszitek, amit Charlie mondott?

– Természetesen! – hangzott az egyöntetű válasz.

– Sajnálom – mondta Stephen –, de mindnyájan tévedtek. Bizonyára hallottátok már valahol – csak elfelejtettétek – az Egyház tanítását, hogy minden protestáns, zsidó, mohamedán üdvözülhet, aki őszintén hisz vallása tanításában és aszerint él.

Egy darabig hallgatott, hagyta, hadd ülepedjen le az a csodálatos tény az ifjú szívekben és csak utána folytatta.

– Az igaz, hogy Isten különös áldását adta a katolikus Egyházra és ezt tette az üdvözülés egyedüli eszközévé. De nem volna nagyon furcsa és kegyetlen, ha azt gondolnók, hogy Isten, aki úgy szerette a világot, hogy egyszülött fiát adta érte, sok millió gyermekétől elfordulna, mert nem katolikusok? – Egy pillanatra újból megállt és azon gondolkozott, meddig mehet el az okoskodásban, mennyit tudnak befogadni növendékei. – Felebarátaink vallását tiszteletben kell tartanunk, úgy, mint a nagy missziós püspök Lavigerie bíboros tette. Ő nagyon tisztelte a mohamedánokat, akiknek a megtérítésére vállalkozott. Minden erőt latba vetett, hogy katolikussá tegye őket, de annyira tisztelte vallásukat, hogy amikor autójával egy mecsethez ért, kiszállt a kocsiból és gyalog ment el előtte.

A fiúk figyelték a történetet, látták, hogy komolyan hiszi, amit mond, de ők nem voltak erről meggyőződve. Miután Fermoyle atya elment, Charlie Boyle mindnyájuk gondolatait összegezve így szólt: „ha igaz az, amit mondott és minden baptista a mennyországba juthat, akkor miért kell törődni azzal, hogy valaki jó katolikus legyen?"

*

Monaghan különös gondot fordított a családlátogatásokra, hogy minden házhoz eljusson. – Nézz a nyáj után! – ez volt lelkipásztori munkájának vezérgondolata. Fiatalabb korában fáradhatatlanul járt az Úr nevében, csöngetett az ajtókon, vagy kopogott, ahol nem volt csengő. Ezt a gyakorlati munkát már régen átengedte káplánjainak. Ezeknek hetenként be kellett számolniok, hogy kiknél jártak és mit tapasztaltak. Egy szép napon hívatta Stephent és megmagyarázta neki a családlátogatás fortélyait.

– Ismeri az irgalmasság lelki cselekedeteit? – kezdte „Dollár Bill".

– Természetesen.

– Hát akkor sorolja föl őket, hogy jobban emlékezetében maradjanak!

Stephen úgy érezte magát, mint egy ismétlős, akit vizsgáztatnak. De rendületlenül mondta. – Bűnösöket meginteni, tudatlanokat tanítani, kételkedőknek jó tanácsot adni, szomorúakat vigasztalni...

– Jól van – szakította félbe Monaghan –, ebben a formában a világiak számára van előírva, de ez a papok számára is kötelező.

Gyakorlásukra legjobb eszköz a családlátogatás. A Szent Margit-plébánián ez már régi szokás. Nemcsak bizonyos napokon, hanem mindig, amikor ideje van, vagy nem tud mihez fogni, áldozza föl Isten dicsőségére délelőttjét vagy délutánját és végezzen családlátogatást.

– Megteszem, atyám – mondta Stephen és már távozni készült, de Monaghan visszaintette.

– Miután oktatta, figyelmeztette, útbaigazította őket, vagy meghallgatta történeteiket, többször meg akarják majd kínálni egy kis frissítővel, tea, kávé, vajaskenyér formájában. Nagyon ajánlom, hogy ne fogadja el sohasem. Először azért, mert nem egyszer alig van valamilyük. Másodszor, eszegetés, iszogatás közben könnyebben föloldódik az ember nyelve és szabadabban futnak a gondolatai. Ez nem tesz mindig jót a fiatal káplánnak. Örülnék, ha megértené, mire célzok ezzel.

– Értem.

– Még egyet mondok, Fermoyle atya. Ezek a szegény asszonyok – mert többnyire vélük lesz dolga –, mindig megkísérlik, hogy kisebb-nagyobb pénzt csúsztassanak a markába vagy a zsebébe, amikor elköszön. Majd mondják: „ez a magáé, atyám, fogadja Isten nevében". Vagy: „ön több jót tehet vele". Jó szívvel adják, mint a csekély káplánfizetés kiegészítését.

Dollár Bill megfontolta minden szavát, mintha szíve véréről volna szó.

– Nem kötelessége ezt a pénzt elfogadni, sokszor ezeknek a szegényeknek nagyobb szüksége van rá, mint magának, de ha mégis elfogadná – folytatta annak a férfinak a hangján, aki a határozatlanság ördögét a csapdába taszította –, akkor a pénzt adja nekem. Ez az egyházközségé. Ha nem itt volna káplán, nem kapná ezt a pénzt. Igazam van?

– Teljesen igaza van! – mondta.

Becsukta maga mögött az ajtót, átment szobájába és plébánosának különös tanácsait alaposan meggondolta. Igazi lelkipásztor, nagyszerűen érti hivatásának finomságait, föllépése fegyelmezett, az összes lehetőséget figyelemmel kíséri, tapasztalt, de kérlelhetetlenül behajtja a egyházközség adóját készpénzben. Töprengését kopogás zavarta meg. Bridget Loonan, a házvezetőnő közölte vele közömbös hangon – így szokott beszélni az új káplánokkal –: „Rita nővére

telefonált, míg nála volt". (Gazdájáról mindig csak harmadik személyben beszélt, „Ő akar magával beszélni... a bíboros úr kérte, hogy nagyobb plébániára menjen...") „Nővére mondta, hogy azonnal hívja fel a Beacon 1218-at."

Stephen felhívta az ismeretlen számot. Rita aggódó hangon mondta: „Kedves Steve, Johnnál vagyok a West Newton Street 12. szám alatt. El tudsz jönni ma este? John nagy bajban van."

– Mit csinált?

– Sokkal nagyobb baj, hogy nem csinált semmit. Azt kívánják tőle, hogy szülés közben egy csecsemőt fogóval öljön meg. Ha nem engedelmeskedik a főorvosnak, elveszíti az állását és nem esküdhetünk meg. – Rita megpróbálta fékezni határtalan aggodalmát. – Kérlek, Steve, gyere! John mindent megmagyaráz.

– Nyolckor ott leszek. – Steve gondolkozott, hogyan tudna ma este ügyeletet cserélni. Milky Lyons helyettesíthetné? Nem, a tejfölös szájúnak ma este whist-partija van Annie K. Regan házában. Annie pedikűrös, és a maldeni kispolgárok között jelentős személyiség.

Stephen nem tudta megmondani, hogy Milkynek miért volt szabad olyan sok időt ilyen szórakozással elpocsékolnia. Kétségbeesve kért segítséget Paul Iretontól.

– Jó, átveszem az ügyeletet. Monaghannak ne szóljon felőle. Amiről nem tud, az nem bántja.

Nyolc után néhány perccel megnyomta Steve az eléggé elhanyagolt, barnás mészkőház csengőjét a West Newton Streeten. Az egész környéket orvostanhallgatók és fiatal orvosok lakták. Gyorsan fölment a három lépcsőn, míg egy nyíló ajtó fénycsóvájához nem ért. A szokottnál sápadtabb és soványabb John Byrne köszöntötte. Rita kopott lószőr kerevetről kelt föl, és sírva borult bátyja nyakába.

– Miféle történetről van szó? Gyerekgyilkosságról? – kérdezte Steve.

– Nevetségesen hangzik – mondta Dr. Byrne – de igaz. Ha nem esik nehezére más panaszait meghallgatni...

Stephennek mindinkább megtetszett az orvos. Rita maga mellé ültette bátyját a kerevetre és John a dolog velejénél kezdte.

– Amint tudja, Steve, most kezdem meg utolsó, gyakorló évemet a városi kórházban. Ez nagy lehetőség számomra, s többek között olyan nehéz és ritka esetekkel találkozom, amilyeneket az átlagorvos még csak nem is láthat. Természetesen a legtöbb szülés normális

lefolyású, de a múlt hónapban szokatlanul sok nagyfejű gyermek született – olyan nagyfejűek, hogy nem tudtak a szokott módon a világra jönni.

– Azt hittem, ilyenkor császármetszést alkalmaznak.

– Okos, előrelátó orvosok, akik elvégzik kellő időben a szükséges méréseket, alkalmazhatják ezt az eljárást. De a legtöbb asszony csak közvetlenül a szülés előtt megy orvoshoz. Akkor már késő a méricskélés. Ha már megindult a folyamat és a gyermek feje a medencében megakad – John görcsösen Rita kezébe kapaszkodott –, akkor nagyon komoly baj van. A múlt hónapban háromszor fordult elő.

– Mit csinálnak ilyenkor?

– A nem katolikus orvosok az általános gyakorlat szerint craniotomiá-t végeznek – magyarul szétroncsolják a gyermek koponyáját.

– De ez Isten ötödik parancsa ellen van! – mondta Steve.

John Byrne teljesen megtörve ült az íróasztal szélére.

– Tudom ezt és éppen ezért tagadtam meg tegnap. Az asszony meghalt. – A visszaemlékezés nagyon meggyötörte. – A férje borzalmas jelenetet rendezett, meg akart ölni. Emiatt nem teszek neki szemrehányást, most bírói eljárást akar indítani a kórház ellen. A kórház védekezésül a jövőben minden segédorvostól nyilatkozatot kér írásban, hogy ezt a „művi vetélést" elvégzi, ha adott esetben a szükség megkívánja.

– És ha nem írja alá?

– Elveszítem az állásomat.

Stephen tudta, hogy a városi kórházban elveszített állás minden lehetőséget tönkre tesz, hogy valaha is Boston jobb orvosai közé kerülhessen. Az egykori Harvard növendékek társasága csak néha tett kivételt, hogy a klikkjük által ellenőrzött kórházakba egy-egy különösen tehetséges ír-katolikus amerikait fölvegyen, mint pl. John Byrne-t. Ha bármi miatt elveszíti ezt az állását, ez egyet jelent a karrier föláldozásával. Legföljebb másod- vagy harmadrendű sebész lehet, aki kisebb mandulaműtéteket végezhet, közönséges szülést vezethet le, ötven dolláros egységáron. Legföljebb egy-egy sérv- vagy vakbéloperáció lehet vágyainak netovábbja. Semmi lehetősége nem lesz pajzsmirigy-, hasműtét elvégzésére. Minden előmeneteli lehetőségtől meg lesz fosztva. Ha belép egy másodosztályú kórház kötelékébe, félre kell állnia, míg a városi kórház orvosa hasműtétet végez, és megtiszteltetés számára, ha bevarrhatja a sebet. – Az ötödik

parancsolat – ne ölj! – minden körülmények között kötelez, de Stephen nem merte kimondani, hogy ezzel nyomást gyakoroljon a nehéz választás előtt álló emberre.

– Mikor kell döntenie?

Byrne csontos kezeire nézett, mintha bocsánatot kérne tőlük a rájuk váró kemény munkáért.

– Már döntöttem, Steve. Ma reggel megmondtam dr. Kennardnak, hogy nem írhatom alá a nyilatkozatot. – Rita üde ajkait viharos kedvességgel nyomta arcához.

– Az én férjem nem tehet ilyet.

Stephen, tele bosszúsággal, most végül kitört.

– Nyilvánosság elé kell vinni az ügyet. Ha a bíboros tudná, hogy a városi kórházban kötelező ez a szörnyűség, tiltakozna ellene. Minél tovább gondolkodom, annál dühösebb leszek. – Megfogta John csontos vállát. – Mi lenne, ha az egészet, mint példát elmondanám?

John tagadóan rázta a fejét.

– Nem, így nem jutunk messzire, Steve. Magának azt mondanák, hogy olyasmibe üti az orrát, amihez egy káplánnak semmi köze. Ezenkívül véletlenül ismerem a püspökség pillanatnyi magatartását: be nem avatkozni semmibe. A „Monitor"-ban lesz egy dörgedelmes cikk, de annál okosabb és óvatosabb a bíboros, mintsem hogy beavatkozzon a kórház vezetésének belső ügyeibe.

John Byrne tárgyilagos orvosi tekintete a dolog másik oldalát is figyelembe vette.

– Meg is értem, hogy miért, Steve. A világi ember nem érti meg az Egyház merev álláspontját és nem helyesli – hosszú karjával átölelte Rita vállát –, mert a legtöbb ember azt vallja, mint én is, hogy az élő asszony értékesebb, mint a halott csecsemő.

Rita feje természetesen hajolt John vállára, és Steve nagyon is megértette annak álláspontját...

– Mi a terve, John?

Túl szomorú volt, hogy mosolyogjon és túlzottan ura volt önmagának, hogy keseregjen, ezért John így válaszolt.

– Boltot nyitok Boston déli részében, ahol az embereknek receptet írok nátha és hasmenés ellen. Talán kapok néhány vizsgálati meghívást életbiztosítási szerződés megkötése előtt, darabját egy dollárért. Azután ne felejtse el, nőgyógyász vagyok. Dél-Bostonban sok gyerek születik, majd az utolsó pillanatban hivatják dr. Byrne-t, hogy jöjjön

kis fekete táskájával, de szappant hozzon magával, mert azt, ami otthon volt, a patkányok megették. Munka lesz elég, ha egyszer elkezdem, csak Ritának meg nekem tovább kell várnunk.

Életében először kívánta Stephen, hogy bárcsak lenne sok pénze. Azt mondaná ennek a két nagyszerű embernek: „Idefigyeljetek! Itt van huszonötezer dollár. Tartsátok meg az esküvőt és vegyetek házat Brooklynban, de olyan nagyot, hogy öt-hat gyerek elférjen benne. Aztán John nyisson rendelőt a Commonwealth Avenue-n, várószobával, nővérrel és szobalánnyal, hogy a nagyfejű orvosokkal versenyezhessen."

Milyen gyerekes! Nem ez a helyes út, amely John Byrne-t és Rita Fermoyle-t a boldogsághoz vezeti. Steve megmondta őszintén a véleményét.

– Boldog vagyok, John, hogy már döntött. Nehéz dolog volt, de nem tehetett mást.

Megcsókolta Ritát, férfiasan kezet rázott Johnnal és a korlátba kapaszkodva lebotorkált a sötét lépcsőházban. Tudta, hogy abban a pillanatban, amint mögötte becsukódik az ajtó, Rita vigasztaló ajka John szájára tapad. Ez a tudat megnyugtatta Stephent, mert ha a gond, a csalódás, az egyedüllét világában két ember egymás kezét fogja és csókolózik, nem érzi magát elhagyatva, egyedül...

A szeretet-tenger hullámai elborították és lágyan simogatták. Mégis, amikor megfontolta John Byrne elhatározását, belátta, hogy Isten nemcsak verőfényes napokat ad. A hit tengerén viharok is tombolhatnak. A szélvészt, az áradatot zokszó nélkül elfogadni nem gyerekjáték, nagy önfegyelem és hit kell hozzá.

– Ha számomra is elérkezik a próbatétel ideje – imádkozott Stephen –, Uram, add, hogy ne zúgolódjam szereteted szigora ellen.

IV.

Az új ministránsok betanítása egy újabb katasztrófa oka lett. Hosszú megszokás alapján sajátos helyzet alakult ki a Szent Margit-plébánián. Stephen nem tudta megmagyarázni az okát. Egy titokzatos fiatalember, Lewis Day a sekrestyés és a ministráns szerepét egyesítve Monaghan állandó ministránsául szegődött és olyan áhítattal szolgált neki a nagymisén, hogy sikerült a plébános kegyeibe

férkőzni. Monaghan azt gondolta, hogy káplánoknak is vannak ilyen odaadó segítőik. Sajnos a valóságban nem volt elég ministráns, akik meg ministrálni jöttek, nem nagyon értettek hozzá.

Nemcsak elsőrendű ministráns volt Lewis Day, hanem az oltárt is nagyon szépen gondozta. A terítőkkel ő törődött, a gyertyákat ő igazgatta, a virágokról is ő gondoskodott, és nagyon szépen díszítette az oltárt. Lelkiismeretesen végezte munkáját, de nem tűrt meg semmiféle segítséget. Az asszonyok minden jószándékú segítségét elhárította. Sőt, még tovább is ment. A sekrestye mellett berendezett egy kis műhelyt, ott fényesítette a gyertyatartókat, ott töltötte meg olajjal az örökmécsest. Nagyszerűen értett a betűfestéshez. A templom feliratait is ő készítette. Arany meg bíborszínű betűkkel lemásolta a latin nyelvű imádságot és a sekrestyében a kézmosó fölé akasztotta. „Da Domine virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam, ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire."

Az utóbbi időben Lewis elkezdte a miseruhák javítását. Saját pénzén vásárolt arany és ezüst szálakat és ügyes hímzőtűjével meghosszabbította a brokátholmik életét. Mindent olyan finom, csöndes, önmagát egészen odaadó módon végezett, hogy a sekrestyés, Mc. Guire sem mert rá panaszkodni.

Ez volt a helyzet, amikor Stephen atya átvette a ministránsok nevelését. Többször látta Lew Day-t eltűnni a kis műhelyben. Megfigyelte, hogy milyen áhítatosan imádkozik az oltár előtt. Stephennek nem volt szíve megzavarni a fiú munkáját és áhítatát. A magatartása elég fejtörést okozott neki, de nem tudott rajta eligazodni. Ezért fordult Paul Iretonhoz felvilágosításért.

– Mi Lew Day történetének a titka?

– Egyáltalán nem titok, de nagyon szomorú eset. Tizenhét éves korában kolostorba ment. Ez érthető, hiszen nem érdekli semmi világi hiúság. Röviddel az örök fogadalom előtt – most nem olyan kíméletlen szókimondással beszélt, mint máskor szokott – észrevették, hogy az idegrendszere nem elég erős. Lelkében él az oltárszolgálat utáni vágy, és mégsem lehet pappá. Most úgy segít magán, hogy a legjobb ministráns, aki valaha is az oltárnál szolgált. – Ireton atya szürke, komoly tekintetét fiatal paptársára emelte. – Nagyon óvatosan bánjon vele, rendkívül ingerlékeny.

– Megkérjem, hogy segítsen a gyerekek betanításánál, vagy hagyjam figyelmen kívül?

Paul Ireton egy kicsit gondolkozott.

– Bárhogy nyúl is hozzá, mindenhogyan bántani fogja. A legokosabb, ha nyíltan megmondja neki, miről van szó.

Amikor Stephen a csöndes fiatalembert műhelyében fölkereste, rendkívül nagy tapintatról tett tanúbizonyságot.

Lew Day huszonhárom éves, vékony csontú, ezüstösen szőkehajú fiatalember volt. Feje búbja kopaszodni kezdett, mintha a természet adott volna neki tonzúrát kárpótlásul, amiért az emberek azt megtagadták tőle. Magashátú zsámolyon ült és gyertyatartót fényesített. Méltóságteljes tartózkodása miatt Stephen nem mert egyenesen a tárgyra térni.

– Lew, mindig elfog a sárga irigység, amikor a nagymisénél segédkezni látom. Nem segítene nekem, hogy néhány fiút megtanítsak az oltárszolgálat művészetére?

Lew földre szegezett tekintettel tisztította a gyertyatartót.

– Hogyan segíthetnék én? – kérdezte önmagát lekicsinylően. – Egy papnak nem lehet szüksége rám, akit elküldtek.

– Máris fölborult az egyensúly – gondolta Steve. – Lew Day valóban rendkívül érzékeny. – Majd így folytatta: – A csendesmisénél még egyedül is boldogulok, de szükségem volna valakire a nagymisénél. Mi ketten a sekrestye oltáránál megmutathatnánk a gyerekeknek, hogyan kell ministrálni. Ha látják, hogyan ministrál, új korszak kezdődik a Szent Margit-plébánián. Mit szól ehhez?

Többféle érzés ütközött össze a fiú lelkében. Elég világosan látta, hogy eddigi kiváltságos helyzetét egy csomó eleven gyerekkel kell megosztania. Ez elkeseritette. Másrészt itt áll előtte ez a finomlelkű fiatal pap, aki segítségét kéri, akivel barátságot köthetne, és ez neki is jól esne. Az ellentétes érzelmek viaskodása valósággal hisztérikus munkára ösztönözte. Szinte gép módjára fényesítette az ezüst gyertyatartót. Végül megnyugodott, letette a szarvasbőrt meg a gyertyatartót és engedékenyen mondta.

– Minden úgy lesz, amint óhajtja. – Az érzésteli hangsúly, a szerény tekintet, nagyon meglepte Stephent. Lew gyors, maradéktalan engedékenysége úgy megzavarta, hogy bőbeszédű magyarázkodásba kezdett.

– Nem lesz nagyon nehéz... néhány alkalommal meg is tanulják. Bizonyára lesz néhány ügyesebb fiú, akik...

A feszélyezett hangulatot lárma zavarta meg. Egy csomó zabolátlan fiú egyszerre akart berontani a sekrestyébe. Hangosak, csintalanok voltak a jövendő ministránsok, akiknek fogalmuk sem volt a latinról.

Steve atya becsukta a kis műhely ajtaját, hogy átvegye a parancsnokságot a sekrestyében. Sorba állította a gyerekeket, és amíg hangjával, tekintetével próbálta megzabolázni a nyugtalan társaságot, lassan megfeledkezett Lew Day-ről.

– Fiúk, mától kezdve olyan jogaitok lesznek, amelyek csak Isten különös szolgáit illetik meg. Az oltár mellett állhattok, az Úr Jézus közvetlen közelében. Ti kezelitek majd a misekönyvet, ezért fontos, hogy a kezetek mindig tiszta legyen. – A kis kezek azonnal eltűntek a nadrágzsebben. – Az első negyedórát a sekrestye mosdójánál töltjük. Először a kicsinyek! Ne sajnáljátok a szappant!

Frissen mosott kézzel, megfésült hajjal, tiszta arccal álltak sorba ismét. Mintha egy-két árnyalattal halványabbak lettek volna.

– Jól van! Kívülről szép tiszták vagytok. Először jön az előkészület. Mielőtt valaki az oltárhoz megy, egy kicsit imádkoznia kell. A papnak is. Melyik imát ajánljátok?

Néma csönd.

Meglátta Jemmy Splaine-t, még mindig a nagy, zöld gyapjúkabátban volt. – Jemmy – kérdezte –, melyik imádság tetszik Istennek minden órában?

– A Miatyánk – mondta Jemmy hadarva.

– Nagyszerű! Szent Ágoston se mondhatott volna okosabbat. Most pedig letérdelünk és együtt, szépen, áhítattal úgy mondjuk el, mintha életünkben most mondanánk először.

Lökdösődve térdeltek le a gyerekek. Steve példát adva, áhítattal imádkozott, majd az Ámen után így szólt.

– Jól van, most már fölállhattok. Legközelebb latinul mondjuk. Meg tudná valaki mondani, hogy miért mondjuk latinul a misét?

Senki sem tudott azonnal felelni, csak Andy Curtin jelentkezett bátortalanul. A gyerek dadogni szokott, amikor zavarban volt.

– Na, Andy?

– A mi-mi-misét azért mon-mondják la-latinul, hogy se-senki se értse, mi-mi-mit mo-mond a pap.

Egy null a misekönyv ellen, gondolta Steve. Visszaemlékezett gyerekkorára, amikor szinte leste a pap szavait. Az a meggyőződés, hogy a latin nyelv összefügg a természetfölötti titkokkal, mindaddig a napig elkísérte, amikor először ministrálhatott. George O'Connor volt a miséző. Fiatal pap volt, mosolygós újmisés. Rajongó figyelemmel kísérte minden mozdulatát, amint a nép felé fordulva mondta

az ősrégi köszöntést: „Dominus vobiscum!" Az Úr legyen veletek! És amikor éretlen hangján felelt rá: „Et cum spiritu tuo" – minden szertartás világossá lett előtte. Az időtlen köszöntés belekapcsolta az oltár boldogító közösségébe.

Húsz év múltán most ő vezet másokat a szent titkokhoz. Kézből kézbe adja a hit örökké azonos világának tüzét.

– Nem, Andy – mondta barátságos mosollyal –, nem azért van, mert a pap titokban akarja tartani szavait, hanem pont az ellenkezőért. Azt akarja, hogy mindenki, mindig, mindenhol azt értse, amit mond. Latinul mondják a misét, mert ez mindenhol ugyanolyan, ez nem változó nyelv. Ha én ma azt mondom: „Dominus vobiscum", húsz év múlva is azt jelenti, éppúgy, mint húsz évszázaddal ezelőtt is ez volt az értelme: az Úr legyen veletek. Mondjátok utánam!

„Do-mi-nus vo-bis-cum."

Úgy adta szájukba az egyes szótagokat, mint ahogy a madár fiókáit eteti.

– Et cum spi-ri-tu tuo. Annyit jelent: és a te lelkeddel.

A gyerekek próbálgatták a feleletet.

– No lám, már latinul beszéltek. Újból, meg újból elismételgette a latin szavakat, közben pedig megmagyarázta, hogyan tartsák kezüket, lábukat, amikor az oltárhoz mennek, vagy ott állnak. Az óra végén már úgy hajoltak meg, mint igazi ministránsok. Két hét múlva a csendes misénél már szépen segédkeztek. Steve tudta, hogy még nem kezdheti el velük a nagymise bonyolultabb szertartásának betanulását.

Újra kopogott Lew cellájának ajtaján.

– Ministránsra van szükségem – mondta barátságosan –, ma délután volna ideje számomra?

Lew Day fölemelte tekintetét a ruháról, amin éppen dolgozott. Szorgalmasan böködte a tűt, és annyira figyelt a munkára, hogy még szemöldökét is összeráncolta. Amikor meglátta Stephent, feszült tartása fölengedett, összeszorított szája mosolyba enyhült.

– Szívesen!

Steve ismét zavarba jött, mert Lew a maga különös módján sokkal többet nyújtott, mint amit kértek tőle. Azonnali készségessége figyelmeztetés volt Stephen számára, hogy rendkívül tapintatosan kell vele bánni. Hogy a beszélgetést személytelenebbé tegye, fölvette az asztalról a zöld, selyem manipulust. Lew művészi arany keresztet hímzett rá. Stephen nem győzte eléggé csodálni.

– Csodaszép!

– Meglepődik rajta?

– Egyáltalán nem. Minden középkori kolostorban volt egy művész, akinek csak az volt a dolga, hogy mintákat tervezzen és a ruhákat díszítse. Emlékszem egy clunyi miseruhára. A tizennegyedik században készült. Ametiszttel és gyöngyökkel díszített brokát volt. Nagy művész lehetett a készítője. – Stephen érezte, ez súrolja a hízelkedést, mégis folytatta: – Ott van Cellini, aki VII. Kelemen pápa palástját készítette.

– Cellini csak a gombokat készítette – szólt közbe Lew. Ez figyelmeztetés volt: „fölösleges a dicséretekre építeni". Összeszorított szája mintha azt mondta volna: „lehet, hogy az érzelmeimen nem tudok uralkodni, de szellemileg ép vagyok, nem lehet szóözönnel lerohanni".

Stephen úgy érezte, hogy tüskés sövényen keresztül kell utat törnie. Örült, amikor a gyerekek zsibongását meghallotta a sekrestye felől.

– Jöjjön, Lew!

Félig őrmester, félig dada módjára próbálta irányítani Stephen ministránsait a sekrestye legtávolabbi sarka felé. Azután olyan stílusban, amint Cézár a gall háború előestéjén katonáit buzdította, így szólt hozzájuk:

– Fiúk, ma az ünnepi nagymise szertartásait tanuljuk meg és gyakoroljuk be olyan szépen, amennyire csak lehet. Megkértem Lew Day-t, hogy segítsen és ti pont olyan szépen és jól csináljátok majd, amint ő mutatja. Most kiosztom a szerepet azoknak, akik a múlt héten a legjobban viselkedtek. Jemmy Splaine, te leszel a füstölős, Andy Curtin és Charlie Boyle lesz a két gyertyavivő. A többiek csatlakozzanak hozzájuk.

– A nagymise körmenettel kezdődik. Elöl megy a füstölős – az te leszel, Jemmy – utána a keresztvivő, jobbról-balról megy a két gyertyavivő. Utána megy a többi ministráns, végén megy Lew Day, a szertartásmester és utánuk a miséző pap, aki most én leszek.

Steve atya jól megnézte a fölállást.

– Egy kissé távolabb álljatok egymástól. Úgy. Indulhatunk. Semmi csoszogás. Először a bal lábat emeljük föl. Szépen együtt lépjetek. Jemmy, ez nem lasszó, hanem füstölő, amiben tűz parázslik. Mindig egyenesen tartsd, amikor lóbálod! – A sekrestye

oltáránál megállt a körmenet, hogy Steve atya és Lew Day megmutathassa a fiúknak, hová kell állniok. Steve elmondta a mise első részét a leckéig.

Míg Lew Day a ministrálás művészetéről beszélt a fiúknak, Steve tisztán csengő kiejtését figyelte. Fellépésének komoly méltósága Stephenre is hatott. Mennyi odaadás, tisztelet volt minden egyes mozdulatában! Milyen szomorú, hogy ezen a szemmel láthatóan „választott edény"-en titkos repedés volt.

Összevissza csetelve-botolva végezték a gyerekek a nehéz szertartást. Stephen a graduálét és az evangéliumot a hívek felé fordulva olvasta. Lew Day kétségbeesett igyekezettel próbálta összefogni a fiúkat, állandóan magyarázott. Jókora volt a zűrzavar, de az asszisztencia mégis folytatódott, és a gyerekek egyre kevesebbet hibáztak.

Három hét múlva segédkezett Monaghan atya miséjén az újdonsült ministráns-had. Jemmy Splaine kellő fegyelemmel lóbálta a füstölőt, Andy Curtin sem hibázta el a csengetést. Szépen, fegyelmezetten ment minden. William Monaghant plébánosi büszkeség töltötte el, sőt még az érzékeny Lew Day is elmosolyodott, amikor Stephen megköszönte fáradozását a mise után.

*

Az augusztusi forróság kiszikkasztotta a Mystic River lapályait és a Szent Margit-plébánia területén megolvasztotta az aszfaltot, tüzesre forrósította a cserepeket. Sok csecsemő beteg lett, a haláleset sem volt ritka közöttük, a legyek megnégyszereződtek, a fürdőhelyek zsúfolásig megteltek. Fermoyle atya két kilót fogyott, pedig eddig sem volt kövér. Nem vitás, sokat dolgozott. Péntek esténként, mikor Celia Fermoyle jól megrakta tányérját sült hallal, mindig szóvá tette, hogy nagyon sápadt és sovány. Dennis Fermoyle pedig a maga módján adott tanácsot, mondván: „nem kell mindent mellre szívni".

– Miféle színed van ma? – kérdezte önmagától. – Zöldesfehér? Szép az átszellemült sápadtság, de nem a hullaszín. Tégy úgy, mint Bernie. Menj ki a sportpályára az emberek közé és szüntesd meg ezt a penészszínt.

Zöldesfehér... átszellemült sápadtság, pinceszín... Din Fermoyle csípős megjegyzései újra meg újra felbukkantak Stephen agyában, amikor önmagával nem törődve teljesítette kötelességeit a plébánián. A kimerülés fenyegette, túl sovány és sápadt volt, de újmisés lelkesedése nem engedte pihenni.

Minél tovább tartott a hőség, annál fáradtabb volt és levertség, elhagyatottság érzése vett erőt rajta. Hiányzott Róma. Hiányoztak a kőcsodák, melyeken nemzedékek dolgoztak, akik a márvány meg az alabástrom tömböket remekművekké alakították át. Szöges ellentéte volt ennek az amerikai Szent Margit-templom szegényes gótikája, az ocsmány téglahomlokzattal és a quincyi gránitból készült alapzattal. Szinte bántotta a szemét. Mit szólna a Szent Péter-bazilika tervezője, Bramante ehhez a szörnyű épülethez? Michelangelo bizonyára jóízűt nevetne a mellékkápolna gipsz Madonnájának láttán. Stephen jól tudta, hogy a hitnek, az Isten utáni vágyakozásnak, a Vele való találkozásnak nincs szüksége jáspis oltárokra, erezett márványból készült oszlopokra, mégis vágyódott utánuk.

Ennél még inkább hiányzott neki a római világszemlélet, a világesemények iránti szenvedélyes érdeklődés, aminek nyoma sem volt a plébánia katolikus vagy protestáns hívei között.

A világháború második éve annak ellenére, hogy az amerikaiak katonailag még nem avatkoztak be, diplomáciai zsákutcáival megbénította a nyugati civilizáció gépezetét. Stephen tudta, hogy Rómában a pápától elkezdve a legkisebb minisztránsig mindenki nyeli a híreket, amelyek óráról órára a különböző kormányoktól ide érkeznek. Minden kis hírt meghánynak-vetnek, bárhonnan is származik, hogy vajon mit jelent az a katolikus Egyház számára. Szorgalmasan figyelte a bostoni újságokat – lesz-e bennük utalás Amerika szerepére a háborúban. Csupán néhány katonai nyilatkozatot közöltek, ezt is angolellenes hangon, hogy a bostoni ír olvasóknak örömet szerezzenek vele.

Azon a napon, amikor Pacelli bíboros XV. Benedek pápa békeajánlatát a német császárhoz vitte, a „Boston Post" vezércikke így szólt: „Ikerdinnyét termelt egy Weymouth-i farmer". Stephen meglátása szerint a bostoni érsekség egymillió katolikusa és hárommillió protestánsa közül alig néhányan tudták, hogy az európai népek háborúba keveredtek. Az, hogy milyen az államok egymás közötti kapcsolata, egyáltalán nem is érdekelte őket.

A bostoni „Red Sox" volt nyáron az érdeklődés központjában. Úgy látszott, hogy rettenthetetlen kapitányuk, Bill Carrigan vezetésével ismét győznek. A „detroiti tigriseket" kellett legyőzniök, akiket Ty Cobb vezetett. 1915 nyarán Bill Carrigan és Ty Cobb életre-halálra fogadkoztak. Carrigan nyíltan arról beszélt, hogy kilencvenhat

kilós súlyával Cobb elé áll és nem engedi tovább, ha csak egyetlen-egyszer is megiramodik a labdával. Cobb esküvel fogadkozott, hogy stoplis cipőivel Carrigant összerugdossa, ha az útjába mer állni. Ilyen hangulatban és hangnemben vitáztak sportolók és rajongóik. A fenyegetéseket nem egy meccsen valóra is váltották és a rajongó sportbarátokat ezzel tovább tüzelték. Amíg Cobb és Carrigan így folytatta a baseball háborút, egy kiváló bíboros németországi, ausztriai, angliai és franciaországi közvetítő útjairól a bostoni újságok említést se tettek.

Legalább Orsellivel találkozhatnék. Ő tíz mondattal elmesélné, hogy mi újság a nagyvilágban. Amióta elbúcsúzott az elegáns firenzeitől a „Vezuvion", semmi hírt nem hallott felőle, egy rövid levelet kivéve, amelyben jelezte, hogy: „Olaszország az erősebb fél oldalára áll. Segédcirkáló-parancsnok vagyok a Földközi-tengeren. A múlt héten kellemes találkozóm volt Romilly-vel Genuában. Készüljön kedves barátom a háború utáni találkozásunkra. Addig is írjon lelkipásztori munkájáról. Szeretettel köszönti Gaetano."

Quarenghitől egyetlen sort se kapott, pedig kétszer is írt neki. Olyan soká ér oda a levél, vagy öreg tanára már elfeledkezett róla?

„Római" beszélgetés után vágyódva az egyik forró csütörtökön, ebéd után Ireton atyához fordult. Az utca fölkavart pora még a lefüggönyözött ebédlőbe is belopakodott. A külváros házai közül ócska verkli bánatos zenéje hallatszott. Egyikőjük se kívánta a szokott délutáni munkát. A két káplán egy darabig maga elé bámult a jegeskávéra és a tányéron lévő hat gyömbéres kekszre. Stephen kedvetlenül keverte meg az édes löttyöt és így kezdte.

– Paul, mi történne, ha beszélnénk arról is, hogy mi folyik a nagyvilágban? Nem az érdekel, mit mond Annie Regan Lizzie Gillinről, mialatt Agne Dolye a tyúkszemeit metéli, vagy mit gondol Bill Duffy „Red Sox" győzelmének esélyeiről. A világ helyzete és a háborús hírek valamivel érdekesebbek.

Paul Ireton kekszet mártogatott a kávéjába.

– Nemigen látom értelmét meg fontosságát és egyáltalán nem értem, miért vágyódik annyira az európai hírek után. Tegyük föl, közvetlen telefonja van a Vatikánnal és ma lefekvés előtt megtudja, hogy pl. Ragazza nuncius háromórás kihallgatáson volt a dél-bajor hercegnél, Mangoldwurzelben. – Paul a puha kekszet a szájába dugta. – Maga, mint újsütetű káplán, mit tud ezzel kezdeni?

– Concedo. Semmit. Kérem, ne értsen félre. Nem arról van szó, hogy minden pletykáról tudni akarok. Nekem a Szent Margit-plébánián az hiányzik, hogy nem érzem magam az események központjában úgy, mint amikor Rómában voltam. Ott még a kövek is politikáról beszélnek és diplomáciai cselvetésekről. – Steve megitta az édes kávét. – Érzésem szerint itt senkinek sincs fogalma arról, hogy mi folyik a nagyvilágban.

Más hangosan nevetett volna, Paul Ireton csak mosolygott, igaz, kissé gunyorosan.

– Steve, ami miatt méltatlankodik – bocsásson meg azért, amit most mondok – az az itteni kicsiny feladatkör, amit itt kapott az Egyháztól. Legyen csak türelmes. Míg a pápai kamarások hajlonganak és a lilaruhás prelátusok a világ szeme előtt sürögnek-forognak (Paul Ireton hangja kesernyéssé vált), a szegény, félretett Fermoyle atya bánkódik egyhangú munkája miatt és attól tart, hogy a nagy lehetőségeket máris elszalasztotta. Ez a Fermoyle túl nagyra vágyó, szeretne kiugrani. Még csak alig három hónapja van befogva a tejeskocsi elé és máris sebesre gyötri magát, hogy előbbre jusson és készségesen átszervezné az egész bostoni egyházmegyét, ha ez segítene.

– Paul, ez nem igaz. Ne forgassa ki a szavaim értelmét. – A fáradtság és a hőség ingerültté tette Stephent. – Hiú történés az, ha valaki a papságot többre tartja, mintsem hogy tejeskocsi elé fogott igásló legyen? Veszedelmet jelentek a Szent Margit-plébániára azért, mert arra utalok, hogy az Egyházunk római katolikus és a katolikus alatt azt értem, hogy egyetemes, római alatt pedig azt, hogy központja Rómában van?

Paul Ireton csak fél füllel hallgatta, mert közben egy legyet akart agyoncsapni.

– Szálljon le a magas lóról! – Megvolt benne az erős jellemű papok gyakorlati készsége, hogy az intellektuális problémákat a közömbösség és a várakozó álláspont közöttre utalja. – Bízza csak Rómára a dolgot. Néhány száz év óta már elég tisztességesen csinálják. A nagyfőnök egészen jó, úgy hallottam. – Abbahagyta a társalgó hangnemet és a bölcs tanító vagy idősebb testvér oktató hangján folytatta. – Ne csináljon ma semmit, Steve, menjen, nézze meg, hogy a bostoni „Red Sox" miként nyúzza le a detroiti tigrisek bőrét. Ez most többet használ, mint bármi szellemi önmarcangolás.

– Nem bírnám ki a lelkes nézők vad ordítozását. Különben is a napi munkát még nem végeztem el. Néhány látogatást kellene lebonyolítanom, s úgy látszik, a mai napot Isten is arra szánta.

Paul Ireton atya letörölte borostás álláról a verítéket és gúnyos vállvonogatással mondta.

– Ha egy káplán az Egyház világtávlatait akarja megismerni, nincs rá jobb mód, mint az, hogy forró augusztusi délutánon családlátogatást végezzen.

*

Stephen Fermoyle atya délután két óra tájban kezdte el a családlátogatást a Wigglesworth Street-en. A régi gyarmati időkben egy protestáns papról nevezték el az utcát, ahol most főleg ír munkások laktak. Utána a szeméttelep és a Mystic árterülete következett. A sekély folyóban néhány fiú fürdött. Az utca utolsó háza a 44-es számot viselte. Gyantaszagú, lapos tetejű barakk, három rozoga erkély meredt előre a hulló vakolatú homlokzatból. Steve atya gyors léptekkel bement a házba. A kapualjban kartonlap volt kiszögezve. Rajta ceruzával írt név: J. Fallon, az emeleten. Fölment a keskeny lépcsőn, útközben két bánatos szemű gyerekkel találkozott, a fejüket megsimogatta és anélkül, hogy a lépcsőjárás után kiszuszogta volna magát, kopogott az összefirkált ajtón. Papucsos láb csoszogása hallatszott belülről és az ajtón barátságtalanul szűk rést nyitottak.

– Ki az?

– Fermoyle atya vagyok a Szent Margit-plébániáról, erre volt dolgom és azt gondoltam, hogy meglátogatom.

Kate Fallon előbb kidugta borzas fejét, majd kellő tisztelettel betessékelte a fiatal papot.

– Jöjjön beljebb, atyám. Vigyázzon, mert a folyosó elég sötét és itt van Perley vaságya is. Jöjjön csak be, éppen Jerryt ebédeltetem.

A dohos folyosón ágynemű, hal, szalonna és kelkáposzta szaga terjengett. Ezen át jutottak a lakószobába. Bár a nap forrón tűzött, minden ablak zárva volt. A rendetlen asztal mellett múmiasárga, sovány férfi ült alsónadrágban. Bal kezében tölcsér volt, ami egy csőre erősítve és az ádámcsutkája mögött tűnt el. A férfi nem kelt föl, nem is beszélt.

– Jerry, Fermoyle atya van itt – mondta a felesége sokkal nagyobb hevességgel, mint azt a helyzet megkívánta. – Azért jött, hogy meglátogasson. Üljön le, atya, s ne haragudjon, előbb megetetem Jerryt.

Steve atya leült egy rozoga székre, s úgy nézte a szokatlan táplálkozásmódot. Kate Fallon kivette férje kezéből a tölcsért és óvatosan egy evőkanálnyi húslevest öntött bele. Várt egy kicsit, míg eltűnt a folyadék, s akkor újból öntött egy kanálnyit.

– Ízlik, Jerry? – Közben Stephenhez fordult. – Tíz évvel ezelőtt történt a baleset – mondta. – Éjjel nagyon megszomjazott és véletlenül a lúgköves üvegből húzott egyet.

Steve megborzongott.

– Irgalmas ég! – kiáltott fel arra a gondolatra, hogy szegény Jeremiah Fallon mit szenvedhetett.

– Valóban irgalmas volt az Isten – mondta Kate –, mert szerencsére Jerry életben maradt. A gégéje teljesen odavan, beszélni se tud azóta, de Dr. Farrel azt a kis nyílást vágta és így a csövön keresztül tudom etetni.

Steve atya fekete kalapjával legyezte magát.

– Tudom, hogy itt meleg van, de nem szabad ablakot nyitni, mert Jerry huzatot kaphat és ha megfázik, az menthetetlenül végez vele. Ezt dr. Farrel mondta. Maga az új káplán, aki Rómából jött? – terelte új témára a szót.

– Igen, Mrs. Fallon. – Ilyen elérhetetlenül távolinak még sohasem érezte Rómát. Hiába próbált összeköttetést keresni az Örök Város és a wigglesworthi padlásszoba lakói között. Izzadva keresett beszédtémát, de nem jutott eszébe az ég világon semmi. Végül egy keret nélküli fényképen akadt meg a szeme. Ünneplőruhás fiú és lány volt rajta. – Ezek a gyerekei, Mrs. Fallon?

– Igen, Perley és Mamie. Tizenkét éve készült, amikor Mc.Arolle püspök megbérmálta őket. Ikrek ugyanis. Mamie már öt éve férjnél van, Roslindale-ban él. Négy gyerekük van. Az utolsó nemrégiben született. Perley a gumigyárban dolgozik, nagyon jó gyerek, az ő fizetéséből élünk. – Szinte hitetlenkedve nézett a képre. – Most tizenkét éve. Ez még akkor volt, mielőtt Jerry a rossz üvegből ivott. Egy évvel azelőtt, hogy Monaghan atya idejött a Szent Margit-plébániára.

– Akkor bizonyára jól ismerte a régi plébánost, Halley atyát?

Kate az ég felé nézett, mintha egy elröppenő angyal szárnyát látná.

– Nagyon is jól ismertem! Olyan természetesen sugárzott belőle az életszentség, ahogy a levegőt vesszük. Kár, hogy elhelyezték. Nem

tudom, mi lett vele. – Ekkor rádöbbent a valóságra. – Megkínálhatom egy csésze teával?

Stephen gyorsan fölkelt.

– Köszönöm, nem kérek, Mrs. Fallon. Tovább kell állnom, még néhány helyre el kell mennem. – Kezét a hangtalan, mereven ülő férfi vállára tette. Mint a hullaszag, úgy áradt Jeremiah Fallon csonttá és bőrré aszott testének izzadtságszaga. Az irgalmasság testi cselekedetei közé tartozik a betegeket meglátogatni és a halottakat eltemetni.

– Isten adjon erőt nehéz keresztje türelmes hordozásához, Mrs. Fallon – mondta Stephen.

Jerry Fallon csillogó, merev nézéssel, szemrebbenés nélkül tekintett a fiatal papra. Kate Fallon egy fekete táska mélyén kutatott.

– „Na, még ez is" –, gondolta Steve és elfordult.

– Egy kis csekélység, atyám, fogadja jó szívvel – mondta Kate és féldollárost nyújtott feléje.

– Nem, szó sem lehet róla, Mrs. Fallon – nem fogadhatom el! Vegyen helyette valamit Mamie gyerekeinek. – Nem törődve a tiltakozással, rohant ki a folyosóra. – Isten áldja, Mrs. Fallon! Imáimban megemlékezem majd férjéről. – A nagy sietségben megbotlott Perley ágyában és elterült a padlón, de felugrott és leviharzott a lépcsőn. A két gyerek még mindig azon a lépcsőn ült, amelyiken fölmentekor találkozott velük. Most nem simogatta meg a fejüket, hanem kibotorkált az utcára. Az éles napfény elvakította.

Rosszul érezte magát, hányinger környékezte. Ez az a magasztos hivatás, amire vállalkozott? Ezt kell csinálnia élete végéig? Hirtelen megcsömörlött a papi hivatástól, lázasnak és piszkosnak érezte magát, hányinger kínozta. Hiába ismételgette magának, hogy ez a két szerencsétlen a forró szobában igazi hős, semmi értelmét nem látta szenvedésüknek. Pedig mekkora türelemmel, kölcsönös szeretettel hordozzák súlyos keresztjüket. A csövön történő táplálkozás, a haltekintetű merev szem, a férfiből áradó hullaszag, mindez kimerültségének ebben az órájában csak undorral és borzadással töltötte el Stephen Fermoyle-t.

Hivatásának keserű valósága miatt elhagyatottan, kétségbeesve állt egy fűszeres kirakata előtt, a Wigglesworth és a Main Street sarkán. Menekülni akart Fallonék illatától, nyomorúságuk emlékétől. Hová menjen? Mit kezdhet egy fiatal pap ilyen forró, augusztusi délutánon? Korán volt, az időből még telt volna néhány család

meglátogatására, de nem volt hozzá ereje. Menjen haza, a templom félhomályában boruljon térdre az oltár előtt és kérje Istent, hogy újból adjon neki alázatosságot, erőt és szeretetet? A gondolat lesújtotta. Szentelése óta ez volt az első eset, hogy nem tudott és nem is akart imádkozni. Ami még ennél is rosszabb volt: attól tartott, hogy segélykérése nem talál meghallgatásra.

Narancssárga, nyitott villamos közeledett feléje, „Wakefield Common" jelzéssel. Ez a faluszerű külváros neve. Gyermekkorában egyszer már járt arra, amikor baseballt játszottak. Emlékezett a kis tóra is a helység határában. Odautazom – gondolta –, hátha jót tesz egy séta a szabadban. Felugrott a félig üres villamosra, az árnyékba ült és élvezte a robogó villamosban a szellőt, ami verítékező homlokát hűtötte.

Wakefield tava valamikor kedves kiránduló- és fürdőhely volt, de egy ideje elmocsarasodott. Nád és sás nőtte be, itt-ott tavirózsa viritott a vízen. Az oszlopok, amelyekhez régebben a csónakokat kötötték, már régen elkorhadtak. A csúszda is összedőlt, amelyen télidőben a nagy jégkockákat szállították a közeli jégverembe. Stephen megkerülte a tavat. Leült a kavicsos parton és kifejezéstelen tekintettel bámulta a barnás vizet. Testét-lelkét közöny, akarat nélküli lomhaság fogta el. Egy kis idő múlva levetette cipőjét, kabátját, kigombolta az ingét, hanyatt feküdt a földön és nézte az égen tovaszálló felhőket. Egészen belemerült a tornyosodó, súlytalanul továbbszálló felhők változatos játékába, amint azok mit sem törődve a földi nyomorúsággal, eltűntek az ég kékjében. „Boldog, mint a pacsirta", „szabad, mint a szél", „magányos, mint a vándorló felhő". Milyen kísértés az egyensúlyát vesztett ember számára, hogy a környező természetbe belemerüljön. Különösen a költők szerették ezt. Kissé elmosolyodott és szunyókálni kezdett. Boldog szendergését egy csuka hangos loccsanása zavarta meg. Elkapott egy legyet és újból eltűnt a sás között. Az állat biztos, kecses mozdulata fölébresztette Stephen csodálkozását. Úgy érezte, hogy ez valamire emlékezteti, de fáradt agyával nem tudta megállapítani, hogy mire.

Szórakozottan vetkőzni kezdett és meghökkent a napfényben fürdő, sápadt testének látványától. Papságának első három hónapja alatt hat kilót fogyott, jóllehet, amúgy is sovány volt. Bőre sápadt, zöldesfehér, minden porcikája fájt. Akaratlanul is Baudelaire verse jutott eszébe.

„O Seigneur, donnez-moi la force et le courage
De contempler mon corps et mon coeur sans dégout..."
(Uram, adj nekem erőt és bátorságot,
hogy testem és szívem megvetés nélkül szemléljem!)

Baudelaire! Hogyan jutott most eszemben Baudelaire? – gondolta Stephen.

Arra gondolt, amikor először hallotta ezeket a sorokat. Harmadéves korában beszélt Quarenghi a vallási rajongásról és arról a fájdalmas útról, amit a megvilágosított léleknek Isten felé meg kell tennie.

„Először minden csupa fény és melegség. A lélek Jegyesének közelében boldogan lépked a vadvirágos réten. Egy pillanat alatt megváltozik a táj, sivár pusztasággá lesz minden. Keserű veszteség és üresség érzése keríti hatalmába a szívet. Az öröm szétfoszlik, az imádság ízét veszti. Sötét éj borul a lélekre."

Quarenghi becsukta barna szemeit, mintha fölidézné ezt a sötétséget. „Barátaim, ez a klasszikus képe annak, ami a nagy misztikusok és minden pap életében újból, meg újból előfordul. Az igazán megvilágosított lélek megmarad az Isten felé vezető úton, de a gyönge és kicsinyes lélek megreked a fájdalomban és az önmaga iránti undor kétségbeejti. Nézzük csak Baudelaire-t, akiben ott rejlik a misztikus, akit a pusztulás, meg az ocsmányság szemlélése beteges önmegvetéshez vezetett. Kevés tehetségesebb és sajnálatra méltóbb költővel találkoztam. Ugyanilyen lenne Jézus Krisztus is, ha akkor, amikor elesett a kereszt súlya alatt, engedi, hogy a fáradtság erőt vegyen rajta és nem kel fel, hogy tovább hordozza keresztjét..."

A sással, náddal benőtt kis tó partján hallani vélte Quarenghi csiszolt toszkán beszédét: „Kedves barátaim, egy szép napon majd ti is érzitek, hogy a kísértés kiveti hálóját, és azt hiszitek, Isten elhagyott benneteket, papi hivatástok nem ér semmit, a bűnt és a nyomorúságot nem tudjátok elviselni. Csillagtalan éjszakátok sötétjében csak egy kicsiny sugarat kértek Isten örök fényéből. Meg kell mondanom, hogy ez a kis fénysugár majdnem mindig elmarad. Mózes égő csipkebokra, Szent Teréz ékszerrel díszített galambja, Ágoston »Tolle, lege«-je manapság nem ismétlődik meg úgy, mint egykor, a nagy szentek idejében. A fény belül lesz, magatokban kell megkeresni és megtalálni."

Itt ugyan nincs semmi fény – gondolta Stephen. Búsan ment az éles kavicsokon a tó vizébe. Középen tavirózsa szigetecskét látott. Arra vette az irányt. A virágok lebegő szárai beleakadtak lábába, amint a viruló kertecske körül úszott és élvezte a vízinövények illatát. Hátára fordult, úgy lebegett a vízen. Az égen úszó felhők látványa most békével töltötte el. Stephen nem volt pantheista, aki Istent csak a természet ölén, erdőkben, ligetekben szokta keresni. De nem imádság ez is, amikor a természet szépségeinek Alkotóját, a sás, nád és tavirózsa díszítette kis tavon lassú úszó mozdulataival dicsérte? Kimondhatatlan nyugalom szállta meg, úgy úszott a part felé. Most nem érezte az éles kavicsokat, boldogság töltötte el.

Térdig állt a vízben, amikor még egyszer körülnézett a csupa kékből és zöldből álló csöndes vidéken. Vajon ki lehet a kis tó védőszentje? – gondolta mosolyogva, és akkor vette észre, hogy egy vízililiom tapadt bal karjára, mint valami manipulus. Itt a jel! A titokzatos természet titkos üzeneteként, úgy tapad a zöld növény a bal karjára, mint papi hivatásának fáradságaira emlékeztető jel. „Csak rakd rám, Uram, titkaid terhét" – mormolta és felemelte karját, hogy megcsókolja a kis virágot.

Öt óra volt, amikor fölfrissülve, megerősödve felöltözött és visszament Wakefield-be. A villamos végállomásán „Malden" feliratú, nyitott kocsi állt. Éppen beszállt, amikor a kalauz csengetett. A kocsi elindult, ő pedig elővette breviáriumát és áhítattal imádkozni kezdett.

V.

Ünnepnapjaival, böjtjeivel, a miseruhák színének változásával lassan vége felé közeledett az egyházi év. Kisasszony napja körül friss, szeles idő volt. Októberben hullottak a sárga falevelek, a Mindenszenteket követő Halottak napja után gyorsan szaladt el a ködös november, hogy helyet adjon Ádventnek. Az Úr közeledtének hírére új öröm és új remény kelt életre és Jézus születése fölötti örömmel, boldogsággal ért véget az év.

Ezt az örömöt és reményt a háború halálos szorítása fojtogatta. A Keleti-tengertől a Földközi-tengerig lövésnyi távolságra, ellenségesen, gyilkos dühvel álltak egymással szemben az emberek.

Flandriában pipacsvörös lett a mező, mielőtt még a pipacs kinyílt, a Mazuri tavaknál hadseregek pusztultak el. A lövészárkok mindig hosszabbak lettek, Európa rendületlenül hadisorokban menetelt.

Stephen december 26-án, védőszentje, az első vértanú ünnepén piros miseruhát vett fel. Az evangélium a két évezredes történetet mondta el az akkori Istvánról, aki tele volt kegyelemmel és Szentlélekkel, látta a megnyílt eget és az Atya jobbján álló diadalmas Krisztust. Jóllehet ekkor még Krisztus személyiségének fénye ragyogta be Palesztína tájait, az emberek mégsem tudták elviselni ezt a látomást. Rárohantak Istvánra és megkövezték. Elszenderedett az Úrban, miután szeretettel megbocsátott ellenségeinek. Stephen Krisztus szemrehányó szavait olvasta az evangéliumban: „Hányszor akartam összegyűjteni fiaidat, amint a kotlós összegyűjti csibéit, de te nem akartad..."

A mise után is a hasonlat egyszerűségén gondolkodott és már éppen a miseruhát vette le, amikor a kis Jeremy Splaine odajött hozzá. Jeremy volt Stephen egyik legügyesebb ministránsa. Most már nem olyan ügyetlenül csetlett-botlott, mint eleinte, hanem a liturgia valóságos mestere lett és Stephen mindig örült, amikor a reggeli misén ő ministrált.

Jeremy kék szemeiben aggasztó kérdés bújkált.

– Atya – kezdte akadozva –, helyes és jól van az, ami a mai mise könyörgésében van, hogy az ellenségeinket is szeretni kell?

– Így van, Jeremy!

– Ez annyit jelent, hogy az episzkopális egyházközség gyerekeit is szeretnem kell, akik kicsúfolnak amiatt a korcsolya miatt, amit apámtól kaptam karácsonyra?

– Azt hiszem, hogy őket is szeretni kell. De miért nevettek a korcsolyádon?

– Azért, mert nekik másmilyen van.

– És az milyen?

Jemmy megmagyarázta.

– Az fémből készült és a cipőhöz van erősítve, úgy, hogy nem lehet levenni és jó éles. Tegnap néhány ministránssal a Spot Pondon voltam jéghokizni, amikor a Szent Júdás-plébániabeli fiúk odajöttek és a szíjas korcsolyámon gúnyolódtak.

– Ír véredet ez hozta tűzbe, ugye?

– De még hogyan! Megmondtam nekik a véleményemet: „A korcsolyám nincs olyan jól odaerősítve, mint a tietek, de a testvérem, Dave Foley, meg én, majd megmutatjuk, hogyan kell jéghokizni."

– Na és, megmutattátok?

– De meg ám!

– És a Szent Júdás-plébániai fiúk jól megvertek benneteket, kis szájhősöket, ugye?

Jeremy Splaine bólintott.

– De még hogyan! Tizennégy-nullra!

Stephen úgy tett, mintha gondolkodna a szörnyű tragédián.

– Utána volt még köztetek egy kis nézeteltérés?

– Igen, hócsatát vívtunk – Jeremy lehajtotta fejét –, követ is tettünk a hógolyóba.

Még mindig megkövezik egymást, gondolta Stephen, majd hangosan folytatta.

– Tizennégy-null nagy vereség ugyan, de nem elég ok arra, hogy emiatt felekezeti háború legyen köztetek. Azt hiszem, sokkal okosabb volna, ha verekedés helyett komolyan vennétek az edzést.

– Arra bizony nagy szükségünk lenne. Az ő edzésüket maga a Szent Júdás-egyházközség plébánosa, Mr. Lethbridge vezeti.

– Szívesen megteszek mindent, hogy egy kicsit megkönnyítsem számotokra az ellenség szeretetét. Ma délutánra hívd össze a csapatot, fél négykor én is ott leszek a tónál, korcsolyával.

A következő hónap papi életének legszebb hónapja volt. Kegyelemmel és erővel telten, szinte csodát művelt a Szent Margit-plébánia ifjúságával. Megmutatta a fiúknak, hogyan kell a korongot elütni, hogyan kell villámgyors átadással összjátékot teremteni az önző egyénieskedés helyett. A gyerekek hamarosan ragyogó stílusban, ötletesen játszottak, de az ócska szíjak mindig a legkritikusabb pillanatban szakadtak el, vagy lazultak meg. Stephen arról ábrándozott, hogy elsőrendű felszerelést vesz csapatának, de amikor a sportszer boltban megérdeklődte az árát, le kellett mondani az ábrándozásról, mert félhavi fizetésénél többe került volna. Erre föl meglátogatta Cornelius J. Deegant és kereken megmondta neki.

– Corny, harminc dollárra van szükségem, hogy korcsolyát vegyek hat kis szenvedélyes hokijátékosnak.

– Korcsolyacipőt mondott? Amikor az apja meg én gyerekek voltunk, a fenekünkön csúszkáltunk a jégen!

– Tudom, Corny, de a ministránsaimnak meg kell birkózni az episzkopális egyházközség énekeseivel.

– Miért nem ezzel kezdte rögtön? – robbant ki Corny.

A következő napokban a ministránsok vadonatúj korcsolyákkal siklottak a tükörsima jégen, míg a Szent Szilveszter lovagrend tagja a tó szélén topogott és boldog örömmel nézte az ügyes fiúkat. Csak kopott, rongyos, foltos ruhájuk bántotta a szemét.

– Egyforma szvetterek kellenének, a mellrészen hatalmas aranyos Sz. M. monogrammal – agyalta ki, és a gyerekek hamarosan meg is kapták az „egyenruhát".

Két hét gyakorlás után Stephen így szólt.

– Jemmy, beszéld meg az időpontot, most formában vagytok.

A kitűzött napon éles szél fújt. Korcsolyák hasították a kékes jeget, és a kemény sportemberek unokái komoly küzdelmet folytattak a győzelemért. Stephen arra gondolt, hogy a görög és római fiúk sem lehettek bátrabbak és ügyesebbek. Hat-hat volt az eredmény és még egy perc volt hátra, amikor az ütők erdejéből előtűnt Jeremy Splaine a koronggal és viharos cikcakk támadásba kezdett, de oldalról kitört a Szent Júdás-plébánia csapatának kapitánya, ügyesen elkanalazta a korongot és máris az ellenség kapujába pofozta. Így lett a végeredmény hét-hat a protestánsok javára.

Ezúttal nem tört ki vallásháború. A játék végén Jeremy Splaine kezet fogott az ellenfél csapatkapitányával. Még Deegan is – aki mindkét csapatot forró csokoládé uzsonnára hívta meg a Morgan Drugstore-ba – elismerte, hogy a protestáns fiúk ügyesek. Este, lefekvés előtt Stephen holtfáradtan elővette a misekönyvet és elolvasta az István vértanú napjára szóló evangéliumot. „Hányszor akartam összegyűjteni fiaidat, mint a kotlós szárnya alá gyűjti csibéit, de te nem akartad!"

Lehet ez még másként is? Mikor dobják el végre az emberek a kölcsönös gyűlölködés köveit és mikor egyesülnek a népek és nemzetek, hogy csak egy nevet dicsérjenek, Isten szent nevét! Stephen nem nagyon hitt abban, hogy ez egyhamar bekövetkeznék, de mégis, mielőtt elaludt, utolsó kép gyanánt arra a jelenetre gondolt, amikor a kipirult arcú Jeremy Splaine sportszerű mozdulattal kezét nyújtotta az ellenfél csapatkapitányának.

*

Minden tisztelet nélkül Pill Hill-nek* nevezték azt a Dél-Boston szívében hirtelen emelkedő utcát, amit a gyógyszert író orvosok kisajátítottak. Majdnem minden házon orvosi tábla, és minél inkább

* Pirulahegy

emelkedett az utca, annál magasabb volt az orvosi tiszteletdíj is, amit a betegtől kértek. Legmagasabban a sebészek laktak, közvetlenül utánuk következtek a jobb hírű orvosok, akiknek elegáns és különböző orvosi műszerekkel kellően fölszerelt rendelője volt. Az utca elején kezdő, tapasztalatlan, meg sötét ügyletekre is vállalkozó orvosok laktak.

A Pill Hill aljában, szegényes ház ajtaján szerény tábla függött: „John Byrne orvos". Már a ház fekvéséből is tudták a betegek, hogy az orvosi vizsgálat tiszteletdíja egy dollár. Amióta egy éve kirakták ezt a táblát, napról napra egyre többen léptek be az ütött-kopott ajtón át a rendelőbe egy dollárral a zsebükben (vagy még gyakrabban anélkül) és tudták, hogy alapos vizsgálat után jó gyógyszert ír és jó útbaigazítást ad a fiatal orvos, akinél jobban a magasabban lakó orvosok sem gyógyítanák meg őket. John Byrne hírneve napról napra növekedett és ha így nőtt volna a jövedelme is, akkor neki és újdonsült feleségének, született Rita Fermoyle-nek nem lehetne semmi oka panaszra.

Fél tíz múlt öt perccel, amikor dr. Byrne az egyik áprilisi estén becsukta utolsó betege mögött az ajtót. Mrs. Julia Tombly mindkét lába tele volt vízzel, ráadásul krónikus sárgaságban szenvedett már harminc éve a napi húsz csésze teától. A krónikus betegségen kívül krónikus pénzhiányban szenvedett. Fél dollárt ráerőszakolt az orvosra azzal a megjegyzéssel, hogy ezenkívül csak egyetlen dollárja maradt, s mivel sikerült a ráerőszakolás, így dr. Byrne napi bevétele 3 dollár 85 centre rúgott, bár több mint 15 beteget vizsgált meg.

A szűkös lakás keskeny folyosóján átment a konyhába, ahol felesége paptestvérével beszélgetett. Stephen vacsora után jött látogatóba. Barátságosan üdvözölték egymást.

– Ritkán látunk, Steve – mondta John. Megcsókolta feleségét és átadta a napi bevételt. Rita megszámolta a pénzt és segített férjének levetni a fehér köpenyt.

– Rossz színt választottál kedvesem – mondta tréfálkozva –, a te köpenyednek is feketének kellene lennie, mint Stephenének, akkor egész héten át ingyen dolgoznál, de vasárnap komoly összeget gyűjthetnél.

– Pénz-szomjas, kufárlélek – folytatta Steve a tréfát –, csak azt szeretném tudni, hogy hová teszed a sok pénzt, amit a férjed odaad.

Rita egy kis polcról piros bádogdobozt vett le és a fahéj felírású dobozkába egy dollárt gyömöszölt.

– Ebben a házban fahéjnak hívjuk a házbért. Ezzel szemben a sárga doboz, a szegfűszeg, a várószoba berendezésének részleteire van szánva. – Ebbe is dobott egy dollárt. – A szerecsendió gyerekruhákra kell. – Az aprópénz ebbe került. Az utolsó dollárost örömmel lengette. – Ez élelemre és egyéb apróságokra kell.

– Na és mi marad Johnnak?

Dr. Byrne átkarolta feleségét és így szólt.

– Már az is nyereség, hogy többet nem hallok a fűszerekről. – Két cuppanós csókot adott a mosolygó Ritának. – Azért ez eléggé egyoldalú diéta. Mit szólnál némi szénhidráthoz tejbegríz formájában?

Stephen még soha nem látta ilyen jókedvűnek sógorát. A házasság szint, frissességet adott józan egyéniségének. Amikor asztalnál ültek és a kékszélű tányérokból elfogyasztották az egyszerű vacsorát, John azzal szórakoztatta a testvéreket, hogy egyik képzelt betegét utánozta, aki fájdalmait és panaszait céduláról olvasta fel.

– Ó, doktor – utánozta a szimuláns hangját –, kék, zöld foltok ugrálnak a szemem előtt, kellemetlenül csöpög az orrom, hasogat a vállam és a gyomromban ürességet érzek állandóan. Emésztési zavaraim vannak, nem beszélve a térdem alatti furunkulusról, amelyik már tojás nagyságú, és arról a kínról, amit a reuma jelent a bal lábam egyik ujjában. – John Byrne mosolygott és az orvos hangján folytatta. – Mit képzel, hogyan készítsek pontos diagnosztikát húsz perc alatt egy ilyen komplikált esetről?

A sokféle baj felsorolása egy más felsorolásra emlékeztette Stephent, arra, amit a gyóntatószékben hadarnak el az emberek. Mit tesz az orvos ilyen esetben? – villant az agyába.

– Szeretném tudni, mi volt erre a panaszlistára a válasz?

– Egyáltalán, mit lehet csinálni? Először is szimuláns volt, csak megjátszotta a beteget, leromlott szervezetű alkoholista, akinek esze ágába sincs, hogy dolgozzék. Fölvágtam a kelést és találomra írtam neki receptet, koffein és erős hashajtó volt rajta – ami az összes panasz ellen jó.

– Mennyi bánat, levertség, titkos fájdalom és szenvedés van a világban, amin sem orvos, sem pap nem tud segíteni. Egyszer kell beszélnem erről Johnnal – gondolta Steve. Pillanatnyilag nem akart belemelegedni ebbe a témába. – Mi van a műtétekkel, John?

– Három hónapja egyetlen hasműtétem sem volt. Az ember azt gondolná, hogy a társadalom hajótöröttjei közül majd csak összeesik egy gyomorfekélyes a küszöböm előtt – mert még a vasat is kilyukasztaná az a sok ital, amit ezek megisznak. De még ennyi szerencsém sincs. Amikor azzal a reménnyel nyitok ajtót, hogy pajzsmirigy-túltengéses vagy sérves betegem akad, náthás, lúdtalpas páciens áll előttem. – Kesernyésen elhúzta a száját. – Azt kell hinnem, hogy a pirulák tettek híressé.

– Egyetlen szavát se hidd el – tiltakozott Rita –, azt kérdezd meg, hogy mi van a Szent József-kórházban berendezett rendelőben és ott milyen nagyszerű műtéteket végez, igaz, teljesen ingyen.

Johnban felülkerekedett a józan tárgyilagosság.

– Rita sokkal emberbarátibbnak és önzetlenebbnek tünteti föl a dolgot, mint amilyen. Az tény, hogy a Pill Hill jóhírű sebészei, mint másutt is, minden komolyabb műtétet kisajátítanak. Kezdő számára majdnem lehetetlen, hogy egy komolyabb műtéthez, vagy akár vakbélműtéthez is hozzájusson. Számunkra csak jelentéktelen esetek maradnak. – John Byrne közben még egy adag tejbegrízt vett. – Ezért választottam az érműtéteket.

– Például milyent?

– Többnyire visszérműtétet. Ez a terület meglehetősen nagy. A híres sebész urak nem törődnek ezzel, a hozzá nem értők pedig megölik az embereket. Végeredményben ezen a téren is van fejlődés. Pillanatnyilag Dél-Bostonban én vagyok az egyetlen, aki ért hozzá.

– Mi köze van ennek a Szent József-kórház járóbetegrendelőjéhez? – kérdezte Steve. – Nem elég itthon gyakorolni az irgalmasság testi cselekedeteit?

John Byrne elmagyarázta, hogy az orvosnak, a sebésznek éppúgy szüksége van kórházra, mint a papnak templomra.

– A baj az, hogy a sebészet mindenütt zsúfolt. Új embernek úgy kell kiverekedni a helyet. A kísérletet pontosan egy hónapja kezdtem el. Dominika nővérnek, a Szent József-kórház vezetőjének megmagyaráztam, hogy boltjának ingyenes visszérosztályra van szüksége és John Byrne alkalmas ennek a vezetésére.

– És megkapta az osztályt. Hetenként három délelőtt dolgozik teljesen ingyen, de sokat operálhat. Látod Steve, hogy az ügyes sebész miként próbál utat törni? – szólt közbe Rita.

Steve újból, meg újból csodálkozva nézett húgára meg sógorára. Hű szövetségben igyekeznek fölfelé a meredek úton.

– Sikerülni fog! – mondta Steve.

Pill Hill már sötétbe burkolódzott, amikor Byrne-ék otthonából távozott. A betegek hazamentek és a rendelés csak másnap kezdődik el újból. Míg Stephen fölfelé ment a meredek úton, a szeretetben és közös munkában eggyévált párra gondolt. Nap nap után egyre több jót tesznek és egymásnak reményt, vigasztalást nyújtanak. Milyen nagy kincs ez a szenvedéssel, nyomorral teli világban! Ha az emberek így szeretnék egymást, mint Rita és John, akkor a sötétség hatalma nem tudna erőt venni se rajtuk, se az őket körülvevő világon.

– Egyedül az a fontos – jött rá Stephen –, hogy az ember ne bátortalanodjon el a rossz számtalan megjelenése láttán, hanem inkább fölfedezze a felszín mögött az emberek szívében a bátorságot, a hitet és a szeretetet, amit Isten odaplántált.

Már tizenegy óra is elmúlt, mire Stephen hazaért. A földszinti folyosó asztalán egy levél és egy csomag feküdt. Rómában adták fel mindkettőt Ft. Stephen Fermoyle atya részére. Boldogan kapta fel őket és szobájába sietett, hogy mielőbb olvashassa Alfeo Quarenghi régen várt levelét.

„Carissimo Steve! (kezdődött a levél)

Talán már azt gondolta, hogy a Sepulto vivo* rendjébe léptem és letettem az örökös hallgatás fogadalmát. Még ha így is volna, akkor sem haragudhatna meg, kedves barátom. Római levelező partnere bizony elhanyagolta kötelességét. Őszintén megírom: eddig egyetlen szabad percem nem volt még arra sem, hogy néhány sort írjak, bár ez pihenést jelentett volna íróasztalom papírsivatagában. Stephen, irigylem Önt. Mindaz, amit a Szent Margit-plébánia életéről és Monaghanról ír, egyre jobban meggyőz arról, hogy a pap legszebb föladata az egyházközségi munka. Azt szeretném, ha egyszer én is élvezném a lelkipásztori munka örömeit. Egy kicsiny, tiszta kápolnáért imádkozom, ahol az oltár körül ott állnak híveim. Ha Isten is úgy akarja, vágyam egyszer majd teljesül.

Ez azonban még nem holnap lesz. Tízéves tanítás után (ha magára gondolok Stephen, nem volt eredménytelen ez a tíz év) abban bíztam, hogy kapok egy plébániát. Közbejött a háború és idegen nyelveket értő embert kerestek, rám akadtak és fogalmazóként bedugtak a vatikáni államtitkárságra. A Szentszéknek negyven állammal van

* Eleven holtak

diplomáciai kapcsolata. Békés időben is óriási a levelezés, de most háborúban szinte lavinaszerűen özönlenek a levelek. Nem is tudom leírni. Mint fogalmazó naponta tizenhat órán keresztül csak azzal foglalkozom, hogy előkészítsem a diplomáciai jegyzékek nyersanyagát, amiket a francia, német és angol diplomaták kapnak. Az anyagot közvetlen felettesem, Eugenio Pacelli veszi át, aki valóságos diplomáciai lángész. Ő adja meg a diplomáciai stílust, a végső formát, a finomságot. Majd továbbítja az agyonhajszolt államtitkárnak, Giacobbi bíborosnak, aki a Szentatya megbízásából ezeket a világ számos országába szétküldi.

Természetesen a pápai diplomácia nem támaszkodik evilági hatalomra, mégis eredményesen dolgozik, azon a területen, ahol az erkölcs és a politika összeütközik. Egy példát is mondok. A múlt héten Őszentsége tiltakozó levelet küldött Falkenhayn tábornokhoz és kifogásolta, hogy a németek a belga polgári lakossággal szemben kegyetlenek. Monsignore Pacelli személyesen adta át a tiltakozást Falkenhayn tábornoknak, aki őt a szokásos porosz gőggel fogadta. A nuncius figyelmeztette Falkenhayn-t, ha továbbra is kegyetlenkednek a védtelen nőkkel és gyerekekkel, Németország elveszíti az egész keresztény világ erkölcsi támogatását. Gyenge érv? Lehet, de hatásos volt. Miért ne lehetne az öreg Archimedes tételét átfogalmazni: „Erkölcsi tekintéllyel még a világot is kiemelem sarkaiból"."

Stephen egy másik hatásos eszközre gondolt, amit egy másik olasz kezében látott. A fenyegető csövű szürke hadihajóra, amint az Atlanti-óceán vizén le s föl táncol. Volt vagy van földi hatalom, ami szembe akar szállni ezzel? És Orselli ártatlannak látszó kérdése: „hogyan festene a londoni Times-ban: »Angol hadihajó olasz utasszállító gőzösre tüzel«, mit szól hozzá, parancsnok úr?" Ennek az eszköznek is megvolt a hatása. Olyan hatalom, ami már túl van a földi dolgok határain. Bárcsak mindenütt lehetne használni – gondolta Stephen.

„A Vatikán minden egyes állásfoglalásával kapcsolatban az az elszomorító (folytatódik a levél), hogy bármilyen igazságot is hangoztasson a Szentatya, kiforgatják értelméből és félremagyarázzák. »Minthogy minden gyermekünket egyformán szeretjük, semlegesnek kell maradnunk, amikor egymással háborúskodnak.« Az ilyen kitételre az angol sajtó azt írja, hogy nem ítéli el elég határozottan a németeket. Ha a leszerelésről beszél, azt mondják, jámborságokat

prédikál... Amikor a tapasztalt, ügyes és pártatlan közvetítő szerepére vállalkozik, figyelmeztetik, hogy ne üsse olyasmibe az orrát, amihez semmi köze. A Szentatyát nagyon meglepte, sőt elszomorította, amikor az angol–olasz titkos szerződés (amivel Olaszország a szövetségesek mellé állott) egyik kikötését megtudta, miszerint a későbbi esetleges békeszerződéseknél a Vatikán nem vehet részt. Hát nem gyalázat az, hogy pontosan azt nem hallgatják meg a békeszerződéseknél és a békés jövő körvonalazásánál, aki egyedül képviseli a Krisztus parancsolta és az emberek áhította békét?

No, de hagyjuk ezt a szomorú hangot. Utolsó levelében érdeklődött, hogy mennyire vagyok tanulmányaim sajtó alá rendezésével. Örömmel közölhetem, hogy a »Speranza« kiadó »La Scala d'amore« címmel megjelentette a könyvet. A levéllel párhuzamosan postára adtam egy példányt. Egyetlen cél vezetett megírásában. Szerettem volna fölvázolni az elmúlt néhány évszázad misztikus élményeit. Nemcsak a katolikusok és nemcsak a szentek élményeit gyűjtöttem össze. Hajlamosak vagyunk arra, hogy a misztikus élményeket kisajátítsuk. Nézze csak meg, Emmanuel Swedenborg, vagy az amerikai mormonista vallásalapító, Joseph Smith élményeit. Miben különböznek a feléje közeledő »fenséges« alakok Szent Teréz, vagy Ágoston látomásainak alakjaitól? Addig ne válaszoljon, Steve, amíg a könyvet át nem tanulmányozta. Utána írja meg a véleményét. A magamfajta dadogó gondolkodónak bátorítást jelent, ha egy most még ismeretlen, de remélhetőleg egyszer általam is megismert ország papja a »Scala d'amore« végkövetkeztetésein gondolkodik és majd közli a véleményét.

Már késő re jár, az egész természet pihen, s hamarosan hajnalpír aranyozza be a tetőket. Ismét diplomáciai és háborús összeütközések zaja hallatszik. Bocsásson meg, hogy soraimmal terheltem. Most egy kissé lepihenek, s arra gondolok, hogy életünk ma is, mint mindig, Isten kezében van. Jó éjt, kedves barátom. Írjon minél előbb és hosszan, Krisztusban testvérének.

Alfeo Quarenghi."

(„Nem vagyok mindig ilyen borulátó, de zúg a fejem, fáradt vagyok.")

Stephen mosolyogva, jókedvűen tette le a levelet. Quarenghi a levél révén abban részesítette, amire szíve-lelke legjobban vágyott. Újra széthajtotta a levelet és olvasni kezdte: „Carissimo Steve...

bárcsak osztályrészemül jutna... a pap legszebb feladata az egyházközségi munka... csak egy kicsiny kápolnáért imádkozom, ahol az oltár körül ott állnak híveim..."

Jámbor frázis ez? Vigasztalás szerény beosztása miatt? Két okból nem lehet az: Quarenghi nemes lelke képtelen a hazugságra. És bármennyire furcsa is, Stephen ekkor döbbent rá, hogy ennek a kitűnő tudós és jeles diplomatának, akire a legmagasabb egyházi kitüntetések vártak, tulajdonképpen a papságával természetszerűen együttjáró jogokról kellett lemondania.

– Szívesen cserélnék vele? – kérdezte magától Stephen.

Háromszor olvasta el a levelet, mielőtt a csomagot felbontotta, s örömmel vette kezébe a szép kiállítású könyvet. „La Scala d'amore" – olvasta el újra az aranybetűs címet. A szeretet lépcsői – ismételte elgondolkodva. Kíváncsian lapozgatott benne, majd itt-ott elolvasott egy-egy címet, vagy mondatot. Az egyik tanulmány: „Ágoston körtéi," különösen felkeltette a figyelmét. Quarenghi hajlékony, olasz mondatait minden nehézség nélkül fordította. A tanulmány a gyerekkori csínytevésekkel kezdődött. Ágoston és pajtásai teljesen megkopasztottak egy körtefát és a gyümölcsöt a disznóknak adták. Ez minden gyermeknél normálisnak mondható csínytevés – jegyezte meg Quarenghi. – Harminc év múlva még mindig bánta a szent ezt a körtelopást. „Uram, Istenem, megkérdem tőled, mi boldogított ebben a körtelopásban?" ismétli nem egyszer a „Vallomások"-ban. Quarenghi megpróbálja kibogozni a titokzatos lelki összefüggést. A körtelopás és a bűnbánat megmutatja a szent lelkivilágát és azt a pszichikai erőfeszítést, amire a szeretet lépcsőin haladni vágyóknak szükségük van.

Ezen bizony elmélkedni kell – mondta önmagának Stephen. Egész este olvasta, majd másnap éjféltájt befejezte a könyvet. Ekkor határozott.

– Angolra fordítom. – Nem volt más célja, mint az, hogy Quarenghi szellemi lángolását saját anyanyelvén is hozzáférhetővé tegye. Tollat ragadott és leírta a címet: „A szeretet lépcsői". A szöveg eredeti jelentésének és ugyanakkor sajátos színezetének megőrzése olyan játéknak tűnt, mintha hüvelyk- és mutatóujjával higanycseppeket próbálna megragadni. Két óra múlva elkészült az első oldallal, de nem találta elég jónak. Ez volt annak a

munkának a kezdete, amit ettől fogva minden este, amikor a napi teendők után visszavonulhatott szobájába, kitartóan és lelkesedéssel végzett.

*

Az 1916-os év egyik szép júniusi délutánján Dennis Fermoyle nyitott szemekkel nézte a Szent József-kórház műtőjének a mennyezetét, míg Byrne doktor a villamosvezető jobb lábának gyulladásos visszereit operálta. A délelőtt folyamán az ér elpattant és azonnal kórházba kellett szállítani. A fájdalom nem jelentett különösebb nehézséget az öreg Fermoyle számára. Testi jóléte és egészsége ügyes veje kezében volt, lelkét pedig a Szent Család oltalmába ajánlotta. De mégis volt egy nagy gondja, azt pedig pap fiára bízta, aki mellette állt.

– Vigyázzatok Marty Timmins-re! – kötötte Stephen lelkére. – Légy olyan jó, Steve, törődj vele, hogy ne nyúlhasson a viteldíjhoz!

Ez azonban mit sem használt, mert két nap múlva Mc. Nabb kíméletlenül lecsapott Marty Timmins-re.

– Azonnal kövessen! – mondta annak a vadásznak az elégedettségével, aki végre elejtette a hosszú ideje cserkészett vadat. – Bailey igazgató várja; éppen olyan régóta, mint én.

Marty-t minden további nélkül börtönbe zárták lopás miatt. Kétezerötszáz dollárban állapították meg a kezesség összegét a szabadonbocsátásához. Stephen vitte meg a rossz hírt apjának.

– Menj és beszélj Bailey-vel – kérte Din a fiát. – Magyarázd meg neki, hogy miként jutott Marty ide. Mondd meg azt is, hogy kezességet vállalok érte, mihelyt szolgálatban leszek.

Stephen a várakozás negyven percéből megsejtette, hogy mi vár rá, amíg R. W. Bailey előszobájában ücsörgött. Mr. Bailey nem állt föl, egyetlen szóval vagy mozdulattal sem köszöntötte a fiatal papot, amikor az végre bemehetett hozzá. Mint szabadgondolkozó és Ingersoll tanítványa, Mr. Ralph Waldo Bailey két megdönthetetlen elvre alapította magatartását a katolikus papsággal kapcsolatban. Először: ártatlan lányokat becstelenítenek meg; másodszor: erre a gyóntatószéket használják föl. Mr. Bailey azt is rossznéven vette, hogy Fermoyle atya drága idejét rabolja azzal, hogy a patkányképű pénztolvajnak, Marty Timminsnek pártját fogja. Végre valahára a rácsok mögött ül és Mr. Bailey-t az se érdekli, ha őszig, a bírósági ítéletig is ott csücsül, mert az óvadékot nem tudja letenni.

– Érdeklődni szeretnék, hogy mit lehetne tenni Marty Timmins érdekében – kezdte Stephen.

– Fölösleges időpocsékolás – förmedt rá Mr. Bailey.

– Érdemes volna ezt az esetet alaposan szemügyre venni, Mr. Bailey. Marty régi alkalmazott és ez az első eset, hogy megtévedt.

– Már évek óta lopkodja a menetdíjat. Elcsíptük. A társaság elhatározta, hogy bíróság elé viszi az ügyet. Bármit mond vagy tesz, ennek az embernek semmit sem használ.

Stephen az igazgató szavai mögött engesztelhetetlen gyűlöletet érzett.

– Ön meglehetősen biztos a dolgában, Mr. Bailey?

– Halálosan biztos vagyok! – Néhány aktát az asztalra csapott. – Sok dolgom van, uram! Jó napot!

Stephen az utcán tovább háborgott. – Ez nem sikerülhet Mr. R. W. Baileynek. Nagyon szép ez a szent harag, de hogyan lehetne meggyőzni ezt a gőgös embert, akinek szegény Marty, meg minden ütőkártya a kezében van?

Életében először állt zavarodottan a tények előtt. – Egy ember ül a börtönben, hogyan lehet onnan kiszabadítani? Számára ez teljesen idegen terület volt, ilyen dologhoz nem értett. Tanácsot kell kérnem valakitől. Egy jogász kellene, de ki legyen az? – Georgie! Az öcsémet kell megkérdezni, a jogi fakultás esti tagozatának hallgatóját, aki napközben a halpiacon dolgozik. Ő ért ehhez. – Fél óra múlva Stephen már a kikötőben volt és a homáros ládák között kereste Georgie-t. Nehezen találta meg a derékig meztelen fiút, aki egy szállítmány Majne-i homárt jegelt. Komoly, nehéz munkát végző fiú, aki megállt a maga lábán. Még egy év rakodómunka a kikötőben, egy év tanulás az esti tagozaton és leteheti az ügyvédi vizsgát.

– Salve advocate! – köszöntötte Stephen.

– Stuffy! – kiáltotta a fiú. – Mit keresel itt? Mi van apával?

– Ő jól van, de kebelbarátja, Marty annál rosszabbul. Tanácsra van szükségem, Gug. – Elmondta Marty esetét, meg Bailey igazgató szívtelenségét. – Adj tanácsot, mit csináljak?

George egy homárt dobott a hordóba, majd apróra tört jeget szórt rá.

– Egészen egyszerű az ügy. Kifizeted érte az óvadékot és kihozod a börtönből.

– Egy pillanat! Az egyházjog szerint pap senkiért sem vállalhat kezességet és nem fizethet óvadékot!

George komolyan törte a fejét, mihez lehet kezdeni.

Próbálj szerezni valakit. Csekély ellenszolgáltatás fejében szoktak ilyesmit vállalni.

– Rendben. A kétezerötszáz dollártól eltekintve szabad az emberünk. Na és aztán?

George szorgalmasan folytatta a munkáját és míg a hordóba rakodott, tovább spekulált.

– Utána a bíróságra kerül az ügy. Ott egész biztosan elítélik, mert minden egyes bírónak van részvénye a villamostársaságnál.

Stephen úgy érezte, mintha öccse ezzel a kijelentéssel egy réteg tört jeget rakott volna alig éledező reményeire.

– Hát nincs mód megakadályozni a bírói tárgyalást?

– A bíróságot lehetetlen megkörnyékezni, Stuffy. – George ismét egy homárt dobott a hordóba. – Ha az én esetem volna, nyugodtan megvárnám az ítéletet. Miután a tiszteletreméltó részvénytársaság fölháborodása elmúlt, megpróbálnék szót érteni az ügyésszel.

– Az ügyésszel? – kérdezősködött tovább Stephen.

– Igen, vele. Az ügyészek nem túlzottan lelkesednek a szolgáltató vállalatok ilyen ügyeiért. Gondolhatod, mi az oka ennek: a nagy társaság egy szerencsétlen fickót az aprópénz miatt nyomorgat. Ez elég rosszul fest. – Közben szorgalmasan rakta a jeget. – Ha az ügyet egy értelmes ügyésszel sikerül megbeszélni, akkor egyáltalán nem kerül tárgyalásra az eset. – George újból kételkedni kezdett a tanács helyességén.

– De mi van, ha egy ilyen fickó, mint Launceford Chalmers nyomást gyakorol?

– Kicsoda Launceford Chalmers? – kérdezte Stephen, aki nem ismerte ezt a nevet.

– A villamostársaság főmuftija, egy igazi fejes.

Ismét jég, majd homár következett.

– Marty továbbra is benn van a pácban, sorsa ügyvédi szőrszálhasogatásoktól függ, és nem sokat lehet segíteni rajta.

Ez alaposan lehűtötte Stephent.

– Szóval ezt mondják bírói eljárásnak vagy igazságszolgáltatásnak. Eddig fogalmam sem volt róla. Köszönöm a szaktanácsot, mivel tudom, miként áll az ügy, próbálok óvadékot szerezni.

George Fermoyle tengerkék szemei testvérének arcáról aggódást olvastak le.

– Van még egy út. Sok fölösleges munkát elkerülhetnél, ha megemlítenéd a dolgot a barátodnak.

– Miféle barátomnak?

– Cornelius J. Deegannek.

– Corny-nek? Mit segíthet ő ezen?

George új hordót kezdett rakni.

– Mit tehet? Először, neki van a legnagyobb szava Bostonban. A kerületi ügyészeket, a polgármestert, a villamostársaság ügyvédeit egyaránt az ujja köré csavarhatja.

– Nem!

– Kérdezz meg akárkit! De sokkal jobb, hogyha személyesen őt kérdezed meg. Itt van egy tízcentes. A hajógyár mögött meg a nyilvános telefon.

Steve elfogódottan tárcsázta Corny telefonszámát. A pápai lovag maga jelentkezett.

– Nagyon szeretnék önnel beszélni, Corny.

– Mi akadálya van ennek? Csak jöjjön nyugodtan!

*

Corny főhadiszállása a Pamberton Square-on egy földszintes épületben volt. Olyan könnyen be lehetett jutni a járdáról, mintha valami átjáróház lett volna. Az előszoba áporodott levegőjével nyilvános váróteremhez hasonlított. A széleskarimájú köpőcsészék alig győzték a sok munkát, annyian megfordultak ebben a tágas teremben. Cornelius J. Deegan, a Szent Szilveszter-rend lovagja, a főnökök főnöke, az építése vállalkozó, Boston város egyik hatalmassága innen, az egyik ajtó mögül uralkodott.

A köpködésben egy pillanatnyi szünet állt be, amikor Stephen belépett. A reverendának kijáró tiszteletet néhány munkás azzal adta meg, hogy ujja hegyével megpöccintette a sapkáját. Többet nem lehetett kívánni, mert a sapka, ha reggel feltették, késő estig nem került le. Stephen egy őrmesterformájú alak felé ment, aki a terem végében az ajtófélfát támasztotta.

– Miben lehetek szolgálatára? – kérdezte a férfi, mialatt az ajtófélfa támasztását abbahagyva kiegyenesedett.

– Kérem, mondja meg Mr. Deegannek, hogy Fermoyle atya van itt.

Amint kinyitotta az ajtót és hirtelen mozdulattal besiklott rajta, Stephennek az a varietében látott bűvész jutott eszébe, aki mint Nill Sykes tűnt el és George Washingtonként jött elő. Ez azonban változatlanul jött vissza.

– A főnök várja. – Szélesre tárta az ajtót és beengedte Stephent.

Az építési vállalkozó íróasztala mögött ült, de rögtön fölállt, hogy papbarátját illendően fogadja; előre nyújtotta szeplős kezeit, arca úgy vöröslött, mint a frissen égetett tégla. Ez utóbbinak két oka volt. Először az, hogy Stephent fogadja. Már ez a látogatás egymagában is elég öröm volna egy napra. A másik ok meg az volt, hogy a városi tanács elfogadta kilencszázezer dolláros ajánlatát a Causeway Street kikövezésére. Az „ajánlat" nem volt olyan egyszerű, mert egy New York-i cég orra elől kaparintotta meg, amelyik elmulasztotta azt az elemi óvatosságot, hogy a városi tanács többségét magának biztosítsa.

Din operációjának híre már Cornyhoz is eljutott. Szent Antal szobra előtt egész gyertyaerdő égett a dómban. Corny saját kezűleg gyújtotta meg a gyertyákat. Aztán alacsonyabb régiókba ereszkedett és néhány csomag pipadohányt, meg pár doboz szivart küldött Din-nek.

– Nemsokára úgy ugrándozik, mint egy kecskegida! – vigasztalta Corny Stephent. – Fiatal barátom, ne ráncolja ilyen gondterhesen a homlokát.

– Nem a papa miatt aggódom, Corny, hanem Marty Timmins miatt. – Röviden elmondta a kellemetlen esetet és azt is, hogy nem tud óvadékot szerezni. – Din javasolta, hogy talán lehetne valamit kezdeni.

– Természetesen – válaszolta Corny. Nagyot kiáltott az iroda felé, ahol egy nyúlképű, színtelen arcú ember ült és számlákat rendezgetett, majd átjött a főnök szobájába.

– Hektor, ez Fermoyle atya. – Majd megjegyezte: – Hektor nyakas baptista, de ennél sokkal fontosabb, hogy a legjobb kettős-könyvelő egész Bostonban, haha... ugye, Hektor?

Hektor egy kissé felhúzta keskeny vállát, mintegy ezzel nyugtázta a sokszor hallott tréfás elismerést. Látszólag teljesen Corny hatalma alatt állt. Ilyen alázatból arra lehet következtetni, hogy egyszer már sikkasztott. Stephen gondolatait megzavarta, amikor Corny üzleti hangnemben kezdett tárgyalni.

– Hektor, mennyi jelzálog van kéznél?

– Városi jelzálog Bostonban és a külvárosban tizenhét helyen, százkilencvenötezer dollár – hadarta Hektor. – Üzleti befektetés szintén Bostonban kettőszáztizenötezer dollár.

– Kérem, keressen ki egy csinos ötezer dolláros városi elsőosztályú zálogot – mondta Corny.

Hektor úgy vágtatott az irodába, mint valami tüzes csikó és szinte pillanatok alatt visszajött, kezében a jelzálog céduláját lobogtatva.

– A világ legjobb óvadéka – mondta Corny és megerősítésül rácsapott az iratra, mintha ez volna a világ sok bajának egyetlen orvossága. – Kérem, küldje be Joe Faye-t.

Joe Faye ikertestvére volt a vastagnyakú portásnak, ugyanazok a mozdulatok, ugyanaz a termet.

– Joe, Fermoyle atyának és nekem van egy közös barátunk, akit bezártak a suffolki kerületi börtönbe – mondta Corny.

– Oda, ahová a kavicsot szállítottuk? – érdeklődött némi borzongással Joe Faye.

– Pont oda. Lopással vádolják. Marty Timminsnek hívják. Hozzánk tartozik. – Corny átadta neki a zálogcédulát. – Rohanjon és vigye a bírósági írnoknak, mint óvadékot. Legyen gondja rá, hogy a jó ember ha szabadon lesz, egy kicsit fölfrissüljön. Lássa el étellel, itallal és mondja meg neki, hogy testvérei gondoskodtak róla.

Joe Faye gyapjúmellényének zsebébe süllyesztette a cédulát, begombolta a kabátját és máris eltűnt.

A káprázatos gyorsaság, amivel mindez lezajlott, Stephent lázba hozta.

– Corny, maga a megtestesült „Deus ex machina", amint a régiek mondták, s a mi nyelvünkön „égből szállt angyal".

Corny tüskés frizurája szinte sercegett a dicséret miatti boldogságtól.

– Bostonban van rövidebb elintézési mód is. Figyelje csak meg, hogyan rendezem a Marty által okozott kárt.

Corny kinyitott íróasztalának egyik titkos fiókját, kis fekete könyvet vett elő. Ebben voltak Hektor kettős könyvelésének bizalmas adatai.

– Itt vannak a megoldások a különböző problémákra. Majd meglátja, hogyan készítem elő a horgot. – Ujjával végigfutott egy névsoron. – Na, itt van az, akit keresünk!

Szent Szilveszter lovagja köhintett, majd nyelt egyet és a telefon után nyúlt.

– Ez lágyabbá teszi a hangot – magyarázta Steve-nek.

– Cornelius J. Deegan beszél – mondta határozottan. – Kérem kapcsolja Mr. Launceford Chalmerst.

Stephen ismét találkozott ezzel a névvel, ami egy órával ezelőtt még semmit sem mondott neki. A villamostársaság feje, a valóságban eléggé tekintélyes hal. Miféle horgot vet neki Corny?

– A legszebb és legkellemesebb délutánt kívánom, kedves Launce! – Corny majd elolvadt a mézes-mázosságtól. – Nagyon kellemes hírem van az ön számára. – Bizalmasabb hangon folytatta. – A városi tanács tízéves kölcsönt szavazott meg útépítésre. A részvénytársaságok 7,3%-ot fizetnek. Néhány régi barátnak 6,5%-ra mérsékeljük. – Corny hatásszünetet tartott. – A többire előjegyezzem? Menynyit? A kétszeresét? Nagyon szívesen Launceford.

Corny Stephen felé sandított és kampóba görbített mutatóujjával egy mozdulatot írt a levegőbe.

– És hogy most éppen a készüléknél van, Launce... volna egy kínos esetem... egy szerencsétlen földim és barátom, Marty Timmins... már húsz éve kalauz a medfordi szakaszon... pácba keveredett... azt hiszem, hogy igazgatója, Bailey fölvilágosítással szolgálhat... Mrs. Deegan és én személyes baráti gesztusnak vennők, hogyha... kártérítés, természetesen. Nagyon köszönöm Mr. Chalmers. – Corny letette a kagylót. – Nos, mit szól hozzá? – kérdezte a mosolya.

Stephen hitetlenkedve és kellemetlenül érintve rázta a fejét.

– Így kezelik az ügyeket Bostonban?

– Így bizony, de nemcsak itt, hanem mindenütt az egész világon, Steve – mondta elégedetten a vállalkozó –, így van Washingtonban és Rómában is.

A deegani elintézési mód Stephenből ellenérzést váltott ki.

– Ez nekem nem tetszik, Corny.

– Mi nem tetszik?

Stephen csak nehezen tudott beszélni az aggályaitól. Végeredményben azért jött, hogy a tettenért tolvajt, Marty Timmins-t kiszabadítsa a börtönből. És most, hogy célját elérte, lelkiismeretfurdalásai vannak. Miért?

– Az zavar a leginkább – igyekezett rátapintani a dolog sebezhető pontjára –, hogy Launceford Chalmers-t megvesztegette.

– Szó sincs megvesztegetésről, ez túl erős, Steve.

A politikában az ilyesmit kis figyelmességnek nevezik. Három kis szívességért egy naggyal fizetünk. – Hogy ezt a vastagbőrű realizmust egy kissé szépítse, két kezét tenyérrel fölfelé az asztalra tette. – Ilyen kérges kezekkel nem marad meg az ember büszkesége, és jól tudom, hogy egy papnak ez nem állna jól. De a küzdelemmel teli életben az átlagembereknek gyakran jut osztályrészül a kérges kéz. Azt lehet mondani, hogy Ádámtól örököltük, és nem gondolnám, hogy valaha is eltűnjön ez az örökség.

Corny azzal fejezte be kis prédikációját, hogy elővette aranyóráját a zsebéből.

– Jöjjön, atyám, ugorjunk át az új Cadillac kocsimon a dörgőhangú Dinhez, mielőtt még ellenünk emelheti kezét vagy lábát.

Din lába szépen gyógyult, de a kecskegidához hasonló ugrándozásból nem lett semmi. Amikor ismét szolgálatba állt, kedvenc hármas kocsiját már nem találta. Vadonatúj tizenhatkerekű tüneményt kapott, egyszemélyes szerelvényt, önműködő pénztárral az első lépcsőnél. Marty nélkül nem volt olyan vidám Din hangja, mint azelőtt. Corny Marty-nak éjjeliőr állást adott, ahol nem kellett pénzzel bánnia és így nem volt kisértésnek kitéve. Din még mindig énekelt az O'rourke-i csalfa menyasszonyról, de csak halkan és szomorúan, mintha ezzel is mutatná a földi szerelem mulandóságát. Sapkáját azonban éppúgy megemelte, amikor a Szeplőtelen Fogantatás-templom előtt robogott el, mint azelőtt, mert tudta, hogy oltárán az örök Isten trónol, bár ennek módját Dennis Fermoyle nem tudta megmagyarázni...

VI.

A bostoni egyházmegye fölött elrepülő angyal 1917 februárjának elején a következő, egymástól független eseményeket jegyezhette volna fel.

Alden P. Kimball, a maldeni biztosítótársaság feje, a régi Mc. Kinley-iskola volt diákjainak mintapéldánya fölemelkedett, hogy az íróasztalára helyezett háromhónapos váltó kiállítóját köszöntse. A papír hétezerötszáz dollárra volt kiállítva. Másnap jár le. Aláírója William J. Monaghan, a kölcsön céljának megjelölése: az új iskola szerelési munkálatai. Kimball bankár azt várta, hogy Monaghan plébános haladékot kér és föl is készült erre a szívességre.

(„Uraim – mondta igazgatóinak –, ezzel az aláírással baj nem lehet.") Azonban a csodálkozás semmi jelét nem mutatta, amikor Dollár Bill átadta neki a teljes összegről szóló csekket a bostoni Gyarmatosok Hitelbankjánál történő beváltásra.

– Nagyszerű – mondta A. P. Kimball, miközben visszaadta a váltót az aláírónak –, csak az a kérdés, hogyan csinálja ezt, atyám? Az elődje Haley... Hawley? végeredményben mindegy, mi volt a neve, erre képtelen lett volna.

Dollár Bill a megsemmisített papírt levéltárcájába tette.

– Halley, Edward Everett Halley volt a neve – és úgy hangsúlyozott minden egyes szót, mintha sajnálná, ha ennek a névnek egyetlen szótagja is kárba veszne.

– Persze, persze.. E. E. Halley. Az aláírása nem sokat ért a bankban.

– Szent Ferenc aláírása se sokat számított volna maguknak – morogta Monaghan. Olyan kézmozdulattal fejezte be a témát, amiből látszott, hogy ennek semmi köze sincs az üzlethez és most a tárgyra tért. – Egy kérésem volna önhöz, Mr. Kimball. Hétfőn lesz a Cheverus-iskola avatása. Őeminenciája, Glennon bíboros úr is a vendégünk lesz és szeretném, ha a díszemelvény fényét környékünk néhány kiválósága jelenlétével emelné. – Dollár Bill olyan vizsgáló tekintettel nézett az elnökre, mint amikor az ács gerendát vizsgálgat. – Képviselné A. P. Kimball a bankszakmát?

A. P. Kimball nem volt teljesen tisztában azzal, hogy bekaphatja-e a csalétket. Monaghan atya nagyszerű ügyfél, de a Maldeni Hitelbank Társaság igazgatói közül többnek nem tetszett a katolikus iskola. Igaz, a városi iskola gondját ez lényegesen csökkentette, ami kívánatos volt, de a római katolikusok olyan iramban terjeszkedtek, hogy Mr. Kimball is azt mondta: „Átkozott előretörés." Zavarában nyakkendőjét igazgatta.

Ezért Monagham, hogy a bankárt a kínos helyzetből kisegítse, csak úgy, mellékesen megjegyezte:

– Hallott már arról, hogy a bíboros az egyházmegye nagyobb pénztartalékát a külvárosi bankoknál akarja elhelyezni? – Dollár Billnek nem kellett megmagyaráznia, hogy kéz kezet mos. Az iskolaavatáskor Kimball bankár is az emelvényen köszöntötte a bíborost. Úgy látszott, jól megértik egymást. Az is igaz, hogy a Cheverus-isko-

la avatása után egy új ügyfél negyvenezer dollárt fizetett be a Maldeni Hitelbank Társaságnál.

*

Lew Day a sekrestye melletti cellájában üldögélve minden bátorságát összeszedte ahhoz, hogy befejezze a teendőit. Az eddigi szép sekrestyés-életnek befellegzett, ezentúl mások végzik eddigi kötelességeit. Az új iskola megnyitásakor apácák jöttek a Szent Margit-plébániára. Ők tanítanak az új iskolában, és ragaszkodtak a templom gondozásához is. Monaghan már egy hónappal ezelőtt megmondta. Most járt le a kegyelmi idő. Lew-nek mennie kellett.

Lew kevés kis cókmókját összecsomagolta. Színes fonalakat, hímzőtűket, ollót, mindenféle nagyságú és színű foltot, ami a templomi ruhák javításához szükséges. Az egész nem volt több egy batyunál, de ez a batyunyi kis holmi éltette Lew-et, amióta elküldték a szemináriumból. Használt piros miseruha lógott egy fogason. Nem volt érdemes megjavítani. Levette, tisztelettel összegöngyölte és kis bőröndjébe rakta. „Másokat öltöztess Uram csillogó ruhákba – mormolta –, Lew Day-nek jó lesz ez az ócska is."

Egy kevés fényesítő szer maradt az egyik dobozban. Hogyan lehetne jól felhasználni? Átment a sekrestyébe a szekrényhez, amiben a szent edények voltak. Kivett egy kelyhet, fölült magas székére és a tisztítószert rákenve, nagy szorgalommal fényesíteni kezdte. A szarvasbőrrel addig dolgozott, amíg csaknem ragyogott a kehely.

Időnként megállt, mintha az ajtó előtti lépésekre figyelne. Legalább Fermoyle atya jönne, aki kedves szavaival megvigasztalná. De ő nem jöhet, mert a ciszterciekhez ment lelkigyakorlatra. Most vagy a szobájában elmélkedik, vagy a szentbeszédet hallgatja a többiekkel együtt. Nem is figyelte tovább, hogy nem hallja-e véletlenül Fermoyle atya lépteit.

– Soha többé nem tisztíthatom ilyen fényesre ezt a kelyhet – gondolta és mozdulatlanul ült, mint egy gyerek, aki küszködik, hogy ne kelljen sírnia. Maga elé tartotta a kelyhet és gyönyörködött benne. Az esti pír a sekrestyét már lilás fénybe öltöztette, amikor a helyére tette. Elvégezte utolsó munkáját. Az oltár lábához állt, a misézni készülő pap testtartásával.

– Introibo ad altare Dei – mormolta.

Sötét volt, amikor Lew kilopódzott a templomból és magával vitte minden ingóságát arra az útra, amelyen nincs visszaté-

rés. Másnap reggel fölakasztva találták anyja házának szeneskamrájában. Lew halálában a vértanúk színében tündöklő, öreg, piros kazulát viselte. A miseruhát, ami másra már úgysem volt jó, a reménytelenség utolsó pillanataiban éles ollójával darabokra szaggatta, mintha önmagán akart volna bosszút állni.

*

A misztikus elragadtatásoktól és tüdőbajtól elkínzott Ellen Fermoyle-t hordágyon vitték a Woodlawn Avenue 47. számú házba. A rendfőnöknő ebben az esetben nagyon bölcs és emberi fölmentést adott. „Kedves jelöltünknek és rendtestvérünknek Humilia Teréziának, aki betegségének végső állapotához érkezett, megengedjük, hogy test szerinti szüleinek otthonába visszatérjen." Halálos ítélet sem lehetett biztosabb. Ellen viaszsárga színéről könnyen leolvashatta akárki, hogy a végét járja.

Dennis Fermoyle szívfacsaró tekintetet vetett lányára, és elhatározta, hogy a halál és a lánya közti szerződést kettétépi. Önmagában tehetetlen, de van szövetségese. Jobb nem is lehetne. Most nem szégyelte igénybe venni.

– Celia, imádkozzunk a Szent Szűzhöz, hogy Ő járjon közbe és kérje Szent Fiát, aki nem tagadja meg édesanyja kérését, ha Mária az irgalmas szeretetre hivatkozik.

Mindketten letérdeltek a hálószobában és együtt imádkozták a lorettói litániát. Din volt az előimádkozó, Celia felelgetett. Hangos imájuk betöltötte a házat.

Uram irgalmazz nekünk!

Krisztus kegyelmezz nekünk! Uram irgalmazz nekünk!

Krisztus hallgass minket! Krisztus hallgass meg.minket!

Az erények példaképéhez, a szüzek szűzéhez, a tiszteletreméltó anyához, az angyalok, apostolok, vértanúk királynéjához, a titkosértelmű rózsához, a hajnali csillaghoz, a betegek gyógyítójához és a szomorúak vigasztalójához folyamodtak, hogy járjon közbe Fiánál beteg lányukért, Ellenért.

A Szent Szűz közbenjárása – úgy tűnt – nem volt hiábavaló. Ellen életmécsese tovább pislogott. Hol föllobbant, hol csak pislogott, miközben Din kétségbeesett könyörgése és Celia fáradhatatlan jámbor kérése állandóan betöltötte a házat. Emberileg nem volt semmi remény, az imádság mégis folytatódott.

Igazságnak tükre, könyörögj értünk!
Örömünknek oka, könyörögj értünk!
Ájtatosság jeles edénye, könyörögj értünk!
Titkos értelmű rózsa, könyörögj érettünk!

Az éjszakáról éjszakára mondott litánia, amit John Byrne orvosi tudása és Celia önfeláldozó ápolása támogatott, Din bizalmát és hitét igazolta. Február végén Ellen még mindig élt. A halál záloglevelét, ami az életre van kiállítva, Dennis Fermoyle széttépte.

Stephen naponta megáldoztatta húgát és csak bámulta, hogy a tuberkulózis még nem végzett ezzel a gyönge teremtéssel. Felfoghatatlan győzelem. Hol, melyik ponton győzte le Ellen a betegséget és a halált? Mi támogatta és tartotta életben? Elég volt Din zengő hangját hallani, amint imádságával betöltötte az egész házat, és azonnal feleletet kapott a kérdésére. Din ezt hitnek nevezte, és az is volt. De Stephen megérezte, hogy inkább a szeretet diadalmaskodott, az az atyai szeretet, ami sok isteni vonást tartalmazott és olyan hatalmas, erős volt, hogy sem a beteg test, sem a pokol, sem a halál nem tudta legyőzni. Lew Day mellett nem volt ilyen szeretet, ezért oltotta ki életét saját kezével. Ellen Fermoyle viszont ennek birtokában nem tudott meghalni.

Ellen a misztikus elragadtatás és a földi valóság között hányódva bizonyos álomkórszerű állapotba került. Élt ugyan, de alvajáró lett. Celia egy alkalommal a lakószoba Szent Család képe előtt találta.

– Kislányom, menj szépen az ágyadba – mondta neki.

– Igen, mama, csak engedd meg egy kicsikét, hogy mind a hárman együtt imádkozzunk hozzájuk. Azután rögtön lefekszem.

– Hogyhogy hárman, angyalom?

– Stephen, papa, meg én. Apa úgy viszi Stephent, mint valami bárányt, másik kezével meg engem támogat.

– Jézus, Mária, Szent József, védelmezzetek minket – kiáltott fel Celia halálraváltan.

*

A háború egyre nagyobb erővel dúlt. Minden nap újabb válságot hozott: eltűnt egy amerikai kereskedelmi hajó, ismét nagyösszegű kölcsön Angliának, Franciaország szorongatott helyzetében még keservesebben rimánkodik, Woodrow Wilson minden diplomáciája kudarcot vallott a tengeralattjárókkal szemben,

újabb gonoszságok, kihívó ultimátumok, egyik a másik után a végsőkig keserítették az amerikai nép kedélyét. Már betelt a pohár, amikor 1917. április 2-án az elnök fölolvasta sorsdöntő üzenetét a kongresszushoz.

Stephen akkor hallotta meg a hírt, amikor a sekrestyéből a plébániára vezető járdára kilépett. Aloysius Quinn, a kacsázó járású újságárus kezébe nyomta az újságot és minden köszönés nélkül eltűnt. Steve atya már éppen vissza akarta hívni, hogy egy kissé megmagyarázza neki a tisztességes magatartás szabályait, amikor meglátta a vastagon nyomtatott címet: „Wilson háborút követel a kongresszustól." Megrendülten olvasta az elnök üzenetét.

„A világ demokráciáját biztosítani kell... A jog értékesebb a békénél és mi harcolni fogunk azért, ami a szívünkhöz legközelebb áll, a demokráciáért... a kis népek jogaiért és szabadságáért. A szabad népek egységének köszönhető a jog általános érvényesülése. Csak ez biztosíthatja minden nép számára a szabadságot és a békét."

Stephen le-föl járkált az udvaron és a nagyszerűen megfogalmazott mondatokon gondolkozott. Írójának idealizmusa adta meg a háború folyamán az amerikai gondolkodásmód irányelveit. Bármilyen tökéletesen fogalmazták is meg azokat a mondatokat, tartalmuk akármennyire egyezett is a közvélemény felfogásával, Stephen azonnal észrevette, hogy valami hiányzik belőlük. A hit. Mégpedig az Őbelé vetett hit, Aki egyedül képes békét adni a világnak. Az Isten jogait elismerő hit, amely minden emberi cselekedetet irányítani hivatott. Demokrácia, a kis népek jogai, béke, biztonság, szabadság – önmagukban is értékes, kívánatos dolgok, de csak töredékei annak a nagy egésznek, ami eddig elkerülte az elnök és a nép figyelmét. Stephen Fermoyle nem volt sem cinikus, sem sötéten látó, de megérezte a közelgő szerencsétlenséget.

Bement a házba, úgy hajtogatta össze az újságot, amint azt Bill Monaghan szerette. Aztán a kilincs meg az ajtó közé szorította. Utána bement szobájába, a breviáriumot egy helyen kinyitotta: „Jöjj, nézd az Úr műveit... Megszünteti a háborút a föld kerekségén, eltöri a nyilat és szétdarabolja a vesszőt, lángba borítja a harckocsikat."

„Vigasztalódj és tudd meg, hogy Isten vagyok. Pogányok magasztalják majd nevemet és dicsér az egész föld."

Négy nap múlva az Egyesült Államok is belépett a háborúba. A hadi gépezet embert és anyagot áldozott hadi célokra; a hírközlés még eddig ismeretlen művészete fújtató lett, amivel nagyszerűen lehetett hevíteni a nép hangulatát. Alkalmi szónokok hadikölcsön jegyzésre buzdítottak, vezércikkek, karikatúrák, népszerű énekesek keresztes hadjárattá szépítették a háborút. Azért, hogy a keresztes vitézek száma elég legyen, 1917. június 5-én elrendelték az általános sorozást. Majdnem tízmillió ember jelentkezett, nagy részük azonnal kiképző táborba vonult.

Bernie Fermoyle lúdtalpa miatt nem volt alkalmas frontszolgálatra, de kellemes tenor hangját annál jobban tudták használni a tábori színháznál. George Fermoyle önként jelentkezett. Mindjárt az első hajóval Európába utazott, s hamarosan főhadnagy lett. Stephen Commonwealth kikötőjében integetett neki, míg vidám katonazene és katonadalok hangzavara közepette a hajó kifutott. A váratlan meglepetések közé tartozott, hogy Paul Ireton önként jelentkezett tábori lelkésznek. Késő este kopogtatott Stephen ajtaján, és a legnagyobb lelki nyugalommal mondta:

– A huszonhatos divízióval kelek útra holnap. Bejöhetek, hogy elbúcsúzzam?

– Jöjjön, Paul. Üljön le a székemre.

Stephen az ágya szélére ült és várta, hogy mit mond neki barátja. Paul nem volt közlékeny természetű, faggatni sem lehetett, ha önként nem mondott el valamit. Ma este kivételesen beszédes lett.

– Ireton, a köpönyegforgató, mondják majd rólam, kibújik a reverendából és belebújik az angyalbőrbe. Más egyenruha, de ugyanaz a fegyelem: egy-kettő, egy-kettő, higgadt, nyugodt menetelés! Jól nézek majd ki, ugye?

– Kétségtelenül! – válaszolta, s közben magában azt kérdezte, miért olyan elkeseredett Paul? De viccelődve folytatta. – Ha netán ilyen halhatatlan mondat jutna eszébe – minden készen van, most már lőhet, Gridley –, akkor bizonyára „vas káplánként" írja be nevét a történelembe. – Stephen ezzel a kis tréfával próbálta megőrizni a könnyed hangulatot. – Milyen rangot kapott?

– Századosit – és ezzel a szóval eltűnt erőltetett jókedve. – Azt hiszem, sejti, hogy miért megyek katonának?

– A hazaszereteten kívül nem tudok más okot elképzelni egy harminckilenc éves papnál.

– Szép és dicső dolog meghalni a hazáért, mondja Horatius, de nem emiatt jelentkeztem. Rátapintott az elevenre, amikor koromat említette. Néhány hónap múlva negyvenéves leszek. Fogalma sincs arról, hogy milyen érzés az, amikor még negyvenéves fejjel sincs saját plébániám.

Ireton atya úgy érezte, hogy előbbi kijelentését kissé helyre kell igazítani és szenvedélyes hangon azonnal hozzáfűzte.

– Nem kell nekem nagy templom, Steve, megelégednék egyházmegyénk utolsó helyével is, szívesen hálnék akár a földön, csak plébános lehetnék!

– Megértem, Paul! Jákob szeretne önálló nyájat. De a Szent Margit-plébánia más bibliai nagysághoz tartozik, akit éppen Monaghannak hívnak.

– És amilyen vasmarokkal tartja a pásztorbotot, még harminc évig ő marad itt a plébános. – Siralmas, kétségbeesett mozdulattal simogatta borostás állát. – Képzelje csak, akkor pont hetvenéves lennék mellette, de még mindig, mint káplán.

– A háborúskodás előbbre viszi a dolgot?

Paul Ireton is föltette már magában többször ezt a kérdést, s amint a kártyások teregetik ki a jó lapot, úgy mondta ő is.

– Lehet, hogy nagyon üzletszerűen hangzik, amit mondok, de meggyőződésem, hogy a háború befejeztével egyházmegyénkben is több minden megváltozik. Meg kell változnia. A plébánosok úgy ragaszkodnak a területükhöz, mintha hűbérbirtok volna. Úgy gondolom, hogy a bíboros is csak az alkalmas pillanatot várja, amikor fölöszthatja a nagy plébániákat és alkalmat ad a fiataloknak a templomépítésre.

Ez a szenvedélyes tettvágy, teljesíteni-akarás! Stephen még nem érezte, de előbb-utóbb minden papot elfog ez a vágy, úgy, mint Paul Iretont.

– Ha valaki megérdemli a saját egyházközséget és az önállóságot, akkor maga nagyon megérdemli, Paul. Ha én lennék az egyházmegye feje, vennék egy gombostűt, a legnehezebb városrész térképébe tűzném és azt mondanám: itt építsen, atya! – Mindketten nevettek Stephen színes fantáziáján. – Csak legyen nyugodt, Paul, és bízzon benne, hogy a zászlólengetés után felvirrad magának is.

Paul Ireton kezet nyújtott.

– Isten vele, Steve! Imádkozzék majd értem.

– Minden nap jelen lesz az imádságaimban.

Négy kéz fonódott össze néma öleléssel, úgy, amint a búcsúzó jóbarátok bátorítani szokták egymást.

*

Paul Ireton távozása nagy űrt hagyott a Szent Margit-plébánián és Stephen szívében is. Mióta többször találkozott Frank Lyonsszal, Stephen fölfedezte, hogy Milky tejfölös képe és az esőtől való félelme ellenére is nagyszerűen kiveszi részét az egyházközségi munkából. Bár Monaghan plébános szerint nem Lyons atya találta föl a puskaport, fáradhatatlan szorgalommal teljesítette papi kötelességeit. Mégis, volt benne valami éretlenség, és Stephen emiatt nem tudott bizalmas barátságot kötni vele.

A zenén kívül nemigen volt Frank Lyons atyának más erőforrása. Az egyetlen könyv, amit olvasott, a breviárium volt. Tapasztalatlan lelkében minden dolog, ami az egyházközség életén kívül esett, valamiféle ijedelmet keltett. Szabad estéit hol itt, hol ott, a plébánia néhány családjánál töltötte. Nagyon szívesen látták, mert kitűnően zongorázott és mindig kész volt a kártyázásnál negyediknek beállni. Mindez ártatlan szórakozás volt, ennek ellenére Monaghan nem igen épült volna rajta, ha hallja, hogy káplánja a plébánia jobb családjainál milyen érzelgős melódiákban kamatoztatja zenei talentumát.

Milky többször hívta Stephent, hogy járjon el vele ebbe a vidám társaságba. Stephen azonban Quarenghi könyvének fordításába merülve visszautasította a meghívást.

– Még nem vagyok elég jó játékos, Milky. Hagyjon egy kis időt.

Milky a visszautasítást úgy fogadta, mintha ezt várta volna, Stephen pedig folytatta a „Szeretet lépcsői" fordítását. Minél inkább elmélyült benne, annál inkább rájött, hogy ez a könyv nem csak irodalmi érték, hanem elsőrendű hittudományi értekezés is. A szeretet megdicsőülése volt ez, egy új „Convivio", amely a test és lélek kölcsönhatását tárgyalja. Melyik uralkodik a másikon? A lélek az emberi testben csak szolgál, vagy uralkodik? A misztikus és realista Quarenghi az emberi élet bonyolult összetettségéről értekezett. Gondolatainak folyama a szellem és a test partjai között hömpölygött, mindkettőt egyformán figyelembe vette.

Quarenghi szerint a tökéletes szeretet az az isteni ösztönzés, ami az embert arra készteti, hogy Istent önmagáért szeresse. Ne jótéteményeiért vagy segítségéért, hanem csupán azért, mert Ő a legfőbb

jó. Ilyen szeretet volt Bonaventura, Nagy Szent Teréz és Bernát misztikus szeretete. Quarenghi tudta, hogy ezenkívül még egy másik szeretet is van. Az emberi szív erre is vágyódik, és az emberek egymást ebben mintegy kölcsönös vigasztalás gyanánt részesítik.

– Ez a kölcsönös vigasztalás – írta Quarenghi – bármilyen édes és kellemes, csupán véletlen, emberi oldala a szeretetnek, de nem maga a szeretet, éppúgy, mint a rózsa színe vagy illata korántsem maga a rózsa, hanem csak emlékeztet a rózsára. A szeretet földi fogalma is csak azt a célt szolgálja, hogy az örök szeretet halhatatlan fényére emlékeztessen.

Stephen az egyik júniusi estén éppen Quarenghi meghatározásain töprengett, amikor Milky Lyons berontott a szobába és két színházjegyet lobogtatott kezében. Stephen életében nagy ritkaságnak számított a színházjegy és ezért könnyelmű kíváncsiskodása megbocsátható.

– Hol szerezte?

– Ez az ír szerencse! – mondta Milky. – Egyházközségi hirdetést akartam föladni a „Malden News" újságban, amikor megkérdezett Leo McKinnon, a szerkesztő, hogy nem fogadnám-e el a holnap esti előadásra ezt a két jegyet.

– Valóban szerencséje volt! Mit játszanak?

– Viktor Herbert művét, az „Egyetlen lányom"-at újítják fel. Tele van ragyogó dallamokkal – és dúdolni kezdte az operett legismertebb dallamát, miközben a hegedűjátékot utánozta. – Figyeljen csak!

„Hogyha távol vagy tőlem,
Ólomlábon jár az idő,
szürke borús az ég
és nem illatos a rózsató!"

Stephen mosolygott a naiv, érzelgős versen... a naiv lelkek csapdáján.

– Kit visz magával?

Milky abbahagyta a hegedülést és a jegyet Stephen mellének szegezte.

– Ki mást, mint Fermoyle atyát?

– Nem és nem! – ellenkezett Stephen az előtte fekvő kéziratban lapozva. – Pontosan beosztottam a munkát, Milky. Ez az olasz próza elég zene az én fülemnek. Keressen más valakit.

Frank Lyons méltatlankodni kezdett.

– Hát ide hallgasson, Steve! Nem utasíthatja el mindig barátja kérését. Vagy eljön holnap, vagy itt a szemei előtt tépem szét ezt a két jegyet. – Milky egy pillanatra lélegzetet vett, mintha máris valóra váltaná a fenyegetést. – Úgy-e eljön?

Steve jobb szerette volna, ha Milky Lyons nem nevezné annyiszor barátjának és nem gyötörné annyit meghívásaival. Papnövendék kora óta nem volt színházban... Biztosan kellemes este lenne... – gondolta.

– Ne zsaroljon, Milky, elmegyek!

Másnap este a két káplán várakozással telten ült a C sor közepén, amikor a zenekar rákezdett a nyitány pattogó dallamára. Stephen a szemet, fület gyönyörködtető előadást előre élvezve nem vette észre, hogy a közönség soraiban többen kíváncsian nézték a két papot, amikor azok megjelentek a harmadik sorban. Nyugodt lelkiismerettel ült a helyén. Főnökétől engedélyt kapott, s különben is kollégájának tisztes társaságában volt. Felnőtt emberként csak ellent tud állni az érzelgős zene hatásának.

Milky a hetedik mennyországban érezte magát. Minden zene felvillanyozta. Az első felvonás végén majdnem elolvadt a gyönyörűségtől. Milky még soha nem látott operettet. A szokásos, romantikus történet, a hűséget fogadó szerelmeseket erőszakkal elválasztják egymástól, az újdonság varázsos erejével hatott rá. A szöveg csak az első lépcsőfok volt Frank atya elragadtatásához. A zenekar nagyszerű játéka, a fafúvósok sejtelmesen fojtott hangzása, a vonósok följajduló vágyódása az érzelmeknek soha nem tapasztalt világába ragadták a halvány káplánt. A primadonna fru-fruja, mezítelen vállai – meg kell vallani, Andrea Ferne csinos, szép nő volt – Frank atya érzelmeire részegítően hatottak.

Stephen a szünetben észrevette ugyan Milky elragadtatását, de elhatározta, hogy nem szól. A még tapasztalatlan, fiatal kis káplánnak is lehet joga az önfeledt szórakozáshoz. Majd magához tér a friss levegőn. Steve-re is kellemesen hatott az egész. A zene behízelgően elzsongította idegeit, csak a csinos primadonna képe maradt meg emlékében, de nem volt rá különösebb hatással. Frissen, vidáman lépett ki a színházból a Boylston útra, olyan érzéssel, mintha egy valószínűtlen álomvilágból tért volna vissza.

– Nem mennénk haza gyalog? – kérdezte Milkyt.

– Nagyon hosszú az út.

– Jót tenne mindkettőnknek. Vágjunk át a parkon.

Milky beleegyezett. Valami nyomta a szívét és arra gondolt, hogy a meghitt séta alatt alkalom nyílik ennek terhétől megszabadulni. Átvágtak a Boston Commonon, ahol a nyári lombsátor némileg tompította a város esti fényeit. A zöld gyepet fényfoltok tarkították. Stephent elbűvölte az est hangulata.

– Nagyszerű előadás volt, csupa romantika áradt a zenéből.

„Hogyha távol vagy tőlem
Ólomlábon jár az idő"... dúdolgatta.

– Hogy is van tovább, Milky?

Milky hallgatott. Naiv lelke mélyén fontos kérdésre keresett szavakat. Stephen oldalán lépkedve hiába próbált szinte kétségbeesetten új témát keresni, mindig visszatért az, ami lelkét ma este teljesen feldúlta. A nők! Milky bátortalanul kezdte az új témát:

– Mit szól Andrea Ferne-hez?

– Nagyon szép teremtés. Nem tudom, mi mást szólhatnék hozzá?

Szótlanul mentek egy darabig. Majd ismét próbálkozott.

– Szeretném tudni, Steve, hogy van velük?

– Kikkel?

Nagy tét forgott kockán, de Milky bátorságot vett és kimondta.

– A nőkkel.

Stephent szinte mellbevágta a felnőtt embernél olyan kínosan ható, éretlen kérdés. Megsajnálta Milkyt és már bánta, hogy olyan lovagias dicséretet mondott Andrea Ferne-re. Feleletében szánakozás volt és elutasítás. Nem akart bővebben foglalkozni ezzel a témával.

– Nagyon bőséges és kifogástalan irodalma van ennek a témának, Frank. Ovidiustól Dantéig szakértők írtak a női természetről.

Egy szilfa mögött rejtőző lámpa fényt vetett Milky meggyötört arcára.

– Nem erre gondolok, Steve. Könyvek nem tudják elmondani azt, amit tudni szeretnék. Amikor ma este énekelni hallottam ezt a lányt és megláttam meztelen vállait – a visszaemlékezés egészen megzavarta –, akár hiszi, akár nem, olyan fájdalom töltött el, amilyent még soha nem éreztem, mert ez sokkal több volt, mint amit valaha is nővel kapcsolatban éreztem. – Végtelen elhagyatottság és sóvárgás csendült ki szavaiból. – Honnan és miért van ez, Steve?

Mintha saját kérdése megijesztette volna, Frank Lyons megállt és szeméből kicsordult a könny, ami a lámpa fényében meg-megcsillant. Életének harminc éve alatt úgy élt, hogy alig fedezte föl: nők is vannak a világon. Nagyon fiatalon került a papnevelő intézetbe, s így a kamaszszerelem viharai elkerülték. Milky vajmi kevés tapasztalattal rendelkezett ezen a téren, soha nem táncolt, soha egy lányt meg nem érintett, meg nem csókolt. Papi hivatásához őszintén és becsülettel ragaszkodott. Érzelmeinek csak a zenében adott kifejezést. Most lelke mélyéig megrázta a nők titka és hatalma. A seb, amit Andrea Ferne hangja ejtett a szívén, kimondhatatlanul fájt.

– Steve, szintén azt érzi, amit én?

– Nem – mondta Steve nyílt őszinteséggel. Stephen Fermoyle nem félt a nőktől és jól ismerte őket. Ezen az estén Andrea Ferne-t jóleső örömmel nézte, de tárgyilagosan; kedves teremtés, vonzó nőiességgel. A világnak szerencséje, hogy ilyen nők is vannak. És még nagyobb szerencséje van Stephen Fermoyle-nek, hogy az ilyen nők létezése nem zavarja meg a lelkét.

De itt van Milky Lyons, akinek lelki egyensúlyát teljesen fölborította „a csodálatos nő" fölfedezése. Steve fölismerte, hogy Milky problémája egyike azoknak a föladatoknak, amit minden férfinak, akár pap az illető, akár nem, saját magának kell megoldania. Ez a késői erjedés bizonyára érett férfivá és jobb pappá nemesíti Franket, de ebben a pillanatban, amikor a parkban sétálnak, erélyes beavatkozásra van szüksége. Stephen azt gondolta, hogy pillanatnyilag okosabbat nem tehet, mint addig beszélteti paptársát, amíg az ki nem önti túlcsorduló lelkét.

Más környezetben jó lett volna Stephen módszere, de a virágok illatával telített parkban, ahol a félhomályban ölelkező, csókolózó párok húzódtak meg, sehogyse volt megfelelő. Stephen is megérezte a veszélyt.

– Menjünk innen, Frank!

Gyors ütemben nyugati irányba, a Charlesway felé indult. Új terve az volt, hogy Franket jó alaposan megsétáltatja. Jó negyedórán át olyan iramban haladt, hogy Milky minden igyekezete ellenére alig tudott vele lépést tartani. A Mystic folyó partján, a sínek mellett mentek. Stephen jól ismerte ezt a vidéket. Biztonsága is visszatért. Az ívlámpák fényében csillogó síneken apja már negyed százada járt a hármas villamossal. Gyerekkorában sokszor állt mellette a vezetői

állásnál. Gondolatai önkéntelenül apjára terelődtek, a mennydörgő hangú, asztalt verő, a nemet nem tűrő, törvényadó, szinte az Istent helyettesítő Dinre.

Milky folytatta a témát.

– Nem gondolja, Steve, hogy a papnak is meg kellene ismernie a nőket?

– Miért kellene?

– Hogy jobban megértse őket!

– Furcsa gondolkozásmód! Ugyanezzel az erővel azt is mondhatná, hogy az orvosnak szívbajosnak kellene lennie, hogy a szívbajt fölismerje és helyesen kezelje.

Az út kissé szűkült a Mystic egyik hídjánál.

– Álljunk meg a korlátnál – mondta Milky –, úgy kifulladtam, hogy még gondolkozni sem tudok.

A vaskorlát fölé hajoltak és nézték a tenger felé hömpölygő sötét vizet. A partról bűzhödt mocsárszag szállt feléjük. Frank Lyonst tovább kínozta a kérdés.

– Steve, milyenek a nők valójában?

A kérdést Milky fájó kínja megóvta attól, hogy bántóan tapintatlan legyen.

– Egy csomó dolgot felelhetnék erre, de egyik sem oldaná meg az igazi nehézséget.

– Miért nem? Ha egyetlen barátom sem akar beszélni a nőkről, akkor hogyan ismerjem meg őket?

A „barátom" szó hangsúlyozása Stephent kihozta a sodrából. Hangja türelmetlen és érdes lett.

– Biztos abban, Frank, hogy a nőkről akar valamit megtudni és nem más után érdeklődik?

– Mi után?

A felelet kerülő úton Quarenghi könyvéből jött.

– A szeretet – mondta Stephen – az ember igénye arra, hogy szeressék és szeressen.

Milky még tanácstalanabb lett, mint azelőtt volt.

– A szeretetet és a nőket nem lehet azonosítani?

– Nem föltétlenül. A legtöbb férfi szeretete a nőkre irányul. A nőknek hatalmuk van arra, hogy a férfit a szeretetre figyelmeztessék. Ez Isten akarata. Minket papokat, Frank, más hatalom ösztönöz, nem a véletlen, a múló szeretet, hanem maga az örök szeretet.

Ismét tovább mentek. Frank Lyons alig tudta Stephen hosszú lépteit követni. Nagyokat hallgatott. Úgy érezte, hogy szabadabban lélegzik és szíve is lassabban ver, mialatt Steve folytatta mondókáját:

– Az előbb azt mondta, Milky, hogy magának a költők nem tudnak semmit se mondani a nőkről azzal kapcsolatban, amit róluk tudni szeretne. Hát nagyon téved. A költőknek és művészeknek megvan az a csodálatos hatalmuk, hogy a szeretetet szellemivé tudják változtatni. El Greco festményeivel, Dante verseivel tette ezt – és mindegy, hogy ki szövegezte meg a lorettói litániát, szeretettel és szeretetből írta a szavakat: aranyház, hajnali szép csillag, titkos értelmű rózsa...

– Elefántcsont torony, ájtatosság jeles edénye – folytatta Milky és ekkor fedezte fel, milyen szépek ezek a kifejezések.

– A művész félig szent és félig apostol ideálja ügyében. Danténak Beatrice iránti szerelme nem ölelkezéssé lesz a Paradicsomban, nem úgy, amiről előbb a parkban láttuk, hanem a fény látomásává. Ebben a látomásban Beatrice az örök rózsa nyíló bimbója. Dante egész életében szerette őt és vágyódott utána.

„Óh hölgy, ki tetted, hogy reménynek éghet
lángja szívemben...
minden dologhoz, amit végigéltem,
kegyelmet és erőt nekem te osztál;
jóságodé, hatalmadé az érdem!
Te szolgaságból szabadságba vontál..."*

Stephen jól tudta, hogy milyen nehéz ismét visszatalálni a földre, anélkül, hogy önteltnek lássék. Nem akart mellébeszélni, hiszen úgy érezte, hogy hálójával már bekerítette Frank Lyons lelkét, csak egy kissé szorosabbra kell húznia a háló száját.

– Frank, nem ugyanannak az eszménynek szenteltük az életünket? Ma este, talán sokkal erősebben, mint máskor, a szépség és a zene erre figyelmeztet. Egyetlen férfi sem marad közömbös ilyen figyelmeztetésre. Legyen boldog, hogy ma este érzelemmel volt tele a szíve, de gondoljon arra, Frank, hogy amit ma látott és érzett, az csak az

* Babits Mihály fordítása

ideiglenes és nem az örök szeretet. Mi ez utóbbinak a szolgálatába szegődtünk.

A kanyar mögött a medfordi kocsiszín fényei világítottak. Csilingelés hallatszott.

– Ha futunk egy kicsit, még elérjük az utolsó villamost a Malden Square felé.

Már mozgott a kocsi, lihegve ugrottak föl. Lyons a padra rogyott, megtörölte gyöngyöző homlokát és szerényen mosolygott útitársára.

– Ez a séta igen jól esett – mondta.

Mielőtt hazatértek volna, dupla adag narancsszörpöt ittak Morgan Drugstore-jában és pontosan akkor léptek be a plébánia kapuján, amikor Monaghan kandallóján az óra tizenkettőt ütött. A nyikorgó lépcső tetején Milky félénken kezet nyújtott.

– Köszönöm, Steve, hogy segített – hangjában nem volt semmi érzelgősség.

Szobájában Steve levetette a ruháját, zuhanyozott, majd frottírköpenyében a nyitott ablak elé ült, hogy egy kicsit megpihenjen. Az este különféle élményei most rohanták meg elemi erővel. Szinte minden ézékszervében fölidéződött a sok benyomás, minden porcikája megfájdult, úgy, hogy szinte elviselhetetlen fizikai fájdalmat érzett. Megjelent előtt Andrea Ferne alakja, ismét hallotta hangját. Újra látta a parkban sétáló szerelmes párokat. A szeretetről mondott szavai egyszerre ott lüktettek az agyában. Mint valami állandóan visszatérő dal, ott csengett a fülében a szirupos szöveg:

„Ha távol vagy tőlem,
ólomlábon jár az idő..."

Milyen magányosok a pap társtalanul eltöltött órái. A többi ember feleségével, családjával van ilyenkor. Nagyon szép és jó az igazi rózsa felé tekinteni, de mit csináljon az ember ilyen éjszakán?

„Szürke, borús az ég
és nem illatos a rózsató..."

Miféle rózsató? A párkányra könyökölve nézte a Main Streetet, ahol az ívlámpák fényében csak a villamos sínei ragyogtak. Vele szemben minden a kötelességről, kötelezettségről beszélt.

A városi gáztartály mögött előbújt a lassan növekvő hold. Eszébe juttatta azt az estét, amikor a föld másik felén éppen így jött fel a hold. A római arisztokrata, Falerni gróf kertjében sétált, ahol éppen bál volt. A ház úrnője, a ragyogó szépségű Ghislana most is megjelent előtte hófehér vállaival, amit ruhájának zöld selyme fedetlenül hagyott. Alig harminc métert sétált vele a kert egyik széles ösvényén. Hogy is volt? Egy papnövendék beszélt egy nálánál, igaz, csak két évvel idősebb nőnek terveiről, vágyairól. Az figyelmesen hallgatta...

Ránézett, mélyen a szemébe és ez a tekintet kimondhatatlan magányosság és egyedüllét tudatára ébresztette Stephent.

Harmincméteres séta, egy visszaadott mély tekintet. Semmi több. De ma este az egyszerű, szegényes szobában Ghislana Falerni emléke összemosódott az operett dallamával. Ő volt az az egyetlen nő, aki Stephen hivatását egyetlen pillanatra megingatta.

Lefeküdt. A dallamok álommá lettek. Nem plátói szerelemről, hanem Ghislana Falerniről szóló álom volt ez, aki egy virágos réten közeledett felé.

A furcsa álomból a korai villamos csörömpölése verte föl ötkor, mint mindig.

VII.

Gaetano Orselli kapitány, a „Garibaldi" olasz cirkáló parancsnoka bezárta maga mögött kabinjának ajtaját. Hálófülkéjében kiteregetett egy ölnyi újságot és tehetetlen szégyenében, meg fájdalmában sírni kezdett.

Caporetto... Isonzói tragédia...

Orselli a szörnyű részleteket olvasta. 1917. október 24-én az alpesi köd leple alatt, amit egy gáztámadás egészített ki, a németek megtámadták a legyőzhetetlennek mondott második olasz hadsereg egyik szárnyát. Huszonnégy óra alatt az áttörésből fejvesztett menekülés lett. Huszonöt divízió, Capollo tábornok egész hadserege eldobálta fegyverzetét és az ország belseje felé menekült. A halálra rémült tisztek élesre töltött pisztollyal próbálták megállítani a vad futást. Mielőtt még generalissimo Cadorna megerősíthette volna a szétszakított sorokat, a németek kétszázezer foglyot, tizennyolcezer löveget, sok millió töltényt zsákmányoltak.

Caporetto... az újkor legnagyobb hadi tragédiája.

Caetano Orselli fogaival szaggatta le elegáns, londoni szabású egyenruhájáról az arany rangfokozatot. Málta kikötőjében horgonyzott a „Garibaldi"-val, ezzel az ócskavas bárkával, ami 1905-ben készült. Ez az egyetlen olasz hajó a Földközi-tenger őrzését végző angol zászló alatt. A büszke firenzeinek elég fájdalom volt az, hogy honfitársai az egész világ előtt megmutatták gyávaságukat és Caporetto örökké szégyenletes emlék marad...

Sokkal elviselhetetlenebb volt azonban az átkozott angolok gunyoros vigasztalása.

– Változó hadiszerencse, öregfiú, mindenkivel megtörténhet.

Orsellinek vérzett a szíve, arca a megaláztatástól hamuszürke lett, amikor a szerencsétlen csatáról szóló beszámolót ismét elolvasta. Most beigazolódott, amit mindig tudott: Olaszország sem területet, sem hatalmat nem nyer ebben a háborúban. Még a becsülete is odaveszett. Szétforgácsolódik a politika, még a hadvezetésben is viszálykodás van. A szabadkőműves Cadorna nem mondta meg Capellónak, a klerikális tábornoknak a terveit. Késhegyig menő ellentétek a tábornokok között, föld alatti puccskísérletek, túl sok párt, egy kormány, aminek már talán gerince sincs...

Annyi párt és mindegyiknek külön újságja van. Orselli sötét tekintettel bámult a csomó újságra. Baloldali, közép és jobboldali lapok. A szerencsétlenség beszámolójában egy nézeten voltak, de az okot mindegyik másként magyarázta és más módot ajánlott a hibák kiküszöbölésére. Az egyik újságban a szerkesztő így mennydörgött a nagybetűs cím alatt: „Az olasz hatalom levegőbe szétszórt nyílvesszőit erős kézzel kell egybegyűjteni és a liktorok vesszőjéhez hasonlóan összefogni..." Orselli helyeslően bólintott. „Ez az egyetlen mód." Az újság a „Popolo d'Italia" büszke címet viselte. Főszerkesztője Benito Mussolini.

*

A „Dreamland Dance Pavillon" helyiségében hangulatos keleti lámpák világánál Mona Fermoyle Benny Rampellel táncolt a síkosra fényezett parketten. A termet három oldalról lilás tükrök keretezték. Minden fordulónál gyönyörködhetett egy kicsit mutatós külsejében, amikor Benny karján Mack Halettes zeneszerző mennyei muzsikájának ütemére a tükrök előtt ellejtett. Amikor Mack szemé-

lyesen jelent meg a narancsszínű reflektorfényben és szaxofonjával irányította zenekarát, a „Szép Ohió"-t játszották. Mona mindenről megfeledkezve Benny karjaiba simult.

– Bárcsak mindig így volna – suttogta.

– Drágám, mindig így lesz, mindörökké!

– De be kell vonulnod katonának.

– Csak a jövő nyáron. A fogorvosokat fölmentik addig, amíg nem végeznek tanulmányaikkal. Addig vége is lehet a háborúnak. – Száját a fülére szorítva súgta: – Drágám, megőrülök érted!

– Én is!

– Esküdjünk meg, mielőtt bevonulsz.

– Én szívesen megtenném, de még milyen szívesen.

Mach Halettes zenekara elhallgatott és szétfoszlott a varázs.

– De mit mondok a családnak?

– Mondj, amit akarsz. Egy békebíró esketett meg egy zsidóval. Ha ezt túl közönségesnek találod, találj ki jobbat, de hozzám kell jönnöd feleségül.

Az örök férfi nyugtalan sürgetését az örök nő halogató taktikája szerelte le.

– Csak egy kicsit légy türelmes, Benny... csak addig, amíg valami jó megoldást találok...

Mack Halettes szaxofonja ismét megszólalt és újra fölcsendült a tánczene. Mona Fermoyle ismét megfeledkezett maga körül mindenkiről és Benny Rampell karjaiba simulva suhant tova a terem fényesre csiszolt parkettjén. Soha nem jutottak végleges elhatározásra, de jó volt, hogy itt a lilás tükrökben időről időre megpillanthatták egybefonódó alakjukat.

*

A kötelességtudó káplánnak, Stephen Fermoyle atyának praktikus karácsonyi ajándékként magas szárú, sok-csattos, vastag gumitalpú cipőt vett Corny Deegan. Stephen az 1917-ről 1918-ra forduló kemény télben így fölfegyverezve el tudta látni hivatásának véget nem érő útjait. A házhoz és ágyhoz kötött betegekhez aranyozott szelencében vitte az Úr testét és nem egy éjszaka sűrű hóesésben és viharban sietett a szent olajjal a behavazott utcákon, hogy megkenje vele a haldoklók szemét, fülét, orrát, száját és végtagjait.

A kötelességteljesítés megszokott munkájában teltek a napok, csak néha-néha történt egy-egy tragikus, kiemelkedő esemény. Január

elején Stephen fölmászott az ingadozó tűzoltólétra legutolsó fokára, hogy Miles Harney tűzoltó gyónását meghallgathassa. A nagy áruraktár égésekor egy vasgerenda rázuhant és nem tudott kibújni alóla. Míg bajtársai minden erejüket megfeszítve próbálták elfűrészelni a vasgerendát, hogy kiszabadíthassák a halálos csapdából, Stephen a forró padlón feküdt, hogy a halálra ítélt szájához közel tarthassa fülét és így a gyónás titkos maradhasson.

– Atyám, már ideje, hogy elmenjen, mert a falak bármelyik pillanatban beomolhatnak – suttogta Miles. Alig mászott le Stephen a létrán, néhány pillanat múlva hatalmas robajjal ledőlt a raktár. Abban az évben korán volt hamvazószerda, Corny ajándéka, a vastag talpú cipő addigra kilyukadt.

Ekkorra fejezte be Stephen „A szeretet lépcsői" fordítását is. Munkájának hosszú ideje alatt egyetlenegyszer se gondolt arra, hogy Quarenghi tanulmányát megjelentesse. A munka izgatta és örömet szerzett. Most, hogy a kétszázoldalas, tekintélyes kéziratcsomó az asztalán feküdt, mindinkább megerősödött benne a kívánság, hogy közönséget szerezzen a mű számára. Milky Lyons-nak mondta el tervét először. Ez paptestvére bátorságának hallatára, hogy könyvet akar kiadni, elsápadt az ijedtségtől.

– ...Könyvet kiadatni... – dadogta –, káplán erre nem képes, Steve...

– Azt hiszi talán, hogy pápai rendelet tiltja?

Nemcsak ez, hanem már maga a könyvkiadás ötlete is túlontúl sok volt Milky számára.

– Mit szól hozzá Monaghan?

– Természetesen előbb engedélyt kell szereznem. Ha nem járul hozzá, akkor engedelmeskedem. Végeredményben a könyvet nem én írtam.

– Alkalmas pillanatot válasszon ki, amikor szóba hozza az ügyet. – Ez volt Milky szerény, de nagyon bölcs tanácsa.

A plébános kedvenc étele, rizsleves, marhabifsztek volt ebédre, amikor Stephen fölöttese asztalára tette a kéziratot. Monaghan még soha nem látott ilyent.

– Mi ez? – kérdezte és lapozgatott benne. Stephen néhány szóval megmagyarázta, hogy miféle könyvről van szó. Dollár Bill rágyújtott kedvenc Havanna szivarjára és a címlapra meredt.

– Hm... „A szeretet lépcsői". Mit akar ez mondani?

– Azt tudja, atya, hogy az angyalok égi karai miként sorakoznak. A kerubok és szeráfok vannak Isten közvetlen közelében, a többi angyal csak utána következik.

– Hát igen. – A vitatkozó teológusok arckifejezésével nagyot szippantott szivarján és megelégedetten pöfékelt. Örült annak, hogy megmutathatja tájékozottságát és beleszólhat.

– És mindig hozsannát énekelnek, hozsanna a magasságban Istennek.

– Igen. A szerző véleménye szerint ennek mintájára a szellemi tapasztalatoknak és élményeknek a földön is hasonló lépcsőzetei vannak. Ha szabad így mondani, mindegyikünk a nagy kórus más és más lépcsőfokán állva énekel.

Monaghan hirtelen fölvetette a fejét.

– Kételkedett ebben valaha is valaki?

– Nem hinném.

– És mindnyájan ugyanazt a „Hosanna in excelsis Deo"-t énekeljük, csak mindegyikünk a maga módján.

– Igen...

– Hát akkor mire való ez a sok beszéd? – kérdezte Monaghan és lapozgatta a kéziratot.

– Talán olvassa el és akkor megtalálja benne a helyes választ.

– Isten mentsen tőle. Elhiszem azt, amit mond. De azért jött ugye, hogy kérdezzen tőlem valamit?

– Engedélyt szeretnék kérni, hogy az egyházmegye bírálójához beküldhessem. Ha helyesnek találja, akkor a bíboros elé terjeszti engedélyezésre, „imprimatur"-ra.

Monaghan csak egy szempontból nézte a dolgot, számára csak ez a fontos.

– Ez a nyomtatás... nem lesz káros... a mi körzetünkre... és nem veszi rossz néven a főnök, akarom mondani a bíboros?

– Nem hinném, lehet, hogy a bíboros Róma felé nemes gesztusnak tekinti.

– Lehetséges, de én nem vállalkoznék arra, hogy a bíboros gondolataiban olvassak. – Monoghan atyai jóakarattal nézett Stephenre. – Nagy kockázatot vállal, Steve, őeminenciája nagy mestere a megkülönböztetésnek. Nagyszerűen megállapítja, hogy ki a szakács és ki a kukta. Ha nem fél attól, hogy megégeti a kezét és ha nekem biztosítékot ad arról, hogy a könyvben nincs botrányt keltő, vagy eretnek tanítás, akkor nincs kifogásom ellene, hogy az egyházmegyei bíráló elé terjessze.

– Köszönöm, atya.

Stephen még aznap este elküldte a „La Scala d'Amore" fordítását, a bő jegyzetekkel ellátott eredeti példánnyal együtt a bostoni érsekségre, Linus Sully címére. 1918. április 20. volt, a Szent Margit-plébánián való működésének harmadik évében.

*

Három év alatt sok minden megváltozott Fermoyle-ék Woodlawn Avenue 47. szám alatti házában. Din homlokán a vágás, hivatalának jele még mélyebb lett; széles vállainak görbülete még erősebben kiugrott. A visszérműtét óta nem voltak ugyan nagy fájdalmai, de mégiscsak fájt a lába és ezért kissé vonszolta, amikor esténként a munkából hazament. Celia járása is nehezebb lett. Sokat veszített frissességéből. Ellen ápolása megkívánta, hogy naponta legalább húsz alkalommal menjen fel és le az emeleti lépcsőn. Külön kellett főzni, mosni Ellen számára, hogy a család többi tagját meg ne fertőzze, ez pedig dupla munkát jelentett, hiszen kétszer kellett a tűzhelyhez, mosogatódézsához és a mosóteknőhöz állnia. Celia kezei egyre eresebbek lettek, felső fogsorát pótolni kellett. Mivel ez kellemetlen volt, legtöbbször nem hordta és ezért arca beesettnek látszott. Az a vaskos, telt szépség pedig, ami még negyvenes évei végén is jellemezte, ötvenhárom éves korára végleg eltűnt. Mivel Celia Fermoyle azok az asszonyok közé tartozott, akik nem nézik magukat a tükörben, ezt a változást csak úgy vette észre, hogy állandóan kimerült és fáradt volt, de ez a fáradtság nem múlt el az egészséges, nyugodt alvás után sem.

Bár George a háborúban harcolt, a ház mégis dugig tele volt. Mivel Ellen hazajött a kolostorból és Florrie házassága után azt kívánta, hogy férje Al McManus ide költözzék, a második emelet szobáit mind elfoglalták. Bernie-t, a notórius munkanélkülit a padlásszobába dugták. – Csak addig, amíg komoly munkát nem szerez – szokta mondogatni Celia. Ez az átmeneti idő azonban mindig hosszabb lett, mert Bernie egyáltalán nem akart változtatni ezen. Délelőtt tizenegyig aludt, anyjától kipumpolt fél dollárt és eltűnt, hogy csak az esti étkezés idejére jöjjön haza. Pont hatkor szokott fütyörészve hazajönni, megcsókolta anyját, azután leült a zongorához játszani, énekelni kezdett, hogy a szó szoros értelmében zenéjével érdemelje meg a vacsorát.

Ez a nyugodt, bár kissé zsúfolt kaptár dolgozóival, heréjével és beteges királynőjével békés otthon volt, a mérges tüskét kivéve, amit Florence viselt a szívében. Al McManusszal kötött házassága után se csillapodott le mérges természete. Florrie megszelídítéséhez fantázia, idegek és korbácsot suhogtató erős kéz kellett volna. De ha Al ezek közül csak egyet is felmutatott volna, Florrie soha nem ment volna hozzá feleségül. Al azok közé tartozott, akiket a legtöbb asszony kissé megvet látszólagos gyöngesége miatt. Kiegyensúlyozott egyéniségét nem zavarták káros szenvedélyek, csak egy kicsit érdeklődött a baseball, kugli és lóverseny iránt. Florrie azonban ideges lett akkor is, ha csak férjére nézett.

De ha Al idegesítette, Mona valóságos dührohamokba kergette. A két testvér közötti súrlódás nyílt ellenségeskedéssé lett. Lehet, hogy Mona bontakozó, törékeny szépsége, finom arca ráébresztette Florrie-t arra, hogy neki zongoralábai vannak és a bőre csúnya. Mona nem szeretett a konyhában segíteni, s megvolt az a rossz szokása, hogy ágyát, szobáját rendetlenül hagyta, míg becses személyének szépítésével annál több időt töltött. Ezek, mint valami tövis, ingerelték Florrie szögletes nehézkességét. Az egész veszekedés igazi oka azonban mégiscsak az volt, hogy Mona a sok családi jelenet ellenére még mindig „kitartott" a nem katolikus Benny Rampell, a zsidó rabbi fia mellett.

Az egyik áprilisi péntek este, Stephen szokása szerint hazament vacsorázni, de megérezte a levegőben vibráló feszültséget. Amikor az asztalhoz ült, úgy érezte, hogy mindenki nagyon paprikás hangulatban van és a legkisebb jel elég a háború kitöréséhez. Mennyivel más volt a vacsora három évvel azelőtt, amikor hosszú idő után hazajött. Akkor minden tele volt biztató reménnyel és Fermoyle-ék élete fölfelé ívelt. Most már kihunyt a remény. Din megrokkant. Celia agyonhajszolta magát, Ellen betegen feküdt, Bernie közönséges munkakerülő, naplopó, Florrie pedig veszekedő, házsártos boszorkány. És Mona? Mi van Monával? Stephen húga friss, virágsziromszerű, üde arcát nézte... Elég sokszor láthatta, hogy duzzogva, morcosan félrevonul, de nem árulna el magáról semmit, se szóval, se magatartásával. Kék szemei elé nem a kereső fiatal lányok mulatságos kis sisakrostélyát, hanem az ellenségeskedés páncélját húzta. Közben Stephen már annyira jutott vele (nem hiába volt Celia lánya), hogy ezt a rostélyt egy kicsit felhúzta, amikor a táncról

beszéltek, vagy amikor Irene Castle hanglemezét vitte neki. Ekkor föléledt és boldog kacagása betöltötte a házat.

– Én is ez szeretnék lenni, ilyen énekesnő – súgta a fülébe –, és nem gépírónő egy szerelőnél. Énekesnő, táncosnő szeretnék lenni egy jobb szórakozóhelyen. – Bátyját az előszobát elválasztó zöld függöny mögé húzta. – Senki se tud itthon arról, hogy egy versenyen győztünk.

– Miféle versenyen?

– Egy műkedvelő táncversenyen. Benny kitűnő táncos lenne, ha nem kellene minden tücsköt-bogarat megtanulnia a fogakról.

Ismét a régi, nehéz téma: Benny. Steve arra számított, hogy húga tovább beszél majd és már azon a ponton volt, hogy megmondja neki, egyszer szeretne beszélni Bennyvel, amikor Florrie belépett a szobába és a sisakrostély leesett.

Mindig ez takarta el arcát. Stephen megpróbálta fölkelteni benne az érdeklődést úgy, hogy vicceket, tréfás történeteket mesélt vacsora alatt. Hiábavaló volt minden igyekezete, a tréfák nem sültek el ebben az ideges légkörben. Celia teljesen kimerült Ellen ápolásában. Din némán tartotta csészéjét Florrie elé. Florrie pedig letörölte apja őszes bajuszát és mérgesen mondta: – Jobban vigyázz, papa! – Al McManus szinte nekihasalt a tányérnak úgy, hogy az ajka szinte érintette az ételt. Kézzel, habzsolva evett. Florrie figyelmeztette, hogy emelje föl a fejét. Al engedelmeskedett. Amikor Mona fölkelt az asztaltól, kitört a vihar.

– Már megint hová mégy? – förmedt rá Florrie.

– Csitt, csitt! – figyelmeztette szelíden Celia. – Ellen nem szereti, ha veszekedtek.

– Nekem mindegy, hogy szereti, vagy sem. – Florrie villájával Mona háta felé bökött a levegőbe. – A változatosság kedvéért a kisasszony segíthetne mosogatni.

Mona megfordult és fogát csikorgatta. A cicából macska lett.

– Te, meg az undok mosogatásod. Elegem van belőled, a mosogatásból, meg az egész házból!

Florrie szándékosan öntött olajat a tűzre.

– Meghiszem azt, szívesebben mennél gyönyörű szép barátoddal táncolni.

A gúny esztelen haragra ingerelte Monát. Egy kis asztalon állt a Szent Család gipsz szobrocskája.

Odakapott, Szent József tiszteletre méltó fejénél fogva megragadta a szobrot és nővére felé dobta. A szobor célt tévesztett és az asztal közepén lévő halas tálba esett. A tál is, meg a szobor is összetört, cserép, hal, meg gipszdarabok hevertek szanaszét az asztalon. A széttört szobor egyik darabkája homlokon találta Dint és a vörös csík régi sebéből kicsordult a vér. Egy pillanatig megdermedten ült, majd hirtelen haraggal ütésre emelte kezét, Florrie, a veszekedés kezdője ellen. Ha megütötte volna, bizonyára csontját töri. Az ütés elmaradt. Az önmagát legyőző belátás tartotta vissza.

– Jézus, Mária, Szent József, bocsássatok meg! – súgta Din ijedten, mintha a kísértőt pillantotta volna meg a szobában. Florrie újra kezdte a veszekedést, amikor látta, hogy apja haragja elől megmenekült.

– Játsszunk nyílt kártyával – kiáltotta –, vagy befejezi a flancos kisasszony a szaladgálást a fiújával, vagy én veszem a cókmókomat és elmegyek hazulról.

Stephen száján majdnem kicsúszott: ez volna a legokosabb. De nem tudta kimondani a sértő szót, mert egy közeli, mégis nagyon messziről jövő, jól ismert és mégis idegennek ható hang hallatszott a zöld függöny mögül. Az elragadtatott, félig éneklő, félig síró hang: Salve Regina, mater misericordiae, vita, dulcedo, et spes nostra, salve...*

A zöld függöny hasadékában megjelent Ellen Fermoyle alakja, mezítláb, fehérítetlen gyapjúhálóingben. Két kezét úgy tartotta, mint a csokrot vivő menyasszony. Arca hófehér, ébren van, vagy álomban? – ez volt Stephen első gondolata. Nem tudta megállapítani, mert Ellen szemei nyitva voltak és úgy tünt, mintha ennek ellenére se látna semmit.

– Mit keresel, drágám? – kérdezte Celia, a beteg gyermekét dédelgető anya hangján.

Pillanatnyi zavar mutatkozott Ellen arcán.

– Hová lett a szobor?

– Miféle szobor, drágám?

– Hár nem emlékszel rá, mama? A Szent Család szobra, ami itt állt a kis asztalon. Elvitte valaki?

* Üdvözlégy királyné, irgalmasság anyja! Életünk, édességünk, reménységünk...

Senki se felelt. Mona félelmében reszketett, Florrie kezébe rejtette arcát, Din homlokáról pedig vastagon csordogált a vér. Celia mellé lépett és szeretettel mondta.

– Gyere az ágyadba, drágám. Majd megkeressük a szobrot.

Ellen hangja elveszítette a sejtelmes színt, ismét természetessé vált.

– Hadd maradjak egy kissé itt, mama, olyan egyedül vagyok fönn a szobában, amikor hallom, hogy a vacsoránál beszéltek, nevettek. Olyan sokszor gondoltam a kolostorban is arra, hogy milyen vidámak voltunk együtt. Ezután vágyódtam a legjobban. Ma este még egyszer látnom kell testvéreim arcát.

Mindegyik testvérét nevén szólította és legjobb tulajdonságukat is megnevezte.

– Florrie szorgalmas, felelősségteljes. Légy türelmes velünk, Florrie. Mona szereti az örömöt és nagyon szép. A szépségnek nagylelkűnek kell lennie, Mona. Bernie mindig jókedvű, szereti a zenét. Maradj ilyen mindig, Bernie. És Stephen – paptestvéréhez fordult –, a lélekhalász egyike a kiválasztottaknak. Mennyei köszönetnek és hálának kellene ebből a házból az ég felé szállnia. – Tekintete ismét zavart lett.

– Ha együtt keresnénk, talán megtalálnánk a szobrot. – Az asztalhoz lépett, mintha esztelen keresését folytatni akarná. Rámutatott egy éles kék színű szilánkra, ami a Szűzanya ruhájához tartozott és a halastálon hevert. – Ez egy darabkája. – Majd ujját a szájához emelte, mintha a borzalmas valóságot nem akarná kimondani. – Óh!

Szemének álmodozó fénye fokozatosan kihunyt, amint az asztalon heverő cserépdarabokon és rendetlenségen járatta tekintetét. A kék, fehér, aranyos szilánkok elárulták, hogy mi történt.

Stephen azért imádkozott, hogy ne vegye észre Din homlokán a szivárgó vért.

Imádsága nem talált meghallgatást. Ellen egyszerre tisztán, élesen látott. Apja arcára volt írva a vérvörös bizonyíték. Szent Veronika halhatatlan mozdulatával levett egy szalvétát az asztalról és anyáskodó szeretettel nyomta vérző homlokához. A mozdulat hangtalanul beszélt: – Hidd el, apa, nem hiába folyik ki ez a vér. – Hogy mit mondott igazán, nem lehetett hallani, mert hajfürtjét az ajkához szorította és így mondott valamit.

– Én viszlek föl, kislányom – mondta Din és pehelykönnyű testét karjaiba vette. Boldog mosoly játszott Ellen arcán. Ebben a pillanat-

ban nem a hőn szeretett vőlegény jegyese, hanem Dennis Fermoyle szeretett kislánya volt.

*

Florrie letakarította az asztalt. Bernie a zongorához ült. Fermoyleék a mindennapi szokásokkal próbálták előzni a veszekedés áldatlan emlékét, úgy, mint ez a halandóknál szokás. Ellen álomkóros csodája egyelőre leszaggatta a családi veszekedés vad indáit, de Stephen tudta, hogy újból kinőnek és Florrie meg Mona között hamarosan ismét kitör a vihar, ha a veszekedés gyökerét, csíráit ki nem irtják.

Celia is tudta ezt. Papfia mellé ült egy alacsony zsámolyra. Kékeres, kidolgozott kezét a térdére rakta.

– Stephen, tennél édesanyádnak ma egy szívességet?

Stephen tudta, hogy mi lesz a kérés.

– Minden kérésedet teljesítem, anyám!

– Menj Monához, mondd meg neki, hogy minél előbb szakítson ezzel a fiúval. Addig magyarázd meg neki, amíg bántja a lelkiismeret, hogy mennyire megbántott minket. Mint testvér és pap beszélj a lelkére. Az ő érdekében ígértesd meg vele a szakítást.

Stephen viszolygott ettől a nehéz feladattól, amit anyja rótt rá. Ő teljesen Mona pártján volt, s még a szobor összetöréséért sem kárhoztatta. Annak tulajdonította, hogy Florrie gonoszkodva ingerelte őt. Nem volt kedvére mások magánéletébe, érzelmi világába beleszólni. Anyja fáradt keze a térdén nyugodott és ez nem hagyott más választást, mint a kérés teljesítését. Nehéz szívvel kopogott Mona szobájának ajtaján.

– Monikám, én vagyok, Steve. – A sötétben megsimogatta homlokát és akkor megérezte, hogy a makacsság sisakrostélyát ismét leengedte, s a gyermek fogait összeszorította. Hogyan lehetne megközelíteni húgát? Szeretettel, vagy inkább okossággal?

Az okosságnak nem sok hasznát veheti ebben az esetben. A szeretetnek kell segíteni. A szeretet néha könnyet fakaszt és ha valaki sírni tud, akkor már...

– Monikám – szája húga füle mellett volt és úgy súgta neki, míg a lelkéért viaskodott –, ölelj meg.

Mona még csak meg se moccant.

– Emlékszel, hogyan öleltél át, amikor a Crescent Hillen szánkóztunk? Belém csimpaszkodtál, hogy le ne essél. Amikor elindultunk a lejtőn, azt mondtam neked: mindegy, hogy hogyan kapaszkodsz

belém, csak az a fontos, hogy bármi történjék is, el ne engedj. Akkor azt mondtad a gyerekes hangodon: már tapasztodom.

Stephen Mona karjait anélkül, hogy húga megmoccant volna, a nyaka köré fonta.

– Most is kapaszkodj belém, Moni, és bízz bennem ma is.

Megvárta, amíg Mona magától átöleli és végre kimondja.

– Mindig bízom benned, Stephen! – Amikor egy kicsit megenyhült a lány, óvatosan beszélni kezdett.

– Tudod, Moni, hogy ma este nagyon haszontalan kislány voltál?

– Florrie az oka. Addig kellett bosszantania! Bárcsak elköltözne hazulról, akkor legalább nem lenne több veszekedés Benny miatt és miattam.

– Az sem volna megoldás, Moni. – Nem volt lelkiereje most megmondani, hogy „Benny Rampellel szakítanod kell." Ahelyett inkább azt kérdezte: – Miért nem engeded, hogy a fiúval egyszer beszéljek? Hátha hajlandó lenne katolikussá lenni? Akkor nem volna semmi akadálya az esküvőtöknek.

– Soha nem lesz katolikussá.

– És miért nem?

– Azért, mert az apja rabbi. Az apja megfojtaná, ha katolikussá akarna lenni. Ők is büszkék a vallásukra.

Már nem lehetett tovább halogatni a kérdést.

– Sohasem gondoltál arra, hogy Bennyvel szakítsál?

– Hogy szakítsak vele? Hiszen mi szeretjük egymást! Hogyan lehet olyan valakivel szakítani, akit szeretünk?

Stephen egy hasonló beszélgetésre gondolt, arra, amikor először ült a gyóntatószékben és a szekfüillatú lány térdelt előtte. Akkor kereken azt mondta neki: „Szakítson ezzel a protestánssal". A lány pedig azt felelte: „Nem tudok, mert nagyon szeretem".

Mivel mereven ragaszkodott a hivatalos állásfoglaláshoz, a lány elment anélkül, hogy feloldozhatta volna. A törvény nem alkalmas a szív viharainak a megfékezésére. Hogy is tanácsolta az anyja? – „A szívére beszélj fiam!"

Most madarat kell fognia. Moni a madár, ő a kelepce.

– Na és, ha ez a szereteted szétdúlja családunk életét? És ha édesanyánknak, apánknak nagy fájdalmat okoz ez a szeretet? Hát nem látod be Moni, hogy ez nem mehet így tovább? Mindenkit megbántasz, mindenkinek szomorúságot, meg fájdalmat okozol.

Mint rab madárka, a lány vergődött bátyja karjai között. A kötelesség és a szeretet hálójába került és nem volt elég ereje ahhoz, hogy szétszakítsa a hálót.

– Nem tudok szakítani vele! Belepusztulok!

Stephen a szenvedélyes hang mögött is megérezte az ellenállás ernyedését. Nagyon sajnálta törékeny kis húgát, de anyja szava csengett a fülében: „Az ő érdekében ígértesd meg vele a szakítást!"

– Ígérd meg, Moni, hogy szakítasz vele. Add a szavadat erre!

Mona vad sírással szakította ki lelke mélyéből ezt a borzalmas ígéretet. Celia a lépcső aljában várta a fiát.

– Megígérte, mama.

– Az Isten megáld érte, fiam!

Amikor Stephen a Woodlawn Avenue éjszakai sötétjében hazafelé tartott, erősen kételkedett abban, hogy áldás fakadna ebből a kegyetlen sebből, amit a húga szívén ejtett.

*

Alig két héttel azután, hogy „A szeretet lépcsői" kéziratát postára adta, parancsot kapott, hogy jelenjen meg a bíborosnál. Háromsoros levélben kapta a parancsot.

„Ezúttal felszólítom, hogy hivatalunkhoz beküldött kéziratával kapcsolatban a bíboros úrnál a levél átvétele után mielőbb jelentkezzék. Tisztelője, Mons. David J. O'Brien, a bíboros titkára."

Monaghan morgott, amikor Stephen megmutatta a levelet.

– A hang nem a legszívélyesebb. – Pilátus kézmosó mozdulatához hasonlóan letisztogatott reverendájáról egy kis pihét, majd visszaadta a levelet Stephennek. – Hát csak menjen!

– Mikor menjek?

– Mindjárt, ebéd után. Azt hallottam, hogy őeminenciájával a késő délutáni órákban mindig nehezebb beszélni.

Kétszer hallatszott a flamand óra mélyéből előtörő tompa ütés, amikor Stephen a bíboros előszobájába lépett. Nyomasztóan keskeny, magas tetejű helyiség volt. Vállmagasságú diófa burkolat előtt magas, gobelin-támlás, karfa nélküli székek álltak egymástól olyan távolságban, hogy nem lehetett társalogni. Stephen egy félreeső szék szélére ült és a helyiségben lévőket nézegette. Sarus koldulóbarát nézett mereven az ölében tartott kalapjára. Egy duzzadt arcú világi pap – megjelenése és kora szerint talán valami plébános –, idegesen kattintgatta arany órája fedelét. A kattintással bátorította magát,

mert amikor a bíboros házanépe közül valaki bement, a kattanások meggyorsultak. A szoba másik végében még hárman ültek. Stephennek az volt az érzése, hogy a kényelmetlen széken ülők megváltoztathatatlan ítélettől félnek, amit fölöttük hamarosan kimondanak.

Piros szegélyű reverendában egy prelátus nyitotta ki a bíboros magánlakásának ajtaját és a kövér pap felé intett.

– Őeminenciája Boylan atyával óhajt beszélni.

Órájának fedelét még egyszer fölkattintva Boylan atya bátorságot merített, mielőtt megjelent a félelmes arc előtt. Amikor öt perc múlva kijött, zsebkendőjével megtörölte a szemét.

– Ambrus testvér... kérem fáradjon be.

A sarus szerzetes fölállt és átlépte a küszöböt. Hetven másodperc múlva feldúlt és megilletődött arccal jött ki, olyan kifejezéssel a tekintetében, mint aki határozott nemet kapott kérésére.

Az ég szerelmére, mit csinál ez ott benn? – gondolta Stephen. Éppen fölállt a székéről és szórakozottan nézegetett ki az ablakon, amikor olyan hangsúllyal hallotta a nevét, mintha a beszélő szerelmes lenne saját hangjába.

– Stephen Fermoyle. – Hány éve is már, hogy ezt a hangot hallotta? A Szent Kereszt iskolából az egyik osztálytársának, Dick Clarahan-nek volt ilyen a hangja. Valamikor „kövér Dicky" volt a neve, most főtisztelendő Richard Clarahan, a híres szónok, a bíborosi udvar egyik oszlopa.

– Hello, Dick – nyújtotta kezét Stephen. Természetesnek tartotta, hogy régi iskolatársát szeretettel köszöntse, mégha annak idején nem is szívlelték egymást. – Öröm ismerős arcot látni a szent falak között – mondta mosolyogva. – Majdnem elfelejtettem, hogy itt dolgozol.

Dick Clarahan kétségen kívül szép homlokán három ránc jelent meg. Kettő közülük elutasító volt, a harmadik pedig az öntömjénezést húzta alá.

– Félig-meddig itt dolgozom. Vasárnaponként az ünnepi misén prédikálok. Az embereknek tetszik a beszédem.

– Én is így tudom. Azt mondták, hogy az embereket magaddal ragadod a tisztítótűz legmagasabb régióiba, azután visszataszítod őket a pokol égő, kénköves mélységeibe.

– Ez egy kis túlzás! Mindig szerettem volna, hogy meghallgasd legalább egyszer a beszédemet. Sokat tanulhatnék a bírálatodból. Hol leszel vasárnap tizenegykor?

– Valószínűleg a Szent Margit-plébánián segédkezem az ünnepi misén.

– Szent Margit-plébánia? Ez Maldenben van, ugye? – Dicknek sikerült azt a benyomást keltenie, hogy Malden valahol Tibetben fekszik. A gondolatcsoportosítás meglátszott márványsima homlokán is. – Csak nem te adtad be az olasz könyv fordítását „imprimatur"-ra?

– De igen, én adtam be.

Clarahan beszédes ajkait halk füttyentésre csucsorította és fejével jelentőségteljesen biccentett a bíboros ajtaja felé.

– Monsignore O'Brien mondta, hogy őeminenciájának igen rossz a kedve, amióta a kéziratodat elolvasta. Miről van szó, Steve? Csak azt ne mondd, hogy misztikával foglalkozol!

– Úgy félig-meddig. Nem tudok szabadulni az olyan egyéniség hatása alól, mint Ágoston, Bernát és Bonaventura.

– A főnöknek ez nem tetszik – mondta Clarahan.

Monsignore O'Brien, a titkár kiszólt az ajtón.

– Őeminenciája Fermoyle atyával óhajt beszélni.

– Dominus vobiscum – súgta Dick.

– Morituri te salutant. Gondoskodj arról Dick, hogy a kénköves szurok jó forró legyen!

Stephen a bíboros titkára után belépett a nehézveretű tölgyfaajtón, fölment egy csigalépcsőn és belépett a hatszögű „toronyszobába". Itt a harcias Egyház motívumai fogadták.

Pávaszemes, ólomkeretbe foglalt ablakszemek, boltíves tető, szőnyeggel borított falak, mind olyanok voltak, amint azt Lawrence Glennon bíboros kívánta. Az egész mintha a keresztes háborúk egyik templomos lovagjának bírósági terme lenne. Glennon bíborosnak több szobája volt más és más hangulatnak megfelelően, de ha valakit meg akart ijeszteni akkor azt a toronyszobában fogadta.

Csupasz deszkapadlón ment Stephen a hatalmas asztal felé, amely mellett Lawrence Glennon bíboros, Boston érseke ült és beteges haragjának újabb táplálékot adott. Annyi oka volt ennek a haragnak, ahány színes üvegfejű gombostű ágaskodott a bíboros széke mögött lévő hatalmas térképbe beletűzdelve. A térképen a bostoni egyházmegye volt látható, 2465 km², Massachusettstől keletre. Az Egyesült Államok legsűrűbben lakott területe. Több mint egymillió katolikus hivő tartozott Glennon bíboros lelki vezetése alá. Egyház-

megyéje 452 templomát zöldfejű gombostű jelezte. A kilencvennyolc kékfejű tű a plébániai iskolákat mutatta, melyeknek nyolcvanhatezer tanulója volt. A harminchat piros tű a jóléti intézményeket jelentette, kórházakat, szociális otthonokat, árvaházakat, negyvenezerhatszáz lakóval. A többi tű azt mutatta a bíborosnak, hogy az egyházmegyében jezsuita, ágostonos, redemptorista, ferences és laikus testvéri közösségek is vannak, eltekintve az 1100 világi paptól és 1676 szerzetes nővértől, akik harminc különböző rend tagjai. Ennek a hatalmas gépezetnek súrlódás nélkül, anyagilag is jól megalapozottan kell működnie. Glennon bíboros kormányzó zsenije éppen ezt biztosította.

A világ második legnagyobb egyházmegyéjének lelki gondjaihoz és nehézségeihez az egyházfejedelem testi szenvedése is hozzájárult. Az elmúlt héten állapította meg orvosa a félelmetes betegséget: „magas vérnyomás". Ezzel magyarázta betegének állandó fejgörcseit. Az akkori orvostudomány szerint 1918-ban nem sokan tudtak ezen a bajon segíteni. Ez volt a keresztje és fejfáját többnyire szívós nemtörődömséggel viselte. Ma azonban elviselhetetlen fejgörcs gyötörte. Hangulata is ennek megfelelő volt.

Az egyházkormányzati és személyes gondokon kívül őeminenciájának volt egy másik, igen nagy bánata. Nem tudott Rómával jól kijönni. Helyesebben: Pietro Giacobbi bíboros államtitkárral. A Giacobbi és Glennon közti hosszú és kérlelhetetlen harc X. Piusz trónralépésekor, 1903-ban kezdődött. Abban az időben Glennon a „Propaganda Fide" kongregációnál dolgozott és egy vatikáni hangversenyen Scarlatti témájára improvizált. Változatai és megoldásai rendkívül jól hangzottak, de Pietro Giacobbi, egy pásztor fia, aki nem értett a muzsikához és az amerikaiakat sem ismerte, kihasználva az alkalmat, jól hallhatóan megjegyezte: „ez a monsignore úgy ül a zongoránál, mint valami északamerikai tehén".

Akkoriban Giacobbi lekicsinylő megjegyzése nem jelentett semmi hátrányt Lawrence Glennon számára. Fölfelé ívelő pályája az előkelő családból származó másik csillag, Merry del Val államtitkár fénye szerint haladt. Nagy zenebarát, elsőrendű tőrvívó, kitűnő lovas és különös ugyan, de egyben nagyszerű céllövő volt. Szoros és mély barátság alakult ki Glennon és Merry del Val között, ami még akkor

is tartott, amikor Glennon hazatért az Egyesült Államokba. Azokban az években sok kitüntetés jött Rómából Bostonba. Az egésznek mintegy betetőzése volt, amikor X. Piusz a bíborosi kalapot és gyémántos keresztet megküldte Glennon számára.

X. Piusz 1914-ben meghalt. Glennon is Rómába utazott a pápaválasztásra. Mi más lehetett legfőbb óhaja, mint az, hogy kedves barátja, Merry del Val fejét díszítse a hármas korona. De Isten és Glennon akarata ezen a téren nem egyezett. A konklávé egy genuai nemest, XV. Benedeket választotta meg. Ekkor történt a nagy csapás. Az új pápa Pietro Giacobbit nevezte ki államtitkárrá. Ebben a pillanatban megromlott Róma és Boston között a jó kapcsolat. Egyházi joghatóságát nem kisebbítették ugyan, de ettől kezdve csikorgott minden. Glennon bőkezű ajándékait Rómában hivatalos hűvösséggel fogadták és természetesnek vették. Amióta Merry del Val visszavonult, Glenonnak nem volt befolyásos barátja a pápai udvarnál. Új körök vették át a hatalmat. Vége lett a napsugaras szép időknek és Lawrence Glennon ettől kezdve idegen hidegséget és magányosságot tapasztalt.

– Eminenciás uram, Fermoyle atya van itt – mondta O'Brien.

A bíboros fáradt közönnyel nézte a közeledő fiatal papot. Szóval ez volna a csiszolt stílusú, de teljesen hasznavehetetlen tanulmány fordítója. Nem volt kimondott ellensége a misztikának, de problémáitól nagyon távol állott és nem segített egyházkormányzati nehézségeinek megoldásában sem. Amikor annyi pénzügyi és szervezői, lelkipásztori munka és feladat van, miért nehezítik meg fiatal káplánok letűnt korok misztikus rajongásainak élményeivel és azok fordításával az ő dolgát?

Stephen térdet hajtott, hogy a csiszolt zafírgyűrűt megcsókolhassa. A bíboros egy pillanatig tartotta csupán csókra a gyűrűt, azonnal visszahúzta. Nem sok kedve volt a szertartásos fogadáshoz. Rögtön a tárgyra, az előtte fekvő kéziratra akart térni. Egy mozdulattal mutatta: ne álljon Stephen előtte, mint borjú az újkapu előtt, hanem üljön le egy székre, hogy mielőbb kezdhesse a vizsgálatot.

Asztalának csalhatatlan biztonsága mögül végigmérte a fiatal papot. Negyvenkét éves tapasztalat birtokában nézett mogyoróbarna szemeivel, melyek szinte szünet nélkül azt az egyet kutatták az előtte térdet hajtó, vagy meghajló papok hosszú sorában, hogy mire

tudná felhasználni őket. Mint a megfelelő munkaerő hiánya miatt küszködő üzletvezető, ő is egész nyíltan ezt a kérdést szegezte a látogatónak. „Mire tudnám jól fölhasználni?" Ujjai mellkeresztjével játszottak, míg alaposan szemügyre vette Fermoyle atyát. Megjelenése, magatartása kifogástalan, öltözéke rendes. (Glennon nem sokra becsülte a rendetlen, elhanyagolt, piszkos körmű, ápolatlan fogú és borotválatlan papokat.) Tartózkodó, szerény, engedelmes és tiszteletttudó. Külseje után ítélve jó benyomást kelt. Belső értéke? Glennon éles szeme azonnal észrevette Stephenen a szellem lobogását és a lelkesedést, ami fiatal papoknál elengedhetetlenül szükséges. A kézirat is azt mutatja (gondosan átolvasta az egészet), hogy kétségtelenül jó stílusa van, s ez független a végzett tanulmányoktól. Az ilyen tehetséges embert jól lehetne használni a bostoni érsekségen. Természetesen nem a jelenlegi formában, előbb le kell szállnia a misztikus magaslatokról a földi valóságok közé. De „A szeretet lépcsői" csak fordítás. Rá lehetne venni ezt a jó képességű káplánt, hogy ne foglalkozzék ezzel a témával. Hátha valami nagyszerű tollforgató embert lehetne faragni belőle? Talán még az egyházmegye lapjának, a „Monitor"-nak a szerkesztője is lehetne?

A jó vélemény egyáltalán nem látszott őeminenciája tekintetében és szemében. Még egy másik kérdésre kellett feleletet kapnia: mi a hibája ennek az embernek? Hiú, buta, pénzvágyó, vagy gerinctelen? A bíboros szándéka az volt, hogy megvizsgálja ezt az előtte ülő káplánt, gátlásos vagy öntelt, makacs vagy engedelmes, esetleg az orránál fogva lehet vezetni? Glennonnak kitűnő érzéke volt mások rejtett hibáinak kifürkészésére. „A szeretet lépcsői" c. kéziratot fölemelte, Stephen orra alá dugta és megkérdezte:

– Maga fordította ezt?

– Igen, eminenciás uram.

– Miért?

– Az eredeti mű nagyon megtetszett. Azért fordítottam angolra, hogy mások is élvezhessék.

– Miféle mások? – kérdezte Glennon kurtán.

– Mindazok, akik szeretik a lelkiségnek ezt az irányzatát.

– Szóval a kiváltságos lelkek. A széles néptömeg, a munkások, a szellemileg vékonypénzű emberek nem is érdeklik magát, ugye?

Stephen a gunyoros megjegyzésre elpirult.

– Ezt nem mondhatnám eminenciás uram.

– De a könyve ezt mondja. – Ujjával végigsiklott a fejezetek címén. – Hallgassa csak ezt a címet: Ockham borotvaéles családrdsága. Vagy: Alighieri és az édes szerelem, meg: Szent Ágoston kortéi. Remélem, nincs mersze magasan szárnyaló hajlamai ellenére sem azt mondani, hogy ezek a tanulmányok az egyszerű embereket, férfiakat és nőket a mennyország felé segítik?

Stephen ajkára éles válasz tolult. Könnyen rámutathatott volna arra, hogy Quarenghi műve irodalmi finomsága ellenére is végeredményben az első parancs kibővítése volt: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből!" Hát nem kötelezi az a parancs az „egészen egyszerű embereket" is? És hol találna több reményt a mennyországra az ember, mint éppen Isten szeretetében? Stephen világosan látta, hogy így nem felelhet, mert ez csak olaj volna a bíboros haragjának tüzére. Inkább szótlanul összeszorította ajkait.

Glennon jól ismerte a meghódolást, meg is követelte mindenkitől, hogy meghunyászkodó udvariasságot tanúsítsanak iránta. Semmiféle ellentmondást nem tűrt. Éles szemmel észrevette, hogy Stephen hallgatásában semmi félelem nincs. A bíboros könyvébe arany elismerés került Stephen neve mellé: végre egy rendkívüli egyéniség, aki tud engedelmeskedni anélkül, hogy meghunyászkodna, vagy duzzogna. Alig hogy gondolatban beírta a jó jegyet, Glennon jellemének másik oldala mutatkozott meg. Szokása volt, hogy miután megvizsgált és kipróbált valakit, cselekedeteinek rugóit próbálta föltárni. Hátha csak félrevezeti és megtéveszti a káplán fegyelmezett hallgatása? Az engedelmesség nem lehet talán a törtetés álarca is? A bíboros hosszabb keresztűz alá vette Stephent.

– Milyen kapcsolatai vannak a könyv szerzőjével?

– A római amerikai szemináriumban erkölcstan-tanárom volt.

– Róma! Hm! – A bizalmatlanság észrevehetően elhatalmasodott Glennon megfontolásaiban. – Bizalmas kapcsolatban voltak?

– Ilyen meleg szavakkal nem jellemezhetném. Nagyon csodáltam és tiszteltem őt. Eléggé jóindulatú volt irántam és néhány személyes figyelmességgel meg kedvességgel is kitüntetett.

– Mivel például?

– Könyveket adott kölcsön. Elkísérhettem a campagnai kirándulásaira. – Stephen nem sejtette, hogy mi az aprólékos faggatás oka és gyanútlanul válaszolgatott. – Kétszer-háromszor voltam a lakásán is. Irodalomról és bölcseletről beszéltünk.

– Politikáról, egyházpolitikáról is?

„Mit akarhat ez az ember?" – gondolta Stephen. – Csak úgy nagy vonalakban, eminenciás uram.

– Hallott valamit Msgr. Quarenghiről, amióta hazajött?

– Három levelet kaptam tőle. – Szeretett volna mindent aprólékosan megmagyarázni. – Az egyik levélben említi, hogy a háború miatti kényszerhelyzetben a tanári katedrát föl kellett cserélnie az államtitkárság íróasztalával. Giacobbi bíboros munkatársa.

Glennon fülcimpái égni kezdtek. Giacobbi nevének említése hirtelen felszöktette vérnyomását, koponyájában fájdalmat érzett, mintha fejszével fejbecsapták volna és bizalmatlanság, féltékenység fogta el. Gyanúja mégsem volt alaptalan! Míg ő a sötétben tapogatózott, ez a cselszövő káplán lassacskán a fényforrás felé haladt. A gondolat fölfedezése fölötti keserű örömében gúnyosan hozzátette.

– Mondhatom úgy, Fermoyle atya, hogy előőrsei a megígért amerikai kiadás folytán már Rómában vannak?

Ez a rosszindulatú gyanúsítás Stephent fölbőszítette. Kék Fermoyle-szeme Glennon barna tekintetébe merült anélkül, hogy szempillája megrebbent volna. Farkasszemet néztek, majd határozott keménységgel mondta.

– Semmiféle csalétket nem használtam, a könyv kiadására semmiféle ígéretet nem adtam. Mint egyszerű káplán, hogyan is adhattam volna? – Ez a gondolat teljesen kihozta a sodrából.

– Az egyszerű káplánt némileg meg lehetne kérdőjelezni – mondta Glennon. – Éppen az egyszerűség hiányzik magából, Fermoyle atya, mégpedig olyan mértékben, amilyennel papszentelésem óta még nem találkoztam, pedig azóta már jó néhány év eltelt. Kénytelen vagyok szemébe mondani, hogy karrierista.

Az igazságtalan vádra Stephen szótlanul lehajtotta a fejét. Erre nem lehet válaszolni.

– Megbocsátanám irodalmi becsvágyát, ezt a kétszázoldalas misztikus zagyvaságot, ha nem látnám nyíltan, milyen célra használja fel az egészet. Ennek az eljárásnak a jellemzésére van egy nagyon csúnya szó, amit eddig még soha nem volt alkalmam számra venni, de most önnek kimondom – és Glennon szavainak korbácsával végigvágott Stephenen –, Fermoyle atya, minden kertelés nélkül, hogy maga aljas, talpnyaló, hitvány, és a misztikus „Szeretet lépcsői" a törtetők kézikönyve.

A pokol tüze kialudhat, de egy Fermoyle-val így beszélni nem lehet. Stephen a haragtól falfehéren állt föl.

– Engedje meg, eminenciás uram, hogy távozzam. Papi méltóságom nem engedi meg, hogy ilyen gyalázkodást hallgassak.

– Nem engedi meg? – Glennon a feje búbjáig elvörösödött. – Uram, a maga papi méltósága azt hallgatja és engedi meg, amit az én bíborosi méltóságom mond önnek. Primo. Nem adom meg az engedélyt, amit kért. Írja meg csak előkelő vatikáni barátjának, hogy mi történt.

Őeminenciája fölállt, bár magasságából így értékes centimétereket veszített. Föltűnően rövid combjai még tömzsibbé tették és ötven font súlytöbblet a kopasz, kerek embert károsan kisebbítette.

– Secundo. Azonnal fölmentem jelenlegi beosztása alól a Szent Margit-plébánián. Úgy látszik egy kis gyógyírra van szüksége, Fermoyle atya, én pedig tudom jól, hogy mi kell magának.

Sarkon fordult, a nagy térképhez ment és az egyházmegye legészakibb csücskében egyedül álló gombostűre mutatott.

– Hétfőtől kezdve kisegítő lesz Stonebury-ben. Ócskább és roszszabb helyet nem tudok elképzelni sem. A templomot Szent Péterről nevezték el, olyan irónia ez, Fermoyle atya, amit az ilyen becsvágyó ember, mint ön, bizonyára megért. Ott E. E. Halley atya mellé helyezem, hogy helyette dolgozzék, mert mint plébános, ő teljesen kudarcot vallott. Mindkettőjüknek sok szerencsét és örömet kívánok egymáshoz.

Stephen szótlanul térdet hajtott, míg a bíboros búcsúzóul hozzáfűzte.

– Bár kételkedem benne, de lehetségesnek tartom, hogy Ned Halley majd alázatosságra neveli. – Szokatlan mélabú szelídítette meg Glennon haragos tekintetét. – Ha egyáltalán van köztünk, papok között szelíd és alázatos ember, akkor most alkalma nyílik, hogy megismerkedjen a bostoni egyházmegye legszelídebb és legalázatosabb, de egyben legszegényebb plébánosával.

MÁSODIK KÖNYV

A PLÉBÁNOS

I.

A Bostont és Maine államot összekötő vasút nashuai szárnyvonala volt 1918-ban Új-Anglia legócskább szakasza. A lichtburgi fekete szélmalmok után rendezett farakások, de annál rendetlenebb városok, kietlen, páfránnyal benőtt mocsaras területek, elhagyatott kőbányák között kanyargott New Hampshire határain. A bevándorló ősök büszke öntudattal ezt a területet foglalták le először, de fiaik már régen elhagyták nyugat bujább legelői kedvéért. Soha nem volt bőtermő és gazdag ez a vidék, most is csak arra várt, hogy visszavaduljon a bevándorlás korának páfrányos, bozótos vadonjává.

Stephen Fermoyle a Lichtburg–Nashua közti szerelvény 64-es számú kocsijának ablakában könyökölt és a táj magányos sivársága összeszorította a szívét. Az áprilisi eső kis patakokat mosott tisztára a füstös ablakon. Stephen egy darabig figyelte az esőcseppek kényszeredett versenyfutását az ablak széléig. Lehet, hogy érzelgős, erőltetett következtetés vagy hasonlat, de az esőcseppek utazása nagyon hasonlított az emberek hiábavaló ténykedéseihez. Mindig lesz zöldelő fű, piszkos ablakon legördülő esőcsepp és lesznek emberek, akiknek a szíve megszakad a száműzetésben, a szeráfok pedig a Trón körül folytatják a „Gloria in excelsis Deo" éneklését.

Stephen, míg a kinti szomorú tájat nézegette, megállt ennél az utolsó képnél. Nem volt szándéka, hogy akár egy pillanatig is elkeseredjen azért, mert Stonebury-be helyezték. Őeminenciája szórhatta a villámokat, mint Thor, a „villámok istene", Stephen nem érezte magát hibásnak és nem ijedt meg akkor sem, amikor az áthelyezés villáma lecsapott. Talán nincs benne alázat? Lehet. Csak a kis esőcseppre kellett néznie, hogy az ember fölismerje, előbb-utóbb mindegyik ugyanabba a tengerbe jut.

Természetesen fájt, amikor a Szent Margit-plébániáról távoznia

kellett. Nagyon fájt neki Monaghantól elszakadni. Dollár Bill minden erejével igyekezett közömbös maradni, hangja mégis rekedtebb volt mint máskor. Nem adott nagyszerű tanácsokat, nem figyelmeztette, hogy jó katona legyen. Amikor új bőrönddel lepte meg, csak ennyit mondott: „Jó hasznát veszi az utazáskor." Ez a pár szó, majdnem könnyekre fakasztotta Stephent. „Isten vele, Stephen, az ég áldja". A búcsúzásnál Monaghan szemei könnybe lábadtak. Amikor a plébánia kapujában borítékot adott Stephennek: „Adja át plébánosának", hangja különösen elcsuklott és alig tudta kimondani.

– Véletlenül se kövesse el azt a hibát, hogy a környezet miatt elítéli azt az embert.

Egy kövét, pufókarcú kalauz, akinek óraláncán a szabadkőművesek jelvénye fityegett, úgy lyukasztotta ki Stephen jegyét, mintha személyes sértés volna számára. A nashuai vonalon csak ritkán utazott katolikus pap, de ennek az egyetlen római katolikusnak a „betörése" erre a területre már bizalmatlanságot keltett. A kalauz visszament a poggyászkocsiba, hogy zavartalanabbul gondolkozhassék a nyakkendő nélküli emberek fölött. Csak időközönként dugta be fejét a szakaszba, hogy a következő állomásokat unottan elhadarja.

– Stonebury, Stonebury! – kiáltotta végül olyan hangsúllyal, amilyen az igazhívő számára ezt a nevet meggyalázta. Steve fogta a bőröndjét és kiugrott a kocsiból az állomás peronjára. Egy kissé hátrább a kalauz a hordár óvatos segítségével egy hordót görgetett az állomás kavicsos útján, aztán az asztmás vonat tovább szuszogott New Hampshire felé és otthagyta Stephent, meg a hordót a zuhogó esőben.

Az állomás ajtaja be volt zárva. Bekukucskált a távirda ajtaján. Egy távírógépet, félig üres jegytartót és egy dróttüskét látott, amin régi táviratok sárgultak. A jelek szerint mostanában nem járt ott ember. Éppen ki akart merészkedni a sáros kocsiútra, amikor egy sovány ló végigügetett a sínek mellett és együléses „kordét" húzott maga után. A kocsis feje fölött sárgás színű szakadozott ernyő virított, amin valami széna és takarmánykereskedő nevének töredéke volt olvasható. Az ázott lóból, a lyukas ernyőből hiányzott minden élet és szín. A tákolmány végelgyengülésben szenvedett.

A kocsis leugrott az ülésről és az összbenyomás egyszerre

megváltozott. Stephen még soha nem látott ilyen mozgékony és gyorskezű embert, akinek mozgásában a róka és ölyv, meg a bohóc mozdulatai ötvöződtek egybe. Csontos, barna ember volt. Testének színe sötét teára, szeme pedig a pótkávé-kocka színére emlékeztetett. Hatalmas bajsza az állandó bagózástól sötétbarna volt. Favágó-csizmát hordott. Barna kord nadrág, viaszosvászon mellény és fején olyan kalap, mintha valamelyik madárijesztő fejéről vette volna le.

Amikor meglátta a papi gallért, csak úgy, ujja hegyével biccentette meg a kalapját. Minden köszönés közül, amivel Stephen Fermoyle-t megtisztelték, ez tetszett neki a legjobban. Ez a barna ember bizonyára katolikus. Stephen viszonozta a köszöntést.

– Meg tudná mondani, hogyan jutok el a Szent Péter-templomhoz?

– Ezen a kocsin. Majd előtte megyek el. – Beszédén azonnal észre lehetett venni a kanadai francia hangsúlyt.

Stephen az ülés mögé akarta rakni bőröndjét, de a barna ember fölemelte hatalmas kezét.

– Előre jön. Oda a hordó megy. – A síneken át a kövér hordóhoz igyekezett, majd minden erőlködés nélkül a kocsihoz görgette. Szemmel láthatóan tetszett neki, hogy az erejét fitogtathatja. Bal tenyerébe köpött, jobb tenyerével eldörzsölte a nyálat s mintha csak pehelyvánkos lenne, fogta, térdét aláfeszítette, s a kocsira lódította. Amikor a kocsi rugói a súly alatt meghajoltak, a gebe hegyezni kezdte füleit.

– Istenemre, Napóleon arra gondol, hogy milyen jó lesz, ha maga, a hordó és én két mérfölddel odébb leszünk.

Stephen szabadon és jólesően lélegzett fel, amikor térdén a lópokróccal, feje fölött az ócska esernyővel, elindult vele a fogat. Hamarosan sziklavölgybe értek. A vidék jellemzője a gránit volt. Hatalmas tömbök az elhagyott bányák szélén. A nagy gödrök úgy hatottak, mint az emberkéz által sziklába hasított mély sebek.

Stephen szívesen megkérdezte volna kocsisát, hogy mi a története ennek az elhagyott helynek, de megvárta, amíg annak oldalpillantásai kérdéssé formálódnak.

– Maga Halley atya segítsége?

– Igen – mondta Stephen –, én vagyok az új káplán. Nevem Fermoyle atya. Magát hogy hívják?

– Hercule Menton. – Hercule megvakarta eltört ostorának nyelével lova farát. – Halley atyának nagy szüksége van emberre, mert úgy oda van, mint ez a Napóleon.

Az egész környék nagyon sivár volt. Stephen szóvá is tette.

– Miből élnek itt az emberek?

Hercule ostorának csonkjával egy földgyalu vázára mutatott.

– Amikor Merlin még követ fejtetett itt, minden jól ment. De most már vége a kőbányának.

Hangja szomorúságából kiindulva kérdezte Stephen.

– Szintén kőfejtő volt, Hercule?

– A legjobb robbantó az egész vidéken! – A művész beszélt belőle. – Az én munkám jobb volt, mint Merliné. Harminc, negyven lyuk egymás mellett! A dinamitos dobozt foggal nyitottam föl. – Hercule kézzel hadonászva, meg arcjátékával magyarázta meg, hogyan. Bajsza körül matatott egy képzelt dinamit patronnal. – Majd beletömtem a lyukba. – Néhány kézmozdulattal mutatta is. – Minden lyukat pontosan összekötöttem dróttal, azután a gyújtót teljesen ledugtam. Akkor azt mondta a hegy: Hercule, mit csinálsz velem? Azután elintéztem, és olyan darabokra ment szét, mint a földre esett borosüveg. – Hercule kávébarna szemei a lábánál a terepet nézték. Stephennek nevetnie kellett az előadáson.

– Így robbantotta föl régi állását is, ugye? Most mivel foglalkozik?

– Hegedűt faragok. – Hercule fájdalmasan rázta a fejét, mintha azt mondaná, hogy errefelé nem sokra becsülik az emberek a hegedű faragását. Egy kissé előrehajolt és az ülés alól kihúzott egy fejszenyelet. – Ha nem megy a hegedűkészítés, hát különb nyeleket faragok, mint amilyeneket a boltokban lehet vásárolni.

Stephen kézbevette a nyelet. Kissé görbült, mint a farka végére támaszkodó kígyó teste.

– Hercule, ez valóban nagyszerű munka, de honnan veszi a balta fejét?

Hercule nagy ívben hátraköpött a hordó felé, aminek súlya alaposan lenyomta a rugókat.

– Nagyban vásárolom Bostonban. Egy tucatot öt dollárért. – Vidám mozdulattal, mintha a fejszét csinálná, Stephen elé tartotta kezét. – Egy dollár csupán – mondta és a jókedv úgy sugárzott minden pórusából, mint a juharfa kérgéből a szirupos nedv.

– Még a duplája is olcsó lenne – nevetett Stephen. Jóleső érzéssel

töltötte el, hogy ez a kiérdemesült robbantó, hangszerkészítő és nyélfaragó nagyszerű barát lenne a magányos szigeten és az egyházközségben.

Stonebury Centeren kocogtak át, ahol három út keresztezte egymást, de már régen elfelejtették, hogy miért. A bekerített városi réten rácsos zenepavilon állt, előtte két öreg ágyú a polgárháborúból. A város legmagasabb épülete egy kétemeletes ház, amelyiknek egyik emeleti ablakán aranyos I. C. C. F. állt. Jobbra fordultak. Hercule kocsija néhány mustársárga ház előtt kocogott el. New-England, de minden olyan koszos, amilyen csak lehet. Egyszerűség, de alapos átfestésre lenne szükség.

Már szürkülni kezdett, amikor Hercule szürkés kőtömegre mutatott, jó mérföldnyire a város háta mögött, egy kis domb oldalán. „San'Pierre" – magyarázta és megállt. – Azt hiszem, hogy Napóleonnak nagyon meredek lenne a hordóval. – Stephen leugrott a homokfutóról.

– Bocsáss meg, Napóleon, életem legszebb kocsikázásában volt részem. Ennél szebbet el se képzelhettem volna. Köszönöm, Hercule. – Stephen kezet nyújtott. – Isten áldja mindkettőjüket.

– Merci, mon père! Gyí!

Amint a domboldalon fölment, lassan kibontakozott előtte új temploma. Gránitból épült. Még legalább ötszáz évet kibír. Ez a tartósság sivár komolyságot kölcsönzött ennek is, mint minden tartósnak szánt dolognak. Stephen körüljárta a templomot, amint a turisták a romokat szokták. Valóságos vízesés zúdult alá a lyukas csatornából. A színes ablaküvegek itt is, ott is hiányosak voltak. A tömzsi, alacsony torony tetején a kereszt jobb karja hiányzott. A sarokkőnél kissé lehajolva elolvashatta a római számokkal írt évszámot: MDCCCLXXII, és a kisebb betűkkel írt latin mondatot: „Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam."*

Ennek a megdönthetetlen ígéretnek a hangulatával ment Stephen a harminc méternyire lévő plébánia felé. Átfázva, éhesen kopogott a kőház ajtaján. Jól esett volna a meleg vacsora. Másodszor is kopogott. Sehol semmi nesz. Kinyitotta a csikorgó ajtót és nedves, áporodott szag csapta meg.

– Halley atya! Halley atya! – kiáltotta.

* „Te Péter vagy, azaz kőszikla és én erre a sziklára építem Egyházamat.

Még mindig semmi felelet. Szellőzetlen helyiségeken keresztül ment a konyhához. A házvezetőnő nagyon süket lehet. A piszkos tűzhely, a hideg asztal azonnal elárulta, hogy nincs házvezetőnő. Egy nikkel óra állt a csap fölött. Fél hatot mutatott és hallhatóan ketyegett. Valakinek csak kell itt élnie, valaki csak fölhúzta ezt az ébresztő órát! Stephen megmosta kezét a vas csapnál és valami ennivalót keresett. Templomi egerek is megvetéssel fordítanának hátat az itteni éléskamrának. Hosszas keresés után talált egy kanálnyi teát, darab füstölt halat és kevéske kenyeret. Tüzet rakott, az edényben vizet hozott és teát főzött. Két csésze forró teát ivott, egy kis kenyérhéjat rágcsált hozzá. A halat érintetlenül hagyta.

Az óra mutatói éppen fél hetet mutattak, amikor meghallotta a ház ajtajának csikordulását. Várakozásteljesen állt föl, hogy plébánosát köszöntse. A házigazda nyugodt léptekkel jött. Kinyílt a konyhaajtó és Stephen Fermoyle megpillantotta Ned Halleyt teljes életnagyságban.

Csont és bőr volt. Az idős pap nedves kabátját, sáros cipőjét is beleszámítva nem lehetett több ötven kilónál. Haja hófehér, fogai hiányoztak. Ajka teljesen beesett és mélyebbnek látszott, mint szenvedélyesen élénk szemei. Fehér szemöldökét udvarias bocsánatkérés jeléül magasra fölhúzta, mintha csak azt mondaná: „Bocsássa meg mindazt amit itt lát" és hangtalan kézmozdulattal körbe mutatott. Ebben a mozdulatban a szegénység és saját maga fáradtsága is benne volt.

Ned Halley a kályha közelébe állt és ritka örömmel melengette kezeit. – Este jól esik a meleg – mormolta gondolataiba merülten. Hogy más valaki fűtött be és öntött neki egy csésze teát, föl se tűnt az öreg papnak.

– Tessék, atyám! – mondta Stephen. – Üljön csak le, igya meg előbb ezt a teát, utána rögtön fölmelegszik. – Segített levetni az átázott, nehéz kabátot, a maradék kenyeret fölszeletelte. Ned Halley az asztal mellé ült, elmondta az evés előtti imádságot és ajkához emelte a forró teával telt csészét. Mivel a nagyon száraz kenyeret nem tudta megrágni, a teába mártogatta, s úgy ette meg.

– Nem enne egy kis halat is, atya? – Majdnem azt mondta Stephen: nem enné meg a halat is?

– Köszönöm ez elég, délben tartom a főétkezést, de ha ön óhajtja a halat, tessék, fogyassza el.

– Nem, nem – tiltakozott Stephen, miközben a tüzet élesztgette. Ned Halley is befejezte szegényes vacsoráját egy keresztvetéssel. Nagyokat hallgattak. Steve nem tudta, hogy a plébános csak udvarias-e, hogy nem kérdezi meg, ki ő valójában, vagy pedig tudja már és tovább nem érdekli. Lehet, hogy mindezt a kimerültség okozza csak. Ned Halley közben elszunnyadt a tűz mellett.

Amikor fölébredt, Stephen átadta neki a Monaghan által küldött borítékot, meg saját papírjait. Az öreg pap hamarosan átolvasta őket. Ez azt bizonyította, hogy szellemileg még teljesen friss.

– Öreg barátom, Monaghan atya írja, hogy rendkívül tehetséges káplán. A hízelgés nem tartozik William gyöngeségei közé. Ezért meggyőződésem, hogy úgy igaz, amint írja. – Miután ezt a tökéletes érvelést befejezte, Ned Halley fölállt. – Isten hozta Stonebury-ben, Szent Péter templomában, Fermoyle atya. – Bizonytalan léptekkel a konyhaajtó felé ment. – Ragaszkodom hozzá, hogy megegye a halat, atyám. Bizonyára éhes a hosszú utazás után.

Stephen kemény ágyán álmatlanul forgolódva alig várta már, hogy hajnalodjon. Mit kell ebben az új egyházközségben fölfedeznie? Mennyit kell még tanulnia, hogy öreg plébánosát megértse? Félig-meddig azt gondolta, hogy részeges papot talál itt, akit az alkohol miatt tettek ide. Ez a törékeny pap nem részeges, hanem a teljes önmegtartóztatás és lemondás ölt ki belőle mindent, kivéve szellemének frissességét. Még csak nem is eszik! Stephen az éhség miatt nem tudott aludni. Gondolatai Ned Halley különös egyénisége körül jártak. Mivel vonta magára a bíboros haragját? Mi lehetett annak az oka, hogy így elszakadt minden valóságtól, hogy sem egészségével, sem öltözékével nem törődött? Talán szelleme eltompulása? Nem! Abból ítélve, ahogyan Monaghan levelére válaszolt, teljesen kizárt dolog. Milyen jellembeli hibája lehet ennek az embernek és hogyan lehetne ebből kigyógyítani? Stephen éhesen forgolódott, gondolatai ezeket a kérdéseket boncolgatták és már alig várta, hogy pirkadjon.

Hatkor fölkelt, hideg vízben megmosakodott és a templomba sietett. Az volt a terve, hogy misézik, majd a városba megy, hoz valami élelmiszert és reggelit készít a plébános és a maga számára. Amikor a sekrestye ajtaját kinyitotta, látta, hogy Ned Halley már a miséhez készül és éppen az albát veszi fel. Ste-

phen szótlanul vállalta a ministráns szerepét és előtte ment az oltárhoz.

Amikor belépett a templomba, azonnal szembeötlött annak elhanyagoltsága. A tetőn és falakon hatalmas beázások, penészfoltok. Sok pad már korhadozott, a keresztút, meg néhány szegényes fa dombormű ferdén függött a falon. Két oszlop hiányzott az áldoztató rácsnál, az oltárszőnyeg pedig rongyos volt. Az oltárt is újra kellett volna festeni. Az oltárterítő nagyon elhasznált, a kehely foltos, elhanyagolt, a misekönyv szamárfüles, szakadozott volt.

Mégis, Stephen számára nagy élményt jelentett, hogy Ned Halleynek ministrálhatott az elhanyagolt, piszkos oltárnál. A rojtos miseruha, a foltos kehely csodálatosan átváltozott, amikor az öreg pap sovány kezével keresztet vetett a lépcsőima elején. Az enyészetre szánt földi test átszellemült, szinte fénylett, amikor Ned Halley alázatosan megújította a Golgota titokzatos áldozatát. Később megköszönte Stephen segítségét és kedvesen viszonozta.

– Köszönöm, atya, most majd én ministrálok.

Ned Hally jámborságának hatása alatt ment vissza Stephen a plébániára az öreg pap oldalán. Nagyon szerette volna magára vállalni a lelkipásztori munka testi megerőltetést kívánó részét és várta, hogy plébánosa útbaigazítsa, s kijelölje munkakörét. Ebben az órában azonban Ned Halley-nek az volt az egyedüli kívánsága, hogy csöndben, zavartalanul elmélkedhessen a mise után. Dolgozószobájába lépett, letérdelt a kopott imazsámolyra és kékeres kezeibe rejtette arcát.

Stephent farkaséhség gyötörte. A hal! Felét azonnal meg kell ennie. Kinyitotta az éléskamra ajtaját és egy kis deszkán nem egy, hanem két füstölt sügért talált. Két nagy kanadai rozskenyér és maroknyi durván őrölt kávé volt mellette. Kenyér, hal, kávé. „Miracle du jour!"*

Stephen megfőzte a kávét, megterített mindkettőjüknek és várta Halley atyát. Hosszas imádkozás után végre előkerült, leült a konyhaasztalhoz és mint valami fogatlan Illés, természetesnek vette az égből küldött kenyeret. Stephen megvárta, míg a kávéba mártott kenyérhéjat lenyeli és csak azután mert előállni egy kérdéssel:

– Nem volna kifogása ellene, ha szétnéznék a plébánián?

– Egyáltalán nem. Tegyen mindent a legjobb belátása szerint.

* A nap csodája.

Egy pillanatig elgondolkozva hallgatott. – Azt hiszem, egy kissé nehezen fogja a híveinket megtalálni.

– Azért talán, mert a vidéken szétszórva élnek?

– Nem – mondta Ned Halley –, egy helyen laknak, de ezt a helyet nagyon nehéz megtalálni.

– Nagyon titokzatos, egészen kíváncsivá tesz.

– Egy kissé zavaros a dolog – mondta a plébános. – A plébánia területe nagyjából megegyezik Stonebury város területével. A valóságban azonban híveinket egy rakáson találja a sziklás völgyben, amit L'Enclume-nek hívnak.

– Érdekes név.

– Francia szó, üllőt jelent. – A plébános épp olyan jó társalgó volt, mint mások, ha kedve támadt hozzá. – Húsz évvel ezelőtt a Merlin-bányák idejében jólmenő kocsma és kovácsműhely volt ott. A Stonebury-i állomáshoz nehéz gránáttömböket szállítottak, s az ökrös szekerek ott pihentek meg. A szükséges javításokat elvégezték, kicsit iddogáltak. A vendéglő már jó régen leégett és nem javítanak tengelyt sem a kovácsműhelyben. A francia kanadaiak, akik akkoriban a kőbányában dolgoztak, még most is görcsösen ragaszkodnak ehhez a helyhez.

– Mivel foglalkoznak mostanában?

– Nem sok munkájuk akad. Nyáron áfonyát szednek, télen jeget törnek, néhány favágó is akad köztük. Most már megértette, hogy miért olyan elhagyatott a templom.

– Hogyan jutok L'Enclume-be, atyám?

– Majd megmutatom. – Ned Halley a plébánia hátsó ajtajához vezette új káplánját, s mély, erdős völgy felé mutatott.

– L'Enclume a völgy másik végén fekszik. Én magam sohase megyek ezen a rövidebb úton, mert veszélyes, mocsaras. Sokkal okosabban teszi, ha a köves úton megy, amelyik házunk előtt vezet el. Háromnegyed mérföld után forduljon balra, az elágazó úton. Azon menjen addig, amíg a kormos kovácsműhelyhez nem ér. Akkor már megismeri az emberek arcszínéről és beszédjéről, hogy L'Enclume-ben jár.

– Remélem, hogy odatalálok.

– Nem kétlem. – Ned Halley ujját gondolkozva ajkára tette. – Egyetlen egy dolgot tanácsolok csupán. Ez inkább figyelmeztetés. Jól tenné, ha nem tenné be azokba a házakba a lábát, hacsak külön

nem hívják. Olyan leírhatatlan nyomorban élnek és ha a pap ajtajukon kopog... – az öreg pap kereste a szavakat, hogy finoman fejezze ki magát – képzelheti, mit gondolnának, atya...

– El tudom képzelni – mondta Stephen. Gondolatai Monaghannek a lelkipásztori látogatásokról alkotott véleménye és Glennon bíborosnak Ned Halley-ről mondott szavai között csapongtak. „Látszólag tehetetlen." Mindkettőnek igaza van a maga szempontjából, – de a finomlelkű Ned Halley-nek is igaza van, ám ezt se Glennon, se Monaghan nem értheti meg.

*

Stephen jó negyedórás gyaloglás után megtalálta a völgyet. A köves úton elhaladt a daruk roncsai, az öreg gőzgépek rozsdás kazánjai mellett, melyek békésen rozsdásodtak a csöndes bánya szélén, ahol valamikor fúrók, kalapácsok vidám zaja hangzott. A munkahely most roncstemető volt.

Mi történhetett itt? És mikor? Ki tudná elmondani a régi munkások közül a szomorú történetet? Önkéntelenül megfordult abban a reményben, hátha meglátja Hercule kocogó, ócska kocsiját. Teljesen üres volt az út. Hol, merre lehetnek az emberek? – csodálkozott, amikor meglátta a szokatlan, halott tájat.

Balra ment az ösvényen, úgy, amint Ned Halley tanácsolta. Az első útbaigazítást, a kiégett kovácsműhelyt megtalálta. Hatalmas kőkéménye még állt, de a nagy üllő, amiről a hely nevét kapta, a romok között fölborulva hevert. Az élettelen dolgok a legelszomorítóbbak. Még ötven lépést haladt előre és a kovácsműhely embertelen pusztaságából egy élettől és lármától hangos, óriási körszínház színpadára lépett.

Éppen előtte nyílt ki legyezőszerűen a három oldal felé emelkedő hegy és oldalán úgy helyezkedtek el egymás fölött a kátránypapírral fedett deszkabódék, mint a stadionban a padsorok. Az első tavaszi nap melege kicsalogatta házaikból a nyomorúságos viskók lakóit; fejkendős asszonyok csíptetővel a szájukban szegényes fehérneműjüket akasztották ki száradni a lelógó kötelekre. A férfiak sötét agyagpipákból pöfékeltek a viskók rozzant bejárata előtt, vagy meredek létrára mászva javítgatták a lyukas háztetőt darabka bádoggal, vagy deszkával. Disznók, tyúkok, kutyák özönlöttek ki a téli odúkból és a sáros hegyoldal felé szaladtak. Stephen úgy érezte, hogy hatalmas hangyaboly lábánál áll.

Senki sem figyelt föl rá, amikor a sáros utcán le-föl sétálva alaposan szemügyre vette L'Enclume házait és lakóit. Ezektől egyházi adót szedni reménytelen, kilátástalan eset, tőlük adományt kívánni képtelen gondolat. Ellenséges magatartásúak és nagyon bizalmatlanok. A gyerekek elfutottak előle, a férfiak nem köszöntek, amikor Stephen feléjük közeledett. L'Enclume nem költői és festői hely, ahol a falu vezetője tisztelettudó alattvalóitól körülvéve adja át a lelkipásztornak a szorgos munka idei első gyümölcseit. Itt a valóság sokkal szomorúbb és lehangolóbb volt, amint azt Stephen elképzelte.

Most nehezedett csak rá igazán száműzetésének súlya. Itt, az ellenséges érzületű emberek között kell „kikovácsolnia" a maga és ha lehetséges, az itteniek lelki üdvét a valóság borzalmas üllőjén. Hogyan lásson neki? Monaghan családlátogatásain okulva legszívesebben azonnal kopogtatott volna ezeknek az embereknek az ajtaján, hogy apró szeretetszolgálatokkal megtörje ellenállásukat, de nem tehette meg, nehogy zavarba hozza őket a látogatásával. Legalább Hercule Mentonnal találkozna, talán ez a jókedvű barna fickó tanácsot tudna adni, miként nyerhetné meg ezeknek a bizalmatlan bennszülötteknek a szívét, vagy miként kaphatna legalább egyetlen barátságos mosolyt.

A levelesládák oszlopainál több pipázó férfi állt. Megkérdezte tőlük:

– Nem tudnák megmondani, hol lakik Hercule Menton?

A férfiak sötét tekintettel figyelmeztették egymást hallgatásra és egyik a másik után elódalgott. A bántó udvariatlanság és tiszteletlenség láttán Stephennek kedve lett volna egyet vállánál fogva jól megrázni. Már azon a ponton volt, hogy megteszi, amikor éktelenül éles csengőszót hallott. Megfordult és a sáros út közepén csodálatos kocsit látott. Valamikor fehér lehetett, most azonban az idő meg a sár csíkokat festett rá. Az oldalán fekete fölírás: Victor Thenard, hús és élelmiszer. A kocsi hátulján véres köténves férfi állt, bárdját a hentesek hivatásos könnyelműségével táncoltatta ujjai között, s közben egy öreg, rágós ökröt darabolt föl. Stephen közelebb ment hozzá, belsőség és kolbászok lógtak egy kampón. A férfi abbahagyta a darabolást, újból csöngetett és harsány hangon kiáltotta: „Viande de boucherie, bas prix"*. A csengőszóra az asszonyok kirohantak az

* Szeletelt hús, olcsó áron.

ócska vityillókból. Fekete kendőt tettek a fejükre, a kocsi mögött sorbaálltak és egy-egy darabot vásároltak a húsból, miközben egymással és a mészárossal hangosan beszélgettek. Az asszonyok lármája, a húsos kocsi körül zsibongó tolongás olyan volt, mint valami nyomasztó álomkép, boszorkánytánc, vagy valamiféle bálványimádás.

Szinte megfélemlítve, bátortalanul húzódott vissza Stephen a hentes kocsijától. Nem szabad, hogy az utálkozás legyőzze. Tovább haladva szomorúan gondolt arra, hogy a nehéz anyagi körülmények mennyire megváltoztatják az emberek magatartását. Ez bizony alaposan megkérdőjelezte eddigi elképzeléseit. Amikor lassan fölment a domboldalon, rájött, hogy milyen nehéz a test nehezékével, az örökös éhséggel, a szenvedélyekkel, vagyis emberi mivoltunk pogygyászával megterhelt lelket elfogadni olyannak, amilyen és az üdvösség felé vezetni. A domb magaslatáról Breughel-i kép tárult eléje, amikor L'Enclume lakóit nézte, amint azok mindennapi, egyhangú kötelességeiket végezték. – Mit várhatok ezektől? – kérdezte magában. – Nagyvilági magatartást, szellemes társalgást? Vallásosságot? – Megértés, sajnálkozás kerekedett fölül benne. Akármilyen módon próbál is a közelükbe férkőzni, minden esetben a legegyszerűbb emberi megnyilatkozásokra kell szorítkoznia.

Amikor Stephen megfordult, maga előtt látta a hosszú völgyet, amit Ned Halley mutatott. A másik végén állt a Szent Péter-templom vaskos tömege. A plébános figyelmeztetésével nem törődve elindult a rövidebb úton, keresztül a mocsáron. Keskeny ösvény vezetett át a bozótokon a mocsárig, ahol a fák is derékig vízben álltak. A mocsár félig-meddig zsombékos ingovány volt, amit zuzmó és tőzeg nőtt be. Stephen lehajolt, hogy egy maréknyi zuzmót kitépjen. Csodálkozott, hogy milyen erősen kapaszkodtak a gyökerek az iszapos talajba. A földdel érintkező dolgok szívóssága! Amikor közelebbről megvizsgálta a zuzmót, látta, hogy sűrű szövedék, sokkal sűrűbb, mint valami szögesdrót gombolyag. Megszagolta. A rothadás bűze keveredett az élet illatával.

A talaj enyhén emelkedett, és a zsombék a fenyőerdőnél megszűnt. Méltóságteljes, hatalmas törzsű, súlyos ágú fenyőfák sorakoztak. Az erdőben zöldes félhomály volt, csak itt-ott pásztázott át az ágak között egy-egy fénynyaláb. Stephen ismerte a hasonlatokat, amelyek a költők ajkain születtek, erdei élmények után. Mi a titka ennek az

erdőnek? Ez az a sötét erdő, amelyben Dante találkozott Vergiliusszal, aki elvezette a pokolba és a purgatóriumba? Nem Grendel hegyi erdeje, vagy a bozótos-szövevényes csalit, amely Jason aranygyapját rejtegette? Stephen elhessegette ezeket, mint mesterkélt és ide nem illő párhuzamokat. Élvezte, hogy valami más, személyes mondanivalója van ezeknek a fenyőknek, de ez az értelme előtt egyelőre még izgalmas titok marad.

A puha fenyőtű- és tobozszőnyegen állva nézte a fák koronáit, amelyek hatalmas kandeláberként meredtek az ég felé. Bármi titkot rejtsen ez az erdő, előre érezte: gyakran jön majd ide breviáriumot elmondani, vagy hogy emberi számkivetettségéről megfeledkezzen és a papi föladatain elmélkedjen. Az erdei ösvényen keresztül egy meredek dombhoz ért. Ez vezetett ki a hosszú völgyből a Szent Péter-templom hátsó kapujához. Új munkahelyén teljes körutat tett. Szegénységgel, elesettséggel, nyomorral és közönnyel találkozott. Fölfedezte a helyet, ahol munkálkodnia kell, s ahol a sors erősebbé, ellenállóbbá edzi.

II.

A Szent Péter-plébánián sokkal nagyobb volt a nyomor, amint azt Stephen elképzelte. A telep lakóinak még saját tisztes megélhetésükhöz sem volt elegendő pénzük, nem hogy a papnak is tudjanak belőle valamennyit adni. Senki sem fizetett a templomi padokért használati díjat. A perselypénz fejenként két cent volt. Egy esős áprilisi vasárnap a perselypénz kilencvenkét cent volt összesen. Maga az Úristen sem tudott volna ebből az összegből egy plébániát fenntartani. Azon a napon, amikor Halley atya a hivek bőkezűségét kérte és péterfilléreket gyűjtött, a hívek 185 centet adományoztak. Ezt az összeget egészítette ki a plébános nagy komolyan néhány pénzdarabbal úgy, hogy Stephen két és fél dollárt küldhetett az egyházmegyei gazdasági hivatalba.

Fermoyle atya élvezettel töltötte ki a pénzesutalványt, mert elképzelte a bíborost, amint a kimutatáson végigszánt ujjaival és meglátja: Stonebury, Szent Péter, 2 dollár ötven cent. Bizonyára kisebb gutaütést kap őeminenciája.

Stephen azon csodálkozott, hogy a plébános minden készpénz nélkül gazdálkodik. Valahogy csodálatosan tudta beosztani a hívei-

től kapott morzsákat. Egy tojás Berta Crèvecoeur-től, egy füstölt keszeg, vagy egy amerikai rozskenyér Agatha d'Eontól. A napi főétkezés egy tányér borsóleves volt, amit Bouchard és Leblanc kisasszonyok titkon csempésztek az éléskamra ablakába. Az öreg ember valahogy csak eltengődött ezen a táplálékon, de Stephent kínzó éhség gyötörte és elment a boltba, hogy utolsó huszonöt dollárján tápláló ételeket, rizst, kávét, konzervet vegyen. Arra nem mert gondolni, hogy mi lesz, ha ez elfogy.

Kétségbeesetten igyekezett utat és módot találni, hogy az egyházközség jövedelmét valahogyan megszaporítsa. A szokásos mód, a bridzs-társaság vagy az egyházi bazár itt szóba se jöhetett. L'Enclume-ben senki sem bridzsezett, senkinek sem volt pénze arra, hogy haszontalan bazári lim-lomot vásároljon. Egy pillanatra megvillant benne a gondolat, hogy tréfás S. O. S. jelzéssel Corny Deeganhoz fordul: „Save Our Souls", „mentsétek meg lelkeinket" egy kis készpénzzel. De elhessegette a gondolatot, mert a jó lovag Dublin és Róma között zarándokúton volt, hogy itt egy rombadőlt apátságot építsen újjá, amott pedig egyházi kapcsolatainak szakadozott kötelékeit állítsa helyre. Hová fordulhatna kérő szóval szerényebb keretek között?

Monaghantől használt miseruhát, kehelykendőt kért. A levélre expressz csomag jött a kért holmikkal és húszdolláros csekkel Halley atyának, „különleges célokra". Már majdnem sikerült rávennie a plébánost, hogy kijavíttassa a templom csatornáit, amikor egy kolduló barát (az az Ambrus atya, akivel Stephen a bíboros előszobájában találkozott) éppen arra járt. Ned Halley átírta a csekket Ambrus testvér nevére, hogy a „szegény ember a nigériai hegyvidéken folytathassa munkáját" – amint azt később megmagyarázta Stephennek.

Az ilyen ötletek ellen nem lehetett érvelni. Az is igaz, hogy húsz dollárral nem lehetett volna a Szent Péter-plébánia anyagi gondjait megoldani. A plébánosnak először is akármilyen csekély, de rendszeres jövedelmet kellene biztosítani. Ennek föltétele azonban az, hogy a telep lakóinak keresete legyen. Ahhoz, hogy munkalehetőséget teremtsen, mindenféle tervvel foglalkozott. Így arra gondolt, hogy a szanaszét heverő sziklákat össze kellene zúzni és a kőzúzalékot útépítéshez lehetne használni. Amikor érdeklődni kezdett a lehetőségek felől, azt a választ kapta, hogy Stonebury-nek nincs elég tőkéje a zúzda felállításához, meg nincs szüksége kőtörmelékre. Eredmény:

semmi. Egyik sétája alkalmával a sziklás hegyoldalon fényeslevelű borostyánt látott. Tudta, hogy a kertészek koszorúkötéshez használják. Reményteljesen vitt egy marokra valót a lichtburgi virág nagykereskedőhöz. Az megmondta neki, hogy szép a levél, kellene is neki, de törvény tiltja a növény kereskedelmi felhasználását.

Az egyházközség bevételének emelésére irányuló minden kísérlete kudarcba fulladt. Közben a vasárnapi perselypénz is mindig csökkent. Így tudta meg, hogy a telepen is ínséges napok járnak mindaddig, amíg az áfonyát nem lehet szedni. Amikor minden reménye, pénze, élelmiszerkészlete a mélyponton volt, olyan ötlete támadt, ami aranybányának látszott.

Éppen egy hosszú és hiábavaló útjáról tért haza a völgyön át, amely L'Enclume és a Szent Péter-templom között terült el. Óvatosan ment át a süppedős mocsáron és elérkezett a fenyveshez. Az erdő szélén két fejsze ütemes csengését hallotta. A zöld félhomályban látta, hogy a hatalmas fa törzsét két férfi döngeti éles fejszével olyan ügyesen, ahogy csak kanadai favágók képesek erre. Éppen fadöntéshez készültek. Két másik hatalmas fa már a földön hevert, mellettük motoros fűrész állott.

Amikor Stephen a nyiladékba lépett, az egyik ember elkiáltotta magát és úgy eltűnt a zöldes homályban, mint valami megriasztott őz. Társa meglepetten nézett föl és amikor meglátta a papot, térdreesett és halálraváltan verni kezdte a mellét. A térdelő férfi Hercule Menton volt.

– Bocsásson meg a szegény favágónak! – könyörgött Hercule, amint Stephen közelebb ment. – Ez csak a harmadik fa. Bocsánat, seigneur.

– Miért kér tőlem bocsánatot? – Stephen sehogyan sem értette. – Álljon föl, jó ember, és ne térdeljen előttem.

A bajszát bűntudatosan lógató Hercule fölállt.

– Magáé ezek a fák? – kérdezte Stephen.

Hercule a fejét rázva mondta:

– Nem!

– Kié?

– A templomé!

– Azt mondja, hogy ez az erdő a Szent Péter-plébániáé?

Hercule bólintott.

– Körülbelül húsz éve hagyta Vincent Trudeau ezeket a fákat a templomra. – Hercule bizalmaskodva folytatta és enyhítő körülménynek szánta: – Már a múlt évben megmondtam Halley atyának, hogy Lichtbury-ben ölenként tizenhárom centet fizetnek a fenyőért.

– El is hiszem! Bizonyára az volt a szándéka, hogy a fát eladja és az árát Halley atyának átadja.

Amikor Hercule látta, hogy ilyen kedvező magyarázattal megúszsza a dolgot, megkönnyebbülten mosolygott.

– Oui, így gondoltam én is!

– No, csak óvatosabban ezzel a nagy jóakarattal – mondta Stephen. – Halley atyát majd előkészítem erre a meglepetésre. – Százezer láb fenyőfa árának kiszámítása engedékennyé hangolta Stephent a hegedűfaragó, robbantómester, fatolvaj iránt. – Kérem, Hercule, erről egyelőre ne szóljon senkinek. Azt hiszem, hogy a dolgozni szerető telepi férfiaknak ismét szerezhetünk munkaalkalmat.

Még aznap este, a szokásos tea és füstölthal vacsoránál Stephen szóbahozta Ned Halleynek a fenyőerdő kivágatásának tervét.

– A faluban mondták – kezdte –, hogy a plébániához szép fenyőerdő tartozik.

– Fenyőerdő? – A hosszan elnyújtott kérdés a beteg hangos gondolkodásához hasonlított, aki arra próbál emlékezni, hogy mikor vett be utoljára gyógyszert.

– Igen, a völgyre gondolok.

– Emlékszem rá. Karácsonykor onnan szoktunk zöld gallyat hozni. Nagyon szép fák vannak ott.

– Szép és értékes fák. Tudja azt, atya, hogy tízezer dollár értékű fa van az erdőben?

– Nem is sejtettem.

– No, majd meglátja – gondolta Stephen. – Vettem magamnak a bátorságot, és plébániánk egyik hívével, Hercule Mentonnal beszéltem is róla.

– Ó, Hercule, kedves ember, jó barát. Alkalomadtán mindig gondoskodott tüzelőnkről.

– Hercule biztosított arról – találta ki hirtelenjében –, hogy néhány barátjával a következő hónapokban több száz dollár értékű fát tudna kitermelni.

Ned Halley nem akarta káplánja jó kedvét elrontani, de a favágás ötlete nem tetszett neki.

– Miért kellene fával kereskednünk? – kérdezte szelíden.

– Miért? – kérdezett vissza Stephen és már a nyelve hegyén volt, hogy kimondja: azért, hogy a templomot kijavíttassuk és a szentségi Jézus számára méltóbbá tegyük. Hogy segítsünk magunkon és kötelességünket jobban elláthassuk a betegek mellett. Hogy meglegyen a mindennapi kenyerünk.

Monaghan krokodílus bőre kibírta volna ezeket az érveket, de Stephen lelkesedését a fakereskedésért Ned Halley fáradt szemeiben lakozó komolyság kioltotta.

– Ez csak terv volt az egyházközség jövedelmének a növelésére. – Minden más támadás lett volna Ned Halley magatartása ellen.

– Köszönöm az ajánlatát. – Semmi több, semmi gunyoros megjegyzés, hogy: „én vagyok a plébános". Egyetlen magasztos szó nem hangzott el a szegénység erényéről. Nem szabadkozott a múlt és a jelen szegénysége miatt. Egyszerűen pontot tett a képtelen terv végére.

Olyan szelíden történt, hogy ebből megtanulta, miként kell elmélyedni az igazságban úgy, amint azt Assisi Szent Ferenc vagy Alfeo Quarenghi tette. Belátta, hogy ez a jelentéktelen, egyszerű pap valóban hisz azokban a kincsekben, amelyeket sem a tolvajok ellopni, sem a rozsda és moly megemészteni nem tudnak. Ned Halley nem idézte Máté evangélistát, hogy ne legyen tarisznyátok...

Ő valóban az az ember volt, akinek nincs semmije és aggódás nélkül vállalta, hogy lelkét mulandó kincsek ne terheljék. Ned Halley gondtalansága Stephent is gondtalanná változtatta. Attól az estétől kezdve, a kenyér és halvacsora után nem aggódott többé a pénz miatt. Rájött, hogy pénz nélkül is lehet nagyszerűen élni, vagy legalábbis úgy, hogy az ember nem foglalkozik vele nagyon sokat. Megállapította, hogy a plébánia anyagi bevételének növelésére fordított energia szellemi erejének pocsékolása volt. Az a meggyőződés, hogy majd csak lesz valahonnan pénz is, és ha nem, az sem olyan nagy szerencsétlenség, élete végéig elkísérte Stephen Fermoyle-t.

Hercule Menton érdeklődését az erdőirtással kapcsolatban udvariasan elutasította és elkezdte igazi lelkipásztori munkáját.

*

Stephen első ténykedése az volt, hogy az elhanyagolt hitoktatást és a különböző ájtatosságokat a telepi hívek között némileg föllendítette. Összegyűjtött egy osztályra való fiút és lányt, előkészítette őket

az első áldozásra, a sötétzöld színű katekizmus fontosabb kérdéseit elmagyarázta nekik, azonkívül a nyelvtant, az olvasást is gyakorolta velük. A reményteljes fiatalemberek egy csoportját megtanította helyesen ministrálni és közben arról is beszélt, hogyan kell a szappant, vizet, kefét, fésűt használni. Nagybőjtben minden péntek este keresztúti ájtatosságot tartott. Ministránsaival begyakorolta a Stabat Mater-t, ezt a fájdalmasan szép éneket. Eleinte bátortalanul csengett vékonyka hangjuk a félig üres templomban, de lassanként az öregek is megtanulták és részt vettek a jelképes körmeneten. Nemsokára franciás kiejtésükkel ők is mondták a fájdalmas rózsafüzér titkait. Stephen óvatosan elhagyta az ilyenkor szokásos gyűjtést.

A vasárnapi beszédre való készületben Stephen Ned Halley-t választotta példaképül. Ez a lelkipásztor látszólag rossz szónok volt. Soha nem figyelmeztetett, soha nem szidott senkit, nem ítélte el az iszákosságot, a paráználkodást, a misemulasztást. Nem sírt báránykái miatt és nem szidta szenvedélyesen a tőle elpártoltakat. Stephen hamar észrevette, hogy ez a látszólagos nemtörődömség különös bölcsesség, amit híveinek szellemi képességeihez mérten gyakorolt. Stephen került minden szónoki fogást, egyszerűen, világosan beszélt műveletlen hallgatóihoz és nem tételezett föl róluk többet, mint amennyit valójában tudtak.

Lassanként a hívek bizalmába férkőzött és rájött arra, hogy – szegénységüktől eltekintve – ők sem mások, mint a Szent Margit-plébánia ír és olasz hívei. Ezek a bevándorló francia kanadai lakók nem olyan barátságosak és túláradó kedvűek, mint az írek, és nem olyan talpraesettek, mint az olaszok. Gyerekesek, babonások, az idegennel szemben bizalmatlanok és ha valaki túl gyorsan közeledett hozzájuk, félénken elmenekültek. Gyermekien vidámak és túlzásra hajlamosak voltak, amint Hercule Menton példája is mutatta, s ez dicsekvésre és hazugságra csábította őket. Ami lustaságnak látszott, az inkább bölcsesség volt, amivel tehetetlenségüket elviselték. A falnak támaszkodó, pipázó férfiak láttán Stephen zátonyra futott csónakokra gondolt, amelyek arra várnak, hogy a víz emelkedjen és kimozdítsa őket a holtpontból.

A telepen mindenki faragott. Stephen elhatározta, hogy felhasználja a fafaragók és asztalosok képességeit. Rávette Alphons Boisvert-t, hogy a templom keresztjét javítsa ki. Ezt Boisvert nagyon ügyesen megcsinálta. A rozoga templompadokat is szépen kijavítot-

ta, sőt még be is lakkozta. Nehogy sértve érezze magát, Hercule Menton a keresztúti állomások kijavítására kapott megbízatást. Amikor elkészült, kiállt a templomajtóba és a többieknek dicsekedve mondta: „Isten bizony, ez a legszebb keresztút, ami csak létezik." Stephen őszinte meggyőződéssel helyben hagyta a megállapítást, kivéve az Úr nevének felesleges említését.

Már hetek múltak el és Stephen még egyetlen ház küszöbét sem lépte át. Türelmesen várt arra, amíg valamely szegényes viskóba meghívják, de sehova sem hívták. Mindig Ned Halley ment a betegekhez és az öreg ember fáradtan, porosan, piszkosan vánszorgott haza. Stephen kérte, hadd mehessen ő a betegekhez, hadd vegye át ennek a munkának a terhét, de az szelíden elutasította.

– Az emberek hozzám szoktak, majd eljön a maga ideje is.

Stephen órája egy májusi péntek délután érkezett el. A telepen egy kőkerítésnek támaszkodott és Roy Boisvert-rel beszélgetett a templom ablakainak javításáról, amikor látta, hogy Hercule Menton felesége jön a lejtőn.

Adèle Menton tizenötéves korában ragyogó újskóciai szépség volt, de a húszéves szegénység és a többszörös anyaság következtében teljesen kiszáradt. Kifakult kalikó szoknyát viselt, ami egyáltalán nem volt tiszta. Szája mellett keserű, fáradt vonás húzódott. Régi szépségének utolsó maradványát, hollófekete hajfonatát olcsó hajtű tartotta. Stephen kalapot emelt, mosolyogva kívánt neki jó reggelt, de Adèle Menton achátszemeiben nem csillant meg fény. Stephen arra gondolt, hogy nem a fiatal káplán mosolygós köszöntésére, hanem néhány dollárra, szappanra, élelemre, új hajtűre, ruhára volna szüksége. Az asszony a függönytelen ajtón át eltűnt a kunyhóban.

Stephen befejezte beszélgetését, amikor Adèle lélekszakadva rohant ki a házból.

– Hercule elvágta a lábát, jöjjön azonnal! – kiáltotta.

Stephen nagy léptekkel átment az úton, s belépett a kunyhóba. A helyiségben csak úgy zsongtak a legyek, egy csecsemő játszott a padlón és több étkezés maradványa sorakozott a csupasz asztalon. A fekete mosogató tele volt piszkos tányérokkal és fazekakkal. A bádog kályhán egy fazékban víz forrt. A szoba egyik sarkában vaságy állt, melynek csupasz matracán feküdt a jajgató Hercule Menton, lábából ömlött a vér.

Stephen nem sokat értett az elsősegélyhez, de azt tudta, hogy az

eret el kell szorítani. Meglátta az ütőeret, amelyik átvágott spagettihez hasonlított. Jól leszorította. A vérzés még mindig nem szűnt meg teljesen. A nagy vérveszteség következtében Hercule elájult.

– Adjon, valamit, amivel elköthetem – mondta Stephen. – Szakítson szét egy párnahuzatot, vagy más valamit! – Az asszonynak nem volt eltépni való vánkoshuzata. Keze ügyében csak a szoknyája volt. Már le akarta húzni csontos, kiaszott testéről, de eszébe jutott, hogy akkor ruhátlanul áll majd a pap előtt. Egyszerű asszonyi ösztönnel segített magán. Kihúzta hajából a tűt, ami művészien font hajkoronáját tartotta, ollót fogott és egy hosszú fonatot levágott. „Jó lesz?"

Stephen fogta a hajfonatot, a seb fölött átkötötte a lábat és az ollóval olyan szorosra húzta, hogy a vérzés teljesen elállt. Ideiglenes kötésével volt elfoglalva, amikor Barbe Leblanc, a falu állatorvosa belépett.

– Nagyon jól csinálta, atya – mondta Barbe elismerően. Megvizsgálta Hercule sérülését. – Ha egy centivel arrébb történik, nagy baj lett volna. Néhány öltéssel helyrehozhatjuk. – Táskájából tűt, fonalat vett ki és szépen összevarrta az ütőeret. – Nem hiszem, hogy lenne itthon kötszer – mondta olyan hangon, mint aki tagadó választ vár.

Fogatlan vénasszony lépett elő az ajtóban kíváncsiskodó asszonyok közül, egy kosárban fehér, nedves moszatot hozott. – Ez jobb, mint a kötés – mondta és Barbe egy maroknyit tett a sebre a mindenre alkalmas, agyondicsért csodaszerből. – Egyelőre elég – mormolta és a sebet bepólyázta a moszattal, azután levette a hajból készült szorítókötést és ráparancsolt Adèle Menton-ra, hogy jó erős teát főzzön urának.

– Életben marad – mondta az állatorvos. Mintha csak a jóslatot igazolná, Hercule kinyitotta a szemét.

Amikor megismerte Stephent, Barbe-t, a szomszédokkal teli szobát, eszébe jutott, hogy mi történt.

– Az átkozott fejsze megcsúszott – mormolta bocsánatkérően. – Szüzanyám, pechem volt, mert pénteken nyúlhúst ettem.

– Emiatt ne aggódjon – mondta Stephen. – Pillanatnyilag nincs más dolga, mint az, hogy nyugodtan feküdjön és mielőbb meggyógyuljon. – Hogy az egyiket is, másikat is hogyan lehet ebben a piszkos, zsúfolt helyiségben megvalósítani, olyan probléma, amit Stephennél okosabb és tapasztaltabb ember is nehezen oldott volna meg, de Hercule találékony volt.

– Hívd Lalage-t – mondta feleségének olyan hangon, mintha valami felsőbb lényhez fordulna segítségért.

– Kicsoda Lalage? – kérdezte Stephen.

– A legidősebb lányom. Betegápolónő Lichtburgban. Ha valami baj van, Lalage mindig tud segíteni.

– Ez külön adottság – bólintott Stephen. Szemei bátortalanul néztek szét a siralmas helyiségben. Ha Lalage ezt a rendetlenséget és összevisszaságot rendezni tudja, akkor valóban nagyszerű lány. Megveregette Hercule vállát és búcsúzó szándékkal az asszonyhoz fordult, aki az ágy lábánál állt.

– A költők szerint a női haj a legszebb korona, ma bebizonyította ezt. – Mint pap és férfi arra gondolt, hogy az asszony legalább valamicskét megért abból, amit ezzel mondani akart.

*

Amikor másnap ismét eljött, hogy meglátogassa Hercule-t, teljesen megváltozott, kicserélt kunyhót talált. Nem látott szennyes edényt a mosogatóban, a padló frissen felsikálva, a gyerekek tiszták voltak, mint a kis angyalok. Hercule két egymás mellé tolt széken ült és lába térdtől bokáig hófehér pólyával volt bekötve.

– Ki tette ezt a csodát? – kérdezte Stephen.

Hercule mosolygott a pap meglepődöttségén.

– Lalage mindig eljön, ha hívom. Tegnap este csinált meg mindent. – Egy kissé fölemelte hangját. – Lalage, gyere be gyorsan, Fermoyle atya van itt!

Stephen megfordult, hogy lássa a belépőt. Barna kislány volt, olyan, amilyen a dalokban szerepel. A betegápoló nővérek egyenruhája volt rajta, frissen keményített és vasalt ruhájában, mint valami virág. Életvidám, derűs, mosolygós megjelenését Stephen megérdemelt dicsérettel jutalmazta.

– Betege már sokkal jobban van, valóságos csodát művelt.

A dicsérettől piros lett a lány arca.

– Köszönöm, atyám. – S mintha fölismerte volna a fenyegető veszélyt, nem nézett Stephen szemébe, hanem tett-vett, megigazította a párnát, lesimította a takarót.

Stephen értékelte a lány tartózkodását.

– Elhívja dr. Jennings-et Stonebury-ből?

– Csak abban az esetben, ha valami fertőzés következne be. Az a ronda moszat mindennel tele van, ami nem való a sebre. Tegnap jó

alaposan kimostam a sebet. – Lalage nem beszélt a nagytakarításról. – Remélem, minden rendben lesz, de apának egy hétig pihennie kell.

– Addig jó leszek, amíg te is jó maradsz – kezdett egyezkedni Hercule. Szomorú hangja Stephent apjának Ellen iránti szeretetére emlékeztette.

– Egy hétig itthon maradok, de ígérd meg, hogy egy hegedűt faragsz nekem a kényszerpihenő alatt. Rafe majd segít neked. – Stephenhez fordult. – Ha két hangszerkészítő van a házban, csak tudnak egy hegedűt faragni, ugye?

– Én is azt gondolom.

Lalage kérése, Stephen helyeslése fölébresztette a hangszerkészítő becsvágyát.

– Mondd meg Rafe-nak, hogy hozzon egy juharfa deszkát a legfelsőbbekből. Vésőt, köszörűkövet is. Majd megmutatom, hogy ki készíti a legjobb hegedűt. Bostonban sem lehet jobbat vásárolni.

Lalage suhogó járással elsietett és öccsével, a tizenhat éves Rafe-fal jött vissza. A fiú úgy nézett ki, mintha Hercule inasa lett volna. Hullámos faforgácsok, a fafaragók hivatásának ismertetőjelei ragadtak gyapjúmellényére és fekete hajába. Egyik kezében a juharfa deszkát, a másikban egy sorozat vésőt hozott.

– Tessék, apám, itt van a hároméves juharfa.

Hercule kezébe vette a deszkát és Stephen elé tartotta.

– Három évig kellett a juharfának várnia. – Ujjával a fa hullámos erezetére mutatott. – Voyez la flamme, a legszebb „flamme" Észak-Amerikában.

– Flamme alatt az erezetet érti – magyarázta Lalage. Csillogó hajának egy fürtje Stephen arcához ért, amikor a lány lehajolt és a deszkán mutatta a hullámos erezetet, amit a hangszerkészítők olyan sokra becsülnek. – Ettől lesz jóhangú a hegedű. Apa és Rafe együtt választották és vágták ki a fát, együtt érlelték. Most – apja ölébe tette a deszkát –, most pedig elkezdik a faragást.

Miután Rafael a körzőt, meg a többi, szükséges szerszámot odahozta, Hercule megkezdte a rendkívül kényes munkát. Majdnem egy óra hosszat nézte Stephen, amint a kis vésők vékony forgácsokat hasítottak le. Apa és fia teljesen elmerültek a munkában. Lalage ujját az ajkára tette és Stephenre mosolygott.

Ő visszamosolygott a lányra és azok után, amit eddig megtudott róla, hajlandó volt elhinni, hogy Lalage Menton Éva lányai között

a legtalpraesettebb, legbátrabb, legkedvesebb. Amikor hazafelé ment, az erdős völgyben arra gondolt, hogy egy kivételével a legszebb is. De utána elfojtotta azt az érzést, ami a lány beléptekor támadt benne.

– Egyébként mit törődöm azzal, hogy Lalage Menton hazajött? – Mivel nem tudott tisztába jönni érzelmeivel, Stephen elhatározta, hogy ezzel a csinos teremtéssel nem keresi a találkozást. Egy hétig távol maradt Menton kunyhójától és amikor újból arra járt, Hercule magakészítette mankóval jött elé, Adèlon új kalikóruha volt és Lalage már elutazott.

*

Elmúlt a nyár. Paul Ireton levelei az amerikaiaknak a Belleau melletti erdőkben aratott győzelméről számoltak be. „Szuronyainkat a végső harcra tartogatjuk", írta Pál. Augusztus elején levelet kapott Quarenghitől: „Carissime Stephano. A vég már közeledik... Berlin békejobbot nyújt. Írjon részletesen új plébániájáról... szeretettel köszönti testvére Krisztusban; Alfeo. P. S.: Ne bánkódjon kedves barátom a fordítás sorsa miatt. Munkánk és életünk is az Ő kezében van."

Stephen válaszait Stonebury-ben úgy dobta a levelesládába, mintha kavicsot dobott volna a kútba. A Szent Péter-plébániáról a külvilág nagyon messzinek látszott, olyan távolinak, mint amikor valaki fordítva nézi messzelátójával a színpadot. A színpadon folyó nagy dráma most már nem érdekelte. Esténként néha kezébe vette a „Monitor"-t és az egyházmegye eseményei olyannak tűntek előtte, mintha más égitesten történtek volna. „Harminc karmelita szerzetesnő tett fogadalmat." „A bíboros jelen volt a Szent Bonaventura-árvaház alapkőletételénél." „Mons. James Mac Willey aranymiséjét ünnepelte." „Emelkednek a kiadások, csökken a perselybevétel." Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön...

Bogarak zümmögésétől terhes forró nyári éjszakán ismét kezébe vette a „Scala d'amore" fordítását. Amióta Stonebury-ben volt, nem olvasgatta, s most úgy nézte, mint a messzi vidékről jött palackposta üzenetét. A gondolatok és kifejezések finomlelkű, művelt embertől származtak, akit a misztikus szeretet magával ragadott. Egyetlen mondaton sem kellene változtatni. Annak ellenére, hogy stílusa emelkedett, mégsem patetikus vagy fellegekben járó. Stephen azonban belátta, hogy a könyv nagyon kis érdeklődésre tarthat igényt.

Glennon haragos vádja csengett a fülében: „a munkások tömegei nem érdeklik, ugye?"

– Ezt mégsem mondhatnám – mormolta maga elé és most értette meg a bíboros elkeseredését.

A kéziratot rozoga sublótjának legalsó fiókjába tette. Amikor be akarta tolni, egy kis hosszúkás dobozt pillantott meg, amiről eddig elfeledkezett. Kinyitotta, s a fehér bársonyon a lámpa fényében fölcsillant egy gyűrű. Szépen csiszolt ametiszt, apró gyöngyök között. Orselli gyűrűje. Püspöki gyűrű. „Még sokra viszi" – hallotta a firenzei jóslatát. Amikor félretette a gyűrűt, tudta: semmi reménye nincs arra, hogy Orselli jóslata beteljesedjék, de nem is vágyott rá.

*

Ned Halley megbetegedett. A plébános már a nyár folyamán szemmel láthatóan betegeskedett. Ajkán, szemén a kimerültség jelei látszottak. Fejének és kezének gyönge remegése egyre feltűnőbb lett. Mutató és hüvelykujját állandóan összedörzsölte, mint az öreg gyógyszerész, aki mindig pirulát gyúr. Bal lábát erősebben húzta, járása bizonytalanná lett. Egyik este, amikor szegényes vacsoráját, a teát és kenyeret elfogyasztotta, föl akart állni, de megszédült és a szék karfájába kapaszkodott.

– Csak egy kis szédülés – mondta, amikor Stephen lefektette dolgozószobájának heverőjére. A kis szédülés másnap megismétlődött. – Mindent duplán látok – motyogta.

Stephen nyugtalankodott.

– Orvost kellene hívni.

– Nem, nincs rá szükség, majd elmúlik. Holnapra már jobban leszek.

Másnapra nem lett jobban. Fölkelni sem tudott. A környék egyetlen orvosa, aki a beteg állatnál rögtön megállapította, hogy mi a baj, a plébános betegségét nem tudta megmagyarázni.

– Az idegeivel van baj. Lichtburgból kellene ideggyógyászt hívatni.

– Mibe kerül?

– Egy jó orvos, mint Sylvester doktor 25 dollárt kér.

– Ismerek egy jó orvost, aki ingyen is eljön – mondta Steve. Még azon az éjszakán fölhívta dr. John Byrne-t és leírta neki a plébános betegségének tüneteit.

– Azt mondod, hogy dadog és kettős látása van? – John Byrne óvatosan fontolgatta mi lehet a baj. – Mennyi idős?

– Hatvanöt éves, de nyolcvannak látszik.

– Többféle is lehet. Látnom kellene. Ide figyelj, Steve. Csak szombat délután mehetek. Ha az a baj, amire gyanakszom, akkor komoly a dolog, de nem sürgős. Addig is maradjon ágyban.

– Sajnálom, hogy hosszú az utazás, de nagy bajban vagyunk.

– Ez legyen a legkisebb gond. Szombat délután ott leszek.

Szombat délután öt órakor John lelkiismeretes alapossággal megvizsgálta a beteget. Szemfenék vizsgálatot tartott, megnézte a reflexeket, kitapogatta az izmok és idegek csomópontjait. Torkát, száját is megvizsgálta. Amikor befejezte, megveregette az öreg plébános kezét.

– Mindent megteszünk, hogy mielőbb talpra álljon, feltéve, ha ön is segítségünkre lesz.

– Mindent úgy fogadok el, amint Isten rám méri – mondta Ned Halley.

A betegszobából kilépve John nagyon elkomolyodott.

– Sok fejtörést okoz ez az eset, Steve. Plébánosod baját idősebb korú férfiaknál általában érelmeszesedésnek mondjuk. Ez a diagnózis megmagyarázza a szédülést és a mozgási nehézségeket, de ennek az embernek más baja is van. Láttad, hogy remegett a keze, amikor arra kértem, vegye föl a kanalat?

– Mindig remeg, amikor meg akar fogni valamit.

John bólintott.

– Ezt előzetes remegésnek nevezzük. A kéz már előre remeg, mielőtt még a tárgyat megfogná, legyen az csésze, vagy kanál. A remegés látszólag lecsillapodik, ha a szájához emeli. Steve, a beteg előrehaladott sclerosis multiplex-ben szenved.

– Mi az?

– A gerincvelő centrumainak elváltozása. Röviden és nyíltan kimondva, napról napra mindjobban elveszíti uralmát a testi funkciók felett. Szerencséjére, vagy inkább szerencsétlenségére szellemileg teljesen friss marad. – John táskájába tette a fülhallgatót. – Mióta ismered ezt az embert?

– Féléve láttam először, de már előtte is sokat hallottam róla.

– Mit?

– Mindenki szentnek tartja.

– Nem mondta még senki, hogy hiányzik belőle az energia?

– Mindig az volt a véleményem, hogy törékeny, de valójában nem beteg, csak hiányzik belőle bizonyos kezdeményezőképesség.

– Itt a bizonyíték – mondta Byrne –, mert a sclerosis multiplex kezdeti állapotban alig ismerhető fel. Fiatal korban kezdődik, később látszólag megszűnik, majd újból visszatér. Közben egyre gyengíti a test és az idegek ellenállását.

– Azt mondod, hogy már évek óta beteg volt?

– Igen!

Együttérzés és egyben megkönnyebbülés vett Stephenen erőt. A testi betegség sok mindent megmagyarázott Ned Halley erőtlen magatartásából.

Közben John receptet írt.

– Egyelőre mást nem tehetünk, mint némi erősítőről, jó ápolásról gondoskodunk. – Kérdőn nézett Stephenre. – Tudsz ápolónőt szerezni?

– Ha nem kerül pénzbe, akkor igen.

– Jól figyelj, Steve. Az egyházmegyének gondoskodnia kell róla. Küldd a plébánost nyugdíjas otthonba, vagy kórházba. Mindenekelőtt azonban azt tanácsolom, hogy azonnal jelentsd az esperesnek.

A Fermoyle-család keményfejűsége azonban konokká tette a káplánt.

– Ezt nem tehetem meg, John. Ned Halley-t egész életében ide-oda dobálták. A papok közül mindig kizárták és kiközösítették, mert eredménytelen volt a munkája. Nem küldhetem el a Szent Péter-plébániáról. Ha meg kell halnia, haljon meg a saját ágyán, a saját plébániáján.

– Nagyon tisztelem magatartásodat, de nem tudom helyeselni. – Dr. Byrne megírta a recepteket. – Előírás szerint adj neki belőlük. Az egyik fájdalomcsillapító. Neked sokkal nehezebb lesz, mint neki.

Stephen és John a plébánia lépcsőjén állt. Két hasonlóan gondolkodó, egykorú, hasonló termetű és természetű ember, csak egyikük a testi bajok, a másik a lélek betegségeinek gyógyítására szentelte életét. Kölcsönös megbecsülés fűzte őket egymáshoz. Ezt a megbecsülést szeretetnek lehet nevezni.

– Isten veled, John. Köszöntöm Ritát és a babát.

Kezet fogtak.

– Hívj azonnal, ha rosszabbul lesz. Attól félek, hogy haldoklót bízok rád.

A kápláni munkán kívül Ned Halley ápolásának a gondja is Stephen vállára nehezedett. Mivel a betegség egyre jobban támadta az idegrendszert, az idős plébánost mosdatni, etetni kellett. Szakképzett betegápolóra lett volna szükség, de mivel a pénztár üres volt, Stephennek kellett mindent elvégeznie. Néha Berthe Crèvecoeur és Agathe D'Eon fölváltotta a betegápolásban, de a gyógyíthatatlan beteg ember ápolásának terhe és gondja teljes egészében Stephenre nehezedett.

Eleinte még a beteg test puszta megérintése is undorral töltötte el, rosszullét fogta el, amikor az ágytálat és a kacsát kellett kiürítenie, vagy le kellett mosnia a beteget. Behunyta szemét, amikor az összeaszott beteg testet alkoholos vattával tisztogatta. Visszafojtotta a lélegzetét, amikor a nehéz izzadság és betegszag megütötte az orrát. Azonban lassanként mindez elmúlt. Sikerült legyőznie az idegenkedést. Az undorból irgalmas szeretet lett, ez pedig csodálatos tiszteletet ébresztett benne a lélek, mégpedig Ned Halley tiszta, nemes lelkének földi sátra, szentségháza iránt.

Egy forró augusztusi szombaton látogató érkezett. Amikor a kopogtatásra kinyitotta a rozsdás, rácsos ajtót, sovány, nyurga szeplős fiút látott a ház küszöbén álldogálni. Erről a szeplős képről bárhol fölismerte volna.

– Jeremy! – kiáltotta. – Jeremy Splaine, hogy kerülsz ide?

– Valaki magával hozott egy darabig, atyám.

– Gyere csak be, itt hűvösebb van. Kint teljesen elolvadsz és akkor kivel fogok társalogni? Adok egy kis hűsítőt. – Egy pohár friss vizet hozott neki a csapból.

– Hogy vagytok a Szent Margit-plébánián?

– Nagyszerűen.

– Emlékszel még az első ministrálásra? A misekönyvvel történt ügyeskedésre? – Mindketten nevettek. – Mi van Milkyvel, akarom mondani Lyons atyával?

– Még ott van. Karénekkel kínozza a ministránsokat. De még mennyit gyötör minket. – Jeremy hangot változtatott. – Nagyon hiányzik a fiúknak, atya!

– Ti is nekem, hiszen ti voltatok az elsők.

– Itt mit csinálnak a fiúk? Itt is van valami csapat?

– Nincs, Jeremy. Ezek itt többnyire francia kanadaiak. Szívesebben horgásznak, vadásznak, mint sportolnak. Pedig biztosan jól

tudnának jéghokizni is. Megelégszel egy kis szederrel és tejjel ebédre?

– Nagyszerű lesz, atya.

Megevett két tányér szedret és amikor letette kanalát a csupasz asztalra, nem mutatta, hogy elégedetlen volna a sovány ebéddel. Más nehezedett a lelkére, sokkal fontosabb, mint a vidám fecsegés a régi jó időkről. Stephen észrevette ezt, de nem sürgette, arra várt, hogy a fiú magától hozza elő a dolgot.

– Atya – mondta Jeremy –, pap szeretnék lenni.

Szerény bevallása a hívó szónak, öntudatos vállalása a hivatás kegyelmének.

Stephen arra az évek előtti jelenetre gondolt, amikor egy másik helyiségben megkérdezte tőle O'Connor atya: „Hány éves vagy Stephen?"

„Tizenöt leszek" – válaszolta büszkén.

Most megismétlődött a jelenet.

– Hány éves vagy, Jeremy?

– Tizenöt leszek.

– S mióta akarsz pap lenni?

– Azóta, hogy az első miséjén ügyetlenkedtem.

Stephen jól ismerte a gyerekes ideálokat. Katonákat lát a fiú egy kivonulás, vagy díszszemle alkalmával. Megtetszik neki. Katonatiszt akar lenni. A kis ministráns a lecke-oldalról átviszi a misekönyvet, míg a pap az oltár közepén imádkozik. Megtetszik neki a ragyogó miseruha, az oltár. Örökké azonos történet, a gyerek pap akar lenni. Az ifjúság mindig szereti a romantikus hivatást. De itt bizonyára többről van szó.

– Sétáljunk egyet, Jeremy, szeretném megmutatni neked a templomot a juharfák között.

Hűvös, árnyékos út vezetett a templomhoz. Köveit borostyán futotta be, falusi békesség és nyugalom áradt belőle.

– Hogyan képzeled el egy pap életét, Jemmy?

Jeremy Splaine fiatalos lelkesedéssel vázolta föl életeszményét.

– A pap szerintem valami szent.

– Hogy-hogy szent?

– Úgy, hogy a mi Urunk testét kezébe veszi nap mint nap, azt teszi, amit Ő akar. A mi Urunkhoz akar hasonlóvá lenni, annyira, amennyire csak lehetséges.

– Azt akarod ezzel mondani, hogy a papi hivatás egy egészen sajátos Krisztuskövetés?

– Nem csak követésről van szó, hanem arról is, hogy olyan legyen, mint Krisztus.

– Éles megkülönböztetés. És miben látod ennek a lényegét?

– Abban, hogy szereti az embereket és megbocsát nekik.

– Mit értesz megbocsátás alatt?

Jeremynek alkalma nyílt hittani tudását csillogtatni.

– Isten nevében megbocsátja azokat a cselekedeteket, amikkel Istennek fájdalmat okoznak.

– Várj csak, Jemmy! Isten, az Atya mindenható, tökéletes. Ő nem szenvedhet, fájdalmat nem érezhet.

– De a Fia szenvedett. Amikor emberré lett, nagyon sokat szenvedett.

Jemmy a megtestesülés titkának a gyökerére tapintott rá, arra, hogy a tiszta szellem, Isten egyedülálló módon öltött emberi testet és önmagát kinyilatkoztatta. Stephent meglepte, hogy ez a szeplősképű papjelölt milyen jól fölismerte a legfontosabbat. Nagyon tetszett neki a fiú felelete.

Közben a sekrestye ajtajához értek és beléptek a sivár templomba. Letérdeltek az áldoztató rács elé. Jeremy előbb imádkozott, majd körülnézett a templomban. A Szent Margit-templom gazdagságához képest bizony nagyon szegényes volt a templom.

– Nagyon szegényes templom – mondta, amikor kimentek.

– Nem szégyenkeznél és nem sajnálnád, ha ilyen plébánián kellene Istennek szolgálnod?

Jemmy egy kicsit elgondolkozott.

– Azt hiszem, nem.

Stephen meg akarta tudni, hogy mit bír el a fiú.

– Képes volnál elhagyni szüleidet, barátaidat és szó nélkül elmennél oda, ahová az Egyház küld? Ezekkel számolnod kell.

– Már mindennel számoltam, atya!

Talán kegyetlen próba, de ezt is meg kell tenni.

– Örülnék, ha megismernéd plébánosunkat, Halley atyát. Nagyszerű ember.

Stephen kopogtatott.

– Maldenből vendégünk érkezett, régi híveim közül van itt valaki, bemehetünk?

Nehézszagú, kopott szobába léptek. A fiatal Jeremy körülnézett az ócska bútorok között. Rozoga rézágyon fogatlan öregember feküdt, már nem volt annyi ereje sem, hogy ülni tudjon. Stephen megszólalt.

– Halley atya, első kis ministránsom, Jeremy Splaine van itt.

Az öreg pap valami érthetetlen köszönést motyogott. Szája sarkából nyál csorgott. Stephen kis kendővel letörölte és figyelte, hogy milyen igyekezettel próbálta összeszedni Jeremy minden erejét azzal szemben, amit látott, hallott, érzett. A fiú remegett. Szeplői citromsárgán virítottak. Helytelen volt talán, hogy mindjárt a kezdet kezdetén megmutatta a szomorú véget? Ha egy fiatal ember valamilyen kegyetlen tudás révén szerelmét elaggottan látná, a testi lebomlás végső állapotában, akkor is szeretni tudná? Ugyan miféle bátorítást adhatna a sír szélén álló emberi roncs?

Ned Halley válaszolt a ki nem mondott kérdésre és kissé felemelte fáradt, gyönge kezét.

– Van hivatásod. – Hangja úgy csengett, mint egy látnoké, vagy az őrségen álló katonáé, aki a közeledőben fölismeri barátját. – Sugárzik belőled a hivatás. – Áldjon meg az Isten. – Az öreg pap keresztvetéssel megáldotta. – In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. – Áldás és égi jel volt ez egyszerre.

Az áldás azt jelentette, hogy csak előre, bátran, Istenbe vetett bizalommal és dicsőítsd meg szent nevét.

III.

A Szíriusz a Nagy Kutya csillagkép kellős közepén fényesen tündökölt és kicsalogatta a telep lakóit, hogy leszüreteljék az augusztusi hőségben megérett áfonyát. Mivel Berthe Crèvecoeur és Agathe d'Eon is az áfonyaszedéssel volt elfoglalva, Ned Halley ápolásának gondja teljes egészében Stephenre nehezedett. A háztartás és betegápolás munkájával alig tudott megbirkózni. A piszkos edény tornyokban várt a mosogatásra, s a házban elhatalmasodó rendetlenség felett képtelen volt úrrá lenni. Most értette meg a háztartási munka taposómalmának terhét, ami Adèle Mentont és sok millió nőt teljesen kimerít. Az egyik augusztusi délutánon a pihenés és a változatosság kedvéért otthagyta a konyhát meg a betegszobát. Az árnyas

fenyőerdőbe ment sétálni. Hűs szentély, de készpénzt is jelent. Ha kivágatná a fákat, megszüntetné a hívei munkanélküliségét és egy kis pénz csordogálna a szegény plébánia pénztárába. Semmibe vegyem Ned Halley tanácsát és irtsam ki ezt a szép erdőt? Tegyem pénzforrássá? Az örök kérdés. Mit tegyek, mit csináljak? Talán azért marad örökké megoldatlan ez a kérdés, mert az emberi értelem nem tud határozott, világos feleletet adni, amihez magát tartaná. Mindig csak részlet-megoldás, piszkos megalkuvás kínálkozik. Az alkonyati csendben azonban Stephen lassan elfelejtette, és fölfrissülve ment haza. A konyhában fényt látott. Talán Berthe Crèvecoeur látott neki a takarításnak, hogy rendet teremtsen? Stephen kinyitotta az ajtót és Lalage Mentont találta ott, amint könyékig feltűrt ujjal mosogatott.

– Jó napot! – mondta köszöntésül és a tisztítóporral tovább sikált egy kormos lábast.

Stephen az első pillanatban el akarta küldeni. Az még rendjén van, ha idős nők dolgoznak a plébánián. De másként fest, ha itt egy fiatal teremtés sürög-forog, aki majd kicsattan az életerőtől. Mégis, amikor meglátta, hogy sikál, anélkül, hogy törődne vele, a kíváncsiság lett úrrá fölötte.

– Hol szerezte ezt a holmit, amivel sikál?

– Hoztam. – Vidám talpraesettségét apjától örökölte.

– Nagyon előrelátó volt. – Stephen nem sokat törődött azzal, hogy kimérten, tartózkodóan beszél, de nem tudta, miként társalogjon a lánnyal.

– Kérem, atya, egyáltalán ne törődjön velem. Néhány hét szabadságra hazajöttem. Anyám mondta, hogy mindent egyedül kell csinálnia. – A kormos lábassal a kezében felé fordult. – Remélem, nincs kifogása, ha segítek.

– Egyáltalán nem, sőt hálás vagyok érte.

– Akkor rendben van. Vacsorázott már?

– Igen, köszönöm.

– És ő? – szemével Ned Halley szobája felé intett.

– Öt óra tájban adtam neki teát. Ma már nincs szüksége másra!

Lalage fölmérte a rendetlen konyhában elvégzendő munkát. – Egy óra múlva rend lesz itt is.

Stephent megbékítette ez a természetes egyszerűség, amivel a lány átvette Márta szerepét az elhanyagolt házban és nem tiltakozott

jelenléte miatt. Most már az ő dolga volt, hogy hálával viszonozza a munkát. Meg is találta a módját. Minden mást túlzónak tartott – köszönetét és háláját egy kedves „jó éjszakát"-ba sűrítette.

Másnap ápolónői egyenruhában, fehér köténnyel és pártával ment be Lalage Ned Halley szobájába. Rendbehozta az ágyat és a szobát. Alkoholos vattával lemosta az öreg plébánost és a változatosság kedvéért ebédre erőlevest adott neki. Stephen majdnem elnevette magát, amikor meglátta Ned Halley csodálkozó arckifejezését, amiatt, hogy olyan óvatosan ápolják, dédelgetik, mintha egy anya babusgatná a gyermekét.

– Ki ez? – kérdezte, mikor Lalage kiment szobájából.

– Hivatásos betegápoló, Hercule Menton, a hangszerkészítő lánya, Lalage. Elküldjem talán?

Ned Halley arca elkomolyodott.

– Nem, ne küldje el, nagyon ügyes, jó lánynak látszik.

– Valószínűleg ő a legügyesebb. – mondta Stephen. Örült, hogy a plébános beleegyezett Lalage jelenlétébe. Egy kissé megkönnyebbült és többé nem gyötörte magát, hogy illik, vagy sem, hogy a lány továbbra is ott maradjon. A dolog gyakorlati oldalát tekintve Lalage ügyessége fölmentette a háztartási munkák alól és így alkalma nyílt a kátyúba jutott egyházközség anyagi ügyeinek rendezésére. Anyagi helyzetük napról napra romlott. A legfontosabb tennivaló Ned Halley utolsó napjainak kellemessé tétele volt.

Most hosszabb időt tölthetett az öreg pap mellett. Beszélgetett vele és fölolvasott neki. Ned többnyire hallgatott, csak néha szólalt meg, hogy fiatalkori élményeiről beszéljen. Valahogy olyan volt ez, mintha a nyugdíjas hajóskapitány ifjúságának élményeiről beszélne, amikor még vitorlás hajóval tette meg az utat Kínába és Ceylonba. Nagyon jól tudta, hogy nem sok eredményről számolhat be. Nem roskadásig megrakott hajóval tért haza, hanem csak kevés holmival, de az se sokat ér. Kudarcairól beszélt, amelyek egyik vagy másik állomáshelyén érték. Nem szépített rajtuk, hanem csupán azt sajnálta, hogy a küldetését nem tudta teljesíteni.

– Valami mindig megakadályozott és ámított – mondta Stephennek. De mi volt az a valami, töprengett rajta elgondolkozva, ami megakadályozta? – Mi hiányzott belőlem, ami közvetlen papi munkámon, a misézésen, gyóntatáson, beteglátogatáson túl megakadályozott a szervezői, és más jellegű plébánosi föladataim elvégzésében?

Nem lett volna szép, ha Stephen megmondja ennek a haldokló papnak, hogy a titkos és alattomos betegség élete delén kerítette hatalmába. Ez vette el kezdeményező erejét, ez csapta be, ez akadályozott meg minden eredményt. Stephen egy kérdéssel próbálkozott.

– Nem fordult elő, hogy testileg gyengének, erőtlennek érezte magát?

– Volt idő, amikor bágyadtság, vagy inkább kimerültség vett erőt rajtam, ha nagyobb felelősség vállalásáról volt szó. – Bágyadtan elmosolyodott. – De nem háríthatom a testre a felelősséget. Talán én voltam az ügyetlen, mert semmi tehetségem nem volt az adminisztrációhoz, a szervező munkára. – Ismét végig gondolta eredménytelenségeinek és kudarcainak hosszú sorát. – Nem magam miatt aggódom, hanem azért, hogy őeminenciája olyan sok lehetőséget adott és... – megremegett a hangja – és én hányszor haragítottam magamra őeminenciáját.

– Személyesen ismeri?

– Hogy ismerem-e? Együtt gyerekeskedtünk, együtt nőttünk fel. Én mindig csak Larrybucknak szólítottam, ő meg engem Nedboynak. Egy napon szenteltek pappá bennünket. Egymás mellett feküdtünk az oltár előtt a kövön, félelemmel és örömmel szívünkben. Ugyanaz a püspök kent föl minket és úgy öleltük meg egymást, mint testvérek Krisztusban.

Szemeit becsukta, s befelé nézett a múltba.

– Larry nagyon tehetséges pap volt. Az érsekség értékelte és gyorsan haladt előre. Még csak káplán voltam, amikor Larry már monsignore lett. Mint segédpüspök ő adta az első plébániát, a stowe-i Szent Anzelmet. Kis templom volt, és mint annyi más, ez is agyon terhelve adóssággal.

Fáradt vállain úgy látszott, mintha ismét Szent Anzelmben volna és próbálná lerázni az adósság nehéz terhét. Nagy igyekezettel megfeszítette vállait, de azok ismét elernyedtek.

– Nem tudtam megbirkózni vele. Larry Needhamben egy virágzó plébániára küldött. Ennek még bankban is volt tartalék pénze. Elpazaroltam a tőkét és adósságba vittem a plébániát. Őeminenciája figyelmeztetett, majd Maldenbe, Tauntonba, Ipsfieldbe küldött. Mindig kevesebb lett benne a jóindulat, amíg teljesen megszűnt. Csak csalódást és elkeseredést szereztem neki – mondta és úgy patakzottak könnyei, mint az esőcseppek az üvegen – tehetetlenségemmel.

– Ez nem tehetetlenség volt – vigasztalta Stephen, és szeretettel megtörölte az öreg pap szemét és ajkát. – Milyen sokan emlékeznek ezekben az egyházközségekben jóságos szeretetére és jámborságára. Szíve mélyén még a bíboros is elismeri, hogy szentéletű, jó pap.

A Szent Péter-templom plébánosa elmosolyodott.

– Nagyon kedves, hogy egy öreg embert vigasztalni próbál. Tudom jól, hogy őeminenciája az eredményt és sikert értékeli, én pedig mindig csak kudarcot vallottam. – Remegő vággyal mondta ki talán utolsó óhaját. – Még egyszer szeretném Larrybuckot látni. Ha eljönne és azt mondaná: Nedboy, megbocsátok, hogy kudarcot vallottál; akkor nyugodtan halnék meg.

Halley beszédjét Viktor Thenard illetlenül hangos kiáltása szakította félbe: „Viande de boucherie, bas prix...", kiáltotta piszkos szekerének üléséről. Pont a plébánia előtt állt meg. Hangosan köszörülte kését, aminek érces lármája az emberi gyarlóságról beszélt. Olcsó hús, kiáltotta és hirdette a csengő. Halley kinyitotta szemét és rámosolygott a fölé hajló Stephenre. Gunyoros fény villant meg az öreg ember szemében, humor és önismeret, de semmi nyoma nem volt benne az önsajnálkozásnak.

*

A Szent Péter-plébánia anyagi helyzete napról napra egyre kétségbeejtőbb lett. Készpénzre volt szükség, hogy Ned Halley számára a gyógyszert megvásárolhassák, a tisztasághoz szükséges dolgokat előteremtsék és fogyó erejét kissé jobb falatokkal erősítsék. Mivel dr. Byrne nem tudott minden esetben ideutazni Bostonból, Stephennek néha el kellett hívnia dr. Sylvestert is. A lichtburgi ideggyógyász tizenöt dollárra mérsékelte tiszteletdíját, de szerette volna azonnal megkapni, készpénzben. Hogy mindezt a kiadást valahogyan fedezni tudja Stephen, a rokonokhoz és ismerősökhöz fordult. Azonnal kapott segítséget, de ez nagyon kevés volt. Augusztus végén összesen csak két dollárja volt, semmivel sem több. Akár tetszett, akár nem, kénytelen volt segítségért egyházi körökhöz fordulni.

A legelső és legközelebbi hely Lichtburg volt és az ottani Szent Jeromos-templom plébánosa, Msgr. Andrew Sprinkle, a körzet esperese. Monsignore Sprinkle igazi falusi pap volt, aki lichtburgi plébánosságának harmincöt éve alatt nem tanult és nem felejtett el semmit. Piszkos esperesi hivatalában szipogva ült Stephennel szemben – idült szénanáthája volt – és hallgatta Stephen beszámolóját

Ned Halley betegségéről és a Szent Péter-plébánia nagy pénzhiányáról.

Az utóbbi nem volt újdonság Andy Sprinkle-nek. Először megpróbált nyálkahártyájának fölösleges váladékától megszabadulni, azután kis prédikációt rögtönzött.

– Nyíltan megmondom, hogy a Szent Péter-plébánia már évek óta sok gondot okoz az esperességnek. Nagyon csodálkozom azon, hogy a bíboros úr ragaszkodik ahhoz, hogy állandó pap legyen ott. Véleményem szerint legokosabb lenne a templomot bezárni és a plébániát megszüntetni.

– Kétszáznál több hívő van ott – szakította félbe Stephen – és ebből még legalább negyven gyermek nem volt első áldozó, nem részesült hitoktatásban. Nem csukhatjuk be az orruk előtt a templom ajtaját.

Monsignore Sprinkle nem hatódott meg.

– Mindezt könnyen elvégezhetné egy káplán, aki vasárnaponként Lichtburgból átmehetne. Ezt a javaslatot – hapci – legközelebb fölterjesztem a bíboros úrnak. – Az esperes röviden föl is jegyezte. – Térjünk csak vissza Halley atyához. Jelentése szerint már nem sokáig lesz a siralom-völgyében?

– Legföljebb csak néhány hétről, vagy inkább néhány napról lehet szó.

Andrew Sprinkle nagylelkű ajánlatot tett.

– El tudnám helyezni az itteni kórházban, ahol bencés apácák vannak. Mindenről gondoskodnának.

Stephen már majdnem megkérdezte: – Mit szólna ön ahhoz, ha plébánosi ágyából kiragadnák és szegényházi ágyba raknák meghalni? – A pénzhiány tapintatlanná tette.

– Halley atya, no meg én is jobb szeretnénk, ha otthon maradna. – Stephen azon gondolkozott, hogy tudna pénzt szerezni. – Tulajdonképpen azért jöttem, hogy kölcsönt kérjek az esperesi kerület pénztárából.

Andy Sprinkle már várta ezt a kérést, de méltóságteljes sajnálattal utasította el.

– Az esperesi kerületnek nincs joga ilyen célra pénzt kiadni. Amint tudja, vagy még nem tudja – visszaült, hogy kioktató előadást tartson –, a bíboros úr elvárja és megköveteli, hogy minden plébánia eltartsa önmagát. Ha egy plébánia nem tud megélni saját erejéből,

amint ez az eset a Szent Péter-templomnál is fennáll, akkor újjá kell szervezni az egészet.

Monsignore Sprinkle az orrát törülgette.

– Értse meg, atya, nem teszek szemrehányást a plébánosnak. Személyes jámborsága, példaadó élete mindenütt ismert. Én is nagyrabecsülöm, de attól tartok, hogy hiányzott belőle a rugalmasság és ezért, mint plébános teljesen kudarcot vallott. – Az esperes hideg végszóval fejezte be a plébánia vezetéséről szóló előadását. – Hivatalosan egyetlen pennyt sem adhatok a szerencsétlen Szent Péter-templom bizonytalan ügyleteinek rendbehozására.

Stephen kétségbeesetten állt föl. Most mihez kezdjen? Ide hiába jött, nem tudott elintézni semmit. De mit is várt? Egy csomó pénzt talán, vagy csekket? Már lenyomta a kilincset, amikor Andy Sprinkle barátságosan visszahívta.

– Ezt mint magánember adom, talán valamit segít ez a húsz dollár.

– Nagyon is sokat segít, esperes úr.

Andy Sprinkle a zöld bádogdobozból elővett négy darab ötdollárost és Stephennek adta.

– Egyik paptól a másikhoz – mondta, s szemében kedvesség csillogott.

– Köszönöm – mondta Stephen őszinte hálával. – Volna egy nagy kérésem még. Egyelőre ne jelentse a bíboros úrnak, amíg...

Andy Sprinkle megértően bólintott.

– Jól van, atya. Remélem, hogy megérti, előbb-utóbb gyökeresen kell valamit változtatni a Szent Péter-plébánián.

– Tökéletesen megértem.

*

Dr. Sylvester harmadik látogatásakor egy pillanat alatt oda lett az értékes tizenöt dollár. Egy nap múlva ismét csak fillérei maradtak. Örökös pénzhiánya miatt megint álmatlanul vergődött szalmazsákján és azon töprengett, hogyan szerezzen pénzt valahonnan. Mit tesznek mások ilyen esetben? Koldulnak, kölcsönt kérnek, lopnak, eladják holmijukat, bútorukat, zálogba teszik értékeiket. „Érték?" Orselli gyűrűje ilyen érték! Bizonyára adnak rá valami zálogot. Stephen kiugrott az ágyból, meggyújtotta a petróleum lámpát és fölkutatta a sublótot, ahol utoljára látta a püspöki gyűrűt. Az ametiszt szépsége kissé megnyugtatta. Fogalma sem volt az

értékéről, de azt gondolta, hogy legalább száz dollárt kell kapni érte.

Hajnali fél három volt. Elhatározta, hogy a korai vonattal Bostonba megy. Nyolc óra múlva belépett Susskind és társa Flatto, Scollay Square 8. szám alatti zálogházába. Stephen még soha nem volt zálogházban, de tudta, hogy mit kell kérdeznie.

– Mennyit adnak ezért? – és letette a gyűrűt a pénztár márvány asztalára.

Moe Susskind gyanakvó tekintettel nézett a gyűrűre, majd nagyítóval alaposabban megvizsgálta a gyöngykoszorús ametiszt gyűrűt.

– Firenzei munka. – Nagyítójával elolvasta a ritka feliratot: Dolcettiano, Firenze. Moe Susskind eddig csak egyszer látott ilyen gyűrűt, Drezdában, aranyműves-inas korában. Mr. Susskind soha nem felejtette el, hogy mit jelent ez, de most nem érdekelte Dolcettiano mester művészete, másrészt meg a vevőköre olyan volt, hogy ha nyakán marad a gyűrű, senki sem vásárolja meg. Mózes visszatette a bekeretezett márványlapra a gyűrűt.

– Öt dollár zálogot adok érte.

– Többet vártam.

– Adja el, akkor többet kap érte.

– Jól van. Tessék, vegye meg!

– Rendőri előírás szerint zálogos nem vásárolhat semmit. De van ennek más útja is!

– Csak törvényes út legyen.

– Igen, igen! Már negyven éve vagyok a Scollay Square-n, mindig becsülettel, törvényesen dolgoztam. – Moe Susskind címet írt fel egy cédulára: „Karaghousian Testvérek, Marliave Court 12. szám." Itt találja meg őket.

– Nagyon kedves, köszönöm.

A megadott címen csupa régiségkereskedő között találta meg a négy Karaghousian testvért. A három testvér ki tudja hol lehetett, de a negyedik, Nicolaides Karaghousian szőnyegek, csipkék, órák, kerámiák, ezüst holmik és ékszerek között trónolt, hogy bármely pillanatban vehessen, eladhasson, vagy cserélhessen. Egész kelet ott keringett Mr. Karaghousian ereiben, örmény, görög, zsidó, török, szír vére állandóan arra ösztönözte, hogy száz, ezerszázalékos nyereséggel kössön üzletet.

Adottságának megfelelően Mr. Karaghousian csak olyasmit vásárolt, amiről tudta, hogy hol adhatja el. Ezért nagyon megörült a

Dolcettiano-gyűrűnek. Tudta jól, hogy hol adhatja el – s mit kap érte.

– Az ilyen hibás darabért, mint ez is – kezdte – legföljebb harminc-öt dollárt adhatok. Egy centtel se többet.

Stephen még soha életében nem alkudozott, de most Mr. Karaghousian üzlettel átitatott egyéniségével szemben nem tehetett mást.

– Hetvenöt dollár – mondta Stephen és igyekezett olyan képet vágni, mint aki komolyan gondolja ezt, amit mond.

– A testvéreimre is kell gondolni, legyen negyven!

– Hatvan, vagy mindjárt tovább állok egy házzal. – Fogalma sem volt Stephennek, hogy hová menne és mit kezdene, de Mr. Karaghousiant úgy látszik, megijesztette a fenyegetés. Mégegyszer megvizsgálta a gyűrűt.

– Csupán a reverenda iránti tisztelet miatt – és keresztet vetett mint valami jámbor zarándok – negyvenöt dollárt adok.

– Ötvenért a magáé. – Stephen a tenyerét tartotta. A kereskedő egy köteg pénzről levette a gumiszalagot, két húsz- és kilenc egydollárost válogatott ki, majd elrakta a pénzköteget.

– Egy dollár forgalmi adó – mondta és Stephen kezébe számolt negyvenkilenc dollárt.

– Most pedig állítson ki egy eladási igazolást, teljes névvel és pontos címmel. – Stephen kitöltötte a papirost, és Marliave Court-ot maga mögött hagyta, amilyen gyorsan csak tudta. Az északi pályaudvaron ivott egy csésze feketét és estére már otthon is volt Stonebury-ben.

*

Három nap múlva volt a Szent Erzsébet-egyesület szokásos kerti ünnepe a Fenscross-i réten, Cornelius J. Deegan Auburndale-i birtokán. Az építési vállalkozó nemrég tért vissza dublini és római útjáról, s vidáman sétált a magnóliafák alatt elhelyezett asztalok körül. Ezek a fák nem is olyan régen még a protestáns Frothinghaméknek adtak árnyat. Corny falat vajaskenyérért, csekély hatvanezer dollárért vette meg a birtokot és a „biztonság kedvéért" a felesége nevére íratta. A mai nap volt Annie társadalmi pályafutásának csúcspontja, mert minden pillanatban megérkezhetett őeminenciája, Lawrence Glennon bíboros a kíséretével. Ez nyilvános elismerése volt annak a bőkezű jótékonykodásnak, amelyet a Szent Erzsébet-egyesület Bostonban és környékén a szemérmes szegények között kifejtett.

A sok-sok haszontalan lim-lommal, nippekkel, dísztárgyakkal és ruházati cikkekkel, kézzel kötött pulóverekkel, sálakkal, divatjamúlt mellényekkel, csipkegallérokkal, és sok minden mással roskadásig megrakott asztalok mögött álltak az egyesület hölgyei. Minden hölgy, aki egy-egy asztalnál állt, igyekezett a többit megelőzni, hogy minél több nyereséget adhasson át az egyesületnek. Hangosan ajánlgatták portékáikat. Már három év óta Mrs. Daisy Lamping-Boland volt a győztes. A konvertita özvegy nem kímélte a pénzt és a fáradságot, hogy asztalán – amint mondta – „articles de vertu" (értékes holmik) legyenek. Mint műgyűjtőnek, már természeti adottságánál fogva is nagyszerű érzéke volt, ráadásul mindig kéznél tartotta a csekktömböt. Arany dobozkákra, szelencékre, ékkövekkel kirakott hajtűkre, díszcsatokra, fülbevalókra, láncokra és gyűrűkre vadászott. Jó hírét és elsőségét most is meg akarta tartani.

A kikiáltók, hangosan beszélgetők, egy-egy jól sikerült alkalmi vétel örömkiáltásával hangzavarrá erősödő lármáját az öttagú vonós zenekar túlharsogta. A hangzavar pedig még hangosabbá lett a kiáltástól: „itt a bíboros". A pillanatnyi hangorkánt dermedt csend váltotta föl, amikor a pázsiton közeledett. Bíborvörös köpenyben és birétumban jött számos titkár és lila reverendás kísérő között. Szinte ellenállhatatlan lendülettel vonta őket maga után. Feltett szándéka volt, hogy az asztaloknál röpke félóra alatt legalább félezer dollárt elkölt az általa nagyrabecsült egyesület jótékony céljaira.

A kegyes leereszkedés és a megtisztelő látogatás mindenütt derűt, mosolyt váltott ki. Egyúttal kinyitotta a pénztárcákat, amint egy-egy asztalhoz lépett, hogy vásároljon. A bíboros kiválasztott egy tárgyat, rámutatott és akkor Msgr. O' Brien előlépett és fizetett. Őeminenciája Daisy Lamping-Boland asztalánál is megállt. A tisztelettudó térdhajtást kedvesen viszonozta és nézegette az „articles de vertu"-t, amelyek ízlésesen elrendezett fekete bársonyon csillogtak. Mrs. Lamping-Boland árui fölkeltették a bíboros szakértő tetszését. Barna szemei kedvteléssel nézték a sok csillogó ékszert, míg tekintete megakadt egy gyöngyökbe foglalt ametiszt gyűrűn. Előrehajolt, kezébe vette és alaposan megvizsgálta a gyűrűt.

– Püspöki gyűrű! – kiáltott fel. – Egészen kiváló firenzei remekmű. Hogyan jutott ehhez?

Daisy Lamping-Boland a gazdag vígözvegy jellegzetes mosolyával nevetett. Nem akarta elárulni a többi hölgy előtt a forrást, ahonnan

áruit beszerezte, de annyira tapintatos sem volt, hogy elszalassza azt a ritka lehetőséget, amikor a bíborost ugrathatja.

– Bizonyára pénzügyi nehézségei lehettek egyik püspökének – mondta. – Kissé több jövedelmet biztosíthatna nekik.

Őeminenciája ezúttal nem lobbant haragra és Daisy Lamping-Boland részéről sem vette ugratásnak a dolgot. Elég zavartan nézegette az ékszert. Valódi Dolcettiano-remekmű, firenzei hagyomány szerint készült püspökgyűrű. Kié lehetett? Csak egyetlen püspök tartozott hozzá. Mulqueen, a segédpüspöke és ő maga adta neki a püspökgyűrűt szentelése alkalmával. Ez a firenzei gyűrű bizonyára nem Mulqueené volt. De ki másé lehetett a gyűrű ebben az egyházmegyében?

Glennon nagyszerűen értett az ilyesmi kinyomozásához. Ezért azonnal neki is látott.

– Szabad kérdeznem, mi az ára?

– Kétszázötven dollár, eminenciás uram!

A bíboros intett O'Briennek, aki aranypénzben fizette ki a kért összeget.

Két óra múlva a bíboros részletes utasítást adott a bostoni rendőrség bűnügyi osztályvezetőjének, Hugh Shea felügyelőnek.

– Hugh, szeretném megtudni ennek a gyűrűnek a történetét. Ki adta el, mit kapott érte stb. Nem gondolok arra, hogy bűnüggyel kapcsolatos, csak azt szeretném tudni, hogy ki áll mögötte, s hogy és mint került piacra?

– Törpe lovat hamar megcsutakolnak, eminenciás uram – mondta Shea felügyelő. – Magam nézek utána.

A ló csutakolásához egy napra volt szüksége, amíg megkérdezte a bostoni zálogosokat és régiségkereskedőket. Utána jelentette a bíborosnak az eredményt.

– Katolikus papi ruhás fiatal ember próbálta eladni a gyűrűt Susskind és Flatto üzletében a Scollay Square 8. szám alatt. Susskind egy görög-örmény kereskedőhöz, Karaghousianhoz küldte, aki negyvenkilenc dollárt adott érte. Karaghousian Mrs. Lamping-Botandhoz vitte és százötvenért adta el. Ez az egész történet, bíboros úr.

– Tudja a fiatal pap nevét?

Shea elővette jegyzetfüzetét.

– Stephen Fermoyle nevet írt fel. Címe Stonebury Mass. – A fel-

ügyelő tapintata figyelemreméltó volt. – Nem akartam engedélye nélkül tovább nyomozni.

A felügyelő tisztelettel térdet hajtott és távozott. Glennon úgy szorította markában a firenzei gyűrűt, mint amikor a gyerekek katicabogarat fognak és örömükben markukban tartják. Szinte kedve lett volna dúdolgatni a régi gyerekverset: „katicabogárka szállj el, szállj el, hozzál nekem lépes mézet, akkor elengedlek." A lépes méz, vagy inkább a lépes vessző a kezében van, de ki biztosíthatja arról, hogy ez elegendő? Mit csináljon? Fekete Daimler autóján egyvágtában Stonebury-be hajtasson és ott a plébánián rögtönzött kihallgatást tartson? A drámai lehetőség, hogy vörös vércse módjára lecsapjon a félénk nyulacskára, Fermoyle atyára, nagyon izgatta, szinte élvezte az elképzelt jelenetet, ami az elhagyatott, piszkos plébánián lejátszódna, ha...

Némi fontolgatás után elvetette a tervét. Olyan okok jutottak eszébe, amelyek bűntudatot ébresztettek a lelkében, másrészt pedig ott volt az őszhajú, szentség fényében ragyogó plébános iránti tisztelet. Milyen jó lenne a régi módon együtt üldögélni és elbeszélgetni a régi szép időkről és elmúlt napokról. Milyen szép volna és mennyire lehetetlen! Ned Halley számtalan kudarca tudatában a fejét sem merné fölemelni. Nyelvét a sok mentegetőzés kötné béklyóba! Esztelen álom ezt fölébreszteni. Őeminenciája meghúzta a hímzett csengőzsinórt. Msgr. O'Brien megjelent.

– Kérem, adja föl a következő táviratot – és diktálni kezdett. – „Főtisztelendő Stephen Fermoyle, Szent Péter, Stonebury Mass. – Megparancsolom, hogy holnap fél háromra jelenjen meg a bíborosi palotában." – Írja alá Dave és azonnal adja fel. Szeretnék valaminek a végére járni.

*

A távirat nagyon rosszkor érkezett. Ned Halley utolsó óráit élte, bármely pillanatban meghalhatott, úgy, amint egy lyukas csónak elmerül. Stephen egy órára sem merte magára hagyni a haldoklót. Az első pillanatban Msgr. O'Briennek táviratozni akart és haladékot kérni, de amikor mégegyszer elolvasta a távirat szövegét: „Megparancsolom, hogy jelenjen meg...", elvetette a tervet. Ez szigorú parancs, mennie kell.

Lalage gondjaira bízta a plébánost és a hajnali vonattal Bostonba utazott. Negyed háromkor a bíboros faburkolatú előszobájában ült

az egyik karfa nélküli magastámlás széken és várta, hogy behívják. Miért táviratozott neki a bíboros? Mi nyomhatja a szívét? Jót, vagy rosszat akar? Stephen nem okosodott ki. A féléves tartózkodás Stonebury-ben teljesen közömbössé tette az egyházpolitika nyilaival szemben. Mélyebbre már nem kerülhetett. Nem pottyanhat le az ágyról, mert már a földön hever.

Msgr. O'Brien intett. Stephen belépett a tölgyfa ajtón és fölment a csigalépcsőn. A kőpadlón a hatalmas ebédlőasztalhoz ment, ami mögött Glennon bíboros ült szenátori székén. A káplán nyugodtan hajtott térdet, megcsókolta a bíboros zafír gyűrűjét és némán állt, mint valami iskolásgyerek, aki szigorú tanítója dorgálására vár.

A bíboros nem vesztegette sokáig a szót. Orselli ametiszt gyűrűjét az asztalra téve kérdezte.

– Látta már ezt valaha?

Ez a tárgyalások klasszikus nyitánya volt. Az igazság a legcélravezetőbb védekezés.

– Igen, eminenciás uram! Nemrégiben még az enyém volt. Hétfőn adtam el egy régiségkereskedőnek a Marliave Court-on.

Ez a nyílt, őszinte vallomás kihúzta a vádló alól a talajt. Őeminenciája mást várt, valami zavart magyarázkodást, vagy alkudozást és megrettent kibúvó-keresést. A maró gúny eszközéhez nyúlt.

– Szóval abbahagyta a misztikus tanulmányok írását és most egyházi ékszerekkel üzérkedik?

– Bíboros úr, egy gyűrű eladását nem mondanám üzérkedésnek.

– Mondja, aminek akarja – folytatta Glennon –, de ez rossz fényt vet a papságra. Ilyesmit nem tűrök az egyházmegyében. Megértette, Fermoyle atya?

– Többet nem fordul elő, eminenciás uram. – Stephen ironikus válasza elkerülte a bíboros figyelmét.

Glennon fölvette a gyűrűt és szakértelemmel vizsgálgatta.

– Hogy jutott ehhez?

– Egy barátomtól, az olasz hajóstársaság kapitányától, Gaetano Orsellitől kaptam.

– Úgy látszik, hogy nagyon jóban van az olaszokkal – jegyezte meg a bíboros. – Miért adta el?

– Magán okból, eminenciás úr!

A kitérő válasz mindig haragra ingerelte Glennont.

– A káplán és az egyházmegye feje között nincs helye a „magán

okra" való hivatkozásnak, amint kifejezte magát, Fermoyle atya, nincs helye a titkolózásnak. Követelem, hogy elárulja, miért adta el a gyűrűt?

– Azért adtam el, hogy Edward Halley atya orvosi- és gyógyszerköltségeit kifizethessem.

– Mit? Orvosi- és gyógyszerköltséget? – A hangsúly arra hasonlított, amikor egy ősrégi főnemes arról hall hírt, hogy klubjának egyik tagja pénzügyi nehézségekbe keveredett.

– Halley atya beteg?

– Haldoklik, eminenciás uram!

– Ned Halley haldoklik? – félelem és bánat keveredett a bíboros hangjában. Egy darabig nem jutott szóhoz, de a fölháborodás ismét fölülkerekedett benne.

– Miért nem jelentette előbb, Fermoyle atya?!

Stephen észrevette a bíboros lassan összeomló ellenállásán a rést. Egy gyalogos feláldozásával végleges sakk-mattot lehetne adni. Ravaszul ugratta bele a támadásba.

– Azt hittem, hogy ez nem érdekli eminenciádat.

Lawrence Glennon bedőlt a cselnek.

– Azt hitte? – Öklével nagyott csapott az asztalra. – Szemtelensége minden mértéket fölülmúl, Fermoyle atya. Hogy engem nem érdekel Ned Halley? Egyik legidősebb plébánosom, szemináriumi társam, fiatalkori... – Lawrence Glennon éppen azt akarta mondani „fiatalkori barátom", de lenyelte a szót és észrevette, hogy Stephen mattot adott neki. Ez a hihetetlenül fiatal káplán hideg kék szemével minden mozdulatát élesen figyeli, valahogy úgy, amint a sakkmester jóakaratúan nézi az ügyetlen kezdőt.

Őeminenciája bírói székébe roskadt, nem volt benne semmi a főpapi misét celebráló bíboros méltóságából, amint trónusán a Gloriát hallgatja, vagy az egyházi jognak érvényt szerző bíró hatalmából és öntudatából. Leroskadása az öregedő színész megadásához hasonlított, amikor egy szép napon a kíméletlen napvilágnál meglátjaráncoktól barázdált arcát a tükörben. Vagy méginkább ahhoz az emberhez hasonlított, aki tudja, hogy az életbiztosítás megkötésekor az orvosi vizsgálat nem sok jóval kecsegteti.

Életbiztosítás?

Lawrence Glennon jól tudta, hogy rajta már nem segít sem a bíborkalap, sem a püspöki mellkereszt, de még a fülhallgató vagy a

vérnyomásmérő kíméletes alkalmazása sem. Most döbbent rá, hogy a hangulatot, a pillanatnyi szeszélyt engedte uralkodni a szív helyett és a barátság, jóindulat helyét a hatalom és jog foglalta le. Mindez együttvéve elszomorító és siralmas. Még élénk szelleme is eltompult. Harminc, húsz, de még tíz évvel ezelőtt sem kapta volna be a horgot, amit a zöldfülű Fermoyle az orra elé tartott. Összetörten ült székén, hatalmas teste ott vergődött a még hatalmasabb asztal előtt, szíve tehetetlenül ki volt szolgáltatva az emlékek vasmarkú szorításának. Ned Halley haldoklik! Kopott, homályos, régi filmszerű képek jelentek meg előtte. Íróasztala előtt ott állt az aranyszőke hajú, tiszta homlokú, mosolygós Ned Halley.

– Stowe-ba küldelek, Nedboy. Első plébániád nagy lehetőségeket rejteget számodra.

A film komorabb lett, amikor Ned Halley ismét megjelent.

– Még egy lehetőséget adok neked Ned, Needhamben.

A képek mindig kopottabbak, hibásabbak lettek. Malden, Taunton, Ipsfield, s még ki tudja mik, de a plébániák mindig nyomorúságosabbak. Ned Halley haja sem volt többé aranyszőke, teste is mindjobban összetöpörödött kudarcainak súlya alatt, de feje körül a sugárzó fény megmaradt. És végül a reménytelenség plébániája: Stonebury. Néma hallgatással elevenen eltemetve az elhagyott kőbányában. A film lobogva véget ért.

Évek óta most szólalt meg először ismét természetes hangon Lawrence Glennon.

– Hogy van?

– Nagyon rosszul, azt hiszem, még ma este meghal.

– Van mellette valaki?

– Egy hivatásos ápolónő. Egyik hívőnk lánya. (Milyen körülményes leírása Lalage Mentonnak!)

Glennon bíboros barna szemei megnyugvást keresve néztek Stephenre. Királyi pátriárka a pásztorok között, amint éppen a pásztorbojtárra támaszkodik.

– Lesz szíves üzenetemet átadni Halley atyának?

– Szíves örömmel, eminenciás uram. Egyetlen szava boldoggá teszi őt.

– Mondja meg neki, hogy én... s Lawrence Glennon úgy kereste a megfelelő szavakat, mint a nyári tenger szépségeinek titkát a tengeri kagylóban kereső ember.

– Mondja meg neki, hogy... – A kagylók, a szép szavak kiestek kezéből. Amit Ned Halley-nek üzenni akart, senki más nem mondhatta el, csak egyedül ő maga. A bíboros fölállt. Ő maga megy el hozzá és elmondja neki, amit már régen el kellett volna mondania. Meghúzta a csengőzsinórt.

– Kérem a Daimlert – mondta, amikor O'Brien belépett –, gondoskodjon rendőri fedezetről, hogy utat biztosítsanak. – Pátriárkai tekintete ismét Stephent kereste és ez a tekintet a sok vihart szenvedő kapitány bizalmas tekintete volt, amivel megbízható helyettesét eligazítja.

– Másfél óra alatt oda kell érni – mondta.

*

A kormánynál ülő egyenruhás Tom Kenny-nek nem kellett másfél óra, nyolcvanhat perc alatt tette meg az utat. Egy szót sem váltottak. A bíboros a sötétbarna ülésen hátradőlve nézegette a vidéket. Alig harminc kilométeres szakasz után elővette breviáriumát és imádkozott. Stephen is így tett. Szent Joachimnak, Szűz Mária apjának volt az ünnepe. Az egyes napszakoknak megfelelő részekben újból meg újból előfordult ez a mondat: „Boldog az a férfi, akiben nincs hiba, nem futott arany után és nem bizakodott a pénzben. Ki ő, hogy dicsérhessük, mert nagy dolgokat vitt végbe életében. Vagyona Istennél van és a szentek gyülekezete hirdeti jótéteményeinek dicséretét."

A bíboros nyitott breviáriummal a kezében Stephenhez fordult és a pár szavas kérdésre mutatott: „Ki ez a férfi?"

Nem kellett válaszolni rá. A bíboros is rá gondolt, Ned Halley-re. Mintha csak az ő képét rajzolták volna meg háromezer évvel azelőtt a próféták. A két pap egymásra mosolygott.

Csak akkor szólalt meg a bíboros, amikor már elhagyták a lichtburgi malmokat.

– Ugye, olcsó marhaszegy?

– Igen, eminenciás uram. – Stephen örült, hogy látta a hentes kocsiját. Nélküle nem tudta volna, hogy mire céloz a bíboros.

Amikor a Daimler a meredek úton a Szent Péter-templom felé kapaszkodott, Stephennek eszébe jutott az etikett: hogyan kell fogadnia a bíborost? A házigazdának, vagy a vendégnek kell kezdeményeznie? Az udvariassági probléma megoldódott, amikor Lawrence Glennon megszólalt.

– Tom Kenny majd gondot visel rám. Nyugodtan készítse elő a beteget.

Lalage Menton az ajtóban köszöntötte Stephent.

– Éppen jókor jött, atya, mert az ereje már szemlátomást fogy.

– Eszméletén van?

– Igen, szellemileg még friss.

– Hála Istennek! – Stephennek alig volt ideje, hogy kis asztalt állítson az ágy mellé a szent olaj számára, amikor már megjelent a bíboros.

– Pax huic domui – békesség e háznak –, mondta Lawrence Glennon.

– Et omnibus habitantibus in ea – és minden lakójának – felelt Stephen.

A bíboros közelebb lépett, de nem a hatalmas egyházfejedelem biztonságával, hanem lábujjhegyen, nesztelenül, mint az idegen a szentélyben. Az ágy előtt megállt és a közeledő halál fényében ragyogó Ned Halley arcára nézett. Egyáltalán nem hasonlított az ifjú Ned arcára. Csak a sötét szemüregek maradtak ugyanolyanok. Ned Halley szemevilágát a nehéz pillák elfedték.

– Ned – súgta a bíboros –, én vagyok itt, Larry.

Ned Halley kinyitotta szemét.

– Eminenciás uram – motyogta.

– Nem eminenciás úr, Nedboy, most nem a bíboros – az ágy elé térdelt – Larry van itt, Larrybuck, emlékszel még?

– Larrybuck... tudtam, hogy eljössz. Csak erre vártam.

A bíboros szeméből kicsordult a könny. Végigfolyt az arcán és a kezében tartott csonttá-bőrré soványodott kézre pottyant.

– Már előbb kellett volna jönnöm, Nedboy. Bocsáss meg, mindig akartam.

– Sok fontos dolgod volt, Larry, fontos dolgod, fontos beosztásban. Nem érdemlem meg, hogy rám gondolj.

– Kedves Ned, sokkal többet érdemeltél, mint amit adtam. Téged kellett volna választanom gyóntatómnak, hogy a fejed fölött lebegő szelíd fény világítsa meg az utamat. Ehelyett lezüllött, adósággal terhelt plébániákat adtam neked. – A bíboros a szakadozott paplanba rejtette arcát. – Bocsáss meg, Ned!

– Mindent megbocsátottam, Larry, mindent...

Lawrence Glennon Stephenhez fordult.

– Már alig van itt. Hozza a szent olajat, föladom neki a szent kenetet.

Stephen a bíboros jobbjára tette a kis asztalt. Őeminenciája a betegek olajába mártotta hüvelykujját és kereszt formában megkente Ned Halley szemeit és latinul mondta:

– A szent kenet és mérhetetlen jósága által bocsássa meg Isten, amit látással vétettél.

– Ugyan, mi bűnt követhettél el? – gondolta Stephen.

Óvatosan megkente a haldokló fülét, orrát, száját, majd kezeit és intett Stephennek, hogy emelje fel lábairól a takarót. Stephen szemei könnybe lábadtak és nem vette észre az intést, hogy haldokló plébánosának ezt az utolsó szeretetszolgálatot megtegye. Lalage Menton emelte fel a lábakról a takarót, hogy azokat meg lehessen kenni a betegek olajával. A bíboros keresztet rajzolt barátjának jobb, majd bal lábfejére és ezt mondta:

– A szent kenet és mérhetetlen irgalma által bocsássa meg Isten, amit lábaiddal vétkeztél. Amen.

Ned Halley arcán azt a leírhatatlan kedvességet, amelyet egész életén át mindenkivel szemben mutatott, könnyű lepel fátyolozta el. Szeme, füle, szája, keze megszabadult az érzékek kötelékétől. Lábai, melyek mindig csak a helyes és jó úton jártak, porrá lettek. Ned Halley lelke elszállt testének már oszlani kezdő szolgai burkából, hogy ragyogó-fénylőn a szentek, a hitvallók és vértanúk társaságába jusson.

IV.

A novemberi szél élesen átfújt a telepi viskók vékony falának résein. Stephen örült a cserépkályha melegének Ned Halley dolgozószobájában. Előtte egy halom irat, számadások, munkanaplók, szállítólevelek. Éjfélre járt az idő, amikor a hosszú összeadás végére ért. A végeredménnyel megelégedve jelentette az érsekség irodájának:

„Főtisztelendő Prelátus Úr!

Tisztelettel terjesztem fel a Szent Péter-plébánia fakitermelésének számadásait és a hozzá tartozó mellékleteket, bíboros úr őeminenciájának 1918. aug. 18-i kinevezése alapján..."

Augusztus 18., Ned Halley temetésének napja. A rubinpirosan

parázsló hasábok fényénél újból átélte ezt a napot. Zuhogó nyári záporban vezette Lawrence Glennon a temetési menetet a templomtól a sírig. Amikor az utolsó rögök dübörögtek Ned Halley koporsóján, „Requiescat"-tal búcsúzott el barátjától. Megáldotta a sír körül térdelő sokaságot és Stephen karjára támaszkodva a plébániára ment egy csésze forró teára.

Egyetlen kérése volt: Oolong kínai teát, jó erősen, forrón, sok cukorral. Már a harmadik csészével is megitta, de a bíboros komorsága nem szűnt meg. Titkára a folyosón várakozott és csodálkozott, hogy őeminenciája így nekibúsult és gyászol, de nem volt bátorsága a maga elé meredő főpapot megzavarni, aki egy székben ülve egyik csésze teát a másik után itta. Stephen alaposan meggondolta, hogy a csönd, és a jó erős, forró tea a legjobb módszer a gondokba és bánatba merült bíboros fölvidítására.

Ezalatt Msgr. Andrew Sprinkle lelkét sokkal derűlátóbb és vidámabb gondolatok töltötték el. Ő volt a kerületi esperes és ez a hivatal kötelességekkel is jár. Most, hogy a bíboros a nagy bánat miatt egy kissé fáradtabb, ez a legalkalmasabb pillanat, hogy elmondja neki, ami már régóta lelkét nyomja. Andy Sprinkle belopózott a szobába, teáját kavargatta és nagy óvatosan elkezdte mondókáját.

– Már jó pár éve nagyon jelentéktelen a Szent Péter-templom bevétele és hitélete. Nem volna okosabb, ha eminenciád feloszlatná ezt a plébániát?

Közönyös hangulatában Glennon bele is egyezett volna, ha Stephen ijedt lélegzetvétele nem készteti arra, hogy megforduljon és megkérdezze:

– Fermoyle atyának más a véleménye?

– Igen, eminenciás uram!

– Beszéljen!

– Sprinkle esperes úr iránt a legnagyobb tisztelettel vagyok, de azt kell mondanom, hogy a Szent Péter-plébánia élete egyáltalán nem jelentéktelen. Eminenciád is láthatta a sír körül térdelő híveket. Harminc gyereket készítek elő az első áldozásra. Nem hiszem, hogy a lelkek üdvét szolgálná a templom bezárása.

A tealevelek tanulmányozásába merült Andy Sprinkle látta, hogy a fiatalember keresztezi az útját. Mivel a fiatalember nem igen érthet a pénzügyekhez, azt várta, hogy Glennon ráförmedjen: „na és a jövedelem?" Két korty Oolong tea között a jóslatnak csak a

fele következett be. Glennon a kistányérra tette csészéjét és megkérdezte.

– Na és a jövedelem? – a kérdés komoly volt, de a dörgő hang ezúttal elmaradt.

– Lehetne jövedelmet is biztosítani – válaszolta Stephen.

– Hogyan? Honnan?

Ezek a rövid kérdések hosszú feleletre vártak. Stephen Ned Halley íróasztalának egyik fiókjából előhúzta a plébánia térképét, a bíboros előtt kiteregette és ujjával a völgyre mutatott.

– Ez a völgy a templomé. Húsz évvel ezelőtt hagyta valaki örökül, de okmány nem készült róla.

Lawrence Glennon szemügyre vette a térképet.

– Mi teszi ezt a területet értékessé?

– Elsőrendű épületfa, eminenciás uram, körülbelül ezerkétszáz egészséges fenyőfa van ott. Ha csak háromszázat, a negyedét kivágatjuk, a tiszta haszon máris három és félezer dollár.

Az esperes nem tagadta meg önmagát.

– Az egyházi törvénykönyv 142. kánonja mondja: „Prohibentur clerici mercaturam exercere." A papok nem kereskedhetnek.

– Ismerem az egyházjogot, prelátus úr, de a mi faügyletünket nem pap bonyolítja le.

– Hát kicsoda? – kérdezte türelmetlenül Glennon.

– Társas vállalkozás lenne, eminenciás uram... valahogy olyan, mint a már meglévő kanadai halász szövetkezet. Újskóciában a plébánosok és a hívők társas alapon osztoznak a jövedelmen. Itt Stonebury-ben a munkanélküliek végeznék a favágást. Napszámukat a fa árából fizetnénk ki, a maradék a tulajdonosé, a Szent-Péter-plébániáé lenne. Mindkét fél jól járna – Stephen tisztelettel meghajolt Andy Sprinkle felé –, és az egyházi előírást sem szegnők meg.

Az esperes megváltoztatta nézetét.

– Eltekintve az egyházjogtól, nem tartozik a plébános feladatai közé, hogy hívei megélhetéséről gondoskodjék. A mi feladatunk az, hogy lelkük üdvösségével törődjünk. Attól tartok, hogy nagyon veszélyes területre tévedünk, ha anyagi dolgaikkal kezdünk foglalkozni.

Glennon élvezte a szócsatát, hallgatásával adta meg az engedélyt a cáfolatra.

– Szabad figyelmeztetnem esperes urat Aquinói Szent Tamás meg-

állapítására? A jámbor, vallásos élethez az anyagi jólét bizonyos minimuma szükséges. Vagy XIII. Leó szociális enciklikái nem az egy oldalon fölhalmozott gazdagság arányos és igazságos elosztását sürgetik? – Stephen egy pillanatig „gazdagság" szó abszurd voltán gondolkozott, majd a bíboroshoz fordult. – A fa kitermelése nem jelent többet, mint a reménytelen szegénység és az eredményes munka kilátása közötti különbséget és minden erő latbavetését, hogy megbirkózhassanak a téllel.

Msgr. Sprinkle utoljára tartogatta legnyomósabb érvét.

– A lichtburgi faipar joggal tiltakozik majd az ellen, hogy a Szent Péter-plébánia konkuráljon vele.

– Ez igaz lenne, ha Lichtburgban még más fakitermelő üzemek is működnének. De ez az iparág már huszonöt éve haldoklik. A lichtburgi kereskedők a fa megmunkálásával foglalkoznak, nekik félkész árura van szükségük. Velük már megtárgyaltam a dolgot. Egy méter fenyőfáért kilenc centet fizetnek és minden mennyiséget hajlandók átvenni.

Glennon barna szemei elismeréssel nyugodtak meg Stephenen.

– Ha nem nézünk tovább az orrunknál, akkor a terve nagyszerű, Fermoyle atya. De mi lesz jövőre és azután?

– Tervszerű favágás és faültetés állandó jellegű szerény jövedelmet biztosíthat a plébániának. És erre szükség van, hogy a Szent Péter-plébánia tovább működhessen, eminenciás uram! – Stephen nagy igyekezettel védte a maga ügyét. – L'Enclume lakói takarékosak és szorgalmasak. Ha elfordulunk tőlük, még nagyobb nyomorba jutnak, de a fakitermelésnél keresett néhány dollár segítségével megmaradnak jó polgároknak és katolikus hívőknek.

Stephen kihívására, mint kovakőre volt szüksége Glennon acélkemény és éles elméjének, hogy szikrázzék.

– Van valami a tervében, atya. Nem vagyok híve a plébánia feloszlatásának és éppen ezért új lehetőséget adok a Szent Péter-plébániának abban az esetben – jól megjátszott tapintattal fordult Msgr. Sprinkle felé –, ha az esperes úrnak nincs kifogása ellene.

Andy Sprinkle a tealeveleket nézegette nagy figyelemmel és észrevette, hogy a fiatalembernek most már van pénz a kezében.

– Nincs ellene kifogásom, eminenciás uram.

– Jól van. – A bíboros hangjában ismét ott volt a tekintély régi és megszokott éle. – Megengedem, hogy próbálkozzék, Fermoyle

atya. Kinevezem vezető plébánossá. – A biborost újra eltöltötte a lobogó érdeklődés munkája iránt. A vére is gyorsabban keringett. Az élet mehetett tovább. Lawrence Glennon döntött, így kell lennie. – Bostonba kell mennem – mondta és fölkelt a karosszékből, ami eddig bánatos trónja volt. – Msgr. O'Brien vitesse a holmimat az autóba. – A kapuban három ujját nyújtva köszönt el Andy Sprinkletől és aggódva nézett a zuhogó eső miatt a sötét világba. – Van ernyő a házban, Fermoyle atya?

Stephen keresgélt a szekrényben és az előszobában talált egy tiszteletreméltó korú ernyőt. Ezt tartotta a bíboros fölé védelmül. A kocsihoz vezető úton kénytelen volt a nehézkesen járó bíborost átölelni. Amikor Lawrence Glennon az izmos kezet derekán érezte, a mellette lévő élesvonású fiatal arcra nézett.

– Nem fél tőlem, Fermoyle atya? – félig kérdés, félig megállapítás volt ez a megjegyzés.

– Egy csöppet se félek, miért is félnék?

– A legtöbben félnek tőlem. Maga miért nem fél?

– Eddig még nem gondolkoztam ezen, de hogy most megkérdezte – Stephen igyekezett tárgyilagos maradni –, megmondom: azért, mert édesapámra emlékeztet.

– Az alakom, vagy a vonásaim hasonlítanak hozzá?

– Nem, a külső hasonlóság mellékes. – Stephen megpróbálta a két ember jellegzetes tulajdonságai közül a megegyezőt kikeresni. Elmosolyodott, amikor megtalálta. – Talán nem sértem meg, ha azt mondom, hogy apámat mennydörgő hangú Dinnek hívják. Nagyon szeret kiabálni és közben öklével veri az asztalt, amikor valamit határozottan akar megállapítani.

– És nem félt tőle? – kérdezte Glennon.

Stephen a fejét rázta.

– Hiába ordított és verte az asztalt, nem féltem tőle, mert éreztem, hogy szeret.

– Érdekes, figyelemreméltó apja lehet. Él még?

– Igen, csakhogy a hangja és lendülete kezd alábbhagyni.

– Kezd alábbhagyni – gondolkodott Glennon hangosan. – A férfihang éle kicsorbul... a teljesítőképesség lassanként csökken... Én is csak így vagyok – mormolta. – Először elernyedünk, utána kudarcot vallunk.

A Daimler előállt. Glennon is összeszedte magát.

– Hozzon rendbe mindent, Fermoyle atya, legyen jó pásztora ennek a nyájnak. Munkáját figyelemmel kísérem.

Stephen a bíborost a sötétbarna ülésre segítette.

– A favágás nagyon messze van a misztikus tanulmányoktól, fiam – mondta a bíboros –, de az Egyházban mindkettő elfér. – Kedves mozdulattal fölemelte a kezét, félig áldóan, félig tréfálkozva.

*

Egész októberben csattogtak a fejszék a völgyben. Hatalmas fenyőóriások inogtak meg és dőltek le, ügyes favágók tisztították meg a törzseket és Hercule Menton rögtönzött fűrészgépét állandóan etették a rönkökkel. A fát a lichtburgi faipari társaság teherautójára rakták. Stephen vezetésével a Szent Péter-plébánia favágó szövetkezete – a bostoni érsekség első ilyen szervezete – a hatalmas fenyőket készpénzzé változtatta át.

November 2-án a hadművelet eredményesen ért véget. Stephent elkápráztatták a számok; minden kiadást leszámítva a tiszta haszon 3680 dollár 40 cent volt. Több, mint kétezer dollárt kapott a tizenkét favágó, minden egyes munkásnak hat hétre 204 dollár 10 cent járt. Ez volt a legmagasabb kereset, amit L'Enclume-ban valaha is láttak.

Stephen befejezte a jelentést és hitetlenkedve nézte az 1131 dollár 40 centnyi összeget, mint a Szent Péter-plébánia bevételét.

– Mit kezdek ilyen hatalmas összeggel? – kérdezte a kandalló szürkére változó parazsánál.

A kérdésre próbált feleletet is adni.

Első gondja az volt, hogy Ned Halley-nek síremléket készíttet. A patakmederben hatalmas gránittömböt talált, ami földpáttal volt erezve. Megkérte Hercule Mentont, hogy vizsgálja meg a tömböt. Alaposan megkopogtatta a kőfejtő csákányával.

– Jól cseng, nincs semmi baja.

Csak az egyik felét csiszoltatta le, a többit természetes formájában hagyta és azt kérte, hogy a tükörfényes felületre ezt az egyszerű szöveget vésse be:

In memoriam
Edward Everett Halley
1855. jún. 15–1918. aug. 16.
Pap vagy te mindörökre, Melkizedek rendje szerint.

A szállítás, csiszolás, vésés, hatvan dollárba került.

Második dolga az volt, hogy fenyőcsemetéket vásároljon és a

kivágott törzsek helyére ültesse. A csemeték az elültetéssel együtt száz dollárba kerültek, de ez olyan befektetés, ami húsz év múlva negyvenszeresét fizeti.

A pénz legnagyobb része a templom belső javításához kellett. Szépen kifestették. A bejárati kapuk is új vasalást kaptak. Az oltár lépcsőjére borvörös szőnyeget vett. Dolgozószobájába új karosszéket és gyapot ágybetétet vásárolt ötven dollárért. Sokat lapozgatta a kegytárgyak katalógusát, míg végül néhány miseruhát és aranyozott kelyhet rendelt kétszáz dollárért. Önmagának is kifizette elmaradt kéthavi fizetését (100 dollárt). Szép papi öltönyt vásárolt harmincöt dollárért. Ez az első a szentelése óta. Így a plébánia tőkéje gyorsan háromszáz dollárra zsugorodott. A fiatal plébánosnak arra kellett gondolnia, hogy a kiadásokat egyelőre beszüntesse.

De lehetetlen volt abbahagyni. A kis kilencéves Angela Boisvert-et kényes operációra magával vitte Bostonba. A lányka csúnyán kancsalított, de a műtét sikerült és kedvessé varázsolta arcát. Azon a napon, amikor a lánykát hazavitte, betévedt egy régiségkereskedésbe és egy óra hosszat boldogan válogatott a könyvek között. Rábukkant a „L'Art des luthiers italiens" c. műre, amelyben a cremonai mesterhegedűk színes képe is látható volt. Öt dollárért megvette a könyvet és Rafael Mentonnak adta tizenhetedik születésnapjára.

Rafe már jobb hegedűket készített, mint Hercule, bár nem csiszolt és fényezett jószágokat – de hangjuk elég erős volt ahhoz, hogy a falusi tánc dobogását túlharsogja. Rafe ugyan a környéken 25 dollárért tudta eladni hegedűit, a fiatal mester mégsem gondolta, hogy azok kifogástalan remekművek. Becsmérlőleg csak „skatulyának" nevezte őket és azon volt, hogy minél jobbat készítsen. A terv és összerakás, az enyv és fényezés művészetét eddig még nem ismerte. Hercule már nem tudott újat mondani neki. Új mesterre volt szüksége, akitől tanulhat. Stephen ajándéka a „L'Art des luthiers italiens", felébresztette benne a tanulás iránti vágyat.

Munkapadjára tette a könyvet, áhítattal nézte, tanulmányozta lapról lapra. Egy szép napon megkérdezte Stephent.

– Hisz benne, hogy ma is lehet ilyen remekműveket készíteni?

– Hiszek benne, Rafe. – Stephen őszintén beszélt. – Amerikai művészek olyan remekműveket alkotnak majd – többek között hegedűket is –, amikről a régi mesterek még csak nem is álmodtak. A régi hagyomány értékei nem pusztulnak el, de a

régi mesterek remekműveihez mi az Újvilág fiatalos erejét adjuk.

Rafe fölnézett a színes lapról, amelyen aranybarnás Amati hegedű képe volt és a kezében lévő esetlen juharfa lemezre pillantott.

– Tudom, atya, hogy komolyan beszél, de ma, ebben a pillanatban – a kezében tartott lappal játszott és úgy fogta, mintha ólomból volna – még nem tudok hinni ebben.

*

Ez volt Stephen életének legboldogabb időszaka. A minden idők legnagyobb háborúja véget ért. A fegyverszünet ünnepi rakétáinak aranyos sugárzása még nem hunyt ki és nem zuhant vissza a földre, mint a kilőtt rakéták üres hüvelyei. Steve lelkipásztori munkájába ölte harmincéves fiatalságának kimeríthetetlen lelkesedését. Kegyetlen, hideg tél volt. Még a gondolattól is megborzadt, hogy mi lett volna, ha nem termelik ki a fenyőt? Körútja alkalmával láthatta mindazt a jót, amit L'Enclume favágói a csekély napszámból előteremtettek. Crèvecoeur-éknél új hintaszék volt a szobában. D'Eon-ék újra fedték a viskót, itt egy nikkeles új kályha, ott egy szőnyeg. A gyerekeken téli cipő, az asszonyokon új, olcsó kalikóruha, s Adèle Menton hajában új teknőcfésű.

Naponként végiggondolta, hogy milyen papi munkát végezzen. Törődött a betegekkel, bátorította a csüggedőket, vigasztalta azokat, akik gondjaikkal fölkeresték. Pihenőül meg korcsolyázott a Spectacle tavon, ahol a férfiak jeget vágtak. Ilyenkor szélcsípte arccal ment haza az esti szürkületben. Boldog volt, mert megérezte Isten jelenlétét a lombtalan erdőben, és boldog volt, ha egy sziporkázó csillagot látott.

A külvilággal nem sokat érintkezett. Ritkán utazott el Stoneburyből, családján és néhány jó barátján kívül másról nem is hallott. Hébe-hóba levél jött Quarenghitől, aki néhány érdekesebb diplomáciai kalandról, vagy kánonjogi esetről számolt be neki. Még ritkábban érkezett egy-egy lap Orsellitől, aki megígérte, hogy a háború befejeztével, a polgári hajózás megindulásakor fölkeresi. Kusza írásával az egyik lapon ezt kérdezte: „Még nem lett püspök?" Stephen mosolygott a kapitány naivságán. Régi időkre, egy letűnt világ hiú reményeire és ábrándjaira emlékezett...

Ebbe a paradicsomi boldogságba azonban belopódzott egy szép kígyó, akit „La veuve Agneaux"-nak hívtak. Stephen itt is, ott is

hallott pletykát az özvegyről, aki a határ közelében New Hampshire-ben lakott és jó módban élt. Kegyei osztogatásában nem volt nagyon válogatós. Ezeket a kegyeket többnyire készpénzért osztogatta, s mivel a pénz kevés volt, a kézi munkát és a természetbeni szolgáltatást is elfogadta fizetségül. Az ő földjei voltak a legjobban megművelve, s az egész környéken neki volt a legtöbb fája.

Üzleti érzéke időközönként megcsappant. Mint Bath feleségének, neki is „a tapasztalatlan fiatalemberek" voltak a gyengéje. Ez a „gyengeség" keltett benne érdeklődést – és nem is reménytelenül – Rafael Menton iránt. A falubálon találkozott vele először, s mivel nagyon szerette a zenét, otthonába hívta egy kis házizenére. Ezt az első látogatogatást több is követte.

Stephen az esetről Rafe anyja révén szerzett tudomást. Nagy kendőbe burkolva, szomorúan ment Adèle Menton egy hóviharos délutánon a plébániára.

– Nagyon aggódom Rafe miatt – kezdte mondókáját és kertelés nélkül elmondta az özvegy túlzott kedveskedéseit. – Beszéljen vele, atya! – kérte. – Tartsa távol ettől az asszonytól és figyelmeztesse a veszélyre.

Stephen véleménye is az volt, hogy Rafe veszélyben forog, de nemcsak az özvegy miatt. Adèle-nek előbb vagy utóbb meg kell tudnia, hogy fiának művészi tehetségét L'Enclume poshadt levegője és a stoneburyi elhagyott kőbánya veszélyezteti a legjobban. Stephen a bánatos asszony mellé ült és próbált lelket verni belé, vigasztalta és megnyugtatta, hogy Isten sokszor titkos, nehéz utakon vezeti kiválasztottait.

– Az nem okoz különösebb nehézséget, hogy beszéljek vele és rávegyem, hogy kerülje az özvegyet. Adandó alkalommal meg is teszem. De az özvegy csak az egyik nehézség, amivel Rafe-nak meg kell birkóznia. Sokkal nagyobb föladat vár még rá. Isten ajándékát, tehetségét kell kibontakoztatnia.

Adèle számára újdonság volt ez a gondolat, hogy fiának hegedűkészítő tehetsége Isten különös ajándéka volna.

– Rafe-nak L'Enclume-ből el kell mennie, ez föltétlenül szükséges ahhoz, hogy a hegedűkészítés mesterképzésében részesüljön. Most kapásból nem tudom megmondani, hogy hol talál megfelelő mesterre, de majd csak rábukkanunk egyre.

– Addig is legyen türelmes a fiúval és bánjon vele szeretettel. Ne szóljon neki semmit az özvegyről. – Stephen Adèle Menton könnyes arcába mosolygott. – Egy kicsikét lazábbra engedheti a gyeplőt, úgy, amint Isten is teszi velünk. Rafe nem fog sokáig tévelyegni. Bízzon úgy, amint én is bízom abban, hogy ezeknek a könnyeknek a jutalma nem maradhat el.

*

Stephen gyerekkorától kezdve a „crèche", vagy amint ő szokta mondani, a jászol mindig hozzátartozott a karácsonyhoz. A Szent Család alázatos csoportja, a napkeleti bölcsek pompás figurái között az egyszerű pásztorok újra meg újra felkeltették benne a megtestesülés titka iránti tiszteletet és csodálatot. A gyerekek is szeretik a betlehemet nézegetni. Ezért elhatározta, hogy az idén igazi betlehemet állít föl a templomban.

December elején megkérte a telepi fafaragókat, hogy a bölcsek, pásztorok és állatok szokásos alakjait faragják ki. Hercule Mentont arra kérte, hogy Mária szobrát ő készítse el. Alfonse Boisvert faragta Szent Józsefet és Rafe a Kisdedet. Két hétig szorgalmasan dolgoztak az éles vésők, szerszámok, még a lámpafénynél is csillogtak. Minél több lett a puha fenyőforgács, annál több látszott a szobrokból.

Elérkezett a festés ideje. Stephen apró kis tubusokban adta nekik a drága lakkot, a cinóbert és karmazsint. Az aranyat banánolajban oldották fel. Szűz Mária ruhája a szokásos kék, Józsefé sárgás-barna lett, a Kisded pedig olyan rózsaszín, mintha az istálló hidege festette volna pirosra. Stephen elmosolyodott, amikor látta, hogy Rafe a kis Jézus szemeit barnára festette.

A szobrok egyenként nagyon jók voltak, de amikor csoportba állították őket, Stephennek valami nem tetszett, sehogyan sem illettek egymáshoz. Talán azért, mert még nagyon újak voltak? Rafael magyarázata szerint „még nem szoktak össze". Stephen megpróbálta elrejteni csalódását és elégedetlenségét a szobrok merevsége miatt. Így is, úgy is csoportosítgatta a szobrokat, de végül is be kellett vallania önmagának, hogy a betlehem nem sikerült.

Karácsony előtt néhány nappal a késő délutáni órákban a templomban újra megpróbálta fölállítani a jászolt. Az örökmécses pirosló fényében látta, hogy fiatal asszony hajol a jászol fölé. Tartása a gyermekét babusgató anyáéhoz hasonlított. Halkan beszélt, míg a

szobrokat rendezgette és simogatta. Lábainál egy csomó széna hevert.

Csak egyetlen nő tud ilyen ügyesen és jókedvűen rendet teremteni.

– Lalage!

A lány megfordult. Gesztenyebarna hajában néhány szénaszál díszelgett. Szénaillat lebegett az arca körül.

– Azt hittem, hogy nem lesz kifogása ellene, ha valamit igazítok a betlehemen.

– Mit csinál tulajdonképpen?

– Csak istállóvá alakítom át a betlehemet. Hát nem istálló volt szénával, szalmával? – Illatos szénát dugott az ökrök elé és úgy látszott, mintha azok a csodától megilletődötten kérődznének.

Mária térdelő alakja alá is tett egy kis szénát, így a ruha redőzete jobban érvényesült, s néhány centivel közelebb tolta a jászolhoz.

– Na, most egy kicsit jobb, nem gondolja?

– Tényleg – mondta Stephen és Lalage ügyességét bámulta, aki egyaránt jól tudott bánni élő és élettelen dolgokkal.

– De mit ad Szent Józsefre?

– Az istállóban hideg van – mondta. – Gyapjúmellényt, kis bekecset készítettem neki. – A szent ácsmestert beöltöztette a bekecsbe és finoman, magától értetődően megcsókolta. – No, már csak egy kis pólyára van szükség.

Stephen megjegyezte, hogy a pólya nem tetszik neki, mert túlzottan élethű.

– A betlehem csak jelkép, hogy fölelevenítse az első karácsonyi éjszakán történteket. A széna segít ebben, de a bekecs meg a pólya egy kissé túlzás és könnyen oda vezethet, hogy megfeledkezünk róla: ezek csak jelképek.

Lalage erősen nézte a szobrocskákat, mintha jelentésüket kereste volna.

– Teljesen megfeledkeztem arról, hogy csak szobrok. Csupán arra gondoltam, hogy istállóban didergő, fázó emberek.

Lalage Menton elképzelése a Megtestesülésről talán mosolyt, vagy haragos tekintetet váltott volna ki egy zsinaton, de Stephen észrevette, hogy ennek mélyén sokkal több rejlik: szeretet, amely minden nő szívében ott van.

Lalage arcán gyermeki tisztaság tükröződött, amikor Stephenre nézett.

– Én bizony szerettem volna Mária mellett lenni azon az éjszakán, hogy segítsek neki. Tiszta meleg pólyába raktam volna a gyermeket és keveset törődtem volna azzal, hogy kicsoda.

– No, csak pólyázza be, ha úgy tetszik – mondta Stephen.

Amikor látta, hogy milyen ügyesen pólyázza a kis szobrot, arra gondolt, hogy minden anya boldog, ha a hideg, huzatos istállóban meleg pólyába rakják gyermekét.

Együtt mentek ki a templomból. Lalage a maradék szénát csomóba kötve vitte.

– Megígértem Napóleonnak, hogy a maradékot hazaviszem.

A sekrestyén kívül nagyot szippantott a szénaillatból.

– Még érződik benne a nyár. – Természetes mozdulattal tartotta Stephen orra alá a szénacsomót. – Nem emlékezteti augusztusra?

A kellemes szénaillat eszébe juttatta a nyári estét, amikor a konyhában nagytakarítás közben találta Lalage-t, azt a napot, amikor a lány haja megcsiklandozta arcát, amíg Hercule hegedűje fölé hajolt. Mérgesen arra gondolt, hogyan lehet ez a nő egyszerre becsületes és kihívó? Lalage nyílt őszintesége és lefegyverző előzékenysége gyermeki ártatlanság, vagy női fortély? Stephen erre nem tudott feleletet adni.

A téli szürkületben az út felé tartottak, amely L'Enclume-be vezetett. A lány számára ez nagyon elhagyatott volt. Stephen szívesen elkísérte volna, de az okosság azt parancsolta, hogy ne keressen közvetlenebb kapcsolatot. Már azon a ponton volt, hogy egy „jó estét" köszöntéssel elbúcsúzik tőle, amikor Lalage megszólalt.

– Apám mondta, hogy többször látta a Spectacle tavon korcsolyázni.

– Igen, gyakran szoktam oda menni.

– Nem volna kedve holnap este velem korcsolyázni?

A kérés olyan tiszta és ártatlan volt, mint valami hópehely, de Stephen nem ígérte meg. Lalage különös, kérő hangon ismételte meg. – Ez lesz az utolsó alkalom, hogy a Spectacle tavon korcsolyázom. Szeretném, ha magával lehetnék.

– Miért mondja, hogy ez az utolsó alkalom?

Lalage hangja természetes maradt akkor is, amikor felelt.

– Karácsony napján a geraldinákhoz megyek.

– A betegápoló apácákhoz?

Lalage a szénacsokrot szagolgatva mondta.

– Már gyerekkoromban ez volt a vágyam. Ezért tanultam a betegápolást is.

– Éppen a geraldinákhoz? Azok csak gyógyíthatatlan betegeket ápolnak a kórházaikban. Reménytelen tbc-seket, utolsó stádiumban lévő rákosokat és hasonló betegeket. – Stephen nem tudta elképzelni, hogy ez a kicsattanó egészségű lány a geraldinák rendjében súlyos betegek mellett teljesítsen szolgálatot. – Ez a legkegyetlenebb feladatok egyike.

– Az ilyen feladat teljesítésére születtem – mondta a lány természetes egyszerűséggel.

Bár a felelet a maga egyszerűségével megfeddte Stephent, egyúttal titkot árult el neki. Lalage nagylelkűségének titkát. Félre lehet magyarázni azt a módot, amint kitárt karokkal néz az élet elébe? Most értette meg Stephen a lány magatartásának titkos indítékát. Hivatása tudatában mindenkit szeretettel vehetett körül, aki az útjába akadt, hencegő apját, a fáradt gebét, a faragott József szobrot, a haldokló embertársat, vagy a papot, aki abban a veszélyben forgott, hogy hivatását nagyon egysíkúan képzeli el. Mindenkit fölkarolt, aki támogatására, segítségére szorult és a szükségnek megfelelően segített. Bármit mondott, vagy cselekedett, az gazdag lelkivilágának megnyilatkozása volt.

Amikor a havas úton a lány mellett állt, Stephennek az volt az érzése, hogy különös kegyelemben részesül az, akit a lány szeret. Nem viszonozhatná ő is hasonló nagylelkűséggel ezt a szeretetet? Majd megpróbálja.

Ezen az éjszakán arra kényszerítette magát, hogy alaposan megvizsgálja a lánnyal kapcsolatos érzelmeit. Őszintén, nyíltan tette föl a kérdést: „Mit érzek Lalage iránt?" Minden kétértelműség nélkül mondhatta: „A legtermészetesebb és legártatlanabb mindazok közül, akikkel valaha is találkoztam. Egyszerűen rokonszenvből kért meg arra, hogy szerzetbelépése előtt korcsolyázni menjek vele. Gorombaság volna kereken elutasítani. Ha teljesíteném a kérését, az nekem is, neki is örömet szerezne. Elmegyek vele korcsolyázni."

Másnap este kékes fénnyel ragyogtak a csillagok. Stephen mégse ment el a találkára, hogy korcsolyázzon Lalage-zsal, aki soha többé nem korcsolyázhat. Semmi rossz nincs abban, ha a szél tisztította jégen találkozna a lánnyal. Legföljebb kéz a kézben korcsolyáznának, úgy, amint ez a páros korcsolyázáskor szokás. Az úton hazafelé

a szél pirosra csípné arcukat, míg jelentéktelen semmiségekről beszélgetnek. Mindez ártatlan, veszélytelen dolog, de Stephen tudta, hogy vannak olyan ártatlan örömök, amelyek nem az ő örömei. Ez nem tette elbizakodottá, önteltté. Ellenkezőleg, úgy érezte, hogy ügyetlenül viselkedett, mert Lalage Menton nagylelkűségét nem volt képes hasonlóval viszonozni.

*

A kegyetlen, szigorú tél és a hideg nagyböjt elmúlt. Mintha az időjárás belefáradt volna a sok szigorúságba, s az Egyház tavasza kézen fogva hozta a természet tavaszát, a meleg áprilist. L'Enclume ismét zajos, mozgalmas lett a sok munkától: kiteregetett ruha csattogott a szélben. Victor Thénard kocsija mögött nagykendőbe burkolózott asszonyok sorakoztak, míg a férfiak pipázva támogatták a házak falait. Semmi sem változott meg, mégis minden egészen más. Stephen úgy érezte, hogy ez azért van így, mert az emberek gondjában és bánatában részt vett. Egy évet szenvedtek át együtt, megbirkóztak a tél hidegével és most új remény támadt bennük az újjáéledő természet láttán.

Corny Deegan fekete Cadillac-jével a Húsvét utáni harmadik szombaton eljött hozzá Bostonból. A pápai lovag megcsodálta a szépen rendbehozott templomot és elfogadta a vacsorára szóló meghívást. Ízlett az egyszerű vacsora, káposzta füstölt oldalassal, amit Agathe d'Eon készített el és szolgált föl. Utána kedélyesen elbeszélgettek. Corny szeplős, kidolgozott kezén új pecsétgyűrű díszlett. Beszélt római útjáról, a vatikáni politikáról és még sok más dologról. Bizonyára nemcsak új címerét akarta megmutatni a pápai lovag, hanem valami mást is tartogat tarsolyában, de Stephen nem tudta kitalálni, hogy mit. Cornyt türelmetlenül szakította félbe, amikor az a bíboros új székesegyházának építési terveiről aprólékos részleteket mondott el.

– Cornelius, az ég szerelmére, mondja már el, hogy mi rejlik a látogatás mögött?

– Mint régi barátok, nem tölthetünk együtt néhány kellemes órát?

– Néhány órát és az egész éjszakát. Örömmel hallgatom, hogy kitüntető megbízást kapott magas helyről, de látom, hogy időközönként titokzatos mosoly ül ki az arcára, s úgy beszél, mint aki valami kellemes titkot tud, de még nem akarja elárulni. Mondja meg végre, mi az?

Cornelius végre rátért a dologra.

– Emlékszik arra, amikor Ned Halley temetése után esernyőt tartott a bíboros feje fölé?

– Igen, emlékszem rá!

– Nos, őeminenciája is emlékszik. Éppen ma reggel beszélt erről. Nagyon meglepte őt, hogy egyáltalán nem félt tőle és minden további nélkül át merte karolni. A legjobban az tetszett neki, ahogyan megmagyarázta, miért nem fél tőle.

Stephen nevetett.

– Azt mondtam neki, hogy Dinre emlékeztet. És ez így is van, Corny. Glennon túlzottan határozott föllépésű ember és egyúttal konok is. Ugyanolyan, mint Din. Mindig a legjobb apa volt, s valahogy Glennonról is el lehet mondani ezt.

Cornelius, öt lány és egy nagyivó fiú apja, maga elé nézett és elgondolkozva mondta.

– Minden apa olyan fiúról álmodik, aki félelem nélkül szereti. Csodálkozna azon, ha azt hallaná, hogy a bíboros is ilyesmiről álmodik?

– Egyáltalán nem, hiszen maga az Isten is így tesz. De hová akar kilyukadni? Minek a sok beszéd? Csak nem akar örökbefogadni őeminenciája?

– Ezt nem örökbefogadásnak hívják, de azt szeretné, ha mindig mellette lenne. Tény az, hogy – ne kerülgessük tovább, mint a macska a forró kását – Glennon elhatározta: maga mellé veszi titkárnak.

Stephen a meglepetés hatására fölugrott a székről, háromszor fel s alá, végigjárta a szobát, majd megállt a lovag előtt.

– Ismét benne volt a keze a dologban? – kérdezte.

Corny ünnepélyes mozdulattal, tiltakozóan emelte föl szeplős, nagy kezét, mintha esküvel akarná bizonyítani, hogy ebben a dologban ártatlan.

– Semmi közöm nincs hozzá, Steve. Őeminenciája maga válogatja ki kertjének virágait. Most pont magát szemelte ki. Azt hittem, hogy örömet szerzek ezzel a hírrel.

– Egy évvel ezelőtt csodálatosnak találtam volna, de most már szeretnék itt maradni. Azt mondhatnám, hogy még nem fejeztem be az itteni munkámat. Jóformán még el se kezdtem. Az őszinte és nyílt igazság az, hogy jól érzem magam itt.

A pápai lovag, mert barátját őszintén szerette, lenyelte a gúnyos megjegyzést, ami már az ajkán volt: „Lám-lám, a mi kis barátunk szeretne itt maradni, a romos plébánián, hogy valamelyik kanadai törzs fából faragott szentje legyen." De ilyesmivel Stephen jelenlétében még gondolatban is veszélyes volt foglalkozni. Corny egy Üdvözlégy-hosszat hallgatott, majd a maga nyílt és őszinte módján beszélni kezdett.

– Azelőtt azt hittem, Stephen, hogy nagyravágyó. Most látom, hogy a Szentlélek tüze hamuvá hamvasztotta minden becsvágyát. Biztosan tudja – Corny hangja örömtelten csengett –, hogy a kiégett salak a legjobb építőanyag. Amit a tűz salakká égetett, az soha többé nem lobban lángra. Az építőmesterek tudják ezt. Glennon is tudja. Azért választotta magát.

Cornelius most malteroskanál-szerű kezeit barátja vállára tette.

– A próbaidőnek már vége, Stephen. Most kezdődik majd az igazi munka. Az elkövetkező negyven év alatt az lesz a kötelessége, hogy nemzedékének a legkeményebb és leggyengédebb, legjobb papja legyen, apjához méltó fiú, a mennydörgő hangú Din fia.

*

A lelkipásztori köteléket eltépni olyan fájdalmas, mintha a szívéből tépne ki egy darabkát az ember. Utoljára ment a telepre, az alacsony kis vityillókba, ahol valamikor idegenek laktak. Most, amikor ezek az idegenek végre a segítőjüket és barátjukat látták benne, most kellett elbúcsúzni tőlük. A sovány asszonyok, akiket a hentes kocsija mögött látott meg először, amint hangoskodtak és veszekedtek, most szemüket törölgették piszkos kötényükkel, amikor meghallották, hogy elmegy közülük. Azok a férfiak, akik egy évvel ezelőtt mogorván tértek ki útjából, most néma tanácstalansággal szorongatták kezét: „miért megy el tőlünk?!" „Visszajön még meglátogatni minket?" Ezekre a meg nem válaszolható kérdésekre Stephen biztató, tréfás válaszokat adott. Mégegyszer ellátogatott a sűrű fenyőerdőbe, hogy újra érezze a száműzetés első óráinak fájdalmát, amiről ez az erdő mesél. Most, hogy magasabb beosztásba került, elmondhatta:

„Nem rejtőzöm többé sötét erdőbe
magányosan, száműzve, egyedül."

Az örömbe üröm is vegyült. Azok a személyek, akik ennek a balladának valaha a szereplői voltak, már eltávoztak, vagy most tűnnek el életéből: – Ned Halley, Hercule Menton és Lalage. Ez az örök változás törvénye. A hatalmas tuskók között ekkor észrevette a kis csemetéket. A elődök között az utódokat. A kis csemeték a kegyetlen tél ellenére is megeredtek és egy-két centit nőttek.

Utoljára a kiégett kovácsműhelyhez zarándokolt el és megsimogatta a legendás üllőt, amiről a községet elnevezték. L'Enclume! Letérdelt a pókhálós romok közé és imában köszönte meg Istennek azokat a beszédes jelképeket, amelyek oly nagyon fontosak ahhoz, hogy az ember minél maradéktalanabbul kifejezhesse gondolatait.

Húsvét után negyedik vasárnap a szószékről is elbúcsúzott híveitől. A templom zsúfolásig megtelt. Az első sorokban az elsőáldozók ültek. Egyik oldalon a virágkoszorús, fátyolos lányok, a másik oldalon foltozott, de tiszta ruhában, fehér selyem nyakkendővel a fiúk. Az elsőáldozók mögötti tisztára sikált padban a hozzátartozók, a viharedzett, markáns vonású, időtlen arcú férfiak és a szegénység, meg házimunka terhe miatt idő előtt megöregedett asszonyok. Az ismerős arcokra nézve fölismerte bennük a szivósságot, az emberi élet megőrzőjét és fenntartóját. Megnyugtatóbb látványt nem kívánhat magának senki, aki szereti az embereket.

Fölolvasta a vasárnapi evangéliumot, Szent János könyvének 16. fejezetéből az 5–12. verseket. „Jézus azt mondta tanítványainak: Elmegyek ahhoz, aki engem küldött." Amikor befejezte Jézus utolsó beszédének ezt a részét, becsukta a könyvet és beszélni kezdett.

– Kedves barátaim, az utóbbi napokban elbúcsúztunk egymástól. Nálatok, vagy az úton, vagy ahol éppen találkoztunk, kezet fogtunk egymással úgy, amint jóbarátok szoktak és Isten hozzádot mondtunk. Bár fájdalom is vegyült a búcsúzásba, igyekeztünk vidámak maradni és azzal vigasztaltuk egymást, hogy Boston nincs messze L'Enclume-től. Lesz alkalmunk találkozni. Ti engem látogattok meg, én meg titeket. Csak így búcsúzunk egymástól: au revoir, a viszont látásra.

– Sokkal jobban szeretném, ha nem kellene tőletek távoznom, és egész életemet köztetek élhetném le. Boldogan keresztelném a gyerekeket, tanítanám az elsőáldozókat, örömmel szolgáltatnám ki a szentségeket, s a barátságunk napról napra egyre mélyebbé válna. – Rövid szünet után folytatta. – A papnak azonban ilyen emberi

boldogság nem lehet osztályrésze. Azért, hogy ne emberi kötelékek fűzzenek bennünket egymáshoz és emiatt nehogy megfeledkezzünk az Ő örök szeretetéről, Akinek mindannyian gyermekei vagyunk – azért most kell megtanulnom a „viszontlátásra" köszöntés helyett Adieu-t mondani.

A Dieu, Isten veletek. Anyanyelvetek ősi bölcsessége megtanít arra, hogy meghajoljunk Isten szent akarata, műve és terve előtt, és Őrá bízzunk titeket.

Sok bajt vészeltünk át együtt. A nehéz téli és bőjti hónapokban megtanultuk egymást kölcsönösen tisztelni és becsülni. A tavasz és a Húsvét a tél és halál fölötti győzelmünk ünnepe volt. Más diadalt is arattunk még. Ezt az elsőáldozó fiúk és lányok arcán látom, akik ma először fogadják szívükbe a mi Urunkat. A győzelmet abban a jóságban és szeretetben látom, amit egymás iránt tanúsítottatok, a férj a feleséggel, az apa a fiával, a szomszéd a szomszéddal szemben. A kölcsönös megbecsülés és szeretet szálai kötöttek engem tihozzátok és titeket hozzám. Most ezt a köteléket el kell szakítani.

Megmondom, miért.

A mai evangéliumban Jézus ezt mondta tanítványainak: „Még sok mondanivalóm lenne számotokra, de most nem tudnátok elviselni." Nem tudom pontosan, hogy Jézus mit akart ezekkel a szavakkal mondani, mert a benne rejlő jövendölés nagy és félelmet keltő. De úgy gondolom, nekünk azt mondja, hogy minden fájdalmat, szenvedést, örömöt készséggel kell fogadnunk, amit számunkra tartogat – Stephen lassan, tagoltan mondta a következő szavakat –, és engedelmeskednünk kell, bármit is kíván tőlünk. Ennek az engedelmességnek a szellemében mondom nektek: Adieu, mes amis. Ennek a készségnek a szellemében mondom: Adieu, mes frères.

Stephen kitárta kezeit, mintha meg akarná ölelni a templomban lévőket.

– Barátaimnak, testvéreimnek mondalak titeket. Számomra ennél is több vagytok. A pap, akit atyának hívtok, egész szívével viszonozza ezt a szeretetet. Gyermekeim vagytok mindnyájan. Addig a napig, amíg meg nem nyugszunk mennyei Atyánk karjai között. A legmelegebb búcsúszóval köszönök el tőletek: Adieu, adieu mes enfants.

És megáldotta őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében.

HARMADIK KÖNYV

A LILA ÖV

I.

A Szent Kereszt-székesegyház, Lawrence Glennon bíboros érseki temploma korának építészeti remeke volt. Roxbury-i homokkőből építették kereszt formában, majdnem akkora területen, mint amekkorán a párizsi Notre-Dame állt. 1875-ben, a szentelés idején Baltimore és Montreal között a legszebb templomnak tartották. Azonban nagyon szerencsétlen volt a következő tény: a hely megválasztásánál alaposan tévedtek az építtetők. Alig készült el a nagyszerű épület Boston egyik déli, nyugodt kerületében, a város akkori előkelő negyedében, amikor egy előre nem látható „népvándorlás" következett be a várostervezők és telektulajdonosok bosszúságára. Ír bevándorlók óriási tömege özönlötte el a bostoni kikötőt. Az újonnan érkezettek a székesegyháztól déli irányban, a kevésbé előkelő Roxbury-ben telepedtek le. Hogy minél gyorsabb közlekedést biztosítsanak az új lakóknak, a Washington Street fölé magasvasutat építettek és a századfordulón megkezdődött a hárompercenként közlekedő szerelvények lármás hajszája, amelyek a székesegyház hatalmas rózsa-ablaka előtt dübörögtek el. Az éktelen lárma zavarta a szónokot, az imádságot és a csöndes elmélkedést. Még nagyobb baj volt az, hogy a lármás magasvasút elűzte a jobbmódú lakosságot a környékről. Házaikat egyre szegényebbek bérelték, s végül a pompás székesegyházat szánalmas bérkaszárnyák, rendetlenül, tervszerűség nélkül épített üzletek és piszkos vendéglők vették körül.

A székesegyház helyzete titkon emésztette Glennon bíborost, de megfontolt bölcsességgel a nyilvánosság előtt is beszélt róla. Szívesen hivatkozott arra, hogy sok híres székesegyház a szegényebb városnegyedekben épült.

Még a római Szent Péter-bazilika is a Borgo nyomortanyáiból

nőtt ki. Egészen természetes és helyes, magyarázta Glennon, hogy az Úr ég felé emelkedő templomainak lábait az élő szegénység hullámai mossák. Ezek a nagyszerű szónoki fogások azonban nem akadályozták meg őeminenciáját abban, hogy megfelelő telekről és építési költségekről ne gondoskodjon. A titkos iratok között voltak olyan tervek, amelyek Chartres, vagy Strassburg szegényes méreteit messze fölülmúlták, nem is szólva az angol bíboros, Manning Morningside Height-i kísérletéről.

Az ilyen székesegyház építése több millió dollárba kerül. A hozzávetőleges számítások egymástól eltértek. Cornelius Deegan szerint tizenöt millió elegendő, de a bíboros szerint, aki nagyon ragaszkodott ahhoz, hogy rutlandi márványból készüljön két toronnyal és a Bunker-Hill-Monumentnél legalább ötven lábbal magasabb legyen, húsz millió is kell. Bármibe kerüljön is az új székesegyház, előbb a pénzt kell előteremteni. Két millió dollár készpénz már ott volt a különféle bostoni bankoknál, másik négy millió értékpapírokban volt elhelyezve a bostoni érsekség nevére, ami jogi személynek számított. Az építkezés egyelőre nem a pénzhiány miatt húzódott el. Más akadályok tornyosultak és Glennont az égbenyúló csipkés tornyokról és hatalmas boltívekről szőtt álmokból durván felriasztották.

Az akadályok legfontosabbika 1920. március havának egyik délutánján derült ki, amikor őeminenciája az egyházmegye helyzetével foglalkozó gyűlést egybehívta. A tanácsteremben a hosszú mahagóni asztal végén Lawrence Glennon elnökölt. Jobbján Vincent Mulqueen bostoni segédpüspök (utódlási joggal) ült, olyan sasarcú ember, akiről azt mondják, hogy hőmérséklete csupán nullfokról a fagypontig emelkedik. Glennon balján Timothy Blake, az érsekség szangvinikus, vidám helynöke. Az ő vállán nyugodott a kormányzat legnagyobb része. A helynök mellett Michael Speed foglalt helyet, a nagyszerű irodaigazgató, aki a plébánoskodás minden fortélyát ismerte. Ők hárman voltak az egyházmegye kormányzásában Glennon tanácsadói. Az egyházjog szerint elidegeníthetetlen joguk volt a véleménynyilvánításhoz. A bíboros köteles volt véleményüket meghallgatni és kellően értékelni. A végső döntés joga azonban a bíborosé. Végső soron személyétől, püspöki hatalmától függött minden hatalom és jog, ami a bostoni érsekség ügyeit illeti. Cím és rang szerint még négy pap volt jelen, az asztal másik végén a múltkori

gyűlés jegyzőkönyvét Stephen Fermoyle, őeminenciája titkára olvasta fel. Már tíz hónapja szolgált titkárként.

– Van kifogás a jegyzőkönyv ellen? – kérdezte Glennon kínosan kimért, hivatalos, parlamenti hangon. Mivel senki sem jelentkezett, Glennon körülnézett a jelenlévőkön, majd a helynökhöz fordult.

– Tim, van előterjeszteni valója a kollégiummal kapcsolatban?

– Azt hiszem, Gorman atya jelentése kimerítő tájékoztatást ad, eminenciás uram.

Az asztal derekánál aszkéta arcú, csontos pap egy csomó cédulát szedett elő és teregetett szét maga előtt. David Gorman a Regis Kollegium elöljárója, adottságai szerint tudós, Mercier bölcseleti előadásait hallgatta Lourain-ben. Gorman atyát eredményei miatt állították az intézet élére akkor, amikor azt bővíteni kellett. Hatalmas pénzösszeg előteremtésének gondja nehezedett vállaira. Elöljárói iránti engedelmessége még azt a luxust sem engedte meg neki, hogy összeroppanjon, vagy akár vállát vonogassa a teher alatt. Tekervényes körmondatokat használt, mintha Cicerót fordítana.

– Számításaink szerint, melyek a fővállalkozók költségvetéseinek és néhány kisebb vállalkozó terveinek összeadása alapján készültek, lehetséges, hogy a Regis kollegium két új épületének, a könyvtárnak és kutató intézetnek a fölépítése egymillió kilencszázezer dollárnál nem lesz kevesebb és – Gorman atya egy kissé távolabb fekvő cédulát nézett meg – kétmillió százezer dollárnál nem kerül többe.

A bíboros helyeslően bólintott.

– Gorman atya, a számítás biztosan helyes. (Isten veled székesegyház – gondolta Glennon.) Hogyan akarja ezt az összeget előteremteni?

Gorman atya egy fejjel magasabbra nyújtotta nyakát és újabb cicerói körmondatba kezdett.

– Fölismerve azt a tényt, hogy a nagyközönség érzéketlen, vagy teljesen közömbös a nagyobb arányú gyűjtés iránt, úgy látjuk, jobbanmondva az építtető bizottság úgy látja, hogy nincs más választás, mint újabb gyűjtés rendezése „nagyobb összeget a nagyobb bostoni Regis kollegium számára" jelszóval. – Gorman atya csak most vett lélegzetet. – A Kolumbus-lovagok és más katolikus szervezetek segítségével az összeg felét így szeretnők előteremteni.

– És a másik fele? – kérdezte Glennon.

Gorman atya most abbahagyta a körmondatos beszédet.

– Őszintén megmondom, arra számítottunk, hogy eminenciád a

kollégiumhoz fűződő emlékei és személyes kapcsolata miatt fedezi a másik felét.

Glennon összeráncolta a homlokát.

– Igaza van, atya, amikor a kollégiumhoz fűződő emlékeimre hivatkozik. Ez az intézet oltotta első tudásszomjamat és keltette fel bennem a papi hivatást. Sokkal fontosabb azonban ennél az, hogy a kollégium óriási jelentőségű katolikus nevelőmunkát végez.

A bíboros egy kis ideig úgy meredt maga elé, mint a bíró, aki egy jóhírű ügyvédet akar kioktatni bizonyos jogi kérdésben.

– Mindenesetre ez nem elég jogcím arra, hogy az érsekséget egymilliós összeggel megterheljük. Egy kissé komolyabb haditervet kell készítenie. A kollégium volt növendékei közül sokan jómódban élnek. Őket megkeresni csak szervezés kérdése.

A tanár kételkedve csóválta fejét.

– Túlzott remény azt gondolni, hogy önkéntes adományokból egy millió dollárt össze lehet hozni.

– Akkor hívjon segítségül szakértőket. Minden módot és lehetőséget föl kell használni arra, hogy a szükséges összeg négyötödét nyilvános gyűjtésből teremtsük elő. – Glennon nagyon határozottan beszélt. – A többit majd én adom, föltéve, ha az nem több négyszázezernél.

– Köszönöm, eminenciás uram – mondta David Gorman olyan sóhajjal, amibe köszönet, hála, engedelmesség vegyült, de az árnyalatokat Stephen nem vehette jegyzőkönyvbe.

A bíboros ismét a helynökhöz fordult.

– Hogy halad a Szent József-kórház gyerekosztályának építése?

– Lassan, de biztosan, eminenciás uram. – A helynök jókedve egy pillanatra komorrá vált, amikor a „lassan" szó értelmét megmagyarázta. – Ha visszagondolunk, megállapíthatjuk, hogy többet, túl sokat vártunk a helyi támogatástól.

– Mit ért a helyi támogatás alatt? Csak nem Kínából várt segítséget?

– Azt akartam mondani, hogy „nem felekezeti" támogatást, mert a Szent József-kórház betegei mindenféle vallásból verbuválódnak. Azt hittük, hogy a többi egyház képviselői jelentősebb összeggel járulnak majd hozzá.

– Rendszerint vagy nem adnak semmit, vagy a maguk bajával törődnek – mondta Glennon. – Mi van a dél-bostoni plébániákkal?

Miért nem rendeznek valami bazárt, vagy sorsjátékot? Hatvanezer dollár nem nagy eset két ilyen jó plébánia részére.

Blake helynök nyíltan megmondta.

– Az a helyzet, hogy a két szomszédos plébános között veszekedés tört ki. McConickey, a régi Szent Szív-templom plébánosa azt állítja, hogy az új templom, a Tenger Csillaga plébánosa, Melanson tömegesen csábítja el híveit...

– Éppen azért helyeztem oda Melansont – mosolygott a bíboros. – És mondja meg McConickey-nek, ha abba nem hagyja a féltékenykedést és mégegyszer előhozza, rögtön elhelyezem olyan sötét helyre, ahová jajgatva és fogcsikorgatva megy. Eddig mennyit gyűjtött?

– Kereken huszonötezer dollárt.

– Fűtsön be nekik, Tim! Üzenje meg McConeckey-nek és Melanson-nak, hogy harminc nap haladékot adok nekik a hiányzó összeg előteremtésére. – Glennon megnézte a kezeügyében lévő naptárt. – Üzenje meg azt is, hogy én magam áldom meg az alapkövet, április tizenötödikén.

Őeminenciája folytatta a kormányzást. Gyors iramban útnak indította a székesegyház árvaházát úgy, hogy saját jövedelméből tízezer dollárt adott, a tanoncotthon egyik felügyelőjét leváltotta, engedélyt adott, hogy a „Monitor" ezentúl képeket is közölhessen (eddig nem volt kép az újságban). Megkérte Mulqueen püspököt, hogy a klarissza nővérek új otthonát vizsgálja felül, West-Newtonban.

– Nézze meg a pincétől a padlásig. Tudni akarom, hogy milyen a fűtés, a berendezés, a konyha. Nem elég csak a jámborság, vigyáznunk kell arra is, hogy az apácák törődjenek az egészségükkel.

A tárgysorozat végére ért, amikor az irodaigazgató, Michael Speed egy diplomaszerűen tekercselt iratot mutatott meg.

– Assisi Szent Ferenc Fiainak a kérése.

– A régi nóta? – kérdezte Glennon.

Az irodaigazgató bólintott.

– Néhány új strófával is kiegészítették, meglehetősen szemtelen hangnemben.

– Olvassa csak! Nem. Inkább elmondom én magam elejétől a végig. Mi, alulírott amerikai olaszok, Assisi Szent Ferenc Fiai ezúttal huszonötödször – vagy csak huszonharmadszor – tiltakozunk Lawrence Glennon önkényes állásfoglalása miatt, mert nem engedi meg,

hogy a Szent Ferenc Fiainak tulajdonában lévő, Prince Street 25. számú tisztes ház helyiségeiben misét hallgathassunk. – Éles vonású szája mosolyra húzódott. – Nem így van, Michael?

– Szóról szóra, eminenciás uram. Ezenkívül újabban fenyegetőznek is, mégpedig azzal, hogy a ferences generális elé terjesztik az ügyet.

– Mégha a pápa elé terjesztik – mondta Glennon –, akkor sem kapnak engedélyt. Legfeljebb abban az esetben, ha a házat teljes rendelkezési joggal az érsekségnek adják át. – Mutatóujjával Stephen felé bökött. – Írjon a vezetőjüknek, a békétlenkedő, elégedetlen Bozzinak egy hideg, hivatalos levelet. Hívja fel figyelmét előző válaszunkra és magyarázza meg neki, hogy álláspontom változatlan.

A bíboros kérdően nézett körül.

– Van még elintézni való? – Senki sem felelt. Fölállt, fejet hajtott, erre a bizottság tagjai is fölálltak és fejhajtással köszöntötték. Stephen ajtót nyitott.

– Egy órán belül senkit se fogadok – mondta a bíboros. – A kápolnában leszek.

Glennon a magánkápolna térdeplőjén hálatelt szívvel imádkozott. Valójában nem volt ez sem imádság, sem elmélkedés. A térdelés máskor is megnyugtatta és csökkentette a magas vérnyomást, amit a megfeszített munka idézett elő. Tízperces térdelés után a párnázott érseki székbe ült, pocakján összekulcsolta a kezét és az amerikai Chartres-ről álmodozott, amit (egyelőre még ismeretlen) kiemelkedő helyre építtet, és kettős tornya magasabb lesz, mint a Bunker-Hill-Monument.

Tegnap gondolatban egészen világosan maga előtt látta a torony csúcsát, de ma ismét ködbe burkolózott az épület teteje és csak most kezdett oszladozni kissé a köd. Újabb épületek is feltűntek az előtérben. Egy könyvtár a kórházban, gyerekosztály, tudományos kutató intézet, modern fűtésű kolostor. Ezek ugyan jóval kisebbek, de azért jelentős épületek, amelyekre nagy szüksége volt az egyházmegyének.

A bíboros elővette a préselt szattyánbőrbe kötött Douay-féle bibliát és az Ószövetségnél lapozgatott benne. A Királyok könyvének egyik szakaszát kereste, amelynek olvasása számára rendkívüli erőforrást jelentett.

„És Salamon király házat épített az Úrnak. A ház, melyet Sala-

mon az Úrnak épített, háromszor húsz láb hosszú, húsz láb széles és harminc láb magas volt.

A ház, amit épített, olyan kövekből készült, amelyeket a kőbányában egészen készre faragtak. Csákánnyal, fejszével, vagy más vasszerszámmal nem dolgoztak, amíg a ház készült. Így építette a házat és amikor elkészült, cédrusfával födte be. Az Úr hangja így szólt Salamonhoz:

A házban, melyet építesz, törvényem és akaratom szerint járj és parancsaimat tartsd meg. Addig, amíg eszerint élsz, ígéretemet megtartom..."

Az Úr ígérete a kápolnában a bíboros számára szinte szemmel láthatóvá lett. Elbóbiskolt és álmában aranyozott, jáspis-oszlopos templom jelent meg. Kissé horkolt még akkor is, amikor Stephen egy óra múlva fölébresztette.

*

Stephen kiképzése napról napra tökéletesebb lett. Mint a bíboros titkára olyan ismeretekre tett szert, amelyek csak néhány embernek jutnak osztályrészül. Megismerte egy nagy érsekség fölépítését, s Glennon lelkivilágának, gondolatainak bonyolult mechanizmusát.

A bíboros magánkápolnájában fél nyolckor misézett. Utána kiadós reggeli következett: gyümölcs, tojás, pirított kenyér, lekvár és kávé. Ezalatt a bostoni „Globe"-t és a Vatikán félhivatalos lapját a „L'Osservatore Romano"-t nézte át. Kilenckor vitte Stephen a postát. Már föl volt bontva és a bíboros utasítása szerint rendezve. Első a pénzküldemények részlege. Jó és kellemes nyitány pl. egy ötezer dolláros csekk. Ez élvezetes napot jelentett. Utána egyháziak és világiak magánlevelei következtek. Stephen mindig úgy mesterkedett, hogy egy szenátor, vagy egyetemi rektor terjedelmes, hízelgő nyilatkozata fejezze be ezt a sorozatot, melyben őeminenciája hivatalos megnyilatkozásait, vagy valamely beszédének jól sikerült szónoki kitételét, fordulatát dicséri a levélíró. (Glennon nagyszerű szónok volt és szinte gyerekesen örült minden dicséretnek.) Utána jött a hivatalos levelek hosszú sora plébánosoktól, egyházi intézményektől. Glennon némelyikre részletesen válaszolt és azonnal diktálta a feleletet, másoknál csak az irányelvet mutatta meg. Ezt Stephennek kellett megfogalmaznia. A bíboros előírása az volt, hogy az egész postát még aznap el kell intézni. Ez a munka Stephent és két gépírót nem egyszer késő este is az íróasztalhoz kötötte. A kihallgatások és

megbeszélések délelőtt tízkor kezdődtek és délután négyig tartottak. A bíboros csak arra az időre szakította meg, amíg egy csésze erőlevest, egy kekszet és almát elfogyasztott. A sötét faborítású előszoba mindig tele volt plébánosokkal, építészekkel, különböző vállalkozókkal, politikusokkal, megtévedt káplánokkal és különféle kegyeket hajhászó talpnyalókkal. Stephen föladata volt, hogy tapintatosan a toronyszobába, vagy a két zongorával büszkélkedő dolgozószobába vezesse a kihallgatásra várókat, a bíboros hangulata, vagy a kihallgatás tárgya szerint.

Stephen rájött, hogy rendszerint három hangulat valamelyike vett erőt a bíboroson. Általában olyan hangulatú volt, hogy az ember háta borsózott tőle, ilyenkor nagyon goromba és rosszkedvű tudott lenni. Képes lett volna az elébe kerülő áldozatot megharapni. Ennek a hangulatnak az oka egyedül és kizárólag a magas vérnyomás volt. Ilyenkor mindig „Fermoyle atyának" szólította titkárát és a hangsúlyban mindig ott rejtőzött egy kis gúny is. („Ma különösen tartja a hüvelykujját, Fermoyle atya.") A másik hangulat a hivatalos, személytelen tárgyalási mód. Ilyenkor „atyának" szólította Stephent. „Atya, keresse ki az 1910-es egyházmegye zsinat iratait.") A bíboros szeszélyes hangulatai között a harmadik az atyáskodó volt. Ilyenkor keresztnevén szólította titkárát. (Stephen, gondoskodjék a jövő hétfőn két hangversenyjegyről. Tartunk egy kis pihenőt.) Néha tréfálkozott. „Nézze csak meg az étlapot, Stephen. Lowell lesz ma este a vendégünk a Harvard egyetemről. Mit gondol, az „escargots à la marseilleise"* és a „filet de sole amandine"** elég meggyőző érv, hogy érdemes pénteken tartózkodni a hústól?"

Az étkezés alatt és az utána következő társalgáskor Glennon levetette hivatalos méltóságát, jóízlésű, finom, kulturált ember lett, a társalgás és a művészetek barátja. Szerette a válogatott, finom ételeket és azokat nagyon élvezte, különösen az esti étkezésnél. Időről időre egyedül vacsorázott a hosszú asztalnál, amely hófehér abrosszal volt megterítve. Hetenként kétszer-háromszor vendégeket hívott, egy-egy átutazóban lévő kormányzót, vagy püspököt, előadó körúton lévő írót, a „Globe" és „Herald" kiadóját, művészt, aki a bostoni filharmonikusokkal hangversenyezett, vagy régi barátokat,

* csiga
** tengeri hal mandulával

paptársait. Az asztal és a pince gyönyörei után a zongoraszobába vezette vendégeit és rövidebb-hosszabb noszogatás után az egyik Steinway zongorához ült és Bach, Beethoven darabokat játszott, a zeneértő rendkívüli érzékével.

Stephen jegyzetei, személyes tapasztalatai, a levelek másolatai elég anyagot szolgáltattak volna az érsekség történetének ehhez a szakaszához. Boston állandóan növekedett és vele együtt növekedett Glennon munkaterülete. Hatalmas építkezései csak egyik felét alkották a Rómához mindig hűséges egyházkormányzatának. Igen, hű maradt Rómához, még az államtitkárral való nézeteltérés ellenére is, mert az egészet nézte, az apostoli, katolikus Egyházat, amelynek feje a pápa, Jézus Krisztus földi helytartója. A XV. Benedek által kihirdetett új egyházi törvénykönyv előírásának és szellemének megfelelően a római példát követve irányította az érsekséget. Az egyházmegyei hivatal foglalkozott a jogi és egyházfegyelmi ügyekkel. A házassági perek bírósága elsőrendű volt; a szociális iroda, gazdasági hivatal, a missziós csoport római mintára, de az amerikai igényeknek és tempónak megfelelően működött. Stephen csak lassanként ismerte meg ezt a hatalmas gépezetet, amely Glennon vezetése alatt sokirányú, széleskörű tevékenységet fejtett ki.

A bíboros a Bostonban és környékén lévő hatalmas plébániákat gyors ütemben aprózta fel. A kenetes modorú külvárosi plébánosokat egymás után idézte magához és adta tudtukra, hogy plébániájuk harmadát, vagy felét lecsatolja és fiatalabb emberre bízza. Ez az eljárás tapintatos, de határozott minta szerint történt. Az egyházmegye térképével díszített toronyszobában fogadta a plébánost, kezet fogott vele és maga mellé ültette.

– Üljön csak mellém Tom (Bill, vagy John) és nézze meg a térképet.

Először megmagyarázta a térkép jeleit.

– A sötét satírozás a katolikus lakosság sűrűségét jelenti. Saját maga is beláthatja, Tom, hogy plébániája nagyon sötéttel van jelölve. Négyzetkilométerenként 1150 hívő. – Ceruzáját a kérdéses területre téve mondta. – Plébániája keleti határán gyors ütemben építkeznek a melfieldiek.

A plébános tudta, hogy most mi következik, hiába mondta: „eddig nem volt semmi nehézség, el tudtuk látni híveinket. Vasárnaponként zsúfolásig megtelik a templom és ennél szívderítőbb látvány

nincs is a lelkipásztor számára. Ha kapnék még egy káplánt és egy kicsit megnagyobbítanánk a templomot, minden a legnagyobb rendben lenne."

– Meggyőződésem, Tom, hogy nagyszerűen ellátnák a híveiket egy vagy két évig. Biztosan hallotta már, hogy Henry Ford az ön plébániája határán szerelőcsarnokokat akar létesíteni. Ha az elkészül, akkor már nem tud eleget tenni minden kötelességének. Hallgassa csak, mi a tervem! – Ceruzájával az előre kipontozot vonalat élesre húzva folytatta. – Plébániájának keleti negyedét és a szomszédos Szent Vince-plébánia nyugati felét leválasztom és a kettőből új plébániát szervezek. A jövő hónap elején...

Néhány percen belül vagy makacs, vagy mérges, vagy letört, vérmérsékletének megfelelő hangulat vett erőt Tomon, de végül mégis beadta a derekát és Glennon terveit teljes egészében elfogadva távozott a kihallgatásról. Sokan előrehaladt koruk miatt talán örültek is annak, hogy a munka könnyebbé válik a plébánia megosztása által. Így osztott fel Newton, Lynn és Sommerville nagykiterjedésű plébániáin kívül még egy tucatot. A tervszerű szétválasztásnak megfelelően Bostonban és környékén gombamód épültek a templomok.

A még fel nem osztottak közé tartozott a medfordi Szeplőtelen Fogantatás-plébánia, amelyet Patrick Barley vezetett. Hatalmas, óriási, régi egyházi „hitbizomány". Már eléggé megérett a földarabolásra. Glennon ceruzája éppen elégszer járta körül a keleti részeket, itt előnyomulást, ott rablóhadjáratot tervezve, de nem volt elég bátorsága Barley plébános területét szétválasztani. A rossz nyelvek szerint őeminenciája félt Pattől és ez némileg igaz volt. Pat Barley az egyházmegye legöregebb plébánosa és szinte egyik vasoszlopa volt már akkor, amikor Glennon 1905-ben bostoni püspök lett. Barley atya jól emlékezett arra az időre, amikor az Egyesült Államok még missziós területnek számított és egyes plébánosok hatalma szinte korlátlan volt. Az idők változásával nem törődve, Patrick Barley görcsösen ragaszkodott ehhez a hatalomhoz. Amikor Glennon egységes könyvelést rendelt el az egyházmegyében, Pat atya nyíltan tiltakozott ellene és kijelentette: „Ezentúl is pont úgy fejben tartom a számadást, mint eddig és semmiféle könyvet nem vezetek." Glennonnak öt évig kellett hadakozni vele, míg rá tudta venni a pénztárkönyv vezetésére és arra, hogy havonként jelentést tegyen, úgy, mint a többi plébános.

Nyolcvankét évével Pat Barley mérges zsarnok lett, káplánjainak és híveinek réme. Stephen jól ismerte. Barley atya keresztelte és gyermekkorában számtalanszor már korán reggel útnak indult, végig a hosszú Woodlawn Avenue-n, zimankós, hideg időben is, hogy ministráljon neki. Ez a szolgálat inkább félelemmel, mint örömmel volt tele. A kor nem törte meg a plébánost, de az évek során elhatalmasodó betegségek, köztük a reuma meg kétoldali szürke hályog csak elkeserítették és még mogorvábbá tették. Gyakran hangoztatta, hogy semmiféle változást nem tűr és csak a halál mozdíthatja el a helyéről, más hatalom nem. Így nem csoda, hogy Glennon nem nyirbálta meg Barley területét.

Végül mégis meg kellett osztani. Az elmúlt tíz év alatt Medford katolikus lakossága megkétszereződött. A Szeplőtelen Fogantatás-templom nem volt már elég nagy a hívők befogadására és kora miatt Pat Barley sem tudott eleget tenni lelkipásztori kötelességeinek. Az új plébániai határok szinte maguktól kívánkoztak és véletlenül Stephen is ott volt, amikor Glennon ezeket kijelölte.

A bíboros és az irodaigazgató, Mike Speed éppen a térképet tanulmányozták, mint valami vezérkar, amikor Stephen bevitte a délutáni postát. Glennon ceruzája határozott vonalakat rajzolt.

– A medfordi raktárt véve központnak – mondta az irodaigazgatónak –, Barley keleti területéből kiszakítunk egy köralakú részt. – A medfordi raktár említésére fölfigyelt Stephen.

– Pat megtarthatja a Szeplőtelen Fogantatás-templom körüli központot, ahol a jobbmódú polgárság lakik – míg a szegényebb külső negyedet az új plébániához csatoljuk.

A bíboros befejezte a rajzot.

– Mit szól hozzá, Mike?

– Azt hiszem, hogy Pat megsebzett vadként hördül föl, ha megtudja.

– Lehetséges. Már éppen eleget morgott és hörgött. Sokkal nagyobb gondot jelent megfelelő embert találni. Bárki kerüljön is oda, mindig a régihez való ragaszkodásba fog ütközni, mert nagyon sokan vannak, akiket Pat Barley keresztelt, esketett, gyóntatott, nem beszélve arról, hogy pénztárcájukat is könnyítette. És ha arra gondolnak, hogy öreg plébánosuk mennyi pénzt csikart ki belőlük – nagyszerűen ért a gyűjtéshez –, akkor sokaknak nem fog tetszeni, hogy az új templom építése miatt ismét zsebükbe nyúljanak.

Speed irodaigazgató nagyon jól értette ezt a nehézséget. Az volt a nagy ereje a bíborossal szemben, hogy soha nem tartotta jelentéktelennek az ilyen jellegű problémákat.

– Eminenciás uram, nemsokára nem lesz elegendő megfelelő emberünk. Majd alaposan átfésülöm az egyházmegyét, hogy alkalmas embert keressek.

– Tegye csak meg, Mike – mondta Glennon elgondolkodva, amikor Stephen elhagyta a toronyszobát.

– Addig semmihez sem nyúlunk, amíg nem találunk megfelelő embert.

*

A hajók már több mint egy éve szállították haza a katonaruhás hősöket, akik részt vettek a nagy háborúban.

Eleinte virágcsokorral, fúvós zenével, különféle küldöttségek és bizottságok ünnepi beszédeivel fogadták őket, szebbnél szebb szavak és túlzó jelzők között a haza megmentőiként ünnepelték a katonákat. Lassanként elmaradt a virágcsokor, az ünnepi beszéd, belefáradtak a zenekarok is. 1920 tavaszán már senki sem ment ki a katonák elé. A tengeri betegségtől és az út egyéb fáradalmaitól megtört, agyoncsigázott emberek elkeseredetten mesélték az egy évig tartó várakozást Brest-ben, míg végül rájuk került a sor, hogy áthajózzanak az Atlanti-óceánon. Egyik-másik keserű kijelentés az újságok hasábjain is megjelent. A Kongresszus kivizsgálta a panaszokat. Pershing kezébe vette az ügyet és a bostoni „Globe" hasábjain az egész első oldalt betöltő hatalmas cím alatt: „Hozzátok haza fiainkat!" megjelent egy cikk. De a hazának más, fontosabb dolga volt. Mint mindenütt a nagyvilágban, Amerikában is a szürke, békés, hétköznapi gondok kerültek előtérbe.

Stephen Fermoyle 1920. júniusának egyik délelőttjén egész köteg aláírandó postával lépett ki az irodából, amikor meglátta Paul Ireton katonás, merev tartású alakját a lépcsőn. Tábori lelkészi egyenruhában volt, vállán őrnagyi jelzés. Ősz hajával sokkal idősebbnek látszott, mint amennyi valójában volt. Kékes állán még mélyebb lett a bevágás, de szigorú tekintete földerült, amikor kezet fogott Stephennel.

– Paul, hogy-hogy csak most jön haza? Merre járt eddig?

– Brest-ben, ahol a dicsőség egy mólón végződik. Még most is több százezer amerikai várakozik. – Hangja szomorúan, színtelenül csengett, mint valami agyonhasznált, rossz hanglemez.

Stephen nem tudott mit szólni a várakozók tragédiájához. A szokásos kérdéssel próbálta áthidalni a hallgatást.

– Tényleg olyan undorító az iszap, mint ahogyan beszélik?

– Nem az iszap, hanem a várakozás, a tétlenség és kétségbeesés. Stephen, ezt nem lehet leírni. Nem is próbálom. Egyetlen vágyam egy kis száraz plébánia, ahol három ember helyett dolgozhatok. Mondja csak, kinél kell szolgálattételre jelentkeznem?

– Majd megmutatom. – Az iroda ajtajában álltak. Stephen agyába merész gondolat ötlött. – El tudná halasztani a jelentkezést délutánig?

– Ha eddig megvolt az egyházmegye nélkülem, csak kibírja még addig. Miért?

Stephen ötlete lassan formát öltött, mosolygós arccal felelt.

– Most semmi keresztkérdés, őrnagy úr! Pont kettőkor legyen itt ismét. Addig van néhány órám, megindíthatom a gépezetet.

Amikor Paul eltávozott, Stephen az iroda melletti szobába ment, ahol az irattartó szekrények sorakoztak. Egyiket kinyitotta, majd a mutató segítségével előkereste a Paul Ireton papi működéséről szóló iratokat, kezdve a szemináriumi jellemzésekkel. A huszonötwattos körte világánál áttanulmányozta az aktákat, melyekben Paul Ireton papi működésének minden adata, mozzanata szerepelt.

– Ha a bíborost ez nem győzi meg, akkor nem tud olvasni – mormolta maga elé.

Két órakor ismét tele volt az előszoba várakozókkal. Paul Ireton is visszajött. Stephen a toronyszobába ment és mindjárt „in medias res" kezdte.

– Eminenciás uram, egy hazatérő tábori lelkész, Paul Ireton kér kihallgatást.

– Mit akar? – kérdezte Glennon bizalmatlanul.

– Új beosztást kér, munkára jelentkezik. – Stephen próbálta megőrizni elfogulatlanságát, de nem sikerült, mert tűzbe jött és lelkesen ajánlotta a barátját. – Ő a legjobb pap, akit ismerek, negyvenhárom éves, tíz évig kisegítő szónok volt a Szent Margit-plébánián. Tengeren túli működéséről is nagyszerű jelentéseket kaptunk...

– Mit akar ezzel a dicshimnusszal elérni, Fermoyle atya?

Stephen elpirult.

– Tisztelettel kérem eminenciádat, adja neki az egyik új plébániát.

Glennon gunyoros megjegyzése borotvaéles volt.

– Köszönöm a tanácsát, atya. Talán már ki is választotta az egyiket a papok mintaképének?

– Igen, a legnehezebb helyet, azt, ahol vajmi kevés eredmény kecsegtet.

– Ilyen van bőségesen. Hol vannak az iratai?

– Itt van. – A bizalmas iratokat, amelyek Paul Ireton papi működésére vonatkoztak, a bíboros elé tette. Mivel arra gyanakodott, hogy előre kitervelt dologról van szó, még alaposabban tanulmányozta azokat, mint egyébként.

– No, hadd lássuk csak! Helyes. Paul Ireton Ambrose, 1905-ben szentelték pappá a Brighton szemináriumban. Huszonöt közül a tizedik évfolyamtársai között. No, nem valami csodagyerek! Négy évig káplán Wakefieldben. A plébános középszerű bizonyítványt ad róla. 1909-ben a Szent Margit-plébániára helyezik. Nos, mit ír róla Dollár Bill? – Őeminenciája alaposan tanulmányozgatta Monaghan jelentését: „Paul Ireton kiváló képességű, művelt, önfeláldozó a lelkipásztori munkában. Irodai és anyagi vonatkozásban tökéletesen megbízható, fölfogása konzervatív, de józan, meggondolt... sajnálom, hogy elmegy tőlem."

– Miért vonult be katonának? – kérdezte Glennon.

– Azt hiszem, eminenciás uram, erre a kérdésre legjobban Paul Ireton tud feleletet adni.

– Hívja be.

Stephen új beosztásának egyik legnagyobb öröme az volt, hogy Paul Iretont bemutathatta a bíborosnak. Büszke volt Paul kifogástalan térdhajtására, katonás, fegyelmezett magatartására, míg a főpap éles sebész-szemekkel vizsgálgatta.

– Üljön le, Ireton atya... – hallotta még Stephen Glennon szavát, amikor az ajtón kilépett.

Fél óra múlva Paul Ireton is előkerült a toronyszobából. Arcán halvány mosoly játszott. Úgy látszik, ez a beszélgetés hatása volt.

– Na? – rázta meg Stephen a kezét – mire jutottak?

Paul Ireton hangja úgy csengett, mintha valami álomról beszélne.

– Medfordba küldött.

– Hogy Pat Barley mellett telepedjen le? Micsoda hely!

Paul még mindig elfogult volt.

– Azt mondta, hogy építsek ott templomot. Anyagi támogatást is adott a kezdethez.

– Tényleg? Ez nála szokatlan dolog. Na és mennyit?

Paul Ireton kinyitotta a kezét. Néhány kopott nikkelpénz szerénykedett a tenyerén.

– Az útiköltséget a plébániámra... Steve, végre valóra vált!

Paul Iretonnak nagyot kellett nyelnie, mert valami a torkán akadt. Amikor pedig a bíboros kinézett az ajtón, tanúja lehetett annak a nem mindennapi jelenetnek, hogy egy katonaruhás és egy reverendás felnőtt örömmel borul egymás nyakába. – „Tehát mégis van csalafintaság a dologban" – gondolta a bíboros. Még egyszer elővette Paul Ireton iratait, s mialatt azokat tanulmányozta, nem tudott rájönni, ki nevet majd a végén.

II.

Mint igazi firenzeinek, Gaetano Orselli kapitánynak is nagyszerű föllépése volt. Akár szalonban, akár kikötőben történt is az „entratura", ennek művészi tökélye révén mindig a helyzet magaslatán állt. Most éppen arra készülődött, hogy hajójával, először a fegyverszünet után, a bostoni kikötőbe befusson. Már látta a világítótorony fényét és talán sohasem örült neki ennyire. Az átkelés alatt volt úgy, hogy a „Vesuvio" ócska kazánjai majdnem fölmondták a szolgálatot a tengeri viharban. De a veszély elmúlt. Orselli érezte a gépek lanyhább dohogását és a sebesség csökkenését. Hamarosan meg kell állni, hogy a révkalauzt a fedélzetre vegye. Annak hajója, mint egy darab fa, úgy táncolt a világítótorony tövében. Leröpült a kötélhágcsó, a révkalauz macskaügyességgel kúszott fel és levette a kapitány válláról a felelősséget. A kapitány így kizárólag arra a fogadásra készülhetett, ami baráti államban a tengerjáró hajó megérkezésekor szokásos.

Kabinjában fölvette a Londonban készült egyenruháját. A négy spártai háborús év után most kicsit bőnek bizonyult. Az aranyozott horgonyokat a „Vesuvio" kéményeinek hajlása szerint igazította és alaposan megvizsgálta az összbenyomást a hármas tükörben: jól mutat-e csillogó szakálla, széles válla és conquistador-profilja, ami mellesleg mindig nagyon tetszett neki. Orselli negyvennyolc éves korában is erős, izmos ember volt, s nem látszott többnek, mint negyvenkettőnek; de pillanatnyilag a B-fedélzetről való bizonyos „don-

na generosa" kegyei következtében csak tüzes harminckilenc évesnek tűnt. Ékszeres dobozából a kapitány egy aranykígyós gyűrűt vett ki. Széles kígyó volt, zöld smaragd szemekkel. Kisujjára húzta. Ékszertartaléka hamarosan kifogy, mert ezt a gyűrűt sem veszi föl többé. Ajkaihoz érintette, s bensőségesen megcsókolta, mintegy búcsúzóul. – Nagyon megérdemli a hölgy – motyogta csak úgy, magában. Szép, egészséges fogaival leharapta a szivar végét és a fedélzetre ment.

A ragyogó áprilisi napsütés nem adott ugyan meleget, de csodálatos látványt nyújtott, amint a víztükrön sugárzó ragyogás megtört. Minden oldalról megszólaltak a „Vesuvio"-t köszöntő fanfárok. Búgtak a szirénák, lobogtak a zászlók, egy ládaszerű repülőgépnek majdnem sikerült az üdvözlő virágcsokrot a hajóra dobnia. A Fort Bank árbocain a hivatalos nemzetközi zászlójelzés üdvözölte: „Isten hozott, Vesuvio!" A zászlók tövében egy altiszt valamivel kevesebb tisztelettel köszöntötte: „Viva Spaghetti!"

Orsellinek tetszett a fogadtatás, jóleső büszkeséggel lépett a hajóhídra, ahol néhány kiválasztott utasnak megmutatta a fontosabb látnivalókat. Köztük volt egy sokcsillagos amerikai tábornok, aki a béketárgyalásokról tért haza; egy brit pénzügyi diplomata, aki újabb kölcsönt akart felvenni, lehetőleg minél alacsonyabb kamattal; azután egy német iparvállalat képviselője, aki néhány fontosabb üzemet akart mentesíttetni az idegen ellenőrzés alól; végül ott volt még Lodovico Rienzi érsek, apostoli követ, aki már sok tapasztalattal rendelkezett az európai kormányok diplomáciai köreit illetően, de csak most látta először az Újvilág partjait.

Az érsek diplomáciai megbízatásai ellenére sem volt világias. Szakterülete az egyházjog volt, útjának célja pedig az, hogy a hatalmas amerikai püspökségeket Rómával jobban összehangolja. Mivel a vatikáni kincstárban már csak néhány garast tudott a pápa összesöpörni, a követ abban reménykedett, hogy az Újvilág partjairól majd bővebben csordogálnak a péterfillérek a pápai kincstárba. Az érsek elismerően mosolygott, amikor az anyagi jólét külső jeleit, a hatalmas hajókat, az óriási darukat és a parton nyüzsgő tömeget meglátta.

Csodálkozva nézte a sürgés-forgást.

– Ez ugyanolyan jelentős és színes, mint Nápoly! Őszintén meg kell vallanom, hogy nagyon meglep.

– Amerikában még sok meglepetésben lesz része kegyelmes uram

– mondta Orselli. – Ez a korlátlan lehetőségek és az anyagi jólét hazája. Talán egy kissé bárdolatlan és még nagyon új. Egy évszázad múlva Olaszország kultúrájával fog vetekedni és eretnekségnek hangzik ugyan, de talán még Róma tekintélyével is. – Orselli nem törődött tovább az érsek együttérző, udvarias mosolyával, hanem egy hatalmas gőzöst mutatott az egyik móló mellett. – Ez a Leviathan, a Hamburg-Amerika hajóstársaság egykori királynője. A háború kitörésekor az Egyesült Államokban lefoglalták, csapatszállító hajóvá építették át és félmillió amerikai katonát vitt át Európába.

– A teuton butaság emlékműve – fordította olaszra a szót az apostoli követ, nehogy nyíltan megsértse a németeket.

– Nyugodtan mondhatja ezt eminenciád – mondta a Farbenindustrie megbízottja –, de abban biztos lehet, hogy még egyszer nem követjük el ugyanazt a hibát. És ami a luxusgőzöst illeti – öntelten mosolygott –, lesz majd nemsokára nekünk is.

– Aber natürlich – mondta az angol bankár –, a miénk lesz minden luxushajó.

Orselli tudta, hogy ez így lesz. Most dolgoznak Ostia óriási hajóépítő műhelyében egy új, hatalmas luxus-tengerjárón. Mint az olasz hajóstársaság rangidős kapitánya majd átveszi a hajót és parancsol az olasz legénységnek. De a hajó tulajdonjoga idegen, brit kezekben lesz. Orselli most szabadjára engedte lelkének lávakitörését.

– Igen, új hajók szelik majd a tenger hullámait. De bármilyen zászló alatt hajóznak és bárhol készültek is, mindenütt a brit Tengerészeti Hivatal ellenőrzi őket.

– Ez igaz – mondta az angol.

– De honnan veszik majd az angolok a szükséges pénzt? – érdeklődött az érsek, szinte aggodalmaskodva.

Az angol pénzszakértő élvezte a kérdés naivságát és franciául mormolta.

– Hát honnan veszi a többi ember?

Az amerikai tábornokon kívül mindenki nevetett, mert akkoriban, amikor ő tanult, a West Point-ban még senki sem foglalkozott a francia nyelvvel.

A „Vesuvio" lassan a kikötéshez készülődött. Orselli gyűrűje szinte égette az ujját. Még egy óra és a férj a hajóra jön.

– Bocsássanak meg uraim – mondta –, a kikötés kissé körülmé-

nyes. Tisztelgett az urak előtt, a pápai követ számára még külön meghajolt.

– Sok sikert kívánok eminenciád küldetéséhez.

– Az önéhez is, kapitány! – Az érsek gyakran sétált a B fedélzeten és nagyon jól tudta, hogy onnan miféle parfüm illata lengedez. Lehetséges, hogy az Újvilág sok mindenre megtaníthatja még őexcellenciáját, de az iróniának mestere volt.

Orselli egy óra múlva a „Vesuvio" hajóhídjáról figyelte, miként szállnak ki utasai. Tengeri messzelátójával nézte, hogy a hosszú útról hazatérő amerikai „donna generosa" csókkal köszönti a férjét. Bánatosan jegyezte meg: „bájos, hűtlen asszony!" Utána a fölöttük köröző repülőgépet figyelte és a szárnyak alsó felén lassan kibetűzte a felírást: „Assisi Fiai". Hitetlenkedve csóválta fejét. Olaszországban mezítláb járnak Szent Ferenc fiai. Amerikában meg mint az őrültek a levegőben röpködnek. Amikor ismét körbejáratta messzelátóját, megpillantotta a zavarban lévő érseket, amint a hajó lépcsőjéről partra száll és ott egy feketehajú, fiatal pap amerikai módon térd- és fejhajtással köszönti. Lehetetlen volt fel nem ismerni: a pápai követ fogadására küldött fiatal pap arcáról öntudat és gyermeki hódolat ragyogott. Ez csak egyetlen egy valaki lehet! A legapróbb egyházi előírásokat tisztelettel, de a szellem szabadságának teljes megőrzésével csak egy valaki képes így végrehajtani. Orselli a megafonhoz nyúlt.

– Stefano! – kiáltotta.

Stephen a szirénák búgása, a sok lárma és zaj közben is meghallotta a nevét. Szemével kereste a hangforrást, míg végül megtalálta a szakállas, fehérruhás alakot a parancsnoki hídon, amint kezében a megafonnal integet feléje.

Az egyházi etikett finomságai nem engedték meg, hogy visszakiabáljon, s az apostoli követ csekélyszámú kíséretének kalauzolása még arra sem adott módot, hogy üdvözölje. Csupán integetett, de azt annál buzgóbban tette.

Orselli megértette a választ: „Az üzenetet megkaptam, a megbeszélt helyen ott leszek a vacsorán."

A fénylő szakállú kapitány megelégedetten intett. Mosolygott az üzenetváltás módján, de mosolygása csodálkozássá változott, amikor látta, hogy Stephen milyen ügyesen tört utat a vendégek számára a fényképészek és újságírók között és miként vezette őket a kikötő

végébe, ahol Glennon bíboros ölelésre tárt karokkal várta XV. Benedek pápának, az Egyház fejének a küldöttét.

*

A legjobb, legfinomabb fekete szövetből készült papi civilben, tízdolláros kalapban, kifogástalan félcipőben sietett Stephen Fermoyle atya a Prince Street-en, hogy mielőbb találkozzék Orselli kapitánynyal, a Café Torinóban. A Prince Street, bár nem a bostoni „kis Itália", mégis fontos olasz központ. Délután hatalmas zápor volt. Iszap és törmelék torlaszolta el a csatornákat, ezért a járdákat is tócsák borították és Stephen fényes cipője körül is folydogált a víz. De mit számított ez ahhoz a viharhoz képest, ami az utcán tombolt? Stephen hallotta, hogy egy szónok hallgatóit szóözönnel tüzelte a Sacco és Vanzetti letartóztatása elleni tiltakozásra.

– Az igazi bűnük az – mormolta olaszul –, hogy hősi ellenállást fejtenek ki. A tömeg helyeslően kiabált. Stephen közömbösen ment el mellettük.

Egy hajóstársaság kirendeltsége előtt izgatott amerikai olaszok nyüzsögtek. Kezükben papírpénzt lobogtattak.

– Ponzi gazdaggá tesz minket – kiabálták. – Ponzi majd meglazítja a bankárok kezének szorítását a kisemberek torkán.

Stephen nem bízott ebben. Jól ismerte Ponzi módszerét. Nagy híre volt Bostonban. Ponzinak száz dollárt adtak, három hónap múlva százötvenet kaptak vissza. Ponzi azt mondta, hogy olasz lírát vásárolt ezen és cserén kereste a többletet. Nyilvánvalóan ezt a kis szicíliai bankárt megszédítették a nagy számok. Előbb-utóbb csődbe kell kerülnie és a kisemberek elveszítik pénzüket. Egyelőre még dicsérték, a bankokat pedig, amelyek csak három százalékot fizettek, átkozták.

– Feje tetejére állt a világ – gondolta Stephen, míg egy deszkával bekerített nagy gödör mellett elment. A vízvezeték főcsövét szerelték és a munkások gyér világítás mellett kisebb-nagyobb csoportokban dolgoztak az új csövön.

A Café Torino ablakain keresztül zöldes fény vetődött az utcára. A fényforrás alabástrom szőlőfürtbe helyezett villanyégő volt. A fürtöt egy nápolyi fiú bronz keze tartotta, amint éppen a szájához emeli, hogy beleharapjon! Ez a szobor volt a kávéház cégére és egyúttal figyelmeztette a tulajdonost nápolyi gyerekkorára. Két drága dolog: az ifjúság és a bor gondtalan élvezetének jelképe. Az egyik

már régen elmúlt, a másikat tövény tiltja. Eltűnt ifjúságát nem tudja már visszavarázsolni, de a másikra vonatkozóan különös intézkedéseket foganatosított. Maga termelte a bort Sudburyben lévő farmján és törvényesen, vagy törvénytelenül, palackonként vagy poharanként, de kimérte állandó vendégeinek.

Ma este Virgilio Torino három palack legjobb vörös borát készítette elő egyik kiváló vendégének. Gaetano Orselli kapitány csak két palackért fizet, a harmadik a kávéház számlájára megy. A babérleveles „fricassea di pullo" már elkészült, az asztal két személyre megterítve, függönnyel elkerítve várta a vendégeket. Torino kis szökőkútja vidáman csobogott. Az első üveg bor szalmafonatos kosárban készenlétben állt. „Tosto", kezdődhetett az élet.

Egy pap lépett be.

– Orselli kapitány még nincs itt?

– Még nincs, de hamarosan megérkezik. Kérem, főtisztelendő úr, foglaljon helyet. Fogyasszon egy pohárka bort, amíg várnia kell rá.

Stephen leült, de nem ivott bort, hiszen már amúgy is elég jókedvre derítette a várakozás és annak öröme, hogy Orselli kapitánnyal találkozhat. Hosszú lábait kinyújtotta az asztal alatt, hallgatta a szökőkút csobogását és nézte, hogy törik meg az alabástrom szőlőfürt fénye a vízen. Az előkészített „antipasto"-ból kivett egy duzzadt olajbogyót, s azt rágcsálva azon gondolkozott, hogy mikor veszíthették el az amerikaiak az életművészet titkát.

Az ablak közelében egy hosszú asztalnál vidám társaság ült, ekkor kezdték a lakomát. A bozontos üstökű elnök olyan kövér volt, mint egy hordó. Pohárköszöntőt mondott, de Stephen semmit sem értett meg az ünnepi szavakból.

A szökőkút egyszercsak magasabbra szökött, az alabástrom szőlő fénye is pirosra váltott és belépett Gaetano Orselli. Föllépésének művészete szinte tetőpontra hágott, amikor Torinonak átadta sapkáját és kitárt karokkal, hosszú léptekkel Stephenhez sietett.

Nagyszerűen értett a tréfás üdvözlés művészetéhez.

– Furfantino! Drága barátom! Milyen jó, hogy ismét láthatom.

A kapitány szép kezei megfogták Stephenét, majd könyökét, karját megtapogatva, megölelte a vállát.

– Egy kicsit meghízott, Stefano, így sokkal jobban néz ki.

– A kapitány úr kissé karcsúbb lett, de önnek ez is jól áll.

Orselli tekintetével tükröt keresett, hogy Stephen szavainak igazá-

ról meggyőződjék, de nem talált. Arca önkéntelenül is mosolyra derült, s előtűntek hófehér fogai.

– Lusingatore! Hízelgő! Mi firenzeiek a hízelgésben vetekedünk az írekkel. Torino, a dugóhúzót! Csak néhány óránk van és a társalgás alatt egészen megszomjaztam!

Orselli két poharat megtöltött, az egyiket szakértelemmel a fény felé emelte, és amikor látta, hogy pohárköszöntőre alkalmas, a helyzethez illő beszédbe kezdett.

– A bíborra. – Mivel tetszett a szójáték és ízlett a bor, Orselli fenékig itta. – A bíborra? Mit is beszélek itt? Azt hittem, Stefano, hogy már legalábbis monsignore. Mi az oka annak, hogy még nem jutott odáig? Kezdje azonnal a közepén.

Az ajókát, paprikát és gombát tartalmazó előétel mellett Stephen beszámolt arról, miként káplánkodott Dollár Bill mellett. A „minestrone" akkor jött, amikor Ned Halley szegénységéről beszélt. Miközben Stephen elmesélte a „Dolcetto" ametiszt gyűrű történetét, Orselli befejezte az első palack bort. A kapitány csodálkozva nevetett a történet szerencsés kimenetelén.

– Vagy a Szentlélek vezette magát, vagy szerencséje van, hogy mindig a talpára esik. A feje tetejére állított világban ez nagyon hasznos tulajdonság, éppoly fontos, mint az égi segítség. Vagy talán a kettő ugyanaz? Ki tudná megmondani?

Torino levette a tűzálló kőedény fedelét.

– Egész Olaszországban nem kap a kapitány úr ízletesebb és húsosabb csirkét, mint ez. Még a királynak sincs ma ilyen fejedelmi vacsorája.

– No, azt se felejtsük el, hogy Olaszországban senkinek sincs módja ilyen jót enni – mondta a kapitány. A másik palack dugóját is kihúzta. – Koccintsunk az olasz nép szebb jövőjére!

Stephen csak belekóstolt a borba.

– Beszéljen Olaszországról, Gaetano. Nincs semmi megbízható hírünk arról, hogy mi is megy ott végbe.

– Nem valami vigasztaló, amit mondhatok. Hazám olyan, mint az a bizonyos ember, aki a tehetetlenség szemétdombján üldögél. A háború ide – és a gyomrára mutatott – hatalmas döfést adott, a békekötés után pedig levágták a kezünket, lábunkat. – Orselli élénk gesztusokkal kísérte szavait. – Versailles-ban a maguk Mr. Wilsonja tizennégy pontjával – Istennek tíz is elég volt, ennek tizennégy kellett

– jobban elintézett minket, mint az ellenséget, pedig hűséges szövetségesei voltunk.

– Mi van a Népszövetséggel?

– Rablóbanda! – Orselli kiköpött egy csontocskát. – Elveszítettük Fiumét, Dalmáciát. Japán olyan előnyökben részesült, amilyeneket nekünk kellett volna megkapnunk. De mi vagyunk a hibásak. Kormányzatunk nem egységes, befelé csőd van, kifelé erőtlenek vagyunk. A fejetlen zűrzavarban Olaszország elpusztul, ha nem akad egy erőskezű férfi, aki a megoldott vesszőnyalábot hatalommal és erővel újból össze nem fogja...

Torino bocsánatot kérve dugta be fejét a függöny hasadékán.

– No, mi van, Torino?

Annak kezében egy üveg likőr volt.

– A legjobb barátja üdvözletét adom át – mondta a kapitánynak. – Messer Arnoldo Bozzi küldi ezt az üveg „grappát" abban a reményben, hogy meg tudja még inni az egészségére.

– Bozzi! Él még az öreg méregkeverő? Mondja meg neki, hogy azonnal jelenjen meg a kapitányi hídon. A kapitány szívesen hívja ki ivóversenyre.

Míg Torino elment, Orselli elmondta Stephennek.

– Fiatal koromban abban a kitüntetésben részesültem, hogy nem vehettem el ennek a Bozzinak a húgát. Azóta kénytelen vagyok ítélőképességemet csodálni. Emellett Messer Bozzi olyan dörzsölt fickó, amilyenből kevés menekült meg az olasz rendőrség elől. No már itt is van, a mi összeesküvőnk... Arnoldo!

A hatalmas, termetes férfi, a göndörhajú szónok – akit már az utcán látott Stephen – teljesen elfoglalta a nyílást. Ő meg Orselli lelkes örömmel ölelkeztek össze, majd egy lépést hátráltak, hogy még jobban szemügyre vehessék egymást. Az embernek az volt az érzése, hogy azt nézegetik, nem hiányzik-e a másik foga, vagy nem kopaszodtak-e meg az elmúlt idő alatt, az utolsó találkozás óta.

– Ugye csodálkozik, Arnoldo, hogy ilyen tisztes társaságban vagyok. Kellő tisztelettel üdvözölje csak kedves barátomat, Fermoyle atyát, a bíboros úr őeminenciájának titkárát. Stephen, ez itt Arnoldo Bozzi, a kifehérített „carbonaro".

Stephen emlékezett a névre.

– Már sokat hallottam Mr. Bozziról. Ugye Szent Ferenc Fiainak az elnöke?

– Biztosan valami gyanús társaság – tréfálkozott Orselli. – Nos, Torino, ne álljon vigyorogva, tétlenül, hanem hozzon likőrös poharat. Üljön le, Arnoldo, ha sikerül erre a kis helyre bepréselődni.

Bozzi leült és grappás poharát fölemelve mutatóujját előretartva koccintott: „sempre". Ez volt a rohamlövészek szokásos koccintása. Stephen nem nyúlt az italhoz.

– No, mi van az Assisi Szent Ferenc Fiaival, Arnoldo? A maga repülőgépe volt az, amelyik délben a hajóm kéményét majdnem lesodorta? Mit tettem, amivel kiérdemeltem a virágcsokrot, ami száz méterrel a hajó mellett pottyant a vízbe?

– A virágcsokor Rienzi érseknek, a pápai delegátusnak szólt, hogy a bostoni egyházmegye visszaéléseit rendbehozza.

Stephen mosolya ezt mondta: „akármilyen tapintatlan, ma nem törődöm vele, szabadnapom van". Ez a kihívó mosolygás Bozzit nyílt kérdésre késztette.

– A bíboros úr titkára?

– Igen, az vagyok.

– Akkor tudnia kell a North End-i olasz templom megnyitását sürgető kérvényünkről.

– Ismerem a levelezést.

– Az ég szerelmére – kiáltott Orselli –, csak nem azt mondja, hogy hitvédőnek csapott fel, Arnoldo?

– Inkább az amerikai olaszok harcosának – mondta Bozzi. Nyakát nyújtogatva magyarázta Orsellinek. – Három évvel ezelőtt Assisi Szent Ferenc Fiai házat vásároltak, földíszítették, hogy templomul szolgálhasson honfitársainknak, akiket itt nem sokra becsülnek. Hozattunk Olaszországból egy jámbor ferences atyát is. Kívánságunk csupán annyi, hogy saját templomunkban misézhessen. Kérvényt írtunk az ír Glennonnak, hogy adjon misézési engedélyt, de őeminenciája vonakodik meghallgatni a kérésünket. – Bozzi álszent, hízelgő képpel fordult Stephenhez. – Maga mégiscsak intelligens ember! Bizonyára olvasta kérvényünket, mi a véleménye?

– Magánvéleményemet a bíboros legutolsó válaszában olvashatta.

Bozzi gúnyosan mosolygott.

– Most legalább láthatja, kapitány, hogy az ír-amerikai papok mennyire összetartanak.

– Hát csak legyenek egy véleményen!

Assisi Fiainak elnöke újabb támadásba kezdett.

– Majd meglátja, hogy a pápa bennünket támogat, és a maguk bíborosa kénytelen lesz meghajolni az olasz pápa tévedhetetlensége előtt. Nemde, tévedhetetlen? – tette hozzá csúfondáros hangon!

Orselli újratöltötte a poharakat.

Bozzi egy hajtásra megitta az erős italt, de nem enyhült meg. Azokhoz tartozott, akik semmiféle tekintélyt nem ismernek el maguk fölött. Bozzi egyébként őszintén hitt abban, hogy vissza lehet térni Szent Ferenc egyszerűségéhez. Most, amikor társai is láthatták (a helyiség bejáratában többen megjelentek Assisi Fiai közül), elhatározta, hogy a fölényes, higgadt papot alaposan elintézi.

– A bíboros minden levelében az áll, hogy írassuk a házat az egyházmegye nevére és akkor megengedi, hogy ott misézzenek. – Szavaiból a hordószónok lendülete és az alkohol „bölcsessége" áradt. – Mire való ez?

A régi bölcs mondás, hogy részeggel és fanatikussal vitázni nem szabad, Stephennek eszébe jutott és ehhez igazodott. Mégis felelnie kellett. Stephen a sok lehetőség közül azt választotta ki, amelyik legjobban megfelelt a hallgatóságnak. Orselli bizakodva nézett rá, Bozzi pedig gúnyosan mosolygott, mint a sakkjátékos, aki váratlanul mattot adott ellenfelének.

Stephen így válaszolt.

– Meg kell értenie, signor Bozzi, hogy az Egyház állandó és legfőbb föladata a lelkipásztorkodás. Jézus Krisztus azért alapította az Egyházat, hogy az ember az Egyház vezetésével Istent megismerje. – Egy kicsit megállt, hatásszünetet tartott, hogy hallgatói megértsék, mit is akar mondani. – Az Egyház közvetíti a megszentelő kegyelmet, ennek segítségével a cél elérhető. Az Egyház azonban kézzel fogható, élő szervezet is, élő emberek társasága, intézmény, amelynek szertartásai, törvényei és kormányzó, irányító szervei vannak. Ennek a szervezetnek látható feje a pápa, aki mint Krisztus helyettese nem tévedhet, s – Bozzi számára érthetően és világosan kihangsúlyozta – nem tévedhet hit és erkölcs dolgában. A pápa feladataiban pedig, egyes hittudósok szerint osztoznak a püspökök, akik saját területükön hirdetik Jézus Krisztus tanítását. A püspöknek vigyáznia kell, hogy a tanításba és a vallásos életbe hiba ne csússzon. A bostoni egyházmegyében hivatalánál fogva Glennon bíboros a katolikus igazság tanítója, őrzője és magyarázója.

– Lehet, hogy az igazság őrzője – mondta Bozzi –, de mi jogon akarja, hogy az övé legyen a házunk?

– Az egyházjog alapján.

– Akkor nevetséges az egész egyházjog – kiáltotta Bozzi. – Mit érdekli Istent, hogy ki a célvagyon tulajdonosa?

– Ha Istent nem érdekli – felelte higgadtan Stephen –, akkor mit izgatja ez magát?

– Bravissimo! – kurjantott Orselli. – Assisi Fiai többet törődnek a vagyonnal, mint Isten!

Bozzi félig fölemelkedve áthajolt az asztalon és a szitkok egész halmazát zúdította Stephenre.

– A maguk okoskodásával nem lehet megoldani az ügyet. Mondhat, amit akar, az az igazság, hogy az amerikai egyház csak pénzéhes szervezet, ami újabb meg újabb birtok után nyújtogatja csápjait. A bíborostól kezdve lefelé mindegyik elfelejtette Krisztus parancsát és csak a jövedelemre meg a birtokra gondol.

– Szégyellje magát, Arnoldo! – kiáltotta Orselli, és csitítani próbálta a dühös embert. – Fermoyle atya megpróbálta őszintén tisztázni a dolgot. Nem engedhetem meg, hogy vendégemet így gyalázzák.

– Csak hadd beszéljen – mondta Stephen.

Bozzi halántékán a grappától és a haragtól kidagadtak az erek.

– Köszönöm szíves engedélyét, „csuhás barátom". A bíboros részére vigye el a következő üzenetet. Ha Assisi Fiai találnak olyan papot, aki a szegényekhez elviszi a vallást, aki mezítláb, rongyokban jön közénk, mint valamikor Szent Ferenc, ha lesz egy olyan amerikai-ír pap, aki nem törődik a vagyonnal meg birtokjoggal és nyomorult földijeimnek kiszolgáltatja a szentségeket, akkor – és hatalmas bozontos fejét Assisi Fiai felé fordította, mintha helyeslést várna tőlük –, akkor átíratjuk a házat. Elég világos?

– Eléggé világos – mondta Stephen. – Ha Boston utcáin ilyen papokat keres, százával talál, akik csak ennek teljesítésén fáradoznak. De nem, meg sem ismeri őket. – Azután Orsellihez fordult. – Jöjjön, kapitány, menjünk el innen. Egy csoda sem győzné meg ezt az embert.

Vállával utat tört a bámészkodók között, Torino pedig sűrű bocsánatkéréssel kísérte őket az ajtóig. A Prince Street-en a gödörből piszkos petróleumlámpa sárgás fénye vetődött a gyalogjárdára. Poshadt víz szaga szállt fölfelé és bűzhödtté tette az esti levegőt. Letörten,

hallgatagon ment Stephen és Orselli a hevenyészett palánk mellett.

– Micsoda ostoba jelenet volt – mondta Stephen. – Tudnom kellett volna, hogy nem szabad ilyen emberrel nyílt vitába bocsátkozni.

– Nem volt más választása – vigasztalta Orselli. – Bozzi kényszerítette a vitába. Meg kell mondanom, hogy mindvégig megőrizte méltóságát és józan higgadtságát. Mit törődik azzal, ha egy ostoba tudatlanságával henceg?

– Ügyesebben kellett volna hozzáállni a vitához, de azt hittem, hogy okoskodással, bizonyítással célt érek. Elszalasztottam az alkalmat, hogy megtérítsem.

Szirénázva rohant egy mentőautó a Prince Street-en és csikorgó fékezéssel megállt. Két fehérköpenyes mentős ugrott ki belőle és kérdezgetni kezdték a gödör munkásait. Az egyik az iszapos lyukra mutatott, erre azok visszamentek a kocsihoz a hordágyért. Rendőrök tartották fel a kíváncsiskodó tömeget. Stephen megszólított egy rohamsisakos munkást, aki a gödörből mászott föl.

– Mi történt?

– Ránk szabadult a pokol, atyám. – Előhúzta a zsebkendőjét és letörölte arcáról a verítéket meg a piszkot. – Éppen egy csatornacsövet akartunk beszerelni, amikor jött a felhőszakadás és iszap-özön zúdult ránk. – Az ember így szeretett volna szabadulni a felelősségtől. – Az eső miatt eldugult az új vezeték. Joe Salvuccit küldtem, hogy tisztítsa ki, mert ő volt a legvékonyabb közöttünk. Közben egy teherkocsi tolatott hátra a gödör széléig. A föld beomlott és a teherautóval együtt rászakadt a csőre, amelyben Joe dolgozott. – Izgatottan törülgette magát. – Sajnos már nem lehet rajta segíteni.

– Él még? – kérdezte Stephen.

– A beomlás összezúzta, de az imént még hallottuk a jajgatását.

Néhány munkás próbálta kiemelni emelődaruval a teherautót, hogy megkezdhessék a mentést. „Hórukk!" – hangzott a vezényszó. A láncok csikorogtak, a csörlő dolgozott, egy lábnyira fölemelte a kocsit, de az tompa zuhanással visszacsúszott a gödörbe.

– Nem állhatok itt tétlenül – cikázott át Stephen agyán a gondolat. Levetette kabátját és lemászott a gödörbe.

– Mit csinál ott? Menjen el onnan! – kiáltotta a mentőszolgálat vezetője.

Stephen négykézláb mászott a kocsi alá és kővel kocogtatta meg az eldugult csövet. Erősebben kocogtatott és fülét a csőre tapasztotta. Joe Salvucci nem válaszolt. Még erősebben kopogott. Gyönge választ hallott.

Még él! De hogyan jutok el hozzá?

A cső mentén odacsúszott ahhoz a nyíláshoz, ahol Joe néhány perccel előbb bemászott. Büdös csatornaszag ütötte meg az orrát, amikor belenézett a halálos nyílásba. A cső keskenyedett. Belebújt a szennyes csőbe és centiről centire haladt előre. Az undor majdnem megölte. Úgy bepiszkolódott, hogy minden erőlködés nélkül csúszott a csőben. Oldalra feküdt és vállaival próbált előbbre jutni. Úgy tűnt, mintha már kilométeres utat tett volna meg a büdös iszapban, amikor halk nyöszörgést hallott. A sötétben kitapogatta Joe Salvucci arcát. Hátán feküdt és nyöszörgött.

– Hall engem, Joe?

– Ki az?

– Egy pap, Fermoyle atya, azért jöttem, hogy meggyóntassam.

Joe megkönnyebülten sóhajtott föl.

– Hálát adok Istennek, atyám hogy eljött. – A ránehezedő súly alatt alig tudott lélegezni, amikor megkezdte gyónását.

– Jézus nevét sokszor vettem hiába... naponta százszor is.

– Ez csak annyit jelent, hogy Ő közel van hozzánk. No, mi volt még, Joe?

– Részegeskedtem... bordélyházban voltam, utána otthon vertem a feleségemet...

– Igen, és még?

Joe Salvucci utolsó szavaiban őszinte bánat volt.

– Rosszul bántam a gyerekeimmel. Vittoriót elkergettem hazulról. Ezt nagyon bánom.

– Isten megért téged, Joe. Irgalmasságában mindenkinek megbocsát, minden szegény embernek, azoknak is, akik utánad jönnek. Más mondanivalód nincsen?

– Még valami van! – Lassan kezdte elveszíteni eszméletét és vele együtt új hazájának nyelve is mind nehezebben ment. Olaszul motyogta. – Sokszor szidtam a papokat, hogy nem jó emberek és csak a pénzzel, a ruhával, meg a hasukkal törődnek. Most visszavonom ezt a rágalmazást.

Stephen örült ennek a vallomásnak. Olyan közel csúszott Salvuccihoz, amennyire csak lehetett és a fülébe kiáltotta.

– Bándd meg bűneidet.

Az hörögve mondta a bánat szavait.

– Signore, io detesto tutti i miei peccati, perche sono vostra offesa e mi rendono indegno di recevervi nel mio cuore...

– Tovább, Joe, fejezd be szépen!

– ...e propongo con la vostra grazia di non commetterne più per l'avvenire, di fuggirne le occasioni, e di farne la penitenza...

– Ego te absolvo... – hangzott közben a pap válasza.

A vége felé már alig mozgott Joe ajka. Stephen veszedelmes nyomást érzett és gyorsan kifelé igyekezett a sötétben. A teherkocsi ismét visszacsúszott. Stephen piszkosan mászott elő a csatornából. Megilletődötten, szomorúan tápászkodott fel a pocsolyából.

– Minden rendben van? – kérdezte az egyik munkás.

– Ami engem illet, teljesen – válaszolta Steve.

Megpróbált fölállni, de megszédült és elesett volna, ha Orselli hatalmas karjaival meg nem kapja. A kapitány illatos szakálla az arcához ért.

– Nagyszerű volt! – mondta neki. – Kérem, segítsenek a mentőkocsiba vinni – szólt oda a bámészkodó mentősnek.

– Ne a mentővel vigyenek, inkább taxit hozasson, Gaetano.

*

Másnap a bostoni lapok tele voltak az esettel. Amikor Stephen az újságokat a bíboros tányérja mellé rakta, igyekezett azonnal eltűnni.

– No, csak ne olyan gyorsan, atya! – mondta Glennon. A Globeot kezébe vette és hangosan olvasta az első oldalon a címet. – „Életét kockáztatta egy pap, hogy meggyóntathasson egy haldokló munkást..." Látom, tegnap este fejest ugrott a csatornába és a helyi népszerűségbe. – A bíboros hörpintett egyet a kávéból. – Tudja jól, hogy nem szeretem az ilyen melodrámákat, mert elterelik a figyelmet a pap kötelességszerű, napi munkájáról. – Lekvárt kent a pirított vajas kenyérre, egy darabig rágcsálta. – Ebben az esetben némi enyhítő körülmény is fölfedezhető. – Újabb kenyér, újabb rágcsálás. – Bizonyára érdekli, hogy tegnap este Bozzi járt itt személyesen.

– Igen?

– Assisi Fiaival együtt jött ide. Dühödt népség. Először nem értettem, hogy mit akarnak, különösen azt a fordulatot nem, hogy

Szent Ferenc mezítláb járt a sárban. De a „Globe" elég részletesen leírja az esetet. Remélem, nem lesz utóhatása, hogy fejest ugrott a szennyvízbe.

Stephen cipőjének orrát nézte.

– Csak az öltönyöm és a cipőm veszett oda, eminenciás uram.

– Mindkettőt pótolja az érsekség, atya. De hogy visszatérjek Bozzira, azért jött, hogy bocsánatot kérjen a magával folytatott vita miatt. A bocsánatkérés szép formában, mondhatnám úgy is, hogy nagyon szépen történt. Egy okmányt adott át. Azt hiszem, itt is van, a kezem ügyében. Igen, itt van. A North End-en lévő Prince Street egyik telkének hivatalos birtoklevele. – A bíboros szája széles mosolyra derült.

Fölállt, az irattal csapdosta az asztal lapját és diadallal mondta.

– Sikerült, Stephen! – Mosolyogva és szerencsét kívánva nyújtotta Stephen felé a jobbját. – Hálásan köszönöm, atya, az egész a kellő pillanatban tanúsított helyes papi magatartás remekműve.

A bíboros hangja bizalmassá halkult.

– Rienzi apostoli delegátus is nagyon megilletődött; mert éppen ezzel az üggyel foglalkozott, amikor megjelent a küldöttség és önként felajánlotta a birtoklevelet. Rienzi is előkelően viselkedett, a Szentatya által megáldott rózsafüzért adott a küldöttség minden tagjának. Mindez az érsekség jó hírét öregbíti.

Glennon diadalmas jókedve eltűnt. Letette az okmányt, ami olyan sokat jelentett számára. A bíborosból pap lett.

– Holnap én mondom Joe Salvucciért a gyászmisét a Prince Street-en. Örülnék, Fermoyle atya, ha szerpapként segédkezne.

III.

Mona Fermoyle kalapját szobájának kommódjára dobta, kibújt topánkáiból és karcsú testét összehúzva lefeküdt az ágyra. Munkából jött meg, anélkül, hogy anyját, vagy apját köszöntötte volna. Egyenesen a szobájába ment. De Celia hamar ott termett az ágy lábánál és mint valami féltő kotlóstyúk, lánya miatt aggodalmaskodott. Ezer kérdéssel tudakolta, hogy mi baja van.

– Ide hozzam a vacsorádat? A fejed fáj, kincsem? Tudod, hogy Emmet ma este jön?

Mona feleletei egyáltalán nem voltak tisztelettudóak. Nem akart az ágyban vacsorázni, azt is tudta, hogy Emmet Burke ma este jön. A feje se fájt – az csak egy hét múlva lesz esedékes. Igen, nem, igen, nem.

– Mama, az ég szerelmére, hagyj békén! Teljesen kivagyok. Lehet, hogy az időjárástól, vagy a munkától, vagy valami mástól, nem tudom. Csukd be az ajtót!

Amikor Mona fölállt, hogy harisnyatartóját kigombolja, a sok összevisszaság, amit „valami más"-nak nevezett, ismét letaglózta. „Valami más?" Egyszerűen minden: munka, család vallás, Emmett Burke, a kispolgári élet. Az egész üzlet az irodával, ahol az írógép mellett volt a zománcozott káddal díszelgő kirakat; Florrie és a veszekedések, Celia aggódó leskelődése, a serdülő lányok összejövetelei csütörtök esténként és Emmett. Igen, Emmett is a szájpasztilláival, tarka nyakkendőivel, heti hajvágásával, a Kolumbusz-lovagokról meg a horgászásról tartott üres, mindig azonos dumájával.

– Ha ma este megint a horgászásról beszél – gondolta Mona –, a képébe vágom a tizenhárom karátos briliánsgyűrűt.

Mona Emmett mennyaszonya volt. Karácsonykor kapott tőle egy picinyke gyémánttal díszített gyűrűt és Emmett akkor a lehető legkisebb csókot kapta érte. Sokan főnyereménynek tartották Emmettet. Celia Fermoyle a jámborság és a rendszeresség megszemélyesítőjét látta benne, Bernardina nővér pedig – aki a magasabb osztályokban a kereskedelmi földrajzot tanitotta – azt mondta, hogy az egész egyházközség legstrammabb fiatalembere, sőt nagyszerű pap lett volna belőle, ha egy kicsit jobban ért a latinhoz. Ezt a nyelvet azonban Emmet nem is akarta és nem is tudta elsajátítani. Amikor a háborúból hazajött, a plébánia megbízható tagja lett és heti tizenkilenc és fél dollárért apja gyarmatáru üzletében dolgozott.

Ebből a fejedelmi keresetből Emmett minden pénteken tizenkét dollárt betett a Medfordi Társas Bankba. Ha lesz ötszáz dollárja, feleségül veszi Monát. Emmett mindent nagyon pontosan kiszámított. „Berendezünk egy háromszoba, konyhás lakást, egy puha kis fészket 298,89 dollárért a Caldwell bútorházból... Gyarmatárut ingyen kapunk. Az öregúr az esküvő napjától kezdve öt dollárral emeli a heti fizetést, aztán nászút is lesz Providence-be, a hátizsák tele lesz kétszersülttel. A szálloda..."

Amikor Mona a nászútra gondolt – és ez már a közeljövőben

esedékes volt –, még jobban összekuporodott az ágyon és idegesen dobolt a párnán. Ma este Emmett biztosan törlesztést kér csók formájában és a Sen-Sen szájvíz illata ott marad az ajkán. Érdekes, ha valakit szeret az ember, akkor igazán mindegy, hogy milyen ízű a csókja. Attól nem rázkódik meg az ember, hanem vágyódik utána, hogy ajkuk összeérjen és utána szinte szédült mámort érezzen. Nem mondta, csak gondolta: „Benny drágám, már úgy vártalak."

Hét órakor megette a sűrű levest, amit Celia felhozott neki. Igennel, nemmel válaszolt anyja kérdéseire, s fásultan öltözködni kezdett. Mivel a szerdai sétáknak pontos programja volt: mozi, gyümölcsös fagylalt, nem érdekelte, hogy mit vesz fel. A sötétkék szövetkosztüm a fehér batiszt blúzzal elég jó lesz. Hét óra huszonkilenc perckor hallotta Emmett csengetését, egy hosszú, két rövid és néhány perc múlva a küszöbön kopogott cipője sarka.

Emmett belépett a szobába, frissen, borotváltan. Barna öltöny volt rajta (a sötétkéket csak vasárnap este vette fel), tarka csokornyakkendő, tükörfényes vörösesbarna cipő, kezében új kalap, és hóna alatt bonbonos doboz.

– Mona – szólalt meg a rulettjátékos gyorsaságával, aki szerencséjének állandóságán maga is kételkedik. Ügyetlen mozdulattal adta át a dobozt.

– Krémmel töltött, Morgan különlegessége.

– Csokoládé! Köszönöm, Emmett! – s anélkül, hogy egy tekintetre méltatta volna, a zongorára tette a dobozt.

– Hova menjünk ma? – Emmett kérdése korlátlan lehetőségeket hagyott a társalgás megkezdéséhez, a Westminster tetőteraszán lévő tánchelyiségtől a „Sirokkó" pince-varietéig. De ezek túl drágák voltak. Emmettnek csak egy dollárt szabad költenie, s ezt Mona is tudta.

– Mi megy ma az Alhambrában? – kérdezte minden érdeklődés nélkül.

– A „Canyon Love" Vilma Vale főszereplésével.

– Úgy hallottam, elég jó – mondta Celia, aki kinyitotta a dobozt és vett belőle egy szemet.

– Akkor a „Canyon Love", jó éjt, mama!

Ilyen fölösleges jókívánságokkal „érezzétek jól magatokat", „jó kislány légy", „ne későn gyertek haza", Celia keresztet vetett a fiatalok mögött, amikor elmentek a lépcsőn. – Jézus Mária, József őrizze meg őket! – suttogta, amikor az ablakból utánuk nézett. –

Emmett jó fiú. Rendes, szorgalmas asszonyt érdemel. Boldog lesz azon a napon, amikor Mona hozzá köti az életét.

Mona tudta, hogy anyja jókívánságokat mondogatva leskelődik utána a függöny mögül, de ezt teszik a Woodlawn Avenue-n a szomszédok is, pedig ő Emmett új kalapját legszívesebben leverte volna annak fejéről, hogy aztán elfusson.

Olyan valakivel akart táncolni menni, akit szeretett, s mivel ez lehetetlen volt, ildomosan sétált a Medford Square-on Emmett karján. Az egy seriff méltóságával tartotta a karját, s közben minden tudnivalót elmondott a horgászásról és a kiskaliberű puskáról. Amikor egy pillanatra alábbhagyott a puska iránt érzett lelkesedése, megígérte, hogy elmegy Monával Rappaciuttihoz és vesz neki banánfagylaltot.

A „Canyon Love" nem volt remekmű, de sírni lehetett rajta és az jó, ha az ember tud sírni. Az Emmett kék szeméből kicsordult könnyek elviselhetőbbé tették a viszonzatlan szerelem kínjait. A sötét mozi bágyasztó melegében vágyakozva szorongatta Mona kezét, aki ezzel nem törődött. Emmett viszont majd elolvadt a boldogságtól. Jóleső álmodozásából a Wurlitzer orgonistája ébresztette fel, aki „Az arab sejk" c. slágerrel kívánt jó éjszakát. A terem lámpái pislákoltak és a szép álom szertefoszlott. Emmett alig tudott felállni. Mona sürgette.

– Gyere, menjünk, mert még bezárnak minket.

– Nem is lenne olyan rossz. – Ez volt a legmerészebb célozgatás, amit Emmett valaha is megkockáztatott. Mivel Mona nem felelt rá, a hallgatást rendreutasításnak vette „szemtelensége" miatt. Már azon a ponton volt, hogy bocsánatot kér, de eszébe jutott, hogy nemes gesztussal banánfagylaltot ígért ma estére. Ettől a gondolattól ismét nagynak érezte magát.

– Na jó, sétáljunk el Rappaciuttihoz, hiszen megígértem.

Mona nem tudott mit felelni. Emmett zavarba jött. Elég volt egy szó, vagy egy hallgatás, és minden megváltozott. Amikor úgy tűnt, hogy kettejük dolga a legjobb úton halad, az illúzió hirtelen szétfoszlott. Emmett ostobaságában rákérdezett.

– Mi van veled, Mona?

Mona nem tudott volna válaszolni. Csak azt tudta, hogy a zene és a film megrészegítették, és égett a vágytól, hogy valami újat ismerhessen meg. Szerette volna, ha autón elviszik valahová, de nem

Rappaciuttihoz, ha átölelik, de nem Emmett, szeretett volna valami fényes mulatóba menni, elegáns emberek közé, és Benny Rampell karjain suhanni a zene hangjaira. Hiába küzdött ellene, szerette Bennyt.

– Tönkreteszed az idegeimet az állandó kérdéseiddel – felelte. – Gyerünk Rappaciuttihoz.

– Ez a legjobb. A banánfagylalt nála jobb ízű, mint a Palace-ban. Ugye, banánfagylaltot kérsz?

Rappaciutti gyümölcskereskedés volt, s ehhez tartozott egy fagylaltozó, aminek hátsó falánál félig nyitott fülkék sorakoztak. A baloldali falon a Vezúv nagy felhőgomolyagokat pipált, jobbra gondolák biztosították a közlekedést. Amikor letelepedtek, a mechanikus zongora és hegedű a „Dardanellák" c. dalt játszotta. Minden páholy tele volt. A zenegép mellett kaptak asztalt. „Meghittség? – annak ugyan nyoma sincs" – gondolta Mona. „Na és mire volna jó?" Míg ezen töprengett, Emmett a bőkezű gavallér szerepében kéjelgett és nagyképűen megrendelte a fagylaltot.

– A legnagyobb tölcsér banánfagylaltot kérem, tejszínnel. És te mit óhajtasz, Mona?

– Ugyanazt, tejszín nélkül.

Emmett ismerősöket keresve nézett körül a helyiségben, mivel félt Mona hallgatag arcától. Minden asztalnál akadt ismerőse. Egy vöröshajú, szemtelen fickó átkiáltott neki a legtávolabbi fülkéből: „Milyennek találtad a végén a meccset?" Emmett azonnal válaszolt: „A bírót elküldtem volna." Emmett véleményét általános derültség helyeselte. Különben jóhumorú, tréfás fiú volt, de most Mona merev hallgatása zavarta. Amikor meghozták a ragadós fagylaltot, mohón nekilátott. Kikanalazta az utolsó cseppig és széles gesztussal kinyilatkoztatta.

– Szívesen megennék még egyet. Te is kérsz, Mona?

– Nem, inkább gyerünk.

A hazafelé vezető út se sikerült jobban. Pedig Emmett minden tőle telhetőt megtett. Ügyes, hangulatos, gyakorlott társalgó is nehezen tudta volna megszólaltatni Monát. Emmett Burke pedig nem volt jó társalgó. A Maple Street fáinak árnyékában a Kolumbus-lovagok új biliárdasztaláról beszélt. A virágzó orgonabokroknál pedig a clevelandi Red Sox csapat ügyes labdakezeléséről. A Highland Avenue nagy sarki ívlámpája együttérzéssel nézett az ügyetlen fiatalem-

berre, aki a Springfield-puska ravaszáról tartott előadást egy karcsú lánynak, míg az másvalakire gondolt.

Lépteik alatt megcsikordult a kavics, amikor Fermoyle-ék házához értek. Emmett titokban két lehelletillatosítót dugott a szájába, a búcsúcsók előkészítése gyanánt. Mona félt a kierőszakolt kedveskedéstől, ugyanakkor arra vágyott, hogy erős és gyengéd karok átöleljék. A Stephennek adott ígéret kemény megpróbáltatás volt. Hagyta, hogy megcsókolják. Ha valaki pénzt is áldoz arra, hogy a másiknak kellemes estét szerezzen, valamit csak érdemel. A fölöttük lévő ablakon kihallatszott Celia asztmatikus szuszogása. Nagyon halk „jó éjt" köszöntéssel csukta be Mona a kisajtót. Hallotta, hogy a háborgó és letört Emmett mérgesen megy a kavicsos úton.

Nem egyedül az ő hibája... gondolta, amikor fölment a hátsó lépcsőn. Nincs értelme az egésznek. Nem bírom már tovább. Nem tudok feleségül menni hozzá...

Odavágta a kalapját, lekuporodott ágya szélére. Megpróbálta Stephen tanácsát követni: „keress magadnak olyan rendes, katolikus fiút, akivel nyugodtan járhatsz." Több, mint egy év óta járt Mona Emmett Burke-kel, de csak most tudta meg, mennyire utálja, éppúgy, mint minden mást Medfordban: az állását, az Egyházat, családját, az egész életet. – El kell mennem innen – mondta képmásának a tükörben.

Darabka papírt kotorászott elő a sublót felső fiókjából, meg egy ceruzacsonkot. Mona Fermoyle nem szerette a sok szót, most is alig talált néhány kifejezést. A kis papírra csak két sort firkantott: „Kedves Mama és Papa! Elmegyek. Kérem, ne jöjjetek utánam. Mona."

Táskájába rakta a legszükségesebb holmikat, s megvárta, míg mindenki elaludt. Akkor csöndben kilopózott a házból és az utolsó villamossal Bostonba utazott.

*

Mona eltűnése borzalmas csapás volt Dinre és Celiára. Először bizakodó hirdetést tettek közzé az újságban: „Mona, gyere haza. Mindnyájan szomorkodunk miattad." Három hónap múlva Din magára vállalta a szégyent és a rendőrségen jelentette a lány eltűnését. Egyik kilencedet a másik után tartották visszatéréséért, de sem a rendőrség, sem az imádság nem hozta haza. Celia arra a levélre várt, ami soha sem érkezett meg. Valahányszor lépést hallott az előszoba felől, várakozásteljesen fölállt, vagy munkáját félbeszakít-

va odanézett. Din esténként a beszélgetést meg a járkálást azzal fejezte be, hogy visszafojtott aggodalommal mereven bámulta az újságját. Még Bernie trillái is szomorúbbak lettek. Esténként nagyon halkan játszotta az új slágert:

„Nagyon hiányzol otthonunkból...
mindenki csak téged kérd,
mióta elmentél, nincs öröm nálunk
és félholtan élek én..."

– Az ég szerelmére, Bernie, játssz valami vidámabbat! Nem vagyunk siralomházban! – Florrie mondta ezt, aki zsémbeskedésével és szájaskodásával gonoszabb boszorkány lett, mint valaha. Titokban önmagát vádolta, hogy ő kergette el Monát, de nyíltan bevallani nem merte. Lelkiismeretfurdalásainak korbácsával mindenkit meggyötört, de elsősorban Al McManust.

Bár nap mint nap egy ágyban aludt vele, három hónap óta egyetlen szót se szólt férjéhez. Al pénzügyi mesterfogással nyolcszáz dollárt vett ki a közös bankbetétből az ő tudta nélkül, hogy Ponzihoz vigye és gyorsan nyerjen. Egy hét múlva Ponzi esztelen pénzügyi vállalkozása összedőlt. A veszedelmesebb összeomlás az volt, amikor Florrie a véleményét teljes erőbedobással és feltartóztathatatlan szóözönnel megmondta. Amikor bezárta hálószobájuk ajtaját, körömmel, lábbal esett neki semmivé zsugorodó férjének, éles nyelvével pedig férfiúi önérzetét tépte cafattá. Egész éjjel őrjöngött. Másnap reggeltől fagyos hallgatásba burkolódzott és attól kezdve nem szólt hozzá.

*

Stephen továbbra is eleget tett a fiúi tiszteletnek és kötelességnek, mert szabad estéit otthon töltötte, de csipetnyi öröme sem telt ezekben a látogatásokban. A nyomott hangulatból apácahúga szobájába menekült. Mint valami szentélyben, a szobájában Ellen sikeresen védekezett a betegség támadásai és a családi bajok sokkal nehezebb kínjai ellen. Lassan úgy megerősödött, hogy naponta két órát is üldögélhetett az ablaknál, ahonnan a kerítéseken és rebarbarabokrokon át a Woodlawn Avenue-ra lehetett látni. Ő azonban nem nézett ki és nem látott semmit. Imáival és elmélkedéseivel teljesen befelé fordult és állandó elragadtatásban élt. Amikor Stephennel

beszélgetett, derűs és vidám volt, mint a tüdőbetegek gyakran. Szívesen tervezgetett. Arról beszélt, hogy ha megerősödik, elmegy a közeli templomokba, esetleg valami kisebb munkát vállal, a templomi fehérnemű mosását, vasalását. Semmi munkától nem fél, ha Őérte végezheti.

Ellen szerette a verseket és gyakran olvasott bátyjának az ágya melletti kis gyűjteményből. Donne, Crashaw és Francis Thompson voltak a kedvencei. Tiszta kritikai érzéke megóvta attól, hogy a „jámbor" költészet érzelgős tévedéseinek áldozata legyen. Egyik este George Herbert kötetét vette elő.

– Ismered az „Elixír" c. költeményt? – kérdezte Stephentől.

– Igen, de olvasd csak fel!

Ellen a finom, egyszerű költeménybe kezdett, amely így fejeződött be:

„Vedd ki részed mindenből,
mert nincsen olyan kicsiség,
amit e szó „Isten dicsőségére"
meg nem aranyozhatna még.
Aki ezt megérti,
ünneppé teszi a hétköznapot,
S szíve, háza tiszta lesz,
akár seprővel, vagy mással,
akár porronggyal dolgozott."

Ellen letette a könyvet, s bátyjára nézett. Szeme olyan volt, mint az őszi levéllel teli tó, amiben az ég tükröződik.

– Van ennél igazabb?

– Nincs – felelte Stephen.

Amikor este húgától elbúcsúzott, szinte magától adódott, hogy összehasonlította Lalage Mentonnal. Mindkettőben lobogott az áldozatos szeretet. Lalage testi ereje lehetővé tette, hogy félelem nélkül az egész emberiségre kiárassza szeretetét; Ellen törékenysége olyan volt, mint a fénylő tükör, amely az isteni tűz sugarait lénye legmélyébe fogadja. Ha Lalage ragyogó monstranciához hasonlít, akkor Ellen alabástromedény, amit belülről világít meg az örökmécs fénye.

Másnap reggel miséjének mementójában azért imádkozott Stephen, hogy Ellen szeretete egyszer ledönthesse szobájának falait és

rendkívüli élményeit az emberek mindennapi életének hasznára fordíthassa.

*

George Fermoyle hazatérése a háborúból kissé eloszlatta a Woodlawn Avenue 47. számú ház fölött lebegő sötétséget, komorságot. Csinos századosként jött haza, mellén a Chateau Thierry-nél szerzett kitüntetés, jobb kulcscsontjánál srapnell okozta seb, zsebében ezerhétszáz dollár, amit zsoldjából takarított meg. George mérsékelt cinizmussal nyilatkozott a háború utáni időkről, amikor Stephennel beszélt.

– Az emberek testvérisége olyan, mint az Isten atyasága, fogalom csupán, amit korunk még nem ért meg.

Nem sokat töprengett a jövő miatt, nem pocsékolta el idejét, hanem azonnal nekilátott a tanulásnak. Nem ment többé a halpiacra csomagolni. Megtakarított pénze elég ahhoz, hogy kényelmesen befejezhesse jogi tanulmányait. Kétszáz dollárt elköltött a tetőszoba rendbehozására, vett egy tisztességes széket és belemerült a jog tanulmányozásába, ami jogász lelkének étele és itala volt. Stephen legjobb beszélgetései itt zajlottak le. A jogtól eltekintve George szívesen foglalkozott a politikával is. A wilsoni nemzetközi idealizmust korát megelőzve gazdasági és szociális gondolatokkal helyettesítette. Sztrájkhullám borította el az egész országot. George ebben a tőke és a munka közti hosszú harc bevezetőjét látta. „Nemzeti vagyonunkat arányosabban kell elosztanunk, Steve, úgy, hogy a munkások állandóan növekvő részt kapjanak belőle magasabb fizetés formájában. Képzeld csak el! A pittsburghi vasmunkások hetvenórás heti munkáért 20 dollárt kapnak csupán. Úgy látszik, mintha Amerika lehetőségeit csak néhány gazdag ember zsákmányolná ki önző módon a maga hasznára."

– Te XIII. Leó szociális enciklikáját ismétled – mondta Stephen. – Olvasd csak el a „Rerum novarum"-ot, ami 1891-ben készült.

– Fordítsd le angolra – mondta George. – Veletek, egyháziakkal az a baj, hogy a drágagyöngyöt mindig a finom, csiszolt latin nyelvbe rejtitek el.

George nagyokat pöfékelt tengerészcsibukjából és arra próbálta rábeszélni pap bátyját, hogy igyekezzen megvalósítani az Egyház társadalmi tanítását. Éjfélig is vitáztak volna jogi, vallási és szociális kérdésekről, de ezekre rávetette árnyékát a Fermoyle család nagy bánata. Beszélgetéseik vége mindig Monára terelődött.

– Meg vagy győződve arról, hogy mindent elkövettünk Mona megtalálására, ami erőnkből telik? – kérdezte egyik este Stephen.

– Nem merném állítani, Steve – tömte meg pipáját George illatos Burley dohánnyal. – Sokszor arra gondolok, hogy valami pozitív lépést kellene tenni. A rendőrséget nem nagyon érdekli az eltűnés. Magánnyomozót kellene fogadnunk Mona megkeresésére. Ezek általában eredményesen dolgoznak.

– Nagyon sokba kerülne?

– A kiadásokon kívül napi húsz dollár.

Stephen fejét rázva állapította meg, hogy „családunkban egyikünk sem tudná megfizetni".

George Wharton „Pénz és váltójog" c. könyvének vászonborítású kötésén dobolva mondta.

– Én megtehetném. Három éven keresztül megtakarítottam az egész zsoldomat. Még ezerötszáz dollár készpénzem van.

– A pénz a tanulmányaid befejezéséhez kell.

– A halpiacra most is mehetek dolgozni. Szívesen megtenném, csakhogy Celia jobb kedvű legyen és Din mennydörgő hangja ismét fölcsendüljön.

Mindezt szeretetből – gondolta Stephen.

– Nem kívánhatjuk tőled, hogy a pénzedet erre fordítsd. Ez éppoly esztelenség volna, mintha az ablakon dobnád ki.

– Az az érzésem, Stuff, hogy nem volna hiábavaló ez az áldozat. Mindenesetre megpróbálom.

Másnap délután George Fermoyle megegyezett Lloyd C. Brumbaugh megbízottjával, az „Acme" nyomozóiroda tulajdonosával. Tapasztalt ember volt és pontosan tudta, hogy mit kell kérdeznie. Nagyság, hajszín, szem, arc és mindaz, ami Mona testalkatához tartozott. Férfi ismerősök, kedvenc szórakozás, idegenben élő ismerősei. Mr. Brumbaugh az egész történetet följegyezte a noteszébe.

– Az „Acme" nyomozók azonnal nekilátnak, hogy előkerítsék húgát, Mr. Fermoyle. Természetesen nem ígérhetek semmi biztosat, de megvannak a jól kipróbált módszereink. A tiszteletdíj havi hatszáz dollár és előre kell fizetni.

George elővett a levéltárcájából hat darab százast és átadta Mr. Brumbaugh-nek. Ismét a halpiacon dolgozott, a régi munkahelyén. Egész napi munka után esténként hallgatta a jogi előadásokat.

A második hónap vége felé levelet kapott az „Acme" irodától és azonnal fölhívta telefonon Stephent.

– Újságom van, Stuff. Brumbaugh azt hiszi, hogy nyomon van.

– Hol?

– Wilkes Barre-ben. Tíz órakor légy az iskolám előtt. A részleteket majd elmondom.

Néhány perccel tíz után a két Fermoyle testvér a Boylston Street egyik szűk, olcsó vendéglőjében üldögélt. Stephen az „Acme" iroda gépírásos jelentését olvasta.

„Megbízottunk olyan fiatal lányt talált, akire pontosan illenek Mona Fermoyle adatai. Életkora huszonkettő körül, magassága 165 cm, testsúlya 54 kg körül. Sötétbarna szemű, arca fehér. Csak a hajszín nem egyezik. Ennek a lánynak szőke haja van, de ezt minden különösebb nehézség nélkül meg lehet csináltatni." – Stephen emlékezett arra, hogy Mona mindig aranyszőke szeretett volna lenni. Erről beszélt, amikor ő Rómából hazaérkezett. Valószínűleg igaza van Brumbaugh-nek. Stephen tovább olvasott.

„Az általunk talált személy Margo La Varre néven utazik egy spanyolos külsejű harmincév körüli férfi kíséretében, akit Ramon Gongarónak hívnak. Orvosnak mondja magát, de mint hivatásos táncos keresi a kenyerét. Mint „Gongaro és La Varre" hirdetik föllépésüket a kisebb városok nyilvános mulatóiban. Legutóbb Newport, News, Wilmington, Wheeling, Scranton és Altoona városokban szerepeltek. A múlt hét két utolsó napján Wilkes Barre-ben. Jelenlegi tartózkodási helyük ismeretlen. Valószínűleg New Jersey-ben, vagy New Yorkban lépnek föl legközelebb.

Kérem adjanak további utasítást. Tisztelettel mellékeljük a hatszáz dollár befizetésére szolgáló csekket, hogy munkánkat folytathassuk. Mély tisztelettel:

P. K. Brumbaugh.

Ui.: Hogyha óhajtják, eljárást lehetne indítani Gongaro ellen, a Mann-féle törvény áthágása miatt."

Mennyire ocsmány ez az egész ügy! Stephen az asztal fölött kávéját szürcsölő George-ra nézett. Erre csak egyetlen feleletet lehetett adni és George ki is mondta: Kár, hogy pont most fogy el a pénzünk, amikor már majdnem megtaláltuk. – Elővette betétkönyvét és az asztalra dobta. – Már csak kétszáz dollárom van, Steve. Mit gondolsz, Florrie adna négyszáz dollárt, hogy nyélbe üssük a kínos ügyet?

Stephen bátortalanul kotorászott a zsebeiben.

– George, ezt nem merem megkérdezni tőle. Tudod jól, hogy mindig veszekedett Monával. Különben is a Ponzi-eset után nem hiszem, hogy kedve lenne bárkinek is pénzt adni.

– A legrosszabb esetben nemet mond.

– Sem Florriet, sem mást nem szeretnék kínos helyzetbe hozni.

George megértette Stephen álláspontját.

– Talán Corny Deegan segíthetne rajtunk?

– Kétségtelenül megtenné. Leszakítana egy csomó csekket és azt mondaná: ha többre van szükségetek, csak szóljatok. De ez családi ügy, George. Nem kívánhatjuk senkitől, hogy a Fermoyle család anyagi gondjait vállalja.

– De mit csináljunk? Nem veszíthetjük el Monát még egyszer.

Stephen számítgatni kezdett, mintha hosszú számoszlopok volnának előtte.

– Na és ha várnánk?

– Várnánk? Mire?

Stephen ujjával rámutatott a városok gépírásos névsorára, ahol Mona megfordult.

– Nézd csak George, olyan sorrendben vannak, mintha Mona pontosan kiszámított terv szerint haladna észak felé. Virginia, Delaware, Pennsylvania, New Jersey. Brumbaugh azt mondja, hogy legközelebb valószínűleg New Yorkban fognak feltűnni. – Stephen izgatottsága mindinkább fokozódott. – A honvágy hajtja a meghitt fészek felé. Fogadni mernék, hogy egy hónapon belül Bostonba jön.

– Nem ülhetünk esténként a mulatókban, hogy a föltűnését figyeljük.

– Mi nem – mondta Stephen –, de Bernie megteheti. Mától fogva Bernie az 59-es nyomozó lesz, munkaterülete a mulatók. Jól irányított imádság segítségével szinte lehetetlennek tartom, hogy néhány héten belül el ne csípjük Gongarót és La Varrét.

*

Stephen számítása olyan pontos volt, mint valami számológépé. Egyik este a székesegyházi plébániára ment vissza, amikor a napos káplán azzal fogadta.

– Testvére várja a fogadószobában.

Bernie várta olcsó eleganciájú zöld ruhában. Szűkre volt szabva, s úgy festett benne, mint az összepréselt töltelék a kolbászhéjban.

„Ascott" nyakkendőjével, szűk, rövid nadrágjával és antilop cipőjében megjelenése olyan volt, mint egy operettszínészé. Bernie kettős tokája mélyen lelógott a nyakkendőjére.

– Az előbb láttam Monát.

– A honvágy! Hol láttad?

– A Metro palotában, a Tremont Street táncos mulatójában.

– Hogy néz ki? Beszéltél vele?

Könnyek csordultak Bernie pufók arcára.

– A kinézésével nincsen semmi baj, csak nem akart szóba állni velem.

– Egyedül volt?

– Nem, a fickó is vele volt.

– Miféle fickó?

– Egy kinyalt spanyol táncolt vele. Az dobott ki.

Mona ismét Bostonban van, de vele van Gongaro is!

– Azt mondod, hogy a Metro táncpalotában van? – kérdezte Stephen. – Azonnal odamegyünk.

Húsz perc múlva Stephen öccsét követve belépett a Metro táncpalota cigarettavégekkel teleszórt előterébe. A helyiség egy ház második emeletén volt, meglehetősen messze a Tremont Street-en. Csoportokba verődött, erősvállú, kikent-kifent frizurájú fiatalemberek szívtak el gyorsan egy-egy cigarettát a táncszünetben. Stephen kapott öccsétől egy tarka kendőt és „Ascott" módon kötötte meg, hogy papi gallérját elfödje vele. Felmentek a lépcsőn a tánchelyiségbe. És ha nincs itt Mona? Na és ha itt van? A lépcső egyik fokánál oldalt pénztárfülke volt. Bernie megállt.

– Tíz táncjegyet kérek. – Egy dollárt fizetett.

A táncparkettet derékmagasságú korlát választotta el, egy helyen keresztforgó szakította meg. A falak melletti lócákon lányok ültek és várták, hogy valaki felkérje őket, míg kétszáz pár ropta a foxtrottot a „Margie" dallamára. Tompa narancssszínű világítás tette felismerhetetlenné a táncoló párok arcát.

Stephen Monát kereste a táncoló párok között, de nem találta.

– Látod? – kérdezte Bernie-től.

– Most jön, azzal a barnaruhás fickóval.

Stephen meglátta a párt. A férfi öntudatos eleganciával táncolt. Kakaóbarna zsakett, bíborvörös ing volt rajta. Magassarkú cipőben volt, hogy magasabbnak lássék. Stephen fájó szívvel nézte, amint

Mona eltáncol előtte, fejét hátravetette, s törékeny alakja úgy lebegett partnere karján, mint valami lengedező rózsabimbó. Elragadó jelenség volt. Aranyszőke haja először megdöbbentette Stephent, de később megszokta és látta, hogy hatásvadászat csupán. Ezüstcsipkés, színes fémlapocskákkal díszített rózsaszínű táncruhában volt. Ez az öltözék és a festett haj azonnal elárulta, hogy Mona királynőnek érzi magát a szürke táncoló lánykák között.

Stephent hirtelen veszélyes indulat kerítette hatalmába.

– Menjünk oda és azonnal vigyük el innen, vigyük haza! – mondta Bernie-nek.

– Ezt nem tehetjük meg, Steve, mert mindenütt figyelnek a felügyelők, azonnal kihajítanának, úgy, hogy a lábunk se érné a földet.

A zene elhallgatott, a világítás is fényesebb lett és a párok visszamentek a helyükre. A parketten egyetlen férfi állt csak és figyelmet kérve emelte föl kezét. Mivel nem sikerült csendet teremtenie, jelt adott a dobosnak, aki kettős dobpergéssel és két hatalmas ütéssel hívta föl a figyelmet. A bemondó hamis eleganciával, vásári kikiáltó módján rossz hangsúllyal, idegen kiejtéssel jelentette be: „Hölgyikék, urak, ma este engedélyetekkel bemutatót tartunk a legelegánsabb táncverseny szabályai szerint, amely mindenhol egyforma. Ezüstpohárt kap az a pár, akit legjobban megtapsolnak. Köszönök." Parancsolóan mutatott ujjával a karmesterre. „Doane professzor irányítja a többit."

A zenekar harsányan elkezdte a „Dardanellák"-at és két pár siklott a táncparkettra. Stephen észre sem vette a másik párt, csak Monát és Gongarót nézte. Nem értett a tánchoz, de neki is feltűnt, ahogyan Mona és partnere együtt mozgott, egy ütemre, a legteljesebb összhangban. A bemutató alatt mindkét pár igen lelkes tapsot kapott. A hangulat mind izzóbb, a taps egyre hangosabb lett. Nagy küzdelem volt a két pár között; újabb meg újabb változatokkal igyekeztek egymást túlszárnyalni. Mona és Gongaro mély meghajlással fogadta a tapsot és a dicséretet: „nagyszerű volt Ramón." A másik pár hirtelen fordulata után is kitört a tapsvihar. Gongaro szólótáncra penderítette Monát és a fergeteges taps kellős közepén halálos biztonsággal kapta el. Stephennek az fájt a legjobban, hogy a spanyol korlátlan hatalmat gyakorolt Mona felett. Gongaro beképzelt, öntelt magatartása mintha csak azt mondta volna: „nézzétek, a lány egyedül nem sokat ér, de mi ketten együtt!" A zene

elhallgatott és a két pár a táncparkett közepén maradt. A kikiáltó pedig hozta az ezüstserleget. Valóságos tapsorkán tört ki, amikor Mona és Gongaro előtt megállt. Hasonló tapsvihar volt, amikor a másik táncos pár elé állt. Újból és újból kísérletezett, míg végül a serleget Monának ítélte oda a közönség.

Gongaro büszkén vette át a díjat és Mona előtt eltűnt az oldalsó ajtón.

– Gyere, Bernie – mondta Stephen.

Megkerülték a táncparkettet és beléptek az ajtón, amelyen át Mona és Gongaro távozott. Rideg művészszobába értek, ahol a kikiáltó a fellépés díját fizette ki. Huszonöt dollárt számolt Gongaro kezébe, amikor az észrevette őket.

– No, mit akartok, fiúk? – kérdezte.

– A húgunkkal akarunk beszélni! – mondta Stephen.

Mona ijedten nézett Stephenre és menekülni próbált a szobából. Stephen három gyors lépéssel utolérte húgát és elkapta csuklóját.

– Monni, drágám, kérlek...

Gongaro közelebb lépett.

– Mit jelentsen az egész?

– Azt jelenti – mondta Stephen –, hogy a húgunkkal akarunk beszélni.

A táncos kitömött vállai megremegtek.

– Amint látom, ő viszont nem akar magukkal beszélni!

Ez igaz volt. Mona feketére festett szempilláit lesütötte, durcás kifejezés ült az arcán, amikor mondta.

– Vigyél el innen, Ramón. Terhemre van ez a két férfi.

Gongaro nem akart semmit se kockáztatni.

– Hívom a kidobó embert. – Hihetetlen gyorsan behívott egy hatalmas, izmos fickót, egy kimustrált birkózót. Gorillaszerű kezei, vastag nyaka erre engedett következtetni.

– Ki idétlenkedik itt? – kérdezte.

– Ez itt, ni! – mutatott Gongaro Stephenre. – Nem akarja elereszteni a partneremet.

– No, majd mindjárt elereszti – mondta a kidobó. – Uram, engedje el a hölgy kezét – és hatalmas mancsával megfogta Stephen nyakkendőjét, amint ez ilyenkor szokás. Amikor megmarkolta, elcsúszott a selyem sál és előtűnt Stephen papi gallérja.

– Jézusom! hisz ez pap! – Ijedtében magán kívül lett, hogy hozzá

mert nyúlni a tabunak tartott, sérthetetlen paphoz. A volt birkózó szinte összecsuklott a félelemtől és sűrű bocsánatkéréssel mentegetőzött.

– Nem gondoltam, hogy pap, különben nem nyúltam volna hozzá!

– Egy pillanatig se aggódjon – mondta Stephen. – Minden szépen rendbejön, ha megengedik, hogy néhány percig szót váltsak a húgommal.

– Természetesen, atyám! De most aztán mindenki tűnjön el! Ez is – mutatott Bernie-re. – Ő meg kicsoda?

– Az öcsém! Azonnal hozd ide George-ot! Futólépés, indulj! – Bernie örült, hogy megszabadulhatott a most következő kínos jelenettől. Amikor Stephen egyedül maradt Monával a rideg szobában, egy kissé lazított a kemény szorításon.

– Bocsáss meg, Moni, kénytelen voltam szorítani a kezedet, hogy meg ne szökhess. Mondd kedves, merre jártál eddig?

Konok, makacs elszántság volt Mona hallgatásában.

– Kérlek, kedves... – Stephen igyekezett megölelni húgát, de az eltaszította magától. Orrcimpái remegtek a nagy fölindulás miatt.

– Ne próbáld még egyszer eljátszani a jó testvért. Legutóbb sikered volt, de soha többé nem veszel le a lábamról. Soha többé! Megértetted?

– Igen, Mona, megértettem!

– Igen, ezt csak mondod, de nem értheted meg. Hogyan is érthetnéd! – Hangja gúnyos, megvető színezetet kapott. – Mit tudod te, hogy mi a szerelem?

Reménytelennek látszott, hogy Monát meggyőzze, nagyon is ismeri a szerelem hatalmát.

– Így nem beszélhetsz, Mona!

– Azt beszélek és úgy, amint nekem tetszik. Elegem van belőled és az örökös papolásoddal torkig vagyok. Engedj szabadon a magam útján! Érted?

– Hiszen ezt nem akarod te sem, Mona. Láttalak tánc közben. Megfigyeltelek, hogy milyen vagy és hogy milyen tehetséged van a tánchoz. Ezt a készséget nem pocsékolhatod el olcsó mulatókban. A tánc művészet, te pedig igazán nagy művész lehetnél és fényes jövő, sok siker várna rád.

– Nem kell a fényes jövő!

– Hát mit akarsz, Mona?

– Benny Rampellt akarom, senki mást – mondta dacosan.

– Gyere haza velem ma este – mondta Stephen – és megszerzem neked.

– Senki sem tudja megszerezni nekem. Már késő. – A jóvátehetetlen és pótolhatatlan veszteség fájdalma rázta meg. – Mást vett feleségül. – A művészszoba rideg falai között Dinger Doane giccses táncdalainak foszlányai zsongtak, s mintha Jób hatalmas szavának visszhangját hallotta volna belőlük kicsengeni: „Senki sem tudja testvérét kiszabadítani Isten kezéből."

A felelősség súlya alatt, hogy egy másik ember életébe avatkozott és azt elrontotta, hogy avatatlan kézzel hozzányúlt a másik ember szívéhez, Stephen Mona széke mellett térdre rogyott. Mit mondhatna, hogy jóvátegye hibáját és mindazt, amit húga ellen vétett? A vallás vigasztalásával most nem hozakodhat elő. Nem is bocsátkozhat vele vitába, hogy az Egyház törvényei szerint jóhiszeműen járt el. Fejét húga merev vállaira hajtotta és ezt mondta.

– A történteken már senki sem tud változtatni. A tévedést már nem lehet meg nem történtté tenni. Nagyon tévedtem és ez a tévedés kitörölhetetlen nyomot hagy mindkettőnk életében. – Megcsókolta húga arcát. – Benny-n és rajtad kívül én szenvedek ezért a legjobban. – Szívhez szólóan kérte húgát. – Celia életkedve és bátorsága azóta eltűnt, Din is csak szomorkodik. Moni, továbbra is bánatot akarsz nekik szerezni?

Gyermeki ragaszkodás és önpusztító düh viaskodott Moni szívében. Stephen szótlanul várt egy darabig és csak ennyit mert kérni.

– Gyere haza ma este, Moni. Nem kell itthon maradnod. Azt mondjuk majd, hogy New Yorkban jó állásod van.

A két ellentétes érzés Mona lelkében szinte kölcsönösen fölfalta egymást. A végén a kegyetlen indulat győzött, hogy önmagát tönkretegye.

– Nyugodtan fölkelhetsz. Nem megyek haza veled. Hülye voltam, hogy Bostonba jöttem. Elmegyek és nem jövök vissza soha többé.

Kilépett a művészszoba ajtaján. Gongaro várta.

– Gyere, táncoljunk – mondta diadallal.

IV.

Paul Ireton hamar elköltötte az induláshoz kapott pénzt. A medfordi raktárnál kiszállt a villamosból és régi katonai szokás szerint jól megnézte a terepet. Tudta, hogy az egyházmegye két legnagyobb plébániája között van. Nyugatra tőle a Szent Vince, keletre, néhány mérföldnyire tőle a Szeplőtelen Fogantatás-plébánia. Valahol a kettő között van az a hely, amit a bíboros saját kezűleg mutatott neki a térképen, hogy oda építsen templomot. Egy csomó diplomáciai rábeszéléssel, pénzügyi manőverrel legalább kétezer hívőt kell rávennie, hogy hűtlen legyen régi lelkipásztorához és sivár szükségkápolnában vegyen részt a szentmisén, legalább néhány hónapig. Végül arra kell biztatnia őket, hogy nyissák ki pénztárcájukat és bőkezűen adakozzanak az új templom építésére. Mivel józan ember nem lehet közömbös az ilyen terv és föladat nehézségei láttán, Ireton atya hosszú percekig állt ott és azon gondolkodott, hogy mihez kezdjen, mit tegyen.

Június volt, a nap perzselően tűzött le a villamos sínek között álldogáló Ireton atyára, aki zsebkendőjével éles metszésű arcáról letörölte a verítéket. Öt órája reggelizett és azóta alaposan megéhezett. Az volt a szándéka, hogy önmegtagadásból nem ebédel, de úgy gondolta, hogy most nagyon jól esne valami ital, ami fölfrissítené kiszáradt torkát. Az út másik oldalán sok üzlet volt. Borbélyüzlet, ajtaja az ember ereit jelképező kék és piros színre volt festve. Ugyanezt jelképezték a patika kék és piros üvegjei. Voltak élelmiszerüzletek, cukrászda és gyümölcsös bolt. Ezt hatalmas napernyő árnyékolta be. Az áruját dicsérő boltos éles hangja most kedves zeneként hangzott Ireton atya fülében. Átment a síneken és a jóleső árnyékban kedvére gyönyörködött a kívánatos, szép gyümölcsökben.

Az üzlet tulajdonosa piszkos panama kalapot hordott a fején. Éppen citromlevet töltött a bostoni villamosvasút egyenruháját viselő vevő zöldes poharába. A kereskedő Nick Papagyros volt, az üvegpoharas vevő pedig Bartholomew, akit Batty Glyn-nek hívtak. Főindító a raktárnál és magánteológus.

– Hatodik ráadás az öt adag után, Nick? – kérdezte Batty.

Nick nevetett a tréfás kérdésen. Régi vevő, régi tréfája ez. Amikor Batty meglátta a papot, tisztelettudóan levette sapkáját. – Hat áráért

is olcsó volna öt adag Nick limonádéjából, atya. Ez a legjobb ital messze földön.

– Adjon nekem is egy adagot – mondta Paul.

Mr. Papagyros jól teletöltötte új vevője poharát. Paul üdvözlésre emelte poharát a főindító felé, aki hatalmas, nagyhasú korsójával viszonozta a köszöntést. Amikor a hideg ital lecsúszott a torkán, dicsérőleg bólintott. Az ilyen udvariasság nagyon tetszett Mr. Papagyrosnak. Mint egyszerű ember, ő is megadta másnak a tiszteletet aszerint, kit hogyan illet. Vett egy citromot, beleharapott és jókedvűen szopogatta.

Paul nehezen barátkozó ember volt, de ezután folytatni kellett a társalgást. Negyed dollárost nyújtott Mr. Papagyrosnak és megkérdezte.

– Nem tudja, nincs a közelben üres üzlet?

Szőrös mancsával Nick még aprópénz után kotorászott a zsebében, s fejével tagadólag intett.

– Erre nincs üres üzlet, jól megy minden bolt.

– Hát üres terem?

– Mekkorára gondol, atya? – kérdezte Batty Glynn.

– Akkora legyen, hogy három-négyszáz ember elférjen benne a vasárnapi misén.

– Min?

– A vasárnapi misén – mondta nyugodtan Paul. – Új plébániát szervezek.

Batty Glynn szemei a csodálkozástól szinte kidülledtek. Az albiak óta ez volt a legveszedelmesett eretnekség. Következetes hithűsége adta ajkára a szót.

– Pat Barley tud róla?

– Igen, a jövő vasárnap majd szószékről is kihirdeti.

Míg Batty Glynn korsójának fenekére nézett, Mr. Papagyros már útbaigazítást is adott.

– Mi van a Mattakesit Hall-lal? Mattakeesit, vagy hogy is mondják?

– Nem, nem – tiltakozott Batty –, az nem lesz jó.

– Miért nem? – kérdezte Paul.

Batty, mint kínosan pontos és kicsinyes, a legkisebb döntésben is megfontolt ember mondta el a nehézséget.

– Azelőtt színesek gyülekeztek ott, atyám. Egyszer a rendőrség razziát is tartott.

Paul gondolkozott Batty kifogásán.

– Mindenesetre szeretném megnézni. Megmondaná, hogy jutok el oda?

– Kérése parancs számomra – mondta Batty méltóságteljes ünnepélyességgel és cipője hegyével a tanult főindító néhány vonalat húzott Nick fűrészporos padlóján. Akkor okosabb dolog jutott eszébe. Előhúzta vajsárga aranyóráját, ami hetenként két percnél nem késik többet már húsz esztendő óta.

– Van még időm, majd elkísérem.

– Az első hívem – gondolta Paul. Ha ezt a fontoskodó alakot ilyen könnyű vezetni, akkor a többiek majd könnyen követik.

Rövid gyaloglás után egy háromemeletes épülethez értek, aminek komor téglahomlokzatán hatalmas felírás díszelgett: MATTAKEESIT – 1886. Sok-sok évvel ezelőtt a Mattakeesit Hall Medfordban jóhangzású hely volt. Ez volt a finomabb társaság találkozóhelye. Esküvőt, bált, vacsorát rendeztek benne. 1910-ig a Kolumbus-lovagok találkozó helye volt. Mióta átköltöztek új épületükbe, különféle üzletek nyíltak az elhagyott házban: tyúkszemirtók, fogászok (egy dollárért tömték a rossz fogat), kártyavetők, jövendőmondók és hasonló cégek. Egy néger szekta a harmadik emeleten tartotta az istentiszteleteket, míg a lármás szertartásokra föl nem figyelt a rendőrség. Ezt a rendetlen, poros, régóta használatlan helyiséget mutatta meg Sol Seidelbander, a tulajdonos, Ireton atyának.

Paul az első pillanatban megállapította, hogy nagyszerűen megfelel. Miután már misézett lövészárokban, sátorban, garázsban, teherautón, nem idegenkedett attól a gondolattól, hogy a Mattakeesit Hallban misézzen vasárnaponként. A piszkos padlót, ablakokat meg lehet tisztítani. A szekta szennyét pedig úgyis megtisztítja az áldás. Egyelőre csak a misézésről van szó. Ahol Batty szemei még piszkos rendetlenséget láttak, ott Ireton atya már tisztaságot és rendezett hívősereget látott.

– Mennyit kér érte, Mr. Seidelbander?

Paul éles szemmel nézett Mr. Seidelbander arcába.

– Egy éves szerződést szeretnék kötni, egy föltétellel...

Sol Seidelbander már öt éve egyetlen fillér hasznot sem látott az épületből. Őszintén válaszolta, hogy minden józan feltételt teljesít.

– Föltételem a következő – mondta Ireton atya –, ahelyett, hogy előre fizetném a havi bért, harmincnapos váltót adok.

Az ügynök jól ismerte az embereket.

– Nincs szükség a váltóra. Nekem elég egy katolikus pap szava.

*

Batty Glynn az újságot magánhírszerző irodájából továbbította. Minden villamos, ami a raktárból elindult, vitte a hírt, a szerkesztőség hozzáfűzött megjegyzéseit, a szemtanú Glynn közléseit. A délután folyamán hússzor is elmondta a történetet, de mindig jobban kiszínezte, úgy, hogy a végén a hallgatónak az a gondolata támadhatott, hogy magával a bíboros jobb kezével beszél. Legjobb és véglegesen kialakult történetét Dennis Fermoyle villamosvezető számára tartogatta, amikor az pipázgatva egy kis eszmecserére melléje ült, miután tizenhatlábú csikóját már bekötötte az istállóba.

– Udvarias és mégis tartózkodó volt – mondta Batty –, amikor a limonádés poharával köszöntött. Segítettem neki a döntésnél, anélkül, hogy sejtettem volna, kicsoda és mit akar Nick boltjában. Azt azonban megéreztem, hogy lelki dolgokkal foglalkozik. Tudod, Din, amikor minden kitudódott, akkor igazán körbe füstölhettél volna a pipáddal. Helyiséget keresek a misézéshez. Mihez? – kérdeztem. Misézéshez. Üres üzlet, vagy valami nagyobb terem kellene. Nincs ilyesmi a közelben? Anélkül, hogy tudnám mi történt velem, elvittem a Mattakeesit Hallba és minden lépésnél arról beszéltem, milyen rosszhírű hely. Amikor meglátta, közvetlenül mellette álltam és így jól láttam, hogy azonnal megtetszett neki. Gondolkozás nélkül mondta: ezt kibérelem. – Batty egy kis szusszanásnyira abbahagyta a körülményes történetet. – Akkor jött a legérdekesebb. Nem volt annyi pénze, hogy kifizesse az első hónap bérét. Úgyszólván teljesen Seidelbander jóindulatának volt kiszolgáltatva, hogy az vár-e harminc napig. Meg tudod magyarázni, hogy ilyen gazdag egyházmegye miért kívánja meg papjaitól, hogy egyetlen árva fillér nélkül kezdjenek plébániaszervezéshez?

Mivel ez csak szónoki kérdés volt, Batty se várt feleletet, azért így folytatta:

– Bármi történjék is velem, Din, így volt. A jövő vasárnaptól kezdve itt hallgatunk majd misét, a „szent őrjöngők" rablóbarlangjában. Le a régivel, éljen az új, Barley nagyon neki lehet keseredve.

Dennis Fermoyle otthon elmondta a nagy újságot Celiának, az pedig lányának, Ellennek.

– A bíboros úr végre-valahára földarabolta Barley plébániáját –

mondta Celia. – Az új plébános, Ireton atya Mattakeesitben misézik majd, ott készít egy szükségkápolnát.

Ellenen titkos izgalom lett úrrá, amikor meghallotta a hírt. Szíve aggódni kezdett; az imádság sem tudta megnyugtatni. Mint a megzavart lány, akinek férjhez kell mennie, minden előkészítés nélkül, úgy járkált ő is izgatottan szűk szobájában fel s alá, közben pedig önmagával beszélgetett.

– Van annyi erőm, hogy ezt a régen várt munkát elvégezzem? Testileg elég erős vagyok ahhoz, hogy ezt a könnyű munkát vállaljam. Inkább lelkileg nem bírom. Nincs önbizalmam és bátorságom, nem vagyok elég bátor ahhoz, hogy elhagyjam szobám biztonságát és az élet fonalának gombolyítását ismét a kezembe vegyem, amint egyszer már letettem. Mikor is? miért? és hogyan? Mitől félek?

A hosszú, álmatlan éjszaka nem adott feleletet. Másnap, amikor fölkelt, az ablakhoz állt. A kerítések, száradó ruhák, zöldséges kertek, házi gondok és munkák fölött elnézve figyelte a napkeltét. Új nap kezdődik, örökös, megszokott föladataival, új nap, ami úgy, mint életének minden más napja, az élet igazi értelmével és tartalmával van megszentelve, bár a mindennapi események között ez nem látható. Eszébe jutott ez a kis vers:

„Taníts meg Uram
hogy mindenben Téged
és dicsőséged szolgálva,
csak neked tessem én."

– Ma kimegyek, hogy elvállaljam hivatásom kötelességeit – mondta. Míg Celia a konyhában a reggelit készítette, Ellen kilopózott az előszobán keresztül és lesietett a Woodlaw Avenue-n. Elment a kocsiszín mellett és néhány perc múlva a Mattakeesit Hallnál volt. Az aggódó tehetetlenség utolsó maradványa figyelmeztette: „fordulj vissza" – de ennél erősebb volt a parancs: „itt az idő és a hely". Fölbotorkált a sötét lépcsőn, benyitott a nagy terembe. Egy férfit látott fehér ingujjban, gallér nélkül, amint ügyetlenül próbált söpörni.

„Kézben a seprű és a jószándék,
ház és szív tisztaságához elég."

Hatalmas porfelhők szálltak ki a nyitott ablakon. A seprűs férfi nagyokat tüsszögött és orrát fújta. A porra érzékeny Ellen éppen ezért azt akarta mondani, hogy előbb vizezze be a padlót, mert manapság már senki se söpör szárazon. De lenyelte a szót és inkább bemutatkozott. Ellen Fermoyle vagyok, plébániájának egyik híve.

– Ellen Fermoyle? Csak nem Stephen egyik húga?

Szerényen bólintott.

– Ön pedig Ireton atya, akiről Steve olyan sokat beszélt. Azt mondta, hogy a legjobb pap, akit ismer.

– Steve-et nem tudom felülmúlni. Ő a legjobb pap az egyházmegyében.

Szótlanul álltak egy darabig a rendetlen teremben és jól megfigyelték egymást. Paul Ireton észrevette Ellen feje fölött a láthatatlanul sugárzó fényt. Ellen pedig meglátta a keményen előreugró állú Iretonban a fegyelmezett önmegtagadások által pappá lett embert. Anélkül, hogy bármi külső vonzódás támadt volna, az első pillanattól kezdve úgy érezték, hogy szövetséget kötöttek.

– Mikor akar itt először misézni?

– Már a legközelebbi vasárnap szerettem volna – kételkedve csapta földhöz a seprőjét –, de úgy látom, ebből se lesz semmi. Csodával volna határos, ha sikerülne.

– Kis csodához négy nap is elegendő. – Ellen barna szemeivel körülnézett a sivár teremben. – Ideiglenes oltárra van szükség, természetesen oltárterítőkkel együtt. Erről gondoskodom, ha megengedi.

– Mi az, hogy megengedem!

– Van miseruhája?

– Kölcsönbe kapok Barley atyától. Nincs még kelyhem és misekönyvem. Ezt nem kérhetek kölcsön. Remélem, hogy valamelyik kegyszerkereskedésben kapok hitelre. Ha Seidelbandelben volt ennyi bizalom, bizonyára azokban is lesz.

– A legsürgősebben egy vödör vízre, tisztító porra és szappanra van szükség. – Ellen arca kipirult a biztonságérzettől. – Mindent rendberakunk, a terem ragyogni fog a tisztaságtól.

Aznap majdnem végeztek. Ellen az ablakokat tisztította, Paul Ireton a padlót sikálta. Közben teljesen megfeledkeztek egymás jelenlétéről, csak amikor egy kicsit megpihentek, akkor mosolyogtak egymásra. Utána tovább dolgoztak. Ellen holtfáradtan ment haza. A rövid esti ima után azonnal elaludt.

Másnap rábeszélte Celiát, hogy adja neki azt a vadonatúj damasztabroszt, amit tíz évvel ezelőtt egy bridge-versenyen nyert és azóta is a szekrényben őrzött. Ellen kettévágta a drága holmit és varrógéppel beszegte. Kimosva és vasalva szép oltárterítő lett belőle. Az ideiglenes oltár egy hatalmas ládából készült, ami a Fermoyle család pincéjében volt. Bernie cipelte a vállán a terembe, s kétszer átfestette fehérre. Néhány jövendő hívő összeadta a kápolna számára szükséges egyéb dolgokat: a gyertyatartókat, a kicsiny üvegkancsókat, a kisméretű vászonterítőket. Paul szombatig elintézte a hiteleket, új kelyhet és misekönyvet vásárolt.

Együtt díszítették fel az oltárt.

– Csodálatosan szép – állapította meg Ellen –, ilyen szépet még nem láttam. Bizonyára mindenki el lesz ragadtatva.

– Remélem! – mondta Paul.

Vasárnap délelőtt tíz órakor kétszáz hívő kapaszkodott föl a harmadik emeletre, hogy részt vegyen Ireton atya első medfordi miséjén. A temetkezési vállalkozótól, Tim Noonantól kölcsönkért székeken ültek és látták, amint a negyvenes éveiben járó, szürkeszemű, őszülő hajú, zárkózott arcú plébánosuk egy spanyolfal mögött kölcsönkért miseruhába öltözik. Komoly egyéniségét azonnal szívükbe zárták és megkedvelték, s mikor a rögtönzött oltárnál első beszédét elmondta, azonnal látták, hogy szívvel-lélekkel végzi föladatát.

– Itt, ebben az emeleti teremben – kezdte a beszédet – nagy fába vágjuk fejszénket, amikor megkezdjük a Szent István-plébánia szervezését. A bíboros ránk, rátok és rám bízta ezt a nehéz feladatot, ugyanakkor jogot, hogy ezt a munkát elvégezzük. Számomra éppúgy, mint minden pap számára az ilyen megbízatás boldogság és öröm. Számotokra fájdalom, mert elszakadást jelent a megszokott régitől és új terhek, nehézségek vállalásával jár. Biztosítalak benneteket arról, hogy a terheket arányosan osztjuk meg. A magam részéről mindenről beszámolok nektek. Ennek fejében tőletek bizalmat és segítséget várok. Bármilyen nagy anyagi nehézségekkel kelljen is megküzdenünk, nem torpanunk meg és nem feledkezünk meg munkánk céljáról. A lelkek üdvössége a legfontosabb. Amíg a Szent István-templom papja leszek, ez így is marad.

*

Lawrence Glennon egyik jellemző tulajdonsága az volt, hogy még azokat is meglepte magatartásával, akik azt gondolták, hogy jól ismerik. Irodaigazgatója, Mike Speed így jellemezte Stephen előtt, a hasonlatot a baseball-ból véve: „amikor már azt hiszed, hogy megszoktad egyenes, erős támadásait, akkor kezd egészen új oldaltámadást és az orrodnál fogva vezet". Nem sokkal ezután a beszélgetés után a bíboros egyik oldaltámadása igen zavarba hozta Stephent. Napi munkáját végezte, amikor őeminenciája csak úgy mellékesen megkérdezte.

– Atya, emlékszik arra a kéziratra, amit első találkozásunkkor nálam hagyott?

– A szeretet lépcsőire?

Glennon bólintott.

– Tegnap este elolvastam és nagyon érdekesnek találtam. – Glennon azonban jól emlékezett a régi, szigorú kritikára, és ezért csak ennyit fűzött hozzá. – A kéziratot a nagy asztalon találja, az „imprimatur"-ral együtt. Azt ajánlom, Fermoyle atya, hogy keressen megfelelő kiadót.

*

Kiadót keresni csábító, de sok nehézséget rejtegető föladatnak látszott. Glennon engedélye nagyon fontos volt, de még nem biztosította az olvasó és vásárló közönséget. Stephen elküldte a kéziratot néhány nagyobb könyvkiadóhoz a Bacon Hillre, de azok hamarosan válaszoltak, hogy legnagyobb sajnálatukra nem adhatják ki a könyvet, mert az csak nagyon szűk és meghatározott olvasóközönséget érint, és a lektorok véleménye szerint nem lesz sikere. „Reardons és O'Neill", a katolikus kiadó szerette volna megszerezni a kéziratot, de Stephennek nem volt ínyére, hogy „A szeretet lépcsői" a jámborkodó könyvekkel és röpcédulákkal egy kosárba kerüljön. Mike Speednek azt mondta: „Quarenghi könyve megérdemli, hogy irodalmi értékként kezeljék. Addig házalok vele, amíg olyan kiadót nem találok, amelyik szépirodalmi munkaként adja közre."

Ebből a házalásból több hónapos levélváltás lett a különböző könyvkiadókkal. Végül is Mike Speed hívta fel egy New York-i cég, a „Whateley House" figyelmét a kéziratra. A jóhírű kiadó tanulmányokra és költői művekre specializálta tevékenységét. Stephennek a szerződésben szerény tiszteletdíjat kínáltak: 200 dollár előleget és az első 2500 példány után tíz, a többiek után tizenkét százalékot.

Stephen örömmel írta alá a szerződést és hamarosan két csomag korrektúraívet kapott, amit Caslon Old Style-ben nyomtattak. Egyik részét elküldte Quarenghinek a következő levél kíséretében.

„Kedves Alfeo!

Végre találtam kiadót a „Scala d'amore" részére. Az ön szellemének ragyogását az én nehézkes fordításom és nyelvezetem sem homályosítja el. Azt hiszem, nem kell majd szégyenkeznie a fogadtatás miatt. Itt küldök néhány korrektúraívet. Javítson, változtasson rajta tetszése szerint. Csak azt kérem, hogy mielőbb küldje vissza a kijavított lapokat. Már eddig is nagyon sok időt veszítettünk. A „Whateley House" tavasszal szeretné megjelentetni a könyvet. Ha elég gyorsan dolgozunk, akkor ez sikerül. Őszinte tisztelettel és szeretettel: Stephen."

Quarenghi minden változtatás és javítás nélkül küldte vissza a korrektúrát és a mellékelt levélben többek között ez is állt:

„Nagyon meghatott ez a kitartás és kedves figyelem, amivel lehetővé tette könyvem amerikai megjelenését. ‚Könyvem?' Kedves barátom, fordításának ügyes stílusával sikerült ezt a sajátjává tenni. Kérem tolmácsolja a bíborosnak az Imprimatur megadásáért legőszintébb tiszteletemet és köszönetemet. Szeretettel in Christo:
Alfeo."

„A szeretet lépcsői" 1921 áprilisában jelent meg, az irodalmi és vallásos körökben nagy feltűnést keltett. A New York Times kéthasábos kritikája Quarenghit Santayana és Ortega y Gasset mellé állította, s nem feledkezett meg arról sem, hogy alaposan megdicsérje Stephen Fermoyle fordítását.

A katolikus kritikusok egyöntetűen magasztalták a könyvet. A domonkosok, bencések, jezsuiták és paulinusok hivatalos folyóiratai avatott tollal méltatták Quarenghi misztikájának teológiai tartalmát és szépirodalmi formáját. Semmi hibát vagy kifogásolnivalót nem találtak, ami a keresztény tanítással ellenkezne. Stephen föllélegzett, amikor egy jezsuita bírálója így dicsérte „A szeretet lépcsői"-t: „minden buktatón átjutott, amely a jószándékú, de gyengébb képességű misztikus írók vesztét okozza." De minden más dicséretnél többet ért saját egyházmegyéjének hivatalos lapja, a bostoni „Monitor" beszámolója. Quarenghi diplomáciai és tudományos pályafutását rendkívül színesen vázolta fel a cikk. A bostoni újságolva-

sók minden további nélkül azt hihették, hogy Quarenghi őszentsége titkos tanácsosa és a bíboros államtitkár, Giacobbi „alter ego"-ja. A cikk arról is beszámolt, hogy a prelátus bizalmas jó barátja Glennon bíboros titkárának, Stephen Fermoyle-nek. Quarenghi Rómában a maldeni származású pap tanára volt. A „Monitor" méltatta a fordítás fáradságos nehéz munkáját és megköszönte Glennon bíborosnak, hogy fölismerte a mű szépségét, valamint lehetővé tette annak megjelenését.

A bíboros arca csupa mosoly volt, amikor ezt a cikket olvasta. Mindenfelől jókívánságokkal árasztották el Stephent. Az egyházmegye tavaszi tanácskozásán Mike Speed irodaigazgató jóakaratúan veregette a vállát, sőt még Mulqueen püspök is kézfogással gratulált neki. Mulqueen nem olvasta el a könyvet és Fermoyle atya sikere sem tetszett neki. Dick Clarahan volt a kedvence, és Mulqueen titokban azt kívánta, hogy bárcsak védence homlokát is olyan irodalmi borostyán díszítené, mint Stephenét. Amikor a két fiatal, tehetséges papot összehasonlították, a püspök hideg közönnyel siklott el Stephen fölött, hogy szavazatát minden téren Clarahanre adhassa.

A gratuláló írások között volt Dollár Bill, Milky Lyons és Paul Ireton levele is. A legmelegebb hangú levél Dick Clarahané volt, aki megengedhette magának, hogy egy pillanatra félreálljon, amíg Stephen a tömeg ünneplését fogadja.

– Szabad fölhasználnom a „Szent Ágoston kortei" c. fejezetet a jövő vasárnapi beszédemben? – kérdezte Dick a levélben. A hízelgő sorokra Stephen hasonló módon válaszolt: „A könyvben lévő akármelyik szerény gyöngyszem csak gyarapodhat a fénnyel, amit a szónoklat kölcsönöz neki, de figyelmeztetlek, ott leszek az utolsó padban."

Stephen állta a szavát. Következő vasárnap a hívek között ült és hallgatta Clarahan rendkívül lendületes szóáradatát, ami az embereket magával ragadta. Utána gratulált a sekrestyében és alaposan feldicsérte. Kissé csodálkozott azon, hogy Clarahannek még ez sem volt elég, többet kívánt.

– Talán kissé nehéz a stílusom? – érdeklődött.

– Nagyon sokat hozol, de lehet követni – mondta Stephen.

– Örülnék, ha meghallgatnád az egyik előadásomat. A sorozatom címe, melyet szerdánként a Boston College-ban tartok: „A modern

materializmus hamis prófétái." Ott nem olyan színesen és szónokian beszélek, mint vasárnap a szószéken.

– Miről beszélsz majd szerdán?

– Darwint tépem szét a tömeg előtt.

– Remélem, hogy nem arról beszélsz, milyen megbecstelenítő Istenre és az emberre nézve, ha valaki azt hiszi, hogy a „homo sapiens" korábban a fán élt?

– Te is így vélekedsz? – kérdezte Clarahan.

– Még nincs bebizonyítva, ezért nem nyilatkozom. De ha föltételezzük, hogy az ember valamikor ágról ágra ugrált, akkor is lehetett halhatatlan lelke, nem?

Clarahan csak ugratásnak vette az egészet.

– Jobb, ha most szerdán nem jössz, gyere inkább a következő héten. Azt hiszem, az a téma jobban érdekel téged. Freudról beszélek.

– Freudról? Az érdekel. Egészen biztosan ott leszek.

Előadást tartani Freudról 1921-ben Bostonban még újdonságnak számított annak ellenére, hogy a „Bevezető tanulmányok" fordítása már megjelent és a Harvard egyetemen néhány évvel ennek előtte, Clarahan diákkorában hatalmas viták kerekedtek. Stephen jól ismerte Freud elméletét, és észrevette, hogy Clarahan különös gonddal készül erre az előadásra.

A Boston College egyik kisebb előadótermét kétharmadnyira töltötték meg a város művelt katolikusai. Stephen John Byrne társaságában szerényen húzódott meg az utolsó padban. Mulqueen püspök hosszabb bevezető beszédében „az amerikai katolikus bölcselők egyik reményteljes ígéretének" nevezte az előadót. Utána Clarahan lépett az emelvényre. Otthonosan, kifogástalanul mozgott, nagyszerű, színes, ezernyi változatra alkalmas hangja volt, előadása élénk, változatos, szókincse hatalmas, Freudnak a tudatalattit tárgyaló elméletét kissé elvontan, de jól foglalta össze. Clarahan akkor kezdett pontatlan lenni, amikor az „ego" tartalmát fejtegette.

– Ez a meglehetősen egyéni gondolkodó, aki egyébként hipnotizálással kezdte a pályafutását, azt kívánja tőlünk, hogy fogadjuk el – és most fogódzkodjanak meg, uraim – az emberi lélek alapvető tulajdonságaiként a vérfertőzést, a kannibalizmust és a gyilkos ösztönöket. Igen, ezek a freudi pszichológia alapelemei. Gyermekkorunktól kezdve három ösztön irányít bennünket. Az Oedipus-komp-

lexus, az apagyilkosság és az a vágy, hogy mindenkin átgázoljunk, aki utunkba kerül.

Clarahan egy kis hatásszünetet tartott, hogy a felháborodás nagyobb legyen. Amikor ez hallhatóvá vált, tovább folytatta: „Az emberiség általános tapasztalata azonban nem igazolja ezt. Hogy a tapasztalat és az elmélet közötti ellentétet áthidalja, Freud egy másik lehetetlen elméletet, az elfojtás elméletét alkalmazza. Elismeri, hogy az egyén szörnyű vágyait, a vérfertőzést és gyilkosságot legyőzheti, de milyen áron! Lelke mélyében elfojtja őket, de azok – mondja Freud – az álom, a félelem és idegzavarok formájában visszatérnek.

A katolikusok fölteszik a kérdést: mi van a szabad akarattal? Freud tanításában a szabad akarat, mint az erkölcsi döntés kezdete és vége, nem szerepel. Az ember az ösztönök akarat nélküli kényszerének van kiszolgáltatva, a nemi ösztönök irányítják, amelyek – így mondhatnók – abból a lelki szennygödörből tűnnek föl, amit Freud a lélek helyére akar állítani."

Clarahan a legmélyebb hangján folytatta: „Lehetséges ez? Szabad annak a helyére, amit Szent Tamás isteni eredetű léleknek nevez, a freudi libidót és annak elfojtását tenni?"

Clarahan az utolsó mondatoknál tűzbe jött. „Az elkövetkezendő években arra fognak kényszeríteni minket, hogy növendékeinknek ezt a káros elméletét tanítsuk. A tőlünk néhány mérföldnyire lévő világi egyetemen ebben a pillanatban a professzorok úgy boncolgatják az emberi lelket, mintha az beteg testrész volna. Önök, mint nevelők, felelősek a katolikus nők és férfiak képzéséért. Önökhöz fordulok: tiltsák ki és száműzzék a katolikus iskolákból és szemináriumokból Sigmund Freud műveit."

Lelkes taps jutalmazta a befejezést. A vitában nem sok új dolgot tisztáztak, mert Clarahan hallgatói ezen a téren nem voltak eléggé tájékozottak ahhoz, hogy a mondottakat elemezzék és bírálják. Stephen szívesen fölhívta volna a figyelmet a szenttamási „concupiscentia" és Freud „libido"-ja közti rokonságra, de tudta, hogy Mulqueen eretneknek bélyegezné, ha ezzel előhozakodna. Egy ismeretlen pap kockáztatta meg az egyetlen értelmes kérdést:

– Milyen különbséget kell tennünk Freud kegyetlen ösztönei és az eredeti bűnről szóló katolikus tanítás között? Nem ugyanazt mondja mindkettő, csak más módon?

Clarahan Mulqueen csodálkozó és elismerő pillantásainak tüzében valósággal izzott. Jámbor kenetességgel kezdte.

– ... Szellemes a kérdés. Freud is, meg a katolikus tanítás is figyelembe veszi az ember bűnrehajló természetét. Csak arra akarom felhívni a figyelmet, hogy a katolikus tanítás szerint az eredeti bűn nem más, mint a megszentelő kegyelem hiánya, egy állapot, amin a keresztség változtat, míg Freud azt akarja elhitetni velünk – tökéletes hangsúllyal és formában mondta Clarahan –, hogy ezen az állapoton egyedül a pszichoanalízis segít.

A találó megjegyzést nevetés kísérte. A kérdező leült.

Az előadás végén Stephen gratulált a régi iskolatársnak.

– Világos, meggyőző előadás volt, Dick. Nagyon szívesen beszélgetnék veled Freud tételeiről. Nem mehetnénk vissza együtt, a sógorom autóján?

A Copley Square egyik tejivójában csésze tej és sütemény mellett ültek. Byrne megkockáztatta azt a véleményt, hogy egyszer az orvosok és a papok is hálásak lesznek Freudnak, mert elméletével bevilágított az emberi lélek mélységeibe. Amikor Clarahan hevesen tiltakozott a gondolat ellen, Stephen megkérdezte.

– Miért félsz attól, hogy Freud elmélete közismert lesz?

Clarahan őszintén próbált felelni.

– Nem az a baj, hogy a nemiséget hangsúlyozza, bár ezt túlzásba viszi, hanem az, hogy a patológiát emeli ki. Könyveinek olvasásakor az emberben az a gondolat támad, hogy a lélek szerencsétlen, beteg, nyomorult kis jószág. Véleményem szerint a lelket nem a betegségei alapján lehet helyesen megismerni.

John Byrne nyugodtan válaszolt.

– Nem tudom, atya, hogy véleményünk egyezik-e. Az orvosi fakultáson tanulmányoztuk a biológiát, amely az egészséges szövetekkel foglalkozik, és a patológiát, amely a kóros elváltozásban szenvedőkkel. Sebészorvosi tapasztalatom szerint az emberi testet egyaránt meg lehet ismerni az egészséges és a beteg szövetekből.

– Nem a testről beszéltünk – válaszolta Clarahan –, hanem a lélekről.

Stephen örült neki, hogy John Byrne folytatta.

– Tudom. Az ember testből és lélekből áll. Legjobb tudással és akarattal sem tudom megmondani, hogy hol végződik a test és hol kezdődik a lélek. Betegeim testi kórtünetekkel jönnek a rendelőmbe,

de ezeket titkos lelki zavarok is kiválthatják. Egy csomó betegség van, aminek az oka lelki elváltozás. Ilyen pl. az iszákosság.

John Byrne, a hívő katolikus és gondolkodó, lelkiismeretes orvos így folytatta.

– Eljön majd az az idő, atya, amikor a papok és orvosok kénytelenek lesznek elismerni, hogy az iszákosság, az erkölcstelenség, bizonyos krónikus betegségek, az idegbaj, az öngyilkosság, és más kevésbé világos, de a testet károsító, sőt megsemmisítő mániák mind olyan magunk okozta sebek, amelyekkel a bosszúálló lélek bünteti a testet.

– Nem tudom követni, doktor úr – mondta Clarahan.

Stephen lefekvés után nagyon sokáig gondolkodott Byrne szavain, miszerint az ember az önmagát elpusztítani képes élőlény. Mi van a lélek mélyén, ami arra ösztönzi, hogy ártson a testnek? És a testnek is van elég ereje ahhoz, hogy elcsúfítsa, tönkretegye a lelket?

Monára gondolva aludt el.

V.

Az „intézmény", amit Señora Guiomir (Gussie-nek becézték) Lasquez a Stanhope Lane 5. szám alatt fenntartott, nagyon kétes hely volt. Piszkos szálloda vagy lezüllött penzió, nem lehetett eldönteni. A rideg homlokzaton az éjjel-nappal leeresztett zöld rolók úgy festettek, mint az emberi arcon a himlőhelyek. Jobbról és balról rozsdás vasrács vette körül a ház homokos előterét. A himbálódzó csengő fogantyúján kis tábla lógott: „Megtelt." Ez a fölírás szemenszedett hazugság volt, mert Señora Lasquez házában mindig volt egy csomó üres szoba. Mivel az egész épület tiltott műtétek végzésére volt berendezve, Gussie nem kockáztathatta meg, hogy szállóvendégnek szobát adjon, aki rendőr is lehet. A belülről zárt, lánccal biztosított ajtó csak azoknak a szerencsétlen, kétségbeesett fiatal nőknek nyílt ki, akik ötven dollárral kezükben elsuttogják a varázsigét: „dr. Ramon küldött".

Señora Lasquez szívét az ötven dollár megpuhította, és ügyességét különféle gyógynövényekkel, szellemes pakolásokkal, vagy ha ez nem használt, kötőtűszerű műszerekkel bizonyította. A gyógynövénykúrák, a borogatások három-négy napig tartottak. Ezalatt Gus-

sie a fizetőképességnek megfelelően szállásolta el és gondozta vendégeit. Az előkelőbb szobákért napi két dollárt kellett fizetni, a harmadik emeleti szoba ára egész hétre hét dollár ötven centbe került ellátás nélkül. Folyóvíz és fűtés nem volt egyetlen szobában sem, de a „Casa Lasquez" vendégei a harmadik emelet szobáinak piszkos ablakaiból élvezhették a szép kilátást Boston déli külvárosára, melynek központjában a székesegyház állt.

Az egyik felső helyiség csupasz matracán feküdt Mona Fermoyle nyolc és fél hónapos terhes állapotban. Három hete volt a Stanhope Lane 5-ös ház lakója, de ahhoz már túl későn érkezett, hogy Señora Lasquez tudományát gyakorolhassa. Mivel nagyszerű ajánlásai voltak és húsz dollárral is rendelkezett, Gussie nagylelkűnek mutatkozott és megengedte a reszkető lánynak, hogy itt meghúzódjon. Elvette tőle a húsz dollárt, bedugta egy ócska szobába és enni is adott Monának, ha éppen eszébe jutott.

Mona az ócska tábori ágyon feküdt és a fal repedéseit nézegette. A világ nagy folyóinak a rajzát nem ismerte eléggé és így nem ismerhette föl, hogy a fal repedése az Amazonashoz hasonlított. Csak annyit tudott, hogy minden pillanatban világra jöhet a gyermeke. Belülről úgy rugdalódzott, mint valami kis nyúl, ami csapdából szeretne szabadulni. Monában minden ilyen mozdulatra félelem és bűntudat ébredt. Bűntudat, mert bűnéről teste tanúskodott és félelem, mert tudta, hogy beteg és teljesen egyedül van, minden fillér nélkül.

Egész biztosan beteg, de nem egészen pénz nélkül, mert még van tíz centje, a két dollár utolsó maradéka. Azé a két dolláré, amit a zálogházban kapott a kabátjáért. Meg teljesen egyedül sem volt, mert ha egy kicsit megfordította a fejét, láthatta a székesegyház két tornyát. Már három hete annak, hogy kénytelen volt visszajönni szülővárosába és a két toronyból, ebből az égremeredő két karból biztonság és vigasztalás áradt. Eszébe jutottak a kedves gyerekkori emlékek is. A januári délután lassan kihunyó fényében Mona két kezére könyökölt és úgy bámulta a jónak és biztosnak a jelképét, amit ő tudatosan eltaszított magától. Gyermekded lelkét vad vágyódás kerítette hatalmába. Csak még egyszer ennek a két karnak biztonságos oltalmába simulhatna. Bánat és szomorúság nyomta a szívét. Mona úgy sírt, mint egy száműzött, aki hazájáról álmodik, vagy mint egy kislány, aki félelmes álmából felriad.

Jótékony könnyek patakzottak a szeméből. Hosszú hónapok óta először csillant föl valami hitvány reménysugár abban a félelmetes és kaotikus világban, amiben élt. Fölkelt a tábori ágyról, megnézte a tárcáját, benne van-e még a tíz cent. Lassan fésülte haját, aminek a vége még piszkos aranyszőke volt, de a töve már koromfekete, hiszen hetek óta nem járt fodrásznál, hogy haját szőkíttesse. Kalap és kabát nélkül lelopakodott a csupasz lépcsőn, hangtalanul kikapcsolta a biztonsági láncot a bejáratnál és Señora Lasquez házából kilopózott a kavargó hóesésbe.

Először fölélénkítette a hideg, de mire a „Spanyol patiká"-hoz ért a Washington Street sarkán, teljesen átfázott és elcsüggedt. Talált egy boltot, aminek egyik sarkában frissítőt árultak. Hogy ismét erőt gyűjtsön, egy csésze forró csokoládét rendelt. Egy napja már nem evett semmit. A tízcentest a márványasztalra tette, a piszkos köténnyű tulajdonos egy nikkel pénzdarabot adott vissza, reményének utolsó szalmaszálát. Lassú kortyokban szürcsölgette az édes folyadékot és megpróbálta összeszedni minden erejét, hogy a bolt egyik sötét sarkában lévő telefonfülkébe menjen.

Amikor elment a gumiáruk osztálya előtt, úgy érezte, hogy belsejét a félelem hegyes tűként járja át. Ki lesz a telefonnál? Mit szólnak majd, ha meghallják a hangját? Tanácstalanul ténfergett a szépítőszeres pultnál. Mr. Hernandez kereskedőszemmel kísérte a kabát nélküli alakot, egy pillanatra megcsillant benne a remény, hogy egy üveg hydrogénsuperoxidot el tud adni, amikor meglátta a festett hajat. Ebből nem lesz üzlet, állapította meg, amikor látta, hogy a nő a telefonfülke felé vánszorog. Annak a nőnek már minden mindegy, aki így elhanyagolja magát.

Görcsösen szorította sovány kezében a pénzt, amikor belépett a telefonfülkébe és becsukta maga mögött az ajtót. Monát ez a sötétség és áporodott szag valamire emlékeztette. Mire is? A gyóntatószékre! Mindjárt félretolják a kis záró deszkát, egy pillanatig vár, lélegzetet vesz és mondja: „Apám, Mona az. Szeretnék hazamenni... Apám bocsáss meg, mert vétkeztem." Lehetetlen magyarázat! Sokkal nagyobb a bűnöm, semhogy meg lehetne bocsátani! Mégis szükséges ez a gyónás! Remegő kézzel dobta az automatába a pénzdarabot és feltárcsázta a Woodlawn Avenue 47. telefonszámát. Hallotta a tölgyfaasztalon a telefon tompa zörgését. Az asztalka ott állt a bejáratnál. Florrie már régen egy kis vattát tömött bele, hogy ne

zörögjön olyan nagyon. Most berreg a telefon, hangja eljut a lakószobába is, ahol Bernie zongorázik és Din mennydörgő hangján énekel. Celia a tűzhely mellett ülve hallja a telefon csengését, de nem mozdul, abban a hiszemben, hogy másvalaki megy a készülékhez, akinek kevesebb a dolga. Fönn, a csöndes kis szobában Ellen is hallja a csengőt.

A telefon nagyot kattant, amikor fölvették a kagylót. Mona a világ legkeményebb és legszigorúbb hangját hallotta, azt a férfias hangot, ami gyerekkorában a megmásíthatatlan tekintélyt jelentette. Dennis Fermoyle mondta: „Halló!"

Mona nyelvét vad félelem bénította meg. Nem tudta kimondani azt, amire készült: „Mona van itt, papa! Szeretnék hazamenni!"

– Halló, halló, ki beszél? – türelmetlenkedett Din.

A régi félelemtől és a bűntudattól megnémítva Mona nem tudott szólalni, és visszaakasztotta a kagylót. Egy kicsit várt, hogy erőre kapjon, kitámolygott a fülkéből és egy pillanatra megkapaszkodott az illatszeres pultban. Bizonytalan léptekkel ment végig az üzleten és megállt a Washington Street járdáján.

Rosszullét fogta el, a belső nyomás erősödött. Hová menjen? Most kihez fordulhat? Riadtan, elveszetten nézett körül. Nem ismerte a zsoltáros sorait: „Ha alászállok az alvilágba, Te ott is jelen vagy. Ha felöltöm a hajnal szárnyait, s a tenger magasába szállok, a Te kezed vezet és a Te jobbod védelmez." A költő szavai sem jutottak eszébe: „A félelem nem igazolja menekülésedet, a szeretet azt akarja, hogy állhatatosan kitarts." Csak arra a biztonságot árasztó Jelenlétre emlékezett, amit régen a tabernákulum előtt térdelve oly sokszor megtapasztalt. Ez az érzés a szembenlévő székesegyház bejáratához vonzotta. Belépett a templom sötét csöndjébe, letérdelt a legutolsó padba és a főhajóban előre nézett, oda, ahol az öröklámpa megnyugtató piros fénye vibrált az oltár fölött. Sem elragadtatás, sem jámborság nem volt benne. Ezeknél régibb érzés vigasztalta: a biztonság érzése.

Szent Antal szobra előtt biztatón lobogott az égő gyertyapiramis. Mona nem emlékezett rá, hogy mikor gyújtott gyertyát utoljára, de azt nem felejtette el, hogy mikor gyújtott először. Ez az elveszett dolgok védőszentjének tiszteletére történt. Anyja a városba küldte, hogy hozzon vas alátétet. Hazafelé a Maude Street-en megállt játszani. Amikor haza kellett mennie, nem találta sehol sem az alátétet.

„Gyújts gyertyát Szent Antal tiszteletére" – mondta neki Kathleen O'Donnell. „Nincs pénzem" – sírdogált Mona. – „Ő megbízik benned" – nyugtatta meg Kathleen. „Én is tíz centtel tartozom neki, mert két elveszett labdát segített megtalálni." Mona a gyerekek élén ment a templomba, gyertyát gyújtott Szent Antal tiszteletére és elmondott három Üdvözlégyet. Akkor jutott hirtelen eszébe, hogy a vaskereskedésben a pulton hagyta az alátétet.

„Csodatevő Szent Antal, ha tiszteletedre most gyertyát gyújtanék hitelbe, az asszony súlyos problémáját is olyan könnyedén megoldanád, mint régen a gyermekét?

Ő megbízik bennem – gondolta Mona, amikor az oltár rácsához ért. Egy kis viaszcsonkkal meggyújtotta a piramis legfelső gyertyáját, azután letérdelt a szent szobra elé és nézte, hogyan imbolyog a gyertya lángja. Végül lobogni kezdett és úgy égett, mint a többi gyertya. Mona akkor elimádkozott három Üdvözlégyet. Talán életében először az imádság nem a betanult szöveg elhadarása volt. Éles füllel meghallotta az angyali üdvözlet köszöntését: „Áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus." Ezek a szavak úgy támasztották fel, mint a gyümölccsel megrakott fát a karók. Az a gondolat, hogy új életet hoz a világra, jóleső melegséggel töltötte el.

Havas alkonyatban hagyta el Mona a székesegyházat. Tenyerével fölfelé fordítva kinyújtotta a kezét, hogy felfogjon néhány hópelyhet. Nehéz léptekkel, de hosszú idő óta nem érzett boldogsággal ment el Señor Hernandez patikája előtt: Balra fordult és eltűnt a déli külváros homályában.

Vajúdása akkor kezdődött el, amikor a Stanhope Lane 5. számú ház kertjéhez ért.

*

A Roxbury Crossing-i rendőri körzet bírósága előtt hétfőn reggel megszokott számú részeg, utcalány, zsebmetsző várta Peter J. Stranahan bíró igazságosztó szavait. A bíró alaposan megfázott és hiába szippangatott a mentol-inhalátorból, nem segített rajta. A határidőnapló és a tárgyalóterem megtelt. Semmi sem haladt. Minél hosszabb lett a nap, annál rövidebb lett Stranahan bíró türelme. Három óra 22 perckor türelmetlenül hallgatta a 677-es rendőr jelentését. „A vádlottat a Westfielden Street 10. számú ház előtt találtam részegen. Az alkoholmérgezés oka egy üveg Jamaika gyömbér, amit a ruhája alá rejtve találtam."

– Bűnös, ártatlan? – kérdezte a bíró, s amikor hallotta a választ, kimondta a visszavonhatatlan ítéletet.

– Tíz nap Deer Islandon... a következő eset...

– A következő eset – mondta Schultz ügyészhelyettes az órájára tekintve – egy kerékpárlopás. Ignatz Lazlo javítóműhelyéből, Washington Street 1144., lopta el a többszörösen büntetett kiskorú James T. Splaine. Beismerte, hogy a tulajdonos tudta nélkül vitte el és négy dollárért eladta.

– Van védője Splaine-nek? – kérdezte a bíró.

– Igen, a Katolikus Népjóléti Hivatal...

– Hagyja a részleteket – förmedt rá a bíró. Állíttassa elő a vádlottat.

Nyurga, szeplős fiú állt a bíróság előtt, akinek nyakkendőre, mielőbbi hajvágásra és legalább egyhónapi tisztességes táplálkozásra lett volna szüksége. Amikor az ügyvédbojtár kihallgatta, morcosan elmondta a tényeket és szomorúan nézett az első sorban ülő, beesett-arcú asszonyra, mintha tekintetével azt akarná mondani: „becsületemre, nem akartalak megszomorítani, mama!" A vádlott védője, az újdonsült jogász George Fermoyle nyugodtan kezdte a kérdéseket.

– Hol lakik, Jimmy?

– Maldenben, a High Street 22. alatt.

– Ki lakik még ott?

– Anyám. – Jimmy piszkoskörmű ujjával a beesett arcú, kékszemű, elcsigázott asszonyra mutatott.

– Hol van az apja?

– Meghalt három éve, egy kocsmai verekedésnél.

Stranahan bíró az inhalátorba szippantott.

– Kérem a védőt, ne teregesse ki az egész család történetét, mert nem végzünk soha. Mit akar a kihallgatással?

– Rámutatni a vádlott családi körülményeire. Olyan családból származik, amit a halál és a nyomorúság szétrombolt. Az anyja egész nap dolgozik, mint felszolgáló. Szeretném bebizonyítani, hogy a vádlott valójában árvának számít, akinek szociális gondozásra és pszichiátriai kezelésre van szüksége.

Stranahan nem hitt a füleinek.

– Miféle kezelésről beszél?

A „Fermoyle-vérmérséklet" most robbant és még egyszer a bíró arcába vágta a szót.

– Pszichiátriai kezelést mondtam, tekintetes uram. Ha ennek a fiúnak a teste lenne beteg, akkor ingyen kezelnék, de a kritikus években a beilleszkedés a társadalomba...

– Zagyva beszéd, felesleges szócséplés – gúnyolódott Stranahan. – Ellopta-e a kerékpárt, vagy nem, eladta-e, vagy nem?

– Mindkettőt megtette, bíró úr, de mégis...

– Mégis azt kívánja, hogy a bíróság becézze s dédelgesse a fiút. – Stranahan bíró letette az inhalátort, kalapácsa után nyúlt és kettőt koppantott vele. – Ennek a fiatal tolvajnak szigorú fegyelemre és nem dédelgetésre van szüksége. Ha végzett a bizonyítással, akkor ítéletet hirdetek. Hathónapi javító-nevelő munka a Concord-ban. A tárgyalást elnapolom.

Julia Splaine szemében könny csillogott.

– Legközelebbre több szerencsét, védő uram – mondta az ügyészhelyettes. – Még Rufus Choate se nyerte meg első perét. De komolyan mondom, hogy Stranahannél ne próbálkozzon többé a pszichiátriai kezelés históriájával.

– Ez nem história, hanem szomorú valóság – válaszolta George.

Iratait az aktatáskájába gyömöszölte, és ment, mert várta a másik, a nehezebb feladat, Julia Splaine megvigasztalása.

– Még szerencse, hogy Stranahan nem börtönbe küldte Jimmyt. A Concordban mesterségre tanítják. Még sok becsületet és örömet szerez önnek, Mrs. Splaine.

– Ezt csak a maga jó Fermoyle-szíve mondja, George, az én fiam mihaszna csavargó. Most már én is tudom. – Tanácstalan zavarában bólintott ősz fejével. – Mindig azt kérdezem magamtól, hogy miért kell az én Jimmymnek ilyen rossznak lennie, amikor Jemmym olyan jó fiú.

George erre a klasszikus problémára nem tudott kapásból felelni és ezért csak vigasztalóan veregette Julia Splaine görnyedt vállát, majd kilépett a szomorú, havas alkonyatba. Roxbury Crossing X alakú közlekedési csomópont volt. A villamosok, teherautók szinte lépésben haladtak. Amíg a Park Street-i villamosra várakozott, amely visszaviszi irodájába, vett egy „Globe"-ot és átfutotta a fő címeket. „XV. Benedek pápa beteg." „New-Englandben hurrikán." „Olasz luxushajó első útja Bostonba." A fáradt George a kocsi belsejében keresett helyet és kényelmesen letelepedett.

– Szóval ez a jogrend – motyogta magában, míg a Washington

Street szegényes boltjait nézegette a villamos ablakán keresztül. Stranahan korlátoltsága miatt ismét haragra lobbant, de hamar lehiggadt. Érdemes elgondolkozni Julia Splaine kérdésén. „Miért kell Jimmynek olyan rossznak lennie, amikor Jemmy olyan jó?" Ugyanazoknak a szülőknek a gyermekei, ugyanabból a környezetből származnak és Jemmy a papi hivatás felé megy, Jimmy pedig a javítóintézetbe. Ha Jemmyt a tenger közepén a vízbe dobnák a hajóból, akkor is minden erejével az égi partok felé úszna és biztosan megérkezne. Ha Jimmyt kacsaúsztatóba dobnák, akkor is elmerülne az iszapban.

Sajátságos.

A Washington Street-en már gyülekeztek a fiatalok, néhány garassal a zsebükben, a gázvilágítású kocsmák előtt, míg a pénztelenek a kapualjakban ácsorogtak és a havas járdán őgyelegtek. Ez volt a déli külváros, a züllöttek rosszhírű negyede és a végleg elbukottak tanyája. Amikor a kalauz jelt adott az induláshoz, George a húgát, Monát pillantotta meg a székesegyház lépcsőjén. A kékes utcai fényben jól látta, hogy kalap, kabát nélkül van és állapotos. Kinyújtja tenyerét, hogy néhány hópelyhet felfogjon.

– Álljon meg! – kiáltotta és nagy sietve igyekezett utat törni a zsúfolt villamoson, hogy leszálljon. Mire a kalauz meghúzta a csengőt, már ötven méterrel odébb volt a kocsi. George a székesegyházhoz rohant, ahol az imént a húgát látta, de az már nem volt ott.

– Mona – Mona! – kiáltotta – hol vagy? – Bement a templomba, minden térdhajtás nélkül körbefutotta a hajókat és ismét künn volt a lépcsőn. A sarkon látott egy üzletet: „Farmacia Española." Berohant és félbeszakította a tulajdonost, amint az egy receptet állított össze.

– Nem látott erre egy kalap és egy kabát nélküli barna nőt?

Mr. Hernandez emlékezett a lányra.

– Talán negyed órája, hogy forró csokoládét ivott. De nem barna volt.

George értette a megjegyzést.

– Szóval szőke?

– Félig-meddig, mert a haja töve barna, a vége szőke.

– Nem tudja, hogy hová ment? Nem tudja, hol lakik?

A patikus vállvonogatással mondta.

– Itt nálunk, a déli külvárosban ilyesmit nem tudnak az emberek. Bocsásson meg, Señor, a vevőmet kell kiszolgálnom.

Ha becsukta szemét, rögtön maga előtt látta a húgát, ha kinyitotta, az árnyalak eltűnt. Végül eszébe jutott, hogy fölhívja Stephent. Hernandez boltjából telefonált az érsekségre és Fermoyle atya után érdeklődött. Kellemes hangú pap válaszolt.

– Most ment el az irodából. Talán még eléri a plébánián. A plébánia előtt George sikeresen összefutott Stephennel, aki fekete felöltőjében, fehér sállal és bőrkesztyűvel nagyon elegáns volt.

– Salve, advocate! – kiáltotta Stephen. – Miért vagy ilyen sápadt?

George bátyja vállára tette a kezét és így mondta.

– Az imént láttam Monát.

Stephen ebben a pillanatban mozdulatlanná merevedett.

– Hol?

– A székesegyház lépcsőin állt a hóesésben. A villamos ablakából láttam meg egy pillanatra. Nem volt rajta kabát. Állapotos.

Stephen a székesegyházi plébánia fogadószobájába vitte öccsét.

– Mondj el mindent!

George még Hernandez Mona tarka hajára tett megjegyzését is elmesélte.

– Ez perdöntő, valóban Mona volt. Még akkor is megtaláljuk, ha a déli külváros minden házát végig kell járnunk.

*

Stephen első gondolata az volt, hogy a bíborostól szabadságot kér, mégpedig személyesen. Glennon ekkor fejezte be magányos vacsoráját és kedvenc bora, a „Château Clos d'Estournel" volt előtte. A bíboros hangulatára ránehezedett az egyedüllét.

– Kérem, öntsön ebből egy ujjnyit magának is – és rámutatott a palack címkéjén lévő évszámra. – Ez az utolsó ebből az évjáratból. Soha többé nem lesz ilyen jó vörös burgundi, mint az 1881-es. Maradjon itt egy kissé beszélgetni.

– Attól tartok, eminenciás uram, csak pocsékolná a bort, ha nekem adna belőle.

– Akkor igyon egy korty portóit. Kóstolja meg az Alto Dourot, ami ott áll a tálalón. Portugál termék. Sárgás-barna, száraz bor... No, de mi nyomja a szívét, fiam?

Stephennek nem volt szándéka a bíborost beavatni a Fermoyle család belső ügyeibe. Glennon sajátságos hangulata azonban szólásra bírta. Amíg a bíboros lassan kortyolgatta a borát, Stephen elmondta a szerencsétlen Mona történetét.

– Hogyan akarja előkeríteni? – kérdezte Glennon.

– Testvéreimmel együtt házról házra járunk és minden ajtón bekopogunk. Félelmében és szégyenében itt bujkál valahol. A Tremont Street és a kikötő közötti terület minden lakására bekopogunk, amíg meg nem találjuk.

A bíboros a fejét csóválta.

– Ez nem jó módszer. Attól tartok, hogy nem ismeri a külvárost, Stephen. Ez borzalmas láptenger, csalóka, feneketlen mocsár, minden tájékozódási lehetőség nélkül. Fél óra múlva teljesen elvesztenék egymást a zsákutcák és hátsóudvarok rengetegében. – Mély együttérzés sugárzott a bíboros barna szemeiből. – Miért nem fordulnak a rendőrséghez?

– Nem akartam feltűnést kelteni és szeretnék mindent a lehető legnagyobb titokban tartani. Csak képzelje el az újságokat: „A rendőrség az érseki titkár húgát keresi!"

– Stephen, a tapintat nagyszerű eszköz, de nem mindig hatásos. Azt ajánlom, hogy lépjen kapcsolatba Shea felügyelővel, aki barátom. Hívja föl a rendőrséget és mondja meg neki, hogy a bíboros alkalomadtán nagyon szívesen beszélne vele.

Az előszoba flamand állóórája tompa ütéssel nyolc órát jelzett, amikor Hugh Shea a bíboros zenetermének aranyozott székén helyet foglalt, kezében kalapjával. Figyelemmel hallgatta Fermoyle atya elbeszélését és egy darabig játszott kalapjával, mielőtt hozzászólt volna az esethez.

– Húgát a déli külvárosban keresni olyan feladat, mintha valaki egy gombostűt akarna egy szénakazalban megtalálni. Bár a hasonlat sántít, mégis igaz és jól megvilágítja azt, amit mondani akarok. Az egész vidék az angyalcsinálók, kuruzslók feneketlen mocsara és ezek egymás kezére játszanak. Az áruházakban kokaint, morfint, anyarozst, piócát árulnak. A gyógyszerárusítás csak egy ágacska a fán, bíboros uram. A sok sarlatán orvost sem szabad figyelmen kívül hagyni. Minden képesítés, engedély nélkül űzik gyilkos üzelmeiket a környék szerencsétlenein.

Stephen megborzadt, amikor Monát akaratlanul is ide sorolták. A felügyelő így folytatta.

– A polgármester elrendelte, hogy ezt az egész társaságot robbantsuk szét. Hat legjobb emberem gyűjti a bizonyítékot. Tudom, ezzel nem sokra megyünk, de ha a magát dr. Panfilio Echavarriának

nevező csirkefogót elcsípjük, akkor munkánk eredményes lesz. – A felügyelő szemében a hivatásával járó vadászszenvedély csillant fel. – Ő ennek a bandának a fővezére... az angyalcsinálók főnöke. A richmondi és a montreali rendőrség körözi a fickót, de ügyesebb náluk és mindig más álnévvel bukkan fel. – Shea nagyot lélegzett. – Egy évi nyugdíjamat adnám érte, ha elcsíphetném a fickót.

A felügyelő felkelt az aranyozott székről és Stephenhez fordult.

– Ne aggódjon! Szólok az embereimnek, és az eltűntet addig keressük, amíg meg nem találjuk.

– Köszönöm, felügyelő úr – mondta Stephen –, de remélem, nem veszi rossz néven, ha fivéreimmel tovább folytatom a keresést.

Hugh Shea a bibliai mondatot a rendőri munkára alkalmazta.

– Sok az aratás, de kevés a munkás. Ha száz fivére lenne, Fermoyle atya, az is kevés volna... Egy ideig maradjon velem összeköttetésben...

A világiak jámbor igyekezetével próbált Shea térdet hajtani, de Glennon előzékeny kézszorítással megakadályozta ezt a tiszteletadást.

– Köszönöm, Hugh – mondta szívélyes hangon –, tegyen meg mindent a kedvemért.

Stephen a bíboros áldásával egyenesen a székesegyházi plébániára sietett, ahol Bernie és George várta. Az üres fogadószobában csatatervet készítettek. A külvárost három egyforma területre osztották és elhatározták, hogy minden házban érdeklődnek húguk után. A plébánia lesz a főhadiszállás. Ide négyóránként visszajönnek, hogy beszámoljanak egymásnak és megbeszéljék a további tennivalót.

– Nem gondolod, hogy Hernandezt némi pénzzel érdekeltté kellene tenni? – kérdezte George. – Lehetséges, hogy Mona ismét felbukkan nála. És ha ez így van, spanyol barátunk ott tarthatná, vagy legalább megtudhatná a címét.

– Hernandezt nem tekinthetjük barátunknak – mondta Stephen –, mert azok után, amit Shea felügyelő mondott, egyetlen spanyol patika sem áll gyanún felül. Egyébként igazad van, George, mert öt dollárral magunk mellé állíthatnánk.

Január 18-án este 10 órakor a három testvér a bostoni déli külváros sűrűjébe merészkedett. Stephen a Canton és West Concord Street közötti területet választotta. Spanyol, portoricói, néger és mindenféle nép szivárgott innen a nyomor leírhatatlan, névtelen

csatornáiba. Sötét lebujok és nyomortanyák ajtaján kopogtatott, ahol ötven centért adtak ki egy ágyat. Pincekocsmákba ment és mindenütt ugyanazt kérdezte: „Nem láttak egy huszonkét éves, erősen állapotos fiatal nőt?" Legalább ötszáz tagadó választ kapott. Két éjjel és nappal pihenés nélkül járta a piszkos utcákat, ment föl a sötét lépcsőházakba, mászott a pincékbe. Ezrével találkozott részegekkel, kerítőkkel, prostituáltakkal, koldusokkal, de sehol sem bukkant Mona nyomára.

George és Bernie sem ért el eredményt. Amint jól idomított kutyák keresik az elveszett holmit, ők is úgy kutattak át mindent, de semmit se találtak. Shea embereinek sem volt több sikere. Egész sereg állapotos lányt igazoltattak, de Mona Fermoyle nem volt köztük.

– Ennyi sikertelenség után majd csak ránk mosolyog a szerencse – mondta Shea Stephennek.

Shea további hat nyomozót állított munkába és húsz külön rendőrjárőrt bocsátott a kerület rendelkezésére. Ő maga minden erejével a magzatelhajtó szerek árusítói ellen küzdött. Három patikust értek tetten, amikor recept nélkül adtak el anyarozst, s hét álorvost füleltek le. Mindez csak növelte Shea felügyelő hírnevét, témát adott a bostoni újságíróknak, de Mona Fermoyle után hiába kutattak.

*

Stephen szabadságát már kétszer meghosszabbították. A keresés negyedik napján azonban elhatározta, hogy a bíboros iránti tiszteletből folytatnia kell titkári munkáját. Szomorú és reményvesztett hangulatban volt, amikor George-zsal és Bernie-vel éjfél körül egy csésze feketét ivott. George a fáradtságtól és kimerültségtől égő szemekkel futotta át a „Globe" címeit.

– Barátod, Orselli holnap reggel tizenegykor elhajózik – mondta.

– Orselli! Él még az olasz kapitány? Teljesen megfeledkeztem róla – mondta Stephen közömbösen –, még csak nem is telefonáltam neki. Firenzei büszkeségén nagy csorba esett, attól tartok.

– Firenzei okosságával majd megérti, ha elmondod neki, hogy mit csináltál – mondta George. Én most elmegyek, hogy a napi adag – „semmi újság Señor" – nyugtatót átvegyem Hernandeztől. Velem jöttök?

A Washington Street-en együtt mentek a spanyol patikáig.

– Cigarettát kell vennem – mondta Bernie.

– Én is bemegyek.

Stephen kimerülten támaszkodott a sarki villanyoszlopnak. Minden porcikája pihenés után vágyódott. Éppen fogadalmat akart tenni a Szűzanyának, hogy egy évig nem eszik húst, ha megtalálják Monát, amikor Bernie megfogta a könyökét.

– Hé, Steve... kukkants be óvatosan az ablakon. Egy barátunk van itt.

A piszkos kirakatüvegen keresztül kukucskálva megismerte Ramon Gongarót. Magassarkú cipőben, hegyesre pödört bajusszal, nagyon kikenve, kifenve. Egygombos felöltő, puha filckalap volt rajta. Bizalmasan csevegett a tulajdonossal. Mellette orvostáska feküdt. Stephen megfigyelte, hogy néhány üvegecskét dugott a táskába és Hernandeznek pénzt adott át. Aztán a kijárat felé indult és a szó szoros értelmében az ajtóban várakozó három testvér karjába futott.

Stephen a táncos vállára tette a kezét.

– Beszélni akarok önnel, legjobb lesz, ha feltűnés nélkül velünk jön.

Gongaro méltatlankodni kezdett.

– Engedjenek, különben rendőrért kiáltok.

– Jó, de előbb válaszol a kérdéseinkre – mondta Stephen.

A halálra vált táncost az első mellékutcába vezették, majd a vasúti sín mellett befordultak egy szűk sikátorba. George és Bernie erősen fogták, Stephen pedig megkezdte a kihallgatást.

– Hol van Mona?

A spanyol fogai hallhatóan vacogtak.

– Nem tudom. Két hónapja nem láttam. Legutóbb Troy-ban volt. Ott – ott szakítottunk.

– Azt akarja mondani, hogy cserbenhagyta, mert gyereket várt.

A spanyol egy hidalgó büszkeségével húzta ki magát.

– Megmondtam neki, hogy vetesse el. – Hiúsága vesztére lett. – Még föl is ajánlottam, hogy magam végzem el a műtétet.

George Fermoyle ütésre lendítette karját. – Te disznó! – Öklével a spanyol állára sújtott. Az ütésre Gongaro feje nekikoccant a falnak és élettelenül rogyott össze.

– Szép kis történet – mondta Stephen –, a koronatanút hidegre tettük.

Az utca bejárójánál hatalmas rendőr árnyéka jelent meg a lámpa fényében.

– Mi történik itt?

Stephen mosolyogva indult felé. – Barátunk harcképtelen, őrmester! Tudja mit jelent: a lélek kész, de a test erőtlen?

Amikor a rendőr meglátta Stephen papi gallérját, megnyugodva mondta.

– Igen. Van, aki bírja, van, aki nem. Hívjak autót?

– Nagyon kedves öntől, őrmester.

A járőr már elindult, amikor eszébe jutott valami és visszafordult.

– Gondolom, hallották már a hírt?

– Miféle hírt?

– A pápa egy órával ezelőtt meghalt. Isten nyugtassa szegényt.

Stephen a rendőr jámbor szavaira világosan hallotta Glennon tombolását: „hol van Fermoyle atya? A pápa meghal, Szent Péter trónja üres, a világ összes bíborosa Rómába megy. Csomagolni kell hajójegyet váltani, és a titkárom Boston külvárosában csavarog. Kerítsék elő, még a föld alól is, egy órán belül!"

„Az ég angyalai és szentjei védelmezzenek" – villant át Stephen agyán az imádság. Előbb azonban meg kell találni Monát. Visszalépett testvéreihez, akik tehetetlenül álltak az ájult spanyol mellett.

– Kutassátok ki a zsebeit – mondta nekik –, hátha van nála valami irat, ami útbaigazít bennünket.

George Gongaro kabátja belső zsebéből elővett egy levéltárcát és egy kis, piros címtárat. A levéltárcában néhány erkölcstelen fénykép, többszáz dollár és egész sereg névjegy volt. Közöttük vagy tucat ezzel a fölirattal:

Dr. Panfilio Echavarria
szakorvos
(csak megbeszélés alapján!)

Ramon Gongaro és Panfilio Echavarria azonos személy!

– Szegény Mona!

George ezalatt a címtárát nézte.

– Fél év sem volna elég, hogy mindenüvé eljussak – mondta kedvetlenül.

– Csak nézd meg mind a két zsebét, hátha van benne valami. Nézd meg a táskát is.

Az orvosi táska címke nélküli orvosságos üvegekkel és orvosi műszerekkel volt tele. A Shea felügyelő szemében értékes bizonyítékok a Fermoyle testvéreknek nem sokat mondtak.

– Itt van egy levél – kiáltotta Bernie. – A kabát felső zsebében találtam. Össze van gyűrve, mintha el akarta volna dobni. Idegen nyelven írták.

Stephen az ívlámpa alatt kisilabizálta az íráshoz nem szokott kéz ákombákomát: „No puedo darle comida a la paloma si no manda viente pesos." A levél aláírása: G. Lasquez.

– Mit jelent ez, Steve?

– Nem adhatok a galambnak több búzát, ha nem küld húsz dollárt.

– Valami bolond galambász! – mérgelődött George.

– Galamb! – remegett meg Stephen hangja. – Gongaro így becézte Monát. Hallottam, amikor a mulatóban így szólította. Bernie, hol a boríték?

– Itt van! – és átadta a borítékot, amelyen ott állt a címzés: Dr. Panfilio Echavarria Boston, Poste restante. Reménykedve fordította meg, hátha szerepel rajta a feladó. Nem volt rajta semmi. A levél írója vigyázott, nehogy véletlenül elárulja magát.

– Újabb zsákutca – sóhajtott fel Stephen –, soha nem jutunk eredményre.

– Várj egy pillanatig, Stuff. – George megpróbálta összekötni a bizonyítékokat. – A galambos levél aláírása G. Lasquez. Hátha még megtaláljuk a címjegyzékben Lasquez nevét. – Ujjával végigfutott az „L" betűs neveken: „Labbiano Albany, New York... Langenstein Richmond, Virginia... szent ég, itt van Lasquez. Keresztneve: Guiomir."

– És a címe?

George becsukta a füzetet.

– Stanhope Lane 5.... Boston! Hátha ott van!

Autóduda jelezte, hogy megérkezett az utca bejáratához.

– Önök rendeltek autót egy részeg számára? – kiáltotta valaki.

– Megyünk! – válaszolt Stephen. A három testvér Gongarót sikeresen betuszkolta a taxiba.

– Stanhope Lane 5. – utasította Stephen a sofőrt.

Az autó zötyögése Gongarót magához térítette.

– Hová visznek? – kérdezte.

– A Casa Lasquez-hez – mondta Stephen.

– És ha nem találjuk ott – George Gongaro orra alá dugta az öklét –, akkor újra kezdjük.

A barátságtalan környék egyik zsákutcájának utolsó házánál a kocsi megállt. – Sokáig lesznek bent? – kérdezte a sofőr.

– Várjon ránk – rendelkezett Stephen.

George és Bernie kicibálta a kocsiból Gongarót. Mint egy tüszt, vitték maguk előtt, átmentek a vasrácsos kerten, közben Stephen meghúzta a csengőt és dörömbölt az ajtón.

– Quien esta? – kérdezte egy álmos női hang.

George a térdével meglökte Gongarót és a fülébe súgta. – Jelentkezzen!

– Én vagyok, dr. Panfilio – mondta az spanyolul.

– Ó, a doktor! – Señora Lasquez matatott az ajtónál. – Boldog vagyok, hogy itt van! – Csak egy kicsit nyitotta ki az ajtót. – Valami nincs rendben a galambbal...

Már nem tudta befejezni a mondatot, mert a három férfi berontott az ajtón. Señora Lasquez csak azt látta, hogy két idegen a földre teperi dr. Panfiliót, míg a harmadik, papi galléros alak megragadta rendetlen flanel hálóingének gallérját és ráordított.

– Hol a galamb?

– Harmadik emelet, hátul – nyöszörögte Gussie.

Stephen négyesével rohant fel a lépcsőn.

– Hol vagy, Moni – kiabálta –, hol vagy?

A harmadik emeleten megállt a sötétségben, a halál leheletét elűzni hivatott karbolszag terjengett a levegőben. A folyosó végéről nyöszörgést hallott. Stephen feltépte az ajtót és a büdös, sivár szobában, piszkos tábori ágyon, félmeztelenül ott feküdt Mona. Úgy vergődött, mint valami sebesült vad a kimerítő, hosszú hajsza után. Borzalmas kínok között vonaglott. Stephen odalépett, ide-oda hánykolódó testét átölelte.

– Monikám, kis szívem, én vagyok, Steve. Ne félj, minden jóra fordul.

A fogcsikorgatás többet mondott, mint a kérő szó.

– Steve, ez borzalmas, vigyél el innen!

Monát karjaiba vette, felkapott egy rongyos pokrócot, betakarta. – Kapaszkodj erősen! – a sötét lépcsőn lebotorkált vele az előcsarnokba.

George és Bernie túláradó örömmel csókolgatták Monát. Örömükben sírtak, hogy végre megtalálták húgukat. Mona fájdalmában is mosolygott.

– Tudtam, hogy megtaláltok – suttogta és rémülten rejtette arcát Stephen vállára, amikor Gussie-t és Gongarót meglátta. Közben a két testvér a biztonság kedvéért megkötözte a díszes párt.

Vigyétek őket Shea-hoz – mondta Stephen George-nak. – Én pedig Monát viszem kórházba.

A fiúk húgukat óvatosan a taxihoz vitték és nagy kímélettel beültették.

– Városi kórház. Olyan gyorsan menjen, ahogy csak tud.

*

Az út a kórházig egyszerre örömteli és fájdalmas volt. Stephen átölelte Monát és nyugtatólag ismételgette húga nevét, hogy így próbálja enyhíteni annak szörnyű fájdalmait. Mindez hasztalan kísérlet volt. A lány elveszítette öntudatát és kínjában félrebeszélt. Néha tudta, hogy Stephen karjai között van, a gyerekkori emlékekről beszélt. „Crescent Hill... szánkózás... fogódzkodom, Steve... ugrándozás a Maude Street-en... alátét... Kedves Szent Antal, segíts, hogy megtaláljam..."

A ködös, gyerekkori emlékek elröppentek.

– Steve – mondta félénken –, ismered a székesegyház Szent Antal-szobrát?

– Igen, kedves, de mit akarsz ezzel?

Mona hízelegve hozzábújt. – Tartozom neki egy nikkelpénzzel, fizesd meg hálából azért, hogy megtaláltál. Megteszed? Ígérd meg!

Stephen megígérte, és gyengéd simogatásával nyugtatta. Mona már nem volt eszméletnél, amikor Stephen átlépte a kórház küszöbét.

– A beteg neve, címe? – kérdezte a fiatal orvos és az előírásnak megfelelően akarta felvenni az adatokat. – Első szülés, vagy...

Stephen félbeszakította.

– Hívja a főorvost és ezt a nőt rögtön vigyék a szülőszobába.

Az ijedt orvos azonnal megindította a modern kórház jól működő gépezetét. A betegápolók Monát hordágyon a lifthez vitték. A szülészeten egy nővér jött elé.

– Most már mi gondoskodunk róla, atya, ne aggódjon, minden rendben lesz.

Stephen lerogyott a folyosó egyik fehér székére és a köszönet meg hála imádságát küldte az ég felé.

Stephennél nem sokkal idősebb orvos jött ki a szülőszobából.

Nyakában sztetoszkóp, fehér cipője, hófehér köpenye, öntudatos fejtartása arról tanúskodott, hogy elsőrendű kórház kitűnő orvosa.

– Dr. Parks vagyok, a szülész. Ön a nő hozzátartozója?

Dr. Parks valószínűleg a Harvard egyetemen végzett. Sima udvariassággal nem sokat kérdezősködött, hanem azonnal a tárgyra tért.

– Vizsgálatom eredménye szerint a húga állapota nagyon súlyos. Már napok óta vajúdik. Ügyetlen kísérlet történt a szülés siettetésére, de nem csodálkozom azon, hogy ez nem sikerült... – az orvos egy pillanatra megállt, a helyes kifejezést kereste az eset megvilágításához –, mert ilyen esetben nem lehetséges a szülést normális úton levezetni.

– Hogyhogy nem lehet?

Dr. Parks idegenkedett attól, hogy laikusnak beszéljen a szülési folyamatról. Hogyan is lehet ezt hozzá nem értőnek elmondani? Erőt vett idegenkedésén és magyarázni kezdte.

– Húga medencéje szűk, majdnem gyerekes. A csecsemő feje viszont nagy és ráadásul keresztben fekszik a gyerek.

Stephen azt gondolta, hogy érti a dolgot, s ezért így kérdezett.

– Nem lehet császármetszést alkalmazni?

Dr. Parks tagadóan rázta szőke fejét.

– Húga nagyon későn jött és a vérveszteség miatt teljesen kimerült. A szívhangok nagyon gyengék és a vese működése is akadályozott.

– Mit ajánl?

A kezelőorvos világos, angolszász szemével végigmérte Stephent.

– A további vajúdás azonnali megszüntetését craniotomiával.

– Hiszen ez gyilkosság! – kiáltott föl Stephen.

Dr. Parks hangja türelmetlenül csattant fel.

– Nem vagyok katolikus és nem vagyok köteles a maga szempontját figyelembe venni. Tudom jól, hogy borzalmas választás előtt áll. Ha nem engedi meg a beavatkozást, akkor a húga menthetetlen.

Stephen belekapaszkodott a szék karjába.

– Jézus, Mária, Szent József, segítsetek! – suttogta.

A röpimát a folyosó fehérre meszelt fala visszaverte, de a visszhang az ötödik parancsolat volt: „Ne ölj!" Isten határozott, világos parancsa jobban kötelez, mint az orvosoké. Ez mindenkit kötelez, még az orvosokat is. Itt nincs mód a latolgatásra, hogy melyik élet értékesebb, az anyáé, vagy a gyermeké. Az örök Teremtő előtt az

emberélet értéke nem attól függ, hogy a fejlődés milyen fokán van. Az anya és a meg nem született gyermek előtte egyenlő értékű. Senkinek sincs joga dönteni afelől, hogy melyiket áldozzák föl a másikért. Ilyen döntéshez egyedül Istennek van joga.

Dr. Parks az órájára nézett.

– Atya, azonnal döntenie kell!

A rémület szinte teljesen megbénította Stephen akaratát. A kísértés vihara szalmaszálakat sodort a fuldokló felé. Elképzelhető az, hogy Monát meghalni engedje, amikor egyetlen szavával, egyetlen mozdulatával megmenthetné? Az emberi szeretetnek, ami bele van írva minden idegszálunkba, nincs joga valami különös kegyelmet kérni? Nem volna vakmerőség így imádkozni: „Istenem, csak most az egyszer, ebben az egy esetben vondd vissza a parancsot?"

– Nos? – kérdezte mégegyszer dr. Parks.

A sürgető, keményhangú kérdés visszazökkentette Stephent a valóságba. Papi neveltetése, a katolikus Egyházba vetett rendíthetetlen hite meghajolt a bölcs, jóságos, mindenható Isten előtt. Lehajtotta fejét, az isteni akarathoz igazodott, amely az ötödik parancsolatban és az egyházjogi rendeletekben is jelen van.

– Nem áll módomban, hogy hozzájáruljak a magzat életének kioltásához – mondta.

Az orvosban volt annyi tapintat, hogy véleményét elhallgassa.

– Akarja látni még egyszer a húgát?

Stephen a szülőszobában Mona lepedőbe takart alakja fölé hajolt. Mona arca tűzpiros volt, amint a láz belülről égette. Lélegzete zihált, valamikor csillogó haja piszkos szőke lobonc – a haj töve koromfekete. A végét járta. A túl hosszúra nyúló vajúdás miatt már alig volt eszméletén.

– Oxigént – mondta halkan dr. Parks a műtős nővérnek. Hivatása kötelezte, hogy minden tőle telhetőt megtegyen az élet megmentésére.

De Stephent is így kötötte hivatásának törvénye, hogy a test halálán túl a lélek örök sorsával törődjön. Az egyéni fájdalom és titkos bánat, vagy szégyenkezés nem tarthatta vissza, hogy papi kötelességét teljesítse. Mona feje fölé hajolt.

– Bándd meg bűneidet, Monikám! – súgta.

Mona bátyjára nézett és megpróbált engedelmeskedni. Ajkai mozogtak, de egyetlen hang nélkül.

– Bízzál bennem, nem hagylak cserben. Szedd össze magad és mondd utánam...

A legfontosabb szavakat nagy nehezen suttogta el Mona.

– Teljes... szívemből... bánom... minden... bűnömet...

Stephen feloldozta, amikor dr. Parks sztetoszkópjával húga kimerült szívének utolsó dobbanását hallotta.

A szülészorvos eszközeihez nyúlt.

– Három percem van, hogy a gyermek életét megmentsem – mondta. – Jobb lesz, atyám, ha kimegy, ez nem szép látvány.

Stephen az ajtó mellett a falnak támaszkodott. Teljesítette papi kötelességét és ezért testi-lelki kimerültséggel kellett fizetnie. Legszívesebben földre vetette volna magát, hogy fejét a kőpadlóba verje. Az emberi elkeseredés legdurvább formája csábította, és kétségbeesett panasz tolult ajkára, amikor halk sírást hallott, annak jelét, hogy új élet jött a világra.

Egy ápolónő jelent meg az ajtóban.

– Kislány – mondta. – Dr. Parks üzeni, hogy egészséges.

VI.

A vatikáni pápai lakosztály egyik termében a római kúria tizenkét bíborosa térdelve énekelte a „De profundis"-t. A bánatos, méltóságteljes zsoltár befejezése után nehézkesen állt fel térdepléséből az egyik bíboros, akinek keselyűhöz hasonló orra, sárgásbarna arcszíne elárulta, hogy szicíliai. Odament a baldachinos ágyhoz. Jobbjában kis ezüst kalapács volt. Illő elfogódottsággal fölemelte és háromszor megkopogtatta vele XV. Benedek élettelen homlokát.

„Giacomo" mondta a pápa keresztnevét. Háromszor megismételte ezt a kis szertartást. Mivel nem kapott választ, a keselyűorrú főpap szomorúan fordult a bíborosok csoportjához.

– Eminenciás uraim, Szent Péter széke üres. Nincs kétség, a pápa halott.

Az apostoli protonotárius elkészítette a hivatalos gyászjelentést és aláíratta a jelenlévő bíborosokkal. Elsőnek a keselyűorrú Pietro Giacobbi, a camerlengo írta alá. Az ő kezében összpontosult minden hatalom az új pápa megválasztásáig. A pápai lakosztály őrzését a svájci gárdistákra bízta, s ő az egyik szomszédos helyiségbe ment,

ahol tanúk előtt összetörte Benedek pápa pecsétgyűrűjét. Miután ezt a mélyértelmű szertartást elvégezte, a camerlengo megfelelő formában az összes bíborost értesítette a pápa haláláról és konklávéba hívta őket, hogy az új pápát megválasszák.

A camerlengo által meghívott bíborosok közül senkit sem érintett olyan mélyen a pápa halála, mint Lawrence Glennon bíborost. Bánata nem volt túlzott, hiszen személyesen alig ismerte a halott pápát, mégis nagyon megrendült. Azért, hogy feldúlt lelkét megnyugtassa, visszavonult a kápolnába imádkozni és elmélkedni. Az imádság egy kissé megvigasztalta, de az elmélkedés nagyon elkeserítette. Már régen és saját tapasztalatából tudta, hogy az amerikai katolikusokkal ismét igazságtalanság történik. És nem lehet kikerülni. Tíz napon belül neki kell látni az új pápa megválasztásának. A római szentszék közönye ennél a választásnál ismét figyelmen kívül hagyja a húszmillió amerikai katolikust és azok vezetőjét, Glennon bíborost. A hatvan bíboros közül legalább harmincöt olasz és csak kettő amerikai. Már maga az arány is méltánytalan és sértő, de még nagyobb sérelemre kell felkészülnie. A konklávét megtartják, mielőtt a két amerikai bíboros megérkezik.

Egy apostoli konstitúció rendelkezése szerint a pápa halála utáni tizedik nap estéjén kell megkezdeni a konklávét. Amerikai bíborosnak alig sikerülhet az Atlanti-óceánt átszelve kellő időben megérkezni.

Glennon meggyőződéssel, sziklaszilárd hittel vallotta, hogy az isteni gondviselés tökéletes (bár ki nem fürkészhető) módon működik a bíboros kollégium által az új pápa megválasztásánál. Bárki viselje is a tiarát, az Isten küldötte. Jóllehet Lawrence Glennon elfogadta ezt az igazságot, mégis nehezen tudott beleilleszkedni az ezzel kapcsolatos körülményekbe. Mint bíborosnak, neki is éppen olyan joga volt ahhoz, hogy az Úr akarata rajta keresztül nyilvánuljon meg, mint az olasz bíborosoknak. Joggal tekinthette magát az isteni akarat eszközének és őeminenciájának komoly szándékai voltak Szent Péter üres trónjával kapcsolatban.

A bíboros jelöltje régi barátja, az egykori bíboros államtitkár, Merry del Val volt! Lelki szemei előtt képek villantak fel, miként gyűjt titokban szavazatokat jelöltje számára. A francia, ír, spanyol, dél-amerikai bíborosokat könnyű lesz megnyerni. Néhányat még az olaszok közül is maga mellé tud állítani. Az ujján számolni kezdte a szavazatokat.

Amikor balkezének hüvelykujjához ért, elfogta az az érzés, hogy lehetetlen, amire vállalkozott. Itt ül Bostonban és álmodozik, ahelyett, hogy bőröndjét készítené és a római útra csomagolna. Nevetséges! Esztelen négyezer mérföldes hajsza az Óceánon, azért, hogy megérkezzen, s mire odaér, vége a konklávénak.

Az alázatossága a római hívás elfogadására késztette, a megaláztatástól való félelem viszont visszatartotta Glennont.

Nyugtalan szívvel hagyta el a kápolnát. Nyugtalanabb volt, mint amikor bement. A toronyszobába lépve látta, hogy titkára a postát rendezi. Stephen sápadtsága félelmetes volt... Úgy néz ki, mint a pusztából éppen visszatért Remete Szent Antal – gondolta Glennon önkéntelenül. Húga halálát nagyon a szívére vette. Kétségtelenül önmagát vádolja. Borzalmas választás előtt állt – de mi mást tehetett? Glennon futó gondolatait sürgősebb gondok űzték el. Kikerülhetetlen dolgok álltak előtte, amelyeken úgy sem tud változtatni. Most nem lehet bölcselkedni, sürgősebb munka vár rá.

– Hívja a helynököt és Speed irodaigazgatót, azonnal gyűlést tartunk, kérem, maga is maradjon itt, Fermoyle atya!

Tíz óra volt, amikor az egyházmegye tanácsadói a bíboros tanácskozó asztala köré ültek.

– Amint látom, ismerik a tragikus hírt – kezdte Glennon –, mert az asztalon ott látta a „Globe" rendkívüli kiadását. – Benedek pápa halott, Isten nyugtassa békében. A camerlengo távirata is megérkezett, Szent Péter trónja üres. Legtöbb bíboros társam már útban van Róma felé. A konklávén való részvétel a bíborosi méltóság legfőbb joga. Szívemből szeretném gyakorolni ezt a jogot – Glennon szándékosan fejezte ki magát ilyen óvatosan –, de nem tudok dönteni az utazással kapcsolatban.

– Miért habozik eminenciád? – kérdezte a helynök.

Legbizalmasabb munkatársainak sem árulhatta el Glennon, hogy Rómával szemben bizalmatlan, vagy hogy hiányzik belőle a loyalitás. Még csak nem is célozhatott erre. Ezért a nagy távolságra hivatkozott.

– Tíz napon belül összeül a konklávé – Róma négyezer mérföldnyire van. Az a kérdés, hogyan érhetek oda még idejében?

Stephen próbált gondolkodni, megoldást keresni, de úgy érezte, hogy agyára tompa köd borul, sehol semmi rés, amin egy kis világosság szűrődhetne be. Mike Speed hangját hallotta: „eminenciád sür-

gönyözhetne a camerlengónak, hogy két-három nap haladékot kér."

A bíboros félrehúzta a száját.

– Ez jó ötlet, sikerülne is, ha nem Giacobbi volna a camerlengo. Sajnálatos, hogy kettőnk kapcsolatát nem a szívesség, hanem a személytelen ridegség jellemzi. Ha haladékot kérnék, ugyanaz volna a válasz, mint a legutóbbi konklávékor. Akkor is Giacobbi volt a camerlengo. És emlékeznek rá, hogy mi történt? – Glennon hüvelykujjával a válla fölött a háta mögé mutatott, amint a bíró leküldi a pályáról a játékost. – A választást nélkülem tartották meg. – Az akkori méltánytalanságra gondolva Glennon vérnyomása hirtelen felszökött. – Csodálkoznak, miért nem rohanok az Atlanti-óceánon és Földközi-tengeren át csak azért, hogy Giacobbi gúnyoros megjegyzését halljam, amikor a kimerültségtől fáradtan megérkezem a konklávéra: „Sajnálom, bíboros úr, elkésett."

Glennont a hallgatás kötelezte, hogy Merry del Vallal kapcsolatos terveiről a konklávén kívül valakinek is említést tegyen. Idegesen dobolt az asztalon.

– Tud valaki még egy okot mondani, hogy miért menjek Rómába?

Az irodaigazgató Speed vállalkozott arra, hogy kereken megmondja, amit a bíboros hallani akart.

– Az utazás valóságos versenyfutás és lehetséges, hogy eminenciád későn érkezik Rómába. Az is lehet, hogy a camerlengo gunyoros megjegyzését le kell nyelnie. Véleményem szerint ezek a fájó körülmények eltörpülnek, mert hogy szent hivatala és méltóságának kötelezettsége, hogy a húszmillió amerikai katolikus nevében és képviseletében vállalja az út fáradalmait.

– Bátran szólt, Michael! – a bíboros gúnyos megjegyzéssel álcázta őszinte örömét az irodaigazgatója nyílt beszéde miatt. – Miután kötelességeimre figyelmeztetett, találna eszközt és módot, hogy Rómába jussak? Zeppelinnel röpüljek át, vagy csak lélekben jelenjek meg az Örök Városban?

– Van még hajó Bostonból, eminenciás uram! – Mike Speed kinyitotta az újságot és megnézte a hajók menetrendjét. – Induló hajók: Norumbega? Holnap délben indul.

– Ismerem a gőzöst – horkant föl Glennon –, ócska folyami bárka. Két hét kell neki Nápolyig. Köszönöm Michael, ez nem jó. Ha már késve érkezem, legalább kényelmesen késsek el.

Az irodaigazgató mosolygó sajnálkozással nézett fel.

– Sajnos a „Stromboli"-ról lemaradt. Az ma félkilenckor elindult.

Stephen a ködön keresztül hallotta az ismerős nevet: „Stromboli".

– Ez Orselli hajója – szólt közbe.

– És ki az az Orselli? – kérdezte a bíboros.

– Régi barátom, most döntötte meg az atlanti rekordot. Tíz nap alatt ért Nápolyból Bostonba.

– Tíz nap alatt? – a bíboros hangjából kicsendült a remény, de a szomorú valóság ismét legyűrte. – Csakhogy az már útban van.

Stephennek sikerült összeszedni a gondolatait.

– Ha táviratozunk Orsellinek, talán megvárja eminenciádat.

– Megteheti ezt a kapitány? – kérdezte Glennon.

– Megkérdezhetjük! – ugrott fel Stephen. – Megpróbáljam?

Glennonban azonnal föltámadt a versenyző-szenvedély, hiszen a tét nem semmiség: ha nyer, az amerikai bíboros is ott lesz kellő időben a konklávén.

– Próbálja meg azonnal! Mindent kíséreljen meg. Visszafordulnia nem kell, valahogy majd utolérjük.

Az a lehetőség, hogy a konklávén megmérkőzhet Giacobbival, Glennont egyből hadvezérré tette.

– Mike, gondoskodjék az igazolványaimról és a diplomata útlevélről. Szerezzen ötezer dollár készpénzt és a banktól hitellevelet. Vincent, csomagolja össze az öltözékemet: cappa magna, karing, mozetta. Más nem kell. A többit majd Merry del Val kölcsönadja. Stephen, maradjon a telefonnál, amíg elérik a „Stromboli"-t. Azután csomagolja össze bőröndjét, magammal viszem a konklávéra.

Öt izgalmakkal és várakozással teli óra múlva a „Doldear" amerikai árbocos hajó megállt a „Stromboli" mellett, amelyik a Cape Codtól nem messze tétlenül vesztegelt. Cuffy McCrear volt a hajó parancsnoka, az öccse New Yorkban káplán. A „Stromboli" teste hatalmas sziklafalként meredt az ég felé a kicsiny amerikai hajó mellett. Mielőtt Glennon megkérdezhette volna, hogyan szállnak át, a hajóból egy daru nyúlt ki, és a mentőcsónak vékony kötélen libegve ereszkedett le a mélységbe.

Glennon érdeklődéssel szemlélte. – Nagyszerű alkalmatosság. Ki megy föl először?

– Tengerész szokás szerint – mondta a kapitány, McCrear – a legmagasabb rangú tiszt hagyja el utoljára a hajót.

– Igen tisztelem a tengerész szokásokat – mondta Glennon –, de időt nyernénk, ha együtt mennénk föl – és segélytkérően nézett Stephenre.

Úgy is történt. A bíboros szorosan Stephen mellett ült, mint egy gyerek, amikor a mentőcsónak a „Doldear" fölött a levegőbe emelkedett és a daru felhúzta.

– Mint a halak a kosárban – mondta Glennon.

Orselli a hajóhíd lépcsőjénél fogadta őket.

– Furfantino!* – kiáltotta Stephennek, s úgy megrázta a kezét, hogy majdnem kiszakította a helyéből.

– Öt napja vártam, hogy láthassam és csak a hatodikon jutottam eszébe. – Orselli szemügyre vette Stephen sápadt, falfehér arcát. – Mit csinált? No, de mindegy. Majd meggyógyítja a tengeri levegő és a nap.

A kapitány aranyos sapkájával kettős kört írt le, amikor Stephen a bíborosnak bemutatta barátját.

– Nagyon megtisztel, Eminentissime, hogy hajómon köszönthetem.

Glennon őszinte hálával nyújtott neki kezet.

– Rendkívül kedves öntől, hogy megvárt minket!

Amikor Orselli lehajolt, hogy tisztelete jeléül megcsókolja a bíboros gyűrűjét, Glennon megelőzte úgy, hogy gyémántba foglalt zafírját lehúzta ujjáról és Orselli markába nyomta.

– Nagyrabecsülésem jele, Orselli kapitány. A Szentatyának én magam mondom el, hogy milyen nagy szolgálatot tett a bostoni egyházmegyének.

A firenzei éles szeme azonnal észrevette, hogy nagyon értékes gyűrűt kapott. Sohasem hitte volna, hogy ilyen gyűrűje lesz valaha. Zavartan mondta.

– Köszönöm Eminenciádnak! – és amikor tekintetét felemelte a fejedelmi kőről, a két barát szeme összevillant. Sem a kapitány, sem a pap nem tartotta illőnek, hogy gondolataikba a bíborost is beavassák.

*

Orselli a „Stromboli" minden erejét igénybe vette, hogy a késést behozzák. Amikor huszonnégy órányira voltak a Cape Codtól, a

* Csibész

hajónapló minden tengeri rekordot megdöntő bejegyzést őrzött: hatszázhatvanegy tengeri mérföld. A bíboros kérdésére: „Van még kilátás arra, hogy odaérkezzünk a konklávéra?" – Orselli teljes bizalommal felelte: „Vagy leadja szavazatát Eminenciád a Sixtusi kápolnában, vagy az egyik kazánunk felrobban."

Ez még a vihar kitörése előtt volt.

Orselli hajóját északkeleti orkán kapta el, s úgy táncoltatta a hullámokon, mintha az csak halászbárka lett volna. Óriási hullámok csaptak át a „Stromboli" fedélzetén és még a kapitány szakálla is csurom víz lett, aki a tomboló széllel szemben próbált utat törni. Mint hajójának korlátlan és könyörtelen ura, nem tehette ki fölösleges veszélynek a hajót. Még a félsebesség mellett is fönnállt a veszély, hogy a hatalmas hullámok súlya alatt a hajó kettétörik. Szakállán a pára megfagyott. Ebből arra következtetett, hogy jéghegy van a közelben. Kelletlenül állította műszereit „lassú"-ra, szürcsölve itta a forró feketét és elhatározta, hogy az orkánpróba sem keseríti el.

Abban biztos volt, hogy a hajó kiállja a próbát, de a tehetetlen himbálódzás a hullámok tetején adott szavának megtartását akadályozta. Ha még egy nappal tovább tart az orkán, a „Stromboli" túl későn érkezik Nápolyba. A kapitány ezért dühöngött és jeges szakállába káromkodott az átkozott vihar miatt, ami minimumra csökkentette a sebességet.

A viharkabátos tiszt új időjárás-jelentést vitt Orsellinek. „Újabb negyvenórás orkánerejű vihar várható. Az ötvenedik szélességi fok alatt jéghegyek úsznak. Az Azovi-szigetektől keletre tiszta idő, szélcsend."

Orselli darabokra tépte a papírt és szétszórta a szélbe.

– Micsoda marhaság. Az Azovi-szigetekről keletre szélcsend – orditotta dühösen. – Bizonyára a tisztítótűztől keletre is szélcsend van, de mit használ ez a pokoli viharban, jéghegyek között. – Óriási, zúgó hullám közeledtét látta, ami majdnem elborította a hajót.

– Egy cavallone!* – A „Stromboli" fölsiklott a hatalmas hullám hátára. Orselli érezte, hogy hajója követte az ugrás törvényét, ami szerint építették. Mindig följebb és följebb siklott, mint valami hatalmas acélszörnyeteg. A hullámhegy tetején – szinte már az égben – keresztbe állt és szemérmetlenül mutogatta levegőben forgó csa-

* hatalmas hullám

varjait. Borzalmas remegés cikázott végig a hajón, amíg a csavarok ismét vízbe kerültek. Majd zúgva siklott orrával a hullámvölgybe, úgy, amint tervezői előre kiszámították.

A hajó pontos működése és kifogástalan viselkedése megpuhította Orsellit. – „Che bella cosa! Nagyszerű jószág! Kitűnően megépített hajó. Megérdemli, hogy úgy is bánjanak vele." – Huszonnégy órán át megszakítás nélkül maradt a parancsnoki hídon. A szolgálat annyira igénybe vette minden figyelmét és az érzékenyen engedelmeskedő hajó úgy lekötötte minden gondolatát, hogy teljesen megfeledkezett a hajón utazó bíborosról. Csak amikor az orkán kitombolta magát és fáradtan meghunyászkodott, akkor vette észre, hogy a vihar két nappal késleltette a római zarándokokat.

*

Dühönghet, ahogy akar, ebből csak egyetlen napot tud behozni. A vihar jót is tett. Stephen szívéből kiűzte a szomorúságot. Három napig tehetetlenül feküdt kabinjában, nem tudott talpraállni. A sorsszerű tengeribetegség kezdetén még volt annyi ereje, hogy kinyissa a bíboros kabinjának ajtaját, de annak tehetetlen intése megértette vele, hogy most nincs szüksége titkári szolgálataira. Visszahúzódott a kabinjába és a tengeribetegség kínja meg az emlékezés akarata ellenére erőt vett rajta.

Képek váltogatták egymást, mint valami lázálomban. Mona vonaglott a Stanhope Lane 5. számú ház piszkos kamrájában; látta a szülőszoba műtőasztalán, fehér lepedőbe takarva és megmosdatva, megfésülve a koporsóban. Din megtört vállát a temetőben, a Celia erős kezében tartott rózsafüzér szemeit. Ezek a képek szünet nélkül váltogatták egymást. A zúgó orkán harsonájából kihallotta a vád és bánatos siránkozás szavait is: „Vigyél el innen Steve... Egy nikkelt Szent Antalnak... A további vajúdás megszüntetését ajánlom... foetus humani abortum procuraverint... Bízzál bennem Moni... Teljes szívemből bánom..."

Míg a kabin úgy ugrált, mint a domboldalon leguruló kő, Stephen ágyába kapaszkodott. Sokkal rosszabbul volt, semhogy bánkódni tudott volna. Lehetetlen volt még imádkozni, sírni, nyöszörögni is. Nyomorúságos testi állapota teljesen lekötötte minden erejét.

Emlékei között különböző illatok bukkantak föl: Gussie Lasquez lépcsőházának karbolszaga, Gongaro hajának pacsuli illata, Mona ravatalának hervadó szekfűillata, Celia szegényes prémgallérjának

dohos szekrényszaga, amit akkor érzett, amikor a sír szájánál belekapaszkodott – minden egyszerre ülte meg gyomrát és borzalmas görcsöket okozott, amíg meg nem könnyebbült.

Amikor véget ért a vihar, Stephen is fölment a fedélzetre. Sápadt, zöld volt az arca. Heves fájdalma és szomorúsága elmúlt, most már arra is kapható volt, hogy a napsütésben és a hullámok játékában feledést keressen. A selymes kék ég alatt a kényelmes nyugágyon álmodozva, testileg, lelkileg megerősödött. A „Stromboli" orra úgy szelte a sima tengertükröt, mint gyémánt az üveget. És amint a hajó hosszan elnyúló sodra a víz tükrén nyomtalanul eltűnt, úgy érezte, hogy lelki sebei is begyógyulnak.

Legfőbb gondja Glennon szórakoztatása volt. Ez a föladat még egy szórakoztató-iroda képességeit is felülmúlta volna, vagy a kötélidegzetű nevelőnő türelmét is teljesen kimerítette volna. Az aggodalom, hogy még idejében érkezzen a konklávéra, Glennon lelkét viharossá korbácsolta. Újabb és újabb szeszélyek cikáztak át hangulatán és Giacobbi iránti bizalmatlansága már az őrület határán mozgott.

Stephen, hogy a szenvedélyes kitöréseket megakadályozza, pontos napirendet állított össze. Reggelenként ministrált a bíboros miséjén a kis kápolnában. Reggeli után séta a fedélzeten, majd kártyajáték, amit Glennon a hajó sebességének számítgatásával fűszerezett. Ezt nyelvlecke követte, hogy a bíboros ismét belejöjjön az olasz társalgásba. Valamikor folyékonyan beszélt olaszul, de már sokat felejtett, mivel a nyelvet nem gyakorolta. Most erre volt szüksége, hogy: „ne dadogjak, amikor megmondom a magamét Giacobbinak."

Mindig ugyanaz a régi nóta, gondolta Stephen. Giacobbi ostoba képzelődés áldozata, vagy tényleg olyan szörnyeteg? Stephen minden áron szerette volna megtudni. Egyik reggel, amikor a fedélzeten sétáltak, megkérdezte.

– Mit gondol Eminenciád, mi lehet Giacobbi ellenséges magatartásának az indítéka?

A bíboros igyekezett értelmes magyarázatot adni.

– Csak annyit tudok mondani, hogy a camerlengo úrnak nem tetszik a személyem. A gyökerek nagyon messzire nyúlnak vissza a múltba, XIII. Leó uralkodásának az idejére, amikor mindketten szolgálattevő prelátusok voltunk a nagy pápánál. Egyéniségünk kölcsönösen nem tudta elviselni a másikat. Ő ki nem állhatta a zongorázásomat, én meg a papagájait.

– Papagájait?

– Igen, szobája mindig tele volt hangos, horgas orrú madarakkal, mint amilyen az ő orra is. Ezek állandóan lármáztak, kerregtek és rikácsoltak valami idegen kiejtéssel, valószínűleg szicíliai dialektusban. Ezt sokan szórakoztatónak találták, de az én tapasztalatom szerint a papagájkedvelők rendszerint maguk is csodabogarak.

Stephen mosolygott.

– Az ellenségeskedés oka bizonyára komolyabb dolog volt, mint a zongorázás és néhány papagáj.

– Rengeteg ellentét volt közöttünk. Giacobbit bosszantotta, hogy amerikai vagyok. Nagyon rossz szemmel nézte, hogy Isten az Egyesült Államokat, új virágoskertjét nyugaton gazdagsággal és fiatalos tettrekészséggel áldotta meg. Röviden, Giacobbi olyan olasz, aki már régóta kormányozza az Egyházat és azt hiszi, hogy az személyes tulajdona.

Glennon újabb okokat sorolt fel.

– Giacobbi féltékenykedett a Merry del Vallal kötött bizalmas barátságom miatt. Nagyon bántotta, amikor közös kiránduláson voltunk az albanói hegyekben. Megjegyzéseket tett, amikor hallotta, hogy négykezes Bach toccátákat játszunk. – Glennon megállt kissé, hogy annál jobban élvezze régi ellenfele fölötti győzelmének emlékét. – Giacobbi szívét tőrként döfte át, amikor egy nap X. Piusz szívből nevetett a játékon, amit Merryvel játszottunk és mandarino-nak neveztünk.

– Mandarino? Miféle játék?

– Merryvel találtuk ki. Négy kis narancs vagy mandarin kell hozzá. Ezeket fölváltva dobáltuk egymásnak és közben egy horatiuszi óda sorait mondtuk felváltva. – Glennon képzelt mandarinnal játszott és elkezdte az egyik költeményt.

– Quis gracilis, puer, perfusus – mivel a bíborost cserbenhagyta az emlékezete, Stephen folytatta.

– Liquidus odoribus, urget te, Pyrrha in muta rosa...

Glennon meglepetten nézett titkárára.

– Nem is tudtam, hogy ismeri Horatiust!

– Felix testvér növendéke voltam – felelte Stephen.

– Valóban, Felix testvér nagyon szerette Horatiust.

Megint visszazökkent a régi emlékek közé és élvezte sikerét.

– Egyszer megkértük Giacobbit, játsszon velünk. Ha-ha-ha! Lát-

nia kellett volna, hogyan állott ott, és a kezei – Glennon fuldoklott a kacagástól –, a kezei tele voltak naranccsal, de a szája néma volt.

– Így érthető, hogy nem szívleli Eminenciádat – mondta Stephen. – Egyet nem értek. Ha a bíboros camerlengo ilyen faragatlan alak, hogyan juthatott mégis ilyen magas méltóságra?

– Azért vitte olyan sokra – mondta Glennon –, mert bármit mondanak és gondolnak is személyéről, az Egyház legélesebb eszű szolgája. Államtitkári teljesítményei bizonyítják – és ezt elismerem én is –, hogy Giacobbiban megvan az olaszok jellemző tulajdonsága: a combinazione, a ravaszság, a csűrés-csavarás tudománya, amit a diplomaták nagyon jól ismernek. Igen, fiatal barátom, a camerlengo jobban ismeri az európai diplomáciát, mint maga a Miatyánkot. Hogy miként férhet meg ebben a nehézkes emberben ez a szellemi finomság és kiválóság, nem tudom megmagyarázni. De hogy megvan benne, az tény.

Amikor kissé felvidult és a régi emlékek miatt jobb hangulata lett, így fejezte be mondókáját.

– Legyen jó fiú, Stephen, fusson a kapitányhoz és kérdezze meg, nem tudna-e egy kicsit rákapcsolni a sebességre?

*

Stephen időnként megszökött Glennon zsarnoksága elől. Ilyenkor Orsellihez ment a fedélzetre és malmozással szórakoztak. Orselli is megváltozott. Megcsendesedett; régi, hirtelen kitörései lassan teljesen elmaradtak. Hazája háború utáni sorsa miatt szenvedett. Olaszország a népek cipőtisztítója, mondta szomorúan. Személyi varázsa ezáltal csak növekedett. Egyénisége még erőteljesebb volt és Stephennel folytatott vitái sokkal élesebbek, szellemesebbek lettek, mint azelőtt.

Úgy látszott, hogy a régi Orselli legjellemzőbb vonása: a Don Juan teljesen eltűnt; a látszat szerint már nem érezte szükségét annak, hogy férfiasságát szerelmi kalandokkal bizonyítsa be. A kapitány még ötvenéves korában is tele volt azzal az energiával, amire nem lehet jobb kifejezést találni, mint: szerelem. Stephen nem tudta, mi lehet az oka, hogy Orselli nem fitogtatja többé személyi varázsát a hölgyek előtt, bár azok kacérkodtak vele. A csillagos éjszakát még most is szívesen fölhasználta, hogy bemutassa csillagászati ismereteit, szellemeskedett, de a régi hódítási trükköket már nem alkalmazta.

Egy ilyen unalmas csillagnézés után Orselli és Stephen a parancs-

noki hídon sétálgatott. Az Azovi-szigetek felől virágillatot hozott a parti szél; az ég mélykék köpeny, ragyogó tavaszi csillagokkal kivarrva. Az ilyen tökéletesen díszített színpadon Orselli ismét a régi „hangszeren" játszhatott volna, de ehelyett Stephennel sétált és szivarjának parazsába bámulva szidta a csillagokat és a nőket, a hajóskapitányok csapásait.

– A csillagászat tudomány és nem romantikus mesemondás – dühöngött. – Hányszor lehet elmondani Cassiopeia történetét? – szivarjával egy W-t írt az északi égboltra. – És mindannyiszor őt kell megtenni a kozmikus vetélkedés szépségkirálynőjévé? Belefáradtam az életbe, Stephen. Öregnek érzem magam, egyedül vagyok. – Undorral köpött a vízbe. – Ha maga Casanova lenne egy fényűző hajó kapitánya, huszonkilencéves fejjel, ő is kolostorba vonulna.

Stephen érezte, Orselli lelkét bűntudat, önvád gyötri, ami előbb-utóbb minden életművésznél jelentkezik. De ez csupán üres szentimentalimus, vagy a lelkiismeret ébredése? Stephen nem tudta megállapítani. Mint pap és jóbarát próbálta elemezni.

– Amit olyan türelmetlenül követel, Gaetano, nem jön csak úgy, magától, hiába találja unalmasnak a hajón utazókat. A csoda bekövetkezte előtt – Stephen kivetette a csalétekkel fölszerelt horgot –, ki kellene kötnie, horgonyt kellene vetnie, hogy szíve beérkezzen a biztos, végleges révbe.

Orselli, bár Stephen szavai nem győzték meg, a biztatáson gondolkozva nézegette a különféle csillagokat, amelyek fénye más és más volt: aranyos, kékes, meg mint a halvány zafír. – Ezek állandó csillagok. Én ingadozó vagyok, Stephano, hogyan választhatnék egyet a sok közül? Nem, én rosszul beállított iránytű vagyok, amely nem tud megmaradni az egyenes irányban.

Stephen szerette volna megszabadítani barátját az önmegvetés és undor terhétől.

– Assurdo! Ezt ne mondja nekem. Még nem tett semmi komoly, őszinte próbát. Némi javulásra szükség van, de az nem igaz, hogy rosszul beállított iránytű! – Stephen hangja mind meggyőzőbb lett. – Gaetano, maga a szeretet zsenije. Tegyen pontot a szerelmi kalandok végére és nősüljön meg!

– Kedves, ártatlan, naiv Stephano! Fogalma sincs arról, hogy milyen igényeim vannak! Ha egy angyal lenne a házasságközvetítő, még az sem vállalná föltételeimet. – Orselli türelmetlenül akarta

bebizonyítani, csak a biztatásra várt. – Elmondjam úgy nagyjából, mik a föltételeim?

– Természetesen!

A hamarosan bekövetkező vitára való tekintettel Orselli újabb szivarra gyújtott.

– Stephen, maga kitűnő hallgató! – Szertartásosan rágyújtott a havanna szivarra. – Lehet, hogy szószátyár leszek. Teljes szólásszabadságot ad?

– Igen, de az illendőség határain belül!

– Először is az a kincs, az a valószínűleg nem létező „ő" vidám, derűs kedélyű legyen. Azután, hogy a dolog gyakorlati oldalát nézzük, jó családból származzon és egy kis vagyona is legyen. A társaságbeli cím megkönnyítené a dolgot, de nem föltétlenül szükséges. Könnyelmű kis pillangó, vagy társaságbeli kalandornő egyáltalán nem jöhet számításba, mert jóhangzású nevemet megbecstelenítené. Jövendő feleségemet legszívesebben valamelyik világváros, Bécs, Róma, Párizs legmagasabb társadalmi osztályának jó anyagi körülmények között lévő hölgyei közül választanám. Ilyen világpolgárnak, mint én, a nemzetiség nem számít. – Orselli részletesebben beszélt az anyagi ügyekről. – Azután fontos volna lakásunk kérdésének eldöntése. Előkelő városnegyedben legyen, és huszonöt, harminc kilométernyire tőle a birtokunk. Ne legyen túl messze, de külváros se legyen. Capisce?

– Teljesen, de egyre nehezebbek és teljesíthetetlenebbek az igényei!

– Nehézségről beszél? A legnagyobb nehézségről, a szépség kérdéséről még nem is szóltam. – Orselli tapintatosan megkérdezte. – Erről is beszélhetek?

Ez a film nem az én életem filmje, hanem a kapitányé. Mesélje csak tovább, hátha megkönnyebbül.

– Angyali orvos, nyugtalan szívek gyógyítója, litániát mondhatnék megértő lelkének jóságáról. – A szónoki elragadtatásnak Orselli maga vetett véget. – Hogy visszatérjek az eredeti beszédtémához, be kell vallanom, hogy a „tipo guinico" az esetem, a Juno típus, „con una punta", a rubensi képek szerint. Durván és közönségesen kifejezve a kissé erős nőket szeretem. Igaz, hogy ezeknél az elhízás veszélye fenyeget. Szerencsére az olasz nők titkos tudománnyal még az ötvenen túl is megőrzik virágzó teltségüket. Ismertem egy milánói grófnőt, aki még hatvanéves korában is... no, de mit keresek Milá-

nóban! A tény az, hogy nagyon kell vigyázni, mert különben – és ekkor égő szivarjával hullámvonalakat írt a levegőbe – a vége nagyon tragikus lehet.

– Nem szívesen szakítom félbe, de meg kell kérdeznem, hogy szíve álomhölgyének van lelke is?

– De még milyen a lelke! Csupa mély érzéssel teli lelke, ami egész lényének megadja a jelleget. – Ismét elkapta a hév. – Szívjóságot sugározzon az elmélázó szem. Szája szellemes titok. Gioconda száj legyen, ami imádságot és kedvességet szól, kissé gunyoros, kissé kihívó. Álla kerek, de büszke öntudat és állhatatosság kifejezője. Márvány tisztaságú fehér nyaka... – Orselli hirtelen magába szállt – bocsásson meg, Stephen, az ilyen éjszakán nem szabad a részletekbe bocsátkozni.

Stephen az egyes vonásokból hamar megértette, hogy Orselli vágyainak asszonya a földi boldogság mámorát és a legmagasabb szellemi igényeket egyaránt kielégítő nő. Ehhez járult még az a kívánság, hogy Dante Beatrice-jéhez hasonlóan a testi szépségben lelki szépség és finomság lakjék.

– Látja azt a finom fátylat, ami bevonja az égboltot?

Amint Stephen fölnézett, a kozmikus porfelhők csillogását látta. Titokzatos ősfény, a magány dicsfénye, ami csak önmagának világít, és csak magára mosolyog. A teremtés nagyszerűsége tükröződik benne.

– Látom.

– Ilyen fény legyen annak a nőnek a feje fölött, akit keresek. Mit gondol, megtalálhatom valaha is?

VII.

Lawrence Glennon nem törődött a kékeszöld tenger szépségével, amikor a „Stromboli" a Földközi tengeren haladt. Aggódó félelme csak fokozódott a kikötés lassúsága miatt. Pontosan negyvennyolc órát késtek a tervekhez képest. A konklávé már két napja elkezdődött és nyolc szavazás lezajlott. Most már csak az tartotta Glennonban a reményt, hogy hátha tovább húzódik még a választás.

Orselli a hajólépcsőnél állt és szomorúan szabadkozott a késés miatt, amiért nem tudta beváltani ígéretét. A bíboros vigasztalta.

– Nem önben vagy a hajójában volt a hiba, kedves kapitány. Adott esetben még egy arkangyal se tehetett volna többet. Sta bene capitano, megáldom önt és hajóját.

Ezúttal nem tudta megakadályozni, hogy Orselli meg ne csókolja gyűrűtlen kezét.

A pályaudvaron Glennont kellemes meglepetés érte, amikor az aranyos rangjelzésű tiszt szinte földig hajolva fogadta és bejelentette, hogy őeminenciáját különvonat viszi Rómába.

– Erre az intézkedésre azért van szükség, mert a vasutassztrájk miatt szünetel a személyforgalom Róma és Nápoly között.

Elismerő és köszönő beszédében nem foglalt állást a bíboros.

– Nagyon örülök, hogy az olasz kormány különvonatot bocsátott rendelkezésemre és így megtisztelt. Szabad remélnem, hogy azonnal indulunk?

– Immediamente, eminenciás uram!

Ez az „immadiamente" két órás késést jelentett a sok formaság és hivataloskodás miatt. Tizenkettőkor indult el a vonat nagy szuszogva.

– Mit gondol, kinek a keze van a dologban? – kérdezte a bíboros, mikor a Rocca Monfina tövében robogtak Róma felé.

– Úgy látszik, a bíboros camerlengo megváltozott.

– Ez annyit jelent, hogy túlbecsüli. – Glennon kinézett az ablakon, de nem a tájat látta, mert lelki szemei előtt nagyszerű kép jelent meg. A híres freskókkal díszített magas boltozatú kápolnában ott ült vagy hatvan bíboros, mindegyik széke fölött kifeszítve a baldachin. Péter utódának megválasztására kilencedszer gyűltek össze. Sok szerencse kell ahhoz, hogy a legközelebbi szavazáson részt vehessen – ha egyáltalán lesz még tizedik szavazás!

Délután két órakor a bíboros kezdett éhes lenni.

– Az olasz kormány bizonyára gondoskodott egy étkezőkocsiról az átutazóban lévő amerikai bíborosok számára?

– Talán várhatnánk Frosinonéig, ahol pompás gyümölcsöket lehet kapni?

Stephen gyakorlatias javaslattal állt elő, hogy Glennon gondolatait elterelje.

– Talán jó lenne, ha útiruháját fölcserélné a választóbíboros öltözetével!

Glennon rosszkedvűen egyezett bele, s fölvette lila reverendáját,

amit a bíborosok a gyász jeléül hordanak, arra a rochettumot. Stephen a bíboros nyakába akasztotta a gyémántokkal díszes mellkeresztet, ami szintén méltóságára utalt.

– Eminenciás uram, készen áll, hogy belépjen a Sixtusi kápolnába, mint választó-bíboros – mondta Stephen.

A bíboros szemei elhomályosultak.

– Stephen, mindig meglepetést okoz. A lelkesedése úgy növekszik, hogy még rám is átragad.

*

Fél ötkor érkeztek a római Termini pályaudvarra. Glennon és Stephen még tanácstalanul álltak a lépcsőn, amikor a vatikáni udvartartás violaköpenyes tagja odalépett és Panteleoni néven bemutatkozottt. Egy pápai címeres autóhoz vezette őket. Monsignore Panteleoni utasította a vezetőt, hogy „tutta velocita" hajtson a Vatikánba. Róma utcáin szélsebesen vágtattak keresztül. Stephen csak akkor tudott tájékozódni, amikor a Vittorio Emanuele hídon átkeltek a Tiberis fölött. Rómának ezt a részét már jól ismerte. Amikor az autó a Borgo utcáinak labirintusából igyekezett kijutni, Stephen szívszorongva várta a pillanatot, amikor meglátja a Szent Péter-bazilikát.

Először a hatalmas, bordás kupolát látták. Michelangelo ezzel koronázta meg azt a pompás épületet, aminél nagyszerűbbet emberi szellem még elképzelni sem tud. Azután a barokk homlokzatot pillantották meg, majd a méltóságot sugárzó oszlopsort. A Szent Péter-tér közepén Caligula obeliszkje áll, mellette két szökőkút. Az egész teret Bernini ovális oszlopsora keretezi. Ennek karjai között hatalmas tömeg, kétszázezer ember várakozott és várta a füstjelet, ami az új pápa megválasztását hivatott tudtul adni.

Stephen még emlékezett arra a drámai várakozásra, ami 1914-ben XV. Benedek választását megelőzte. A fehér füst az eredményes választást jelenti. Ha a választás sikertelen, akkor nedves szalmát tesznek a választó-cédulák közé és így égetik el. Ennek füstje feketén gomolyog.

– Harmadik napja csak fekete füstöt látunk – mondta monsignore Panteleoni –, a konklávé megrekedt.

– Adná Isten, hogy segíthetnék a megoldáson – mormolta Glennon.

Kék és sárga színű egyenruhás svájci gárdisták őrsége között

gördült be a kocsi a Vatikánvárosba, és a belső udvaron állt meg. Bíborvörös tollbokrétával díszített sisakban nemesi gárdisták álltak őrt. Az apostoli palota a Vatikán többi részétől tökéletesen el van választva, a konklávé a szó legszorosabb értelmében zárt falak között és lepecsételt ajtók mögött folyt. Amint megkezdődött, egyetlen illetéktelen sem léphetett be és senki nem hagyhatta el, hacsak nem holtan.

Glennon bíboros és titkára Panteleoni vezetésével egy tekintélyes nemeshez, Chigi herceghez sietett. Most ő a feje annak a családnak, amelyik évszázadok óta vigyáz arra, hogy a világ be ne hatolhasson a konklávéra. Chigi herceg méltósága jeleként fekete bársony köpenyt viselt, oldalán aranyozott kard, övén hímzett tarsoly. Ebben volt a konklávé kulcsa. Monsignore Panteleoni néhány szót súgott a hercegnek. Az levette tollbokrétás csákóját és tisztelettel kérte Glennon igazolványait. Stephen odaadta az iratokat, melyek a bíboros egyházi méltóságait, címeit, jogait és privilégiumait sorolták fel. Amíg az iratok pecsétjét, aláírását és pergamenjét vizsgálta, Glennon pokoli kínokat állt ki. Arcidegei akaratlanul is megvonaglottak, homlokán erősen kidagadt egy kék ér. Végre visszakapta az iratokat, és a herceg hímzett tarsolyából kivette a külső kapu kulcsait. Bedugta a zárba és kinyitotta. Belülről a vasrács mögött egy arc jelent meg, néhány újabb formaság, végre kinyílt a vasrács és a belső ajtó.

Lawrence Glennon meghajolt a tollbokrétás herceg felé. Fermoyle atya, a bíboros titkára is meghajolt. Amikor beléptek a kapun, egetverő kiáltás reszkettette meg a levegőt, a kétszázezres tömeg kiáltása: „e bianco, e bianco!" (fehér a füst) és utána: „C'e un nuovo papa!" (Van új pápa!) Stephen szemével a herceg tekintetét követte, meglátta a fehér füstöt, ami halvány gomolyként lebegett a Sixtusi kápolna fölött. A „sfumata!"

Glennon is látta. „Nem, nem!" – kiáltotta, míg a sértettség keserves könnyei csordultak végig arcán. Már másodszor választottak pápát nélküle. Kétszer veszítette el a tengeren keresztüli nagy versenyfutást. Kétszer maradt le választó jogainak gyakorlásáról és nem valószínű, hogy harmadszor is lesz még alkalma erre. Glennon elfehéredett, majd ismét piros lett, hogy utána falfehér legyen. Egy kissé megtántorodott, de Stephen azonnal melléje ugrott, hogy támogassa. Azt hitte, hogy tehetetlenül összeroskadó embert tart majd karjai között, de amikor Glennon karjához

ért, a bíboros azonnal kiegyenesedett, mintha teste áramütést kapott volna.

Mint valami bomba, úgy robbant a bíboros torkából a parancs.

– Vezessen Giacobbihoz!

Chigi herceg meghökkent. Vele, a régi nemesi család sarjával, a dúsgazdag főúrral még soha senki nem mert így beszélni. Éppen illő válaszon gondolkozott, de Glennon már túl volt minden pillanatnyilag kötelező udvariassági formán. Félrelökött az útból egy svájci gárdistát és nagy léptekkel berontott a konklávéba.

– Kérem hercegségedet, bocsásson meg neki – mondta Stephen a meglepődött marsallnak. – Nagyon föl van háborodva. – Anélkül, hogy megvárta volna Chigi válaszát, Glennon után akart menni, de Panteleoni megfogta a karját.

– Csak a bíborosok mehetnek be a Sixtusi kápolnába. Engedje meg, hogy a Scala Ducaléba vezessem. Ott van a többi konklávista is.

Stephen még látta a sekrestyéhez hasonló helyiségen átrohanó bíborost. „Választók Istene – imádkozta –, őrizd meg ezt az embert, hogy ő, mint a szent kollégium tagja, nehogy elragadtassa magát."

*

Lawrence Glennon nagy léptekkel érkezett a Sixtusi kápolnába, ahol ünnepi hangulat és nehéz félhomály uralkodott. Tiszteletreméltó egyéniségek, a pápaválasztó bíborosok karingben, csoportokba verődve álltak és az egyenrangúak öntudatával kölcsönösen gratuláltak egymásnak a nehéz feladat bevégzéséhez. A kápolna hosszában kétoldalt baldachinos székek álltak. A kápolna végében hófehér oltár, mögötte Michelangelo hatalmas festménye: az Utolsó ítélet. A freskó az esti szürkületben döbbenetes látványt nyújtott. Az oltár előtt üres trónszék állt. Ott fogadja majd az új pápa a bíborosok első hódolatát, akik őt, Krisztus földi helytartóját, Nyugat pátriarcháját, Róma püspökét, a pápát megválasztották. Glennon önkéntelenül is azokra a boldogabb időkre emlékezett, amikor X. Piusz pápa oldalán lépett be ebbe a történelmi helyiségbe. A pápa fölemelt kézzel mutatta neki, a nagy művész milyen remek perspektívában festette meg a boltozat alatt a prófétákat és a szibillákat. Ebben a kápolnában Glennon régi társaival együtt sokszor énekelte a mise állandó és változó részeit, miközben a pápa az oltáron bemutatta a legszentebb áldozatot. Most itt állt a gyertyafényben, mint ismeretlen későnjövő és kereste az ismeretlen arcokon a viszontlátás és fölismerés

vagy az „Isten hozott" örömét. Hol vannak Pillot, Rusyna, Van Hofen, Gibbons, a századelő nagyjai? Hol van Vannutelli, a nagy XIII. Leó tanácsosa és bizalmasa? Meghaltak, mind eltűntek. És az élők, ők hol vannak? Hol van Merry del Val, ifjúsága hűséges társa? És hol van most Giacobbi?

Borzalmas félelem szorította össze Glennon szívét. Lehetséges, hogy a camerlengo az új pápa? Kit választottak meg?

Az egyik oldalról egy oxfordi kiejtésű bíboros szólította meg.

– Hol volt az elmúlt napokban, caro Glennon? Néhányan imádkoztunk, hogy időben megérkezzen. A második és a harmadik szavazás között nagy szükség lett volna önre.

Az angol Mourne volt, a nagyszerű társalgó, aki tiszta, szép arcával, amit hófehér haja dicsfényként keretezett, Blake képeinek arkangyalaihoz hasonlított.

Glennon izgatottan kérdezte.

– Kit választottak meg?

– Laus Deo, a milánói Achille Rattit, homo liber, homo librorum. – Önkéntelenül is megmagyarázta a szójátékot. – Szabad ember, a könyvek embere. A Szent Ambrus-könyvtár volt vezetője, amint tudja.

– Hol van Giacobbi?

– A camerlengo az „immantatio"-nál, az új pápa ünnepélyes beöltöztetésénél segédkezik. Az a hír járja, hogy Ratti megteszi őt államtitkárnak, de már jönnek is.

Hirtelen csönd támadt, amikor az új pápa Giacobbi és Merry del Val kíséretében belépett a Sixtusi kápolnába. Ragyogó fehér reverendában, rövid, bíborszínű „cappában", kereszttel hímzett piros cipőben, az új pápa minden sietség és hamis alázat nélkül ment fel a márvány oltárhoz. Achille Ratti alacsony termetű, a hatvanas évei derekán járó, szemüveges ember volt, híres alpinista és nagy könyvbarát. Őt választották meg Péter utódának és az lesz a hivatása, hogy (ezt akkor még senki sem tudhatta) tizenkét nehéz esztendőn keresztül viselje a halászgyűrűt. Leült a trónszékre és türelmesen várta, hogy a bíborosok koruk szerinti sorrendben hódoljanak előtte.

A kamarások segítettek Glennonnak, hogy megtalálja a helyét. Tizennyolcadik volt a pap-bíborosok között. Amikor a pápa trónjához ért, megcsókolta a kezét, térdét és a cipő aranykeresztjét. Így tisztelgett a legfőbb egyházi méltóság előtt. Achille

Ratti, most már XI. Piusz előrehajolt, hogy Krisztusban testvérét megölelje.

– Örülünk, hogy amerikai testvérünket szeretettel köszönthetjük – mondta a pápa és megcsókolta Glennont. Az, hogy a pápa mégis megismerte, némileg megvigasztalta a bíborost, de nem tudta teljesen megnyugtatni fölzaklatott idegeit.

Az első tiszteletadás után XI. Piusz pápa visszavonult a Sixtusi kápolna sekrestyéjébe, hogy imádkozzon. Ezalatt a bíborosok a Scala Ducaléba mentek és konklávistáikkal találkoztak. Chigi herceg és díszes kísérete is növelte a színpompás gyülekezetet. Stephen Glennonhoz sietett. Aggódott a bíboros egészségi állapota miatt és azért ajánlotta.

– Bizonyára elfáradt eminenciád. Ne menjünk a szállodába, hogy kissé megpihenjen és egyen valamit?

– Pihenni később is ráérünk – mormolta. – Előbb Giacobbival kell beszélnem. Nézze csak, hogy forgolódik!

A camerlengo a hatalmas csillár alatt állt, bíborostársaitól körülvéve, de néhány lépéssel előre sietett, amikor meglátta a feléje közeledő amerikait.

– Isten hozta Rómában, bíboros testvérem – mondta Giacobbi. – Remélem jól van és élvezte az utat.

– Nem érzem jól magam és nem is élveztem az utat, bíboros úr. – Glennon már nem tudta tovább türtőztetni haragját és kirobbant. – Miért nem vártak meg?

Giacobbi megengedhette magának, hogy udvarias maradjon. Bár nem az ő fejére került a hármas korona, mégis, a római kúria legnagyobb hatalma, az államtitkári beosztás most már biztosra vehető. Hűvös hangon válaszolt Glennon kérdésére.

– Ilyen intézkedéshez nem volt jogom, eminenciás uram. Az apostoli konstitúció kifejezetten megkívánja, hogy a konklávét a pápa halála után tizedik napon el kell kezdeni.

– Az „In hac sublimi" bulla rendkívüli hatalmat biztosít a camerlengónak a bulla értelmezésénél – válaszolta élesen Glennon.

Giacobbi sem maradt adós a felelettel.

– De a bulla főként azt hangsúlyozza, hogy mielőbb meg kell választani az új pápát.

– Kénye-kedvére magyarázza a rendelkezést. Ha valamelyik kedves olasz bíboros-testvér szenvedett volna akadályoztatást, bizonyá-

ra talált volna valami megoldást. – A testi kimerültség csökkentette Glennon éles ítélőképességét. – Amerikai bíborossal szemben ilyen tapintatnak nincs helye, ugye?

A camerlengo kihívó csodálkozással mosolygott.

– Nincs helye tapintatnak? Nagyon ideges, kedves testvér! Hát nem különvonat hozta Nápolyból? Nem fogadták illendően a római pályaudvaron? A régi szokásoknak megfelelően minden lehetőt elkövettünk. – Giacobbi rideg udvariassága sokkal bántóbb volt, mint ha ingerült választ adott volna. – Most pedig bocsásson meg eminenciád, kötelességem a Szentatya mellé szólít, amikor az első „urbi et orbi" áldást adja.

Glennont nem lehetett az udvarias szavakkal orránál fogva vezetni.

– A Szentatyával majd közlöm a sérelmemet.

– Ehhez joga van, kedves testvér – a camerlengo meghajolt és lila ruhás kíséretével elvonult.

Stephen megfogta Glennon karját. – Jöjjön! – Úgy beszélt, mint amikor az idősebb testvér rakoncátlan öccsét figyelmezteti a lefekvés idejére. Glennon a harag és méreg könnyeivel küszködve hagyta el a termet.

VIII.

A bíboros a Ritz Reggia-beli lakosztályán összeroppant. A versenyfutás az idővel, majd a keserű csalódás a konklávé kapujában, a kiábrándító beszélgetés Giacobbival olyan nagy megpróbáltatás volt Lawrence Glennon szívére, hogy nem bírta tovább. A hirtelen jelentkező szívzavar, a kínzó fejfájás Stephent megijesztette. Lefektette Glennont, vizes borogatást tett tüzes homlokára, majd érdeklődött a hotel igazgatójánál, tud-e megbízható orvost hívatni? Dr. Velletria megjelenése – fekete zsinóron függő csíptetős szemüveg és fehér pofaszakáll – azonnal elárulta, hogy az olasz orvos Bécsben végezte tanulmányait. A régi kérdezgető módszereket alkalmazta, de elég modern volt ahhoz, hogy megállapításait tudományosan ellenőrizze. Miután a bíboros mellén és hátán kopogtatott, a vérnyomásmérő szalagját rátekerte a beteg karjára és addig pumpálta a tömlőt a kis gumilabdával, míg a higany 220-at nem mutatott. Ennél a szokatla-

nul magas számnál egészen megrémült. Fülét Glennon szívére tette, egy darabig figyelmesen hallgatott, majd közölte a véleményét.

– Eminenciád magas vérnyomása vérkeringési zavarokat okoz.

Régiesen fejezte ki magát, de a megállapítás helyes volt. Dr. Velletria fekvést, minél tökéletesebb nyugalmat ajánlott, minden izgalmat és látogatót eltiltott. Ezenkívül kellemetlen gyógytea diétát ajánlott, rizsliszt pogácsával. Két receptet írt. Az egyiken a gyógytea állt, aminek már a neve is mágikus csengésű volt. Megígérte, hogy küld betegápoló apácát is.

– Nem kell apáca – tiltakozott Glennon –, körülöttem ne fontoskodjon egy nő se.

Dr. Velletria olyan mozdulattal emelte tenyerét az ég felé, ami világosan kifejezte, hogy a vérnyomásos betegek időközönként nagyon furcsák.

– Eminenciádnak éjjel-nappal szüksége van az ápolásra.

Stephen ajánlkozott.

– Majd én ápolom!

– A vasárnapi pápakoronázásra fölkelhetek?

– Lehetetlen. A szíve prefibrillációs állapotban van. Az olyan természetű embernek, mint ön, a pápakoronázás vazkuláris krízist okozhat.

– Hagyja már békén a magas vérnyomásomat – mondta Glennon és lilás, szederjes arcát a fal felé fordította.

Dr. Velletria az ajtóban ezt súgta Stephennek.

– Nagyon súlyos eset, komoly beteget kell ápolnia.

Stephennek nemcsak súlyos, de szeszélyes beteget kellett ápolnia. Semmi nem volt jó Glennonnak; egyszer a diéta miatt dühöngött, majd az utcai lárma miatt bosszankodott, örökös zsörtölődésével agyongyötörte titkárát és ápolóját. Annak minden türelmét igénybe kellett vennie. Glennon egyedül a rózsafüzérben talált egy kis megnyugvást. Stephennek órákhosszat kellett a betegágy mellett térdelnie és együtt imádkozni a bíborossal. Ezt az imádságot a tea, majd az alkoholos ledörzsölés szakította félbe. Ez az unalmas, de pontos kezelés lassan csökkentette Glennon vérnyomását és a normálisra szorította vissza. Szombaton már olyan jól érezte magát, hogy látogató után vágyódott.

– Hol vannak a többiek? Nem tudják, hogy beteg vagyok? Senki sem kíváncsi rám?

Stephen tudta, hogy az egész város a pápakoronázásra készül. Senkinek sincs ideje beteglátogatásra. Ezt Glennonnak tapintatosan megmagyarázta.

– Várjon csak, majd ha vége lesz a koronázásnak, tömegesen jönnek a látogatók. Majd úgy kell elzárkózni, amint a birgeni püspök tette a rajnai bagolyvárban.

Glennon sóhajtva nézte a mennyezetet.

– Legyen olyan szíves, Fermoyle atya, hagyja abba ezeket az ócska, régi történeteket és helyette inkább ennivalóról gondoskodjon! Nem élhetek örökké gyógyteán és rizspogácsán. Vazkuláris vagyok. Ezt az olasz felcser mondta. Nem bánom, hozzon valami vazkuláris ennivalót: bécsi szeletet, sültet vagy pecsenyét. A hús nem gyógyszer ebben a pontifikális városban?

Aznap este Stephen puha vesepecsenyét kért a bíboros számára. Ez különös módon hatékonynak bizonyult. Visszafeküdt a párnáira és rámosolygott az ápolójára.

– Talán örömet szerez önnek, ha részt vehet a holnapi ünnepségen. A betegségem, ami ágyhoz köt – ismét felcsendült a vértanú hangja – nem ok, hogy lemaradjon a koronázásról.

Stephen elutasította az ajánlatot.

– Már láttam pápakoronázást. Különben sem hagynám szívesen magára. Ki is adná oda a finom, frissítő gyógyteát?

A bíboros arca széles mosolyra derült.

– Stephen, ha valaha is szüksége lesz a Fermoyle családnak címerre, akkor egy szív lesz rajta, amiből kicsapnak a jóság lángjai. Térdeljen az ágyam mellé és mondjuk el a pápáért a dicsőséges olvasót.

*

XI. Piusz koronázásának napján elkezdődött a látogatások özöne. A vatikáni tisztviselők sorra jöttek Glennon lakosztályába. Miután már a legfőbb egyházi méltóság iránti kötelezettségüknek eleget tettek, másutt is tiszteleghettek. A Szentatya magánorvosa – dr. Velletria hasonmása – is fölkereste az amerikai bíborost. Megvizsgálta pulzusát, néhány kérdés után megerősítette a diagnózist és közölte a beteggel, hogy elmúlt a közvetlen veszély. Glennon fölkelhetett. Először a szobában járkált, s amikor a vérnyomás 160-ra süllyedt, lábadozó beteg módjára lakosztálya napos szobájába is átmehetett. A tea és rizspogácsa következtében pár kilót fogyott és így sokkal vidámabban szemlélte a világot.

Az egyik reggel, éppen akkor, amikor Stephen a bíborosra ráadta házikötösét, nagy sürgés-forgás támadt a folyosón. Kinézett és látta, hogy signor Mirfoglia alattvalóinak utasításokat ad és egy kiváló személyiség útját készíti elő. A lépcsőn magas, elegáns megjelenésű főpap jött fölfelé. Az igazgató szertartásos udvariassággal mutatta be Stephent Rafael Merry del Val bíborosnak.

Stephen térdethajtva megcsókolta annak az egyházfejedelemnek a gyűrűjét, akinek kétszer is komoly esélye volt a pápai tiarára. Hatvanötéves kora ellenére karcsú és olyan egyenes volt, mint egy toledói penge. Magas homloka fölött méltóságának jelvénye, a bíborszínű birétum volt, körgallérját pedig olyan méltósággal viselte, mintha Szent Péter hajóhadának tengernagya lenne.

– Öreg barátom, Glennon bíboros egészségi állapota megengedi, hogy fogadjon? – kérdezte kissé éneklő baritonján.

– Igen, méltóztasson belépni eminenciád!

A személyzet visszahúzódott, Stephen pedig a bíboros köpenyét lesegítve ajtót nyitott Glennon lakosztályába és bejelentette a látogatót.

– Eminenciás uram, Merry del Val bíboros!

– Rafael? – Az egy hetes fekvés megtörte Glennon hangját és alig volt jártányi ereje, mégis a tőle telhető gyorsasággal, kitárt karokkal sietett vendége elé.

– Lorenzo! – Annyira meghitt és bizalmas volt a találkozás, hogy a harmadik személy jelenléte fölöslegesnek tűnt. Míg a két régi barát átölelte egymást, Stephen felakasztotta a bíboros köpenyét az előszobában és feltűnés nélkül visszavonult a szobájába.

A betegápolás kimerítette a fiatal papot és most ledőlt az ágyra, hogy egy kicsit pihenjen. Örült annak, hogy a nagy Merry del Val időt szakított Glennon meglátogatására. A királyi termetű, rendkívül megnyerő, finom humorú bíboros minden tekintetben olyan volt, amilyennek az egyházfejedelemnek lennie kell. Elgondolkozott Isten kifürkészhetetlen útjain, s közben elnyomta az álom. Glennon hangja ébresztette fel.

– Merry del Val bíboros donót hozott. Köpenyének zsebében van – kiáltotta. – Legyen szíves, Stephen, keresse meg a bíboros ajándékát.

Stephen a körgallér selyembélésű zsebébe nyúlt és egy zacskót vett ki belőle.

– Ez az – mondta Merry del Val. Kivette Stephen kezéből és játékosan tartotta Glennon elé.

– Találja ki, Lorenzo, mi van benne? Állat, növény, vagy ásvány? Elképzelhető, hogy gyémántot, vagy nyulat hozok papírzacskóban?

– Cseresznye? – Glennont játékos kedve húsz évvel megfiatalította.

– Meleg, meleg, majdnem eltalálta!

– Őszibarack?

– Februárban? Javíthatatlan! Találgassa csak!

– Csak nem mandarin?

Hangos nevetés töltötte be a szobát, amikor a bíboros néhány apró narancsot szedett elő a zacskóból és játszadozni kezdett.

– Azt gondoltam, hogy örülni fog, ha felújítjuk a régi játékot. Emlékszik még a szabályokra?

– A szabályokra jól emlékszem, de már sokat felejtettem Horatiusból. – Glennon szemében bizalom csillant meg. – Talán inkább Stephen játsszon helyettem.

Merry del Val az ajánlatot mosolyogva fogadta el.

– Van bátorsága ilyen klasszikus versengésben részt venni?

A sportember bátorsága azt súgta Stephennek, hogy a narancsot el tudja kapni, de a versekkel csődöt vallhat. Na és, olyan nagy szerencsétlenség volna, ha a klasszikus játékban a világhírű bíboros legyőzné?

– Ha én választhatom ki az ódát, szíves örömmel megpróbálom a versenyt.

– Helyes és méltányos. Ha nincs kifogása ellene, akkor a narancsdobálástól el is tekinthetünk. Hogy őszinte legyek – Glennonhoz fordult –, a régi művészetet régóta nem gyakorolom.

– Kibúvót keres, ugye? Nos rajta, Stephen, én leszek a bíró.

Az összes latin költemény közül azt szerette legjobban Stephen, amelyikben Horatius a tél közeledtéről beszél és utána leírja a fájdalmas különbséget a természet visszatérő évszakváltozásai és az ember megmásíthatatlan változásai között, míg végül csak por és hamu marad. A költemény ebben a pillanatban szellemes utalás volt az évszakra; a római tavasz már a levegőben volt, a folyók az olvadozó hólétől áradtak és a két megöregedett barát azokra a napokra gondolt, amelyek már réges-régen elmúltak. Stephen mintegy hárommétternyire állt Merry del Valtól és elkezdte az ódát.

„Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae..."

A szöveg megválasztása és előadása tetszett Merry del Valnak és mosolyogva folytatta:

„mutat terra vices, et decrescentia ripas
flumina praeterunt..."

Glennon felugrott, mint valami gyerek, fürgén, pajkosan.

– Ismerem ezt az ódát. Rafael, a következő verssort én mondom és ha megakadok, Stephen segít nekem.

Szájról-szájra röppentek a váltakozó verssorok. Minél tovább mondták az ódát, annál inkább rájött a két bíboros a vers mély értelmére. Különösen ezek a sorok tetszettek nekik: „Ki tudja? Talán csak a tetteket vizsgáló Zeus, hogy holnap is új játékot kezdhetünk-e?" Glennon egy pillanatra megakadt, de végigmondta az utolsó sort is. Akkor a két jóbarát egymáshoz lépett és összeölelkezett.

– Ha Giacobbi most látna minket! – mondta Glennon. – Miként irigykedne a szicíliai!

A mondat hangsúlya és tartalma elárulta Stephennek, hogy bíborosa meggyógyult. Kibírta az orkánt az Atlanti-óceánon, az egyházi balsikereket, a római kúria által történt mellőztetésének fájó nyilát. Sem egyenként, sem együtt nem tudták megtörni. Ugyanaz a vérnyomás, ami dr. Velletria szerint az érrendszerben zavarokat idézett elő –, ugyanaz a vérnyomás most új életkedvvel dobogtatta meg Glennon szívét.

*

Nem sokkal a „mandarino"-játék után Stephen felvette Quarenghivel a kapcsolatot. Levelet küldött a pápai államtitkárságra és hamarosan kézírásos választ kapott.

„Kedves Stefano, holnap este el tud jönni hozzám? A Bronzkapunál jöjjön a Vatikánvárosba, onnan majd útbaigazítja az őrség. Tolmácsolja jókívánságaimat beteg bíborosának. Őszinte örömmel várom a viszontlátást. Sietve, de szeretettel írta

Alfeo."

Míg Glennon és Merry del Val ismét együtt voltak, Stephen Quarenghi vatikáni lakására sietett. A Bronzkapu őrsége útbaigazította és az udvarok meg átjárók útvesztőin keresztül egy épülethez ért, amelyik a Leó-féle fal egyik lőrésébe illeszkedett. Az őrbódéhoz

hasonló házban öreg kapus üldögélt. Olyan volt, mint a Notre-Dame harangozója. A római, tavaszi éjszaka holdfényében fürdő Szent Péter-bazilika kupoláját bámulta. Amikor Quarenghi után érdeklődött, a kapus fölkelt a székből és a közeli tölgyfaajtóra mutatott.

– Kopogjon csak, monsignore Quarenghi már várja.

Stephen kopogásával egy időben kinyílt a nehéz tölgyajtó és Quarenghi kitárt karokkal fogadta vendégét. Olyan meleg volt a fogadtatás, hogy nem lehetett kétséges, a tanár és növendék közötti kölcsönös megbecsülés minden idő és távolság ellenére megmaradt. Quarenghi Stephent fehérfalú, hatalmas szobába vezette. Ez olyan nagy volt, mint valami teniszpálya, de olyan hideg is. Az egyik falon bizánci gobelin és ezüst kereszt függött, a többi falfelületen a padlótól a mennyezetig könyvespolcok. A terem közepén a köves padlón izzó szénkosár enyhítette a metsző hideget. Az egyik sarokban Quarenghi íróasztala állt és két magashátú szék. Az egészet csak az óriási méretek különböztették meg a szerzetesi cellától.

– Üljön le, Stefano, hadd nézzem! – Quarenghi egy kissé oldalra fordította a lámpát és annak fényénél szemügyre vette látogatóját. – Mennyi ideje már? Hét éve? Látom, az idő mélyráncokat írt homlokára és a szája köré. Ez így van rendjén, mert különben milyen jellegtelen lenne az arcunk! – Ismét visszafordította a lámpát. – Stefano, magának nem kell szemügyre vennie az én ráncaimat.

Quarenghi észrevehetően megöregedett. Valamikor koromfekete hajába ősz szálak vegyültek. A szigorú böjtök még soványabbá tették. Quarenghi sikeresen átkelt a világháború diplomáciai poklán, türelemmel elviselte a megpróbáltatásokat a szófiai és belgrádi nunciatúrán, ám a rideg tények és az eszmék világának rettenetes harca mély sebet ütött rajta.

A tények világa ott hevert íróasztalán három világrészből jött jelentések, tiltakozások formájában, az eszmék világa ott rejtőzött a szobájának falát betöltő könyvekben. Quarenghi egy bőrkötéses, aranymetszésű könyvet emelt le az egyik polcról és Stephen felé tartotta.

– Nézze, milyen kötést kapott a „Scala d'Amore" fordítása! Alaposan meghazudtolta az olasz közmondást: „Traduttore, traditore." Soha nem gondoltam volna, hogy ilyen hűséggel és mégis remek angolsággal sikerül visszaadni a gondolataimat.

Stephen kinyitotta a könyvet és újra elolvasta az általa írt ajánlást: „Alfeónak, aki a szőlőskert másik felében fáradozik. Barátsággal és szeretettel, Stephen." A könyvben lapozgatva ismét eszébe jutott, időnként mennyit töprengett egy-egy mondaton.

– Még egy közepes fordító sem tehette tönkre a könyvben lévő gondolatokat, mert azok örök eszmékből sarjadtak. Néha, amikor eredmény nélkül töprengtem egy-egy fordulat átültetésén, Chesterton mondásából merítettem bátorságot: „Ami megéri azt, hogy megkíséreljék, megéri azt is, hogy megcsinálják, még akkor is, ha az eredmény nem lesz hiba nélkül."

Quarenghi szemei csillogtak az örömtől.

– Ez a bölcsesség csúcsa, Stefano. A tökéletességre való törekvés kétszólamú énekhez hasonlít. Az egyik a szellem, a lélek dallama, míg a másik az anyagé. Az élet ilyen, így kell elfogadnunk. – Most a keresztre pillantott. – Vajon a tökéletesség iránti vágy által okozott szenvedés is az Ő szenvedésének visszhangja?

Quarenghi egyénisége nem változott meg az elmúlt hét év alatt; csak a munkaköre, a felelőssége lett más. Még mindig az a tanár volt, aki az igazságokat szabatosan megfogalmazza. Szellemének tisztasága Stephent arra az elpusztíthatatlan lényegre figyelmeztette, ami minden más lényeget képes felbontani, de önmaga változatlan marad.

Amint a távfutók pihennek futás közben, ők is úgy osztották be a hosszúra nyúló beszélgetést. Quarenghi lelkesen hallgatta Stephen elbeszélését a lelkipásztor ezernyi apró gonddal teli, látszólag jelentéktelen munkájáról. Úgy figyelt, mintha zenét hallgatna, amikor Stephen a telepen töltött idejéről beszélt. Különösen a társas alapon történő favágás érdekelte. Szemmel láthatóan lenyűgözte Paul Ireton története, akiben volt annyi merészség, hogy némi aprópénzzel a zsebében új plébániát kezdjen szervezni.

– Hihetetlen! Minden anyagi alap nélkül nekilátni a plébánia-szervezésnek és templomépítésnek! Hihetetlen erő és kezdeményező bátorság van az amerikai katolikusokban.

– Nagyon örülök, hogy ezt elismeri. – Stephen azzal az őszinte nyíltsággal beszélt, ami minden egyenrangú vitában megengedett.

– Az Egyesült Államokban sokszor úgy érezzük, hogy Róma Amerikát mostohagyerekként kezeli.

– Mostohagyerek? – Quarenghi próbálta a kifejezést enyhíte-

ni. – Róma egyformán megmutatja szeretetét minden gyermeke iránt.

Stephen most megkockáztatott egy rideg ténymegállapítást.

– A törődés nem nagyon látszott a legutóbbi konklávén – vagy az utolsó előttin.

Quarenghi találva érezte magát.

– Nem veszem rossz néven, Stefano, hogy így gondolkodik. – Fölállt és a hatalmas könyvállvány előtt le, s föl járkálva mondta. – Nem árulok el titkot, amikor megmondom, hogy Őszentségének gondot okoz az apostoli konstitúció rendelkezése, amely az amerikai bíborosoknak lehetetlenné teszi, hogy időben megérkezzenek a konklávéra. Ezt az igazságtalanságot meg akarja szüntetni. Glennon bíboros volt már kihallgatáson a Szentatyánál?

– Még nem. Holnap délelőtt tizenegyre hivatalos.

– Jól van. Gondoskodjék arról, hogy ne felejtse el megemlíteni a tíznapos határidőt, amikor a pápánál „in camera" beszél.

Az izzó parázs pirosló fénye Quarenghi árnyékát a csupasz falra vetette, míg föl-alá járkált.

– Hálás vagyok önnek, Stefano, hogy gondolkodásra késztetett ezzel a témával kapcsolatban. Még soha sem láttam ilyen tisztán ezt a kérdést. Lehetséges, hogy a Szentszék fontosabbnak látja az óvilággal való törődést, mint az újvilág ügyes-bajos dolgait. De az is lehet, hogy az amerikai püspökök lokálpatriotizmusa akadályozza az Egyház egyetemes érdekeinek figyelembevételét.

Quarenghi felszította a hamvadó parázs tüzét.

– A jövőben egyik fő gondunk az lesz, hogy miként tudjuk Róma és Amerika problémáit kölcsönösen összehangolni és megoldani. Több dolgot ki kell javítanunk és össze kell egyeztetnünk. Az amerikai gyakorlatiasságot és kezdeményezést római szellemmel kell megtölteni. Ez az elkövetkezendő évek döntő tényezője lesz.

Quarenghi az idő és a tények reális figyelembevételével mondta.

– Ne értsen félre! A kapcsolatok megújítása és számbavétele nem megy máról holnapra. Lehet, hogy évtizedek, emberöltők, vagy talán évszázadok kellenek a nagy feladat megoldásához. – Megállt Stephen széke mellett, mintha a fiatalabb feleletét jobban akarná hallani. – Hajlandó volna életét olyan célnak szentelni, ami nem az én életemben, s talán nem is a magáéban valósul meg?

– Amit érdemes megtenni, azt lassan érdemes megtenni – mondta Stephen.

– Nagyszerű válasz, Stefano. Eléggé univerzális ahhoz, hogy római legyen és elég liberális, hogy amerikainak számítson. Milyen nagy öröm volna együtt dolgozni magával!

Michelangelo hatalmas kupolája fölött holdfényben ragyogó felhők úsztak, amikor Stephen éjfél tájban elhagyta Quarenghi otthonát. Elhagyott udvarokon, sötét átjárókon keresztül érkezett a Bronzkapuhoz. Szívéből hálaének szállt az ég felé – a Quarenghivel folytatott beszélgetés visszhangja –, amiben a magasröptű remény szopránja mellett a tények baritonja is megszólalt. Olyan csodás összhang volt, amit csak ritkán hall az ember. Ez a szeráfi zene sokáig zsongott Stephen szívében.

*

A hit és építészet szerencsés találkozása révén a pápai palota ezer szobája és terme a második emeleti lakosztály felé vezet, ahonnan jól lehet látni a dómteret. A hatalmas terem egyszerre könyvtár és dolgozószoba. Ez a helyiség közel van Szent Péter sírjához. Küszöbénél naponta hatalmas emberáradat hullámzik: világiak és egyháziak, uralkodók és idegen hatalmak követei, bíboros-prefektusok és az olasz kormány titkárai, prelátusok és a székeskáptalanok tagjai.

Kihallgatást kérnek a római katolikus Egyház legfőbb hivatali méltóságától, akinek kezében összefut a hatalmas világszervezet kormányzata. Panaszaikat és kéréseiket ide hozzák a fehérruhás emberhez, akinek személyében a törvényhozó, bíró és főpap hármas hatalma egyesül. Bár az ilyen kihallgatásnak megszabott formaságai vannak és a pápa a fejedelmi többesszámot használja személyének megjelölésére, mégis emberi közvetlenséggel és tapintattal végzi ezeket a kihallgatásokat. Isten kegyelme és emberi tapasztalata egyaránt erre készteti. Egyedül csak a hit és erkölcs dolgában tévedhetetlen, amikor „ex cathedra" nyilatkozik. A világ dolgainak megítélésében ő is tévedhet, és a történelem folyamán a hármas korona hordozóinak ez volt legnagyobb terhe és keresztje.

1922. február 22-én délelőtt Őszentsége, XI. Piusz, Jézus Krisztus földi helytartója, Róma püspöke, Nyugat pátriárkája, Olaszország prímása, a katolikus Egyház legfőbb papja magánlakosztályának hosszú íróasztalánál ült. A pápa szemüvege tudós jellegét hangsúlyozta. A kihallgatások folyamán a legkülönbözőbb tárgykörhöz

tartozó dolgokkal kellett foglalkoznia, amelyek hivatalának kötelességeihez tartoztak. Alig múlt el tíz nap pápasága kezdete óta, fülében még ott csengett a pápakoronázás „Tu es Petrus" éneke, de a világ jajai különféle kerülő utakon már eljutottak a pápához. A földkerekség minden részéről sírás és jajgatás hallatszott. Európa a háború befejezése óta teljes gazdasági csődbe jutott. Ausztria, amely az Egyházat több évszázada védelmezte, összeomlott és éhezett. Anglia és Írország között polgárháború folyt. A Quirinálból, ami egykor a Szentszék tulajdona volt, a hitelét vesztett király kétségbeesetten próbálta megmenteni az olasz népet a teljes fejetlenségtől. A pártok veszekedő szócsatáit túlharsogta egy népvezér szava, aki fekete ingjében ordítozva ajánlgatta erőszakos receptjeit az olasz nép betegségének meggyógyításához. Ilyen a világ. És a Vatikán? Még mindig börtön. A gazdája pedig fogoly. Az 1870-es erőszakos rablás elleni tiltakozás egyetlen módjaként honolt az önkéntes rabság a Vatikán falai között. Erkölcsi szempontból nagyon hatásos fegyver, mert még soha nem volt ilyen nagy tekintélye a Vatikánnak, mint mostanság. Pénzügyileg azonban a Szentszék a mélyponton volt. A pápa nem lepődött meg, amikor az apostoli kincstáros arról számolt be, hogy a pápai kincstár majdnem üres.

Az olasz állam sok millió lírával tartozott az Egyházi Államtól elkobzott birtokok fejében. A Szentszék eddig egyetlen fillért sem fogadott el. A Vatikán és Quirinal közötti áldatlan feszültséget, ami már ötven éve tartott, előbb vagy utóbb meg kellett szüntetni. XI. Piusz pápa azonban szívesebben maradt volna az önkéntes száműzetésben, mintsem a Savoyai-ház kegydíjasa legyen.

Az egész láthatár sötétnek látszott, egyedül Amerika felől derengett némi biztató fény. Nyugat hitének csillaga felkelőben volt. Róma eddig nem sokat törődött ezzel a csillaggal. A pápa fülébe jutott, hogy sokan nehezményezik a Vatikán közönyét, amellyel a húszmillió hithű amerikai katolikus ügyeit kezeli.

Ezen a balzsamos tavaszi reggelen a Szentatya naptárán első helyen az a találkozás állt, amely Róma és a virágzó nyugati egyháztartományok kapcsolatának megszilárdításában igen fontos lehet. Néhány perc múlva az egyik tartomány főpapja, Lawrence Glennon bostoni bíboros-érsek jön kihallgatásra. XI. Piusz gyorsan átolvasta a kétoldalas följegyzést, ami az Amerikai Egyesült Államokkal és főleg a bostoni egyházmegyével kapcsolatos tudnivalókat tartalmaz-

ta. Az egyik memorandumot Quarenghi írta alá. A másik bizalmasabb természetű, Glennon életrajza volt, Merry del Val bíboros aláírásával.

A pápa dolgozószobájának küszöbén megjelent a szolgálattevő maestro di camera, a hagyományos nyakfodorral és bársony öltözetben.

– Őeminenciája, Lawrence Glennon bíboros, Boston érseke várakozik Szentséged előszobájában.

– Fogadjuk őeminenciáját. – A pápa, mint minden magas rangú tisztviselő, aki a fontos beszéd felelősségét érzi, mintegy pihenésül és kikapcsolódásul íróasztala dísztárgyait rendezgette. A tudósok védőszentjének, Ambrusnak kis arany szobrát néhány centivel balra és a „Societa Alpinista" aranyérmét – Őszentsége fiatal korában kitűnő hegymászó volt – egy hajszállal jobbra tolta. Kissé előbbre hajolt, hogy az íróasztalán lévő fehér virágos cseresznyefaágakat megszagolja, azután fehér reverendája órazsebében megtapogatott egy kis tárgyat, amit nagyon szeretett, de amire nem lesz többé szüksége.

Amikor kinyílt a könyvtár ajtaja, hogy az amerikai bíboros bejöhessen, XI. Piusz pápa fölállt látogatója fogadására. Íróasztala mellől látta a vele egyidős kövér férfi alakját, aki a pápai szertartás előírásai szerint két térdre ereszkedett. Erős szemüvegén keresztül figyelte, milyen nehezére esik a bíborosnak a fölkelés. Amikor Glennon a szoba közepe felé ment, hogy az előírt újabb térdhajtást elvégezze, a pápa eléje sietett kitárt karokkal és megölelte. Rövidlátó szemeivel együttérzően nézett rá.

– Hagyjuk el az előírt térdhajtást, kedves testvér. Már nem való a mi öreg csontjainknak. Tessék, itt a szék, foglaljon helyet...én majd a kerevetre ülök. – XI. Piusz nagyon előzékeny és kedves volt, jól értett az emberek megnyerésének művészetéhez. Amikor észrevette, hogy Glennon lábai nem érik a padozatot, a pápa kis aranyhímzésű sámlit tolt vendége lábai alá.

– Nagyon aggaszt a magas vérnyomása, caro Glennon – kezdte el a beszélgetést. – Remélem, olasz orvosaink egy kissé lenyomták a baljós higanyszálat. – A pápa aggódása hízelgő volt Glennonra nézve és jól esett neki. A sámli kettős biztonságot kölcsönzött; a biztonságos talajt és azt, hogy figyelemmel bánnak vele. Ez a biztonság egészen más érzés volt, mint amit Gia-

cobbi keltett benne. Elégedetten kulcsolta össze kövér ujjait. XI. Piusszal lehet tárgyalni.

– Az olasz orvosok valóságos csodát műveltek. Dr. Velletria gyógyteája kezdte el a gyógyítást, de Szentséged jósága, hogy elküldte hozzám dr. Marchiafavát, fejezte be azt. Szentséged mélységes hálára kötelezett.

A pápa fölemelte halászgyűrűs kezét és ezzel jelezte, figyelmessége milyen csekélység.

– Nekünk, idősebbeknek egymás iránt szeretettel és figyelmes gondoskodással kell lennünk. Bizonyára el tudja képzelni, hogy mennyire aggódott Mózes, amikor tanácsadói közül egy megbetegedett. – A bibliai hasonlat arra irányította a beszélgetést, amerre Glennon is terelni akarta. A bíborosi testület tényleg megfelelt a Mózes által kiválasztott hetven öreg tanácsának, ami a törzsek kormányzásában segítette a prófétát. De Izrael vénei előnyös helyzetben voltak Glennonnal szemben, mert nekik nem kellett áthajózniuk a veszélyes óceánon, hogy részt vehessenek a tanácskozásokon.

Glennon ügyesen gombolyította tovább a beszéd fonalát, amit akarva-akaratlanul a pápa adott kezébe.

– Szentséged nagyon kedves, amikor az izraelita vének és köztem párhuzamot von. Kétségtelen, hogy Mózes szomorkodott, amikor egyik tanácsadója betegség, vagy más miatt távol maradt a tanácsból – Glennon tapintatosan nem részletezte a dolgot. Megnyerő nyíltsággal és kissé száraz humorral folytatta. – Bizonyára Szentséged is el tudja képzelni, hogy milyen csalódott volt a távollévő és mennyire letörtnek érezte magát, amikor arra gondolt, hogy a tanácskozás nélküle kezdődött el.

– Talmudi finomság ez, kedves testvér – mondta a pápa –, csodáljuk azt az ügyességet, amivel legnagyobb fájdalmát előadja. Nem is lehetett volna szellemesebben megvilágítani ezt a problémát, ami már régebben foglalkoztat bennünket. A Szentszék fájlalja azt az igazságtalanságot, aminek következtében az amerikai bíborosok nem vehettek részt a konklávén – egy kicsit megállt a beismerés után, hogy álláspontját egy kérdéssel megerősíthesse. – Gondolkozott már azon, hogyan lehetne megszüntetni ezt az igazságtalanságot?

A kérdés egyszerű, a felelet bátor és nyílt volt.

– Minthogy Szentséged ajánlatot kér, bátorkodom rámutatni arra, hogy az egész kellemetlen helyzet oka az apostoli konstitúció

tíznapos határideje. Nem lehetne meghosszabbítani ezt úgy, hogy az amerikai bíborosok is időben megérkezzenek az esetleges konklávéra?

XI. Piusz belátta, hogy ez jogos kérés.

– Jogunk van a határidőt meghosszabbítani, amely a pápa halála és a konklávé megkezdése között van. Jogunkkal élni fogunk és az apostoli konstitúciót megváltoztatjuk. Ezentúl majd tizenöt, szükség esetén tizennyolc napig tart a várakozási idő a szavazás megkezdéséig.

A pápa nagylelkű ígéretére a bíboros udvariasan meghajolt. Az út szívfájdalma és megaláztatása mégsem volt hiábavaló.

– Nagyon hálás vagyok Szentségednek a magam és a húszmillió hűséges amerikai hívő, papok és világiak nevében.

– Mi erre azt válaszoljuk, kedves testvér, hogy hálásak vagyunk, amiért ezt olyan nyíltan megmondta. Ha nem lett volna ilyen őszinte – kissé tréfálkozó színezetet kapott a pápa hangja – akkor nem érdemelné meg, hogy a nagy államférfi, George Washington születésnapját méltó módon ünnepelje.

Glennon meglepetésén jóízűen mosolygott.

– Azt gondolta, hogy teljesen ismeretlen előttünk az amerikai történelem? Nem csodálkozom. Kétségtelen, hogy Amerikáról keveset tudunk. De amit tudunk, azt érdemes tudni. – XI. Piusz levette szemüvegét és elgondolkozva törülgette. – Amikor ma reggel miséztünk, erre a találkozásra gondoltunk. Amint tudja, ma van Szent Péter trónfoglalásának ünnepe, az a nap, amikor az Úr Péterre, a Kősziklára alapította Egyházát.

– Dicsőséges ünnep ez, Szentatya!

Róma püspöke ismét föltette aranyos szemüvegét és Glennon szemébe nézve kérdezte.

– Nem találja jó előjelnek, hogy a mai nap, február 22-e egyben a nemzetalapító George Washington születésnapja?

– Majdnem prófétai jelentőségű! Az a legérdekesebb, hogy erre eddig sem Rómában, sem Amerikában nem mutatott rá senki.

XI. Piusz azonnal levonta a tanúságot.

– Sok dologra kellene még rámutatni. Rómának és Amerikának egymással versenyezve kellene a közös alap után kutatni. Hát nem mélyértelmű, hogy egyik legrégebbi címünk: Nyugat pátriárkája? Beszélgessünk most azokról az utakról és módok-

ról, melyekkel közelebb hozhatnánk egymáshoz Rómát és az Újvilágot.

Egy óra hosszat beszélgettek. Az olasz pápa amerikai segítséget és támogatást kért uralkodása nehézségeinek megoldásához. A bíboros ebben a beszélgetésben ismét rátalált a Rómával szembeni tisztelettudó és engedelmes magatartására. A pápa lelkesen beszélt az amerikai szeminárium munkájáról és beleegyezett az átépítési tervekbe. Őszentsége örömmel vette tudomásul, hogy Glennon érsekségét átszervezi római példára.

– Bizonyára mintaképül szolgál majd az Újvilág számára – mondta a pápa szóról szóra.

A bíboros őszinte elragadtatással beszélt az új „Codex Juris Canonici"-ről, a világos, áttekinthető és tömör egyházjogról. Glennon megemlítette Orselli szívességét is, hogy Cape Cod-nál megvárta őket. XI. Piusz felírta a kapitány nevét. A pápa őszintén szólt a Szentszék anyagi helyzetéről is.

– Ilyen rossz anyagi helyzetben még soha nem voltunk – sóhajtotta.

– Amerika majd nagyobb arányban segít viselni a terheket – biztatta Glennon a pápát, hogy ilyen irányú aggodalmait eloszlassa.

Anélkül, hogy ígéretet tett volna, vagy bármi módon is elkötelezte volna magát, Őszentsége kipuhatolta Glennon véleményét az amerikai bíborosok számának emelésével kapcsolatban.

– Helyesnek tartaná a chicagói érsek bíborossá történő kinevezését?

– Méltányosnak találnám és Amerikában is örömmel fogadnák ezt az intézkedést – válaszolta Glennon.

Amikor már egy órája beszélgettek, a pápa személyes természetű dolgokra terelte a beszélgetést.

– Tudomásunkra jutott – az mellékes, hogy miként –, hogy a római utazás egy zafírjába került, kedves testvér.

– Igen, Szentatya, odaadtam...

XI. Piusz fölemelte kezét annak jeléül, hogy a részletek mellékesek.

– Nekünk elég ez ahhoz, hogy tudjuk, bátor kísérletet tett a konklávé elérésére. – Mint a kötelességtudó fiát jutalmazni kívánó apa, a pápa két ujjával órazsebébe nyúlt és egy csiszolt zafírgyűrűt

vett elő. – Erre már nincs szükségünk – Glennon markába nyomta – és örömünkre szolgál, ha Krisztusban szeretett testvérünknek adhatjuk.

Glennon nem jutott szóhoz. Csak később tudta eldadogni.

– Ez a nagylelkűség teljesen lenyűgöz.

– Aki megalázkodik, azt fölmagasztalják. – A kihallgatás végét jelezve, a pápa fölállt és a könyvtár ajtajáig kísérte Glennont. A pápa balkeze a bíboros vállán nyugodott, jobbjával az ajtó díszes kilincsét fogta már, amikor eszébe jutott valami.

– Fermoyle, ez a tehetséges fiatal pap ugye a titkára?

– Igen, Szentatya. Fermoyle atya nagyon jó segítségem, már sok esetben kiválóan megállta a helyét.

– Kedves szavakat hallottunk felőle olyanoktól, akik közel állnak szívünkhöz. Monsignore Quarenghi nagyra becsüli nyelvérzékét, Merry del Val bíboros pedig elragadtatva beszélt megnyerő modoráról. – Őszentsége meglepő kifejezést használt. – Azt mondták róla, hogy szokatlanul elfogulatlan felettesei társaságában.

Glennon az első találkozásra gondolt.

– Igen, szokatlanul elfogulatlan – mondta.

– Mégis – hogyan fejezzük ki? –, nem szemtelen és beképzelt.

Glennon sokszor tapasztalta Stephen engedelmességét és jóságát, ezért meggyőződéssel mondta.

– Fermoyle atya nagyszerű egyéniség. Jószívű, de erős akarata van. Tud engedelmesen fejet hajtani, de gerince hajthatatlan.

Őszentsége egybevetette a különböző értesüléseket.

– Bene, bene, testvér. Úgy gondoljuk, hogy Fermoyle atya értékes összekötő munkát tudna végezni az államtitkárságon. Volna kifogása az ilyen beosztás ellen?

Glennon a kezében lévő gyűrűre nézett.

Kapott egy drágakövet, de most ennél sokkal értékesebbet veszít el.

– Szentséged kérése számomra parancs. Bármennyire fáj, hogy el kell szakadnom titkáromtól, örülök annak, hogy általa alkalmam nyílik szolgálatot tenni a Szentszéknek.

*

Egy hét múlva, pappá szentelésének hetedik évfordulóján pápai brevét kapott Stephen. Ebben pápai kamarássá nevezték ki „monsignore" címmel. A kinevezés után joga volt lila reverendát és lila

körgallért viselni és szolgálattevő kamarás lett a „Rendkívüli Egyházi Ügyek" kongregációjánál.

Glennon búcsúajándéka az volt, hogy Stephent elküldte a legjobb római reverendaszabóhoz.

– Minden holmiból kettőt rendeljen és gondja legyen rá, hogy a legjobb minőséget. Rómában ne legyen lyukas az amerikai papok könyöke.

Amikor többszöri próba után mindent házhoz szállítottak, Glennon maga vizsgálta át az új darabokat és megmutatta Stephennek, hogyan kell azokat viselni.

Richard Clarahant táviratilag Rómába rendelték. Az ő tisztje lesz a Lourdes-ban tett látogatás után visszakísérni Glennont Bostonba. Mivel Clarahan még nem volt Rómában, Stephen ígérkezett, hogy volt osztálytársa részére igazi üdüléssé alakítja át a római tartózkodást. Stephen nem vette föl új ruháit, hogy barátját megkímélje az irigység kínjától. Mintegy lovagias fegyverszünet állt be a két tehetséges, fényes jövőre hivatott fiatal pap között. Megengedhették maguknak azt a luxust, hogy kölcsönösen gratuláljanak egymásnak az elnyert kitüntetésekhez. Clarahan csak egyetlen egyszer feledkezett meg a jó modorról. Az államtitkárságon tisztelgő látogatást tettek Quarenghinél és utána Clarahan dallamos hangon ezt kérdezte.

– Quarenghi könyvét fordítottad angolra?

– Igen.

Clarahan a maga módján azonnal kapcsolatba hozta az eseményeket.

– A fordítás bizonyára sokat segített.

– Ártani nem ártott – felelte Stephen szárazon és igyekezett új témát találni.

Stephen legutolsó titkári szolgálata az volt, hogy a lourdes-i utat előkészítette. A bíboros búcsúzásukkor a jótanácsok áradatát zúdította Stephenre. „Vigyázzon, ne szerezzen ellenséget... ragaszkodjon barátaihoz... mindent halljon és hallgasson meg, de el ne mondjon semmit." Ez volt a tanácsok magva. A legutolsó tanácsot könnyes szemmel mondta.

– Maradjon jó pap, Stephen, maradjon olyan tiszta szívű, amilyen eddig volt.

Szeretettel kezet ráztak. – Isten vele, fiam!

– Isten áldja eminenciádat! – Stephen a legszívesebben átölelte volna az idős férfit, de helyette letérdelt és áldását kérte.

A HETEDIK ÁLLOMÁS

I.

A római kúria hatalmas gépezetében, amely a kongregációk és különféle bíróságok nagyszerűen működő együtteseként a pápát a világegyház kormányzásában segíti, Stephen Fermoyle csak parányi kerék volt. Mint az államtitkárság Quarenghi által vezetett osztályának titkára, a Vatikán legfelső emeletén egy kis szobát kapott iroda gyanánt. A dolgozószobának nem volt semmi meghatározott stílusa, tucatjával található itt az ilyen helyiség, mert a XIII. Leó idejéig használatlan padlást átalakították. Az eredeti kőpadlót deszkával borították, a falakon damaszt tapéta volt. Eredetileg aranyos színű, de most már kifakult és rongyolódott. Két régebbi államtitkár rézmetszetű képe fenyegetően nézett Stephenre. Íróasztala régmúlt dicsőségre emlékeztetett, rokokó lábai, gyöngybetétes lapja élesen elütött a telefontól, a drótkosártól és a Remington írógéptől, ami rajta állt.

Quarenghi rövid előkészítő beszéddel vezette be az új titkárt a vatikáni diplomácia titkaiba.

– A „Rendkívüli Egyházi Ügyek" kongregációja a Szentszék nevében a világ sok-sok államával baráti kapcsolatot tart fenn. A Szentszék számára teljesen mindegy, hogy ezek királyságok, köztársaságok, vagy demokratikus államok. Az Egyház mindenféle kormányzathoz alkalmazkodik, ha a vezetők Isten jogait és a keresztény lelkiismereti szabadságot elismerik. Tudnia kell, hogy ezeknek az államoknak a belpolitikája, a polgári közigazgatás, más államokkal kötött kereskedelmi és gazdasági szerződései teljesen közömbösek a Vatikán számára, kivéve, ha fenyegetik a katolikusok szabad vallásgyakorlatát.

Az egyházi hivatalnokból kiütközött a papi gondolkodás és magatartás, amikor Quarenghi így folytatta tovább előadását:

– A vatikáni diplomáciának egyetlen célja az Egyház segítségével mindazt megőrizni és terjeszteni, amit Jézus Krisztus tanított és ígért az embereknek. Ez minden pápai bréve, enciklika, bulla, konkordátum értelme és célja. – A Quarenghinél szokatlan és ritka mosoly adott hangsúlyt a következő megjegyzésnek. – A fölületes bevezetés után joga van, Stefano, hogy a pápai államtitkárság emberi tévedéseihez, mint „attaché" hozzájáruljon.

Stephen első munkája az államtitkárság hatalmas postájának szétválogatása és rendezése volt. Reggelenként a vatikáni posta egyik dolgozója két-három zsák levelet rakott le Stephen szobájába. A leveleket a gyöngyházdíszes asztalra rakta, fölbontotta, átolvasta, majd a megfelelő hivatalba továbbította. Olaszország kivételével minden európai kormány levelezése Quarenghi osztályára futott be. Dél- és Észak-Amerika postája monsignore Quardinónak, Quarenghi első titkárának a drótkosarába került. Az indiai, kínai, japán levelek a keleti titkárságra mentek. Az Olaszországra vonatkozó iratokat összekötötték és Pietro Giacobbi bíboros egy emelettel lejjebb lévő szobájába vitték.

A nagytömegű posta szétválogatása önmagában is nagyszerű kiképzés volt, mert világtávlatokban mutatta meg a katolikus Egyház munkáját. Az íróasztalt időnként valósággal eltemette az apostoli delegátusok, nunciusok, a Szentszéknél akkreditált államok követeinek jelentésáradata.

Az ügyesen megfogalmazott jegyzékekből megismerte a vatikáni diplomácia formáját, tartalmát. Egy hágai pecsétes levélben pl. ezt olvashatta: „Őfensége kormánya érdeklődik a Szentszéknél a batáviai újabb katolikus missziók tevékenységének háttere felől, hogy a már ott működő protestáns missziók jogait biztosíthassa." Ez a jegyzék Quarenghihez megy, aki majd annak idején, ha sor kerül rá, a Giacobbival folytatott napi megbeszéléseken szóba hozza. Egy mexikói püspök szerette volna visszakapni a mexikói kormány által elkobzott egyházi javait. Ez az irat monsignore Quardinóhoz került. Az egyik pápai nuncius részletes jelentésben számolt be arról, hogy tüntetéssel zavartak meg egy körmenetet és sürgette a Vatikán tiltakozását az illetékes kormánynál az 1919-ben kötött megállapodás értelmében. Stephen ritkán tudta meg ezeknek az ügyeknek az elintézési módját, mégis alaposan megismerte a vatikáni államügyek egész területét. Az íróasztalán átfutó levelezésből világosan látta, hogy

milyen szerepet játszik az Egyház a különböző államok életében. Most megtanulta, hogy az egészséges és osztatlan Egyház két síkon fordul az emberekhez: a szentségek által az emberi lélek legmélyebb és legtitkosabb részéhez szól, míg a diplomácia módszerei révén olyan világi intézményekkel és berendezésekkel foglalkozik, amelyek a legnagyobb szabadságot biztosítják az emberek örök céljának elérésében. Az örökké változó emberi nehézségekkel szemben az Egyház több-kevesebb sikerrel igyekszik figyelmeztetni az emberiséget a változatlan, politikamentes igazságra, hogy van Isten.

Stephen munkája lassanként megnőtt. Quarenghi megkérte, hogy szövegezzen meg tömör diplomáciai okmányokat és állítsa össze a kétséges esetek jegyzékét, amelyek a levelezésben előfordultak. (Ezeket később Quarenghi megbeszélte a bíboros államtitkárral, vagy a pápával, az elvek kidolgozása végett.) A tömör összefoglalás, vagy a fordítás munkája napi tizenkét órát, a kétes esetek jegyzékének összeállítása még ennél is több időt vett igénybe. Stephen hosszú napokat töltött a vatikáni könyvtárban kutatással, hogy olyan formában tudja megszövegezni az egyes kérdéseket, amelyből azonnal világosan kitűnik az eset lényege.

*

Stephen más kongregációk fiatal attaséival együtt a Tiberisen túli Camera di Diplomazia-ban, ebben a penziószerű intézményben lakott. Soknyelvű, színes társaság gyűlt össze esténként a vacsoránál. Többnyire olaszul beszéltek, de ha elkezdődött a vitatkozás, nemzetközi Bábellé vált. Az asztalfőn Korbay Miklós, a mélyhangú magyar ült, a Szent Péter-bazilika karbantartásával foglalkozó hivatal tagja. Korbay kötelessége volt a hatalmas dóm műszaki felügyelete és javítása. Építészmérnöki ismeretekkel rendelkezett. Mivel örökké a munkásokkal foglalkozott, modora olyan volt, mint valami őrmesteré, aki állandóan parancsolgat, s hangja, mint egy repedt harangé. Két vesszőparipáját mindenki ismerte: az első, hogy a Szent Péter-bazilika már rég összeomlott volna, ha a fönntartása és javítása nem az ő gondjaira lenne bízva. A másik pedig, hogy a magyar nemességhez képest minden más „nouveau", ha éppenséggel nem hamis. Mindig csak ezzel a két dologgal foglalkozott. Stephen soha nem hallotta valami általános és közérdekű dologról beszélni. Egy alkalommal, amikor Stephen tüzetesebben megnézte a bazilikát, látta, hogy a magyar pap egy függőállványon libeg a kupola százötvenmé-

teres magasságában. Reverendáját derekára csavarta és úgy nézett ki, mint valami akrobata, aki háló nélkül mutatja be tudományát a trapézon. Ettől a pillanattól kezdve Stephen elismerte, hogy joggal vág föl a bazilikával kapcsolatos gondjaira.

Az asztal végén Alphonse Mirrebon, az epés kis francia ült, akit egyházjogi tudása a pápai fellebbviteli bíróság megfizethetetlen titkárává tett, de a társaságban szőrszálhasogató ember. Finomkodó aprólékossága éles ellentéte volt a mellette ülő tréfás kedvű keltának, Padraic Louge-nak. Louge mellett Carlos Mendoza y Tindaro, a komor spanyol foglalt helyet, aki a rítuskongregációnál teljesített szolgálatot.

Roberto Braggiotti, a hatalmas Konzisztoriális kongregáció segédtitkára vonzotta legjobban Stephent. Braggiotti régi római nemesi családból származott. Mivel a Szent Péter-bazilika és a Quirinál-palota között született, nem voltak olyan vágyai, hogy a társadalmi ranglétrán följebb jusson, mert eleve a legmagasabb társadalmi réteghez tartozott. Kétségtelenül ez a született római bizonyult a társaság legjobban tájékozott tagjának.

Amikor Stephen Quarenghihez és Roberto Braggiottihoz hasonlította magát, elismerte sokoldalúságukat, alapos tudásukat és magabiztosságukat. Elgondolkodott azon, hogy milyen titkos adományok tették Rómát az egész nyugati világ erkölcsi törvényhozójává?

Stephen őszintén keresett választ erre a kérdésre. Nem talált mindjárt kielégítő megoldást, de sokkal élesebb lett a kérdés, amikor személyes összetűzésbe került a hatalmas bíboros-államtitkárral, Pietro Giacobbival.

Az összetűzés a „Rendkívüli Egyházi Ügyek" kongregációjának egyik szokásos csütörtöki gyűlésén történt.

A kongregáció minden csütörtökön délelőtt tanácskozott a bíboros irodájában a Vatikáni Palota második emeletén. Stephen ezeken a megbeszéléseken nem szokott részt venni. Quarenghi időközönként felszólította, hogy tapasztalatszerzés miatt, mint megfigyelő ismerje meg a bizottság munkáját. Az összejövetel Glennon tanácskozásaira emlékeztette Stephent. Csak itt nem egy érsekségről, hanem az egész világról volt szó és nem az érseki tanácsosok, hanem tapasztalt, idős diplomaták tárgyaltak. Voltak azonban olyan részletek, amilyeneket Bostonban nem látott. Amikor Giacobbi magánlakosztályából jött és áthaladt a folyosón, kedvenc papagájának riká-

csoló hangját lehetett hallani: „Truffatore di carte" (csaló). Ez bizarr, de jellemző meghatározása volt a tanácskozásnak.

Giacobbi ezen a különös májusi reggelen a dolgozószobán át az íróasztala felé tartott és olyan volt, mint valami tapasztalt bikaviador, aki a megszokott viadalra készül. Hatalmas quattrocento íróasztalához ült és végignézett segítőtársain, akik többnyire lila reverendában, előtte félkörben ültek. Quarenghi és Quardiano a félkör végén, a kis íróasztal mögött ült, mint a kongregáció legtevékenyebb két tagja. Stephen, a zöldcsőrű, tapasztalatlan újonc, a második sor legvégén kapott helyet. A bíboros-államtitkár orra nyergére rakta a csontkeretes, csiszolt szemüvegét és minden bevezetés nélkül tárgyalni kezdte a mexikói ügyet.

Giacobbi Quarenghihez fordult.

– Kéznél van a mexikói ügyek mappája?

– Itt van, eminenciás uram.

Giacobbi úgy lapozta át az iratot, amint az orvos nézi át a kellemetlen, öreg beteg kórlapját.

– Hm... ott, ahol Cortez kitűzte a keresztet, mások tövestől kitépik. A dolog úgy áll...– és magyarázni kezdte a mexikói egyház nehéz helyzetét.

– A mexikói kormányhoz már több levelet intéztem ebben az ügyben – mondta Quarenghi –, de a mai napig nem kaptam választ.

– Ez az ő diplomáciájuk – dühöngött Giacobbi. – VII. Gergely hadjáratot indított volna ellenük. Nekünk csak erkölcsi fegyvereink vannak. Szerencsére az Egyházra még odafigyelnek az emberek. Minden lehetőséget kipróbált már, amivel Amerika közvéleményét magunk mellé lehet állítani?

– Az Egyesült Államok véleménye nem egységes.

– Hogyhogy nem egységes? – Giacobbi öklelésre készülő kos mozdulatával emelte föl a fejét, mintha tekintélyét féltené. – Hogyan lehetséges, hogy ilyen esetben megoszlik a közvélemény?

Quarenghi, a jólnevelt beosztott nem bocsátkozott harcba fölöttesével. Giacobbi tekintete végigmustrálta a két széksort és megakadt Stephenen.

– Talán amerikai munkatársunk meg tudja magyarázni honfitársai furcsa gondolkodását.

Stephen nem akart a Giacobbi és Glennon közti nézeteltérés örököse és ütközőpontja lenni. Beszélnie kellett, mert fölszólították

erre. Az egész kongregáció kíváncsian várta feleletét. Szerényen kezdte.

– Eminenciádnak tudnia kell, hogy nem ismerem a mexikói állapotokat. Az egyetlen, amit mondhatok, csupán az, hogy eminenciád figyelmébe ajánlom az amerikai közvélemény néhány adottságát.

Giacobbi mosolya Stephent arra bátorította, hogy beszéljen. A bíboros-államtitkár a világ többi részét úgy ismerhette, mint a tenyerét, de Amerikának erről a feléről Stephen többet tudhatott és ezt a tudását – természetesen óvatosan és udvariasan – továbbadhatta.

– Amint eminenciád is tudja, az Egyesült Államok lakossága túlnyomó többségben protestáns. Hazámban az állam és az Egyház hagyományosan és érezhetően el van választva egymástól. Az amerikai katolikusok nem tartanak igényt arra, hogy kormányuk elsőbbséget biztosítson nekik úgy, mint pl. Ausztriában. Ezeknek a tényeknek figyelembevételével politikailag helytelennek, sőt elhibázottnak tartanám, hogy a mexikói belügy miatt az amerikai közvéleményt fölrázzuk.

Giacobbi döfésre készen tartotta szarvait.

– Ez a meggondolt véleménye, monsignore Fermoyle, hogy az amerikai közvélemény a Szentszék óhaját, az erkölcsi és politikai nyomást illetően a Rio Grandétól délre történő események miatt nem helyeselné?

– Igen, ez a véleményem.

Giacobbi a tapasztalatlan diplomata-inasba döfte szavait.

– Akkor hogyan magyarázza meg az Egyesült Államok fegyveres támadását Mexikó ellen 1916-ban? Már megfeledkezett arról, monsignore, hogy amerikai hadihajók lőtték Veracruzt, amerikai tengerészek szálltak partra és Pershing tábornok elfoglalta Chihuahuát? Mivel tudja megmagyarázni ezeket az eseményeket?

Stephen érezte, hogy oldalbadöfték.

– Ez büntető hadjárat volt – dadogta. – Amerikai állampolgárok jogait sértették meg a mexikóiak.

Giacobbi mégegyszer beledöfött.

– Hallgasson ide, monsignore! Naivitásnak nincs helye ezeken a megbeszéléseken. Mi a tény? Az amerikai kapitalisták az olajukat féltették és ezért rábeszélték a tizennégypontos idealista elnöküket, Wilsont, hogy avatkozzék be a mexikói belügyekbe. Nem ítélkezem fölötte. Csupán iránymutató előzményként említem meg. Ha Ameri-

ka 1916-ban felhördült az olaj miatt, akkor nem kellene egy kicsit morognia Isten kedvéért?

Giacobbi nem kínozta tovább ezt a zöldcsőrűt, hanem nevelni akarta.

– Figyelmeztetőül mondom, monsignore Fermoyle: nem akarom kiölni hazafias lelkesedését, amerikai gondolkozását. Csupán arra kérem, máskor legyen körültekintőbb.

Giacobbi befejezte a fejmosást és áttért Peru, Írország, Brit-Guayana és Spanyolország ügyeire. Stephen lángoló arccal hallgatta végig a tanácskozást. Senki sem szólt hozzá, amikor elhagyta a termet, bár Quarenghi részvéttel nézett utána. Szerencsétlennek érezte magát és nyomorúságosan támolygott fel a harmadik emeletre. Ott leroskadt gyöngyházbetétes íróasztalához.

A személyes megalázáson túl egész sereg kérdés merült fel benne, s egyet megtanult az esetből. Nem volt eléggé tájékozott és hiányzott a fölkészültség, hogy az államtitkárság munkatársa legyen. Giacobbival történt összetűzése világosan megmutatta, hogy sem a Vatikánnak, sem hazájának nem használhat, amíg alaposabb tudásra nem tesz szert. Nekilátott a rendszeres tanulásnak. Olvasta a diplomácia történetét, s különös gonddal tanulmányozta a Vatikánnak az idegen hatalmakkal kötött konkordátumait. Látta, hogy milyen türelmesen és eredményesen küzdött a Szentszék a tizenkilencedik század folyamán a túlkapások ellen, amelyek Bismarck kultúrharcában, Bécs „los von Rom" és Párizs gallikán mozgalmában mutatkoztak meg. Csodálkozott azon a szívósságon, amivel Róma állandóan figyelmeztette az államokat és népeket, hogy az embernek lelke is van, nemcsak teste. Amikor látta, hogy Szent Péter láncai az egész világot átfonják és a láncszemek a szörnyű viharok ellenére sem engednek, ezt csak úgy tudta megérteni, ha elfogadta, hogy ennek a láncnak a szilárdságát a fémen kívül isteni erő biztosítja.

A modern katolicizmus vezéregyéniségének kijelentése egyre inkább meggyőződésévé vált. XIII. Leó a világ népeihez intézett körlevelében ezt írta: „Isten akarata, hogy egymástól megkülönböztessük a vallási és polgári hatalmat."

Stephen az állandó tanulással és töprengéssel azon fáradozott, hogy reális összhangot teremtsen Róma és hazája iránt érzett megbecsülésében és ragaszkodásában. Közben napról napra bölcsebb és alázatosabb lett. Reggelenként a Szent Márta-templomban misézett,

azután késő délutánig íróasztalánál dolgozott. Felüdülésül a Tiberis partján sétált, vagy a Camera di Diplomazia udvarán kézilabdázott. Vacsora után elszívott egy-egy cigarettát és Roberto Braggiottival beszélgetett. Stephen minél jobban ismerte, annál inkább megszerette. A római naplementében legkedvesebb témájukról, a hivatásukról beszélgettek. Utána Stephen szobájába ment és késő éjszakáig tanult. Éjfél körül elmondta a kompletóriumot, végül önmagáért és szeretteiért ágya előtt térdelve imádkozott.

Kifelé pontosan meghatározottnak mutatkozott, befelé azonban szinte korlátlan lehetőségeket rejtegetett Stephen szabályos, szinte egyhangú munkaköre. Napjai mindaddig ilyen egyhangúan teltek, amíg Roberto Braggiotti egy este arra nem kérte, hogy kísérje el a Palazzo Lontanába.

II.

Braggiotti már régebben biztatgatta Stephent, hogy járjon társaságba.

– Ha ügyes vatikáni diplomata akar lenni – mondta Roberto –, akkor otthonosan kell mozognia a római társaságban, a legjobb családoknál kell mutatkoznia. Ismerjen mindenkit, halljon meg mindent, még a legostobább pletykákat is, de nem szabad semmit sem mondani.

A tanács nagyon okosnak és józannak látszott, ezért Roberto vezetésével a legelső római családokban szívesen látott vendég lett. Barátja személyes varázsa és családi kapcsolatai lehetővé tették, hogy megismerje a „feketék" társaságának különös világát.

A „feketék" társasága, vagy a „Neri" a legősibb római családokból tevődött össze, és a pápa leghűségesebb támasza volt. Az Egyházi Állam elfoglalása elleni tiltakozásul a „feketék" minden kapcsolatot megszakítottak a Savoyai Házzal. Szülővárosukban úgy éltek, mint a hűséges udvaroncok, akik urukat a számkivetésbe is követik. Politikailag és társadalmilag élesen elkülönültek. A férfiak nem vettek részt az olasz állam kormányzásában, a nők pedig lemondtak a „fehérek" Quirinal-palotában rendezett ünnepségeiről. Hogy szűkreszabott lehetőségeik között kárpótolást találjanak, mesterkélt, külön világot teremtettek maguk körül. A társas érintkezést művé-

szetté alakították. Ez talán olyan idejétmúlt volt, mint a sólyomvadászat, de ennek ellenére mégis csak művészet volt, amint Stephen is elismerte.

Eleinte értelmetlennek találta, és csak lassan sikerült kibogoznia az összefüggéseket. Ekkor megértette a gondosan kidolgozott szabályokat. A „fekete társaság" palotáiban például mindig készenlétben tartották a tróntermet. Úgy gondolták, hogy a Szentatya bármelyik pillanatban elhagyhatja a Vatikánt és látogatásával megtisztelheti hű és ragaszkodó alattvalóit. (Ha külön tróntermük nem volt, legalább egy díszes, gobelines karosszéket tartottak fönn számára.) Stephen nagyrabecsülte ezeknek a jelképeknek a mélyén meghúzódó rendíthetetlen hitet, de számtalan kicsinyesség bosszantotta. Például feltűnt neki, hogy egyes családokban az idősebb férfiak kesztyűt viseltek, de csak a bal kezükön, míg más családban mindkét kezüket kesztyű fedte, de a jobb kéz hüvelykujja fedetlen marad.

– Mi ennek a kesztyűhistóriának a magyarázata? – kérdezte Robertótól.

– Két elmélet is van rá – magyarázta Braggiotti. – A kesztyű eredetileg a nemesség kiváltsága volt. Látott már kesztyűs földművest? A hagyomány szerint a kesztyű a magasabb társadalmi rang másik jelképével, a karddal van kapcsolatban. Egyesek szerint a jobb kéznek szabadnak kellett lennie, hogy minél gyorsabban ránthasson kardot szeretett uralkodója érdekében. Mások szerint azért kellett a jobbkéznek szabadon maradnia, hogy azonnal kezet lehessen fogni a kezet nyújtó házigazdával, mert minden késedelem sértésnek számított.

– Értem, de mit jelent a szabadon maradt hüvelykujj?

Braggiotti egy kissé fölényesen magyarázta.

– Minden társaságban van megkülönböztetés az érintkezésben. A hétszázéves Odescalchi családtól, melynek ősei a germán útonállóktól védelmezték a pápákat, nem lehet megkívánni, hogy a későbbi nemeseknek egész kezüket nyújtsák kézfogásra. Olyan valaki, aki csak a tizenhetedik századból jön – s ezek közé tartozik ön is, kedves amerikai barátom –, boldog lehet, ha kezet nyújtanak neki egy ujjal.

– Ennyire komolyan veszik ezt?

– Már csak néhány fanatikus öreg akad. Különben is a feketék és fehérek közötti ellentét maholnap végetér. Addig nem tűnik el teljesen, amíg a római kérdés, a pápa világi hatalmának a kérdése

valahogyan meg nem oldódik. Addig azt tanácsolom, hogy tegye félre az Újvilágból hozott fogalmakat és szokásokat.

Stephen szóról-szóra megtartotta pártfogója tanácsait. Húsvét után Braggiotti egyházi felettesei engedélyével Stephent magával vitte a családi összejövetelekre. Ódon paloták kapui tárultak föl, amikor az elegáns Roberto amerikai barátjával megjelent. Ez a nem lekicsinylendő társadalmi kiképzés párhuzamosan haladt a diplomáciai tanulmányokkal. Éles fülekkel figyelte a találgatásokat, az egyházi jóslatokat, amelyek a feketék szalonjaiban elhangzottak. Hallotta, hogy a francia royalisták katolikus királyt szeretnének. Azonban pletyka volt az egész éppúgy, mint az, hogy Vilma királynőt kartauzi szerzetes készíti elő az áttérésre. Stephen józan ítélőképességgel rendelkezett és nem ült fel minden mendemondának. Tapintatosan tartózkodott minden nyilatkozattól és állásfoglalástól, így a régi diplomáciai hagyományokhoz ragaszkodott, ami minden diplomatára kötelező.

Megfigyelte, hogy Braggiotti, meg az egyházkormányzat más tagjai hogyan hallgattak és megcsodálta a bíborosok művészetét a szalonokban, amikor rejtélyes mosollyal egy-egy vatikáni pletykát egyszerre helyeseltek és cáfoltak.

Természetesen nők is voltak a társaságban. A „Neri" nemesi címet viselő hölgytagjai élénk kapcsolatban álltak a vatikáni követek feleségeivel és lányaival. Zenészeket is hívtak a vendégek szórakoztatására. Mivel a rómaiak szeretik az éneket, Stephen ezen a tavaszon nagyon sok belcanto áriát hallott. Csodálkozott azon, hogy nem minden olasz nő barna, hanem vannak közöttük szőkék is, akiknek haja valósággal aranylott. Mindig próbatétel volt Stephen számára, ha mélyen dekoltált szépség mellett kellett ülnie. Robertónak egyszer meg is említette. Ő józanul és elgondolkoztató módon válaszolt.

– Gyötri az ilyesmi? Tudja, kedves barátom, a római papság előnye az ellenálló-képesség, amit előbb-utóbb megszerez a malária-val és a szép nőkkel szemben.

Stephen különösen jól érezte magát a XVII. századi barokk épületben, a Corsón álló Palazzo Lontanában. Pohosan kiugró, vöröses-sárgás kőből készült homlokzata olyan volt, mintha „magán-Kolosszeum" lett volna. A palotába oldalajtón lehetett bejutni. Ott fallal kerített világítóudvar volt. Modern felvonó vitte az embert az emeletre a piano nobile-hoz. Fent egész sereg rideg dísztermen kellett keresztülmenni. Ezek mindegyike múzeumhoz hasonlított, telis tele

szebbnél szebb képekkel, szőnyegekkel, dísztárgyakkal. Így jutott az ember a melegebbnek ható hatalmas terembe, Lontana hercegnő szalonjába. Loretta Kenney, a számfeletti pápai kamarás, Lontana herceg felesége az Ohio állambeli Steubenville-ből származott. Több millió dollárt hozott a házhoz. Vörös haja volt, ami még negyvenéves korában se fakult meg és pompásan értett ahhoz, hogy kozmopolita társaságot gyűjtsön maga köré. A szó szoros értelmében több nyelvű volt a hercegnő. Francia-angol-olasz-német udvartartásának társalgását remekül a kezében tartotta, mert nem akart senkit kihagyni. Egy kevésbé csinos és kellemes háziasszonynak az ilyen igyekezete balul ütött volna ki.

Mivel Stephen szeretett Lontana hercegnővel beszélgetni, örömmel fogadott el egy május esti meghívást. Ez a szezon legutolsó összejövetelének ígérkezett, mert a nyári forróság elől Rómából mindenki a tengerpartra, vagy a hegyekbe menekült. A hosszúkás, aranykazettás tetejű terem – amit a tükrök még hosszabbnak mutattak – már zsúfolásig megtelt vendégekkel, amikor Stephen és Roberto beléptek. A „feketék" minden számottevő személyisége megjelent: rendjelekkel, kitüntetésekkel díszített egyenruhás követek, violaszínű reverendás prelátusok. A „feketék" hölgytagjai kellően felékszerezve pompáztak. Lontana hercegnő vörös hajában hold alakú gyémánt villogott. Amikor meglátta a belépő két fiatal papot, kitárta kezeit és rendkívül szívélyesen üdvözölte a vendégeket. Stephenhez ohiói dialektusban beszélt.

– Igazán kedvesek, hogy mindketten eljöttek. – Hangját bizalmasan suttogóra fogta. – Ma este itt van a „pezzo grosso" is, a társaság fénypontja – Amerikában így mondanák „the main event" – Merry del Val bíboros. Tisztelegjenek nála, és utána szabadon hódíthatják a társaság hölgytagjait. – Fogadta a bajor követ hódoló kézcsókját, majd Stephenhez fordult. – Semmi körülmények között el ne menjenek a vacsora előtt. Langusztát hozattunk Marseille-ből, 1911-es bor lesz, a híres „Hochheimerschloss" és a „Scala" mezzoszopránja, Signora Piombino énekel. – A sokrétű és csábító figyelmeztetés után a hercegnő az osztrák követet, von Huntzschein grófot és a monoklis imádóját, lord Chatscombe-ot üdvözölte. Roberto könyökével figyelmeztette barátját.

– Óvatos legyen a borral, mert hamarosan duplán lát tőle – súgta, majd mosolyogva elvegyült a társaságba.

Braggiotti figyelmeztetése nem volt hiábavaló. Már a bor nélkül is megszédült Stephen, amikor a sok meztelen vállat és kart meglátta. Nem volt álszent, sem túlérzékeny, mégis azon törte a fejét, hogy okos dolog volt-e idejönni, ebbe a színesen pompázó forgatagba, hogy Roberto hidegvérével versenyezzen.

Elhatározta, hogy ez lesz utolsó társasági szereplése és a sárga díványon ülő Merry del Val bíboroshoz lépett, aki egy kisebb körrel beszélgetett. A körülötte állók feszülten figyelték a bíboros történetét. Stephen is megállt a kör szélén és úgy hallgatta az anglikán és metodista pap esetét, akik a pályaudvaron találkoztak. „Nem kell úgy sietni – mondta az anglikán –, az órám azt mutatja, hogy még van idő." Akkor érkeztek a pályaudvarra, amikor a vonat elindult. „Milyen bosszantó – mondta az anglikán –, elsősorban azért, mert úgy hittem az órámnak." „Ó! – válaszolt a metodista. – Mit használ a hit cselekedetek nélkül?"

Stephen is velük nevetett az ártatlan teológiai viccen. A bíboros éles füle azonnal észrevette az ismerős hangot, s körülnézett. Amikor fölismerte Stephent, kedvesen intett neki, s mintegy kihívásként rákezdett egy horatiusi ódára. Zengett a régi sor, amikor kellemes bariton hangján mondta:

„Integer vitae scelerisque purus..."

Stephen nem tudott ellenállni a kihívó csábításnak és folytatta:

„Non eget Mauris iaculis neque arcu."

Néhányan kíváncsian nézték azt az embert, aki Merry del Vallal föl meri venni a versenyt. A csel sikerült és mindenki ismerte a bíborosnak ezt a gyengéjét.

– Tovább, tovább – biztatta őket Lontana hercegnő.

– Tegyük próbára őket! – mondták mások. Merry del Val mosolygott az izgalmon.

– Szükségtelen monsignore Fermoyle Horatius-ismeretét kipróbálni. Azt ajánlom, hogy eredetibb módon játsszunk. Ne próbáljuk meg a latin költő versét olyan nyelven mondani, ami egyikünknek se anyanyelve? Például franciául.

A hölgyek elragadtatva sikoltottak föl. Latinul nem tudtak, de a franciát megértették. A két versenyző között szabad teret biztosítottak. A küzdőtér egyik végén ült Merry del Val, aki élvezte a körülötte nyüzsgő tömeget, a másik végén Stephen állt.

– Folytassuk talán az „Integer vitae" ódát? – kérdezte a bíboros.

– Véletlenül ismerem, eminenciás uram.

Míg a bíboros a versengés kezdete előtt nyelvével kissé megnedvesítette szája szélét, Lontana hercegnő is fölkészült, hogy soknyelvűségét a körülötte lévő szűkebb társaság számára gyümölcsöztesse. Pillanatnyilag Lord Chatscombe-ot és Rumboldt bárót tüntette ki figyelmével. Bármi lesz is, ez a két úr saját anyanyelvén hallja majd az ohiói Steubenville-ből származó hercegnő szabad fordításában a régi római verseit. Merry del Val elkezdte:

„L'honnete homme, tout pur, sans crime..."

A hercegnő legyezője mögül súgta két szomszédjának „Der Mann des reinen Sinnes... The honest pure-souled man..." (A bűntelen, ártatlan férfi)

A lírai párbajt néhány új vendég érkezése szakította félbe. Nem mindennapi élményt szimatolva kerestek helyet a körben. A bíboros mosolygó hidegvérrel várt, amíg az újonnan érkezettek elhelyezkedtek. Stephen pedig ebben a kis szünetben végignézett a jobbról balról álló sorfalon. Olyan közel voltak hozzá, hogy legyezőjükkel, vagy kinyújtott kezükkel megérinthették volna. A ruhák, frizurák és arcok közül csak egyetlen egy arcot jegyzett meg, Ghislana Falerni feledhetetlen arcát.

Már több, mint hét éve csupán gondolatai idézték föl néha-néha Contessa Falerni arcát. Fizikai rémület fogta el, amikor a valóság és a vers találkozó igazságára rádöbbent. A bíboros folytatta:

„Sans armes je rencontrai un loup..."

Lontana hercegnő újból fordított: „Wehrlos traf ich einen Wölfin,... Unarmed, I met a wolf" (fegyvertelenül találkoztam egy farkassal...) A hosszabbra húzódó szünetben hallani lehetett Lontana hercegnőt, amint Merry del Val szavait fordította: „She was an enormeus creature..."

Stephen végül összeszedte magát s valahogy összehozta az óda végét, de nem úgy, amint azt Horatius megírta. Miként sikerült, maga sem tudta volna megmondani. Amikor a szellemi párbaj véget ért, fölcsattant a taps.

– Nagyon érdekes – mondta lord Chatscombe –, így még Cambridge-ben sem hallottam.

– Komoly teljesítmény – ismerte el Braggiotti –, de hogy még nehezebb legyen, rímekbe kellett volna foglalniok.

Néhány percig gratuláló csoport forgolódott Stephen körül, de

utána elszéledtek, mert Signora Piombino készült az énekhez. Stephen, abban a reményben nézett körül, hátha meglátja a teremben Ghislana Falernit.

– Itt vagyok – intett a fejével egy közeli kerevetről a contessa.

Stephen hozzá lépett és bátrabbnak mutatkozott, mint amilyen valójában volt.

– Honnan tudta, hogy keresem?

Ghislana Falerni kezét annak a nőnek a magabiztos nyugalmával nyújtotta kézcsókra, mint aki tudja, hogy az ilyen kérdésre nem kell válaszolni. Elefántcsontszínű válla, arányos karja, könyökig kesztyűs keze olyan szép volt, hogy még egy márványszobor is megirigyelhette volna. „Metaneira, görög, ötödik század" villant át Stephen agyán, amikor a „fekete társaság" szabályaival ellentétben kissé hosszabban szorított vele kezet.

A magasrangú egyházi méltóságok társaságához szokott Ghislana könnyeden, de távolságtartóan viselkedett. Helyet mutatott maga mellett.

– Bámulatos rögtönzés volt, monsignore. Szókészsége és ruhájának színe alaposan megváltozott, amióta utoljára láttam.

Stephen nem akart túl merész lenni, amikor megjegyezte.

– Az öné is, mert akkor zöld ruhában volt.

A sötét szempillák alig észrevehető remegése árulkodott csak arról, hogy jól esik a valószínűtlennek tűnő bók, hogy Stephen még ilyen apróságra is emlékszik.

– Igen, régen volt. – Hangját olyasféle sajnálkozás fátyolozta, amihez Stephennek vagy önmagának nem volt semmi köze. Valami személytelen szomorúság, amit a tájképfestő akkor érez, amikor a napsütötte táj árnyékossá válik.

Signora Piombino műsorát német dalokkal kezdte. Stephen Ghislana Falerni mellett ülve úgy érezte, hogy valami varázslat keríti hatalmába. Egyetlen szó sem volt szükséges a kettejük közötti különös vonzódáshoz. Az énekesnő műsorát Schumann „Wiegmund"-jának szenvedélyes előadásával fejezte be. A zene utáni csönd olyan tökéletes volt, hogy Stephen nem merte megtörni. A contessa szava hozta vissza őt a valóságba.

– Unokabátyám, Roberto mondta, hogy a vatikáni államtitkárságon van.

– Roberto az unokabátyja?

– Édesanyám és az ő anyja testvérek. Együtt gyerekeskedtünk.

Stephen látta, hogy Braggiotti a terem másik végén egy magas kályhának támaszkodik. Hullámos haja és profilja egy kámeára emlékeztetett. Kezében terrakotta szobrocska volt és úgy látszott, annak eredetéről beszélt egy hölggyel. Stephen számára talány volt ez a könnyedség, ahogy Roberto a hölgytársaságban mozgott. Természeténél fogva érzéketlen, vagy a hosszú gyakorlat után lett azzá?

– Unokabátyja eleven gyerek lehetett.

– Un demonio... Rafael valamelyik képéről. Elegáns, és ráadásul szellemes. Mi mindent nem játszottunk? Mindig az utolsó pillanatban menekültünk meg, rendszerint valami drámai megoldással fejeztük be a mókát.

– Például? Eszébe jut valami?

– A labirintus. Ilyen, vagy olyan formában mindig ezt játszottuk.

– Gondolom, ön mindig a fogoly leányt játszotta. Hogyan is hívták a legelsőt, aki megmentőjének selyemkötelet adott?

– Ariadne. Roberto nem engedte meg soha, hogy más játssza ezt a szerepet. A kert volt a labirintus és nekem a körtefa alatt kellett ülnöm. Sok bolyongás után, amikor néhány mellékszereplővel már megküzdött – ragaszkodott hozzá, hogy halottnak tettessék magukat és mozdulatlanok maradjanak –, fölgöngyölítette a fonalat és megtalált a körte alatt.

– És mit tett, amikor megtalálta?

A contessa ragyogó szemmel nézett Stephenre, s úgy válaszolt.

– Mit tesz minden megmentő és hős? A régi mondák nem tűrnek eredeti megoldást, monsignore!

Stephen úgy érezte magát, mint aki valami álomból ébred, és a valóság szebb, mint az álom. Ghislana Falerni is százszor szebb volt a valóságban, mint a képzeletben. Bár valami méltóság vette körül, mégsem volt elérhetetlen, távoli csillag. Stephen majdnem meglepődött, hogy leszáll a „trónról", amire ő helyezte.

Közben valami hibát keresett a nőn, aki olyan természetesen és elfogulatlanul ült mellette. Úgy gondolta, hogy a szépséghiba, vagy valami más majd eloszlatja a varázst. De hiába kutatott szinte kétségbeesve ilyesmi után, nem talált semmit. A nappali fénynél észrevehette volna, hogy fölötte sem járt el nyomtalanul az idő, de ebben a világításban ezt nem lehetett látni. Az asztalnál élvezettel fogyasztotta a majonézes homárt és kortyolgatta a fehér bort. Ter-

mészetes örömmel evett, mint aki tudja, hogy az evés, ivás az élet természetes örömeihez tartozik. Nem fárasztotta el az éjszakázás sem. Nem keltette azt a benyomást, hogy máshová szeretne menni, vagy Stephenen kívül más társaságát igényelné. Két órán keresztül kritikus szemmel vizsgálgatta Stephen, hogy találjon benne, vagy rajta valami kiábrándítót, de különös módon semmit sem talált.

Hazafelé Roberto csak úgy mellékesen megkérdezte.

– Láttam, hogy unokahúgommal, Ghislanával beszélgetett. Mi a véleménye róla?

Stephen véleményt akart mondani, de nem tudott.

– Mit is mondhatnék? Jókedvű, de mégis van benne valami szomorúság. – Nem értett a nők jellemzéséhez és ezért hasonlatokhoz nyúlt. – Olyan, mint valami fájdalommal átitatott táj. Misztikus titok.

– Gót misztika vagy görög?

– Görög. Nem a középkori szines ablak homálya veszi körül.

– Nem hasonlít Cereshez?

– Ezt nem merném állítani, de ókori mondák fénye sugárzik belőle. Azután amit régi közös játékukról, a labirintusról beszélt, úgy tűnik, hogy a labirintus-titok megtestesülése.

– Olyan alvó szépség, ami a könyvekben van – hagyta helyben Roberto –, de mégsem az. Nagyszerű húg, aki miatt sok játék-gyilkosságot követtem el gyerekkoromban. Még senkinek sem mutatta meg érzelmeit, még mindig vár arra a valakire, aki méltó lesz hozzá, hogy őszintén és nyíltan, minden allegória nélkül fejezzem ki magamat.

– Mi van a férjével?

– Finom, előkelő ember volt, de sokkal öregebb, mint Ghislana. Piavénál esett el Olaszország legnehezebb napjaiban.

– Hogyhogy nem ment férjhez azóta?

Braggiotti úgy érezte, hogy az olasz fiatalembereket is meg kell védenie, akik közül nem egy méltó párja lehetne unokahúgának.

– Ghislana nem mindennapi egyéniség. Érzelmeiben nagyon sajátos, társadalmi helyzetében nagyon öntudatos. – Roberto kíváncsian kérdezte.

– Nem találta túl harciasnak?

– Nem.

– Egyes férfiak Júnóval szemben elveszítik bátorságukat. Már a

„bête énorme" – amint Horatius versében mondták – látása is félelemmel tölti el őket.

– Ezt el tudom képzelni.

– Még más is van a dologban – mondta Roberto. – Meg kell gondolni azt is, hogy Ghislana eddig csak egy férfitípust, a Neritípust ismerte. Ilyenhez ment feleségül. Nem azt mondom ezzel, hogy a „fekete" társaság férfiai kevesebbet érnek, mint mások, de ez a társaság sok tagja olyan szoros rokoni kapcsolatban van egymással, hogy a házasság közöttük néha erősen helyteleníthető. Ghislanának valaki idegen kellene. – Fejtegetései során visszatért a kiinduló pontra. – De valószínűtlennek látszik, hogy egy kívülálló idegen férfi jöjjön, akiben megvannak Ghislana föltételei: életerő, gazdag érzelemvilág, társadalmi állás és kulturális, szellemi kiválóság.

– Ez valóban nem egyszerű.

Stephen azon az éjszakán ellentétes érzelmekkel feküdt le. Örült annak, hogy Ghislana Falerni nem ment férjhez, mert társadalmi helyzete megóvta. Egyszerűen nem akarta, hogy valaki fölébressze az „alvó szépséget". És az egészben az volt a legérdekesebb, hogy még elalvás előtt elhatározta, hogy soha többé nem találkozik ezzel az asszonnyal.

*

Ezen a nyáron Rómában nagy hőség volt. Júniustól augusztusig Stephen irodájának ablakában a hőmérő minden délben 36 fokot mutatott, s csak ekkor kezdett igazán emelkedni. Végül meg se nézte a hőmérőt és csak izzadtságtól nyirkos ruháiról állapította meg a hőmérsékletet.

A hőség politikai feszültséggel esett egybe. Augusztusban általános sztrájk bénította meg az egész országot. A mezőgazdaságban, vasútnál, gyárakban, öntödékben, mindenütt megtagadták a munkát és kijelentették, hogy nem hajlandók napi hét líráért a munka állítólagos áldását élvezni. Az északi városokban fejetlenség és zavargás uralkodott. Az egész nép félelem és remény között ingadozva várta, hogy valami történjen.

Stephen az olasz politikai élet arénájának porától és eseményeitől kiábrándulva elfordult, hogy az elmélkedésben keressen biztonságot. A Palazzo Lontanában töltött estély után szíve Ghislana Falerni képével volt tele. A forró délutánokon ennek a görög szépségű,

elefántcsontszín bőrű asszonynak az arca lebegett előtte. Az a néhány egyszerű, előkelően tartózkodó mozdulat, amit akkor olyan kellemesnek talált, most meggyötörte, amint képzeletében feltűnt az üdvözlésre emelt kéz, egy tekintet, a testtartás. Kínlódott, hogy nem tud megszabadulni az állandóan ismétlődő képektől.

Minden akkor mondott szó ott csengett a fülében. A jelentéktelen és közömbös szavak a képzelet játéka által jelentést kaptak. Képzelete meghitt, bizalmas beszélgetéssé alakította át és a kívánság fonalát addig gombolyította, míg Ghislana Falerni mellett ott ült a pázsiton a virágzó körtefa alatt.

„A régi mondák nem tűrnek eredeti megoldást, monsignore." Stephen szeretett volna megszabadulni a képzeletnek ettől a rabságától. Mindeddig sikerült belső egyensúlyát józan módon megőrizni. Majdnem olyan fegyelmezett volt, hogy azt gondolta, természetes erővel is le tudja győzni a vágyakat és kívánságokat. És ha ez nem megy csupán természetes erővel, akkor még rendelkezésére áll az imádság, amivel kieszközölheti a természetfölötti segítséget, amit Isten nem tagad meg az alázatosan kérőtől. Harminchárom éves koráig Stephen érzelemvilága soha nem volt viharos. Most ezen a próbán is át kellett esnie.

Önmagának sem merte bevallani, hogy szerelmes Ghislana Falernibe. A vallomás elől mégse tudott kibújni, mert annyira tele volt a szíve és lelke az asszonnyal. Hogyan lehetséges, hogy ilyen nagy hatással van rám ez a nő? – tette fel önmagában a kérdést. Már hét évvel ezelőtt is nyugtalanná tett, amikor megláttam. És ez most elemi erővel megismétlődik. Mi az oka ennek?

Ostorcsapáshoz hasonló gondolatok támadtak benne. „Ghislana Falerni tiszta tökéletességben mutatta meg, hogy lehetséges a földi boldogság, amit mindig tagadtál és amiről álmodozni sem mertél. Most itt van, mint valami királynő." Szégyenpír öntötte el, amikor arra gondolt, hogy egyetlen beszélgetés után Ghislana Falerni a szíve legmélyén lévő szentélybe bejutott, ami a pap életében Istennek van fönntartva. El kell küldenie onnan, mielőtt még Isten helyét elfoglalhatná.

Stephen a fölszenteléskor örök tisztaságot fogadott. Most fogadalma értelmében elhatározta, hogy véglegesen leszámol érzelmeivel. Minden idegesség és hisztéria nélkül rendszeres, szigorú önmegtagadásokat végzett úgy, mint a súlyos betegségből lábadozó beteg, aki

szigorúan megtartja az előírt diétát. Böjtölt, nem evett húst és többet imádkozott, mint azelőtt. Nem csupán a breviáriumot végezte nagyon buzgón, nemcsak a misézésre fordított különösebb gondot és figyelmet, hanem különféle imádságokban, elsősorban a lorettói litániában keresett erőt és vigasztalást. Kérte a Szűzanyát, hogy terjessze kérését Isten trónja elé és eszközölje ki számára a hűséget és tisztaságot.

Szeplőtelen Szent Szűz, könyörögj értem!
Tisztaságos Anya, könyörögj értem!
Bölcsességnek széke, könyörögj értem!
Nagyhatalmú Szent Szűz, könyörögj értem!
Tisztaságos Anya, könyörögj értem!
Irgalmas Szűz, könyörögj értem!
Titkos értelmű rózsa, könyörögj értem!
Elefántcsont torony, könyörögj értem!
Mária, aranyház, könyörögj értem!
Mennyország ajtaja, könyörögj értem!
Bűnösök menedéke, könyörögj értem!
Szomorúak vigasztalója, könyörögj értem!

A keresztút egyes állomásainál arra gondolt, hogy mennyi szenvedést, milyen engesztelő áldozatot vállalt magára Jézus a gyarló, bűnös emberek megváltásáért.

Stephen megkérte Quarenghit, hogy több munkát adjon neki és vállalkozott arra, hogy a szabadságon lévő Quardiano munkáját is ellátja. Az augusztusi forróságban egész Róma kínlódott és szenvedett, Stephen önmegtagadásaival csak tovább fokozta ezt a kínlódást. Lassanként elmosódott benne Ghislana Falerni képe és szürkévé kopott a hangja. Érzelmeinek vad vihara szépen lecsillapodott és szívének szentélyében csak Isten szeretete maradt.

III.

Stephen fizikailag már teljesen kimerült, amikor szeptember első napjaiban kirándulásra hívta Braggiotti a Szabin hegyekbe.

– Tivoliban már érik a szőlő, most szüretelnek. A hegygerincen

megyünk végig, citromfák alatt pihenünk, hallgatjuk a hegyi patakok csobogását és jéghideg tó vizében fürdünk. Mit szól hozzá? – kérdezte Roberto.

–Csodálatos. Quardiano már visszajött, átveheti a munkámat. Holnap indulhatunk.

Csak néhány zoknit, fehérneműt vitt magával Stephen a vitorlavászon hátizsákban. Egy trikót vásárolt, sóvár szemekkel nézegetett egy dupla talpú turistacipőt, de attól tartott, hátha tönkremegy a kiránduláson, s ezért inkább régi félcipője mellett kötött ki. Roberto divatos, vadonatúj angol sportcipőben jelent meg, tweed térdnadrágja volt és tiroli kalap, megfelelő tollal. Hogy mielőbb elhagyhassák Rómát, a Porta San Lorenzónál vonatra ültek és Bagniban, a várostól tizenöt kilométerre szálltak ki.

Braggiotti óriási léptekkel esztelen iramba kezdett. Alig lehetett visszatartani.

– Lassabban, kegyelmed! Van időnk! – mondta Stephen. – Kirándulunk és nem akadályversenyen vagyunk.

– Még ma este el kell jutnunk a hegyekbe. Vicovaróban van egy vendéglő a patak fölötti sziklán.

– Holnap is ott lesz. – Stephen egyéni módon akarta Robertót a normális tempóra bírni. – Az első nap lassan járj, a másodikon se ugrálj, előbb-utóbb célhoz érsz, s lábadon se lesz törés!

– Teknősbéka szíve van – dünnyögött Roberto –, míg én – büszkén mutatott kalaptollára – büszke római sas vagyok.

Azon a napon nyolc mérföldet tettek meg. Tivoliban a „Chalet des Cascades"-ban aludtak és másnap reggel kiadós reggeli után keltek útra. Egy kissé északra fordultak a szőlőkkel beültetett vidéken. A levegő bíborszínű párával volt tele. Alig húsz kilométernyire Rómától olyan falvakra akadtak, melyek Caesar ideje óta semmit sem változtak. A földeken és a szőlőkben olajbogyót, szőlőt, kukoricát szedtek vesszőkosarakba a falusiak. Egy-egy fakerekű szamaras kordéval is találkoztak. Minden nagyon festőien, ugyanakkor nyomorúságosan hatott.

Délben egy kis álmos fogadóban ebédeltek. Bablevest ettek és asciuttót, száraz falusi bort ittak utána. Majd megmosakodtak a közeli patakban és szundítottak egyet a szomszédos fenyőerdőben. Stephen kimerültsége és Roberto idegessége szűnőfélben volt. Most már ő is beleegyezett a nyugodt tempóba és bal sarkával óvatosab-

ban lépkedett, mert az elegáns angol sportcipő feltörte. Pihenés, meg gyaloglás után az esti alkonyatban érkeztek Vicovaróba. Megtalálták a vendéglőt, úgy, amint Roberto mondta, ott állt a patak fölötti sziklán. Vacsora, egy kis bor, cigaretta a teraszon. Sokkal fáradtabbak voltak, mintsemhogy társalogni lett volna kedvük. Hamarosan elnyomta őket az álom.

Másnap a reggelinél megkérdezte Stephen.

– Honnan ismeri ilyen jól ezt a vidéket?

– Családunknak volt egy kis birtoka Civitella mellett, innen tíz kilométernyire. Több nyarat töltöttem itt gyerekkoromban.

– Akkor bizonyára tudja azt is, hogy Horatiusznak is itt volt valahol a birtoka.

– A szabin tanya? Gyakran voltunk ott uzsonnán. Ó, „fons Bandusiae"! Nemcsak maga tud ódákat idézni, Fermoyle. No, de komolyan mondja el, hogy mi a titka Horatius-ismeretének? Hogyan lehetséges az, hogy barbár létére is szereti a római lírikust?

– Ez nem mai történet. Szívesen elmondom, csak addig legyen türelemmel, amíg ismét útrakelünk.

A vendéglőstől egy üveg bort, kenyeret, sajtot vettek és Monte Gennaro felé, északnak vették útjukat. Tagjaik merevségét erőltetett menettel űzték el, majd nyugodtabb, kényelmesebb tempóban haladtak tovább. Az út állandóan emelkedett. A magasban tisztább volt a levegő, kitisztultak a gondolatok is. Braggiotti féktelenül jókedvű volt. Még vidám játékra, szellemi és fizikai párviadalra is vállalkozott.

– A mai vacsorában fogadok, hogy Amerika történetét egy perc alatt és futva elmondom.

Stephen gúnyolódott.

– Az elemiben csináltunk ilyesmit. Kissé nehezebbet mondjon.

– Szóval változatosságot kíván? Na jó, megpróbálom visszafelé!

– Mit? A történetet, vagy a futást?

Braggiotti kissé gondolkodva válaszolt.

– Mindkettőt.

– Állom a fogadást. Talán kezdje el Warren G. Harding megválasztásával, elemezze Lincoln védelmi elképzeléseit és nyilatkozzék James K. Polk mexikói politikájáról.

– Hazájáról csak egyetlen mondatot szólok – mondta Roberto. – Amerikát olasz ember fedezte fel, de ő is máshová akart menni.

– Köszönöm, ezt jól megmondta – nevetett Stephen. – Itt elég sima az út, megkezdheti a versenyt.

Roberto megfordult és a versailles-i szerződéssel kezdve összehordott mindent a modern, a középkori és klasszikus civilizációról, amit csak tudott. Egyre gyorsabban beszélt, egyre gyorsabban futott, úgy, hogy Stephennek is futnia kellett vele, ha szeme elé akarta tartani az órát. Lélegzetállító próba volt. Amikor véget ért, Roberto tréfásan bokszmeccset akart kezdeni Stephennel.

– Látja, így működik egy pallérozott római agy! Minden idők minden kultúráját egy gyújtópontba fogja, mint valami gyűjtőlencse. Az idő akár előre, akár visszafelé halad, neki teljesen mindegy.

– Kézen állva is meg tudná csinálni?

– Ha majd még jobban fáj a feltört lábam, kénytelen leszek. – Roberto egy kissé sántikált. – Talán a Horatiusszal kapcsolatos elbeszélés gyógyír lesz rá.

Stephen másik vállára vetette a hátizsákját, s miután Braggiottit borral kínálta, maga is húzott az üvegből egy kortyot.

– A történet egy szerzetestestvérrel kezdődik, aki a Massachusetts-állambeli Medford katolikus iskolájában latint tanított. Félix testvér kiváló példája az igazi „magister"-nek. Sokkal jámborabb, mint jónéhány felszentelt pap. Miért nem szentelték fel? Még ma is titok előttem. Talán azt gondolta, hogy a tanítás is istenszolgálat.

– Érdekel ez a Félix testvér.

– Nemcsak tanító volt Félix testvér, hanem költő is, de nem merte gyakorolni művészetét. „Egy költőnek nincs joga ahhoz, hogy középszerű legyen" – szokta mondogatni. Ezt a felfogását azzal egészítette ki, hogy megtanulta a versmondás művészetét. Nagyon szerette a misztikusokat: Southwellt, Keresztes Szent Jánost, Vaughant, nem a jámborságuk, hanem költői kifejezéseik miatt. Félix testvér jól tudta, hogy nem minden rímfaragó istenadta tehetség és a szív hívó szavánál valamivel több kell ahhoz, hogy egy jámbor apáca a mennyország kapuja előtt pacsirta, vagyis igazi költő legyen.

– Az inkvizícióval biztosan meggyűlt volna a baja! Miféle eretnekségeket tanított még?

– Eretnekség! Ez a helyes kifejezés. Abban a kultúrában, aminek az összetevői: baseball, bridzs, dzsessz, Félix testvér az elegancia népszerűtlen tudományát tanította. A legkisebb mozdulatot is természetes tökéletességgel végezte. Élmény volt látni, hogyan tett

sajtot a kenyérre, hogyan evett és ivott. – Stephen szerette volna tudni, mit gondol erről Braggiotti. – Roberto, érti ugye, mit akarok mondani?

– Én is találkoztam már két ilyen művésszel. Az egyik zenész, a másik szobrász volt. De meg kell vallanom, hogy a külső forma és a belső tartalom náluk nem volt összhangban.

– Rendben. Így jutunk el Félix hivatásához. Egész életében olyan költőt keresett, akinél a tartalom és a külső forma összhangban van. Sok keresgélés után megtalálta ezt a költőt, akinek a műveinél nem lehet megállapítani, hol ér véget a gyémánt tüze és hol kezdődik a ráeső fény. – Stephen megállt egy pillanatra és megfogta Roberto karját. – Mit gondol, ki ez a költő?

– Dante?

– Nem rossz, Danténál gyakran található égi fény. Gyémántos csillogásának tisztaságát azonban politikai és teológiai utalások zavarják meg. Más nevet mondjon.

– Nem szívesen tüntetem ki azt a népet, amelyik cipőmet készítette, de mit szólna Shakespeare-hoz?

– Szonettjei kétségtelenül ilyenek, de a drámákban sok a szónoki pátosz. Most nem arról van szó, hogy ki mit érez, amikor rázúdul a lavina. Ebben a pillanatban csak a költői meglátásra és kifejezésre gondoljon. Ne találgasson tovább, hanem mondja ki Horatius nevét. Ezzel be is fejeztük.

Roberto megállt, nem tudott továbbmenni.

– Nem vagyok önfejű, lássuk csak! – Leült a pázsitra és kifűzte a bal lábán a cipőt. – Ez a vízhólyag teljesen tönkretesz.

– Hadd nézzem! – Stephen lehúzta a cipőt, majd a zoknit és maga felé fordította a sebesre dörzsölt, dagadt lábat. – A hólyag fölfakadt. Várjon, egy kevés borral letisztítom.

Zsebkendőjére egy kortynyi asciuttót öntött, majd óvatosan lemosta vele a sebet.

– Ragtapaszt teszünk rá és hamarosan meggyógyul.

– Igen, de azt honnan szerzünk?

– Van nálam. – Stephen a hátizsákjában matatott és előhúzta a leukoplaszttekercset. – Feküdjön le, sasfiók!

Roberto csöndben feküdt a kinyújtott lábbal.

– Keresztformában erősíti meg a kötést?

– Igen!

– Druida, vagy máltai kereszt formában?
– Máltaiban.
– Miért? De szillogizmussal feleljen!
– Ha mindenáron ezt akarja, ám legyen!

A vicclapokban minden kereszt máltai,
Braggiotti vicclapba való alak,
tehát máltai keresztet kell kapnia!

– Tiszta hazugság az egész! – kiáltotta Roberto és megpróbált fölállni. – Majd megtanítom egyszer a logika alapszabályaira, akár befogadja a kemény feje, akár nem.

Stephen elkapta Braggiotti lábát és visszakényszerítette.

– Szó sem lehet róla addig, amíg az előbbi történetet be nem fejeztem. Amíg kezeim között tartom, azt kell mondania: kétszer Horatius!

– Fermoyle!
– Nem: Fermoyle, hanem: kétszer Horatius!
– Horatius! Horatius!
– Nem, hát olaszul se ért már? Mondja: kétszer Horatius!
– Kétszer Horatius, maga esztelen bolond! – Amikor Stephen nevetve elengedte a lábát, fölugrott és bokszoló pózba vágta magát.
– Egy rómait a lábánál fogva kényszeríteni?!

Stephen kitért az ütés elől, elkapta Roberto csuklóját, majd fölemelte és a közeli szénaboglyába lökte.

Braggiotti méltatlankodva kászálódott ki a szénából. Nem tudta, nevessen, vagy adja a sértődöttet.

– Alattomos fickó!
– „Non me lo dica... perchè sono Romano" – válaszolta Stephen. Az utánzás tökéletesen sikerült és a kellő pillanatban hangzott el. Roberto nevetésben tört ki.

Amikor Stephen látta, hogy társa milyen kínnal igyekszik ruhájáról letisztítani a ráragadt szénaszálakat, ő is nevetni kezdett.

*

Nem sokkal ebéd után érkeztek a szabin tanyához. Licenza városka közelében terült el a völgy, ami fölött meredeken emelkedett a „Monte Gennaro", az ódák „göröngyös Lucretilis"-e. Fölmentek egy kis domb tetejére, majd csobogó patakon gázoltak át és egy gyümölcsöshöz értek, ahol éppen szüreteltek.

– Errefelé van Horatius birtoka? – kérdezte Roberto.

– A piedi tuoi* – felelte az egyik férfi.

Stephen végignézett a citromfák hosszú során. Valóban ez volt az a kis tanya, ahol a költő felüdült, amikor már nem bírta tovább a római hőséget és elege volt a sok pletykából? Fölült öszvére hátára és ide kocogott, ide, a hegy lábához. Ez volna az a hely? Lehetséges. Itt volt a csobogó patak, a kristálytiszta forrás, amit oly sokszor emleget. Odaát, a Gennaro oldalán vannak a sűrű erdők, ahol „a szörnyű bestiával" találkozott. A fák alatt kecskenyáj legelészett, ott kortyolgatta a költő a falernumi bort.

Roberto hangja zavarta meg az irodalmi visszaemlékezést:

– Sajnálom, öreg barátom, de a lábam nagyon fáj.

– Akkor nem lehet vele tovább játszani. Valamit tennünk kell. Hol van a legközelebbi város?

– Rocca Giovane. De nem tudunk odamenni!

Stephen komolyan aggódott.

– Nem mehetünk vissza Rómába?

– Csak holnap reggel. – Roberto fejében valami megoldás derengett. – Ha tudnánk kocsit szerezni, akkor...

– Akkor?

– Lontana hercegnőnek itt a közelben van a birtoka. Szappant és vizet bizonyára tud adni.

– Legföljebb megfizetjük a fuvart.

Egy óra hosszat üldögéltek az út mellett, amikor végre jött egy kétkerekű carretta. Lusta szamár húzta, lassú poroszkálása porfelhőt kavart. A kocsis aludt. Miért is maradna ébren ilyan álmosító délutánon? Stephen megrázta a vállát, Braggiotti pedig tárgyalni kezdett.

– Hová megy, amico mio?

– Rocca Giovane mellé.

Braggiotti ajánlatot tett az álmos kocsisnak.

– Húsz líráért továbbvinne néhány mérfölddel?

Húsz líráért – három napi munkadíjért – akár a Léthe folyóig is elvinné őket a szamárhajcsár. Stephen a férfi markába nyomta a pénzt és a két monsignore szorosan egymás mellé préselődött a kocsin.

Bronzszínű tájon döcögtek át. Már alkonyodott, amikor a fakere-

* A lábaidnál.

kek Lontana hercegnő birtokának kavicsos útjain befordultak. A komor tölgyfaerdő sötét árnyékából üdezöld pázsithoz értek és megpillantották a tornyokkal díszes, lapos tetejű kastélyt. A széles körteraszon fonott székeken tíz-tizenkét középkorú ember ült, kezükben pohár. Az esti szürkületben a hűvösséget várták. Amikor a kordé közelebb döcögött, néhányan fölemelték a fejüket.

– Legyen fölkészülve, hogy a hercegnő hat nyelven fejezi ki meglepetését – mondta Roberto.

Libériás inas jött hozzájuk és bizalmatlanul kérdezte, hogy mit akarnak. Braggiotti tréfásan válaszolt.

– Jelentse Lontana hercegnőnek, hogy monsignore Braggiotti és monsignore Fermoyle személyi plébániájuk arra érdemes híveit látogatják. Stephano, segítsen kiszállni ebből a kordéból!

Lontana hercegnő először szóhoz sem jutott a meglepetéstől, amikor a két poros papot megpillantotta: éppen a kordéról kászálódtak le. Majd magához tért, és azonnal segítő angyallá változott.

– Umberto – szólt az első inashoz –, támogassa monsignore Braggiottit a fürdőszobába. Azonnal viszem a kenőcsöt és a fertőtlenítő szereket. – Fél óra múlva vidáman fecsegett, amíg Roberto sarkát kötözte. – Milyen öröm és fogadtatás lesz majd a teraszon, már kezdett kínos lenni a krónikus férfihiány és háziasszonyi jó hírnevemet veszély fenyegette. Umberto, próbáljon monsignore Fermoyle részére hosszúnadrágot szerezni. Talán lord Chatscombe inasa tud segíteni. Jobban érzi magát, Roberto?

– Köszönöm, sokkal jobban. Umberto, kérem, szerezzen számomra valami tisztességes nyakkendőt. Ez a pöttyös nem áll jól nekem. Különben köszönöm, ne fáradjon. Ha már úgyis sántikálnom kell, akkor az eleganciám is legyen kihívó, amint Byroné is az volt. Kik a vendégei, principessa?

Lontana hercegnő élvezettel sorolta fel vendégeit. Marchesa d'Allessandro, természetesen férje nélkül. A Loria testvérek, Margherita és Emfilia. Lord Horrox csak Margherita után érdeklődik. Ezenkívül Sigismunda bárónő.

Roberto felnyögött.

– A bajor vadászné? Pár éve megszöktem előle. Loretta, ha már csupa nővel tölti meg a házát, miért nem választ ki kedvesebbeket és csinosabbakat?

– Olyan is van köztük. Unokahúga, Ghislana éppen tegnap jött át Baiából.

Stephen a kölcsönkért nyakkendővel bajlódott, amikor a nevet meghallotta.

– Itt van Ghislana Falerni?

– Teljes életnagyságban! Hamarosan találkozhat vele, monsignore. Ha meglátja a legújabb divatú, párizsi ruhákkal teli hét bőröndjét, hálát ad Istennek, hogy nem nősült meg.

Még egyszer megnézte Roberto lábán a kötést.

– Így, mes amis, szedjék rendbe magukat és mielőbb jöjjenek a többiekhez. Fél kilenckor a szabadban vacsorázunk. – A hercegnő úgy nézett az égre, mintha azzal is szabadon rendelkezne. – A csillagos ég alatt feledhetetlen esténk lesz.

IV.

Eső előtti fülledtség érződött, amikor Stephen a teraszra érkezett. A poharakkal megrakott asztalon a gyertyák lobogás nélkül égtek. A levegő mozdulatlan volt, a szomjas föld eső után áhítozott. A szabadtéri estélyhez eszményi volt az idő. A Lontana hercegnő által berendezett színen már alig várták a szereplők, hogy felgördüljön a függöny. Mint mindig, Lontana hercegnő most is el tudta hitetni minden vendégével, hogy ő a kitüntetett. Szinte tüntetően mutatta be Stephent a társaságnak és mint győzelmi trófeát, vezette Ghislana Falernihez.

A grófnő szűkszavúan viszonozta Stephen köszönését. Inkább csak mosolygott. Szemmel láthatóan örült, hogy váratlanul találkoztak, s megjegyezte, milyen jó a férfiaknak, akik egymás nadrágját kölcsönvehetik. – „A nő még titokban sem próbálhat fel olyan ruhát, amit nem neki készítettek." Stephen a legszívesebben azt felelte volna erre, hogy a divatos modell készítésekor, amit a grófnő éppen viselt, a varrólány minden egyes öltésnél az ő nevét suttogta, de meggondolta a dolgot, s nem akarta üres fecsegéssel kezdeni az estét. A beszélgetésben a legszükségesebbre akart szorítkozni.

Kínosan vergődött a felszínes udvariaskodásban, amikor vacsorázni hívták őket. Stephen a háziasszony és az Allessandro ikrek egyike között ült. Ez ugyan megszabadította a Ghislana Falernivel

való társalgástól, de annak a kísértésnek volt kitéve, hogy állandóan őt nézze a gyertyafényes asztal végén. Komoly önfegyelmezéssel fékezte tekintetét, nehogy oda tévedjen, mégis élvezte, hogy ez a kép belevésődik emlékezetébe, és úgy érezte, soha többé nem tud megszabadulni tőle.

Stephen csak egy pohár pezsgőt ivott. Körülötte vidám hangulat uralkodott, ő mégsem vegyült bele. Roberto lába már gyulladásban volt, de mitsem törődött a fájdalommal, ő volt a leghangosabb és legvidámabb. Elmondta fantasztikus kirándulásuk történetét. Kiszínezte, ahogy csak lehetett. Igaz, hogy nem felelt meg teljesen a valóságnak, de néhány perc alatt élvezetes, kedves, hangulatos elbeszélés kerekedett belőle. Lord Chatscombe fél órás unalmas előadást tartott a Pireneusokban húsz évvel ezelőtt megtett túrájáról.

– Wellington csapatainak útját követtük, amikor Napóleon ellen vonult. – Ólordsága ezzel kezdte, majd a spanyol félszigeten viselt háborúval folytatta, hogy még egyszer átélje a nehéz lovaglást. Minden árok angol védősánccá lett, amit ólordsága megerősített. A hercegnő, hogy a társaságot Wellington győzelmének végighallgatásától megmentse, kétségbeesetten kérte Robertót.

– Szálljon szembe az angollal, mielőtt még Itáliát is elfoglalná!

Roberto a kérést azonnal teljesítette. Minden készület és segítség nélkül varázsszőnyeggé alakította át a teraszt és fantáziájának színes alakjaival népesítette be.

Először keleti kereskedőt utánzott, aki egy rakomány férges füget akar az athéni archimandrita nyakába sózni, de ő inkább szép imaszőnyeget akarna venni a kápolnájába. Roberto az asztalról elvett egy szalvétát és szír szőnyegkereskedővé lett, aki boldog, hogy a megfelelő és egyedül alkalmas szőnyeget eladhatja. Új szavakat, hasonlatokat talált ki, hogy a szőnyeg szépségét leírja. Míg beszélt, a szőnyeg nőtt-nőtt, míg leírhatatlan szépségével beborította az egész teraszt. Egy remete életműve, virágok, gyümölcsök, főleg füge van rajta és bonyolult allegóriaként beleszőtte Mohamed egész életét. Az archimandrita ezt kifogásolta, mert mohamedán szőnyeget mégsem tehet az orthodox kápolnába. Roberto szolgálatkészen kapott fel egy másik szőnyeget, amin Szent Athanáz leghíresebb csodái voltak. Az archimandritának most meg az volt a kifogása, hogy „istenfélő, hívő ember hogyan léphet olyan szőnyegre, amin szentképek vannak". Roberto erre nem tudott mit felelni. Sértődött letört-

séggel hagyta el a szőnyegkereskedést, hogy trubadúrként jelenjen meg. Az apród történetét mondta el, aki messze Aquitániában beleszeretett úrnőjébe.

Stephent is magával ragadta a szellemes, nagyszerű előadás. Az eső előtti nyomasztó levegővel senki sem törődött. Közben Stephen is megfeledkezett arról, hogy nem tanácsos Ghislana Falernire néznie. Először csak lopva pillantott rá, egy-egy röpke pillanatig, de a gyertyák és a hold fényében mind tovább szemlélte az asszonyt.

Stephen éppen másfelé akart nézni, amikor tekintetük találkozott. A két szempár egymásba fonódott és néhány pillanatig mintha minden más megszűnt volna. Roberto mutatványa befejeződött és a társaság nagy nevetéssel jutalmazta a „művész" fáradozását.

Vacsora után a társaság csoportokba verődött. Néhányan követték Robertót a gyümölcsös kertbe, hogy ott sétáljanak a fák alatt. Valaki zongorázott a házban. Stephen a lorddal beszélgetett, közben a hold a felhők mögé bújt, és Stephen végül Ghislana mellé ült a teraszon.

A contessa tekintete az első pillanatban olyan volt, mint amikor az asztal fölött összenéztek, de azonnal megváltozott és közömbösen kezdett beszélni.

– Nem tudom, képzelődöm, vagy valóban szándékosan került ma este?

– Képzelete épp oly színes és eleven, mint Roberto barátomé. Az az igazság, hogy szívesen átbeszélgettem volna önnel az egész estét.

– Kezdjük egyszerűen és fejezzük be őszintén.

– Hol kezdjem? – kérdezte Stephen mosolyogva.

– Az első kérdés úgyse számít. Utána pedig úgyis meg kell mondania, hogy mit akar.

Kissé gunyoros hangja a társalgást úgy irányította, amint akarta.

– Hol töltötte a nyarat?

– Capriban. Van ott villám. Nagyszerű élvezet az úszás és a csónakázás. És maga mit csinált?

– Kötelességeim csónakján eveztem.

– Nem volt elviselhetetlen a római nyár?

Stephen hamar észrevette, hogy még az időjárás körül forgó társalgás is veszélyes. Most észre kellett vennie, hogy a nyár küzdelme hiábavaló volt.

– Valahogy csak átvészeltem.

– Valahogy? Olyan melankólikusan mondja. Meg kell vallanom – zsebkendőjével játszott és azt figyelve mondta –, másként nem is lehet kifejezni azt a módot, ahogy a legtöbb ember él.

Alea iacta est.* De egyikük sem akart ahhoz a témához nyúlni, amelyik mindkettőjüket érintette és nem mertek a közöttük lévő mélységbe nézni. Ghislana Falerni szótlanul terítette térdére a csipkés zsebkendőjét s úgy nézte, mintha valami fogságban sínylődő királyné nézné céltalan, munkaigényes kézimunkáját, amit unaloműzésből készített. Magatartásával minden beszédnél érthetőbben elmondta azt, amit a mellette ülő férfinak mondani akart.

Ez joggal nyugtalanította Stephent. Kétszer magyarázta félre Ghislana Falernit. Első találkozásuk után megközelíthetetlen madonnát látott benne, aki Beatrice módjára misztikus magaslaton trónolt, majd az estélyt követően elegáns divathölgy lett belőle. Ismét az illúzió fátylán keresztül látná, vagy ezúttal a valóságot vette észre, amikor benne a magányos nőt látta meg? Stephen képtelen volt dönteni, nem bízott magában. Csak annyit tudott, hogy minél jobban megismeri, annál titokzatosabb lesz.

Siralmas megalkuvásnak találta azt a gondolatot, hogy közhelyekkel próbálja elterelni magukról a beszélgetést.

– Roberto nagyszerű színész volt ma este. – Stephen is érezte, hogy szavai üresen csengenek és az adott pillanatban értelmetlenek. – Látott már olyan komikus alakot, mint a szőnyegkereskedő?

A contessa fölriadt az ábrándozásból.

– Hátha még a tengerparton látná. Akkor van igazán elemében. A nyár folyamán egy hétig volt Capriban és delfint játszott. Még Giacobbi bíboros is nevetett a mókáin.

Stephent ez meglepte.

– Valóban fölkereste a bíboros-államtitkár Capriban?

– Nagy társaság volt nálam. Ha az estély után meglátogat, önt is meghívtam volna.

Stephen nem válaszolt.

– Visszautasította volna a meghívást?

– Mi mást tehettem volna? Nem vagyok sem unokaöccse, sem öregedő bíboros.

– Szóval ez annyit jelent, hogy nem lehetünk jó barátok?

* A kocka el van vetve.

Ghislana Falerni hangjának csengéséből azt olvasta ki Stephen, hogy ez a rokonérzésű ember őszinte kérdése, aki nagyon egyedül érzi magát. Mint ember, nem utasíthatta vissza a felajánlott barátságot, mégis, mint pap nem fogadhatta el. Tudta, hogy Ghislana Falerni iránti érzelmei a barátságot eleve lehetetlenné tennék. Nem akarta tovább áltatni sem önmagát, sem Ghislanát.

– Szívesen lennék barátja... de...

A közeledő eső lehellete hirtelen fölemelte a contessa könnyű sálját. Hiába kapott utána, már késő volt. A sál szabad vége meglegyintette Stephen arcát, amitől kellemes borzongás járta át. A vihar előszele a mezők illatát zúdította a teraszra. Az éjszaka áldásos esőt ígért. Stephen karján volt a vissza nem húzott sál, kézzelfogható bizonyítékként, amit többé nem lehet letagadni.

A terasz előtt érett gyümölcsöktől terhes árnyékos fák álltak. Azt kellene mondani: „jöjjön velem a kertbe, csak most az egyszer... hogy visszaemlékezhessek..." és Ghislana Falerni azt felelné: „igen, hogy én is..." ennyi elég volna... De erről ő egyszer már lemondott. Csupán a nevét mondta ki.

– Ghislana!

– Stephen...

Az első esőcseppek tettek pontot a meg sem kezdett beszélgetés végére, gyorsan besiettek a házba.

*

A szomjas föld alig győzte elnyelni a sóvárogva várt és most özönvízszerűen alázúduló esőt, mialatt Stephen az esővel mit sem törődve a közeli réten kóborolt. Néhány facsoportból álló erdőt pillantott meg egy közeli kis halmon. Amint fölfelé haladt a bokros, bozótos emelkedőn, ágak csapódtak arcába, tüskék szaggatták ruháját. A dombocska tetejéről hosszan nézte a kiviláglott kastélyt. Nem ámíthatta magát, Ghislana Falerninek soha nem lehet a barátja.

Az esőtől csöpögő leanderbokor alatt ülve beleveszett gondolataiba. Állát térdére támasztotta és azon töprengett, mit kell tennie. Nincs szüksége angyalra, aki figyelmezteti az önként vállalt cölibátusra és megmenti őt az örök Évától. Eddigi tapasztalatai bizalmatlanná tették önmagával szemben, s ez az utolsó találkozás csak megerősítette önmaga iránti gyanakvását.

Mialatt a leander leveleiről lassú cseppek hullottak alá és a kastély

fényei egymás után kihunytak, elhatározta, hogy korán reggel, minden feltűnés, minden búcsúzkodás nélkül, szép csendben eltűnik. Titokban hagyja el a házat és Rómába utazik. Jó ideig visszahúzódik a lelki magányba, hogy soha többé, még véletlenül se találkozzék Ghislana Falernivel.

Az elhatározás után visszabotorkált a sötét házba. Levetette átázott ruháit és néhány sort írt Braggiottinak.

„Kedves Roberto. Azonnal vissza kellett utaznom Rómába. Kérem, tolmácsolja köszönetemet és üdvözletemet Lontana hercegnőnek és a contessának. Szabadsága után a nagy kupola alatt találkozunk.

Szeretettel: Stephen."

A cédulát hajtogatta össze, hogy Braggiotti ajtaja hasadékán bedugja, amikor Roberto bebotorkált. Most nem a bőbeszédű szőnyegárus volt, hanem álmatlan, meggyötört ember, aki alig tudta vonszolni gyulladásos lábát.

– Nézze meg Stephen, ezt az átkozott vízhólyagot. Egyre rosszalkodik. Az esti ficánkolás nem használt neki.

Stephen megvizsgálta a sérült helyet.

– Barátom, ez komoly fertőzés. Föltétlenül orvosra van szüksége. Azt ajánlom, béreljünk kocsit és utazzunk együtt Rómába. Én úgyis megyek.

– Ebben a hőségben Rómába menni? Velem ugyan nem! Miért ez a nagy sietség? Nem érzi jól magát?

– Hagyjuk a faggatást. Legyen elég annyi, hogy elmegyek.

Braggiotti fölfortyant.

– Stefano, csak nem most hagy magamra? Hát nem együtt vállalkoztunk erre az útra? A szárnyaszegett sasfiókot képes otthagyni az út mellett?

– Itt jó kezekben van!

– Kinek a kezében? Sigismunda bárónőjében? Olyan ügyetlenül venne a kezébe, mint az este a mazsolás süteményt. Vagy el tudja képzelni, hogy Chatscombe kötözi a gyulladásos lábamat? – Roberto hízelgéssel próbálkozott. – Szükségem van magára, Stefano. Holnap orvost hívatunk. Legalább addig várjon, amíg megérkezik.

Stephen számolt a veszéllyel.

– Nem bánom – mondta kelletlenül.

Egész éjjel esett az eső, majd utána édes lucernaillat szállt a nedves

mezőkről Stephen szobájába is. Ebből tudta meg, hogy rosszul döntött.

Az egész szomszédságban egyetlen ember konyított csak valamit a gyógyításhoz, a púpos „lódoktor" és borbély, aki a falun szokásos egyszerű műtéteket végezte. „Dr. Manescalco" (hogy meg ne fosszuk hivatalos címétől) másnap minden fertőtlenítés nélkül vágta föl Roberto gyulladásos lábát és gyógynövényborogatást tett rá, „hogy a gennyet kiszívja". Rövid útbaigazítást adott Stephennek.

– Vigyázzon, hogy a beteg föl ne keljen. Négyóránként cserélje a borogatást. Ilyen egészséges vérű fiatalember kibírja a fertőzést is.

És ha a gyulladás tovább terjed?

– Abban az esetben – töprengett az orvos, míg a szükséges kezelésmódra igyekezett rátalálni – az egész lábat kell borogatni.

Stephen látta, hogy a nagy hivatásbeli öntudattal rendelkező emberrel csínján kell bánni.

– Mit szólna ahhoz, hogyha visszamennénk Rómába?

Manescalco nevetni kezdett.

– Rómába? Talán később; de nem most. Betegünk azért egyelőre nem szorul az utolsó kenetre. Tíz líra, kérem!

Stephen egész délelőtt Roberto körül foglalatoskodott, hogy kissé elterelje a figyelmét. A hercegnő és vendégei nem sokkal ebéd előtt meglátogatták. Mindenki szigorúan ragaszkodott a beteglátogatás formaságaihoz. A férfiak túlzóan szívesek voltak, a nők lábujjhegyen jöttek, gyümölcsöt, virágot hoztak. Huntzdorf bárónő még arra is vállalkozott, hogy zsebkendőjével letörölje Roberto verítékes homlokát. Amikor Ghislana új orchideaszínű vászonruhájában Roberto fölé hajolt és ártatlan rokoni csókkal üdvözölte, Stephen elfordult.

– Ne fordítsa el a fejét, Fermoyle! – kiáltott Roberto. – Csak nézze, mennyire élvezem az irgalmasság cselekedeteit. Kissé több testi irgalmasságot gyakorolj velem, Ghislana, elvégre súlyos beteg vagyok.

Stephenen kívül mindenki nevetett.

– Kérem, távozzanak a látogatók, borogatást kell cserélni.

Már félig elmúlt a délután, amikor Stephen egy kis pihenőt szakított magának. Breviáriummal a kezében sétált a napsütött folyosón, hogy elmondja a zsolozsmát, amit már délelőtt el kellett volna végeznie. Kis-Boldogasszony napján az imádságok különösen szé-

pek voltak. Amíg a breviáriumra összpontosította minden figyelmét, a teniszpálya felől elismerő kiáltásokat és tapsot hallott. Vegyes párost játszottak. Ghislana Falerni és lord Chatscombe legyőzte Huntzdorf bárónőt és partnerét. Stephen eddig azt hitte, hogy a contessa szépségének titka a kiegyensúlyozott nyugalom, de most, amikor játék közben látta, észrevette, hogy milyen vonzó minden mozdulata. Megfeledkezett imádságáról is, amikor az ide-oda repülő labdát nézte és az ügyes adogatást, míg végül Ghislana a háló fölött úgy ütötte le a labdát, hogy ellenfele elhibázta.

„Így nem jutok sehová" – gondolta Stephen és elindult a gyümölcsös felé. A fák alatt sétálva próbálta összeszedni gondolatait és figyelmét a szövegre összpontosította, amelyben Szent Ágoston Évát és Máriát, a két ellentétes nőalakot összehasonlítja:

„Éva szomorkodott, Mária örült, Éva szívében könnyek voltak, Mária szívében öröm. Éva bűnös embert szült a világra, Mária ártatlant, büntelent. Éva sebet ejtett, Mária begyógyította azt. Ennek a fiatal anyának fürge ujjak pengessenek lantot, hárfát. Mária hálaéneke véget vetett Éva panaszainak, siralmas dalának."

Felüdülve, frissen ment vissza beteget ápolni. Roberto állapota borzalmas félelmet keltett benne. Vörös csíkok húzódtak csípője felé. Braggiotti lázasan hánykolódott az ágyon, derékfájás és őrjítő fejgörcsök miatt panaszkodott. Kétségbeesetten még több borogatást tett a beteg lábra, de tudta, hogy a vérmérgezéssel szemben tehetetlen.

A koktél idején nyomorult állapotban botorkált ki a teraszra. Új vendégek érkeztek, közöttük a híres Louis Duhamel, a legjobb Debussy-játékosok egyike. A hercegnő azon fáradozott, hogy megfelelő helyet készítsen a vacsora utáni meghitt hangverseny számára. Alkalmas időpontban majd odaültetik Duhamelt a zongorához és az ő játéka lesz az est fénypontja.

Stephen nem akarta megzavarni a társaságot és ezért nem is mondta meg a hercegnőnek, hogy Roberto nagyon rosszul van. Kinek mondja meg aggodalmát, hogy a külső jelek szerint általános vérmérgezés lépett fel Robertónál? Egyedül Ghislana Falernivel oszthatja meg a nyomasztó gondot. Néhány szóval halkan felvázolta, mi a helyzet.

– Nem akarom megrémíteni a többieket, de meggyőződésem szerint azonnal Rómába kell vinni.

– Tehát Rómába kell menni?

– Igen! Talán akad itt kocsi, amit kölcsön kaphatnánk.

– A hercegnőnek több kocsija van. – Ghislana a legegyszerűbb megoldáson gondolkozott. – Néhány holmit a bőröndbe dobálok és húsz perc múlva a garázsnál találkozunk. Úgy lopakodunk ki csöndben, hogy nem zavarjuk Duhamel előadását.

Stephen ügyetlen tiltakozással próbálkozott.

– Feltétlenül szükséges, hogy velünk jöjjön?

A rideg tények a contessa válaszát élessé tették.

– Nem, ha baloldali volános európai kocsit, ismeretlen hegyi úton jól tud vezetni a sötétben és mellette képes eszméletlen barátját ápolni. Meg tudja ezt tenni egyedül?

– Nem... akkor inkább jöjjön velünk!

Stephen Umberto segítségével előkészítette a beteget az útra. Amikor alkonyodni kezdett, levitték a melléklépcsőn. Betették a Fiat-ba, aminek a kormányánál Ghislana ült. A legnagyobb csöndben indultak el a kavicsos úton.

– Sikerült! – sóhajtottak föl. Most valóban összeesküvők voltak.

Ezüstös holdsugárban robogtak Róma felé. Olyan fényes volt az este, mint az előtte való nap. Stephen még soha nem látott ilyen ügyes nőt a volánnál. Rossz, kacskaringós utakon is a legnagyobb sebességgel robogott a nyitott Fiat. Csak egyszer tévedtek el a sok útvesztőben. A hűvösebb, magaslati levegőjű Szabin hegyek lábánál fekvő falvakon haladtak keresztül, amikor egy útleágazáshoz értek. A falu egyetlen fénye a vendéglőben pislákoló lámpa volt.

– Nem tudom pontosan, melyik út megy Vicovaro felé. Kérdezze meg!

Stephen benyitott a piszkos kocsmába. Egy csoport contadini* ült füsttől és bortól vöröslő szemmel és a soha véget nem érő briscolát** játszották.

– Melyik út vezet Vicovaróba? – kérdezte Stephen.

A játékosokat megijesztette az idegen hang, ami nem a játékhoz tartozik. Egy pillanatra fölnéztek. „Balra" morogta az egyik, a többiek csak bólintottak, mintha azt akarnák mondani: „természetesen mindig csak balra kell menni, ha Vicovaróba akar érni az em-

* paraszt

** olasz kártyajáték

ber." Stephen megköszönte az útbaigazítást és beugrott a kocsiba.

– Balra forduljon. – Ismét átölelte Robertót és véletlenül megérintette a contessa vállát.

Amikor Vicovarón átmentek, Stephen arra az éjszakára gondolt, amit Robertóval a vízesés fölötti szállodában töltött. Vidámak, fürgék voltak mindketten, az „americus" és a „sasfiók"; vetélkedtek, nevettek, élvezték a szünet ártatlan örömeit. És most, alig három nap múlva mindkettőjük meg van mérgezve? Az egyiknek a teste, a másiknak a lelke és mindketten ugyanazon az úton mennek vissza Rómába.

Roberto csak pillanatokra tért magához. Hánykolódott és összefüggéstelen szavakat mondott. Stephen előtt ismeretlen neveket, helyeket emlegetett.

– Megérti, hogy mit mond? – kérdezte Ghislanát.

– Azt hiszi, hogy még gyerekek vagyunk – sóhajtott Ghislana –, fogja szorosabban, Stephen, nehogy a kormánykeréknek dőljön.

Már éjfél felé járt az idő, amikor a Via Reggion a ferences kórház előtt megállt a Fiat. Álmos kapus segített Stephennek Robertót a kocsiból kiemelni.

– Megvárom – mondta Ghislana.

Félóra múlva is az út szélén várt, amikor Stephen lejött a lépcsőn.

– Mit mondanak az orvosok?

– Azt mondják, hogy villámmérgezés, a vérmérgezés legsúlyosabb fajtája. – Stephen teljesen összeroskadva ült be a kocsiba. Kimerültsége mellett még a lelkiismeretfurdalás is bántotta. Szemrehányást tett magának. – Már tegnap ide kellett volna hozni.

Ghislana igazi nő módjára próbálta megnyugtatni és kiengesztelni.

– Ne korholja magát, Stephen! Most már jó kezekben van. – Igyekezett minél elfogulatlanabbul beszélni. – Bizonyára megéhezett. Nem jönne el hozzám vacsorára?

Stephennek nem kellett sem étel, sem ital; csak Ghislana Falernivel szeretett volna egyedül lenni. Ez azonban lehetetlen.

– Már késő re jár. Hadd szálljak ki a lakásomnál.

Ghislana a gőzölgő városon keresztül olyan lassan hajtott, mintha csak húzni akarná a néhány percet, amit még együtt tölthetnek. Az utolsó két nap közös élményei, Roberto iránti szeretetük azt az

érzést keltette bennük, mintha éveket töltöttek volna együtt és valami csoda révén együtt maradnának mindörökké. A csoda azonban elmaradt. Lakásának ajtaja előtt Stephen kinyitotta a kocsi ajtaját és megtette az első lépéseket azon az úton, amely egyre messzebbre vitte Ghislana Falernitől.

*

Két óra volt, amikor Stephen kimerülten álomba roskadt. Reggel kilenckor csengetés verte fel, a ferences kórházból hívták telefonon és közölték vele, hogy Roberto menthetetlen. Sírva és imádkozva térdelt Roberto ágya mellett, míg föladták neki a szent kenetet. Délben a legszebb reményekre jogosító fiatal vatikáni diplomata kómába esett. Két óra múlva az életvidám, szeretetreméltó, fiatal pap általános vérmérgezésben meghalt.

Ez a hét pontot tett Stephen ifjúságára. Életének egy szakasza ért véget, amikor Braggiotti földi maradványai fölött becsukódott a kripta ajtaja.

V.

Ha nem volna tornya és keresztje a római Campagna szélén álló bencés kolostornak, azt hihetné az ember, hogy fegyverraktár, katonai börtön, vagy járványkórház. Viharos története folyamán többször adott otthont katonáknak, foglyoknak, betegeknek. Golyó lyuggatta falai között Garibaldi ellenségei penészedtek, ezeknél a falaknál lőtték őket agyon. Csontjaik a barokk szobrok elrettentő példányaival díszített temetőben a kolera, pestis és egyéb divatjamúlt betegségek áldozatai mellett nyugszanak. 1870 óta mindenki elkerülte ezt az épületet, úgyannyira, hogy düledezni kezdett, de a századfordulón bencések vették meg és kolostorrá alakították. Szent Benedek fiai szorgalommal és ügyességgel átépítették a roskadozó falakat, az egészségtelen mocsarat lecsapolták és a helyet békés ligetté varázsolták, ahol a tudomány és a jámborság virágzott. A jelenlegi apát, Dom Arcibal Tedesco híres földrengés-szakértő és elsőrendű lelkivezető volt. Európa minden részéből jöttek látogatók a bencés kolostorba, hogy megcsodálják az apát földrengésmérő műszereit és irányítása mellett visszahúzódjanak a csöndes magányba.

Monsignore Stephen Fermoyle-t nem érdekelte a földrengésmérő,

amikor egy szeptemberi délutánon, néhány nappal Roberto Braggiotti halála után a kolostor felé igyekezett. A közeli városkából gyalog jött. Három mérföldnyi út pora fedte, amikor meghúzta a bejárat melletti csengőt. Bizonytalan és letört volt. Dom Arcibal a kínai tenger fenekén lévő földrengést meg tudta állapítani, de rá tud tapintani az emberi lélek megrendült alapjaira?

Stephen mégegyszer meghúzta a csengőt. Kis kémlelőablak nyílt és tonzúrás fiatal fej kukucskált ki rajta, úgy, mint a kakukkos órákon a madár. A fiatalember haját körbe vágták, de mintha egy fazék segítségével végezték volna a kényes műveletet. Egyik szemére bandzsitott. Arca sem volt túlzottan megnyerő, vagy értelmes.

– Dom Arciballal szeretnék beszélni.

Mint valami kis gyerek, mormolva megismételte a mondatot, hogy el ne felejtse, majd megszólalt.

– Dom Arcibal az obszervatóriumban van és a Strombolival vesződik. – A fiatalember szemmel láthatóan azt gondolta, hogy Dom Arcibal műszerei tartják kordában a tűzhányót. – Fontos dologban akar beszélni vele?

– Semmi különösebb, néhány napos lelkigyakorlatra jöttem.

– Ebben az esetben – közben hallani lehetett a zár csikordulását – Dom Arcibal parancsa szerint a zarándokokat udvariasan be kell ereszteni és a szobájukba vezetni.

Az ajtó kinyílt és Stephen maga előtt látta teljes nagyságban a laikus testvért, az elnyűtt csuhában. Mezítláb volt és konyhaillat áradt belőle. Stephen bőröndje után nyúlt, és előtte haladva a kőlapos folyosón egy vaspántos ajtóhoz vezette. Itt udvariasan előre engedte a cellába.

– Ha Dom Arcibal visszajön, szólok neki, hogy megérkezett. A korsóban friss víz van.

Stephen körülnézett a cellában, ami a kolostor többi cellájával azonos módon volt berendezve: egyszerű vaságy, szalmazsákkal, egy pokróc, két ruhafogas, egy nádszék, térdeplő. Kereszt lógott a durván vakolt falon. Először megigazította a keresztet, majd három hatalmas korty vizet ivott. Letette gallérját, az egyik fogasra felakasztotta poros fekete papi kabátját és a függönytelen ablakon át kinézett a síremlékekkel telezsúfolt temetőbe. „Ha egyszer az olaszok elveszítik a ízlésüket, tényleg nem tudni, hol állnak meg" –

gondolta Stephen. Nem tudott sem imádkozni, sem elmélkedni. A szalmazsákra heveredett és az összegöngyölt pokrócot a feje alá tette. Két emberre gondolt, az egyikre aki már halott és a másikra, akit sehogyan sem tudott elűzni gondolataiból.

Ismét ott térdelt Ghislana Falernivel Roberto ravatalánál és barátja lelki üdvéért imádkozott. Mégegyszer, százszor, ezerszer visszatért a nagy próbatételre, ami számára a temetés utáni közös út volt. A fekete fátyol alól úgy villant ki Ghislana sápadt arca, mint valami hófehér gyöngy. A közös fájdalmat bátorítás és vigasz nélkül kellett elviselniök.

– Mihez kezd most? Hová megy? – kérdezte Stephen.

– Mindig vannak helyek, dolgok, barátok, amik vagy akik alig várják, hogy valakit elfeledtessenek. A legszomorúbb a dologban az, hogy a feledtetés rendszerint sikerül. A halottak védtelenek. Új képek, benyomások még az emléküket is elhomályosítják. Amikor már megszűnt az első fájdalom, egyre nehezebb lesz rájuk gondolni.

– Valóban ezt hiszi?

– A látszat százszorosan ezt mutatja. Igaza van az olasz közmondásnak: a szerelem tönkreteszi az időt és az idő megöli a szerelmet. Ez bölcs közmondás, Stephen.

Lehet hogy bölcs, de Stephen számára nem érvényes. Mindennapi munkája esztelen taposómalomnak látszott. A máskor legegyszerűbb feladatok megoldása most emberfölöttien nehéznek tűnt. Napjai örömtelenek voltak, éjszakái csupa gyötrelem. A kötelesség szava nem tudta elnémítani Ghislana Falerni hangját.

Stephen úgy érezte, hogy olyan lelkivezetőre van szüksége, amilyent a szokásos gyónások alkalmával nem találhat. Egy alkalommal, amikor Quarenghi tapintatosan figyelmeztette rosszul elvégzett munkája miatt, már azon a ponton volt, hogy feldúlt lelkiállapotát felfedi. A fegyelmezett aszkéta Quarenghi előtt azonban szégyellte megvallani, mi kínozza. Ehelyett úgy tett, mintha Roberto halála viselte volna meg ennyire. Végül is Quarenghi ajánlotta, hogy Dom Arcibal vezetése mellett vonuljon el és tartson lelkigyakorlatot.

– Ez a bencés valóban a lélek orvosa. Egy hónapig bízza rá magát teljesen. Ezt a búskomorságot, ami a lelkére telepedett, úgy eltünteti, mintha sohasem lett volna ott. Mindennél fontosabb azonban, hogy a baj eredeti forrását őszintén feltárja. Majd én is írok pár sort.

A szerzetesi ágyon Stephen gyötrődve várta a csodatevő Dom

Arcibalt. Időnként hallotta a zsolozsmázó szerzetesek hangját, amint a vesperást énekelték. A temető tölgyfáinak bronzos színe lassan bíborszínűre változott, végül semmit nem lehetett látni. Stephen arccal a szalmazsákra borulva azért imádkozott, hogy a jelenlegi nyomorúságából meg tudjon szabadulni. Most már elég világosan látta, hogy mi füzi öt Ghislanához. Nem volt nehéz megállapítani, hogy szívében több van, mint testvéri szeretet. Hogy lehet ebből kigyógyulni? Az őszinte lelkiismeret-vizsgálat, a sok-sok önmegtagadás nála nem vezetett célra. Stephen őszintén meg akart gyógyulni. Abba viszont belefáradt, hogy örökös lelkiismeret-furdalással gyötörje magát. Szerette volna egykori önmagát újra feltalálni.

Sötét volt a cella is, de Stephen lelkének vihara még sötétebben kavargott. Undorító, csúfolódó hangok kínozták, amikor meghallotta, hogy nehézkes lépésekkel közeledik valaki a cella felé. Stephen fölült és látta, hogy egy szerzetes lép be hozzá égő gyertyával. A zömök, kerek fejű látogató az ablakba tette a gyertyát és leült a nádszékre, Stephen az ágy szélén maradt.

– Ne haragudjon, hogy csak ilyen későn üdvözlöm – mondta Dom Arcibal recsegő, de mégis kellemes mély hangján. – Késésem miatt a Strombolit kell szidnia. Passy tudósai azt állítják, hogy az öreg vulkán egy kicsit megpihent, de ha nem tévedek, huszonnégy órán belül ismét tűzijátékban lesz részünk. – Látszott rajta az öröm, hogy megcáfolhatja az ellenkező véleményt. Fegyelmezetten visszafojtotta kirobbanó örömét. – Inkább önmagáról beszéljen, kedves barátom. Monsignore Quarenghi levele a titkolódzás remekműve. Egyáltalán nem utal lelki állapotára. Kérem, beszéljen. – Dom Arcibal kezeit sajátos mozdulattal kitárta. – Készen állok arra, hogy meghallgassam.

Ezek a bevezető szavak bizalmat keltettek a vergődő lélekben. Stephennek egy történet jutott eszébe, amit Orsellitől hallott. Egy olasz tiszt Caporetto után kénytelen volt átvenni a parancsnokságot a szétvert hadtest fölött. A csapatokat szemlére sorakoztatta. A kardját olyan lendületes mozdulattal húzta ki a hüvelyből, hogy az kicsúszott, és a levegőbe repült. A tiszt az utolsó pillanatban utána kapott, sikerült megragadnia és visszatette a helyére.

– El tudja képzelni, mi történt volna – kérdezte Orselli –, ha a tiszt szeme és idegei fölmondják a szolgálatot?

Stephen úgy gondolta, hogy Dom Arcibal ennél nagyobb kocká-

zatot vállalt. Az első lépések bizonytalansága, egyetlen hamis hang bizalmatlanságot ébreszthet, vagy ellenségeskedést kelthet. A szerzetes szeretetreméltó szavai ügyesen elegyítették a tudós tartózkodását az orvos érdeklődésével. A Stromboli említése arról tanúskodott: „Két dolog érdekel igazán, a föld mélyének nyugtalanságai és a lélek mélyén végbemenő viharok. Mindegyiket pontosan le lehet írni. Az egyiket a forgó henger és a grafittű segítségével, a másikat az érzelem feszítő erejére feltörő szavakkal. Egész nap a Stromboli történetét figyeltem, az éjszakát arra szánom, hogy lelkének viharát, történetét meghallgassam."

Stephen belefáradt a kínlódásba és most lelkének terhén könnyíteni próbált. Először csak óvatosan, majd egyre bizalmasabban feltárta Ghislana Falernihez fűződő érzelmeit és a barátság történetét. Míg beszélt, Dom Arcibal szótlanul figyelt, mintha földrengésmérő műszert nézne. Időközönként gyengébb lett a jel, máskor megakadt, majd annál erősebben jelzett. Amikor a történet befejeződött, Dom Arcibal megszólalt.

– Mindaz, amit elmondott, néhány hónap története. Szeretnék hallani előbbi életéről is. Volna kedve beszélni gyerekkoráról, családi körülményeiről?

– Ahogy óhajtja. – Stephen mély lélegzetet vett és az emlékek szinte megrohanták, amikor újra beszélni kezdett. – Heten vagyunk testvérek. Én vagyok a legidősebb. Apám és anyám hívő katolikus. Sok szeretetet kaptam, vallásos légkörű otthonban nevelkedtem. Ha gyerekkoromra gondolok, eszembe jut a felelősségtudat, amit kisebb testvéreimmel kapcsolatban éreztem. Bizonyos értelemben én voltam apánk helyettese és minden cselekedetüknél természetes tekintélynek ismertek el. Tizenöt éves koromig húgaimat és fivéreimet én etettem, fürdettem és öltöztettem. Szüleink fönntartották maguknak a büntetés jogát arra az esetre, ha nem engedelmeskedtek.

– Ez rosszul esett?

– Egy darabig. Amikor apám megmagyarázta, hogy a szülők hatalmukat közvetlenül Istentől kapják és ezt nem adhatják tovább, minden ellenvetés nélkül elfogadtam.

– Folytassa!

– Gyerekkoromban szerettem mindenütt az első lenni: tanulásban, sportban, népszerűségben. A legjobb tanuló akartam lenni az osztályban, csapatkapitány a sportban, bandavezér a játékban, s

mindig a legcsinosabb lányokkal szerettem barátkozni. Minden vágyam az volt, hogy kitűnjek. Ha vetélytársam akadt, kétszeres erővel dolgoztam és még buzgóbban imádkoztam a sikerért. Ha valami sikerült, azt természetesnek vettem, mint olyasmit, ami nekem kijár. Mindig azt éreztem, hogy Isten különleges kedvence vagyok.

– Annyit tudok, – mondta Dom Arcibal közönyösen –, hogy Lucifert is ez a tévhit kerítette hatalmába. Ezt mivel magyarázza?

– Nem kerestem magyarázatot. Láttam, hogy Isten sokféle tehetséggel áldott meg és úgy éreztem, a főszerepet nekem kell játszani.

– Micsoda maga? Színész vagy pap? – anélkül, hogy feleletet várt volna a kérdésre, tovább folytatta a szerzetes – no, nézzünk csak mélyebben a lelkébe!

Stephen újból nekirugaszkodott.

– Tizennégy éves koromban éreztem magamban papi hivatást, de nagyon vonzódtam a lányok felé. Valami titok vette őket körül, s úgy gondoltam, ezt a titkot érdemes lenne megfejteni. Különösen középiskolás koromban éreztem erre nagy kísértést.

– Megpróbált közeledni hozzájuk?

Stephen nagyon halkan válaszolt.

– Nem volt hozzá bátorságom.

– Nagyon jellemző módon fejezi ki magát. Mintha emiatt sajátos bűntudat alakult volna ki.

– Igen. Ez csak tovább fokozódott amikor papnövendék lettem. Pap akartam lenni szívvel-lélekkel és időnként mégis közel álltam a kétségbeeséshez, ha a cölibátusra gondoltam és arra, hogy soha nem lesz feleségem, családom. Olyan nagy volt bennem ez a küzdelem, hogy egy időben komolyan gondolkoztam azon: pap legyek-e, vagy sem.

– Mi segítette a küzdelemben?

– Ugyanaz, ami máskor, ha nehézségem támadt. Többet imádkoztam, megkétszereztem a buzgóságomat, természetfölötti segítséget kértem és így egyik napról a másikra kibírtam. Nem volt könnyű dolgom.

Dom Arcibal egy kicsit megvakarta a tonzúráját.

– Óvakodjon az alaptalan elégedettségtől, fiam! No de térjünk csak vissza, hogyan döntötte el a küzdelmet? Valami véletlen esemény, vagy találkozás is közbeszólt? Gondolkodjék a válaszon!

Stephen sokáig gondolkozott.

– Nem emlékszem ilyesmire.

– Édesanyja nem befolyásolta vagy kényszerítette?

– Különösebben nem. Természetesen tudtam azt, hogy imádkozik a hivatásomért.

– Talán az édesapja? – Dom Arcibal hangja egy kis kíváncsiságot árult el. – Milyen ember az édesapja?

Stephen fölhasználta az alkalmat, hogy a nagyhangú Din iránti háláját és elismerését kifejezze.

– Egyszerű munkásember. Hozzá hasonló erőslelkű és jószívű emberrel még nem találkoztam. Gyerekkorom óta példaképem. Azt hiszem, hogy egész életemre ő volt a legnagyobb hatással.

– Volt vele nézeteltérése?

– Kifelé soha. Igyekeztem engedelmes és alkalmazkodó lenni. Ettől függetlenül állandó versengés volt köztünk. Mindig úgy éreztem, hogy nálam erősebbel küzdök. Egyre nagyobb erőfeszítéssel megpróbáltam apámat felülmúlni. Még magamnak sem tudom megmagyarázni, hogy miért akartam fölébe kerekedni annak, aki olyan jó volt hozzám.

– Erről még beszélünk – mondta Dom Arcibal. – Itt olyasmire bukkantunk, ami fontos és nagy jelentőségű lehet. Nem történt valami különösebb dolog apja és ön között?

– Nem emlékszem semmire.

– Ez nem annyira az emlékezetre vonatkozik. Csak gondolkodjék nyugodtan az apjához fűződő emlékein és mondja el a legelsőt, ami eszébe jut.

– A sínek – szólalt meg Stephen is meglepődve.

– Hogyhogy a sínek?

– Apám villamosvezető. Mindig Boston és Medford között járt. Gyerekkoromban szívesen álltam mellette a kormánynál és figyeltem, hogyan vezet. Istenhez hasonlítottam, amint kocsiját a síneken vezette. Ez egész életemre a fegyelem és kötelességteljesítés jelképe lett.

Újabb összefüggések jutottak eszébe.

– A villamos a Szeplőtlen Fogantatás-templom előtt haladt el. Apám mindig sapkát emelt, valahányszor elrobogott a főbejárat előtt – egyre gyorsabban beszélt. – Tizenkilencéves lehettem, már papnövendék, amikor apámat elkísértem, hogy fölelevenítsem a gyerekkori emléket. Amikor a templom előtt robogtunk, szokása

szerint levette sapkáját. Nem fölületes szalutálás volt ez, hanem alázatos meghajlás és hódolat a szentségi Jézus előtt. Közben imádkozott: dicsőség és hála legyen Istennek, az ég és föld Teremtőjének. Soha nem láttam áhítatosabb imádságot. Utána hozzám fordulva mondta: „Stephen, ha arra gondolok, hogy egy szép napon a fiam az oltárnál áll a szentségház közvetlen közelében, az Isten jósága és kegyelme iránti hála tölti el szivemet."

– Milyen hatással volt önre apjának ez a megjegyzése?

– Nagyon meghatott. Hogy ne csalódjon bennem, hát kitartottam a papi hivatás mellett.

Dom Arcibal mosolyogva csóválta meg a fejét.

– Ez ugyanolyan, mintha valaki azt mondaná, Dante azért írta meg a Divina Commediát, hogy az olasz nyelv belévetett bizalmát erősítse. Természetesen más okok is közrejátszottak a végleges elhatározásnál.

– Nem értem, mire gondol – mondta Stephen.

A bencés szerzetes kegyetlen őszinteséggel folytatta.

– Nem ért meg, mert kitűnő érzéke van az önámításhoz és az nem engedi, hogy megértsen. Jól figyeljen! Apja megjegyzése új távlatokat csillantott föl. Egyszeriben lehetőséget látott arra, hogy nagyszerű apját felülmúlja, ha pap lesz, a szentségek kiosztója. Krisztus valóságos testét és vérét tarthatja kezében, míg apjának meg kell elégednie azzal, hogy a templom előtt elhaladva köszönti a közöttünk lévő Urat.

A indíték alantas volta Stephent megijesztette.

– Egész élete arra mutat, hogy ez így van. Papi életének egyik indítéka – azt nem mondom, hogy az egyetlen, mert a papi hivatás Isten kegyelmének sokrétű műve – az, hogy édesapját felülmúlja. Ez a tudatalatti vetélkedés nyitja. Folytassa csak tovább!

Anélkül, hogy a legkisebb részletet is kihagyta volna, elmondta a Ghislana Falernihez fűződő kapcsolatának történetét és azt a küzdelmet, amivel meg akart szabadulni ettől az érzéstől. Amikor mindent elmondott, sokkal tanácstalanabb és zavartabb volt, mint a beszélgetés kezdetén. Segítséget kérve nézett Dom Arcibalra.

– A legjobban az rémít meg, hogy mindig erősebben tér vissza ez a zavaros lelkiállapot. Háromszor próbáltam már, hogy teljesen kiszakítsam szívemből ezt az érzést, de egyszer se sikerült. Újból kezdődik a gyötrelem, ha újra látom! Egész életemet azzal kell majd

eltöltenem, hogy Ghislana Falerni elől meneküljek, vagy örökös lelkifurdalást érezzek amiatt, hogy szóba álltam vele? – Szavaiból keserűség és tanácstalanság áradt. – Miért kell így kínlódnom? Másokkal szemben védett voltam. Miért vagyok olyan védtelen vele szemben?

Dom Arcibal feleletéből a megzavart lélek iránti együttérzés sugárzott.

– A legtöbb ember, férfi és nő nem tud eléggé csodálkozni ezen a vonzódáson, amit egymás iránt éreznek. – Dom Arcibal hangja keménycsengésű lett. – De mi a papi nőtlenséggel lemondtunk erről a szeretetről. Nem akarok sokat beszélni. Csupán arra figyelmeztetem, hogy érett fejjel fogadott örök tisztaságot. Egyértelmű, ünnepélyes szavakkal kötött szövetséget Istennel. Ezt a szövetséget fölbontani, vagy akár csak gondolatban is játszani ezzel, erkölcsi halál volna... Elég világos?

– Igen!

– Ha ilyen világosan és tisztán látja azt, hogy lelke tisztasága veszélyben forog, mégis miért játszik a tűzzel?

– Nem tudom... szeretném, ha tudnám...

Mint a görög drámákban a kórus a régi szép napok emlékéről énekelve feledteti el a tragédiát, úgy Dom Arcibal is hangnemet és módszert változtatott.

– Emlékszik a Vallomásoknak arra a fejezetére, amelyikben Szent Ágoston bánkódva elmondja, miként tarolt le egy körtefát?

– Körtefát? Igen, emlékszem!

– Amint emlékszik, Ágoston ezt kérdezte: mi csábított a bűnre? És így felel: nem a körte kellett neki – hiszen azt a disznóknak adta –, hanem maga a cselekedet! Ágoston azért lopta el a körtét, mert ez gyerekes lehetőséget adott neki, hogy Istennel szembeszálljon. Nem az volt a fontos, hogy a hetedik parancsolat megszegésével megbántsa Istent, hanem, amint Ágoston mondja: „azért tettem, hogy némi árnyékszabadságot majmoljak fogoly létemre magamnak, midőn büntetlenül tilalmas dolgot cselekedtem a mindenhatóságnak valami téves – homályos hasonlóságára." A szent később fájdalommal telten és megalázkodva beismerte, hogy a lázadás ott volt a gőgösség gyalázatos bűnében.

Stephen megsebzetten védekezett.

– Nem igaz, hogy csak azért szeretem, mert tilos.

Don Arcibal ajkai körül bölcs mosoly rajzolódott ki, olyan emberé, aki a másik megmentésén fáradozik, miközben azt gondolja: „Illúziókhoz ragaszkodik, barátom."

Dom Arcibal ügyésszé lett, aki a keresztkérdések pergőtüzével akarja megzavarni a tanút.

– Becsületes a contessa?

– Igen!

– Így számára csak a törvényes házasság marad?

– Igen.

– Ezt azért kérdem, hogy nyíltan föltegyem a kérdést. Képes volna elhagyni a papságot ennek az asszonynak a kedvéért, hogy házasságot kössön vele?

– Nem – felelte Stephen erőtlen hangon.

Az emberi lélek mélységeit alaposan ismerő bencés szerzetes sikeresen kitapintotta azt a rejtett hibát, amit Stephen maga nem vett volna észre.

– Így egy bűnösjelölttel állunk szemben, aki azonban gondosan kiválasztotta a bűnt, amit soha nem követne el; a Lucifer-fióka nem mer szembenézni a nyílt lázadás következményeivel. Meg tudná cáfolni ezt a vádat? Az ön magatartását a tiszta, de gőgös lelke sugallja. Az ilyen ember, hogy erejét bebizonyítsa, talán magával Istennel is birokra kelne.

– Nem tudok cáfolni semmit, csak azt kérem, segítsen, hogy megőrizzem a hivatásomat.

Dom Arcibal hangja ismét barátságos és jóságos lett.

– A legelső teendő az, hogy ne akarjon többé kórtét lopni. Ne versenyezzen Istennel! Istennek nem lehet egyenrangú vetélytársa. Azután azt ajánlom, hogy vizsgálja felül a papságról alkotott felfogását; amit eddig talán csak lovagi tornának tartott, esetleg misztériumjátéknak, amiben a tétován bolyongó nemes lovag szerepét játszotta. Lehet, hogy az Egyháznak szüksége van lovagokra is, de ezt a szerepet hagyja másoknak. Akiknek olyan a lelkiismerete, mint az öné, az az ilyen szerepben csak önmagát emésztené fel.

Bátorító és biztató melegség sugárzott a zömök szerzetes egyéniségéből.

– Sok szeretet van a szívében, fiam. Isten tart számot erre, különben nem üldözte volna olyan kegyetlenül megszökni készülő szolgáját... Majd beszélünk még ezekről a következő alkalmakkor is.

Pillanatnyilag csak azt ajánlom, hogy gyakran végezze el a keresztúti ájtatosságot, amíg itt tartózkodik nálunk, lehetőleg naponta. A hetedik stációnál, Krisztus másodszori elesésénél elmélkedjen egy kissé hosszabban. Ez legyen jelképe annak a kísértésnek, aminek különösen az életük delelőjéhez érkezett férfiak esnek áldozatul.

– Megteszem, atyám. – Stephen a Dom Arcibal által feltárt bűnök miatt szégyenkezve és alázatosan térdelt a szerzetes széke mellé...

– Szeretnék életgyónást végezni.

Dom Arcibal szótlanul húzta elő lila stóláját. Azáltal, hogy nyakába tette, a jótanácsokban bővelkedő testvér átváltozott Isten emberévé, akinek hatalma van a bűnök feloldozására. Eltűnt az orvos és a tudós, hogy helyet adjon a bűnöket megbocsátó papnak.

– Szívesen meggyóntatom.

Stephen Fermoyle a mozaikpadlón térdelve mindent megtett, ami világi hívő vagy pap számára a bűnbánat szentségének fölvételénél szükséges. Minden szépítés nélkül megvallotta bűneit, megígérte, hogy kerüli a bűnt és a bűnalkalmat, végül vállalta az elégtételt.

Dom Arcibal felemelte jobbkezét, hogy papi hatalmával megbocsássa az elkövetett bűnöket. „Bánja meg bűneit!" „Ego te absolvo..." – hangzott a pap ajkán, míg Stephen a bánatimádságot mondta. „Teljes szívemből szánom és bánom minden bűnömet, mert azokkal a jó Istent megbántottam..." Egyszerre ejtették ki a bűnbánat és feloldozás szavait, amelyek egyaránt a világ bűneit eltörlő mérhetetlen isteni szeretetre hivatkoznak.

*

Stephen nap-nap után mind jobban bekapcsolódott a kolostor életébe. A közösség minden tagjának, akár fölszentelt pap volt, akár segítő testvér, megvolt a maga kijelölt munkája. Egyesek a földeket és a szőlőt művelték, vagy kecskét őriztek és a tejből nagyszerű sajtot készítettek. A régi kolostor falait ács- és kőműves-testvérek javítgatták. Mások az istállóban, esetleg a konyhán dolgoztak. Volt egy kis tudományos csapat is, amelyik Dom Arcibal vezetésével a laboratóriumi műszereket tartotta rendben és figyelte a szeizmográfokon, hogy hol mozdult meg a földkéreg.

Az egész kolostor életét Szent Benedek regulája irányította. A majdnem másfélezer éves regula a mértéktartó bölcsesség példája, miként lehet az embert az örök üdvösség felé vezetni. A regula nem kívánt szigorú önmegtagadásokat. Szent Benedek és őt követve

Dom Arcibal sem vitte túlzásba a böjtöt és az imádságot. Húst nem ettek, de naponta háromszor étkeztek. Tilos volt a fölösleges fecsegés, de szabad volt hasznos dolgokról beszélgetni. A zsolozsma nem volt túl hosszú, de ezt magánájtatossággal lehetett pótolni. Stephen tanulmányozta a regulát és látta, milyen bölcs mértékkel veszi figyelembe az emberi természet kötöttségeit és végességét. A bencések legfőbb tevékenysége a zsolozsma, az „Opus Dei" pontos végzése, aminél Szent Benedek szerint „nincs fontosabb". Naponta hétszer jöttek össze közös imára a zsolozsma óráinak megfelelően és kórusban énekelték a zsoltárokat. Stephen részt vehetett a közös ájtatosságokon, de nem énekelhetett együtt a szerzetesekkel, bármennyire szerette volna. Csöndes hallgatásba merült, míg a szerzetesek a világ Teremtőjét dicsérték. Amikor már le tudta győzni a félreállítottság kellemetlen érzését, Szent Pál szavaival vigasztalódott: „Lélekben és igazságban imádjátok az Urat."

Stephen vendég volt a kolostorban. Nem kellett volna dolgoznia. De Dom Arcibal tanácsára minden étkezés előtt két órán át segített a konyhán. Stephen Alfonz testvér felügyelete mellett végezte ezt a munkát, aki nem volt más, mint az érkeztekor őt fogadó laikus.

Alfonz testvér főzött, mosogatott, ebéd után ő végezte a mosást, vasalást, egyszóval a kolostor mindenese volt. Bármit tett, szemmel láthatóan örömmel végezte, bár a külső szemlélő előtt fölöttébb ügyetlennek tűnt. Egy valamiben nem lelte kedvét, az olvasásban. Nem kellett félnie, hogy a sok tudomány hiúvá teszi. Néha bizony kín volt látni, hogyan bukdácsol a forró étellel vagy a tányérokkal. Amikor végül baj nélkül célba érkezett, Stephen újra meg újra belátta, hogy Alfonz testvér a fészekből kipottyanó madárfiókáról is gondoskodó Isten különleges gondoskodását élvezi.

Stephen hamarosan észrevette, hogy mindaz, amit a testvér végzett, imádsággá, istentiszteletté válik. Ha más is jelen volt, ezt titokban tette, ha egyedül maradt, akkor nyiltan. Egyik reggel, amikor Stephen a konyhába lépett, azt látta, hogy Alfonz testvér a sütő előtt térdel. Nem akart kíváncsiskodni, de mégis megkérdezte.

– Mit csinál?

A testvér jámbor képpel állt föl és így válaszolt.

– Azt adom Istennek, ami tőlem telik. Amíg arra várok, hogy a kenyér megsüljön, imádkozom. Megköszönöm, hogy én süthetem a kenyeret és hálás vagyok, hogy Isten lisztet ad hozzá.

Stephen már több, csak Istennek élő embert ismert. Közöttük volt húga, Ellen, volt főnöke, Ned Halley, de ilyen alázatos emberrel, mint Alfonz testvér, még nem találkozott.

Egyik nap, amikor a hagyma és a krumpli tisztításánál segített, mintha a nevét hallotta volna.

– Mit mondott? – kérdezte Stephen. Alfonz testvér a fejét csóválta.

– Nem szóltam.

Néhány perc múlva megint a nevét hallotta.

– Testvér, kivel beszél?

Alfonz tovább dolgozott, és közben ezt válaszolta.

– Arra kérem Istent, hogy munkámat szeretetszolgálatként fogadja el.

– Ez szép, de hogyan kerül bele a nevem?

– Arra kértem Istent, hogy vegye oltalmába az ujjait!

– Az én ujjaimat? Na és, a sajátjával nem törődik?

A testvér újabb hagymát kezdett vagdalni.

– Ha Isten akarata az, hogy megvágjam az ujjamat, alázatosan elfogadom, mert bizonyára javamra szolgál. Mivel mindent az Ő gondjaiba ajánlok, nem történhet bajom.

Mivel mindent az Ő gondjaiba ajánlok...

Dom Arcibal minden bölcsessége, Stephen minden elmélkedése, az egész zsolozsmázás, mind Alfonz testvér kristálytiszta, egyszerű hitében összegződött. Ahelyett, hogy a földi atyával versengene, vagy a mennyei Atyát akarná megtéveszteni, egyszerűen Isten akaratára bízza magát. Bármi is történik vele, minden Isten akarata szerint van és így a legjobb...

Olyan egyszerű ez és mégis, milyen nehéz megtanulni...

*

Stephen egy hónapig maradt a kolostorban. A munka és imádság váltakozásában teltek az órák és napok. Stephen problémája egy hónap múltán sem oldódott meg teljesen, de legalább megtanulta azt, hogy az örökkévalóság világában nagyon kicsi és jelentéktelen pont.

Október 29-én visszautazott Rómába. A városban szokatlan nyugalom uralkodott, ami a vihar előtti csend benyomását keltette. Mussolini már átvette a hatalmat, de Itália népe még nem tudta, hogy szenvedéssel, szolgasággal teli két évtizednek nézhet elébe.

VI.

A következő három év alatt Stephen megtalálta a helyes mértéket, kiegyensúlyozottá vált és egyénisége kiforrott. Harmincas éveinek derekán fordulóponthoz érkezett. Két lehetőség állt előtte. Vagy sikerül munkáját megújult energiával végezni, vagy elmerül a középszerűségben. Pontos napirendje volt. Életéből minden olyan időtöltést száműzött, ami nem szolgálta papi hivatását. Minden meghívást elutasított, társaságba egyáltalán nem járt, ritkábban nevetett és fiatalos megjelenéséből is veszített. Személyiségének megnyerő volta helyett egyre inkább jellemének szilárdságára és lelki erejére épített. Önmegtagadó élete ellenére alakja megerősödött, sötét hajába ősz csíkok vegyültek. Egyetlen fényűzése az étkezés utáni szivar volt. A három év alatt Stephen megkomolyodott és az egyetemes Egyház ügyeinek lelkiismeretes, szigorú intézője lett.

Lassanként beigazolódott a Ghislana Falerni által idézett közmondás bölcsessége: „Az idő a szerelemnél is nagyobb úr." A mindennapi kötelességek gondjai között lassan elhalványult Roberto emléke is. Bár időnként fölidézte barátja arcát és visszagondolt az elmúlt szép napokra, de az arc egyre homályosabb lett. Roberto és Ghislana Falerni neve azok között szerepelt, akikért rendszeresen imádkozott. Ghislanát többé nem látta.

Elöljárói és munkatársai már nem kezelték zöldfülű újoncként. Quarenghi és Guardiano nagyra értékelték, Stephen teljes bizalmukat élvezte. Még Giacobbi is változtatott a magatartásán, amikor amerikai kollégájával volt dolga. A bíboros-államtitkár merevsége ugyan nem oldódott föl, de miután Stephen több kényes és nehéz föladatot ügyesen megoldott, nem éreztette vele szeszélyeit. Helyette inkább ugratta. A szicíliainak különös öröme telt abban, ha Stephent az amerikai dollár-diplomáciával bosszanthatta. Amikor az Egyesült Államok 1924-ben Németországnak a Dawes-terv keretében kétmilliós kölcsönt adott – akkoriban ezt csodálatos pénzügyi politikának mondták –, Giacobbi nyerítve nevetett fel.

– A Vatikán anyagi gondjai megoldódnak. Még ma tanácsolom Őszentségének, hogy üzenjen háborút az Egyesült Államoknak. A vereség után a győztesekhez folyamodunk kölcsönért. Mit ajánl monsignor Fermoyle, mennyi kölcsönt kérjünk?

– Annyit, amennyit csak kérni lehet. Eminenciád ne legyen sze-

rény rám való tekintettel. – Két évvel ezelőtt a harag Stephen fejébe kergette volna a vért, de most már nyugodtan, minden veszély nélkül kivédte a támadást. Giacobbi is észrevette a nagy változást és valamit motyogott a vastag bőrről, hogy az is a Szentlélek ajándéka, igaz, a legutolsó.

Stephent mostanában mind gyakrabban hívták XI. Piusz pápához, mert a pápa az amerikai életről akart tájékozódni, vagy tolmácsra volt szüksége az angol nyelvű látogatók fogadásakor. A pápa igyekezett megerősíteni a kapcsolatot Róma és az Egyesült Államok között. Ez irányú törekvéseinek egyik biztosítéka az volt, hogy Mundelein chicagói és Patrick Hayes New York-i érseket bíborossá nevezte ki. Ezáltal a Szent Kollégiumban négy amerikai bíborosa volt. Őszentsége rendkívüli figyelmességről tett tanúságot, amikor „ad limira" kötelezettségüknek eleget téve amerikai püspökök jártak nála. A meghitt, hosszú kihallgatásokon egyházkormányzati nehézségek iránt érdeklődött, az amerikai életmódról kérdezősködött. Érdekelte a plébániai iskolák tanulóinak száma és a katolikus kórházak befogadóképessége, a szerzetes rendek működése, a katolikus nevelés ügye. Számban és minőségben nem csökken a papi utánpótlás? Egy kis jegyzetfüzet segítségével még azt is megkérdezte, hogy egyházmegyéjük idegen nyelvű kisebbsége „meg van-e elégedve a plébánossal?"

A kihallgatás végén a messziről jött prelátus meg volt hatva, hogy a pápa mennyire ismeri egyházmegyéjének problémáit.

– Honnan tudja mindezt? – volt az első kérdés, amikor a kihallgatás után Stephennel egyedül maradtak.

– A pápának sok információs forrása van – szokta mondogatni és tapintatosan elhallgatta, hogy a memorandumot, ami alapján a pápa kérdezgetett, ő készítette el.

Amint a pápával közelebbi kapcsolatba került, Stephen mind mélyebben betekinthetett a világegyház szervezetébe. Bámulatba ejtette a problémák mennyisége és sokfélesége, amelyekkel Vatikánnak foglalkoznia kellett. A modern hírközlő eszközök mindegyike szolgálatban állt, de mellettük kutyaszánon, halászbárkán, csónakon, lóháton vagy éppen gyalogszerrel közlekedő küldöncök is kivették részüket a munkából. A világ minden tájáról ide futottak be a hírek. Egy néger törzs megkeresztelkedése, egy kolostor alapítása Wales-ben, vagy valamelyik ausztráliai püspök veszekedése a káptalannal, hír formájában mind beérkezett.

A tizenkét kongregáció (élükön a bíboros prefektussal) volt az idegközpont, amely a világegyház minden részéről továbbította az impulzust a Titokzatos Test látható fejéhez. Minden kongregáció alapos jelentéseket küldött. Bármennyire átrostálták azokat, nap mint nap hatalmas iratköteg gyűlt össze, amiben gyakran kényes vallási, diplomáciai, pénzügyi, vagy kormányzati nehézségekkel teli sorok voltak és a pápa végső döntésére vártak. Már csak átolvasni is hatalmas teher volt. A munka a Vatikán harmadik emeletén, a pápa magánlakosztályán nemegyszer késő éjszakába nyúlt.

Stephen szerint a pápa jellemét is befolyásoló magatartás a hajthatatlan szilárdság volt, amivel a Szentszék előjogait védelmezte. Alapvető, elidegeníthetetlen jognak tartotta az Egyház jogát a hit tanításához, terjesztéséhez és megőrzéséhez. Ez bulláiból világosan kitűnt. A német, francia és lengyel konkordátumokban az országok katolikus hívőinek elsősorban ezeket a jogokat biztosította. XI. Piusz pápa Itáliával megegyezett a modus vivendiben, amely Olaszország katolikusainak a vallás gyakorlásához és a vallásos neveléshez való jogát biztosította.

A pápai udvar ceremóniái ellenére, a pápa, XI. Piusz egyszerű ember volt. Csodálatra méltó türelemmel rendelkezett, amikor az elérendő cél fontos volt, de az időveszteséget nehezen viselte el. Egy kérdés körülményes előadása, vagy a rossz szervezés kifejezetten mérgesítette. Azt szerette, ha valaki azonnal rámutatott egy probléma lényeges pontjára. Stephen egy nap ezt a kifakadást hallotta tőle: „Egész életünket annak meghallgatásával töltsük, amit már úgyis tudunk?" De távol állt attól, hogy önmagát „mindent tudónak" tartsa. Elsőnek nevetett, ha valamit elfelejtett, vagy valamire nem emlékezett. Amikor Indianából Mgr. John T. Sprakert fogadta, Őszentsége lelkesedéssel beszélt az Egyesült Államok hatalmas távlatairól és természeti szépségeiről.

– Mennyire szeretném megismerni a Sziklás Hegységet és annak hófödte csúcsait. Milyen remek dolog lehet ott sielni! És a hatalmas búzamezők... (Stephen felé fordult.) Hogy is hívják? Pampák, szavannák?

– Prérik, Szentséges Atya.

– Persze, prérik. Nem azt mondják, hogy pampa-schooner, hanem: praerie-schooner*

* A első amerikai telepesek szekereinek a neve.

A pápa rövidlátó szemeit Mgr. Spraker felé fordította és jókedvűen megjegyezte.

– Látja, kedves testvérem, a földrajz miként szab határt a tévedhetetlenségnek.

Achille Ratti rendkívül szerényen élt, kevés gyümölcsöt, sajtot, zöldséglevest evett, kakaónál erősebb italt soha sem ivott, de azt nagyon szerette. Naponta öt óránál többet nem aludt. Magánkápolnájában fél hétkor misézett. Utána reggelizett. Egy csésze kakaó és vajas zsemle volt mindössze, amit megevett. 8 és 10 óra között intézte el a postát, azután a bíborosokkal megbeszélést tartott; később a püspökök, apátok és más vezető emberek fogadása következett. A pápa két órakor ebédelt. Ősi szokás szerint mindig egyedül étkezett. Utána rövid pihenő, majd öt óráig hivatalos ügyintézés. A vatikáni kertekben sétált egy keveset, szintén egyedül, majd utána vacsora következett: leves, gyümölcs, sajt és ismét kakaó. Pihenésül elolvasta az „Osservatore Romanó"-t, a Vatikán félhivatalos lapját. Fél kilenckor magán-dolgozószobájába ment, ott nézte át az íróasztalára készített iratcsomót. Az ünnepnapok szertartásai csak még sűrűbbé tették az amúgy is zsúfolt napirendet. Szent hivatalának teherhordozásához XI. Piusz olyan erőre tett szert, amilyent magános fenyőknél láthatunk. Senki sem lehetett igénytelenebb és fegyelmezettebb, Krisztust képviselő munkájában odaadóbb és önfeláldozóbb, mint ez a magányos ember: Achille Ratti.

*

1924. húsvét hétfő. A Szent Péter-bazilika csodálatos szertartásai még szebbé tették az ünnepet. Az Egyház pompás, aranyos ruhákban, a természet pedig friss, zöld, tavaszi színekkel lépett a Föltámadás örömteli idejébe. Stephen berakásos íróasztalánál ült és egy kanadai-francia egyházközség kérvényét olvasta. A hívek halászszövetkezete homárhalászati jogaik megvédésére segítséget kért az amerikai szindikátusok ellen. Nagyon bonyolult volt a helyzet, mert több nemzetközi egyezményt megszegtek. Stephen éppen ennek kibogozásával foglalkozott, amikor megszólalt a telefon.

Gaetano Orselli hangját hallotta. A kapitány rendkívül izgatott volt.

– Föltétlenül szeretném látni, Stefano. Rendkívül nagy újságom van. Olyan nagy, hogy azt csak egy üveg bor mellett lehet elmondani. Délben a Café Sorrentóban találkozunk a Via delle

Botteghe Oscurén. Arról ismer meg, hogy virág lesz a szájamban.

Széles mosoly terült el Orselli arcán, amikor Stephen megérkezett. Ízlésesen terített asztal mellé ültek. Kitűnő leves meg parmigiana volt az asztalon. Az első üveg bor elfogyott már, amikor Stephen megkérdezte.

– Mi a nagy újság? Politikai? Talán tengerészeti miniszterséget kapott a Duce kormányában?

– Miniszteri tárca, Duce? Mind kicsiség az én hírem mellett. Szívügyről van szó. Én Rómeó vagyok, s maga Lorenzo testvér.

Orselli fölemelte poharát és mea culpázva melléhez érintette.

– Hallgassa meg a gyónásomat, hogy méltó lehessek ahhoz az angyalhoz, akit feleségül akarok venni.

– Ez a rejtélyes vallomás csak kibúvó, ami sehová sem vezet. Hogyan lett ismét Rómeó? Amikor a legutoljára beszéltünk, azt mondta, hogy örökre kiábrándult a nőkből.

– Igen, többes számban ez ma is igaz, de az a férfi, akit most lát, csak egyetlen nőről beszél, csak őrá gondol. Megtaláltam az igazit!

– Csak nem azt a reménytelenül valószínűtlent, akinek háza van a városban, kis birtoka a közelben, társadalmi rangja, vagyona, és – majdnem elfelejtettem – csillagkoszorú veszi körül a fejét?

Orselli rendkívül komolyan beszél.

– Minden joga és alapja megvan ahhoz, Stefano, hogy kételkedjen. Elismerem, hogy nagyon cikkcakkos utakon jártam és szerelmi naplómban sok hazug leírás található, amit könnyelműen feljegyeztem. Most már tudom, hogyan áll az iránytű, ha a sarkcsillag felé mutat. Engedek, megadom magam, megtaláltam a békét, de ez nem a tétlenség békéje! – Orselli foglalkozásából vett hasonlattal folytatta. – Ez egy kicsit olyan, mint a mozdulatlanság, ami a ciklon közepén van.

– A megadott koordináták alapján elég nehéz helyzetben van, kapitány. Hol talált rá erre a női ciklonra?

– Capriban, egy hónappal ezelőtt. Az első szempillantásra elveszítettem a fejemet. Szinte egész lényem belerendült. Míg Ghislana Falernivel nem találkoztam, soha nem hittem, hogy lehetséges ilyen erős érzelem. Miért néz rám olyan furcsán? Nem hiszi el, amit mondok?

– Furcsán nézek?... véletlenül ismerem Falerni grófnőt.

– Maguk, papok mindenkit ismernek. Így legalább megérti, amit mondok. Bizonyára igazat ad, hogy olyan, mint Corneille nőalakjai – mint például Phaedra.

– Valóban rendkívüli teremtés.

– Stefano, ez nagyon rideg megállapítás. Beszéljen őszintén! Ezen a téren is van ízlése és ítélőképessége. Hallott már valaha ilyen hangot? A milói Vénuszt leszámítva látott már valaha ilyen alakot? Bocsássa meg, kedves barátom, hogy ezt is megemlítem, de ez az igazság, és akiről beszélek, a menyasszonyom. Csodálkozik azon, hogy boldog vagyok? Gratulálnia kell.

Stephen szívét fájdalom járta át, amikor Orselli kezét megszorította.

– Már kitűzték az esküvő napját is?

– Június elején esküszünk. Én a magam részéről önt kérném meg az esketésre, de tudja hogy van! Merry del Val a család régi barátja...

– Ez a legtermészetesebb.

– Az esküvőn azonban ott kell lennie. Csak nagyon kevés barátomnak engedem, hogy megcsókolja a menyasszonyt.

Stephen kínja még nagyobb lett. „Még mindig nem szabadultam meg tőle? Miért kell újra találkoznom vele?" Úgy érezte, hogy sarokba szorították, amikor Orselli Ghislana Falerni szépségéről áradozott. „Hogyan szökhetnék meg anélkül, hogy elárulnám magamat? Hogyha ez a híres szoknyavadász még tovább locsog..."

Orselli leharapta a havanna-szivar végét és élvezettel rágyújtott. Az asztal vastag füstfelhőbe borult. Ekkor mentő ötlet jutott Stephen eszébe.

– Nekem is van egy gyöngém. Rászoktam a dohányzásra. Ha nem nagyon erős a szivarja, ennek örömére én is elszívok egyet.

– Bocsásson meg, kedves barátom – és megkínálta. – Próbálja meg ezt a Vuetát. Nagyon kellemes íze van. Milyen vigasztaló a dohány. Amint Kipling mondja: „Egy nő, csak nő, de..."

Stephen is rágyújtott és a szakértő élvezetével szivarozott.

– Beszéljen terveiről, kapitány. Megválik a tengertől?

– Igen, a hajózásnak befellegzett. Menyasszonyom szárazföldi teremtmény. Szerencsére fölajánlottak egy szárazföldi állást, az olasz hajózási társaság főellenőri beosztását.

– Biztos vagyok benne, hogy nagy társadalmi életet élnek. – Szerette volna személytelenné tenni a társalgást.

– Bizonyára, hiszen Ghislana született háziasszony. Az ő fáradozásainak gyümölcse lesz majd a Vatikán és a Quirinal közeledése. Nos, hogy ízlik a szivar?

– Kitűnő. Csak nekem egy kicsit erős.

– Nagyon gyorsan szívja. A legtöbb amerikai így csinálja. A mézesheteket Capriban szeretnénk tölteni. Ghislanának van ott egy kis birtoka. Birtoka? Mit is mondok? Valóságos paradicsom! – Orselli elégedetten eregette a füstkarikákat. – Nem csodálatos az, Stefano, hogy sokévi hajókázás után beevezek a boldog házasság tökéletes kikötőjébe?

– Valóságos csoda, amint mondja. – És homloka gyöngyözni kezdett. Tüntetően törülte le zsebkendőjével. – Képzelődöm csak, vagy itt igazán meleg van?

– Nem, kellemes, hűvös az idő.

Stephen jó nagyot szippantott a Vuetából.

– Talán a szivar az oka.

– Lassabban szívja. A hamuja majdnem két centivel hosszabb, mint az enyém. Tessék, itt a hamutartó. – Orselli megfogta a könyökénél lévő hamutartót és odatolta barátja elé. Nem valami műtárgy volt, hanem inkább giccses tömegcikk. Amikor Stephen kissé előbbre hajolt, hogy a hamut leverje a szivarvégről, tekintete megakadt a hamutartó föliratán:

l'Amore
fa passare
il tempo.
Il tempo
fa passare
l'amore.

(A szerelem elűzi az időt, s az idő elűzi a szerelmet.)

– Most pedig mesélje el, hogyan és hol ismerkedett meg Ghislanámmal?

Stephen a szalvétát szájához tartva, remegő térddel állt föl.

– Sajnálom, Gaetano, ki kell mennem. Nem bírom a szivarját. – Bizonytalanul támolygott az ajtó felé. Az utcán komolyan rosszul lett, egy téglafalnak támaszkodott, mert annyira szédült.

Orselli aggódva állt mellette.

– Hazavigyem?

– Nem, nem, inkább hozasson autót. Azonnal rendben leszek, ha

lefekszem. – Megpróbált mosolyogni. – Úgy látszik, mégsem vagyok olyan nagy dohányos, mint gondoltam.

Az úton Stephen hányingere egyre erősebb lett, s állandóan szeme előtt táncolt a giccses hamutartó hétköznapi bölcsessége.

„Az idő előzi a szerelmet."

*

Ősrégi szokás szerint és egy pápai dekrétum előírásának megfelelően a Szent Péter-bazilika „szent kapuját" minden 25. évben ünnepélyesen kinyitják. Ez a szokás VIII. Bonifác pápa idejére megy vissza, aki 1300-ban a Szent Péter-templom falainak egy részét lebontotta, hogy így jelképezze, ez a szentély minden ember számára nyitott. A szokás azóta is megmaradt. Az uralkodó pápa negyedszázadonként kibontja az egyébként befalazott szent kaput. (Valójában egy már előre meglazított követ mozdít el a helyéről, az a földre hull, és a kőművesek folytatják a munkát.) Ez a kapu a szent év folyamán nyitva marad és a hívők tömege ezen át tódul be az óriási bazilikába. A szentév végén ezt a kaput újra befalazzák.

1925-ben egymillió-kétszázezer ember zarándokolt Rómába, hogy részt vegyen a szentév ünnepségein. A zarándokok teljesítették a búcsúszerzés föltételeit, mert ilyenkor rendkívüli búcsúkban részesülhetnek. A föltételek a következők. A négy kijelölt főbazilikába (a Szent Péter, San Paulo fuori le mura, San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore) kell elzarándokolni, és mindegyikben három Miatyánkot, Üdvözlégyet és Dicsőséget elimádkozni. Ha elvégzik a szentgyónást és megáldoznak, teljes búcsúban részesülnek.

Róma utcái 1925-ben tele voltak zarándokokkal, akik virágot, fogadalmi ajándékokat vittek kedvenc szentjük oltárához. Közöttük volt Celia Fermoyle is. Öt évig spórolt, néha Florrie-tól is kapott valamicskét, azután Stephen is küldött neki száz dollárt, hogy megvehesse a jegyet Bostonból az Örök Városba. Mindenekelőtt azt az épületet szerette volna látni, amiben a fia dolgozik, azután a Sixtusi kápolna kórusának énekét akarta hallani. Celia egyébként mást nem is tudott a Örök Városról – amint azt Stephen is megállapította, amikor anyját fölkereste a Kék Nővérek szállodájában, ahol két hétre helyet szerzett neki. Hatvanéves korára valamikor koromfekete haja hófehér lett, de fekete szemei elevenen csillogtak. Miután kipihente az utazás fáradalmait, frissnek és jókedvűnek látszott. Stephen azt hitte, hogy anyja kimerült és fáradt lesz, de

annyira izgatott, fürge és eleven volt, hogy alig tudott nyugodtan ülni a szálloda fogadójában. Végül sikerült anyját annyira lecsillapítania, hogy az elmondja az elmúlt évek családi eseményeit.

– A házunk már nem olyan, mint egykor. Sokszor egyedül vagyok, fiam, egész délután és a konyhában ülve azokra az időkre gondolok, amikor tanítás után berohantatok a labdáért vagy korcsolyáért és újból elfutottatok, hogy csak este jöjjetek vissza. Milyen élet volt az! Mennyi elevenség, mozgás vett körül. Most csendesek az esték is, mióta Florrie és Al elköltözött. Roslindale-ban kedves, csinos kis házuk van. Talán egy-két gyerek közelebb vinné őket egymáshoz, de erre még csak kilátás sincs.

– Hogy van Ellen?

– Olyan boldog, mint még soha. Isten áldása, hogy Ireton atya Medfordba jött és munkát adott neki. Milyen jószívű ez a Paul atya! Három év alatt mindenki megszerette. Most kezdte el a templomépítést. Az alapok már elkészültek.

– Fel is építi a templomot. És Bernie? Ha jó tudom, a rádiónál dolgozik?

Celia gyorsan bólintott, de egy kis zavar tükröződött az arcán.

– Most is ugyanazokat a dalokat énekli, amiért a kávéházakban egy garast sem akartak adni neki. Az „ír pacsirta" – mondogatják róla. Elhiszed? Az utolsó fél évben hétről hétre kerek ötven dollárt keresett.

Ezt nehéz volt elhinni. Utána jött a legkedvesebb kérdés.

– Mi van Reginával?

– Aranyos kis angyal. Pont olyan, mint Mona volt. Talán egy kissé barnább a bőre. Rita és John nagyon szereti. – A táskájában matatott és zsebkendőt vett elő, hogy megtörölje könnybelábadt szemeit. – Nem is tudom megérteni, hogyan lehetséges annyi jóság emberi szívben? No, de most már magadról is beszélj, fiam! Igaz, hogy ugyanazon az emeleten dolgozol, mint a pápa?

– Igaz, csak az épület másik szárnyán.

– Mások is olyan közel vannak hozzá, mint te?

Stephen mosolygott.

– Meglehetősen sokan. Ez igen nagy épület, több mint ezer szoba van benne.

– Megmutatod majd messziről?

– Messziről? Ugyan! Majd végigvezetlek. Mindent megmutatok,

a Sixtusi kápolnát, Michelangelo nagyszerű freskóit, a Sala Clementinát és ha lehetséges, elintézem, hogy a Szentatya magánkihallgatáson is fogadjon.

Stephen el is intézte. Fekete ruhában, fátyolosan, szorosan a fia mellett Celia Fermoyle lassú tempóban ment fölfelé a széles lépcsőkön. Izgatottan várakozott, míg a pápa elé térdelhetett és megcsókolta a halászgyűrűt. Abban az évben hatszázezer ember csókolta meg a pápa gyűrűjét. Bár a Szentatyát nagyon kimerítette a zarándokok fogadása, a takácsmester negyedik fiának, Achille Rattinak mégis volt annyi ereje, hogy minden egyes fogadásnak egyéni színezetet adjon. Ez még Stephent is meglepte, mert angolul kérdezte meg Celiát.

– Van még több gyermeke is, lányom?

– Igen, Szentatya, három fiúval és négy lánnyal áldott meg Isten.

– Ki a kedvence? – kérdezte tréfálkozva a pápa.

Celia tekintete lilaruhás papfián pihent meg.

– Büszke vagyok elsőszülött fiamra. Sok örömet szerzett és soha nem okozott bánatot. – Szerette volna megfékezni az anyai bőbeszédűséget, de nem tudta. – Amikor Stephen kisfiú volt, mindig azon rimánkodott, hogy csak egyszer mondjam azt, hogy őt jobban szeretem, mint a többit. Akkoriban is szívesen mondtam volna, most Szentségednek is azt felelném, hogy mindig ő foglalta el szívemben az első helyet, de nem mondhatok olyasmit, ami a többinek fájdalmat okozna. Az anyáknak olyan szeretetet kell tanúsítania, hogy minden gyermeke azt érezze, egyformán szereti őket. Különben nem tetszene Istennek.

A sok beszéd közül, amit XI. Piusz a szentévben hallott, ez a pár szó hagyta benne a legmélyebb nyomot. A pápának is eszébe jutott gyerekkori kérése: „mama, mondd, hogy engem szeretsz a legjobban. Olyan halkan mondd, hogy a többiek ne hallják." Ez a kérése soha nem teljesült. Őszentsége kíváncsian nézett Stephenre, aki ugyanabban az elutasításban részesült, mint ő. Kissé elgondolkozott azon, hogy valóban nem tetszene Istennek, ha az édesanyák azt mondanák: „Kedves fiam (Achille, Stephen), téged jobban szeretlek, mint a többit." Kétségtelen, hogy nem volna bölcs dolog, mert ha ezek a szavak elhangzanának, akkor a fiúk alig tudnák elviselni ezt a nagy boldogságot.

A kamarás figyelmeztető intése a pápának szólt: még mások is

várakoznak odakinn. Kicsiny rózsafa ládikából XI. Piusz egy Mária-érmet vett elő és Celiának adta.

– Ez az anya is egyformán szereti a gyermekeit – mondta és kezét áldásra emelte. Ez volt Celia Fermoyle életének csúcspontja. Úgy érezte, hogy a mennyország küszöbén lépett ki, amikor Stephen a pápa fogadószobájából kivezette.

*

A szentév szeptemberében Lawrence Glennon bíboros is tengerre szállt Bostonban. Egyházmegyéje hatszáz hívőjével együtt tette meg a hosszú utat a „Canopic"-on és Észak-Amerika jezsuita szentjeinek az ünnepén szállt ki Nápolyban. A küldöttség hivatalos fogadásán ott volt Stephen Fermoyle is teljes díszben, mantellettával, gyűrűvel és mellkereszttel, amint az a pápa személyes küldöttéhez illik. Számtalan egyházi méltóság szállt ki a „Caponic"-ról. Először a bíboros teljes díszben, három püspök (egyikük olyan öreg volt, hogy hordágyon kellett vinni), azután a monsignorék tömege, majd a plébánosok és káplánok következtek, az Egyház gyalogsága. A világiakat őexcellenciája Rhode Island kormányzója vezette. Négy kongresszusi tag, hét polgármester, városi tanácsosok, ügyvédek, orvosok, kereskedők és vállalkozók voltak közöttük. Nem maradhatott el Cornelius J. Deegan sem, aki teljes díszben, aranylánccal, bársony köpenyben, a pápai kamarások díszruhájában érkezett, hogy kötelességének eleget tegyen.

A zarándoklat előkészítője az érsekség irodavezetője, Michael J. Speed volt. Befolyása nőttön-nőtt és Glennon bíboros is bátran hagyatkozott rá egyházkormányzati dolgokban. A bíboros tudta, hogy nemsokára le kell mondania Mike Speed szolgálatairól. Korra és érdemeire való tekintettel ő volt az első, aki jogot formálhatott egy megüresedő püspöki székre. És boldog lehet az az egyházmegye, amelyiknek az élére kerül.

Glennon megölelte Stephent, Mike Speed úgy beszélt vele, mint egyenrangúval. Az amerikai katolikus vezetők bemutatása és az ismerkedés egy óráig tartott. Stephen egy magabiztos viselkedésű, magas homlokú fiatalembert keresett.

– Hol van Dick Clarahan? – kérdezte az irodaigazgatót.

Mike Speed nevetett.

– Valakinek otthon kellett maradnia az egyházmegye élén. Dicknek most alkalma nyílik a gyakorlat megszerzésére. Egy pillanatra, Steve, régi ismerőse van itt, azt mondja, hogy...

Az ismerős Dollár Bill Monaghan, Stephen első plébánosa volt. Tíz év után is olyan széles vállai voltak, mint egy súlyemelőnek, és gyanakvó plébánosi tekintete sem változott.

– Isten hozta Rómában – mondta Stephen, amikor megszorította Dollár Bill kezét. – Hogy megy a maldeni tejeskocsi?

– Még mindig folytatjuk a családlátogatásokat, Stephen, csak már nincsenek olyan káplánok, mint régen. Róma elszipkázza őket.

Monaghan atyai büszkeséggel simogatta meg Stephen kappájának a zsinórját.

– Milyen elegáns, monsignore!

– Szívesen lemondanék róla egy észak-bostoni plébániáért – felelte Stephen. – Nem szólna érdekemben néhány jó szót a bíborosnak, hogy vitessen haza?

A kikötő lármás tolongásában a Szent Margit-plébániáról és a régi hívekről beszélgettek.

– Mi van Jeremy Splaine-nel?

– Most végzi utolsó évét a brightoni papnevelőben. Osztályelső. Minden adottsága megvan, hogy nagyszerű pap legyen.

– Mi van Milky Lyonsszel?

– Szegény Milky örökké bánatos – mondta Monaghan. – Akinek van, az még többet kap, akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije van...

A bíboros utazása Rómába valóságos diadalmenet volt. Tekintélyes udvartartás vette körül. Vasúti fülkéjének kilincsét egymásnak adták az egyházi és világi méltóságok, míg a különvonat észak felé robogott. Stephent honvágy fogta el, amikor az amerikai arcokat nézte és anyanyelvét hallotta.

– Istenem, vezess haza ismét – imádkozott magában –, de ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied. Uram, vezess haza!

Stephen munkája akkor kezdődött meg igazán, amikor a küldöttség Rómába érkezett. Ő volt az összekötő tiszt a Vatikán és honfitársai között. Csoportokban vezette el őket a bazilikákba és a szent helyekre. A Szentatya abba is beleegyezett, hogy ritka és kitüntető kegyként az amerikai zarándokoknak külön misézett és megáldoztatta őket. A későbbi kihallgatáson Glennon bíborost „nemes és bátor testvér"-nek nevezte. Stephen volt a tolmács, közvetlenül a pápa mellett állt. Őszentsége az amerikai híveket megdicsérte hithű magatartásuk, áldozatos szellemük miatt és szeretettel köszöntötte őket Rómában.

A pápai fogadás, a zarándoklat minden résztvevő számára örömet jelentett. Rhode Island kormányzója máltai lovag lett, tizenegy amerikai pápai nemességet kapott. Közben Cornelius Deegan is komoly méltósággal teljesítette kamarási kötelességeit. Minden reggel teljes díszben és pompában szolgálatra jelentkezett a vatikáni Major-Domónál és mint Szent Szilveszter-lovag díszes körmeneten vett részt vagy őrt állt. Amikor szolgálata lejárt, százszemélyes bankettet rendezett a Ritz Reggiában. Minden vendég terítéke mellett címeres meghívó állt: „Szeretettel látom, mint Cornelius J. Deegan vendégét a „Santa Croce" hajón egy lourdes-i zarándoklaton."

A meghívást sokan elfogadták. Mindenszentek ünnepén vidám amerikai katolikusok tekintélyes csoportja hagyta el Nápoly kikötőjét azon az óriás-jachton, amit Corny bérelt. A „Santa Croce" árbocán ott lebegett a csillagos lobogó és a Szent Szilveszter-rend zászlója. Corny parancsa a kapitányhoz így szólt: „Irány észak, célpont: Marseille!"

A parton álló és honfitársainak integető Stephen torkát a sírás fojtogatta, annyira erőt vett rajta a magányosság és a honvágy érzése.

*

Karácsony napján a szent kapukat újabb huszonöt évre befalazták. Az ünnepség befejeztével és az utolsó zarándokok távozása után ismét a megszokott keretek között folyt az élet a Vatikánban. Stephen mindennapi kötelességeit végezte, amikor Vízkereszt nyolcadában Alfeo Quarenghi belépett a dolgozószobájába. Quarenghi látogatása nem volt mindennapos esemény, mert alig tudott időt szakítani a beszélgetésre. A Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának titkára minden kertelés nélkül azonnal a tárgyra tért.

– A Szentatyának sok gondot okoz a washingtoni apostoli delegátus. Jelenlegi delegátusunk, Rienzi érsek tehetséges, tudós, kimüvelt fő, de Glennon bíboros és mások jelentései szerint – diplomata ügyességgel fogalmazta meg a szavakat – nem tudja megérteni az amerikai gondolkozásmódot és életformát.

– Mit akar ebből kihozni? – gondolta Stephen.

– Őszentsége már egy ideje szükségesnek látja, hogy a Vatikán és az Egyesült Államok viszonyát felülvizsgálja és újrarendezte. Rienzit haza kell hívnia és természetesen bíborosi kinevezést kap. Őszentsé-

ge engem jelölt erre a posztra – természetes, őszinte szerénységgel folytatta –, ez a washingtoni kinevezés érseki címmel jár.

Stephen felugrott.

– Szívből gratulálok, Alfeo! Washingtoni apostoli delegátus! Nagyszerű! Micsoda remek munkaterületen dolgozhat az Egyházért!

– Sok tennivaló lesz, az biztos. Nagy felelősséggel járó feladat. – Quarenghi tekintete nem árult el semmi félelmet, nyílt és magabiztos volt. Stephen tekintetét kereste.

– A Szentatya megengedte, hogy magam válasszam ki munkatársaimat. Eljönne velem Washingtonba az amerikai ügyek különleges tanácsadójaként?

Stephen szólni sem tudott az örömtől. Ismét hazamehet Amerikába, ahol nagy munka vár rá! Quarenghi vállára tette kezét, mintha régi hűbéres módjára esküt tenne.

Egy hét múlva XI. Piusz mytilénei érsekké nevezte ki Quarenghit és szívélyesen megölelte, mielőtt útnak indította volna Amerikába. Búcsúzóul azt mondta neki.

– Legfőbb óhajunk, hogy minél tökéletesebben mutassa meg mindenki számára a lélek és szellem küldetését a vegyes vallású, politikailag független és szabad államban.

*

Stephen először a manhattani felhőkarcolókat látta meg hazájából a nagy hóviharban, amikor a „Cunarded" gőzös rekedt szirénázása közben a North Riveren hajóztak. Patrick Hayes bíboros vezetésével vastag télikabátba öltözött prelátusok fogadták a kikötőben a pápai delegátust. A szokatlan hidegben Quarenghi reszketni kezdett a hivatalos fogadás alatt. Hayes bíboros gyapjúsálba burkolózott titkárának odasúgta.

– Azonnal gondoskodjék arról, hogy ez a jó ember hazakerüljön, mielőtt megfagyna. – Elöl, oldalról és hátulról biztosító motoros rendőrök fedezete mellett robogott a három fekete Limousine a Madison Avenue-n a bíboros rezidenciája, a népnyelven „Hatalomház"-nak nevezett épület felé.

Míg Quarenghi szobájában pihent a vacsora előtt, egy göndör hajú pap, Fergus Carroll vette kézbe Stephent. Carroll jelenleg kanonok, valamikor a Szent Kereszt növendéke volt.

– Van valami különleges óhaja a közeli egy-két órában?

– Nagyszerű kérdés az olyan embernek, aki még sohasem járt New Yorkban – felelte Stephen. – Szeretnék egy kicsit sétálni a városban.

– Azonnal hozok hócsizmát, mert elég nagy a hó.

Csikorgó hideg volt, amikor az úttalan, frissen esett hóban utat törtek a Fith Avenue-n. A délutáni forgalom tipikus New York-i zűrzavar volt. Míg a hó pettyes muszlinfüggönyként borította be az utcát, úgy látszott, hogy az autóbuszok és taxik csak lustán döcögnek. Motorzúgás, tülkölés, közlekedési rendőrök sípjele zúgott bábeli zűrzavarral az utcán, amikor Stephen és Fergus a zsúfolt utcán egymás mellett sétált. Ez a New York-i tempó az álmos római lassúság után frissítőleg hatott Stephenre. A hó élesen vágott az arcukba, de Stephen mégis boldog volt, hogy ismét a hazai, mérsékelt, északi éghajlatot élvezheti.

Régi gyerekes kívánsága támadt Stephennek.

– Van a közelben drugstory? – kérdezte Fergus Carollt, amikor a Negyvenkettedik utca felé közeledtek.

– Persze hogy van. A Grand Central District tele van velük. Mit akar vásárolni?

– Ne nevessen ki, nagyon szeretnék eperkrémfagylaltot, mégpedig azonnal. Már évek óta nem ettem.

– Kávéházba menjünk, vagy a legközelebbi kis bolt székén fogyasztja el?

Stephen kívánsága teljesült és amikor a bolt magas székén ült, igazán otthon érezte magát a hazájában.

A Madison Avenue-n fölmentek az Ötvenedik utcáig.

– Nem volna kedve étkezés előtt egy rövid kis látogatásra? – kérdezte Fergus.

Stephen megértette, mire céloz. Együtt léptek be a dóm egyik oldalajtaján és megálltak a déli mellékhajó gyertyavilágos derengésében. A főoltár leckeoldalán térdelve hálát adott, hogy ismét hazajöhetett és azért imádkozott, hogy Alfeo Quarenghi küldetése eredményes legyen.

Néhány perccel hét óra előtt Quarenghit és Stephent a vendéglátó bíboros maga vezette az ebédlőbe. Az ősrégi etikett előírása szerint (a férfiak vacsoráján tizenkét vendégnek kell lennie) pont tizenkét teríték volt az asztalon. Mindenféle rendű-rangú egyházi volt a vendégek között. A bíboros ült az asztalfőn, jobbján Quarenghi,

balján a new-yorki segédpüspök. A hangulat inkább barátságos, mint ünnepélyes volt. Őeminenciája mondta az asztali áldást, majd mert a sűrű zöldséglevesből. Utána báránysült volt mártással, burgonyával, saláta nélkül. Almaszörp és kávé meg cigaretta fejezte be az étrendet. A közeli chicagói eucharisztikus kongresszusról, a mexikói egyház súlyos helyzetéről és az egyes szemináriumokban gyorsan terjedő futball-lázról beszéltek. Quarenghi részletesen érdeklődött Dougherthy bíboros egészsége felől, majd megdicsérte a Filippi-szigeten végzett munkáját. Stephen jól ismerte barátját és csalódottan állapította meg, hogy szellemesebben is társaloghatott volna. Csak később jött rá, hogy az apostoli delegátus szándékosan adta át a társalgás menetének irányítását a házigazdának. Nyíltan és udvariasan válaszolt minden kérdésre, de ő maga nem kezdett új témát és nem árult el olyasmit, amit a gondolkodó olvasó az „Osservatore Romano"-ban meg nem talált volna. Még nem ért véget az étkezés, amikor Stephen már világosan látta, hogy milyen kellemes és megnyerő benyomást keltett Quarenghi szerénysége és tartózkodása. Ennek ellenére még vártak tőle valamit. Amikor étkezés után a bíboros könyvtárába mentek feketézni, Stephen odasúgta.

– Azt hiszem, arra várnak, hogy egy kissé föloldódjon köztük.

Az apostoli delegátus barna tekintetével mondta: „Majd megpróbálom. Nem szeretném, ha csalódnának."

A könyvekkel megrakott polcok, a nyitott kandalló, a kényelmes, alacsony bőrszékek méltó keretet adtak a most következő jelenethez.

Quarenghi kellemes hangján beszélni kezdett és személyes varázsával lassacskán megnyerte az amerikai prelátusokat. Megemlítette a Szentatya aggodalmát a jelenlegi szomorú állapotokkal kapcsolatban. Quarenghi szokása szerint felállt és le-föl sétált a nyitott kandalló előtt. Ennek egyik oldalán hatalmas földgömb állt. Rátette kezét, s miközben beszélt, lassan forgatni kezdte. Mikor Olaszországhoz ért, megállította a gömböt. – Olaszország a jog szülőanyja, a kultúra bölcsője, a művészetek pártfogója, Európa tanítója! Európa ma az egymás ellen acsarkodó nemzetek és országok, gazdasági és politikai ellentétek szövevénye és úgy összezavarodott minden, hogy még a legoptimistább ember is alig tud hinni a kibontakozás lehetőségében. – Fejét szomorúan csóválta. – Európai vagyok, szeretem Olaszország, Németország és Franciaország kultúráját. Mindegyik nagyon értékes, a megújulás kovásza lehet de nem merem nyugodt lelkiismerettel állítani, hogy a jövő

civilizációjának színhelye az összetört, kimerült kontinens, Európa lesz. Fordított a földgömbön.

– Itt van az Újvilág. Mit is mondjak Dél-Amerikáról? Ott a katolikus gondolkodás még vezet, de az Egyháznak ezeket a hűséges gyermekeit ezernyi gazdasági és politikai veszedelem fenyegeti. Boldognak nevezhetjük őket, ha valahogy megőrzik ősi hitüket és nem jutnak mexikói testvéreink szörnyű sorsára.

Az apostoli delegátus nyitott tenyerét rátette az Egyesült Államok pajzsszerű alakjára. Látszólag élvezte a domború, érdes tapintást.

– Ez az a föld, amit álmomban olyan sokszor láttam. Mit várhatunk ettől az országtól, amit Isten olyan bőven megáldott? Nem a föld mélyén rejlő kincsekre, vasra, szénre, olajra gondolok, nem is gyors sodrású folyóinak energiájára, vagy gépeinek erejére, hanem lakosságának szellemi erejére. A talpraesettségre, gyakorlatisságra, a majdnem misztikus jelleget öltő önbizalomra gondolok.

Quarenghi beszédje áthidalta a múltat és jövőt. Hallgatói úgy látták, hogy a népek és vallások óriási zarándoklata áthalad ezen a hídon az isteni cél felé. Quarenghi művészetéhez tartozott, hogy valóságnak érezzék ezt a látomást. Befejező mondataival rámutatott, hogy mi a célja és természete küldetésének: az amerikai katolikusokhoz jött, nagyrészt az ő vállukon nyugszik a jövőért való felelősség.

– A Szentatya nem parancsoló, hódító szándékkal és célzattal küldött ide. Nem is azért jöttem, hogy beleszóljak munkájukba, vagy ellenőrizzem azt, hanem kizárólag azért, hogy állandóan figyelmeztessem önöket arra, hogy az itteni katolikusok kötelessége felszítani azt a lángot, ami látszólag kialvóban van az egész világon.

Ebben a teremben még soha nem hallott senki sem olyan magyarázatot, amiben annyi hit és bizalom lett volna, mint ebben a kis előadásban. Mindenki gondolataiba merült és mélyen hallgatott, majd nagy sokára Patrick Hayes az őt jellemző egyenességgel aggodalmát kifejezésre juttatta.

– Érsek úr, nagy felelősséget rak a vállunkra. A mi erőnk is elfogyhat, a mi tüzünk is kialudhat.

Quarenghi reálisan gondolkozott és ez sem kerülte el figyelmét.

– Lehetséges. De már Szókratész is rég elmondta: „Senki nem csalódik, aki a szeretet eszméit tartja szem előtt."

*

Bár fizikailag fáradt volt, Stephen mégis nehezen aludt el ezen az

éjszakán. A visszatérés öröme, Quarenghi szavai és az a bizonyosság, hogy az amerikai katolicizmus számára új korszak nyílhat, nem engedték pihenni. Az éjszaka kellős közepén fölkelt és ablakából az elcsöndesedett, hatalmas vastag hótakaró alatt szunnyadó várost nézte. A hó a közeli lámpa fényének sugaraiban kristályosan ragyogott; mintha annak a tűznek a szikrái villóztak volna, amelyet Quarenghi a sötétség elleni küzdelemmel kapcsolatban emlegetett.

Kinyitotta az ablakot és egy marék hóval megdörzsölte a homlokát. Majd, mintha újra gyermek lenne, hógolyót gyúrt és kedve lett volna célba venni valamit. De mit? A lámpa túlságosan oldalt volt, a Szent Patrick-székesegyház tornya pedig, amit a sűrű hóesésben magával szemközt látott, túl messze.

A pillanat varázsa megtört. Stephen megpróbálta minél magasabbra hajítani a hógolyót, majd látta, miként hull vissza a járdára. Az elsőt két másik követte. Stephen megnyugodva, elégedetten feküdt vissza és hamarosan elaludt.

*

1926. február 17. Anélkül, hogy különösen emlékezetesebb dátum lenne, elég jó összképet ad a korabeli eseményekről. New York polgármestere, James J. Walker egy súlyos influenza után Atlantic City-ben lábadozott.

A Maine államból való Fernald szenátor még egyszer, utoljára beszédet mondott az Egyesült Államoknak a Népszövetségbe történő belépése ellen.

Coolidge elnök a Fehér Ház tetőzetének javításához szükséges fél millió dollár hitelezését megtagadta.

Egy bizonyos tiszteletes, Mr. Empringham, miután New York kocsmáiban felfedező körutat tett, kijelentette, hogy a szesztilalom csúfos módon eredménytelen. New York államban törvénytervezetet hoztak nyilvánosságra, amely a nők és gyermekek munkaidejét heti negyvennyolc órára korlátozta. Samuel Insull átvette a Chicago, Aurora és Elgin vasúttársaságok irányítását. A Hoffmann testvérek (két meglehetősen homályos személy) hat millió dollárra biztosították az agyukat.

A New York-i börzén egy hely ezen a napon 148 000 dollárba került és Miamiban az emberek versengve vásárolták a beépítetlen területeket, mert csak 300 dollárt kellett fizetni négyzetméterenként. Delaware államban ismét használni kezdték az akasztófát, a kisebb

bűnösöket pedig nyilvánosan megostorozták, így akarván gátat vetni a banditizmusnak. Pennsylvania állam McKeesport nevű helységében a Hetedik Nap Adventistái a világ végét prédikálták.

VII.

Az Amerikai Egyesült Államokban az apostoli delegátus székhelye 1926-ban egy háromemeletes mészkő épület volt Washington D. C. észak-nyugati részén a Biltmore Street 1811. szám alatt. Az amerikai püspökök építtették egyházmegyéjük pénzéből és hűségük jeleként adományozták a Szentszéknek. Párkányokkal, tornyocskákkal akarták érzékeltetni az építészek az épület rendeltetését és ez sikerült is. Kizárólag és egyedül egyházi követség, aminek semmi köze nincs a kormányhoz, hanem egyedül csak a katolikus Egyház vezetőivel van kapcsolatban.

Alfeo Quarenghi érsek, aki néhány hónapja apostoli delegátus Amerikában, 1926 májusának egyik verőfényes napján rezidenciájának második emeleti tölgyfaborítású dolgozó szobájában levelet írt őszentségéhez, XI. Piusz pápához. Nem jelentés, hanem személyes levél volt ez, amelyben a fontos téma tiszteletteljesen bizalmas hangnemben és irodalmi stílusban került előadásra. Már öt vonalazott oldalt írt tele apró, gyöngybetűs írásával; még öt oldal írnivalója volt. A hatodik oldalon így folytatta:

„Az amerikai vérmérséklet titkát egyelőre nem sikerült teljesen megfejteni. Ez a nép szinte túlárad a fizikai erőtől és az alkotásvágytól, bár még nem fedezte föl, milyen téren tudja dinamizmusát a leghitelesebben kifejezni. A technika területén bámulatos eredményeket ért el. A magas szintű gépesítéssel olyan termelési rendszert hozott létre, amely a rendkívül fejlett hitelformák segítségével hihetetlen gazdagság forrása. Ez a technikai haladás azonban súlyos ellentéteket támasztott az egyén igényei és a kormány politikájának szükségszerűségei között. Ha ezeket a nehézségeket nem sikerül megoldani, félő, hogy Amerikát a közeljövőben súlyos megrázkódtatás éri."

Quarenghi átolvasta a levelet és új oldalt kezdett.

„Most már kezdem megérteni a problémákat, amelyekkel tisztelt elődöm is szembenézett. Napról napra világosabban látom, hogy a

Szentszék sajátos nehézségekbe ütközik, amikor ennek a szerfölött nacionalista és virágzó demokráciának a püspökeivel tárgyal. Nem mintha önfejű, vagy ellenzéki volna az amerikai hierarchia. Ellenkezőleg: a prelátusok tisztelettel és Róma iránti hűséggel, engedelmességgel jelentek meg Szentséged képviselői előtt. Tanbeli téren nincs különösebb nehézség, nagylelkűségük az anyagiak terén rendkívül meglepett. A függetlenség szelleme viszont aggaszt, bár éppen ez az, ami tiszteletreméltó néppé, amerikaiakká tette őket.

Az amerikai hierarchia az állam és az Egyház elkülönítését különösen hangsúlyozza. Álláspontjuk boldogult Gibbons bíboros szavai alapján érthetőbb: „az amerikai katolikusok örülnek az állam és Egyház szétválasztásának... úgy látszik ez a természetes és elkerülhetetlen, s a lehető legjobb megoldás." Anélkül, hogy ezt az álláspontot vallanám, ennek szellemében próbálom megismerni az amerikai jellemet és történelmet. Több művet áttanulmányoztam. Az „American Commonwealth" Lord Bryce-től és a „Congressional Government" Woodrow Wilsontól volt a két legfontosabb könyv, de természetesen az amerikai szinódusok aktái sem maradtak el."

Hosszú gondolkozás után kezdte írni a hetedik oldalt.

„Nagyon kényes a helyzetem. Hivatalos ellenőrző szervként kell figyelnem az egyházi élet fejlődését és működését, de anélkül, hogy az amerikai püspökök tekintélyét csorbítanám. Nagyon hiányzik a joggyűjtemény, a már kipróbált és megfelelő megoldások kézikönyve, ami mindkét fél részére nagy segítséget és hasznot jelentene. Állandóan azon fáradozom, hogy ezt elkészítsem, ami Róma és az amerikai katolicizmus között a modus vivendit biztosítaná."

Az apostoli követ tekintete egy pillanatra megpihent a szemközti falon lógó képen, Luini: „Jézus az írástudók között a templomban" c. festményének másolatán.

„Lassanként megértem, hogy a két hatalom tökéletes elválasztása gyakorlati előnyökkel is jár. A kormány nem támogatja a papságot, de nem is szól bele a püspökök kinevezésébe, vagy az ifjúság vallásos nevelésébe. A vallási és politikai ünnepeket megtartják és az alkotmány egyik szakasza értelmében „semmiféle vallási megkülönböztetést nem szabad figyelembe venni állami hivatal betöltésénél". Naiv dolog volna azt hinni, hogy itt nincs pártoskodás. De már többször láttam, hogy ezt az elvet kitűnően lehet használni. Így pl. New York állam kormányzója Alfred E. Smith katolikus, már harmadszor

választották meg erre a tisztségre a katolikusok, protestánsok és a többi felekezet egyesült szavazataival...

A protestánsokkal kapcsolatban biztosan érdekli Szentségedet, hogy kísérletek folynak a 250 szekta egyesítésére. Holnap kezdődik New York Cityben egy általános vallási zsinat. Erre minden vallás képviselőjét meghívták. Engem is meghívtak személy szerint és zavarban voltam, nem kellene-e elfogadnom a meghívást. Úgy oldom meg a problémát, hogy Stephen Fermoyle-t küldöm magam helyett a zsinatra.

Mivel Mgr. Fermoyle-ról volt szó, legyen szabad megemlíteni Szentségednek, hogy nagyszerű munkatársam és pótolhatatlan segítségem volt az első hetekben. Udvarmesterem, futárom, tanácsadóm a számomra ismeretlen világban. Ha az újságírók megrohantak, Fermoyle válaszolt a kérdéseikre. Ő kísért el a hivatalos bemutatkozásokra az állami tisztviselőkhöz és az idegen hatalmak képviseleteihez. Legnagyobb segítségemre akkor volt, amikor a tizenöt amerikai püspökség földrajzi és sokszor nagyon meglepő személyi érdekességeire fölhívta figyelmemet, amikor a püspökök tiszteletüket tették nálam. Nem is tudom, hogy mit kezdhettem volna nélküle..."

És mit csinál ebben a pillanatban Quarenghi érsek udvarmestere, futára, tanácsadója, Stephen Fermoyle? Irodájában van és egy litván pap, Peter Morkunas panaszait hallgatja német származású püspöke Mgr. Franz Josef Schwabauer, az Ohio-állambeli Steubenville főpapja ellen. Morkunas atya egyházközségi termet akart építtetni a templom mögött. Száz okot sorolt fel, hogy miért. Közöttük szerepelt kézilabda, jótékonysági bazár, bridzs-délután, társas lakomák stb. Mire mindezt felsorolta, arról elfeledkezett, hogy súlyos tartozásait megemlítse. Stephen kérdéseinek keresztttüzében sült csak ki, hogy a templomot adósság terheli, mégpedig nem is kicsi: kerek harmincezer dollár.

– De mi az a harmincezer – mondta Morkunas atya – ebben a nagy gazdasági fellendülésben?

– Én nem bíznék az ön helyében olyan nagyon a gazdasági fellendülésben. atya, – mondta Stephen és a karórájára nézett. Egy órája volt még a New-York-i vonat indulásáig.

– Akárhogy is van a dolog, az apostoli delegátusnak nincs joga a dologba beleavatkozni, mert ez kizárólag a megyéspüspökhöz

tartozik. Kizárólag Schwabauer püspök döntheti el, hogy építkezhet-e vagy sem.

Morkunas atya meglehetős ingerülten kérdezte.

– Az apostoli delegátus nem tudja megsemmisíteni a püspök döntését?

– Nem! Az egyházmegye anyagi dolgaiba nem szólhat bele az apostoli delegátus. Ehhez nincs joga.

A litván lelkipásztor lassanként aggódni kezdett. Kétes tisztaságú zsebkendőjével verítéktől gyöngyöző homlokát törölgette.

– Ugye nem mondja meg Schwabauer püspöknek, hogy itt voltam és a háta mögött akartam megszerezni az engedélyt?

– Úgy gondolom, jövetelének elsődleges célja az volt, hogy az érsek úrnál tisztelgő látogatást tegyen. Bizonyára tudja, hogy beszél litvánul – fűzte a megnyugtató válaszhoz Stephen.

Az apostoli delegátus és a litván pap találkozásakor nem volt szó világrengető dolgokról. Quarenghi megkérdezte, hogy melyik litván városból származik. Amikor a látogató Siauliai nevét említette, Quarenghi elgondolkodott, majd fölelevenítette az emlékeit. Valaha, amikor ott járt, érdekes harangzúgást hallott.

– Az egyik harangnak tisztán csengő, érces hangja volt, a másik kissé bádoghangú.

– A poroszok 1914-ben a legszebb harangjainkat elvitték – válaszolt Morkunas atya. – Az a harangszó, amit hallott, légyzümmögés volt a régi harang zúgásához képest. Kegyelmes atyámnak azt kellett volna hallania.

Negyed óra múlva az apostoli delegátus folytatta a félbehagyott levelét, a litván pap pedig a Connecticut Avenue-n állt és azon a halláson gondolkozott, amely több mint egy évtized után is le tudja írni az egyszer hallott harangzúgást.

Stephen Fermoyle pedig szívélyesen elbúcsúzott felettesétől és vonatra szállt, hogy New Yorkban részt vegyen az ökuménikus zsinaton.

*

A Pullmann kocsit félig üresen találta, mert 1926-ban még nem volt élénk forgalom Washington és a többi országrész között. Amikor Stephen kényelmesen elhelyezkedett az ülésen, úgy érezte magát, mint egy szabadságra utazó papnövendék. Mióta hazajött Amerikába, ez volt az első szabad délutánja. Míg álmosítóan kattog-

tak a vonat kerekei, ebédutáni hangulatban olvasgatta a Times-t.

A legkülönbözőbb hírek hemzsegtek a hasábjain. A részvények soha nem sejtett magasságba emelkedtek. Herbert Hoover a kereskedelmi minisztérium titkára bejelentette, hogy az autóipar teljesítménye elérte a csúcsot. Calvin Coolidge elnököt középnyugati képviselők támadták, hogy nem akar segíteni a farmereken, mert 1845 óta nem volt ilyen rossz termés. Coolidge azt ajánlotta a farmereknek, hogy változatosabb vetésforgót alkalmazzanak földjeiken, azután Custer tábornok hősiességét dicsérte. Gertrude Ederle a La Manche csatorna átúszására készült. Leonard methodista episzkopális püspök erősen támadta Al Smith demokratikus elnökjelöltet: „egyetlen olyan jelölt sem mehet a Fehér Ház közelébe, aki megcsókolta a pápa gyűrűjét." Egy sürgöny Illinois államból azt jelentette, hogy Cock-járásban a szesztilalom teljesen eredménytelen. Wizard Evans bejelentette a Ku-Klux-Klan gyűlésén, hogy álarc nélkül, de csuklyában tartanak fölvonulást Washingtonban. Al Capone és társai a chicagói városi tanács ellenőrzését megszerezték.

Az egyházi hírek oldalán Aimée Semple Mc. Pherson fényképe szerepelt, amint lobogó fehér ruhában hirdeti saját, különbejáratú evangéliumát egy Los Angeles-i zsúfolt templomban. Agawam R. I.-ből jelentik, hogy a tizenötéves Otis Cubberley lemászott a zászlórúdról, ahol tíz nap tizenegy óra, kilenc percig tartózkodott. A lemászáskor a helybeli fúvós zenekar tust húzott, ezzel fogadta a hőst. Philadelphiában a vizet kultikus tiszteletben részesítő, rohamosan terjedő szekta tagjai gyógyvizes medencében ülve, fejükön hidegvizes törülközőkkel figyelmüket nehéz kérdésekre összpontosítják, és várják a feleletet a Víz Urától.

Stephen letette az újságot és a hírek színes köveiből egységes képet próbált alkotni. Mi történt hazájával? Vagy a Times hozott értelmetlen híreket, vagy sokkal elszomorítóbb a helyzet, és az amerikai nép energiáját gyerekes dolgokra pocsékolja. Stephen a Saturday Evening Post legújabb számát vette kézbe. Kétszázoldalas képesújság folytatásos regénnyel, több elbeszélés, tanulmány neves amerikai szerzők tollából s mindez 25 centért. Átlapozta az irodalmi részt és a hirdetéseket nézte. Mindenütt a gyöngyfogsoros mosoly önteltsége, amit már alig lehet kibírni. Gyertyafényes ebédlőben, ahol minden csupa kristály és ezüst, egyenruhás inas nehéz ezüst tálcán egy

doboz fehér babot visz. Az asztalnál ülők szájában ennek láttán összefut a nyál és ezt szalvétájukkal igyekeznek leplezni. Észveszejtő női alak párizsi hálóingben, megnyerő mosollyal fekszik a hófehér ágyon: „Yumsutta lepedő, selymes tapintású és nevetségesen olcsó." Ragyogó konyhában, ügyes háziasszony pillantok alatt vacsorát készít a váratlan érkezett nyolcszemélyes társaság részére egyetlen „ötcsillagos" sonkáskonzerv fölbontásával. Hatalmas, öntelt üzletember egyenesen Stephenre mutat a képről: „Keresem azt a férfit, akinek ötezer dollárt fizethetek évenként. El tudja fogadni az ajánlatomat?"

Stephen éppen ezen az ajánlaton gondolkozott, amikor elegáns felöltőjű személy jött az étkező kocsiból és mellette foglalt helyet. Az újonnan érkezett úgy viselkedett, mintha a Pulmann-társaság igazgatója lenne. Legalábbis ezt a látszatot igyekezett kelteni, amikor a pincérhez így szólt.

– Kérem, hozzon ide egy asztalt. – Valami szerinte rendkívül fontos számítást akart elvégezni. Borjúbőr aktatáskájából előszedett néhány iratot és aranyozott töltőtollával írni kezdett, kék, zöld és piros színekkel. Legalább húsz jelet tett, mielőtt Stephennek magyarázni kezdett.

– A vészfék feltalálása óta a legötletesebb találmány – mondta erőteljes hangon anélkül, hogy Stephent pillantásra méltatta volna, vagy bármi megjegyzést várt volna tőle. – Tegyük föl, meg akarja tudni vevőinek hitelképességét és eszerint osztályozza őket. Az elsőosztályú vevőket, akik egymilliós hitelnél többet kaphatnak, kék jellel tüntetem fel. Akinek a hitele ötszázezer és millió között van, más színű jelet kapnak. Egyetlen gombnyomás csupán és már itt a zöld szín. Látja az új színt?

– Ügyes kis játék – mondta Stephen kétértelműen.

– Nem rossz, padre! – A technikai újdonságok nagy barátja a legjobb hangulatban hívta ismét a pincért. – Hozzon egy üveg ásványvizet, de ne Vichy, vagy Saratoga legyen, hanem lengyel, megértette?

Amikor megkapta a vizet, az üveg címkéjére mutatva magyarázta útitársának.

– Az a legnagyszerűbb az ismert márkában, hogy az ember azonnal tudja: azt kapja, amit kér. Ugye, plakátra kívánkozna ez a mondatom? – Azután tettetett szerénységgel folytatta. – A reklám-

készítést inkább átengedem másnak. – Barátságos érdeklődéssel készítette elő a legközelebbi kérdést.

– Hogy megy az üzlet?

– Köszönöm, megvan.

– Örömmel hallom. Nem látom be, miért ne lehetne megközelíteni a vallást is üzleti oldalról? A katolikus, vagy az episzkopális egyházhoz tartozik?

– Katolikus vagyok, római katolikus.

– Kedves társaság. Elsőrendű szervezés, mutatós kiállítás a legalacsonyabb szinttől a legmagasabbig. Vannak hamis felfogású emberek, akik római vallásimportra gondolnak, de az ostoba beszéd. Hinni és hinni hagyni, ez a fő! Nemrégiben előkelő ügyféllel ebédeltem, aki katolikus. Péntek volt és csak halat evett. Tiszteletre méltó dolog.

Stephen azt gondolta, hogy a legközelebbi mondata biztos ez lesz: „katolikusok, zsidók, protestánsok, milyen óriási ellentét." Tényleg így lett és a jóember folytatta.

– Még hosszú az út. Ezalatt megismerhetjük egymást és elbeszélgethetünk. Horace F. Stoner vagyok a Heartstone-i Hitelszövetkezet kereskedelmi osztályvezetője, telephely: Dayton, fiók mindenütt. Ha bárminemű pénzügyi tanácsra lesz szüksége, forduljon hozzám bizalommal.

– Köszönöm – mondta Stephen –, de nem valószínű, hogy erre valaha is szükségem lesz.

– Sohasem lehet tudni. Az egyik detroiti ügyfelünk egy nagy kerület plébánosa, havonta meglehetősen magas osztalékot kap a Hearthston banknál. Wilkes-Barre metodista püspöke ravasz spekuláns. Ez a két lelkész már bebiztosította magát a legközelebbi áremelkedésre.

– Lesz újabb áremelkedés?

– Hogy lesz-e? Padre, nálunk, Hearthstone-nál óvatosan nyilatkoznak; de három héten belül olyan áremelkedés lesz a részvényeknél, amilyen még sohasem volt. Nem kell hinnie a szavamnak, hanem csak nézze át ezt a jegyzéket. – Horace Stoner kinyitotta aktatáskáját és elővette a kereskedelmi minisztérium jelentését.

Stephen átnézte a hivatalos kiadványok másolatait. Táblázatok és grafikonok voltak. „A részvénypiac árainak emelkedése a növekvő gazdasági jólét csalhatatlan bizonyítéka – olvasta. – Ez az amerikai

nép céltudatos munkájának eredménye. Ez a növekedés (lásd a 2. oldal képét) a nemzeti vagyon hihetetlen felhalmozódásának az eredménye. Ennek alapja: 1) futószalagos termelési rendszer, 2) jobb elosztás, 3) a lakosság megváltozott tőkebefektetése."

– Meggyőző! – mondta Stephen.

– Meggyőző? Minden elkelt! – Mr. Stoner mutatóujját az orra alatt keresztbe tette, mintha csuklását akarná elnyomni. – A legjobb üzletet ott kötöm, ahol a „futószalag-termelés" varázsigét elmondom. Hallott már ilyent?

– Nem, sohasem.

– Akkor uram, bocsánat, atyám, még sokat tanulhat. Ha a jó öreg futószalag megindul, akkor azután úgy megy minden, mint a karikacsapás és csak úgy özönlik a pénz. Ez az amerikai szellem legszebb terméke. A futószalaggal mindent lehet csinálni, nyomtatni, vágni, fúrni, szőni, fényesíteni – s ráadásul jobban és olcsóbban. Érti ezt? Több autót, hűtőszekrényt, porszívót, mosógépet, kávéfőzőt jelent, több ember számára.

– Az elméleti részét értem – mondta Stephen. – De mit jelent ez a gyakorlatban? Hogy tudja az átlag munkás, vagy tisztviselő megvásárolni, amit ilyen tömegben gyártanak?

Mr. Stoner a piszkos kötést kibogozó sebész undorával hajította messzire a kérdést.

– Ezt a részletfizetés teszi lehetővé. Az ember kölcsönt, vagy hitelt vesz fel, kedvező fizetési feltételek mellett.

– Tehát így előbb vagy utóbb mindenkinek lesz mindene. De mi történik akkor?

Ez a gondolat már nem hatolt el az optimista Mr. Stoner tudatáig. Wilmington és Philadelphia között azt magyarázta, miként lehet az amerikai vásárlóerőt a végletekig fokozni. Érveit lírai ömlengés színezte. Az amerikai üzletember parancsnoksága alatt a magánvállalkozás az örök utópia pálmaligetes kikötői felé vitorlázott. Mialatt beszélt, a kényelmes vonat gyárak mellett robogott el, ahol szorgalmas munkások dolgoztak, hogy igazolják az optimista jövendölést. Lehetséges, hogy mindez igaz?

Amikor Stoner átment a dohányzóba, Stephen elgondolkozott a börzeügynök szavain. A pennsylvániai és new-yersei-i gyárak homlokzata és a pompás épületek mögött bérházak és nyomorúságos utcák sivataga sorakozott. Egyetlen ügyes ügynök szóáradata sem

tudta ezt a képet mássá tenni, mint ami: nyomortanyák tömkelege, ahol azok a munkások laknak, akik a futószalagot folyamatos mozgásban tartják. Ez az a pálmaligetes utópia, amit Horace Stoner olyan ragyogóan kiszínezett?

A vonat Yersey-ben a mocsárvidék átszelése után egy pillanatra megállt, míg szabad jelzést nem kapott, hogy berobogjon a manhattani alagútba. A kocsikba ipari vegyszerek, kén, klór, ammóniák orrfacsaró bűze szivárgott és áporodott mocsárbűzzel keveredett. Amikor a sötét alagútban robogtak, Stephen önkéntelenül is Dante poklára, annak ijesztő rémségeire gondolt.

*

Stephen és George öccse együtt vacsoráztak a jogászklub teraszán, amely egy újonnan épített felhőkarcoló tetején volt a Grand Central kerületben. George a munkahelyi balesetek jogi szakértője lett, a kormányzó, Alfred F. Smith ezen a területen új törvényeket szavaztatott meg. A harminckétéves fiatalember három centivel magasabb és tíz fonttal nehezebb volt, mint bátyja. Apja, Dennis Fermoyle példájára „harcos" egyéniség. Stephen négy éves távolléte alatt a társadalmi kérdéseknek szentelte minden energiáját. Gyors reformok helyett tisztességes munkabérért és a munkaidő csökkentéséért harcolt. Politikai téren Al Smith kormányzót lelkesen támogatta.

– A kormányzó legalább húsz évvel megelőzi kortársait, ami a munkásság jogi helyzetének tisztázását illeti. – mondta Stephennek. – Ha így halad felfelé, 1928-ban elnök-jelölt is lehet.

– De Smith katolikus...

– Na és? Az alkotmányban nincs benne, hogy katolikus nem lehet elnök. – George halkabban beszélt. – Megértem, hogy mire célzol. Minden katolikus jelöltet ellenszenv fogadna. Ettől eltekintve Smith programja éppen annak a munkásrétegnek az érdekeit képviseli, amelyik a Coolidge-féle gazdasági fellendülés gyümölcseiből nem sokat élvez. Ez néhány ember számára anyagi bőséget jelent, de a széles néprétegeknek semmi haszna nincs belőle.

George, hogy állítását igazolja, tények özönét sorolta fel.

– Tudtad azt, hogy az olvasztárok hatvanórás heti munka után csak huszonhét dollár fizetést kapnak? És hogy a bányászok átlagos hetibére huszonöt és fél dollár – ha egyáltalán van munkájuk? Ezeket a számokat nem úgy találtam ki, a kereskedelmi minisztérium kiadványában bárki olvashatja, ha érdekli a munkások helyzete.

„Ezt milyen jellel jelölné Horace Stoner aranyceruzája?" – gondolta Stephen.

– Érdekes, hogy a vonaton egy ügynökkel beszélgetve ilyesmi jutott az eszembe.

– Ne engedd, hogy a fecsegők elbolondítsanak, Stephen. Ezek az ügynökök úgy el vannak foglalva a látszateredmények hangoztatásával, hogy már maguk sem tudják, mi történik ebben az országban.

– Tulajdonképpen mi megy itt végbe? Távollétem négy éve alatt valami megváltozott. Amint kiszálltam a hajóból, azonnal megéreztem. Az újságok, az egész légkör tele van ellentmondással és visszataszító disszonanciával. Te a szociális viszonyokkal foglalkozol, meg tudod magyarázni ennek az okát?

George kissé elgondolkodott.

– Mindenki másként magyarázza. Egyesek azt mondják: a befejezetlen háború utáni visszahatás. A háborús kalandra összegyűjtött energiát nem használtuk fel teljesen a németek ellen és most a gengszterbandák elleni küzdelemben, fajgyűlöletben, lincselésben tomboljuk ki magunkat. Valami igazság van benne. – Kávéját kavargatva folytatta. – Mások szerint félünk a Versailles-ban felkínált vezető szereptől és gyerekes játékokban keresünk kárpótlást.

– Mindez csak felületi jelenség – válaszolta Stephen –, a bajok gyökere sokkal mélyebben van.

– Így is van. A nehézségek igazi oka az, hogy az amerikai technika az elmúlt öt évben figyelemreméltó új termelési módszert dolgozott ki.

– Útitársam is ugyanezt mondta.

– Azt viszont nem mondta, hogy csodálatos technikánk mint egy robogó diadalszekér messze elhagyta szociális intézményeinket. Óriási, veszedelmes szakadék tátong a technikai teljesítmény és az általános műveltség között. A szakadék napról-napra mélyebb lesz és még csak terv sincs arra, hogy ezt a tátongó mélységet valaha is áthidalják. A lakosság nagy része egyre hátrányosabb helyzetbe kerül anélkül, hogy úgynevezett vezetőinknek halvány sejtelme volna arról, hogy ilyesmi létezik.

– Az elméleted nem új – mondta Stephen. – Ezt XIII. Leó már harmincöt évvel ezelőtt megírta a „Rerum novarum" enciklikában.

– Tudom, hogy Leó pápa síkraszállt a társadalmi igazságosság mellett, de nem adott gyakorlati útmutatást, hogy azt miként kell

megvalósítani. Stuff, nem szívesen mondom, de a katolikus Egyház nem képes a ma emberének problémáival szembenézni. Szívből kívánom, hogy végre magára találjon és azokkal a kérdésekkel törődjön, amiket a mai ember vet föl.

– Az Egyháznak úgy kell az emberiséggel törődnie, mint ahogy senki más nem törődhet vele. Mit gondolsz, kinek mondta Jézus: „jöjjetek hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és terhet hordoztok"?

– Amikor Jézus ezt mondta, halászokhoz, szőlőmunkásokhoz, favágókhoz, vízhordókhoz, egyszerű idők egyszerű embereihez szólt. – George megható őszinteséggel beszélt. – Nem akarok mindenáron vitatkozni, Steve, csak azt akarom mondani: a technika az életet annyira bonyolulttá tette, hogy a gépesítés előtti idők kereteibe többé már nem lehet beleszorítani. Az egyszerű fizikai munkás egy acélöntöde poklában meghallja a vallás hívását? „Jöjjetek hozzám mindnyájan!" Az ilyen vallás a futószalag mellett robotoló munkás számára tud eligazítást adni? Tud biztonságot nyújtani? Át tudja hidalni az ember és a technika közötti szakadékot? Légy őszinte hozzám, Stephen, és becsületesen felelj!

Stephen Fermoyle nem volt jó hangulatban. Nehéz napja volt: Horace Stoner üzleti dicsekvéseit hallgatta, a Times híreit és a Saturday Evening Post hirdetéseit olvasta. Látta a Wilmington és New York közötti gyártelepek mögötti nyomortanyákat, érezte a Yerseymocsarak és a vegyipari üzemek kellemetlen bűzét, most pedig öccsének vádjait hallgatta. Stephenre súlyosan ránehezedett, amit látott, hallott és érzett a nap folyamán. Így kezdett beszélni.

– Az Egyház szerepéről az emberek életében mindig más volt a véleményünk. Most már értem, hogy miért. – Stephen alaposan megválogatta a szavait. – Te, mint világi ember, a problémákat evilági megvilágításban látod, én a pap, az eljövendő világ fényében. Téged a szociális igazságtalanság orvoslása érdekel, engem az emberek halhatatlan lelkének üdvössége.

– A kettőt nem lehetne közös nevezőre hozni? – kérdezte George.

– Már sok katolikus hittudós törte ezen a fejét. Van rá valami halvány remény, hogy egyszer majd sikerül. Egyet azonban figyelembe kell venned! Az nem az Egyház feladata, hogy olyan gyakorlati módszereket dolgozzon ki, amelyekkel meg lehet valósítani az igazságos,

modern intézményeket. Az Egyháznak olyan embereket kell nevelnie, akik szívvel-lélekkel ezen dolgoznak. Olyan emberekre van szükség, akiknek meggyőződése, hogy minden embernek joga van az Isten által elgondolt emberi méltósághoz, biztonsághoz és szabadsághoz.

Részint magyarázatnak, részint kiengesztelésnek szánta befejező szavait.

– Amikor az előbb rám támadtál és azt kérted: őszinte legyek, nagyon találva éreztem magam. Most neked is meg kell nyíltan mondanom, hogy a pap nem szociológus vagy hivatásos politikus, hanem közvetítő Isten és az emberek között. Ezt a hivatását kell megőriznie – amint XIII. Leó pápa bebizonyította – még akkor is, ha nem nézi tétlenül a gazdasági nehézségeket.

Stephen Fermoyle egy mondatba foglalta össze papi mivoltának létjogosultságát.

– Csak költők írhatnak verseket, csak nők szülhetnek gyereket, csak a pap figyelmeztetheti a világot, hogy Isten volt, Isten van – és ha a pokol, az özönvíz vagy a technika tudománya száll is szembe vele – Isten akkor is lesz mindörökké.

VIII.

Az ökumenikus zsinat másnap a Waldorf Astoria hatalmas báltermében ünnepi ebéddel kezdődött. Főtisztelendő Alfred Cartmell long-islandi episzkopális püspök Isten áldását kérte a gyülekezetre és ezzel a kéréssel fejezte be imádságát: „Úgy világítsa meg fényed szívünket, hogy annak világánál megismerjük az emberek boldogulására adott örökérvényű igazságodat, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen."

Stephen a szónok asztalának jobb oldalán, Jonas Mordecai rabbi, az orthodox zsidók pátriárkája és Hubbel K. Whiteman bölcsészdoktor, „A protestantizmus föllendelése" c. könyv laikus szerzője között ült.

Whiteman méltóságteljes magatartása hidegen hagyta, míg a fejét lehajtó, nagyszakállú, szerény kinézetű rabbi felkeltette az érdeklődését. Stephen megértette a rabbit, aki sajnálkozva nézte az ebéd első fogását, a homár-coktélt. Mordecai rabbi ugyan kezébe vette a keskeny villát, de négyezeréves rezignált mosollyal letette.

– Máris vereséget szenvedtem – súgta Stephennek. Melankolikus hangjából a Leviticus szavát lehetett hallani: „Aminek pikkelye, vagy páncélja van, utálatos legyen előtted." Az ősrégi vallási törvények szigorú megtartása nem csupán szeszélyes böjt volt a rabbi számára, hanem a Sinai hegyen elhangzott szózat alapján álló szilárd meggyőződés. „Én, az Úr, a ti Istenetek, szent Isten vagyok, én választottalak ki benneteket a népek közül, hogy enyém legyetek."

Stephen elmélkedését Hubbel K. Whiteman jogos, de nem váratlan kérdése szakította meg.

– Milyen eredményt vár a felekezetközi mozgalmunktól?

– A protestantizmusnak biztosan hasznára lesz – mondta Stephen –, de nem tudom, mit nyerhet vele a római katolikus Egyház.

Whiteman finom megkülönböztetéssel segített Stephennek.

– Abban az esetben, ha a római helyett amerikait mondanánk, nem lehetne némi változás?

– Mondjon egy példát!

Hubbel K. Whiteman lendületes fejtegetésbe kezdett, hogy megmutassa összes előnyét, ha a katolikusok „amerikai alapokon" szervezkednének.

A „mulligatawny" leves alatt (Mordecai rabbi ezt se kóstolta meg) „A protestantizmus fellendülése" c. könyv írója arról értekezett, hogy az amerikai katolikusok „az idegen hűbértől" megszabadulva sokkal több bizalomban részesülnének, a politikai életben nagyobb szerepet kapnának. Stephen erre azt válaszolta, hogy az amerikai katolikusokat semmiféle „idegen hűbér" nem köti, hacsak Istent nem tekintik idegennek. Míg az egybegyűltek a sült csirkét fogyasztották, Mordecai rabbi lemondóan kulcsolta össze ráncos kezeit. Whiteman közben azt fejtegette, hogy nem lenne-e erőteljesebb, igazibb kereszténység az összes amerikai vallási közösség összefogásából, ha az államszövetség mintájára Egyesült Egyházakat hoznának létre? Percenként háromszáz szót hadart el erről a témáról. Végül az elnök, Quincy A. Howson, a manhattani szeminárium erkölcsfilozófiai tanára fölállt és bejelentette. „A zsinat az asztali áldást az orthodox zsidóság képviselője Jonas Mordecai rabbi ajkáról szeretné hallani"

Mindenki demokratikusnak és előkelőnek találta, hogy a kissé zavarban lévő rabbi elmondja az ősrégi héber imádságot. Csak éppen azt felejtették el, hogy ő volt az egyetlen a jelenlévők között, aki semmit sem evett.

Majd Howson elnök, aki hivatásának gyakorlása révén minden helyzetben kitűnően föltalálta magát, bemutatta a New York-i anglikán Szent Barnabás-templom plébánosát, a Harvard Egyetemen diplomázott Bradbury Towne-t, aki az ökumenikus zsinat egyik legfőbb támasza volt. A High-Church hatalmas műveltségű, megnyerő külsejű és remek fellépésű képviselője beszédével megadta a zsinat alaphangulatát, amelynek fölépítése, tartalma és előadása egyaránt érdekes, nagyvonalú és lebilincselő volt.

„Azért jöttünk össze, hogy Isten dicsőségét hirdessük és megbeszéljük mindazt, amit meg kell tennünk, azért, hogy elérkezzen az Ő országa. Bár a különböző (sajnos, néha versengő) hitvallások világító fáklyáit még nem tudjuk abba a hatalmas fénycsóvába egyesíteni, amiről a költő Browning prófétált, de máris elkezdhetjük azt a munkát, ami ezt majd egykor lehetővé teszi. Ha kevesebbet törődünk a hittételekkel meg a szertartásokkal és őszintén igyekszünk megérteni az eltérések kizárólagosan történelmi okait, akkor az egység útján a boldogabb jövő felé jelentős előrehaladást tettünk."

Dr. Towne azután azt magyarázta, hogy a hit egységesítéséből egyaránt származna lelki és anyagi haszon. Az összehangolt vallásszövetség nagyobb erőt képviselne korunk materializmusával szemben. Ha megszűnik a felekezeti ellentét, a szegényebb vallási közösségek egyesülhetnek a gazdagabbakkal. Megszűnne a vallási fanatizmus, türelmetlenség. Az Egyesült Államok új vallása így merész íveléssel röppenhetne a tiszta amerikai égbolt felé.

Dr. Towne anélkül, hogy kimondta volna, világosan érzékeltette: hajlandó és kész a céltalanul vándorló vallási közösségeket az egység ígéretföldjére elvezetni.

Hosszú taps, majd Mgr. Timohee Creedon newarki katolikus püspök áldása követte a prófétai szónoklatot.

Stephen szinte hallotta, amint Tim Creedon magában morog: „Mi keresnivalóm van itt, a zsoltárénekesek között?"

Míg Towne beszédének tömjén-illata a küldöttek fölött lebegett, a különféle szakbizottságok és munkacsoportok elkezdték a megbeszéléseket, hogy megoldják a problémákat. Stephent a „Vallási türelem és demokrácia" címet viselő munkacsoportba küldték. Öt másik pappal – közöttük Mordecai rabbi – ült egy hosszú asztalnál, velük szemben száz világi hívő foglalt helyet. A vita vezetője a felekezeti harcok fehérszemöldökű öreg harcosa volt. Kijelentette, hogy min-

den szónok tíz percig beszélhet és utána a hallgatóságnak is módja nyílik a kérdésekre. Lehetőleg senki ne kiabáljon közbe.

A vitát a közismert metodista szónok, John Fort Newcomb nyitotta meg. „A tolerancia az az erény, amelynek segítségével a gyűlöletet és az elfogultságot legyőzhetjük. Többet jelent, mint türelem és megértés. A tolerancia helyes értelemben a teljes szívből vállalt kísérlet a másik vallásának megértésére anélkül, hogy azt a nézetet vállalnám, vagy megosztanám. Vagy amint Phillip Brooks fogalmazta meg: »A tolerancia nem más, mint a jogos és tiszteletreméltó viszony kifejezése két ellentétes gondolkozásmód között.« Nem osztom teljesen barátom vélményét. Kívánom, hogy hű maradjon álláspontjához és meggyőződéséhez, de jogomnak és kötelességemnek tartom, hogy őt megtérítsem, vallásom számára megnyerjem." – A szónok végül arra mutatott rá, hogy a tolerancia a demokrácia, a harmonikus együttélés, a meggyőződés, meg az emberi jogok alapja.

A következő szónok a presbiteriánus Alonzo Runforth arra hívta föl a figyelmet, hogy a tolerancia nem azonos a szintelen közömbösséggel és nem téveszthető össze a közönnyel. John Morleyt idézte: „Sok minden, ami tolerancia néven szerepel, csak az egyéni meggyőződés hiányának ügyes leplezése." Nagy veszély rejlik ebben, mert a tolerancia kényes növény, amit ápolni és gondozni kell, hogy el ne hervadjon. Amint elpusztul, helyét az intolerancia mérges növénye foglalja el. Akkor itt egy jogot sértenek meg, ott büntetéssel fenyegetnek, gyökeret ver a gyűlölet és hamarosan az intolerancia félelmes átka alatt élünk.

Eddig nyugodt, higgadt légkörben folyt a vita. Most Twombly Moss, egy déli fundamentalista lelkész állt fel, aki tenyerével ráütött az asztalra és tüzet okádott. „A pokolba a toleranciával! Kénköves tűzzel kellene megtisztítani ezt az országot! Erre van szükség!"

A meglepődött vitavezető felhúzta őszes szemöldökét. Ki küldte ide ezt a vakbuzgó embert? Twombly Moss Áron vesszejével végigvágott a bűnösök hátán.

„Hogyan lehet valaki türelmes azokkal, akik a tizennyolcadik pótbekezdést lábbal tiporják? Vegyünk csak egy embert példának, aki azt mondja, hogy abszolút joga van annyi rumot inni, amennyi belé fér és a dohányt is úgy élvezheti, amint tetszik, pipa, bagó, szivar, cigaretta formájában. Ezt hivatalosan engedélyezve megtehe-

ti. Hivatalosan szabad mérgeznie magát? Ha nem hiszik el nekem, hogy a dohány méreg, próbálják ki. Tegyenek egy pofa bagót a hónaljukba és egy hintaszékben hintázzanak kényelmesen. Három perc múlva olyan rosszul lesznek, mint egy kutya, ami sokat zabált és hányingere van." – A fundamentalista Savonarola tovább dühöngött. – „Egy másik dolog. A rumivással sincs kibékülve és nem érthet egyet Twombly Moss! A néger táncokat is haladéktalanul meg kell szüntetni! Az egész istállót ki kell trágyázni! Ne emlegessék annyit a toleranciát, hagyják abba a fecsegést és helyette vessünk véget az ivásnak, dohányzásnak, táncolásnak, kártyázásnak, mert különben egy szép reggel arra ébred ez az ország, hogy a pokolban pirul lassú tűzön."

Az egész teremben nyomasztó csend lett. A kínos hallgatást az utolsó sorokból egy tréfás megjegyzés törte meg.

– Mit szól a rágógumihoz, atyám? Azt is ellenzi?

Utána nehéz volt folytatni a vitát, mégis a tapasztalt vezetőnek sikerült eligazítania mindent. Két újabb szónok mondta el véleményét a toleranciáról. Akkor került sor Stephenre. A legszívesebben ezt mondta volna:

„Kedves barátaim, szívesen egyetértek az ezen a vitán megnyilvánuló általános jóindulattal. Hazudnék, ha nem mondanám meg nyíltan,hogy a katolikus Egyház hit és erkölcs dolgában megalkuvás nélkül kitart amellett, amit Isten rábízott. Tapasztalhatják, hogy az Egyház feltűnően megértő az emberi gyarlóságokkal szemben, de megdöbbentően hajlíthatatlan és szilárd, amikor a tolerancia nevében az isteni kinyilatkoztatástól és a dogmáktól való elszakadást kívánják. Ezen a kettőn épül a katolikus tanítás. Mi azt állítjuk, hogy a mi tanításunk az egyedül igaz. Ezen nem változtatunk és nem is változtathatunk, mert emberi okoskodás nem egészítheti ki az isteni igazságot. Ezeknek a tényeknek megemlítésén kívül nincs több mondanivalóm."

Bizonyára ez hangzott volna el, ha Stephen valamelyik amerikai püspök nevében beszélhet.

Nagyon valószínű, hogy Creedon püspök egy másik teremben így nyilatkozott. De mert a pápai legátus képviseletében jelent meg a zsinaton, úgy érezte, hogy Quarenghivel szemben kötelessége az ilyen súlyos kijelentés következményeit elkerülni. Ezért inkább az okosságra hallgatott és nagyon diplomatikusan, szelíden fogalmazta meg szavait.

– Elnök úr, tisztelt kollégák! Úgy veszem észre, hogy a toleranciával kapcsolatos vita folyamán ennek szellemi tartalmát figyelmen kívül hagytuk. Eddig senki se említette, hogy a tolerancia az isteni parancs: „szeresd felebarátodat" – folytatása. Ez a parancs vallási hovátartozandóságunktól függetlenül mindegyikünket kötelez.

Az általánosan elfogadható keresztény tanítás hallatára az elnök szeme fölcsillant, Stephen pedig folytatta.

– Továbbá hadd mutassak rá, hogy a tolerancia szónak két jelentése van: szenvedni és elviselni. Amikor az Isten Fia emberré lett, hogy keresztjét hordozza és azon meghaljon az emberek üdvösségéért, akkor a szó mindkét jelentését egybefogta. Ezért az a véleményem, hogy Isten parancsát úgy teljesítjük a legjobban, ha Fiának toleranciáját utánozni igyekszünk.

Gyönge taps hangzott el, amikor Stephen leült.

Az utolsó hozzászóló, Mordecai rabbi lassan szólásra emelkedett. A hetven év fályolos tekintetével, a Szentírás fölött sokat elmélkedő ember pillantásával nézett körül a teremben, megsimogatta szakállát, mintha élvezte volna, amit a fiatalabb vallások simaarcú hirdetői előtte mondtak. Halvány pergamenthez hasonló homlokán megjelent néhány ránc és beszélni kezdett:

„Mi hasznosat mondhatnék? Nem azért, mert öreg és fáradt vagyok, vagy mert együttérzésből hamut akarok hinteni ősz fejemre. Hanem azért, mert olyan nagy szakadék tátong közöttünk és úgy eltávolodtunk egymástól, hogy még Maimonides bölcsessége se tudná a kölcsönös megértést megteremteni. Az az étel, ami önöket táplálja, számomra tilos. Szavaik tele vannak jóakarattal, de szívem mégse örül. – A rabbi megdörzsölte halántékát, mintha gondolkozna. – Phillip Broks jó ember, John Morley is az, de én egész életemet azzal töltöttem, hogy Mózes meg Izaiás szavaira figyeljek. Őszintén szólva kisebb prófétákra többé nem tudok odafigyelni."

Stephen sajnálta, hogy öccse, George nincs jelen, biztosan érdekelte volna a rabbi. Jonas Mordecai távol állt minden modernségtől, nem tett semmi engedményt a korszellemnek. Egyszerre archaikus és meglepően eleven volt, az igazi, híveit szerető rabbi. Bölcs szavai túlszárnyalták a vitákat és tanbeli különbségeket.

„...De nehogy azt higgyétek rólam, hogy cinikus és megfáradt ember vagyok, hát elmondok nektek egy hasonlatot. Volt egyszer egy királynak egy csodaszép gyémántja. Büszke volt rá, őrizte is.

mint a szeme fényét. Ennek ellenére, nem tudni miként, véletlenül mély karcolást kapott. A király magához hívatta a legügyesebb gyémántköszörűsöket, hogy ismét visszaadják a kő ragyogó szépségét. Akárhogyan igyekeztek, csak nem sikerült a dolog. Végül egy kitűnő művész jelent meg a király előtt és sok munkával, ügyes kézzel, csodálatos rózsát vésett a kő hibás oldalára. Bölcs művészete megtalálta a módját annak, hogy a mély karcolást a rózsa szárává alakítsa."

Mordecai rabbi kezeit kitárta s a mozdulatot ki-ki a maga elképzelése szerint értelmezhette.

Másnap befejeződött az ökumenikus zsinat. Egyetlen művész sem akadt, aki a vallások megrepedt gyémántját ügyes kézzel rózsává formázta volna, sőt a válásokat, a születésszabályozást, a vallásos nevelést illetően a gyémánt újabb karcolásokat szenvedett.

A csalódást az elnapolással ugyan elkendőzték, de meg nem szüntették. Az ökumenikus kongresszus határozatait egy hónap múlva adták közzé. Csak két dologban volt egység: a fanatizmust és intoleranciát meg kell szüntetni úgy, amint egy veszélyes vasúti átjárót, vagy amint erősíteni kell a harcot a gengszterbandákkal szemben.

*

Annus Mirabilis 1927. Calvin Coolidge elnöksége befejezéséhez közeledett. A Fehér Ház ősi egyszerűségét a jóslatok kétértelmű nyelve váltotta fel. Itt minden önmagában hordta saját ellentétét. Az elnök kinyilvánította: „Törvényre és rendre van szükségünk." Elnöksége alatt a törvény holt betű maradt, mert az úriember kinézetű gengszterek gépfegyverrel szereztek érvényt akaratuknak, és a szeszcsempészek egymással ádáz versenyt folytattak, ki uralja a dohány- és az alkoholpiacot. Coolidge takarékosságot prédikált és költségvetéséből évi ötvenezer dollárt spórolt meg a hivatalos díszebédek, vacsorák étrendi megszorításaival. ugyanakkor nem tiltakozott a pénzügyi manőverek ellen, sőt mintha némi rokonszenvvel figyelte volna a tőzsdei szélhámosságokat. Nem fúvatta meg a harci kürtöket, nem folytatott szélmalomharcot, hanem igyekezett kikerülni minden nehézséget.

Sajátos orrhangján kinyilvánította, hogy Amerika elsődleges foglalatossága az üzlet, utána pedig hintaszékéből nézte, honfitársai miként törik magukat a pénz, a vagyon után. Az utókor ezt a sajátos gazdasági virágzást az ő nevével jelzi.

De mi történt a bőség esztendei alatt az Egyesült Államokban? Lehet beszélni a művészetek megújulásáról, a vallásosság fellendüléséről vagy a gondolkodás elmélyüléséről? Az ember személyisége méltóságának tudatában szabadabban bontakozhatott ki? A válasz: nem! Az újságok leírása szerint majdnem tökéletes életfeltételek között hihetetlen nemtörődömség, önzés, élvezethajhászás uralkodott. Amíg itt az aranyborjút imádták, szerte a nagyvilágban sokmillió gyermek és felnőtt halt éhen. A Népszövetség képtelen volt a nyomorgó nemzeteken segíteni, közben az Egyesült Államok lakossága a maratoni táncversenyért lelkesedett.

Stephen Fermoyle Washingtonban mindezt közvetlen közelről láthatta, és nem tudta megválaszolni, mi viszi erre az embereket. Ennek ellenére ösztönösen hitte, hogy sok millió amerikai tisztességesen él, és ez mentette meg a teljes borulásától. Pap-barátai, akik a Szent Máté-katedrális káptalanának tagjaiból és a helybeli katolikus egyetem tanárai közül kerültek ki, hasonlóan gondolkodtak. Stephen egyébként szorgalmasan készítette filozófiai témájú értekezését, hogy megszerezze a doktori címet. Amikor a baráti kör összejött, a vita mindig egyetlen kérdés körül forgott: „Miként tudná a katolikus Egyház az ország értésére adni, hogy ez a gazdaságpolitika olyan következményekkel jár, amelyek egyformán ellenkeznek az isteni és az emberi törvényekkel."

Ez a kérdés nem csupán akadémikus jellegű vagy teológiai természetű kérdés volt, hanem gyakorlati, mert mindenütt fölvetődött, ahol munkavállalók és munkaadók álltak egymással szemben. A gazdasági és erkölcsi probléma szétválaszthatatlanul egybefonódott. XI. Piusz pápa ezt a harcot így jellemezte: „az erősebb győz benne, de csak azért, mert szívtelenebbül és kíméletlenebbül küzd, mint a másik, aki a lelkiismeret szavára hallgat."

XIII. Leó pápa gazdasági elveit, melyeket a „Rerum novarum" kezdetű enciklikában kifejtett, nem vették figyelembe, jóllehet elméleti jellegű útmutatásai hatékonyan segíthettek volna a közelgő társadalmi katasztrófa megelőzésében, ami mindenkit egyaránt érintett.

*

Stephen mint az apostoli delegátus segítője, sok mindent megtudhatott az Egyesült Államok hitéletéről. Fő hírforrása az egyházmegyék jelentése volt, amely Quarenghi hivatalának közvetítésével ju-

tott Rómába. Ezeknek az iratoknak a tanulmányozásából két dolog tűnt ki: a nagyvárosokban egyre gyarapodott és virágzott a tettrekész katolicizmus. Ügyes püspökök, szorgalmas papok munkája folyton-folyvást növelte a városok plébániáit, új meg új templomtornyok emelkedtek az ég felé. Vidéken, félreeső kis helyeken viszont annál elszomorítóbb volt az állapot. Csak néhány energikusabb püspök tudta egyházmegyéjének falusi templomait fenntartani. A szegényebb, mezőgazdasági vidékeken a katolikus Egyház egyetlen lépéssel sem jutott előbbre.

Quarenghit megfigyelői minősége arra kötelezte, hogy ezeket a szomorú állapotokat és azok okait alaposabban tanulmányozza, sokoldalú washingtoni elfoglaltságai azonban lehetetlenné tették a személyes vizsgálatot. Quarenghi 1927 márciusának elején a hatalmas iratcsomó mögül így szólt munkatársához.

– Stefano, elfogadna valami megbízatást, ami nem irka-firka, mint ez?

– Örömmel, ha megbízik bennem.

Quarenghi ujjával a hatalmas falitérkép egy pontjára mutatott.

– Szeretném, ha ezt a vidéket beutazná – mondta és ujjával nagy kört írt le a Mississippi és a Great Smokies között. – Próbálja megállapítani, hogy mi baj van a déli és délnyugati területek katolikusainál. Három hónapot, de ha kell, több időt is rászánhat erre az útra. Természetesen alapos jelentést kérek a végzett munkáról.

Stephen három hónap alatt több mint tízezer mérföldet utazott keresztül-kasul az Egyesült Államok azon területén, ahol azelőtt soha nem járt. Öszvérháton, döcögő vonaton, ócska autókon tette meg az utat sivatagnál is elszomorítóbb területen, mert a kíméletlen erdőirtás úgy elcsúfította a vidék képét, mint a himlő helye az emberi arcot. Kiéhezett, nyomorúságos vidék volt ez, ahol a hegyes orrú vakond is alig él meg. Stephen olyan helyeken járt, ahol még soha nem volt katolikus pap. Egyik-másik államban vakolatlan templomokat talált, melyeket úgy tartottak fenn, mint a missziós területeken, vagy egyáltalán nem törődtek velük. Az eredetileg katolikus, fehér családok a nemtörődömség miatt veszítették el a hitüket; a katolikus négerek lelkipásztori gondozás hiányában túlnyomó többségükben protestánssá lettek.

Stephen megrendült, amikor látta, hogy a gazdasági szegénység és vallási gyűlölködés mennyire összeforrott. A különösen szegény

plébániákon a „Klu-Klux-Klan" állandóan zaklatta a katolikusokat. Ott, ahol egy energikus püspök tiltakozott ellene – mégha több száz kilométernyire volt is a püspöki székhely – a hívek nyugodtabban élhettek.

*

A Mississippi mocsaras, mellékágaival át- meg átszőtt vidékének belsejében Stephen igen komoly nehézségek közé került. Bármiféle püspöki pártfogástól nagyon messze volt, egyáltalán nem is számíthatott rá. A Gainesboro-&- Pitney vasút egyvágányú szárnyán utazott, a négerek „Szent József" missziós iskolájától volt visszatérőben, amikor a mocsaras területen megállt a vonat. Szörnyű károm-kodásra lett figyelmes. Kinézett az ablakon és meglátta az izzadt mozdonyvezetőt, amint az verítéktől gyöngyöző arcát törülgeti. Ő volt az egyedüli utas a vonaton és érdekelte, hogy mi történt. Kiderült, hogy a mozdonynak tengelytörése van. Lem Tingley mozdonyvezető, fűtő és kalauz állítása szerint a tengelytörés helyreállítása körülményes munka. Először Racey-be kell menni gyalog, ez a legközelebbi megálló, ide négy mérföldnyire. Onnan telefonálni kell Gainesboroba a vasúttársaság déli végállomására. Ha valakit a telefonnál találnak, meg kell mondani, hogy kocsival küldjenek ki új tengelyt. „Legkorábban holnap délre lesz itt, három-négy órát vesz igénybe a szerelés, úgy hogy legjobb esetben holnap estefelé indulhatunk tovább."

Nem nagyon csábító kilátás harminc órát tétlenül tölteni a moszkitóval fertőzött vidéken. Quarenghi parancsa így szólt: „próbálja megállapítani, mi a baj délen." Most alkalom nyílik arra, hogy az időt hasznosan töltse el egy déli városban.

– Van itt a közelben olyan hely, ahol meg lehet szállni? – kérdezte Stephen.

– Igen, Owossóban ott a Crescent House, visszafelé nyolc mérföldnyire, egészen elfogadható hely, de Lem Tingley nem meri nyugodt lelkiismerettel ajánlani. Az emberek nagyon hamar haragra gyulladnak, ha római gallért látnak.

– Vállalom a veszedelmet. – Csomagját a vonaton hagyva visszasétált az út mentén. Hogy ne nagyon izzadjon, gallérját a nagy hőségben levette és csak akkor tette fel, amikor háromórás gyaloglás után megérkezett Owossóba. Hivatásának fehér jele valóságos forradalmat idézett elő a Crescent House omladozó verandáján tartózko-

dó hintaszék-brigád tagjai között. Hét-nyolc naplopó, akik munkanélküli zsoldosokhoz hasonlítottak, láthatólag köpködő versenyt rendezett. Amikor Stephen fölment a lépcsőn, a köpködés mértéke, távolsága és pontossága egy kissé alábbhagyott, hogy utána még erősebben folytatódjon. A portás, aki még dobos lehetett a chickamaugai csata idején, kelletlenül tolta eléje a bejelentő könyvet.

– Két dollár, előre kell fizetni – mondta, míg Stephen beírta nevét a könyvbe. – Itt a kulcs, négyes szoba. A lépcső felett, utolsó ajtó.

A négyes szoba olyan büdös volt, mint valami halasbödön. Benne undorítóan piszkos vaságy, rajta tömött matrac. A falon légypiszkos naptár, a régi idők fakult emléke: 1912-ben Owossóban evangelizációs napot tartottak. Elolvasta az 1912. augusztus hónapjára adott jelmondatot.

„Ki az ember, hogy megemlékezel róla, ki az ember fia, hogy fölkeresed?"

A Crecent House egyetlen mosdója a földszinten volt. Stephen lement és mosakodni készült. Arra gondolt, hogy milyen kitűnő lesz a vacsora, amit majd megrendel, de gondolatait a köpködőbajnokok küldöttsége elűzte. Egyikük a köpőcsésze tartalmát a mosdóba öntötte és megkérdezte.

– Mit keres Owossóban?

– Katolikus pap vagyok és a vidék katolikus templomait látogatom végig.

– Azt gondolja talán, hogy Owossóban is nyithat katolikus templomot? – Büdös bagólét sercintett Stephen lábai elé.

– Hallja, mister – mondta Stephen –, vagy a célt tévesztette el, vagy gyerekkorában nem tanították jómodorra.

A három közül az egyik megszólalt.

– Jeff tud célozni, mert húsz lépésről is eltalálja a legyet.

Barátjának megjegyzése a mesterköpőt hidegen hagyta és rátért mondanivalója lényegére.

– Owossóban semmi keresnivalója nincs annak, aki fordítva hordja a gallérját. Azt kívánjuk csupán, hogy minden cirkusz nélkül, békésen távozzék. Ha nem megy el magától, módunkban áll, hogy távozásra kényszerítsük.

– Úgyis megyek a legelső alkalommal – mondta Stephen. – A holnap reggel megfelel önnek?

– Sokkal inkább megfelelne, ha azonnal menne – mondta Jeff.

– Sajnálom, de ezt a szívességet nem tehetem meg. – Stephen vállával utat tört magának és kiment a mosdóból.

A Crescent House-ban késő délután volt a vacsora. Egyszerű étel: disznósült és bab, majd kávé, de ez olyan híg volt, mint az eső. Stephen a hosszú gyaloglástól kimerülten ment a szobájába, levetkőzött és azonnal lefeküdt. Már sötét volt, amikor arra ébredt, hogy valaki erősen megrúgta az ajtót.

– Kinyitni!

Stephen kiugrott az ágyból. Sebtiben felöltözött és ajtót nyitott. A folyosón fehércsuhás csuklyás alak állt.

– Nem ment el a saját jószántából, hát most majd mi távolítjuk el. Vegye föl a gallért és mindazt, ami hozzá tartozik. Ehhez rendesen fel kell öltözni. – Három pár kéz fogta meg Stephent és kipenderítette a küszöbön. Más kezek bekötözték a szemét, lelökdösték a lépcsőn és egy autóba dobták, ami alaposan recsegett a bennülők súlya alatt. Senki sem beszélt a hosszú út alatt, amíg kiértek a mezőre.

Amikor levették szeméről a kötést, látta, hogy hatalmas tér közepén áll. Három égő kereszt fényénél fehérruhás alakok csoportjai gyülekeztek, vésztjóslóan. Közvetlenül előtte, hogy jól láthassa, az egyik csuklyás alak bivalybőrből font korbácsot simogatott, egy másik pedig valami csillogó kis tárgyat tartott a kezében.

– Tudja mi ez?

Stephen közelebbről megnézte.

– Igen.

– Hogy hívják ezt a katolikusok?

– Katolikusok, vagy nem katolikusok, a keresztények az egész világon mindenütt feszületnek nevezik – mondta Stephen.

– Jaj magának, ha nem mond igazat. Így mondta az a nyomorult néger is, amikor elvettük tőle. Nevetséges volt, ahogyan könyörgött, hogy mégegyszer megcsókolhassa, mielőtt felakasztjuk.

– Nagyon sok ember imádkozott azért, hogy halála percében megcsókolhassa.

A korbácsos ember vette át a szót.

– Nem Jézushoz jöttünk most, nem feszületcsókolás lesz, hanem mást akarunk látni, idegen – és a korbácsot megsuhogtatta Stephen arca előtt –, azt akarjuk látni, hogy leköpi-e?

Az, ami a szavak és a próbatétel mögött volt, egészen valószínűt-

lennek tűnt fel előtte. Undorral töltötte el, hogy felnőttek ilyesmit akarjanak.

– Mire jó ez? – kérdezte egyikük.

– Nagyszerűen bebizonyítja, hogy egy gyáva pap nem dughatja az orrát büntetlenül oda, ahol semmi keresnivalója nincs.

Stephen elérkezettnek látta az időt, hogy megszólaljon.

– Most már értem a dolgot. Egy pillanaig azt gondoltam, hogy azért jöttetek ide, mert látni akartátok, miként gyalázzák meg Krisztus jelképét. Tévedtem, mert egyáltalán nem ezt akarjátok. Csupán azt szeretnétek, hogy a katolikus pap halálfélelemtől reszkessen.

– Erről van szó!

– Akkor hát rajta, kezdjétek el!

A korbácssuhogtató arra számított. hogy jó szórakozásban lesz része, és egy reszkető embert lát.

– Azt akarja mondani, hogy nem akar erre a tárgyra köpni?

– Nem is tudnék, köpjön rá maga, ha van mersze hozzá!

Ez a pár szó szemmel láthatólag megzavarta az „ünnepség" vezetőjét. A feszületet kinyújtott kézzel maga elé tartotta, mintha most látná először és jól megnézi.

– Nem hiszem, hogy meg tudnám tenni.

– Hát a többi célköpő művész megtenné? – kérdezte Stephen. Az egész csoport tiltakozva szisszent fel ez ellen.

– Dobjátok a bokorba azt az átkozott vacakot – morogta az egyik.

– Nem, adják nekem! – szólt Stephen. Kezébe fogta a feszületet és az ég felé tartotta, mint valami lámpát a sötétben.

– Na, kezdődhet a korbácsolás.

– Ahogy óhajtja, mister. – A csuklyások vezetője korbácsával rácsapott az áldozata bokájára. – Ha nem akart köpni, akkor táncoljon!

A vértanúk ősi bátorsága és ereje szállt Stephenbe. A kis keresztre nézve, szótlanul, arcrándulás nélkül állt.

– Talán egy kis zenére van szükséged? Lafe, játsszd el neki a „Dixie"-t.

A szájharmonika fémes hangja túlharsogta az ostor tompa csattogását. Örömtelen hangok ismételték a refrént. Kérges tenyérrel tapsolták a ritmust. Az ostor mindig magasabban sújtott végig Stephenen, először a térdén, majd a combján, csípőjén és a hátán.

„Den I wish I was in Dixie,
Hooray, hooray!"

A bagórágók és köpködők országa. Bocsáss meg nekik Uram, mert nem tudják mit cselekszenek.

„In Dixieland I'll take my stand..."

Valahol mégis meg kellene telepedni. Dixie-ben, Roncesvallesban, Tymbum Hillben, bárhol. Stephen csöndben imádkozott azért a kegyelemért, hogy egyetlen panaszos szó se hagyja el ajkát, amíg maguktól abba nem hagyják az ostorozást.

Gyorsabb tempóra akartak váltani és a szájharmonika a „Turkey in the Straw" élénk dallamára zendített, de a hallgatóságnak valami megmagyarázhatatlan okból nem tetszett az egész jelenet. Morogni és türelmetlenkedni kezdtek, mert másként képzelték el.

– Egyáltalán meg se mozdul!

– Jeff, mindent elfelejtettél?

A korbácsoló szabadkozott.

– Addig nem tudok rendesen ütni, amíg azt az izét a kezében tartja. Melyikőtök próbálja meg?

Egyiknek sem volt kedve. A szadista kíváncsiság elszállt, Jeff is undorodva dörmögött és összetekerte a korbácsot.

– Gyerünk, induljunk vissza a városba! A moszkitók majd elintézik a többit.

A fehérkámzsás alakok morogva, méltatlankodva másztak az autóba. Stephen csak akkor engedte le a feszületet, amikor az autó lámpái már nem világítottak.

A teljesen sötét, idegen vidéken magára maradt. Esztelennek találta, hogy most útra keljen. Legokosabbnak látszott, ha leül és megvárja a reggelt. A tűzkeresztek parazsát összekotorta, gallyat gyűjtött és a rögtönzött tábortűznél keresett menedéket meg egy kis meleget. A füst irányába ült, hogy távoltartsa magától a moszkitókat és a tűz lángjánál megvizsgálta az ostorozás nyomait. A bőre néhány helyen fölhasadt és szivárogni kezdett a vér, de már meg is alvadt. Még nem teljes a vérkeresztség – gondolta, de közel volt hozzá.

Az éjfél és hajnalhasadás közötti, örökkévalóságnak tűnő órákban a kis kereszt misztériumán gondolkodott. A legteljesebb áldozat jelképe még ezekkel a sötétben botorkáló lelkekkel szemben is megmutatta a hatalmát, hogy képes lecsillapítani az emberi szenvedélyt.

Hajnalban megpróbált tájékozódni és toronyiránt elindult délnyugat felé abban a reményben, hogy előbb-utóbb eléri a vasútvonalat. Reggelire vizet ivott egy tiszta patakból, megmosakodott és tovább haladt a sivár földön, ami sem embert, sem állatot nem tudott eltartani. Lassan egészen kimerült az éhségtől. Dél felé járhatot az idő, amikor kiért egy göröngyös országútra, ahol néhány keréknyomot látott. Kimerülten lefeküdt a száraz árokban és a tűző nap ellenére elaludt.

Arra ébredt, hogy valaki a vállát rugdossa. Amikor fölpillantott, látta, hogy beesett arcú férfi nézegeti, akinek fél arca a bagótól nevetségesen kidudorodott. Magatartása és kinézése szerint a Crescent House naplopói közé tartozott. Fején rongyos szalmakalap és kitágult nadrágtartóján a térdénél lyukas nadrág lógott. Borotválatlanul, nagy ádámcsutkával, kiköpött zsoldos típus, csak a korbács és a véreb hiányzott mellőle.

– Úgy látom, testvér, hogy rablók kezébe került.

Ennek a megjegyzésnek a bibliai csengése szokatlan volt ezen a vidéken. Anélkül, hogy válaszolt volna, az idegent nézte, amint az tarisznyájában kotorászott. Kivett egy karéj kukoricakenyeret, darabka szalonnát vágott hozzá és Stephennek nyújtotta.

– Falatozzon egy kicsikét, hogy erőre kapjon – ajánlotta barátságosan. Stephen mohón falta a kenyeret és vágyakozva nézett az ínycsiklandozó, kívánatos szalonnára, de szint kellett vallania és lemondott róla.

– Köszönöm, pénteken nem eszem húst.

– Katolikus, ugye?

„Jobb ha megmondom" – gondolta. – Igen, katolikus pap vagyok.

Az idegen ezen egy csöppet sem csodálkozott, csupán szájának egyik feléből a másikba tolta a bagót.

– Nem sok van belőlük ezen a vidéken. Hová akar menni?

– Racey-től négy mérföldnyire kell mennem a vasúthoz. Tudja hol van?

A férfi kiegyenesedett. – Racey? Ott van a fájós zápfog, ami rám vár. Holnap akartam Racey-be menni, hogy fogat húzzak, de Crumps papa nem haragszik meg, ha ma délután megyek.

– Csak nem fogorvos? – érdeklődött Stephen.

A férfi ismét tarisznyájába nyúlt és kihúzott belőle egy fogót.

– Mindig magammal hordom ezt a szerszámot – mosolygott. –

„Fájdalomnélküli Tatspaugh" néven ismernek mindenfelé. Antiszeptikus módszer, polgári árak, metsző és szemfog negyed, zápfog fél dollár.

A vándor fogorvos szemét összehúzva állapította meg a diagnózist.

– Nagyon összetörtnek látszik, testvér. Mit csináltak ezek magával? – Anélkül, hogy az „ezek" szót bővebben kifejtette volna, a „fájdalomnélküli Tatspaugh" tarisznyájából előhúzott egy kakaós dobozt, ujjhegynyi kenőcsöt szedett ki belőle.

– Tatspaugh csodaszere – mondta –, meggyógyítja a vágott, ütött, zúzott sebeket – nagyot köpött –, még az ostorozást is. Mit szólna, ha bekenném? Hol fáj?

Stephen hálásan fogadta ezt a szolgálatot. A kenyértől, a kenőcstől és a szamaritánusi együttérzéstől új erőre kapott. Kinyújtotta merev tagjait és újból fel tudott állni. Míg sietős léptekkel Racey felé mentek, „fájdalomnélküli Tatspaugh" miatt Stephen újból átformálta a déli országrész lakóiról alkotott véleményét. Ben Tatspaugh éppen annyit bagózott és pont olyan jól köpött célba, mint a Crescent House verandájának naplopói. Mosdatlan, műveletlen volt ő is, szavait se nagyon válogatta meg, de volt valamije, amit nem lehet megvenni és ami nincs társadalmi osztályhoz, szélességi övhöz kötve; röviden: volt szíve. Ez a jóság mutatkozott meg, amikor megállt, hogy egy csokor piros gyűszűvirágot szedjen ezzel a megjegyzéssel: „ez majd jót tesz Fugitt nagymama beteg szívének". Ez mutatkozott meg abban a mozdulatban, amivel megigazította egy öszvér szerszámát, ami a szerencsétlen jószág hátát feldörzsölte. Amikor Stephen látta, hogy miként húzta ki egy farmer fogát, észrevette, hogy „fájdalomnélküli Tatspaugh" a nevét nemcsak ügyességének, hanem annak a majdnem hipnotikus hatásnak is köszönheti, amivel bizalmat ébreszt betegeiben.

A hosszú, forró délután Ben Tatspaugh jó pár mérföldet tett meg. Stephen a kimerültség határán kérdezte.

– Milyen messze van még Racey?

Anélkül, hogy egy pillanatra is megálllt volna, Stephent így bátorította és vigasztalta.

– Tartson ki, atyám, nem vagyunk messze. – Tarisznyájából elővett egy ovális fekete tárgyat, az ajkához emelte és kísérletképpen belefújt.

– Egy kis induló majd meggyorsítja a lépteinket. Hallotta már az okarinát?

Stephen nemmel válaszolt.

– No, testvér, akkor valami nagyszerű muzsikát hall. – A rózsafagyökérből faragott egyszerű hangszert Ben Tatspaugh ajkához emelte és megmutatta a művészetét, amíg a mocsaras földek mellett haladtak. Matrózdalok, skót táncok és galoppok bőséges választékából a legvidámabbakat válogatta össze. Végül az okarinaművész rázendített a Dixie-re. Keskeny mellét kifeszítve fújta:

„Way down south in de land of cotton
Old times dar am not forgotten,
Look away, look away, look away
Dixieland."

A kör bezárult. Ugyanaz a dallam, ugyanazok a szavak, ugyanaz a táj. De capo al fine, kezdettől végig, csak most Stephennek is kedves volt a dal. Porosan, de vidáman énekelte ő is a refrént. A kis fenyvesből kilépve Stephen majdnem elbotlott a rozsdás sínekben.

– Racey – mondta Tatspaugh és délre mutatott –, a kilences szerelvényt arrafelé találja. – Aggódva kérdezte. – Elkísérjem inkább?

Ez az ember már tízszeresét tette meg a bibliai mérföldnek, mégis hajlandó volt tovább menni.

– Nem, köszönöm – válaszolta Stephen –, innen már odatalálok. A búcsúzáskor öt dollárt akart vezetője kezébe nyomni.

– Csak tartsa meg a pénzt, atyám – mondta –, mert ha felebarátomat nem segíthetem ki a csávából, akkor jobb mindjárt becsuknom a boltot.

Egy újabb mérföld után Stephen a sínek mentén viszontlátta Lem Tingleyt.

– Na, hogy érezte magát Owossóban? – kérdezte a mozdonyvezető.

– Nem rosszabbul, mint másutt. – Mit is mondhatott volna mást, hiszen tapasztalt rosszat és jót egyaránt, s az egész élet szövevénye ebből áll.

Soha senki nem tudta meg, hogy az apostoli delegátus munkatársát missziója alkalmával megostorozták és egy véletlenül

arra vetődő idegen begyógyította sebeit. Stephen még Quarenghinek sem említette meg. Az élmény egyetlen emléke az olcsó kis feszület volt, amelyet az utazásaira ezután mindig magával vitt.

*

Stephen teli aktatáskával érkezett vissza Washingtonba és azonnal írni kezdte jelentését az apostoli delegátus számára. Egy hétre volt szüksége, hogy az ország déli részének vallási állapotát felvázolja. A jelentést azzal fejezte be, hogy a katolikus Egyháznak erőteljesebben kell föllépnie az Egyesült Államoknak ezen az elhagyatott területén. „A hit megőrzésére és terjesztésére két dologra van szükség: pénzre és püspökökre. Gazdagabb egyházközségek önkéntes adományaiból kell tőkét teremteni. Georgiában, Mississippiben, Luisianában és Alabamában lehetne a püspöki székhelyeket megszervezni. Fiatal, munkabíró és tettrekész püspököket kell oda helyezni, hogy a gazdasági nyomor és vallási fanatizmus kettős nehézségét legyőzzék."

Quarenghi Stephen jelentését jóváhagyta és aláírta, majd a Konzisztoriális Kongregációhoz küldte Rómába. A kongregáció bíboros-prefektusa a jelentés sürgetését annyira komolyan vette, hogy Őszentségének azonnal bemutatta az apostoli delegátus előterjesztését a négy amerikai püspökség felállítására vonatkozóan.

A négy új püspök kiválasztását nem bízták a véletlenre. Az Egyház a már régóta bevált módszer, a hármas jelölés mellett döntött, hogy tényleg a legjobbakat válasszák ki erre a négy helyre. Az egyháztartomány püspökei kétévenként gyűlést tartanak. Ekkor minden megyéspüspök a saját egyházmegyéjéből megnevezi azt a három papot, aki véleménye szerint a püspöki szolgálatra a legméltóbb. Az így összeálló névsort az apostoli delegátushoz eljuttatják, aki a megfelelő kiegészítéssel továbbítja Rómába a Konzisztoriális Kongregációhoz. Ott átvizsgálják a jelöltek iratait és újabb komoly vizsgálatnak vetik alá a legalkalmasabbnak látszókat. Ennél a vizsgálatnál pontos és részletes jelentést kérnek a felettes hatóságoktól. Az apostoli delegátus véleménye súlyosan nyom a latban. A szinte hihetetlenül megduzzadt anyagot mikroszkopikus szűrőn újra átszűrik és ha valaki ezt a próbát is kiállja, nevét fölterjesztik a Szentatyának, aki legfőbb pásztori hatalmával kinevezi püspökké az illetőt.

1927-ben Glennon bíboros listáján, amit az apostoli delegátushoz küldött, Stephen Michael Speed és a New-Bedford-i Hubert Silvera neve mellett meglepetve fölfedezte a sajátját is. A félelem megbor-

zongatta. Egyre közelebb jön az a nap, amikor majd kötelessége lesz ítélkezni, vezetni, bérmálni és papot szentelni, meg kormányozni! De a parancs nem jött azonnal. Amikor Maine-ben meghalt Schields püspök, a nyár folyamán utódjául Michael Speedet nevezték ki. Stephen jelen volt Mike Speed fölszentelésén. Amerika hatvanöt prelátusával együtt nézte, hogy régi barátja az oltár elé borul, majd fölállva megkapja a szentelő püspök, Glennon bíboros kezéből a püspöki hatalom jelképeit: a mitrát és pásztorbotot. Utána a püspöki palotában nagy gratuláció, számtalan jókívánság és kézszorítás következett. A jelenlévők közül senki sem kifogásolta Mike Speed kitüntetését, mert mindenki megegyezett abban, hogy a fiatal amerikai papság soraiból senki sem érdemli meg jobban ezt a felelősségteljes hivatalt, mint a bostoni érsekség volt irodaigazgatója.

Alig egy hónap mólva meghalt Mgr. John T. Qualters hartfieldi püspök. Magas korú, súlyosan beteg ember volt. A második legnagyobb amerikai püspökség fejének temetésén az apostoli delegátus is részt vett, sőt a gyászbeszédet is elvállalta.

– Egy vagy két hétre elutazom – mondta Quarenghi Stephennek röviddel azelőtt, hogy útrakelt. – Távollétemben mint ügyvivő helyettesítsen. Ha valami fontosabb dolog történne, Glennon bíborosnál találhat Bostonban.

Az Associated Press teljes egészében közölte Quarenghi gyászbeszédét. A szívbemarkoló és veretes irodalmi stílusban elmondott búcsúbeszédre az ország minden részéről a levelek és táviratok tömege érkezett. Még a nem katolikusok is úgy méltatták a beszédet, mint a Róma és az Újvilág közötti barátság gyümölcsét.

Amikor az apostoli delegátus visszaérkezett Washingtonba, olyan jó hangulatban volt, mint egy hadvezér győztes csata után.

– Most az egyszer sikerült... Sok érdekes embert ismerek, de közülük Lawrence Glennon bíboros a legérdekesebb. Kiváló egyéniség.

– Örülök, hogy megismerte igazi énjét – mondta Stephen –, mert az Rómában nem érvényesült. Az én hazámban benne látják az igazi egyházfejedelmet.

Quarenghi átnézte az íróasztalán heverő postát. Szemmel láthatóan keresett egy borítékot.

– Őeminenciájának nagyon jó véleménye van magáról, Stefano. Egy kis ajándékot is küldött.

– Ajándékot?

– Igen. – Csak úgy mellékesen átadta neki a kis dobozt, ami lila színű szalaggal volt átkötve és tovább keresett valamit a levelek között. Stephen kibontotta a szalagot, majd levette a papírt és egy kék bársonnyal bevont dobozkát tartott a kezében. Kinyitotta a tetejét és fehér bársonyon feküdt az ametiszt-köves gyűrű. A Dolcettiano gyűrű, amit évekkel ezelőtt kapott Orsellitől. Ezt a gyűrűt adta el, hogy Ned Halley gyógyításának költségeit kifizesse és amit Glennon...

Csodálkozva nézett Quarenghire, aki éppen megtalálta a levelet, amit keresett és elefántcsont levélbontó késsel kinyitotta.

– Si, si, Stefano – mosolyogva bólintott a delegátus. – Glennon bíboros azt gondolta, hogy szüksége lehet erre az ametisztre – közben a kemény pergamenre nézett, amit kiszedett a borítékból – és a római postám igazat is ad neki.

Quarenghi átadta Stephennek a díszes iratot, amit XI. Piusz pápa pecsétje díszített. Stephen olvasni kezdte. A latin nyelvű okirat első bekezdésében arról a szomorú tényről volt szó, hogy őexcellenciája, főtisztelendő John T. Qualters meghalt. A második bekezdés azt állapította meg, hogy a hartfieldi püspökség ténylegesen és jogilag megüresedett. A harmadik bekezdés így szólt:

„Hatalmunknál fogva, amely Szent Péter, az első apostolfejedelem óta megszakítás nélkül öröklődött, kijelentjük és mindenkinek tudtára adjuk határozott óhajunkat, hogy Monsignor Stephen Fermoyle urat püspökké szenteljék és az Egyesült Államok-beli Hartfield püspökség vezetését minden jogával és kötelességével átvegye és hivatali esküjének megfelelően működjön. Ennek hitelesítésére adjuk apostoli mandátumunkat július hó 14-én, az Úr 1927. esztendejében."

A levelet XI. Piusz pápa írta alá és pecsételte le a halászgyűrűvel.

ÖTÖDIK KÖNYV

A PÁSZTORBOT

I.

Az Atheneum Avenue nem tartozott az Egyesült Államok nagyvárosainak legforgalmasabb utcái közé, viszont ennél szebb aligha akadt. New-England második legnagyobb városa, Hartfield előkelő, déli negyedében a városliget központjából indult ki a széles, kétoldalt nyírfasorral szegélyezett út. Az út elején jobbról-balról a középületek hatalmas tömbjei álltak. A Phönix Kölcsönös Biztosító Társaság oszlopcsarnokos háza, mellette az independisták temploma józan, fehér-csúcsos tornyával az amerikai templomépítés mintapéldánya. Velük szemben a hartfieldi Nemzeti Bank, a Szent Alfréd episzkopális templom és az Atheneum görög oszlopos homlokzata. Az utcát erről nevezték el. Az Atheneum mellett a Szent Fülöp-katedrális, a hartfieldi római katolikus püspök székesegyháza. A Hiram K. Weatherby-ről elnevezett Főiskolával és a Tűzoltó kaszárnyával együtt ezek az épületek kézzel foghatóvá tették és összegezték a négyszázezer hartfieldi lakos mindennapi életének különböző összetevőit.

Valaha az Atheneum könyvtár hűs termeibe csak a gazdag ingatlantulajdonosok léphettek be és a Hartfieldi Bank igazgatója kizárólag a Szent Alfréd-templom hívei közül kerülhetett ki. Ez már letűnőben volt, amikor a múlt század végén John P. Desmond püspök két hold földet vett az Atheneum Avenue-n és lerakta a Szent Fülöp-székesegyház alapjait. Az „öntelt", „szemtelen", „vakmerő" jelzők még a szelídebbek közé tartoztak, amelyekkel Desmond püspököt illették. A püspök csak attól az egytől félt, hogy az új templom majd nem illik az independisták templomának józan fehér stílusa mellé. Ma már nem lehet megállapítani, hogy mit mondott az építészeknek, de valami ilyesféle lehetett: „Tervezzenek olyan templomot, amelyik amerikai módon utánozza a chartres-i és a strassbo-

urg-i székesegyházat meg a Szent Péter-bazilikát. Használjanak hazai mészkövet, ami dacol az időjárással. Az örök múlt szellemében, a jelen szorgalmával építsenek az előre nem látható jövőnek. Hartfield városának és a katolikus híveknek olyan épületet emeljenek, amire az utódok mindig büszkék lehetnek."

Az építészeknek sikerült a gótika csodálatos formáit megszólaltatni, s azok az amerikai híveknek az eleven kövekből egybeépülő Egyházról beszéltek. A szétsugárzó erő Péter rendíthetetlen sziklájából fakadt, az égre törő két templomtorony pedig áhítatot ébresztett. 1927. szeptember 7-én ebben a csodálatos templomban szentelték püspökké Stephen Fermoyle-t.

Délelőtt tíz órakor négyezer hívő térdelt a székesegyházban, kívül pedig a hatalmas embertömeg miatt az Atheneum Avenue forgalma leállt. A papság ünnepélyes körmenetben vonult a dómba. Az „Ecce sacerdos magnus" felzúgott az orgonán és a diadalmas, ujjongó dallam betöltötte az egész templomot, mialatt a papság az oltárhoz közeledett. A szentély arany és lila színektől pompázott, a hajóban a különböző szerzetesrendek képviselői még színesebbé tették a látványt, a domonkosok és karmeliták fehér, a paulisták fekete és a kapucinusok sötétbarna csuhájukkal élesen kiváltak a tömegből. Dennis és Celia Fermoyle az első padban térdeltek. Alig merték fölemelni tekintetüket, hogy lássák a csodálatos ritust, amelynek középpontjában fiuk állt.

A hatalmas viaszgyertyák lángja meglobbant, amikor Lawrence Glennon bíboros Quarenghi és Mike Speed kíséretében méltóságteljes léptekkel az oltár leckeoldalára vonult, hogy az előírásnak megfelelően felolvassa az apostoli brévét. Stephen már felöltötte a vállkendőt, albát, övet, stólát és a kappát. A szentelő püspökök elé térdelve az Egyház törvényei és rendeletei iránt engedelmességet fogadott. Ünnepélyesen megígérte, hogy az Egyházat minden támadással szemben védelmezni fogja, Szent Péter és Szent Pál apostol sírját Rómában ötévenként fölkeresi és a pápának jelentést tesz egyházmegyéje hitéletéről. Majd a bíboros kérdéseire válaszolva újra megvallotta a római katolikus Egyház hitét, az apostolok hitét.

Az orgona és az énekkar Haydn miséjének az első tételét zengte: Kyrie eleison, mialatt elkezdődött az ünnepélyes püspöki mise, amit Glennon bíboros celebrált. Stephen felvette azt a cipőt, amit a püspök ünnepélyes istentiszteleteken visel, nyakába tették a mellke-

resztet s a kappát dalmatikára cserélte. Így lépett az oltár elé. Ott a szentély kövezetén arcra borult és Istenhez könyörgött. Mint ember, gyarlóságai, mint pap, méltatlansága miatt esdekelt bocsánatért. Az orgona, az ének elhallgatott, az egész hívő közönség csöndben imádkozott. Stephen a tabernákulum előtt arcra borulva hallgatta a Mindenszentek litániáját. Az ég felé a megszólítások és könyörgések latinul szálltak.

Szent Mihály arkangyal, Szent Gábor arkangyal... Mindnyájan szent angyalok és arkangyalok...

könyörögjetek érettünk.

Szent Péter apostol, Szent Pál apostol... Szent Márk evangélista... Mindnyájan szent apostolok és evangélisták...

könyörögjetek érettünk!

Szent Benedek, Szent Domonkos, Szent Ferenc... Mindnyájan szent szerzetesek és remeték...

könyörögjetek érettünk!

Szent Mária Magdolna, Szent Ágnes, Szent Cecilia... Mindnyájan szent szüzek és vértanúk, bűnbánók...

könyörögjetek érettünk!

Megváltozott a dallam, segélyért és oltalomért szállt Istenhez közvetlenül a kérés:

„Minden gonosztól,
ments meg Uram minket!
Gyűlölettől, haragtól, minden gonosztól
ments meg Uram minket!
A fajtalanság szellemétől,
ments meg Uram minket!
Villámtól és égi háborútól
ments meg Uram minket!
Dögvésztől, ínségtől és háborútól
ments meg Uram minket!"

Ismét változott, félelmetesen komorrá lett a könyörgés dallama:

„Az ítélet napján,
Mi bűnösök,
kérünk Téged, hallgass meg minket!

Hogy nekünk megbocsáss és irgalmazz,
kérünk Téged, hallgass meg minket!
Hogy szent Egyházadat kormányozni és megtartani,
minket szent szolgálatodban megerősíteni és megőrizni méltóztassál,
kérünk Téged, hallgass meg minket!
Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit,
könyörülj rajtunk!
Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit,
hallgass meg minket!
Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit,
irgalmazz nekünk!

A litánia véget ért. Egyetlen hang, egyetlen mozdulat sem törte meg az áhítatos csendet. A hívők, az énekkar, a püspökök és az oltár előtt fekvő alak dermedten némák, mozdulatlanok voltak. Egy pillanatig misztériummá lett a szertartás, az apostoli utódlás megnyilatkozó valósága minden jelenlévő szívét megérintette.

Stephen föltérdelt. Lawrence Glennon Stephen vállára tette a kinyitott evangéliumos könyvet és azt mondta: „Vedd a Szentlelket", majd a Szentháromság nevének említésével megkente Stephen homlokát krizmával, az erre a célra szentelt, balzsammal illatosított olajjal. A szertartás alatt Stephen haja összekócolódott, Glennon aranyfogantyús, elefántcsont fésűvel helyreigazította. Majd megkente Stephen kezeit, hogy ezután csak Istenért dolgozzanak és átadta neki a pásztorbotot. „Vedd át lelkipásztori munkád jelvényét, hogy a bűnök kijavítására szeretettel szigorú légy, hozz ítéletet harag nélkül. Az erények ápolásával alakítsd híveid szívét, hogy engedelmesek legyenek a kitartásban és ne lanyhuljanak a szeretetben." Megáldotta a püspökgyűrűt és Stephen ujjára húzta annak jeléül, hogy amint Krisztus jegyese Egyházának, úgy a püspök is el van jegyezve egyházmegyéjével.

Stephen a szentelő püspöknek két fogadalmi gyertyát, két kenyeret és két kicsiny, borral teli arany hordócskát adott viszonzásul.

Az új püspök fejére csak a mise végén tették fel a mitrát. Amikor Glennon ezt az „aranyszövésű koronát" Stephen fejére tette, az orgona és énekkar rázendített Szent Ambrus himnuszára, a Te Deum-ra. Fermoyle püspök most fordult először hívei felé, lement

az oltár lépcsőin és áldást osztva haladt végig a székesegyház középső hajóján, a térdelő hívek sokasága között.

Elsőnek Dennis és Celia Fermoyle-t áldotta meg. Ők lehajtott fejjel, imára kulcsolt kézzel fogadták fiuk püspöki áldását. Miután Stephen tovább ment, szótlanul néztek egymásra, nem találva szavakat, hogy érzelmeiket, gondolataikat, meghatottságukat kifejezzék. A tekintetben megindultság, öröm, hála, büszkeség és egymás mélységes szeretete tükröződött.

*

A székesegyház melletti kertben tartott fogadás az ír piknik és a családi ünnep vonásaival díszes polgári ünnephez hasonlított. A vendéglátó asztal rendezésének gondját a „Kolumbus Lovagok" vállalták. A kétezer szendvics és nyolcszáz liter grapefruit-lé alig háromnegyed óra alatt elfogyott. Az egyenruhás „Kolumbus Lovagok" zenekara játszott, közben Stephen a különböző felekezetek és politikai pártok képviselőivel kezet rázott. New-England kormányzója, egy republikánus episzkopalista nagyon előkelően gratulált: „Gloria virtutis umbra." (A dicsőség az erény árnyéka.) Hartfield polgármestere, a demokrata párti katolikus egy szép írású, pergamen oklevelet nyújtott át, s üdvözlő beszédébe beleszőtte ezt a kelta kifejezést: „mélyen szánts". A protestáns lelkészek küldöttségét a methodista egyház püspöke, Forsythe vezette. A Beth-Israel zsinagóga rabbija, Joshua Felshin kézfogással gratulált. A Szent Róza Akadémia leánynövendékei lelkicsokorral köszöntötték Stephent. A székesegyház prelátusai, a szerzetesrendek vezetői tisztelgő gyűrűcsókra térdeltek Stephen elé, majd hétszáz világi pap, szerzetes, apáca következett, akik az egyházmegye legtávolabbi helyeiről is eljöttek. A fényképészek alig győzték rögzíteni a nevezetesebb személyiségeket, a Hartfield Square forgalma pedig teljesen elakadt.

Fél kettőkor elfogyott a legutolsó szendvics, a zenekar pedig a hartfieldi zeneakadémia igazgatójának Valentine Mullaney-nek külön erre az alkalomra szerzett darabját játszotta búcsúzóul, ami sajátos keveréke volt az „Adeste fideles" kezdetű híres karácsonyi gregorián éneknek és egy népszerű slágernek. Amikor a tömeg lassan szétoszlott, Stephen új lakására, a püspöki palotába ment, hogy rokonait és barátait üdvözölje, akik a szalonban várták.

Ebben, a mondhatni ír-viktoriánus stílusú szalonban a „régi püspök" házvezetőnője, Mrs. Goodwin igyekezett múzeumi hangulatot

kelteni. Egyeduralma hosszú volt és így ez többé-kevésbé sikerült is. Az ablakok előtt hatalmas csipkefüggönyök, körülöttük sárga drapéria, ezüst zsinórral összefogva, úgy, amint az a temetkezési vállalatoknál szokás. Bár a boldogult püspök nem igen kenegette fejét medvezsírral, Mrs. Goodwin mégis minden eshetőségre gondolt: a székek támláin védőhuzat volt. A hatalmas kristálycsillár mint megmerevedett cseppkő, úgy lógott le a mennyezetről. Az „Ivers and Pond" zongora hatalmas méretével mindent felülmúlt. Mrs. Goodwin a diófa szörnyeteg körmös lábait csipketerítővel próbálta elrejteni. A szoba közepén egy asztal állott és ezen üvegborító. Alatta az első hartfieldi püspök misekönyve. A helyiség nagyon üresnek és kriptaszerűnek hatott volna, ha Stephen családja meg nem tölti vidám zsongással és jókedvvel.

Stephen levetette ünnepi ruháit és szüleinek ajándékában, egyszerű, fekete papi civilben jelent meg a küszöbön.

– Végre egyedül – mondta és együtt nevetett övéivel, akik szavára kacagni kezdtek. Itt azok voltak, akikhez a vér és a barátság szálai fűzték. Mindegyiket külön-külön köszöntötte. Dint és Celiát, akiktől az életét kapta. Din simára borotváltan kék ruhában feszített, ami nem sokban tért el egyenruhájától, csak a szolgálati jelzések hiányoztak róla. Celia majdnem csinos volt díszes selyemruhájában, hozzáillő kalappal a fején, amire lányai beszélték rá. Tisztelettel és kíváncsian simogatta meg fiának ametiszt gyűrűjét.

– Nagyon szép, Steve – mormolta, azután egy futó ötlet száguldott át Celia agyán. Fölemelte balkezének gyűrűs ujját, amin keskeny aranykarika volt, Din húzta az ujjára negyvenhárom évvel azelőtt. – De ez mégis megelőzi – mondta mosolyogva s méltóságteljesen. Igaza volt, mert Órigenésztől Mercier bíborosig minden teológus egyetértett állításával.

A nap legízesebb pillanata az volt, amikor Stephen bemutatta apját Glennon bíborosnak. Din büszkén ment a karosszékhez, ami trónussá lett azáltal, hogy Glennon ráült. Din a test, Glennon a lélek szerinti apa egyformán büszke volt az új harfieldi püspökre. Egyenlően jogot formáltak rá és így mint egyenrangúak fogtak kezet egymással. Din tisztelettudó meghajlással hajolt a bíboros zafír gyűrűje fölé és Glennon felismerve az őszülő villamosvezető sziklaszilárd jellemét, megölelte Dint és így szólt.

– Büszke lehet a mai napra, Mr. Fermoyle!

– Igen, az vagyok, eminenciás uram!

Glennon parancsoló, barna szeme Dint vizsgálta.

– Stephen egyszer azt mondta, hogy az édesapjához hasonlítok. Talál valami közös vonást?

Ez a hasonlóság nem a külsőre vonatkozott, hiszen Dinnek dús haja volt, míg a bíboros teljesen kopasz. Az ő kezei a sok munkától edzetten kemények, míg a másiké puha. A parancsoláshoz szokott bíborosnak fensőbbséges tartása volt, míg Din feje és válla a mindennapi munkában és gondokban meggörnyedt. Mi lehet akkor közös ebben a két emberben? Dennis hamar rájött és mivel nem értett az udvariaskodó társalgáshoz, nyílt egyszerűséggel megmondta.

– Azt hiszem, tudom, mire gondolt Stephen, eminenciás uram. Én tanítottam Stephent arra, hogy senkitől se féljen. Ha kettőnk között hasonlóság van, akkor csak az lehet, hogy a bíboros úrban teljes nagyságában megvan az, amire én a fiamat tanítottam.

Din udvarias dicsérete úgy meglepte Glennont, hogy alig jutott szóhoz.

– Maguk, Fermoyle-ok... – kezdte zavartan, s csak utána egészítette ki – a legfeltűnőbb hasonlóság, amit ebben a szobában fölfedeztem, kettőjük között van.

Glennon halántékán erősen kidagadtak a kék erek. Stephen tudta, hogy ez borzalmas fejfájás előjele, ami a fáradtsággal és az izgalommal jár. Aggódva kérdezte.

– Eminenciád nem pihenne le egy kissé?

– Hogy elmulasszam ezt a kedves együttlétet? Szó sem lehet róla, fiam! Fejfájásom máskor is lehet, de mikor lehetek jelen ilyen kedves családi körben? Ma sokat imádkoztunk és ünnepeltünk, most legyünk egy kissé emberek is.

A többi Fermoyle testvér is püspök-bátyjához ment. Bernie nagyszerű szabású szmokingban, „Ascott" csokor-nyakkendővel, most már nem bárénekes, hanem híres rádiósztár volt, akit „ír pacsirta"-ként ismernek országszerte. George, Alfréd E. Smith politikai ügyvédje, tanácsosa utánozhatatlanul korrekt, New York-i modorral, kitűnő ízléssel összeállított és viselt öltözékben feszített. Ott volt a félénk Ellen, Szent Terézia tanítványa, anélkül, hogy zászlójához csatlakozhatott volna, de törékeny testében még mindig izzó láng lobogott, amit titkos önmegtagadások sora és a sekrestyében végzett munka táplált. (Ha a rózsafüzért mondod, imádkozd értem is.)

Florrie, a gyermektelen asszony próbált engedni megcsontosodott merevségéből, amikor Stephen megölelte. Azután Rita és John következtek, a jó keresztény házasság megtestesítői négy kisgyerekük társaságában. Az ötödik a sötéthajú kislány, Mona gyereke, akit Byrne örökbe fogadott, nagy szemmel nézett Stephenre.

– Regina, ő Stephen bácsi – mondta Rita.

A kis Regina nem volt bátortalan.

– Hello, Stephen bácsi – mondta és illedelmesen meghajolt. Arcát csókra tartotta, majd tárgyilagosan megállapította.

– Templomszagod van. – A jelenlévők jót derültek.

– A gyerekszáj igazsága... – fűzte hozzá Glennon.

Mrs. Goodwin a küszöbről jelentette, hogy a terítés elkészült. Az ebédlőben meleg és hideg buffet volt felállítva. A házvezetőnő Marion Harland híres szakácskönyvét nagy buzgalommal tanulmányozta, s ennek eredményeként töltött osztrigát, paradicsomot, Parker House-tekercset, Washington pástétomot, pisztácia fagylaltot és kávét készített mintegy bevezetőül a nagy hadjárathoz, hogy megnyerje az új püspök tetszését és tovább maradhasson. A „Spoda" márkájú kínai porcelánt, a Gorham-ezüstöt és a legnehezebb damaszt terítőket is elővette. Celia kellő áhítattal és tisztelettel csodálta meg a gyönyörű terítést. Mrs. Goodwin Celiától egy magánbeszélgetés alkalmával már kipuhatolta Stephen gyengéjét, hogy mi a kedvenc étele. Följegyezte: sült tonhal, gyömbérmártással, borjúmáj pástétom, forró, vajas-ánizsos szelet, osztriga leves, paradicsom nélkül. „Lefekvés előtt" szívesen iszik egy-egy pohár tejet, néhány szelet pirított kenyérrel, vagy egy pohár szörpöt. Mrs. Goodwin gondosan följegyezte, hogy mindezt a kellő időben hasznosíthassa.

Az ebédlőben az evőeszköz és a porcelán meghitt csilingelése családias hangulatot keltett. Stephen közben a szalonba ment, hogy a késlekedőket a társasághoz hívja. Ott találta Dollár Bill Monaghant, akinek a szeme fénye ugyan kissé megtört, de még jó erőben volt. Éppen Cornelius Deegannel beszélt a magas építési költségekről. Mike Speed és Paul Ireton, a brightoni szeminárium volt növendékei az együtt töltött évek emlékeit idézték föl. Stephen kedves erőszakkal az ebédlőbe tuszkolta őket. A szalon szögletében szerényen húzódott meg Jeremy Splaine atya, a fiatal, gesztenyebarna hajú, égszínkék szemű káplán, akinek homlokán még alig száradt meg a szentelés olaja.

– Jemmy, ha rád nézek, mindig Itáliára kell gondolnom – mondta Stephen –, túl hosszú vagy a szélességedhez képest. Gyerünk azonnal az ebédlőbe!

Mrs. Goodwin a tálaló mellől, diszkrét megfigyelőállásából szemlélte, miként ízlik a főztje. Az ebédlőben vidám jókedv kerekedett. Lassanként ő is felfigyelt a csokornyakkendős fiatalemberre. Nagyszerű társalgó lehet, mert a nevető bíboros szeméből könnyek csorogtak, amikor a fuvolajátékos történetét adta elő.

*

Miután visszamentek a szalonba, Bernie Fermoyle átvette a társaság szórakoztatását. A jó ebéd és Glennon látható jókedve arra bátorította, hogy természetes daloló kedvét szabadjára engedje. Már érezte, hogy nemsokára odaülhet a zongorához és vidám dallamokat csalogathat elő a komor hangszerből. Az alkalom sokkal hamarabb elérkezett, mint gondolta volna. Glennon és Stephen társaságában bizalmas, meghitt hármasban szürcsölte a feketét és a függönykárpit ezüst zsinórjával játszott, miközben bátyját ugratta.

– Micsoda pompa ez, Steve? Nem vágyódsz majd vissza abba az egyszerűségbe, amit a „Shanahan" is megénekel?

Glennon a fülét hegyezte.

– „Shanahan"? Apám is ezt énekelte mindig, ha jó kedve volt. De ki tudja ma már ezt a régi ír népdalt?

– Mutasd meg őeminenciájának, Bernie, hogy te még tudod! – mondta Stephen.

Bernie szívesen engedett a felszólításnak, odalépett a hatalmas zongora elé, a megfelelő magasságra állította a zongoraszéket és a született előadóművész természetességével ült le. Néhány bevezető taktust játszott, majd kissé oldalra hajló fejjel játszani kezdte a majdnem elfelejtett ír dalt, amiben a váratlanul meggazdagodott ír munkás a vendéglő asztala mellől visszavágyódik a régi, gondtalan boldogságba.

„Vadonatúj a házam, ablakomon függönyök,
A dómot látom átellenben, a bíborossal löncsölök,
Jól megy dolgom, finom, s előkelő vagyok,
Mégis mindig a sarki kocsma asztalára gondolok.
Szőnyegbe süpped lábam, puha párnákon pihenek,
semmi gondom, semmi munkám nincsen,

étel, s italom mindig remek.
Ez a jólét tönkre tesz már és egyre csak búsulok,
miért nem lehetnek itt is sarki kocsmaasztalok.
Barátaim jómódú, előkelő emberek,
Én se vagyok már napszámos, hanem gazdag, mint ezek.
De odaadnám gazdagságom,
Házi köpenyem és angol lakájom,
a bíboros beszédjét, s a finom étket,
hogy a sarki kocsma törzsasztalához
a régi vendégként lépjek."

Glennon lelkesen tapsolt kövérkés kezével. Mindenkinek tetszett a dal és újabbakat szerettek volna még hallani.

– Van valakinek külön kívánsága? – kérdezte Bernie.

Din felelt a kérdésre.

– Énekeld el, Bernie fiam a lőmesterek dalát.

– Szívesen, papa – és máris belekezdett az irországi útépítő munkások vidám dalába, akik az amerikai vasutat építették. A dal szövegét ő írta.

„Reggel hétkor munkába kezd
az útépítő kis csapat.
Kolompszóra hang kiált fel.
Mac Fine, tömd meg puskaporral
a mélyen kifúrt lyukakat.
Zászlóval ints, hogyha kész vagy, Sullivan,
és O'Toole robbanthat majd,
sziklát, rögöt, mi útban áll.
És most jöhet csimm-bumm
jöhet a nagy robbanás!
Ne törődj a komiszsággal,
hogy nem látsz cukrot, híg teát,
fő, hogy haladjon a munka
és a földet sok sín szelje át.
Csak robbanjon a lőpor,
Semmi mással ne törődj,
ír lőmester el ne hagyjon
kitartásod, s ír erőd.

Lyuktól félre, gyutacs készen!
Mc. Carty és Gunty hol vagytok?
Előkészítették már a gyújtót?
Te meg kocsis maradj ott!!
Pipával robbantott Jimmi
és mikor a szörnyű robaj elhangzott,
semmi más, csak tört pipája
s véres teste maradt ott.
Fizetéskor fél dollárral Jimmi kevesebbet kapott,
mert az égben „lopta" akkor, munka helyett a napot."

A régi kabarészabálynak megfelelően akkor hagyta abba Bernie az előadást, amikor a legjobban nevettek a számán. Stephen abban bízott, hogy a bíboros zongorázik majd kérés nélkül valamit, ehelyett azonban a Rita körül tolongó kicsinyekre nézett barátságos mosollyal és megkérdezte tőlük.

– A kis hölgyek közül ki tudna valami szép dolgot bemutatni?

Míg Louise és Elisabeth anyjuk szoknyája mögé bújtak, Regina bátran ajánlkozott.

– Én majd játszom!

– Mit tudsz? – kérdezte a bíboros.

– Für Elise és Le Secret.

– No lám, ezek nehéz darabok, különösen a Le Secret.

– Nem nagyon nehéz. Veronika nővér azt mondja, hogy csak a keresztek meg a bé miatt nehéz egy kicsikét.

Regina addig forgatta a zongoraszéket, míg elérte róla a billentyűket, majd fölmászott és magabiztosan játszani kezdett. Könnyen siklott át a kromatikus nehézségeken és frissen játszotta le a dallamot. Nem volt csodálatos előadás, de egy hatéves kislánytól komoly teljesítmény ez is. Mikor megelégelte az elismerő tapsot, bejelentette, hogy Beethoven darabja, a Für Elise következik. Taktusról taktusra játszotta a kedves, dallamos darabot. Magabiztonsága nagyon tetszett Stephennek és őszintén sajnálta, hogy a lányka lemászott a zongoraszékről.

Glennon is sajnálta, hogy abbahagyta a kicsi az előadást és megkérdezte tőle.

– Tudsz még mást is?

– Veronika nővér azt mondja, hogy egy hét múlva már játszhatom Chopint is, addigra jól megtanulom.

– Chopint? – Glennon úgy tett, mintha nagyon gondolkodna valamin, fölkelt székéről és Reginához ment, s dúdolni kezdte az első taktust az A-dúr prelúdiumból.

– Így van, Regina?

– Igen, igen! – tapsolt a lányka. – Honnan tudja ezt?

A bíboros titokzatoskodva mondta.

– Veronika nővér néha nekem is elmond egyet-mást. Most már el tudnád játszani?

Regina bátran nekikezdett, de egy hamis hangnál elszállt a bátorsága. Ibolyaszemeivel a bíboros segítségét kereste.

– Itt hamis volt.

Glennon helyeselt.

– Hány kereszt van az A-dúrban?

– Három: ef, cé, gé.

– Tedd a keresztet az ef elé és figyeld csak, jó lesz-e akkor?

A kislány úgy is tett és hálásan mosolygott a bíborosra, s tovább játszott. A darab végefelé megállt magától.

– Innen már nem tudom.

Glennon a kislány mögött állva befejezte a prelúdiumot. Azután a zongorához ült és egy Scarlatti témára kezdett improvizálni, gyorsan változó hangulatának megfelelő melankóliával.

Már több, mint huszonöt éve annak, hogy ugyanezt a témát variálta a régen megboldogult pápa jelenlétében. Mint valami arany fonál a szövetben, úgy húzódott meg valami csendes mélabú a dallamok szövedékén át. Ujjaival megpróbálta visszaidézni a régi idők kedves emlékeit. Majd diadalmas, örömteli hangokat csalt ki a zongorából, mintha a sikerre, a kitüntetésekre gondolt volna. Szinte akaratlanul is komorrá váltak a hangok: neki az nem jutott osztályrészül, amit ma Dennis Fermoyle élvezhetett, hogy élete fáradozásainak jutalmaként képmásának, fiának sikerét megérhette. Ő nem ismerhette azt az érzést, ami a földi halhatatlanságot jelenti a szép egészséges gyermekek, unokák látásában. Püspököt szentelhet, de soha nem érezhette azt az örömet, boldogságot, amit egy ibolyaszemű, feketehajú lányka jelent, aki olyan bátran és biztosan meg tudja mondani, hogy az A-dúr hangnemben három kereszt van.

Glennon dallamai ismét a vidámabb hangok felé siklottak, amikor

lelki fiára, Stephenre nézett. Ő megértette a fájdalmas dallamok jelentését és együttérzéssel viszonozta az előbbi tekintetet. Glennon mosolyogva intett: „Már elmúlt, minden rendben van." A zenei elmélkedést gyorsan befejezte és Elgar híres indulójával vetett véget a zongorázásnak. Ezt a számot minden hallgatója megértette és rendkívül élvezte.

Csodálkozó, őszinte, lelkes tapssal köszönték meg a hallgatók a játékot, amikor felkelt a zongorától. Tetszett neki is az elismerés, de annak jobban örült, hogy kínzó fejfájása teljesen megszűnt.

III.

Amikor Fermoyle püspök közelebbről megismerte egyházmegyéjét, kénytelen volt bevallani, hogy a legtöbb termést ígérő szőlőskert van gondjaira bízva.

A hartfieldi püspökség New-England legdélibb részén fekszik, ötezerötszáz négyzetmérföld a kiterjedése. Az Egyesült Államok legrégibb és legvirágzóbb területe. Hartfield, a püspöki székhely, amely az állam fővárosa is egyúttal, az egyházmegye kellős közepén van. Ősrégi időktől kezdve az ipar és kereskedelem központja és a jólét biztos bástyája. A kereskedelmi negyedben a hatalmas biztosító társaságok irodaépületei a biztonságot hirdetik. Óriási pályaudvara pedig New-England és a többi állam fontos kereskedelmi gócpontja. A fővárostól keletre és északra sűrűn lakott iparvárosok állnak, ahol finom fémárukat készítenek, szerszámokat, fali és zsebórákat, fegyvereket, precíziós műszereket. A Hartfield folyótól nyugatra gazdag mezőgazdasági vidék terül el. Különösen a dohánytermelése jelentős. 1927-ben, Stephen püspökségének kezdetén egymillió ötszázezer lakóval büszkélkedett az állam, aminek egyharmada katolikus.

Stephen lelki hatalma ezen a területen korlátlan volt. Az egyházjog a szó szoros értelmében egyházfejedelmi jogokkal ruházta fel, csupán a pápának tartozott felelősséggel és csak az általános egyházi törvények kötelezték. Joga volt bíráskodni, tanítani, magyarázni, ellenőrizni, bérmálni, papot szentelni. Egyrészt kiterjedt hatalommal rendelkezett, másrészt ennek megfelelő súlyos kötelességek és nehézségek terhelték. Ő volt felelős a katolikus tanítás tisztán tartásáért és a katolikus hit életerejének megőrzéséért. Állandóan figyelemmel

kellett kísérnie a papság nevelését és magatartását. Neki kellett az ifjúság katolikus neveléséről gondoskodnia, a betegek ellátását, a szegények és elesettek támogatását megszerveznie. Egyházmegyéje plébániáit szabályos időközönként végig kellett látogatni, a számadásokat ellenőrizni, az egyházi javakat felülvizsgálni, a papság és a hívek magatartásáról személyes tapasztalatokat gyűjteni. A püspöki méltóság testi erőt és egészséget, szervező képességet, meggondolt józanságot és bölcsességet, emberismeretet kívánt. Mindezeken felül rendkívüli ügyességre és fejlett üzleti érzékre is szüksége volt, hogy elegendő pénzt tudjon összegyűjteni, azt jól kamatoztassa és helyesen, takarékosan használja fel. Le kellett küzdenie azt a kísértést, hogy a kormányzást és a pénzügyi irányítást célnak tekintse. Minden vasárnap a rábízott nyájért kellett miséznie, nehogy megfeledkezzen tulajdonképpeni hivatásáról és kötelességeiről. Neki is, mint minden más embernek időre volt szüksége saját lelkének gondozásához is.

Stephen az első napokat arra fordította, hogy minél jobban megismerje egyházmegyéje szervezetét. Irodájának kimutatásaiból és jelentéseiből megtudta, hogy kétszáz plébános, négyszáz káplán, negyvenhét iskola, hat kórház, három árvaház, tizenegy kolostor és egy papnevelő intézet tartozik joghatósága alá. Ezeknek az intézményeknek személyi és anyagi ügyeit lehetetlen volt egyszerre megismerni. Stephen az élénk észjárású Ambrose Cannelhez, a Szent Fülöp-székesegyház gondnokához fordult felvilágosításért.

Ambrose Cannel műveltségét és származását tekintve új paptípus volt Stephen számára. Angol nemzetiségű, áttért anglikán, aki dorcetshire-i őseitől a földművesek egészséges napbarnított színét örökölte, olyannyira, hogy önkénytelenül is tweed öltöny és rókavadászat jutott az ember eszébe, ha őt látta. A legjobb oxfordi képzettséggel rendelkezett és különösen a liturgia iránt érdeklődött. Értett az egyházi zenéhez, az építészethez és volt gyakorlati érzéke, hogy meddig nyithatja ki egy aranykötésű könyv lapjait anélkül, hogy annak a gerince megtörne. A hatalmas székesegyház állandó karbantartására szorgalmasan felügyelt, s mialatt tipikus brit tudott maradni, amerikai-kelta kollégái rendkívül kedvelték, példaképnek tekintették.

Stephen első értekezése Mgr. Cannellel tulajdonképpen kötetlen társalgás volt, a püspök dolgozószobájában, az épület második emeletén. Stephen az egyházmegye térképét tanulmányozta, amikor a gondnok fiatalos arca hatalmas füstfelhőben megjelent. Ilyen füst-

okádó, szép borostyán pipát Stephen még nem látott. A sherry-színű kecses pipa szorgalmasan működött.

Stephen elismerően szippantott a paptársa fejét övező füstkoszorúból.

– Mi ez a paradicsomi keverék, amit szív?

Ambrose Cannel kivette szájából a faragott, borostyán pipát.

– Bizonyára azt gondolja, hogy szemtelen vagyok, de valójában a „Három apáca" és a „Plébános gondűzője" keveréket használom.

Nagy pöfékelés közben egy szénakazal számot és adatot rakott le a püspök íróasztalára.

– A Szent Fülöp-plébánia nem a leggazdagabb az Egyesült Államokban, de a jövedelme rendszeres, elegendő. Az elmúlt évben 110 ezer dollár gyűlt össze. Természetesen ez a pillanatnyi gazdasági konjunktúra miatt van. Véleményem szerint normális körülmények között százhuszonötezer dollárra lehet számítani. Százhuszonötezer dollár. A püspök ezzel szabadon rendelkezhet! Természetesen bizonyos terheket is kell vállalnia.

– Mennyi a kiadás?

Tökéletes füstkarika szállt föl Amby Cannel pipájából.

– Világítás, fűtés, mosás, takarítás, karbantartás, összesen húszezer dollár. A papság, énekkar, orgonista fizetése szintén ennyi. Szükséges pótlások, új beszerzések összegét hétezerötszáz dollárra becsülöm. Azonkívül a háztartás. Qualters püspök inkább zöldség- és gyümölcsfélén élt, évi háztartása tíz-tizenkétezer dollárra rúgott.

– Hatvanezer dollárnak máris fuccs! És az egyházközségi iskola?

– Legalább harmincötezer dollárba kerül évente.

– És a papnevelő ellátja önmagát?

– A múlt évben tízezer dollár volt a deficit.

– És a Szent András-kórház?

– Segélyekből él. Qualters püspöknek gyakran kellett a zsebébe nyúlnia. – Amby Cannel borostyán pipájának izzó parazsán a püspök nagyszerű jövedelme füstté és hamuvá lett. – Igen, akkor ezek szerint örülnünk kell, ha deficit nélkül megússzuk!

– Igen! Nem lesz könnyű dolog – hagyta helyben Mgr. Cannel. Azután igen kedélyesen beszélt azokról a dolgokról és tartozásokról, amiket Stephen elődje nem fizetett ki. Az egész székesegyházat tataroztatni kell, a tető és az oszlopok javításra szorulnak. A Szent András kórház járóbeteg rendelője csak félig

van kifizetve. Amby Cannel a pipaszárral az ócska bútorokra mutatott.

– Természetesen itt a házban is kell valamit változtatni, föltéve, ha Mrs. Goodwin beleegyezik.

Stephen mosolygott.

– Egyházi joghatóságom teljes latbavetésével talán meg tudok szabadulni a porvédőktől.

Amby Cannel tréfás lemondással sóhajtott.

– Már ez több volna, mint amit Qualters püspök valaha is elért.

Stephen hangjában kíváncsiság rejtőzött.

– Nem ismertem őt. Milyen ember volt?

– Fiatal korában nagyszerűen tudott vezetni mindent. Rendszeresen dolgozott, jó nevelő volt, mindent pontosan kiszámított jó előre, anyagilag is, erkölcsileg is.

Cannel megtömte pipáját.

– A vége felé már a megszokott, régi történet volt, mint minden hosszú betegségnél. „Ex pede Herculem" fejezte be.

Régi elöljárója iránti tiszteletből és kollégái iránti szolidaritásból nem mondott többet. Stephen nem érdeklődött tovább. Tudta, hogy a részleteket úgyis megtudja az egyházmegyei tanácskozás alkalmával.

*

A hartfieldi egyházmegyei tanácskozáson a püspök segítségére lévő papi tanácsadók magas életkora volt a legszembetűnőbb. Minden egyes tanácstag kora jóval magasabb volt, mint a püspöké. Mark Drury, a püspöki helynök hetven évével még most is imponáló tölgy, csak szellemileg mohosodott meg, mert huszonöt évig állt egy nemesebb fa, Qualters püspök árnyékában. Swift esperes is kezdett öregedni. Feje és hangja reszketett, amikor felettesét köszöntötte és jobbján helyet foglalt. Stephen baloldalán Gregory Shane irodaigazgató ült. Aszott szőlő, ami túl sokáig volt a tőkén. Abban bizakodott, hogy az „öreg püspök" halála után ő követheti a trónon, s lám, kénytelen félreállni, mert fiatalabb kapta meg a pásztorbotot. Gregory Shane-t az az emberileg nagyon érthető fájdalom emésztette, amit azok éreznek, akik hűségesen szolgálnak, türelemmel várnak és a végén látniok kell, hogy a jutalmat mások kapják. A bizottság többi tagja: Joseph Drumgoole száraz, komor pap, a jóléti iroda vezetője, Edward Rickaby a vidéki esperességek felelőse és Thomas Kenny a püspöki szentszék vezetője.

Stephen sohasem tartozott azok közé, akik fejszével nyúlnak a vajhoz, mert tudta, hogy nemcsak egy személy számára tették a tálra. Mivel föltételezte, hogy mások is tudják ezt, minden bevezetés nélkül nekilátott a régóta felgyülemlett ügyek elintézésének. Egyikmásik már hónapok óta várt elintézésre. A házassági ügyek szinte teljesen elakadtak. Az érvénytelenné nyilvánítást meg kellett gyorsítani a tanúkihallgatások sürgetésével. Mgr. Drumgoole jelentéséből azonnal látszott, hogy a katolikus segélyakció nem jól működik, mert olyan kiadásokat eszközöl, amelyek feleslegesek és rossz befektetésnek bizonyulnak. Így Stephen egyszerű kérdésére: „A »guernsey« tehéncsorda megvásárlása a Szent Brendan-fiúotthon számára jó befektetés volt?" – nem tudott felelni. Kenney esperes terve nagyszerű volt, hogy lengyelül beszélő papokat kell küldeni a hartfieldi dohányvidék lengyel lakóinak lelkipásztori ellátásához, de nem tudta megmondani, hogy honnan kerítsék elő őket.

Stephen konzervatív módon, nagyon tapintatosan oldotta meg a nehézségeket. Több száz tanácskozáson vett részt, amit Glennon vezetett, négy évig szerezhetett tapasztalatot Rómában és két évig Washingtonban. Az új püspök számára olyan iskola volt ez a tizenöt év, amilyent nem minden ember járhat ki. Teljes biztonságot szerzett az egyházkormányzati ügyek intézésében. Kiváló tanárai voltak és a bizonytalankodás ideje véget ért. Döntéseit bőséges tapasztalat birtokában, megfontoltan, határozottan hozta meg. A bizottság tagjai érezték erős kezét, de látták, hogy teljesen ráhagyatkozhatnak és megelégedéssel fogadták el egyházmegyéjük új fejének. Jól tudták a törvényt, hogy egyesek parancsolnak, a többiek engedelmeskednek.

Az egyetlen összecsapása akkor történt, amikor Shane irodaigazgató beszámolt az egyházmegye anyagi helyzetéről. A beszámoló biztatónak látszott, hiszen négyszázötvenezer dollár volt a püspökség vagyona. Ám ez nem nagy tartalék az évi kiadások mellett. Az összeg fele készpénz, a többi elsőrendű részvény.

– Nem kellene a készpénzből nagyobb összegen részvényt vásárolnunk? – kérdezte az irodaigazgató.

Stephen átlapozta Mgr. Shane gépírásos pénzügyi jelentését, amihez az egyházmegye értékpapírjainak jegyzékét is csatolták. Átfutotta a jegyzéket: Alumínium Corporation, Carbon and Carbid, Pennsylvania Railroad, International Nickel, Standard Oil, United States Steel – mindegyik elsőrendű, biztos cég.

– Kinek a tanácsára, mikor helyezték el így a tőkét, s mit fizettek érte?

Shane irodaigazgató kisujjában volt az egész.

– Qualters püspök vásárolta 1922-ben a „Demmit Condit and Hughes" közvetítő iroda tanácsára. Az United Steel kötvényt nyolcvanötért, az alumíniumot százötvenért. Az elmúlt hat év alatt az értékpapírok ára megkétszereződött. A pénzügyi szakértők szerint az árak mindig emelkedni fog.

„Shane jellemét és egyéniségét ki kellene próbálni" – gondolta Stephen.

Higgadt megfontoltsággal kérdezte.

– Tisztes haszonnak látom a százszázalékos nyereséget, mi történne, ha eladnánk?

Az irodaigazgató összeszorította a száját.

– Miért adjuk el eminenciás uram? A gazdasági konjunktúra kellős közepén vagyunk.

Mindenki erről beszélt, de a Wall Street-i virágzásban itt is, ott is akadt néhány zátony. Az elmúlt évben Floridában pukkant szét egy szappanbuborék. A túltermelés miatt egyre több üzemet kellett leállítani átmeneti időre. Időközönként bajt jósló módon megakadt az értékpapír piac is. Stephen emlékezett Dixieland-ben tett tízezer mérföldes útjának tapasztalataira, a nyomorgó, éhező délen. Ott nincs még csak nyoma sem a jólétnek. Eszébe jutott öccsének, George-nak gunyoros megjegyzése: „Ha tíz dollárért vehetnénk vitorlás hajót, a legtöbb ember még szappant se tudna vásárolni." Amikor mindebből levonta a következtetést, eszébe jutott a számológép művész tréfás kérdése: „Mi lesz, ha öt körtét adunk hat almához?" – Felelet: „Semmi."

– Nem állítom, hogy értek a börzéhez – kezdte Stephen. – Kétségtelen, hogy a részvények ára még emelkedik. De sokkal biztosabb, ha készpénzben van az egyházmegye vagyona és ezeket az értékpapírokat kevésbé veszélyes értékre változtatjuk. Uraim, világosan, őszintén beszéljenek, minden kertelés nélkül! Csak arra gondoljanak, hogy az egyházmegye pénzéről van szó. – Így kérte a püspök tanácsadói véleményét.

Drumgoole atya szólalt meg először.

– Ma reggel a „Times"-ben azt olvastam, hogy az „United Steel" négy ponttal emelkedett. Ha még fél évig várunk, egyedül ezen

annyit keresünk, hogy a Szent András-kórház járóbeteg-rendelőjét kifizethetjük.

Stephen nem tudta eldönteni, hogy a helynök, Drury fejbiccentése beleegyezés volt-e, vagy a magas kor jele. Drury nem szólt hozzá. Tom Kenney jelentkezett szólásra.

– Egy Wall Street-i ismerősöm azt mondta, hogy a gazdasági föllendülés, amiben vagyunk, még semmi ahhoz képest, ami ezután következik.

Shane irodaigazgató közvetítőként szólalt meg.

– Miért ne beszéljük meg a demmingi Harry Condittal, a „Condit and Hughes" emberével? Ő szakvéleményt tudna adni.

Stephen röviden átgondolta ezt a tanácsot.

– Mindnyájan tudjuk, mi lesz a válasz. „Vásároljanak minél többet!" „Ne adják el túl olcsón az »Amerika« kötvényeket!" Lehet, hogy mindez nagyszerű szaktanács – a hartfieldi püspök határozottságát nem akarta éles szavakkal is megmutatni –, mégis, mi nem így járunk el. Mgr. Shane, megkérem önt arra, hogy holnap a börze nyitásakor kínálja eladásra ezeket a papírokat. Mindent a hartfieldi társasbanknál helyezzen el és mondja meg Hemmondnak, az elnökhelyettesnek, hogy általa szeretnők elhelyezni ezt az összeget a legjobb és legbiztosabb föltételek mellett.

Az asztalnál ülők közül egyetlen egy se merte nemtetszését morgással kifejezni. A püspök döntött. Gregory Shane pontosan teljesítette püspöke parancsát és egy évig hordozta magában a már elviselhetetlennek tűnő elégtételt, hogy az „United Steel" és „Aluminium Corporation" szinte a végtelenbe emelkedett. Az elégtétel pohara kicsordult, amikor a „Steel" kétszázötven, az „Aluminium" pedig ötszáz %-os osztalékot fizetett. Az bizonyos, hogy Mgr. Shane – 1929. október bizonyos felejthetetlen napjáig – a nyugati világ legönteltebb és legnehezebben elviselhető egyházi méltósága volt.

*

Az ősz aranybarna köpenyét elfújta a szél, s a föld mezítelenségét a hó hermelinjével borította be a tél. Ezt az évszakot szerette Stephen a legjobban. A havat, hideg szelet, fagyot-hozó időjárást. Jót tett neki, mert testét, lelkét fölfrissítette. Intézkedéseiben és ítéleteiben mind biztosabb volt, mégsem változtatta meg az egyházmegye külső képét, mert fontosabbnak tartotta, hogy tanácsosai és a papság abban a meggyőződésben éljenek, hogy beosztásuk ideje és minősége

magatartásuktól és képességeiktől, nem pedig a püspök szeszélyétől függ. Emberi botlásaikat és hibáikat megbocsátotta. Gyakran mondogatta: „ez mindenkivel megtörténhet", hogy a félelmet és rettegést beosztottjai szívében eloszlassa. Ha nem is fűzte mindig hozzá: „remélem, többé nem fordul elő", ez utóbbit mindenki természetesnek tartotta.

Csak akkor lépett közbe püspöki tekintéllyel, amikor valaki szemmel láthatóan alkalmatlan volt lelkipásztori helyére. Ilyen volt Frank Ronan atya esete.

A középkorú pap a Szent Brendan-fiúotthon vezetője volt. Örökmozgó természete néha meggondolatlanságra ragadtatta. A Szent Brendan-otthon kezdetben régimódi árvaház volt, de később az egyik helyi újság híradásai alapján „fiúk városává" alakították át. Az ilyesmi nagyon izgatja a közönség fantáziáját. Ronan atya becsületkódexet vezetett be az egyes osztályokban, a fiúkra bízta a felügyeletet, amíg a veteményes kertben kapáltak, velük készíttette el az egyszerű bútorokat az asztalos műhelyben. A húszas évek elején a „Szent Brendan" az akkori szociális irányzat kísérleti intézménye lett; így mindig az érdeklődés középpontjában volt, s néha kisebb összegekkel támogatták. Mindez végzetes csapást jelentett Ronan atyára. Ekkor vette fel azt a végzetes szokást, hogy száz dollárt költött, amikor csak ötvenet kapott és hamarosan úgy el volt foglalva az adósságok kamatjának előkerítésével, hogy nem maradt ideje a rábízottak számára. Amikor látta, hogy gazdasági csődbe jutott, úgy próbált kievickélni, hogy egy csorda „guernsey" tehenet vásárolt. Qualters püspök halála előtt fél évvel nagyszerű tervekkel és ötletekkel állt elő. Először: az egyházmegye katolikus intézményeinek minden árvája és betege a „guernsey" tejen meghízhat, másodszor: a tehenészetet teljesen fenntartja az az összeg, amit eddig a kereskedőknek fizettek tejért. Ez mind szép, csak a gyakorlatban másként sült el. A tehenek már egy éve megvoltak, mégis nagyon hitványan csordogált az egészséges, zsíros tej.

A kapott pénzen Ronan atya mintatehenészetet rendezett be silókkal, fejőgépekkel, fölöző berendezésekkel. Mindez azonban nagyon drága mulatság. Azután rászabadította a fiúkat a tehenekre. Borzalmas pusztítás következett be, mert nem volt se jó gazda, se jó nevelő. A bajon segíteni nem tudott. Míg újabb és újabb pénz után szaladgált, a gazdaság tönkrement.

Különféle úton-módon Stephen fülébe jutott, hogy a Szent Brendan-intézetben bajok vannak. Kétszer Drugmoole atyára bízta a dolgot, abban a hiszemben, hogy a szociális ügyek igazgatója rendbehozza a bajokat. Karácsony után a hartfieldi „Item" c. szennylapban a vegyes pletykák rovatában Jake Mabbot tollából egy cikk jelent meg, ami többek között ezt írta: „Az újságíró még álmában sem mer arra gondolni, hogy a városunktól alig néhány mérföldnyire lévő árvaház belső dolgait kritizálja. Bárhogy is áll az ügy, gyerekekről és tehenekről van szó. A legrosszabb esetben a gyerekek elcsavarognak, de mit csináljanak a tehenek?"

Stephen magához hívatta Drugmoole atyát, megmutatta neki a cikket és megkérdezte.

– Mi van emögött, atya?

A szociális intézmények igazgatója fölháborodva mutatott az újságra.

– Csak az, amit attól várhatunk, aki nemcsak az alkoholtilalom ellen harcol, hanem meggyőződéses agnosztikus, mint Jake Mabbot. Egyszerűen ki nem állja az Egyházat és mindazt, ami ezzel összefügg.

– Engem nem Jake Mabbot személyes állásfoglalása érdekel az alkohollal és az Egyházzal kapcsolatban – mondta Stephen. – Itt nem hitről és erkölcsről van szó. Árva gyerekekről és tehenekről beszél a cikk. Ne kerülgesse a dolgot, mint a macska a forró kását. Mondja meg nyíltan, mi folyik a Szent Brendan-intézetben?

Drugmoole atya válaszának értelme az volt, hogy Ronan atya máskor is került már kellemetlen helyzetbe, de valahogy mindig kimászott a kelepcéből. Olyan a természete, hogy egyszer viharos, máskor derűs, napsütéses. Ha a püspök türelemmel tudna várni...

– Olyan türelmes vagyok, mint a hálójában ülő pók, de nem akarok többé ilyen cikket látni.

Másnap a polgármester, Aloysius Noonan telefonált Stephennek.

– Nagyon sajnálom – mondta bocsánatkérően –, de az egészségügyi felügyelőm feljelentést tett Ronan atya istállói miatt. Szörnyű állapotok uralkodnak.

– Huszonnégy óra haladékot kérek, amíg magam is körülnézek. Meg tudja ezt tenni?

– Természetesen – felelt a polgármester.

Stephen másnap kora reggel váratlanul megjelent az intézetben. A kapu előtt kiszállt kocsijából és mintha Augias istállójába lépett

volna. A hálótermek koszosak voltak, a gyermekek hiányos öltözékűek, rosszul tápláltak. A legnagyobb fölfordulás az istállóban volt. A trágya felhalmozódott, szénabálák, abrakos tarisznyák, fejőgépek hevertek egymás hegyén-hátán. Sok keresgélés és mászkálás után Ronan atyát egy csomó didergő gyerek között találta, amint egy váltóáramú fölözőgépet akart egyenárammal elindítani. Ennek sikeréhez valamelyik szent csodatevő közbelépése kellett volna.

Stephen intett Frank Ronannek.

– Négyszemközt akarok beszélni önnel!

Csöndben mentek a szállingózó hóesésben a Szent Brendan-intézet irodája felé. Függönytelen helyiség, ócska, töredezett bútorokkal, rendetlenül szanaszét heverő iratborítókkal. Amikor Stephen becsukta az ajtót maga mögött, végigmérte a gallér nélküli, agyoncsigázott embert és keményen a szeme közé nézve mondta.

– Tíz percnyi időt adok, hogy tulajdonképpen megmagyarázza, mit akar.

Ronan atya ezt tíz év alatt sem tudta volna megmagyarázni. Borotválatlan arcát piszkos keze közé fogta és görcsös sírásba fakadt. A szégyen és a megkönnyebbülés sírása volt ez. Szégyellte magát, mert kudarcot vallott és megkönnyebbült, hogy a dolog nehezén túl van.

Stephen sajnálta ezt az embert, de sokkal jobban sajnálta a gyerekeket és a teheneket. Azonnal fölmentette Ronan atyát minden kötelessége alól és szanatóriumba küldte. Magához hívatta a laikus testvért, akinek a takarítás volt a föladata.

– Huszonnégy óra alatt mindent tisztítson ki alaposan. Holnap ilyenkor ismét itt leszek és mindent ellenőrzök.

Telefonált egy környékbeli szövetkezeti tejüzembe, szakembert hívatott, hogy a tehenek gondozását irányítsa. Ezek az intézkedések azonban korántsem tudtak az otthonban rendet teremteni.

Stephen súlyos gondokkal tért haza és otthon Amby Cannellel megbeszélte a problémákat. Az adminisztrátor elmaradhatatlan borostyán pipáját tömve mondta.

– Soha nem foglalkoztam tejgazdasággal, de ha egyszer foglalkoznom kellene vele, a Xavériánus Testvéreket hívnám segítségül. Azok értenek a gyerekneveléshez és a tehenekhez is.

– Szerencsétlenségünkre ennek a rendnek nincs kolostora az egyházmegyénkben.

– Talán a barátja, Speed püspök tudna küldeni egy kis csapatot Maine-ből – mondta Cannel.

– Amby, magának mindenre van gondja. Volna szíves telefonon összeköttetést teremteni?

Negyvennyolc órán belül a Xavériánus Testvérek átvették a Szent Brendan-intézetben a munkát. Két hét múlva a „guernsey" tehenek bőven adták a tejet. A gyerekeknek meleg ruhájuk, rendes élelmezésük volt és a katolikus intézmények rendszeresen kaptak friss tejet, sajtot, tejfölt. A Szent Brendan-otthon körüli rendetlenségnek még egyéb következménye is lett. Joe Drumgoole elveszítette a szociális intézmények igazgatói állását és egy kis denhami plébániára került. Amby Cannel egy csomag „Plébános gondűzője" dohányt kapott püspökétől és helynöki kinevezést az agyvérzésben meghalt Drury helynök utódjaként. Ami Frank Ronan további sorsát illeti; egy szép napon megszökött a szanatóriumból. Utoljára a New York felé vivő úton látták, amint megállított egy autót.

Stephen mindent elkövetett, hogy megtalálja, de Frank Ronan egyszer s mindenkorra eltűnt. Ahhoz a tízezerhez tartozott ő is, akik felvonták a vitorlát és az eltűntek névtelen tömegében bolyonganak.

*

A legtöbb örömet, ugyanakkor a legtöbb munkát és fáradságot az egyházmegye látogatása szerezte Stephennek.

Peter Tuohy-vel, a sofőrjével korán reggel éhgyomorral kelt útra (a püspöknek is meg kell tartania a szentségi böjtöt), hogy az egyik plébániatemplomban misézzen és meglátogassa az esperesi kerületet. A látogatások célja a négyszáz év előtti trienti zsinat szerint „a helyes hit tanítása és megőrzése, a jó erkölcs megtartása és a rossz kiirtása, az emberek jámborságának előmozdítása békés, bűntelen életre, a szent beszéd, a jó példa, tanítás és feddés és a püspök belátása szerint egyéb célravezető eszköz segítségével." A plébánosok kellő időben megkapták az értesítést a püspök látogatásáról. Így módjukban állt előkészíteni a hivatalos könyveket. Minden a legnagyobb rendben volt, amikor Stephen karingben és mozettában kiszállt az autóból.

A fogadás, a látogatás előírt szertartás szerint ment végbe. A minisztránsoktól körülvett plébános a templom kapujában várta a püspököt, és csókra nyújtotta a feszületet. Stephen levette fejéről a birétumot, letérdelt a templom küszöbén, egy kis ideig imádkozott,

majd a plébános átadta neki a szenteltvízhintőt. Először a homlokát érintette vele, majd meghintette a körülállókat. A ministránsokból, káplánokból, plébánosból álló menet elindult a főoltár felé. A menet végén haladó Stephen megáldotta a térdelő híveket. Elkezdődött a szentmise, vagy a bérmálás. Stephen rövid beszédet intézett a hívekhez, majd rögtönzött trónusán ülve meghallgatta, hogy a plébános latinul és angolul felolvassa a püspöklátogatáskor szokásos búcsú szövegét:

„Főtisztelendő püspök atyánk, Stephen Fermoyle Isten és az Apostoli Szentszék kegyelméből minden jelenlévőnek ötvennapi búcsút engedélyez a szokásos feltételek mellett. Imádkozzatok Szentatyánkért, XI. Piusz pápáért, püspökünkért és a katolikus Anyaszentegyházért."

Utána (ez volt a legkellemesebb az egészben) Stephen megállt a templom főbejáratánál és fogadta a híveket. Elméletben ez a szokás alkalmat ad az esetleges panaszok feltárására, de a gyakorlatban a hívek kezet fogtak püspökükkel, vagy megcsókolták a gyűrűjét és néhány szót váltottak. Utána hazamentek és egy éven keresztül adandó alkalommal elmondták szomszédaiknak, ismerőseiknek, hogy milyen fiatal és barátságos az új püspök és milyen jó kiállású. Joggal mondhatták el róla, hiszen a harmincnyolc éves főpapnak nyulánk alakja, gesztenyebarna haja, hosszúkás, aszkéta arca, acélkék szeme és kellemesen csengő mély hangja volt. Megjelenése fölkeltette az emberek rokonszenvét.

A püspök ezután megnézte a templomot, a hozzá tartozó épületeket és a telket. A plébános vezetésével előbb a templomban felülvizsgálta az oltárt, a szószéket, a gyóntatószéket, a keresztkutat és a padokat. A sekrestyében is megnézte a fölszerelést. Rövid tízórai elfogyasztása után átnézte a plébániai könyveket az anyakönyvektől a számadásokig, s az utolsó bejegyzésnél azokat dátumozta és aláírta. Megtette a szükséges megjegyzéseket, dicsért, de ha szükség volt rá, feddett is. Utána rövid szentséglátogatást végzett a templomban, s folytatta útját.

Stephen magatartása ilyenkor kedves, emberséges, de egyháziasan mértéktartó volt. Mivel látogatásának célja az ellenőrzés, valamint a hit és erkölcsi élet tisztaságának megőrzésén fáradozott, ezért természetes jóságát többször fékeznie kellett. Nem játszhatta a jóságos atyát, mert a túlzott kedvesség a fegyelem és a rend rovására

ment volna. Másrészt túl szigorú magatartása nem hűthette le a papság munkakedvét és buzgóságát. Stephen a középutat választotta. Bőven osztotta a dicséretet, a kifogásoknál mindjárt megmutatta a követendő magatartást. Különösen vigyázott arra, hogy az ilyenkor szokásos tiszteletteljes magatartás és engedelmesség félre ne vezesse.

A plébánosok két csoportra oszlottak: a nagyobb városi plébániákon becsületes munkában megőszült veteránok voltak, a másik csoportot a Stephen korában lévő, fiatalabb vidéki papok alkották, akik kisebb helyeken gyakorolták lelki hatalmukat. Ha nem is volt mindegyik lángész, mégis a legtöbbjük megbízható ember. Ezek alkották az Egyház dandárját. A számadáskönyvek és leltárak a legnagyobb rendben, a templomok gondozottak, tiszták, karbantartottak, öröm volt látni a plébánosok szorgalmas, becsületes munkáját.

Ám mindenütt akadt gond és baj is. Valami megmagyarázhatatlan okból a perselypénz egyre csökkent. Dan O'Lughlin, Fairhaven legnagyobb egyházközségének plébánosa szerint „az emberek benzint vagy szeszes italt vásárolnak azon a pénzen, amit különben a templomnak adnának". A lelkipásztorok máshol is panaszkodtak a folyton csappanó perselypénz miatt, mert csak ritkán akadt egy-egy súlyosabb ezüstpénz, s fehérholló számba ment egy-egy papírpénz. A legtöbb panasz amiatt volt, hogy a sokrétű lakosságot nehéz összekovácsolni. A régi lakos yankeek, a második nemzedékű írek sehogyan se tudnak összehangolódni az újonnan bevándorolt olaszokkal és lengyelekkel. „Egyre nehezebb vasárnaponként úgy prédikálni, hogy mindegyikük meríthessen belőle valamit" – panaszkodott Matt Corrish atya, a bridgetoni Szent Szív-templom plébánosa. A legsúlyosabb baj az, ha a hívők száma csökkent. „Öt évvel ezelőtt ötven, hatvan elsőáldozónk volt – mondta Andrew Brick Watervilles-ben a Tenger Csillaga Mária-templom plébánosa –, az idén már csak huszonkilenc." A vallási, gazdasági és erkölcsi hanyatlás képe 1928 februárjának egyik hideg napján teljes élességgel mutatkozott meg, amikor Stephen Springfieldben a Szent Anzelm-plébániát látogatta. Springfield az egyházmegye keleti szélén középnagyságú város. A templomajtóban Peter Mendum, a plébános köszöntötte. Merev, szögletes ember, aki még álló helyzetében is azt a benyomást kelti, mintha futna. A szokásos szertartások után Stephen átnézte a

számadásokat. Összehasonlította a bevételt és a kiadást, az eredmény majdnem ezer dollárral kevesebbet mutatott, mint az előző évek bevételei.

– Mi az oka ennek? – kérdezte Stephen.

– Nem tudom, püspök úr – Mendum atya úgy állt, kezét-lábát úgy tartotta, mintha stafétafutó lenne. – De azt bizonyára tudja ön is, hogy nap mint nap elbocsátják az embereket. Itt van például az „Eagle" fémárugyár. Zárat, kilincset, mindenféle épületvasalási árukat gyárt. A minap beszéltem az áruforgalmi vezetővel, Ben Mackeyvel. Ben ugyanis a mi hívőnk. Ő mondta, hogy az „Eagle" csökkenti a termelést.

Egy kis mozgás jót tesz pihenőül.

– Kerüljük meg a templomot – ajánlotta Stephen. Mendum atya Stephen előtt ment és így mutatott meg mindent. A templom külseje: sárga tégla és gránit, palatető – stílustalan. A Szent Anzelm-templom belseje stukkódíszes, tölgyborítású, mint sok más kisvárosi templom, amit az első világháború óta építettek. A színes ablakok tucatáru, amilyent akármelyik templomi cikkekkel foglalkozó cég szállít. Ilyen volt az oltár és a keresztút is. Minden rendes, tiszta, de a legkisebb egyéni szín nélkül. „Miért kell ennek és a többi hasonló templomnak is olyannak lennie, mint valami bungalow? – gondolta Stephen.

– Szabad lesz mégegyszer átnéznem az anyakönyveket? – A házasultak és kereszteltek bejegyzéseinél érdekes dologra figyelt fel. Az esküvők száma nőtt, a kereszteléseké fogyott. – Mivel tudja ezt megmagyarázni, atya?

– A születésszabályozással – mondta a sekrestyében föl s alá sétáló Mendum atya.

– Megmondta már híveinek, hogy a gyermekáldás megakadályozása halálos bűn?

Mendum atya egy pillanatra megállt.

– Falrahányt borsó. Nem azért, mert az emberek nem szeretik a gyerekeket. Szerintem a születésszabályozás az új életmóddal függ össze. Szabad bővebben megmagyaráznom? Vegyünk egy helyes, kedves katolikus házaspárt. Megesküsznek, házat vesznek részletre, két, legfeljebb három gyerekük születik, de több nem, mert törleszteni kell a házat meg sok minden mást. Persze autó is kell, állandóan nőnek az igények, s attól tartanak, hogy több gyermek mellett nem

tudják kielégíteni azokat. Valaki elbeszéli a fiatalasszonynak, hogy milyen jó hatása van az óvszernek. És az eredmény – Mendum atya a kereszteltek anyakönyvére ütött –, a családban nem lesz több keresztelés.

Stephen hazáig egész úton a születésszabályozás szociális és gazdasági okain töprengett. Tudta jól, hogy a szülések száma elsősorban a felsőbb rétegekben és a középosztálynál csökken, pedig ott anyagi jólét van és nem vezethető vissza gazdasági okokra a szülések csökkenése. Akkor mi az ok? Ezeket az embereket a bizonytalanság fenyegeti talán, vagy csak azért hivatkoznak gazdasági okokra, hogy mentegessék bűnös magatartásukat? Vagy hogy így leplezzék a gyermekáldás megakadályozásának erkölcstelenségét? Stephen látta, egyedül dörgedelmes prédikációkkal nem lehet megoldani a problémát. Először minden oldalról meg kell vizsgálni, alaposan, elfogultság nélkül.

Azzal látott neki a munkának, hogy áttanulmányozta a fogamzásgátló szerek árusítását és a születésszabályozással foglalkozó irodalom terjesztését érintő állami törvényeket. Mindkettőt szigorú törvények tiltják. Az állam is, az Egyház is az életadás tisztaságát és zavartalanságát védi. A törvények megtartását azonban felületesen ellenőrzik és így minden gyógyszertár árusít óvszereket. Újabban alakult „A tervszerű anyaság" nevű liga, amely a születésszabályozásról röpcédulákat osztogat az utcasarkokon. Stephen is szerzett egy ilyen röpiratot, amelyik ezt a címet viselte: „Amit minden nőnek tudnia kell". Alaposan áttanulmányozta. Egészen megdöbbent a hisztérikus hangnemen. „Amerikai Nők! Egészségteket, boldogságtokat teszi tönkre a papok által befolyásolt törvényhozás, a maradi orvosok és a gúzsba kötött sajtó. Ez a borzalmas triumvirátus lealacsonyító tudatlanságban tart benneteket természetetek működését illetően. Ennek a szemérmetlen, átkos igának a láncait nem rázhatjuk le magunkról, amíg minden nő nem ismeri a fogamzás megakadályozását, amíg mindegyik kezébe nem adunk óvszereket, amíg minden amerikai nőt és anyát nem figyelmeztetünk a veszélyre és kockázatra, amit a nem kívánatos gyermek szülése jelent..."

Micsoda szóáradat! „Talán rosszul látom az áldott állapot kellemetlenségeit, vagy a szülés fájdalmait?" – gondolta Stephen. A röpirat vérlázító, vagy „vértanúi" hangját összehasonlította anyjának kedveskedő hangjával, amikor az gyerekeit etette, mosdatta, vagy

fürdette. A röplap ideges, hisztérikus állításait összevetette a kismamák örömével és boldogságával, amit sok száz keresztelésnél látott a szemükben. Itt valaki tudatosan ferdíti el az igazságot...

Stephen először arra gondolt, hogy megkérdezi a köztiszteletben álló hartfieldi polgármestert, Aloysius Noonant: miért nem ellenőrzik szigorúbban a születésszabályozással foglalkozó sajtótermékeket. Amikor próbaképp elmondta Ambrose Cannellnek, az félperces pöfékelés után higgadt megfontoltsággal így felelt.

– Ezt nem tenném, püspök úr.

– Miért nem?

– Azért – mondta a püspöki helynök –, mert Hartfieldben a politika, a pénz- és iparügyek teljesen összefonódtak s együttes erővel szaggatnák darabokra excellenciád püspöki reverendáját. A legfontosabb szálak mind Mrs. Dennison Towle kesztyűs kezében futnak össze, aki egyben „A tervszerű anyaság" liga vezetője.

– Ettől félnem kell, vagy megrettennem? Mondjon többet!

– Mindent elmondok, amit tudok. Mrs. F.Dennison Towle, született Imogene Barlow az a másodrendű amerikai városokban gyakran található nő, aki gazdag, jó családból származik, energikus és társadalmi tekintélye is van. Virágzó szépség, minden városi bizottság tagja. Egyetemi végzettséggel rendelkezik. Amint bizonyára már sejti, boldogtalan házasságot kötött, s gyermektelen. Ráadásul, amire talán nem is gondolna, annak ellenére, hogy szemüveget visel, egyáltalán nem ellenszenves. – Amby Cannell a finomabb részletek feltüntetéséhez finomabb ecsetet használt. – Lady Imogene, amint hívják, rajong az állatokért, úgy gügyög hozzájuk, mint más a pólyásbabákhoz.

– Csak nem? – hüledezett a püspök.

– De igen!

– Ezen kívül?

– Két éve saját kiadású verseskötete jelent meg bolhabarna kötésben, „Kis kertem lombhullása" címen. Dicsérő kritikát írt róla a „Kertészeti Szaklap", a „Hazai Irodalom" és a hartfieldi „Item". A képet érdekes hírrel fejezte be Amby Cannell. – Titoktartás mellett mondom, hogy az „Amit minden amerikai nőnek tudnia kell" című röplap szerzője nem más, mint személyesen Imogene Barlow.

– A jómódú Mrs. Towle honnan kapta a bátorságot, hogy semmibe vegye a törvényeket? Bírói eljárással kellene észre téríteni!

Tapintat, bátorság és a zavaros ügyek iránti ellenszenv mutatkozott meg Amby Cannell válaszában.

– Törvényes eljárás... nagyon piszkos ügy lenne. De miért ne küzdjünk ellene erkölcsi és szellemi fegyverekkel, esetleg körlevéllel, amelyik a születésszabályozás hamis indokait és veszedelmeit világosan elítéli?

A hartfieldi püspök elismerte és értékelte a jó ötletet, mégha nem is tőle származott.

– Köszönöm a tanácsát, Amby. Még gondolkozom rajta.

*

A születésszabályozás erkölcsi és lelki tévedéseit leleplezni és körlevélben elítélni nem olyan kis dolog, amit csak úgy mellékesen el lehet intézni. Stephen először is a jelentősebb kutatóorvosok állásfoglalásait gyűjtötte össze és tanulmányozta. Ezek több tekintetben ellentmondók voltak, de egyöntetűen azt állították, hogy négy, öt vagy hat gyerek nem veszélyezteti a kellően táplált és gondozott amerikai nő egészségét, még akkor is, ha a középosztály tagja.

Az ilyen nő nem sok. De mi a helyzet a szegény családokban, ahol már amúgy is sok a gyerek? Mi van azokkal az asszonyokkal, akiknek gyönge egészségét az újabb terhesség tényleg veszélyezteti? Az Egyház ilyen esetben két módot ismer: vagy a teljes megtartóztatást, vagy a nemiségben fölfedezett ritmusoknak megfelelő meddő napok pontos kiszámítását a házaséletben.

Utoljára a házasság szentségéről és a család gazdasági helyzetének emeléséről szóló pápai körleveleket olvasta el. XIII. Leó „Arcanum Dei" kezdetű körlevele pontos adatokkal és bizonyítással igazolja, hogy minden állam jólétének alapja „a gazdaságilag kiegyensúlyozott család". Ha a család nyomorog – hangsúlyozza Leó pápa – akkor veszedelem fenyegeti az államot is. A dicsőségesen uralkodó XI. Piusz pápa „Casti connubii" kezdetű körlevele szerint a házasság legnagyobb kincse a gyermek, aki a vigasztalás, az öröm forrása a gondok között. XI. Piusz pápa megerősíti XIII. Leó tanítását és ezt írja: „az államnak gazdasági rendszabályokkal és intézkedésekkel kell gondoskodnia, hogy minden apának tisztes fizetése legyen, amiből feleségét, gyermekeit eltarthatja, sőt azon felül is... Ezt a tisztes bért megtagadni, vagy kevesebbet fizetni a jogosnál és méltányosnál igazságtalanság és olyan bűn, amit a Szentírás a legsúlyosabbak közé sorol."

A katolikus erkölcs, az orvosi tudás, az emberi boldogság fényénél vizsgálta meg Stephen az összegyűjtött hatalmas anyagot és így írt körlevelet a születésszabályozásról. Több fogalmazást készített, mert a lehető legvilágosabban és legérthetőbben akarta magát kifejezni. Böjt második vasárnapján olvasták föl a hartfieldi egyházmegye minden templomában a végleges változatot, a következő körlevelet.

„Szeretett Testvérek!

A házasság szentségének sajátos kegyelme tökéletesíti a szeretetet, megszenteli a férfit és a nőt. A házasság misztériumában a házastársak örömmel ajándékozzák önmagukat egymásnak kölcsönös segítésre és támogatásra, az emberiség fönnmaradásának biztosítására. Ebbe a misztériumba beleszólni Isten megbántása, a természet megsértése és a házastársi szeretet meghiúsítása volna. A születésszabályozás hirdetői és terjesztői azonban az erkölcsi és a természettörvény semmibevételével olyan elméleteket terjesztenek, amelyek a katolikus tanítással ellenkeznek és egyaránt veszedelmet jelentenek az egyén és a társadalom számára.

Nekem, a püspöknek szent kötelességem, hogy a téves tanítást leleplezzem és küzdjek ellene. Olyan érvelésekkel fordulnak hozzátok, amelyek sem orvosilag, sem gazdaságilag nem helyesek. Arra akarnak rászedni benneteket, hogy a gyermekek iránti lelketek mélyén rejtőző szeretetet különféle gyógyszerekkel és más eszközökkel kiöljék. A katolikus nászmise boldog ígérete: „gyermekeid úgy növekednek asztalodnál, mint az olajfa" helyett a „tervszerű anyaság" megtévesztő eszméjét terjesztik.

A születésszabályozást ismertető irodalom a terhesség testi veszedelmeinek túlzásával hamis és beteges képet állít elétek az anyaságról és a női termékenységről. A gyermekszülés kemény próbatétel, komoly vizsga, de Üdvözítőnk tanítása szerint „a gyermeket szülő nő nem emlékezik a fájdalmakra afölötti örömében, hogy életet hozott a világra". Az orvosok megmondhatnák nektek, hogy azok az asszonyok, akik nem vállalják nőiességük beteljesedését a gyermekszülés átmeneti szenvedései árán, sokkal hosszabb és súlyosabb szenvedéssel bűnhődnek meg emiatt. Asszony számára nincsen nagyobb veszély, mint az anyaság természetes következményeinek szándékos megakadályozása.

A születésszabályozás mozgalmának képviselői azt kérdik: „miért

kell több embernek születnie az amúgyis gazdasági nehézségekkel küzdő világban?" A katolikus Egyház komoly figyelmeztetéssel így felel erre: „Nem az a föladatunk és kötelességünk, hogy új élet keletkezését megakadályozzuk, hanem az, hogy olyanná alakítsuk a világot, amelyik szép és jó az új élet számára."

Betegség, nyomor, szegénység és éhínség nem a sokgyermekes családok, hanem a szociális igazságtalanságok következménye. Ezt már XIII. Leó pápa is megállapította. Nem a születésszabályozással kell megoldani a szegénységet és a munkanélküliséget. Ez utóbbiak olyan nehézségek, amelyeket nem bűnös elvetemültséggel, hanem gazdasági intézkedésekkel kell megszüntetni.

Nem az Egyház föladata a törvényhozás, de az Egyház kötelessége, hogy figyelmeztesse a közösséget azokra a veszedelmekre, melyeket a meg nem oldott nehézségek jelentenek a társadalomra nézve, amelyek tönkretehetik a népet és aláássák a nemzetet.

Különösen arra figyelmeztetem a katolikusokat, hogy nemcsak saját testük és a társadalom ellen vétenek a születésszabályozás alkalmával, hanem halhatatlan lelküknek is vesztét okozzák. XI. Piusz pápa írja a katolikus házasságról: „A házasság elsődleges, természetes célja az, hogy élet fakadjon belőle, éppen ezért minden olyan cselekedet, mely ezt megakadályozza, természetellenes, bűnös és a szó szoros értelmében erkölcstelen."

Ne higyjétek el a hamis vádat, hogy a katolikus Egyház azt kívánja, hogy anyagi erőtöket és az édesanya egészségét tönkretevő mértékben vállaljátok a gyermekeket. Betegség és ínség indokolttá teheti a gyermekek számának csökkentését, de csak az egyetlen törvényes és becsületes úton, a teljes vagy ideiglenes önmegtartóztatással. A katolikus házastársak külön dicséretére szolgál, hogy inkább az önfegyelmezésnek ezt az áldozatát vállalják, mintsem a születésszabályozás erkölcstelen, természetellenes módszereit alkalmazzák.

Ismételten a figyelmetekbe ajánlom, hogy a házasság szentség, amit Krisztus Urunk rendelt. Ezt nem a pap szolgáltatja ki, hanem az egymást szerető férfi és nő. Egymás iránti kölcsönös szeretet, tisztaság és hűség, kedvesség, egymás segítése, boldog családi életetek cáfolja meg azokat, akik házasságtok boldogságát, népünk életerejét és halhatatlan lelketek örök üdvösségét veszélyeztetik.

Krisztusban

Stephen Fermoyle hartfieldi püspök."

Stephen körlevele országszerte nagy feltűnést keltett. Azonnal elkezdődött a vita is. Az „Associated Press" kezdte el a harcot. A „The Statesman" cikke: „Mitra az ész ellen" jellegzetes szóözönnel folytatta a támadást. „A hartfieldi püspök néhány idejétmúlt, rozsdás, ócska elvet sorakoztat föl körlevelében a születésszabályozás ellen, csodálkozó hívei előtt. Minden képzeletünket felülmúlja az, hogy manapság miként hihet valaki ilyen esztelenségben. Legfőbb ideje már, hogy a katolikus Egyház letegye a tudatlanság szemellenzőit és lépést tartson a társadalmi tudományokkal."

A New York-i „World" egészen más szemszögből nézte és tárgyalta a kérdést. „Fermoyle püspök józan és időszerű körleveléhez még azt a két tényt szeretnők hozzáfűzni: 1. A válások hetvenegy százaléka gyerektelen házasság esetében áll fönn az Egyesült Államokban. 2. Ma egymillióval kevesebb kis (10 éven aluli) gyermek él nálunk, mint öt évvel ezelőtt. Attól függetlenül, hogy a születésszabályozás terjesztői mit állítanak, a születésszabályozás a házasságok tönkremenését és egy nép öngyilkosságát jelenti."

Tömegével érkeztek vádoló és fölháborodott levelek. „Megnyilatkozása csak a szívében lévő gyűlöletet és lekicsinylést leplezte le. Ezért nagyon sajnálom Önt." „Mit tud egy nőtlen ember a terhességről? Maradjon csak a tömjénnél és a többi ostobaságnál!" „Azok közé a buta emberek közé tartozik, akik a mexikói nőket a tudatlanságban és a papok hatalma alatt tartják. Mint az Amerikai Anyák Klubjának tagja, két gyerek édesanyja, megvetem azt a nemi rabszolgaságot, amit ránk akar kényszeríteni."

Más levelek is érkeztek. Pl. New Yorkból, a polgármestertől, aki többgyerekes édesapa: „Köszönöm, hogy rávilágított arra az egyenlőtlen küzdelemre, ami a gazdasági és az erkölcsi szempontok között folyik." Quarenghi ezt írta: „Az ágyúdörgés ide is elhallatszik. Az ellenfelet valósággal felőrölte." A legszebb levelet egy édesanyától kapta: „Tollat veszek, hogy megköszönjem azt a szeretetet, amivel a sokgyermekes családról és annak boldogságáról írt. Bizonyára Ön is ilyen családból származik, mert különben nem tudna ilyen szépen és igazul írni erről. Barátaim gyakran mondják, hogy már ne vállaljak több gyermeket, de nem tudom megtenni. Ha száz gyermeket adna Isten, még többért imádkoznék, mert olyan nagyon szeretem őket." Az aláírás: „egy nyolcgyermekes édesanya."

III.

A március a szokásos hamis reményekkel köszöntött be. A szakadozott hóköpeny alól itt-ott kikukucskált a városliget zöldelő pázsitja. A szél kifordította az ernyőket. A gumitalpú cipők áteresztették a vizet, nehézzé lettek a sárcipők és ötvenezer dalosmadár a tavasz dicséretébe kezdett. A tavaszi versek közül Jake Mabbot „Márciusi ígéret" verse volt a legeredetibb. Ezzel kezdte meg 1928. március 16-án az innen-onnan oldalt újságjában:

„Március, te csél-csap, bohó utcalány,
Még őrzöd a telet, s tavaszra kacsintasz már.
Fehér ruhád remek, mit adott a tél,
De szívedben a vágy zöld köntösről mesél.

Az istennőt, kit ősszel megszerettem,
Mutasd még egyszer, csak egyszer nekem,
Mert most csak érted lobog hő szerelmem
És a régire alig emlékezem.

Ifjú menyasszony, kacagó március,
bizonyítsd be hűtlenségem,
nem árulás, nem hitszegés, nem az.

Szeretlek március, forrón szeretlek,
Hidd el most nekem, nem lesz hűtlen
soha hozzád ez a szerelem!"

Stephen éppen a verset olvasta, amikor megszólalt a telefon.

– Fermoyle püspököt kérem New Yorkból – mondta az ismerős hang. – Stuff, te vagy az? Itt George beszél.

– Ki is hív engem Stuffnak? No, mi van a választói harccal?

George hangja elkomorodott.

– Tanácsot szeretnék kérni egy cikkel kapcsolatban, aminek a jövő hónapban a „North American Monthly" c. lapban kell megjelennie. A kormányzó kéz alatt korrektúrát kapott, „Nyílt levél Al

Smith-hez" címen, amit Hubbel K. Whiteman írt. Van fogalmad arról, ki ez az ember?

Stephen jól emlékezett. Az ökumenikus zsinaton ő volt az egyik szomszédja, aki előreugró állal komolyan bizonygatta, hogy az amerikai katolicizmusnak „szakítani" kell Rómával.

– Hubbel K. Whiteman? Úgy ismerik, mint harcos protestánst. No, mit ír a cikkében?

– A sok fura kérdés között megkérdezi Alt, mit csinálna, ha megválasztanák elnöknek és katolikus fölfogásával ellentétbe kerülne hivatali esküje?!

– Ez lehetetlen. Egyáltalán, hogyan adódhatna ilyen ellentét?

– Igen, a választók ezt nem tudják. Még a demokrata párt tagjai sincsenek tisztában ezzel. Éppen ezért hívtalak fel Stuff. Tudnál egy napot szabaddá tenni számunkra, hogy ide gyere és tanácsot adj? Ha valaki egyáltalán adhat, az csak te lehetsz.

Stephen vonakodott.

– George, biztosan tudod, hogy én, mint katolikus püspök nem szólhatok bele a választási harcba!

– De a testvéreddel csak beszélhetsz?

– Tudod mit? Küldd el express levélben a korrektúrát. Előbb áttanulmányozom, mielőtt kompromittálom magamat ezzel kapcsolatban.

Whitemann nyílt levele Al Smith-hez nyílt és leplezetlen katolikusellenes propaganda volt. Ügyesen állította össze, látszólag jogos és méltányos címen. Különösen a bevezetés volt megnyerő. „Az amerikai nép büszke arra, ha azt látja, amint alacsony sorsból származó polgára elfoglalhatja a legmagasabb tisztséget, amit az állam neki nyújthat. Ez az oka annak, hogy polgártársaink nagy része örül annak, hogy Ön az elnökjelöltek sorában van. Mindnyájan ismerik azt az ígéretes fáradtságot, amivel kitűnő vezető lett. Ismerik Önt, mint erkölcsös, gerinces embert a nyilvános és a magánéletében egyaránt; tudják azt is, hogy híven ragaszkodik vallásos meggyőződéséhez. Eddig több bizalmi állást töltött be, eredményesen és tiszteletre méltóan, a fairplay és igazságosság szellemében, még ellenfelei sem hozhatnak fel Ön ellen semmi rosszat. A pártpolitika azt kívánja, hogy mindenki tisztelettel adózzék az Ön személyének és a másik párt tagjai is természetesnek tartják ezt..."

Ennél a pontnál azonban Whiteman túlzott udvariasságát félretéve nyílt támadásba kezdett. „Alapvető és soha meg nem szüntethető ellentét van a római katolikus tanítás és a polgári, vallási szabadság tételei között, amelyeken az amerikai alkotmány épül." Állításának igazolására idézte XIII. Leó körleveleit az államhatalomról. „A Mindenható az emberek feletti hatalmat ketté osztotta: az egyik az egyházi, a másik a világi, vagy államhatalom – egyikük a lelki, a másik a földi dolgokkal foglalkozik..."

Az idézet ismerős és jól hangzik, csak hiányzik még valami. Stephen elolvasta az eredetit és akkor látta, hogy dr. Whiteman az idézet döntő és jelentős folytatását szándékosan hagyta el, mert az ellene szól. „Mindkét hatalom a maga nemében korlátlan; de mindegyiknek megvan a sajátos területe és megszabott határa, amelyik természetéből és feladatából következik."

Whiteman szerint a katolikus Egyház „korlátlan teljhatalmat követel" az Egyesült Államok kormánya felett. Még tovább is megy, amikor azt állítja, hogy az állam és Egyház közötti vita esetén a pápa szabad kezet követel és mint idegen uralkodó beavatkozik az amerikai ügyekbe.

Miután a félrevezető okoskodást szép, hazafias szólamok habjával sikeresen bevonta, Whiteman Al Smith-től megkérdezi, „hogy a két hatalom közti alapvető és kiküszöbölhetetlen ellentétet hogyan próbálja összehangolni? Ha Al Smith mint elnök rádöbben az ellentétre, elnöki esküjéhez hű marad? Nem inkább a pápa iránti hűségesküt követi az állam iránti hűségesküje rovására?"

Az ilyen kérdés és ellentét megfogalmazása úgy kihozta Stephent a sodrából, hogy alig tudta fékezni kirobbanó haragját. Első gondolata az volt, hogy személyesen, azonnal visszautasítja a szelídnek látszó gyanúsításokat. Al Smith sorsa teljesen háttérbe szorult gondolataiban, mert az, hogy elnökké választják-e vagy sem és így a demokrata párt győz vagy nem, őt különösebben nem érintette. Az bántotta, hogy méltánytalanság és hamis vád érte az Egyházat.

Amiatt lobbant haragra, hogy esztelennek és értelmetlennek látta a vitát olyan ellenfelekkel, akik makacsul ragaszkodnak régi, katolicizmus elleni vádakhoz és újból fölmelegítve emlegetik: „kíméletlenül fenyeget a pápaság..." „Meddig ragaszkodnak az emberek még ahhoz a felfogáshoz, hogy az Egyház a haladás ellensége, a fejlődés kerékkötője, sötét összeesküvők gyülekezőhelye? Már régen szerette

volna megmondani azoknak, akik az emberek szabadságát féltik az Egyháztól, hogy „a mi egyetlen célunk az isteni parancson nyugvó szeretet ápolása, azon fáradozunk, hogy az emberek lelkében ébren tartsuk az örök életbe vetett hitet, reményt és az Isten iránti szeretetet."

Daraeső paskolta Stephen dolgozószobájának ablakait; bánat és gond gyötörte szívét. És éppen most, amikor tele van munkával, most vegye föl a küzdelmet az előítéletekkel szemben? Az ablaknál állva ezen gondolkozott, majd íróasztalához ment és átnézte naptárát. Mindkét hét sűrűn tele volt bejegyzésekkel, konferencia, plébánialátogatás, bérmálás az egyházmegye távoli részein. Miért kell ezt a sok munkát még ezzel a vitával is tetézni? A biztos és megcáfolhatatlan érvek összeállításához néhány napos könyvtári kutató munkára van szükség, ha meg akarja dönteni Whiteman tételeit. Izzadjon más ezen a forráskutatáson és állítsa össze más a feleletet Al Smith számára. Már azon a ponton volt, hogy megszövegezi a táviratot: „sajnálom, de nincs időm", amikor réveteg tekintete naptárának jelszavára esett. A naptárt az egyházmegyei kegyszerkereskedés küldte az év elején. Minden lapon volt egy jelmondat. Március 20-án Szent Pálnak Timoteushoz írt leveléből volt egy mondat. Majdnem kétezer évvel ezelőtt írta tanítványának, akinek ellenséges környezetben kellett kiépítenie az egyházi szervezetet. „Hirdesd az igét! Állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan. Ints, kérj, buzdíts nagy türelemmel és hozzáértéssel!"

Pál apostol írja Timóteusnak, az efezusi püspöknek? Nem a világ minden püspökének szól ez, most és mindörökké?

Nem haraggal és öntelten, hanem türelemmel kell hirdetni a keresztény tanítást, minden időben, akár kényelmes, akár nem. Szeretetteljes szigorral kell megcáfolni a tévedést, mindaddig, amíg az igazság gyökeret nem ver.

A következő táviratot küldte öccsének:

„A cikkben súlyos tévedések vannak a tényt és annak magyarázatát illetően. Föltétlenül meg kell cáfolni. Néhány napi könyvtári kutatásra van szükségem. Szerdán délelőtt a választási főhadiszálláson leszek New Yorkban.

Szeretettel: Stuff"

*

George Fermoyle „Biltmore" nagy órája alatt állt, amikor Stephent észrevette. Mivel ő látta meg előbb fivérét, egy pillanatig annak örülhetett, hogy legalább egyszer titokban megfigyelhette. A szokásos egyszerű papi civilben volt, a hartfieldi püspök nem tartotta szükségesnek, hogy megkülönböztető jelet viseljen. Külső megjelenése szerint biztosítási ügynöknek látszott. A magas, negyvenéves férfi tekintélyt sugárzott. Sötét hajában már ezüstös szálak csillogtak, arca halványabb volt. Mozgása fiatalosabb és rugalmasabb, mint a többi püspöké. Fejtartása és járása azt a látszatot keltette, mintha kisebb emelkedőre kellene felmennie az oltárhoz, vagy a trónhoz. George nem tudta eldönteni, melyikhez. Az önmegtagadó bölcselő, a reneszánsz fejedelem és hadvezér vonásainak érdekes keveréke volt a hartfieldi püspök és szerető testvér, amikor öccséhez lépett.

– Isten hozott, igazán kedves, hogy eljöttél, Stuff – mondta és a lifthez vezette. – Fürdőszobás lakosztályt foglaltam számodra a 17. emeleten. Meddig maradhatsz?

– Attól tartok, hogy csak egy éjszakára, mert különben elveszítem hartfieldi illetőségemet, ha huszonnégy óra múlva meg nem újítom.

George elvette bátyja kézitáskáját és megkérdezte.

– Mi van ebben?

– Pizsama, fogkefe, néhány könyv. Mindent meg kell fontolnunk, mert különben elvesztünk.

– Whiteman-nel kapcsolatban ilyen fölkészültségre van szükséged?

– Foglalkozott az anyaggal. – Amikor megérkeztek a szobába, Stephen jegyzetekkel tömött mappát vett ki a táskájából. – Tessék, itt az egész anyag, nézd át, amíg megmosakszom.

Mint valami kiéhezett ügyész, úgy csapott le George az iratokra.

– Nagyszerű ügyész lett volna belőled – mondta bátyjának, amikor az arcát törölve jött ki a fürdőszobából. – A kormányzó nem fog többé rágódni ezen, ha elolvassa. Készen vagy?

Amikor Al Smith főhadiszállásának folyosóján mentek, George egy kis udvariassági szabály után érdeklődött.

– Nem nagy jelentőségű dolog, de mindketten „kegyelmesek" vagytok, hogyan kell ilyen esetben a szertartásmesternek a bemutatást elintézni? Kit, kinek kell bemutatni?

– Ez örök probléma az Egyház és állam között – mondta Stephen –, jó szabály ilyen esetben, ha az idegent részesíted előnyben.

A bemutatás nem okozott semmi nehézséget.

– Smith kormányzó, szabad bemutatnom bátyámat a hartfieldi püspököt? – mondta George. Al Smith kitárt karokkal a szoba közepéig ment eléjük.

– Püspök úr, kitüntetés számomra, hogy eljött.

A Stephen hivatása iránti tisztelet egy csöppet sem kisebbítette a kormányzó méltóságát és a kölcsönös köszöntés emberi közvetlenségét.

Stephen érdeklődve próbált magának képet alkotni a legendás „Barna Derby"-ről, a Fulton Street-i halkereskedőről, aki a Brooklyn Bridge homályából merült fel, hogy elsőként válasszák meg négyszer egymás után kormányzónak New Yorkban. Ez a minden szabálytól eltérő életpálya leginkább a kormányzó beszédén volt érezhető. Rekedtes hangja, nyers beszédmódja az előkelő beszédmodorú emberekkel szemben néha ironikusan hatott.

A kormányzó széket húzott közelebb a püspök részére.

– Megkínálhatom egy szivarral?... Nem zavarja, ha rágyújtok?

Udvariassága mögött nyugtalanság volt az őt érintő legfontosabb dologgal kapcsolatban.

– Excellenciádnak mi a véleménye Whiteman „békés szándékú" cikkéről?

– Röviden, a cikk célja az volt, hogy önnel végérvényesen leszámoljon. A cikk nagyon udvarias hangú, de annál rosszabb indulatú.

– Ugyanez az én megállapításom is. – Barna Derby most nyíltan előállt a kérdéssel. – Van rá felelet?

– Igen, van.

A szivarhamu, amit Al Smith leszórt, mintha mázsás tehertől szabadította volna meg. A nyers hangnem beszédéből eltűnt, amikor Stephen előtt föltárta nehézségeit.

– Püspök úr, ön tudja, hogy nem vagyok teológus. Katolikus hitemet nem könyvektől tanultam és hátrányos helyzetben vagyok, amikor egy ellenfelem, mint ez a Whiteman is hirtelen előugrik egy sövény mögül és olyan dogmatikus keresztkérdéseket szegez nekem, amikkel még soha nem foglalkoztam. Tudna nekem válaszolni az Egyház és a világi hatalom viszonyát érintő kérdésekre, hogy világosan és tisztán lássak?

– Nagyon szívesen megpróbálom, kormányzó úr!

Al Smith első kérdése olyan nyílt és tiszta volt, mint tengerkék szeme.

– Van olyasvalami a vallásunkban, amiről föltételezhető, hogy egy tisztségviselőt szembeállíthat az Egyesült Államok alkotmányával?

– A felelet erre: nincs ilyesmi. A katolikus tanítás szerint a világi hatalom és az Egyház egymástól teljesen független, pontosan meghatározott hatalom. Istennek nem az a szándéka, hogy a két hatalom szemben álljon egymással. Törvényes keretek között ez elő sem fordulhat. Ha valaki mást állít, vagy az ellenkezőjére céloz, vagy ostoba, vagy rosszindulatú.

– Jó! Egy másik kérdés. Tegyük fel, hogy a pápa kimondottan tiszta állami intézkedést adna ki, abban az esetben nekem, amerikai polgárnak és tisztviselőnek mit kell tennem?

– A pápa ilyen intézkedést nem tesz – mondta Stephen. – Ha netán mégis tenne, az ön kötelessége neki nem engedelmeskedni. Gibbons bíboros részletesen tárgyalja ezt a kérdést „Az Egyház és a köztársaság" c. tanulmányában. – A püspök jegyzetei között keresgélt és megtalálta a keresett lapot. – Itt van, amit Gibbons mond: „Ha a pápa tisztán állami ügyekre vonatkozó intézkedést adna ki, nemcsak az állam és a társadalom rendje ellen vétkezne, hanem Isten ellen is és megsértené azt a hatalmat, amelyik éppúgy Istentől származik, mint az övé. Mindaz a katolikus hívő, aki ezt látja, ebben az esetben nem köteles engedelmeskedni a pápának, mert a katolikus ember számára a legfőbb törvény a lelkiismeret és ennek mindig, minden esetben engedelmeskedni kell."

Al Smith öklével nagyot ütött az asztalra.

– Ez az, itt, ezzel megfogjuk Whitemant, csak hogyan lássunk neki?

– Miért nem lehetne az ön sajátos, a kérdést fokozatosan megközelítő módszeréhez fordulni? Előbb Whiteman állításait kellene visszautasítani, majd alaposan kielemezni a belőlük levonható téves következményeket, míg semmi sem marad.

George most bekapcsolódott a tárgyalásba.

– Jó volna, ha a kormányzó megírná a bevezető szakaszt, hogy lássuk az egész hangnemét és utána te folytatnád, Stephen. Miután már úgyis kidolgoztad az egészet, a kormányzó legföljebb átstilizálná és egyéni színt adna neki. – George ismét a régi módszeréhez

folyamodott. Nem bizonygatott semmit, hanem kéréssel érte el a célját.

– Ez így nagy segítség lenne számunkra, Stuff.

Al Smith nem akart semmit sem kérni és nem tartotta okos politikának, hogy George kéréséhez azonnal csatlakozzék. Halálos csend volt, míg a kormányzó Stephent, Stephen a kormányzót, s mind a hárman egymást figyelték. A hartfieldi püspök törte meg a csendet. Hangjában őszinte sajnálkozás volt, amikor a „Barna Derby"-hez fordult.

– Sajnálom, kegyelmes uram, de öcsém ajánlatát nem fogadhatom el. Először is, mert az egyházi szabályokat átlépném, másrészt meg nem értek a teológiai témák népszerűsítéséhez. Egyetlen segítség, amit nyújthatok, hogy a világi hatalom és az Egyház kapcsolatával foglalkozó kérdésekről elmondom a magánvéleményemet.

Al Smith Stephen őszinte, bátor beszédére hasonló nyíltsággal felelt.

– Teljesen megértem, püspök úr. Bármilyen formában felelek is Whitemannek, az végeredményben alapos lelkiismeretvizsgálat eredménye lesz. Segítségét csakis ilyen formában kérem, mert tudom, hogy másként nem segíthet.

*

Hat hét múlva Al Smithnek Whitemanhez intézett válaszából az egész amerikai közvélemény megtudta, hogy mi egy magasrangú katolikus pap véleménye a vallásról, a társadalomról, a hazáról és a közjóval kapcsolatos kötelességekről. Egyszerű nyelven, mégpedig saját stílusában válaszolt „Barna Derby" a nyílt levél minden egyes pontjára. Amikor Stephen a cikket olvasta, büszke volt Al Smith logikájára és méltóságteljes öntudatára. Különösen a befejezés tett rá nagy hatást, mert az hitvallás volt a hit, a vallásszabadság mellett.

„Mint amerikai katolikus így foglalom össze hitvallásomat: A katolikus hit tanítása és formája szerint hiszek Istenben, imádom Őt. Katolikus Egyházamban nem ismerek semmi olyan intézményt és hatalmat, amelyik az Egyesült Államok alkotmányával ellenkeznék. Hiszek az emberek abszolút lelkiismereti szabadságában épp úgy, mint minden vallás, felekezet és vallási irányzat szabadságában és törvény előtti egyenjogúságában. Vallom az Egyház és az állam tökéletes szétválasztását, az alkotmány intézkedéseinek olyan végrehajtását, hogy a kongresszus nem dönthet államvallás mellett és egy

vallás gyakorlását sem tilthatja meg. Hiszek az emberek testvériségében!"

*

Smith őszinte és nyílt válasza döntő befolyással volt, hogy megválasztották a demokrata párt elnökjelöltjének. A „Barna Derby" magasabbra már nem juthatott. Az elnökválasztási harcokban a legaljasabb módon beszennyezték. Az egész nép tobzódott az előítéletekben és pártoskodásban, az ellenpártiak ismét előszedték a régi rágalmakat: abban az esetben, ha Smith lesz az elnök, Washingtonban fiók-Vatikánt állít majd fel. A republikánusok figyelmeztették, nehogy csarnokot építsen a demokrata nagygyűlés számára a Fehér Ház kertjének pázsitján. Az alkohol-ellenesek azt állították, hogy a „whisky-banda" tagja. És mind a három ellenfele megegyezett abban, hogy részeges.

A választó palánk másik oldalán ezalatt tövis nélküli, csodás illatú rózsák nőttek. Herbert Hoovernek csak ki kellett válogatnia a legszebbeket és választói markába nyomni. Választási beszédei öntelt jövendölések szóvirágaival voltak tele. Első beszédjében ezt mondta: „Eltüntetjük a szegényházakat. Ha folytatjuk az előző nyolc év politikáját, hamarosan megérjük azt a napot, amikor hazánkból egyszer s mindenkorra száműzzük a szegénységet."

Hoover hitt ebben, a nép pedig Hooverben. 1928. november 6-án a nép a „mindenkinek külön garázs" és a „minden fazékban tyúk fő" csábító igézetétől megszédülve a republikánus pártra szavazott, hogy folytassa az elmúlt nyolc év politikáját.

A becsapott nép tizenegy hónap múlva látta, hogy a jólét aranyos álmai mint szappanbuborék semmivé foszlanak. 1929. október 24-én a harangjel, amely a börze becsukását jelentette, lélekharang volt egy korszak számára, amely egyszer s mindenkorra letűnt. Az a szemfényvesztő bölcselkedés, hogy a nép jólétéhez elegendő az ügyes spekuláció, megbukott. Azok a szerencsétlen tömegek, akik ebben hittek, legyőzötten hevertek a tőzsdék és bankok cirkuszporondjain.

IV.

Elkezdődött a hosszú és tragikus gazdasági válság, ami alaposan próbára tette az emberek bátorságát és türelmét. A csőd igazi mérete

csak akkor tűnt ki, amikor a nép lassanként rájött arra, hogy ő, az ártatlan néző issza meg az egész levét.

A hartfieldi egyházmegyében is hamarosan jelentkezett a válság. Először a bankok recsegtek, ropogtak, utána a gyárak fagyasztották be a termelést, a munkásokat tömegesen bocsátották el, az osztalék mindig kisebb lett. A zálogkölcsönök határideje és a törlesztések kimaradása az otthonuktól fosztotta meg az embereket. Éhínség és hideg pusztította az országot. Egyre több rosszultáplált, sápadt gyermeket és utcán lődörgő munkanélkülit lehetett látni. A középosztálybeli családok fölélték csekély tartalékukat és lakásuk függönyeit összehúzva, csendes visszavonultságban éheztek. Nők és férfiak járták be az országot, munkát keresve és a templomokban meg rendőrszobákon tolongtak, hogy némi segélyt kérjenek. A jóléti intézmények előtt, ahol kenyeret osztogattak, egyre hosszabb sorok kígyóztak. A „saját garázsok" helyett a nagy iparvárosok körül „Hoover városok" keletkeztek gomba módra: bádogból, kátránypapírból készült barakok.

Az elnököt arra kérték, hogy emelje meg a munkanélküli segélyek összegét a szövetségi intézmények terhére, de az ilyen javaslatok ellenkeztek Hoover gazdasági elképzeléseivel.

„Ellene vagyok mindenféle közvetlen vagy közvetett alamizsnának, amelyet a kormány adna. Nincs semmiféle mesebeli terülj-terülj asztalkánk. Egyedüli foglalatosságunk az, hogy megtaláljuk a hideg és az éhség elleni küzdelem helyes módját. Vajon az amerikai nép lelkében ott él még a felebaráti szeretet és a kölcsönös segítés szelleme? Az önkéntes adományok és a helyi kezdeményezés hivatott igenlő választ adni erre a kérdésre. Szilárd meggyőződésem: ha az egyéni felelősség, nagylelkűség és kölcsönös segítés szellemét kiveszni hagyjuk, nem csupán az amerikai élet egyik legértékesebb összetevője ellen intézünk támadást, hanem az Államok önállóságának az alapjait is aláássuk."

Hoover kijelentése, ami önmagában csodálatos politikai elmélet, nem adott kenyeret az éhezőknek. Az elnök ugyan őszintén hihette, hogy az egyéni erőfeszítések majd csak összegződnek és véget vetnek a válságnak, de nem számolt azzal, hogy az egyén minden jóakarata ellenére egyedül tehetetlen a társadalmat sújtó gigászi katasztrófával szemben.

Mint minden amerikai egyházmegye, a hartfieldi is szorosabbra

húzta a nadrágszíjat és helyi összefogással a jóléti intézményeken keresztül próbált segíteni az éhezőkön és munkanélkülieken. Az első télen válogatás nélkül osztottak pénzt, élelmet, tüzelőt azoknak, akik fölkeresték a városi vagy egyházi szociális intézményeket. A pocsékolás és a szervezetlen eljárás olyan siralmas volt, hogy a hartfieldi polgármester, Aloysius P. Noonan gyűlést hívott össze a segítés megszervezésére.

A polgármester asztala körül Hartfield vezető személyei ültek, egyházi és polgári részről egyaránt. Ott volt Webster Turnbull kormányzó, divatos öltözékében és mint szenátor jelölt azt gondolta, hogy a jótékonyság kalácsából néhány politikai mazsolát csipegethet a maga számára. Mellette ült az ezüstös hajú hartfieldi esperes, a valóban tiszteletre méltó Tyleston Forsythe, aki vallása szerint metodista-episzkopális, de cselekedetei szerint csodálatos keresztény. Mellette a legismertebb és legbefolyásosabb világi: Harmonn I. Poole, a Hartfieldi Hitelszövetkezet elnöke. Poole bankár és az üdvhadsereg őrnagya, Tom Querbaugh között ült Mgr. Stephen Fermoyle, teológiai doktor, Hartfield római katolikus püspöke.

Stephen fejbólintással köszöntötte az asztalnál ülőket. Rigg bíró meghajolt, amikor Stephen barátságosan üdvözölte, éppúgy Courtney Pike is a Mechanikusok Szövetségének elnöke. Egyáltalán nem fogadta köszöntését Mrs. F. Dennison Towle, a „tervszerű anyaság" ligájának elnöknője, aki nagy igyekezettel tisztogatta szemüvegét, amikor Stephen arra nézett.

Stephen előre látta, hogy milyen nehézségeket támaszt majd Mrs. Towle a bizottság eredményes munkájával szemben. Noonan polgármester is erre gondolt, amikor az asztalt megkopogtatva csendet kért és elmondta, hogy milyen sok kár származik a szervezetlen segítésből. „Minden segítséget össze kell gyűjtenünk és egy kézbe adnunk, mert különben többet ártunk, mint használunk..." Azonnal bábeli zűrzavar tört ki. Turnbull kormányzó azt akarta megtudni, hogy kinek a kezében lesz az? „És nem lesz politikai labda?" Harmon I. Poole-t az érdekelte, hogy melyik bankot bízzák meg a pénzkezeléssel? A Szent Alfréd-templom lelkipásztora, Gilbert Dodds természetesen csak próbaképpen kérdezte meg: „nem kellene a segélykérőnek megmondania vallását is, amikor hozzánk jön?" Courtney Pike az ipar részéről azt az álláspontot képviselte, hogy társadalmi segélyt nem szabad felvenni egyetlen munkásnak sem,

mindaddig, amíg a szakszervezet pénztára tele van. Mrs. F. Dennison Towle mosolyogva kérdezte meg: „Nem kitűnő alkalom ez a születésszabályozást a szélesebb népréteg körében is terjeszteni?" Ilyen és hasonló kérdések gátolták a gyűlés eredményes folytatását. A mindinkább elharapódzó rossz hangulat őszinte tiszteletté és melegséggé változott, amikor Stephen Fermoyle püspök fölállt és beszélni kezdett.

„Senki sem mondhatja a jelenlévők közül, hogy Egyházam nem veszi komolyan a vezető szerepet hit és erkölcs dolgában – helyeslő mosoly Poole bankár és Tilestone Forsythe részéről. – Más időben mereven ragaszkodnék Egyházam vezető szerepéhez, amennyiben ezt hazánk törvényei lehetővé teszik. – Fermoyle püspök egy kis hatásszünetet kezdett és így folytatta: – Meggyőződésem azonban, hogy ebben az általános válságban egyetlen vallás, politikai párt, vagy polgári egyesület sem gondolhat most vallási vagy politikai megkülönböztetésre. Ezért tegyünk félre minden felekezeti villongást. Az embereken segítenünk kell, azért, mert bajban vannak. Mint a katolikus Egyház püspöke, senkitől se kérdem meg, hogy milyen vallású, amikor segítségért fordul hozzám. Szavamat adom továbbá arra, hogy sem én, sem egyetlen papom és intézményem sem kísérli meg segítés címén a térítést. – Stephen körbenézett. – Ha a jelenlévők hajlandók hasonló biztosítékot adni, akkor az egyházmegye pénzéből százezer dollárt bocsátok a közös segélyalap rendelkezésére."

Mindenki szemmel láthatóan föllélegzett. Erre a vezetésre – és anyagi támogatásra – volt szükség és mindenki erre várt. Mindenki? Mrs. F. Dennison Towle nem. A „tervszerű anyaság" ligája elnöknője a körlevél megjelenése óta csak az alkalmat várta, hogy találkozzon ellenfelével. Szemüvegét orrára biggyesztette és ellenséges hangon támadt hatalmas ellenfelére.

– Biztos vagyok abban, hogy mindenki örömmel és tisztelettel fogadja Fermoyle püspök úr nagylelkű ajánlatát. Nagyszerű a felekezetieskedés megszüntetéséről szóló indítványa is. Mivel a „tervszerű anyaság liga" nem vallási szervezet, ezért azon az álláspontom maradok, hogy a toborzást tovább folytatom, különösen a szemérmes szegények között.

A polgármester kétségbeesetten ütött a homlokára. Már megint ez a nő! Webster Turnbull kormányzói nyakkendőjét cibálgatta. –

Ugyan, Imogen! – próbálta csitítani. Kénytelen volt udvarias maradni, mert Imogen Towle vezető szerepet játszott a republikánus pártban. Mások más hangnemet használtak vele szemben a közjóról alkotott felfogásuknak megfelelően. Amikor egy kissé lecsillapodott a felháborodás, mindenki Fermoyle püspök végleges döntésére várt, vajon mit csinál? Visszavonja ajánlatát, leszedi Mrs. Towle-ról a keresztvizet – vagy amint sokan mások tették eddig – enged a kívánságának és beleegyezik, hogy a „tervszerű anyaság" ligája továbbra is toborozzon?

Stephen előtt sok olyan válasz vonult el gondolatban, amelyikkel egyszer, s mindenkorra elnémíthatta volna Mrs. F. Dennison Towle-t. A legkellemetlenebb az lett volna: „Asszonyom, a »tervszerű anyaság« ligájának működése törvényellenes és ha jog szerint nézzük az ön kezeit, meg kell állapítanunk, hogy nem tiszták. Ha csak mukkanni is mer, ön és az egész cége ellen vádat emeltetek." Az ilyen felelet nagyon kellemetlen helyzetbe hozta volna a kormányzót és polgármestert, ezért Stephen inkább lemondott erről. Mondhatta volna ezt is: „Mivel Mrs. Towle táskájában nincsen annyi pénz, hogy a katolikus Egyház ajánlatánál többet ígérjen, nem volna szép, hogy legalább annyi jóságot keresne szívében, hogy a türelemben múlja felül az Egyházat?" Ez nagyon képmutatóan hangzik. Stephen ehelyett olyan válaszra gondolt, amivel helyére tudja tenni Mrs. Towle-t anélkül, hogy túlságosan megsértené, és a többiek sebére is gyógyírül szolgálhat.

– Lehetséges az, hogy olyan kiváló polgártársnőnk, mint Mrs. Towle megfeledkezzen legszembetűnőbb amerikai hagyományunk tanításáról? Szabad figyelmeztetnem arra, hogy bevándorló őseink a kölcsönösség elvét a Mayflower kabinjában írták alá és egyikük se kívánt kivételt, vagy előjogokat. A közjó volt akkor a legfontosabb; meggyőződésem, hogy a közjó ma is a legfontosabb. – Stephen a polgármesterhez fordult. – Most is hajlandó vagyok a többség szavazatához alkalmazkodni. Azt ajánlom elnök úr, hogy szavazzunk a hölgy ajánlata fölött.

A szavazás alkalmával Mrs. Towle ajánlatát nyolc-három arányban elvetették.

Ezen felbuzdulva a bizottság másfél milliós közös alapban állapodott meg, amit nem vallási, vagy politikai bizottság kezel, hanem a polgármester, Gilbert Dodds, és H. I. Poole a Hartfield Hitelszövet-

kezet elnöke (kénytelen volt a fél összeg elhelyezésével megelégedni), az Üdvhadsereg őrnagya: Ouverbaugh és a római katolikus püspök. Egy nagyobb cég, amely hivatásszerűen foglalkozott nagyobb pénzösszegek előteremtésével, ingyen vállalta a pénz összegyűjtését. A városligetben hőmérőt állítottak föl. A házaló gyűjtés első napján nulla fokon állt, tíz nap múlva már elérte a forráspontot és így mutatta, hogy egymillió hatszázötvenezer dollár gyűlt össze, amiből az utolsó pennyig élelmet, tüzelőt, ruhát vesznek a rászoruló hartfieldieknek. Mrs. Dennison Towle pedig továbbra is eljuttatta a húskonzerveket, a hangversenyjegyeket és a fogamzásgátló szereket a szegények otthonaiba.

*

Stephen 1930 februárjában azt hallotta, hogy egyházmegyéje gyárvárosaiban apácák koldulnak engedély nélkül. A mód, ahogyan csinálták, talpraesettséget árult el. Fizetéskor két vagy három szürkeruhás apáca álldogált a gyárkapu előtt persellyel kezében. Miután némi aprópénzt gyűjtöttek, eltűntek, hogy a következő héten más városban bukkanjanak fel. A több oldalas értesülésből a következő mozzanatokat állította össze Stephen: szürkeruhás apácák, persely, gyors, nyomtalan eltűnés, majd hirtelen megjelenés egy távoli helyen. Írt egyházmegyéje kolostoraiba és felvilágosítást kért, de sehol nem tudtak szürkeruhás apácákról. Titok volt, hogy ki és milyen célra gyűjt?

Stephen elhatározta, hogy maga deríti föl a titkot. Mivel tudta, hogy csütörtökön fizetnek a Rhode-Izlandi határ közelében lévő erőműben, Buickjával odament a nagy hóesésben, teljesen egyedül. Az út szélén megállt és a kocsiból figyelte, hogy megjelennek-e az apácák?

Tíz perccel a munka befejezése előtt három szürkeruhás, perselyes nő jelent meg a gyár bejáratánál. Amikor a munkások kiözönlöttek a kapun, szánalmat keltő ábrázattal rázták a nővérek a perselyt. A munkások szíve megesett rajtuk és a perselybe dobtak néhány pénzdarabot a sovány papírzacskóból. Az egész művelet tökéletes pontossággal volt kiszámítva. A gyűjtés befejeztével kis vászonzacskóba öntötték a pénzt és az utolsó pillanatban egy vidéki autóbuszra szálltak fel. Stephen több mérföldön át követte az autóbuszt a havas esőben Lancaster és Hopedale között. Sötét volt már, amikor az apácák leszálltak és elhagyatott, félig kész út felé mentek. Stephen

egy gázműnél leállította az autót és gyalog követte őket, amíg nem látta, hogy eltűnnek egy kapualjban. Utánuk ment és a kapun kis táblát talált ezzel a fölírással: Misericordia. Amikor belépett, elhagyatott udvarra ért. Melankolikus öreg fenyők között hosszú, csúcsíves, ósdi stílusú épületet látott. Szűz hó ragyogott a lába alatt, hatalmas pelyhek kergetőztek a levegőben a fák ágai között és csak egyetlen halvány fény látszott a második emeleten. Mindennek bizalmatlanságot és veszedelmet rejtő hatása volt. Régi sütőporos dobozba dugott gyertya fénye világította meg a hosszú, huzatos folyosó bezárt ajtóit. Amikor megállt az első ajtónál és hallgatózott, fojtott sóhajtást, a másodiknál hörgést, a harmadiknál siralmas nyöszörgést hallott. Az árnyékok között feltűnt egy apáca, valamilyen betegápoló eszközzel a kezében.

– Beszélhetnék az intézet vezetőjével? – kérdezte Stephen.

Papi ruhája elég igazolás volt.

– Márta Annunciáta nővért a második emeleten találja. Balra az utolsó ajtó.

A fertőtlenítő szaga úgy erősödött, ahogy Stephen egyre följebb ment a recsegő lépcsőn. Lábujjhegyen ment végig a szőnyegtelen folyosón. Egyetlen gyertya világította meg, ami egy gipsz Mária szobor előtt égett. Az utolsó ajtónál furcsa társalgást hallott: nyugtató hangot, amire gyönge, fojtogató hányinger volt a felelet. Stephen halkan kopogott és belépett. Rothadás bűze ütötte meg az orrát. A halál lehelete áradt egy halálsápadt, csonttá-bőrré aszott teremtésből. Nem lehetett megállapítani, hogy férfi-e vagy nő, amint a párnák között félig ülve feküdt. Megkínzott, üveges tekintettel nézett, az álla félig leesett, szája szélén zöldes epe csordogált.

Az ágy előtt szürkeruhás apáca térdelt, aki végtelen kedvességgel és odaadással nézett a párnák közt fekvő hamuszürke arcra. Csésze volt a kezében, ebbe fogta föl a bűzös váladékot, ami a halálsápadt, összeaszott fejből csordogált. Az apáca nem imádkozott, mégcsak utolsó bánatra se ösztönözte a haldoklót. Ajkáról olyan puhán csordogáló gügyögés hallatszott, mint amivel az édesanyák csitítgatják lázas gyereküket. Csak egyetlen valaki tud így beszélni, ezen a hangon.

Lalage! Lalage Menton.

Az apáca Stephenre emelte könnyfátyolos szemét. Fölismerte és finom, elutasító mozdulattal ujját félig ajkára tette. Így jelez-

te, hogy hamarosan befejeződik minden. Kérem, várjon meg kinn.

Stephen boldog volt, amikor becsukta maga mögött az ajtót. A huzatos folyosón letérdelt a Madonna szobra elé és azért a szegény lélekért imádkozott, akit Lalage Menton az örök élet felé irányított.

A vég békés lehetett. Gyertyacsonkkal a kezében intett Lalage Menton Stephennek, hogy menjen utána a félig sötét folyosón. A lépcsőnél megállt és nyugodtan feléje fordult. A gyertya fényénél láthatta, hogy a fiatalság bájos varázsa és a friss szépség eltűnt, keze durva lett az alantas munkától. A valamikor szépséges barna lány harminckétéves korában öreg volt. Szemei belülről égtek, de a régi bátorság ott bujkált szája mosolyában.

– Vártam már ezt a találkozást, szidjon meg, ha akar.

– Egyáltalán nem akarom megszidni, Márta nővér.

– Helytelen volt az ön püspökségében koldulni. Különösen azután, hogy megkaptam letiltó levelét.

– Erről majd később beszélünk, Márta nővér. Mondja meg előbb, milyen munkát végeznek itt? Kórház ez?

– Nem. Misericordia. Az utolsó sóhajok háza. Gyógyíthatatlan, szegény betegek menedéke. Olyanok vannak itt, akikről nem gondoskodnának halálukkor.

– De ott vannak a biztosítók, az orvosoknak, kórházaknak kellene velük törődni.

Lalage munkától durva kezével az ajtók felé mutatott.

– A Misericordia olyan emberekkel van tele, akikről az orvosok lemondtak és a kórházak már nem gondoskodnak. Betegeink a tbc vagy a rák utolsó stádiumában vannak. Fájdalmaikat legtöbb esetben már a morphium sem csillapítja. Mi azt az utolsó vigaszt adjuk meg nekik, ami egyáltalán még lehetséges.

– Mióta van már itt?

– Még nincs egy éve. Nagyon rossz időben láttunk neki a munkának.

– Nincs semmi rendszeres jövedelmük?

Márta Annunciáta nővér büszkén rázta meg fejét.

– A geraldinák mindig szegények. Az anyaház a fölöslegéből mindig küld valamit.

– Miért nem kértek segélyt tőlem?

– Rendünk szabályzata szerint nem tartunk igényt az egyházmegye anyagi támogatására. – Lalage egy kis viaszt csippentett le a

gyertyája oldaláról. – Mi azokból a morzsákból élünk, ami mások bőségéből megmarad, kegyelmes uram.

Az egyik nővér a gyűjtők közül odajött. Cipője és ruhája még nyirkos volt a hótól.

– Az ötös szoba gégerákosa haldoklik, főnöknő.

– Megyek, nővér. – Lalage Menton még egyszer Stephenhez fordult. – Akar még mondani valamit?

– Igen! – Stephen határozott, kemény szigorral beszélt. – Az a kívánságom, hogy a hartfieldi egyházmegyében ne kéregessenek. Ez nem helyes a szegény munkásokkal szemben.

Arra várt, hogy a nővér könyörögni fog: „mi mást tehetnék?" A könyörgés elmaradt és Stephen tudta, hogy Lalage határozott szándéka a további kéregetés mindaddig, amíg biztos jövedelemre nem tesz szert. Hogy a határozott, senkitől meg nem riadó nővért megóvja az engedetlenség bűnétől, önkéntes ajándékkal sietett segítségére.

– Anyagilag támogatom majd munkájukat. A mai naptól kezdve a Misericordia-ház ötszáz dollárt kap tőlem havonta.

– Rendkívül nagylelkű, kegyelmes uram. – Lalage hangjában ingerkedő huncutság volt érezhető. – Remélem, hogy kárpótlásul nem vágatja ki a fenyőinket?

Stephen mosolygott.

– Remélem, erre nem lesz szükség, de rendszeres jelentést kérek kiadásaikról, betegeik számáról és az itteni munkáról. Elég világos ez, nővér?

– Igen, kegyelmes uram!

Lementek a recsegő lépcsőn.

– Ha több pénzünk lesz, némi átalakítást és javítást kell eszközölnünk. Ez az épület kimondott barakk, ráadásul huzatos is. Majd elküldöm egyik emberemet, aki pontosan megvizsgálja az alapokat, kéményeket, fölszerelést, szóval mindent. – Mivel szigorúnak akart látszani, akaratlanul is Glennon hivatalos hangnemét használta. – Egyedül csak a jámborság nem elég, nővér. Egyházmegyém intézményeinek anyagi és testi jólétéről is kell gondoskodnom.

– Természetesen, kegyelmes uram! – Márta Annunciáta nővér elrohant, hogy fülét az egyik ajtóra tapassza, ami mögül nyöszörgő sírást hallott.

Amikor ismét visszament és kezével a gyertya lángját védte, Stephen hivatalos hangja barátságosra változott.

– Boldogan végzi ezt a munkát, nővér?

– Erre a munkára születtem – mondta természetes egyszerűséggel.

Ez a felelet csengett Stephen fülében az egész úton, míg Hartfieldbe ért. Úgy felelt a kérdésre, ahogy csak Szent Teréz és Assisi Szent Ferenc válaszolhatott volna. Lalage Menton bármit tett, vagy mondott, mindig önmaga volt. Minden bajbajutott hozzá fordult segítségért, ő pedig azáltal találta meg önmaga beteljesülését, hogy eleget tett a kérésnek.

*

Minél mélyebb lett a gazdasági válság, annál szomorúbb kép tárult Stephen elé az egyházközségek látogatása alkalmával. Minden plébániának megvolt a maga nehézsége; a püspök előszobája tele volt vidéki plébánosokkal, vagy szerzetes elöljárókkal, akik segélyt, vagy az egyházmegyei központba küldendő összegek csökkentését kérték. Stephen minden egyes kerület számadását pontosan átnézte, takarékossági rendszabályokat rendelt el, a nagy gazdasági orkán lehúzatta a vitorlákat. A hartfieldi püspök már a gazdasági válság kezdetén eléggé látta, hogy az ilyen takarékossági intézkedések nagyon kétéltűek. Ha pl. abbahagyatta az iskolaépítést, vagy a javítást, ismét növekedett a munkanélküliség. A legokosabb az volt, ha óvatosan takarékoskodtak (de ehhez okosság és bátorság kellett) és a tartalékot kezdték felhasználni abban a reményben, hogy elég lesz.

Közben a Fehér Házból egész sereg meglepő nyilatkozat hangzott el. Eleinte tudomást sem akartak venni az országot tönkretevő gazdasági csődről, később pedig váltig azt állították, hogy a válság már elmúlt.

Stephen azon csodálkozott, hogy ezekben a szomorú időkben a politikai vezetők által elárult nép nem lázadt föl egy emberként. Az emberek egyik szép jellemvonása, a nyugodt fegyelmezettség volt az egyetlen biztató jel és reménysugár.

*

Pályafutása magaslatán, éppen akkor, amikor munkája a legnagyobb testi és szellemi erőkifejtést igényelte volna, Stephen Fermoyle-t betegség döntötte ágyba.

A megfeszített munka következtében tüdőgyulladást kapott és így 1930. október elején ágynak dőlt. Dr. Howard Gavigan orvosi kezelése és híveinek imádsága hamarosan talpra állította. Két hét múlva

már szobájában járkálhatott és a lábadozó türelmetlen kérdéseivel gyötörte orvosát.

– Mikor folytathatom a munkámat?

– Mindenszentekkor ismét a székesegyházban lehet – mondta az orvos. – Adjon hálát az Istennek, hogy ilyen hamar fölépült és ne vívja ki türelmetlenséggel az Ő haragját, de az enyémet se.

Mindenszentek reggelén azonban Stephen furcsa tünetet vett észre jobb lábán. Úgy megdagadt, hogy a cipőjét nem tudta befűzni. „Nem szólok róla senkinek, hátha sikerül eltitkolnom az ünnepi mise alatt, és senki sem veszi észre" – gondolta. Az ebéd után azonban már örült, hogy lefekhetett. Másnap hivatta Gavigant.

Az öreg orvos lelkiismeretesen megvizsgálta a beteg lábat. Végignyomogatta lábszárát, ujjait a térdére tette és tréfálkozva kérdezte.

– Talán az utóbbi időkben dzsungelben járt?

– Nem.

– Akkor minden valószínűség szerint nem Wuchereria bancrofti.

– Mi az?

– Az elefantózis bacillusa. – Dr. Gravigan már másfelé tapogatózott. Elővette sztetoszkópját és Stephen szívverését hallgatta, majd megnyugodtan emelte fel deres fejét.

– Nem a szívétől van, kegyelmes uram.

– Na jó, nem elefantózis, nem is a szívtől van, akkor mi lehet?

– Ma én kérdezek, püspök úr. Volt valakinek baja a lábával a családban?

– Igen, apám lábai visszeresek.

Dr. Gavigan tépelődve új diagnózissal próbálkozott. A Mayo testvérek ezt talán... Erberfelds pedig másként... Én phlebitisnek mondanám.

– Jó ez, vagy rossz?

Dr. Gavigan műszereit csomagolta.

– Nem ritka eset az ilyesmi tüdőgyulladás után. Ebben még nem halt meg senki.

– Ez a járásban akadályozza az embert, ugye ezt akarja ilyen körülményesen tudtomra hozni?

– Ne kezdje a falra festeni az ördögöt. Néhány hétig ágyban tartom, utána majd meglátjuk.

– Meddig? Pár hétig? Ez lehetetlen! Gyűlés, papszentelés, két bérmálás van közben, no meg egy csomó más elintézni való.

– Minden várhat. A természet legjobb gyógyító módja a fekvés.

Mégis az ágyban maradt két hétig, két hosszú, sok türelmet igénylő hétig. Dr. Gavigan bekötözte a dagadt lábat, felpolcolta és enyhe diétát rendelt. A kezelés ellenére a daganat egyre nagyobb lett. Stephen lába szinte óriásivá duzzadt és erei úgy tüzeltek, hogy amikor föl akart állni, erre a nagy fájdalom miatt képtelen volt.

– Azt hiszem, szakorvost kell hívatni – mondta végül Gavigan. – Konzultációt kellene tartanunk.

– Hívassa John Byrne-t – mondta Stephen. – Szerintem elég jó szakorvos.

John Byrne laboratóriumi vizsgálata mindenre kiterjedt. Kezében az eredményével ült le Stephen ágya szélére.

– Megállapításom teljesen megegyezik dr. Gaviganével. Phlebitisben szenvedsz. Ez érgyulladás, mégpedig elég súlyos. A nyirokrendszer zavara csak tovább súlyosbítja és nehéz teljes kórképet adni. – Meg akarta magyarázni ezt a komplikációt, amikor Stephen nagyon világos kérdéssel hozakodott elő.

– Gyógyítható ez a baj?

Dr. Byrne óvatos, határozatlan feleletet adott.

– Nagyon keveset tudunk ma még erről a bajról. Cannon és Dinker most végeznek klinikai kísérletet a Harvard egyetemen. Előbb vagy utóbb csak kisül valami.

– Közben pedig a lábam olyan dagadt lesz, mint valami hurka. Erről van szó?

– A heveny gyulladás elmúlhat. Már volt példa hirtelen gyógyulásra is – biztatta Byrne –, mindent elkövetünk, amit csak lehet, gyógyszeres és fizikai kezelés terén.

– És tovább is ágyban maradni! – Stephen vigasztalan volt.

– Egyelőre csak ennyit tehetünk. Légy türelmes, Stephen!

Türelem! Ez az a gyógyszer, amit a legkönnyebb előírni, de a legnehezebb bevenni! Türelem! Nyugodtan elfogadni egy szerencsétlenséget, vagy szenvedést! Türelem! Egyik erkölcsi erény!

– Igen, majd megpróbálok türelmes lenni – ígérte meg Stephen.

*

Mint általában az egész életükben egészséges emberek, Stephen is nagyon rossz beteg volt. Míg háton feküdt, föltámasztott lábakkal,

ingerültsége keserűséggé, elkeseredettsége pedig kétségbeeséssé változott.

Közben egyre-másra halmozódtak az egyházmegye elintézetlen dolgai. Néhány ügyet elintézett a betegágyból és más dolgokat segítőtársaira bízott, de több olyasmi is volt, amit csak személyesen végezhetett el. Így a bérmálást és a plébánialátogatásokat. Munkatársai önzetlenül, feltétel nélkül engedelmeskedtek neki. A püspöki helynök, Cannell majd megszakadt, hogy el tudja végezni mindazt a megbízatást, amit kirótt rá. Mark Drury (a Wall Street-i csőd után nagyon szerény lett) önmagát és beosztottjait hajszolta, hogy minden munkát megcsináljanak, de nem bérmálhattak és egyházlátogatásra sem mehettek. Amby Cannell azonban ezt a kérdést is megoldotta, mert elővadászott egy nyugalomba vonult missziós püspököt, Mgr. Fabian Coxe-ot, aki húgával New Haven egyik külvárosában élt. Bár nagyon törékeny és öreg volt, megfeledkezett koráról és végigjárta az egyházmegyét, hogy Stephen helyett bérmáljon és szenteljen.

Hihetetlen erőt fejtett ki Owen Starkey, Stephen fiatal titkára. Nemcsak a hatalmas levelezést bonyolította le, hanem még külső tevékenységre is futotta erejéből. Ő volt az építkezések, temetők és a nemrégiben alapított javítóműhely mozgó ellenőre. Ha nem élt volna benne fiatalos elfogultság az öregebbek iránt, Stephen kiváló helyettese lehetett volna.

– Nagyon kínos nekem, hogy olyan embernek parancsoljak, aki már akkor misézett, amikor én meg sem születtem – vallotta be egyszer püspökének. – Néha annak a bakának a helyében érzem magam, aki a kapitányát cipőfűzésre akarja tanítani.

A cipőfűzőkre történt utalás Stephenből mély sóhajt váltott ki. A cipő hirtelen az elérhetetlen vágyálmok közé került, vajon lesz-e még része abban a kiváltságban, hogy újra cipőt hordhat? Félig mogorván, félig tréfásan mondta.

– Az első, aki a cipőt emlegeti, itt, előttem eszi meg a sajátját. Ownie – tette hozzá barátságos hangon –, ezektől a kapitányoktól ne féljen, hanem arra gondoljon, hogy maga játssza a lábaim szerepét. És most menjen.

Stephen ezekkel a nagyszerű segítőkkel elérte, hogy az egyházmegye gépezete kifogástalanul működött. De a gazdasági csőd ellen ő sem tudott eredményesen küzdeni. Mint valami szívtelen henger, a

válság úgy zúzott szét bankokat, gyárakat, plébániákat, családokat és magányosokat. A magánkezdeményezésű nyomor- és inségakciók forrásai egymás után kiszáradtak. A plébániák deficittel küszködtek, a hartfieldi püspök nehéz lábbal és még nehezebb szívvel feküdt betegágyán.

Jöttek a látogatók, rokonok, barátok és ismerősök, s egy-egy vigasztaló ágacskát hagytak Stephen betegágyán. Glennon azt ajánlotta, hogy minél előbb menjen a Mayo-klinikára, mert ott a legjobb a diagnózis, meg a kezelés. Corny Deegan is átjött Bostonból és két jellemző ajándékot hozott magával: egy doboz „Szent Péter" sütemény és egy kékpöttyös csekket ötezer dollárról, hogy a „templom egereinek is legyen valami rágcsálni valója", – amint mondta, miközben Stephen breviáriumának lapjai közé csúsztatta a csekket. Bernie Fermoyle a legújabb típusú rádiót hozta magával, egy hatcsöves világvevő készüléket.

– Ha esténként hallani akarod a hangomat, nyolc órakor a hatvanhatos hullámhosszra kell beállítanod a készüléket, akkor van az esti tarka műsor. – Bernie hangja esténként egy kissé elűzte a napi gondokat.

Alfeo Quarenghi, Paul Ireton, Jeremy Splaine barátsága enyhítette a betegség magányát és fájdalmát. Stephen azonban rájött arra, hogy a legjobb földi barátság sem tudja átsegíteni az elesettség nehéz óráin és a csüggedés buktatóin. Csupán egyetlen barát teheti meg. És ki az a barát? A szörnyű elesettség fájdalmas éjszakáján Stephen egyszer így kiáltott fel: „Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?" („Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?") A keserves kiáltásra nem felelt senki. Isten hallgatott, elfordította tőle a tekintetét.

*

Öt hónapja nyomta már az ágyat, de egy csöppet se javult az állapota. John Byrne minden héten átutazott Bostonból, hogy leszívassa a felgyülemlett vizet, s valami új gyógyszert próbáljon ki. Hiába ügyeskedett, hiába hozta a legdrágább orvosságokat, nem használt semmit. Stephen lába állandóan duzzadt, haszontalan húsdarab volt. Éppúgy makacskodott a hőmérséklete is. Frances Veronica nővér viaszfehér ujjai naponta háromszor dugták nyelve alá a hőmérőt és amikor a higany állását leolvasta, a lázlapra nagy pontot, vagy vesszőt tett a nővér. A pont 38,4 fokot, a vessző 38,2-t jelentett.

Ez azt mutatta, hogy valami más baj is van, de nem tudták megállapítani, hogy mi az. Emiatt nem tudták gyógyítani.

Amikor John Byrne új kvarclámpát próbált ki, Stephen megkérdezte:

– Mit gondolsz, John, talpra állok még valaha?

– Valaha? Ez bizonytalan kifejezés. Gondolod, hogy változtat a tényen, ha nemet mondok?

– Tudom, hogy mi a kötelességem az egyházmegyével szemben. Visszaléphetek éppenséggel, hogy fiatal, egészséges ember vegye át a munkámat. Nem tisztességes dolog hatszázezer katolikus hívőt a betegágyból kormányozni.

– Hallottál már kifogást az egyházkormányzat ellen?

– Nem, mindenki becsül és engedelmeskedik.

John Byrne közelebb húzta Stephen lábához a kvarclámpát és nyugodtan megkérdezte.

– Miért nem tudsz megnyugodni Isten akaratában?

Türelme határán, fölborzolt idegekkel robbant ki Stephen.

– Tulajdonképpen mit vársz tőlem? Egész életemet az ágyban töltsem és összetett kézzel malmozzak? Vidám beletörődéssel nézzem egyházmegyém hanyatlását, amíg a lábam úgy lóg, mint valami kampóra akasztott húsdarab a mészárszékben?

John Byrne eloltotta a lámpát és sógorának ágyára ült.

– Mi bajod van, Steve? – kérdezte élesen. – Hat hónapig kell feküdnöd. Tudom, hogy ez nem egyszerű dolog. Közönséges halandó jajgatását meg Isten elleni zúgolódását természetesnek venném, de tőled mást vártam, mert ez nem illik hozzád.

Az orvosi műszerek kíméletlenségéhez hasonló szavakkal Byrne felfedte betegének hangulatát.

– Az utóbbi időben gyakran megkérdezem magamtól, hogy ez a lázadozó, szeszélyes hartfieldi püspök ugyanaz a nagyszerű pap volna, akit megismertem? Stephen Fermoyle-ből kihalt minden alázat? Elfelejtette talán, hogy a gőgöt Isten szenvedéssel gyógyítja?

Bíborvörös pír borította el Stephen arcát, amikor belenézett a sógora által eléje tartott tükörbe. Nem tudott védekezni, elfogadta John Byrne leckéztetését, majd megfogta a sebész csontos kezét.

– John, köszönöm a keserű orvosságot. Csak azt kérem, hogy máskor is adj belőle, ha szükségesnek látod.

*

Most azután szinte kétségbeesett harcot vívott, hogy akaratát össze tudja egyeztetni a mennyei Atyáéval. Naponta áldozott, sokat imádkozott és főleg Kempis Tamás „Krisztus követését" olvasta. Így próbálta egész életét Isten kezébe tenni. Majdnem sikerült is. Egy-két óráig vállalta és türelemmel elfogadta a betegséget és a tehetetlenséget. Ilyenkor békés nyugalom töltötte el szívét, de csak addig, amíg Ambrose Cannell, vagy Owen Strakey meg nem jelent és nem hozott hírt valami újabb veszélyről, vagy az egyházmegye bárkáján felfedezett újabb lékről, amit kizárólag ökölbeszorított püspöki kézzel lehetett betömni. Az ágyhoz kötve adhatta csak ki utasításait, de ilyenkor belső életének keservesen megszerzett békés nyugalma ismét felborult.

A lassú előrehaladás mindig visszaeséssel folytatódott. Milyen nehéz volt vigasztalást találni Kempis egyszerűen, vidáman fogalmazott szavaiban: „A te utad a mi utunk és feléd igyekszünk, aki a mi koronánk és jutalmunk vagy. Ha nem jártál volna előttünk és nem tanítottál volna minket, egyáltalán akadna-e valaki, aki követni óhajtana téged? Mi lenne belőlünk, ha nem volna útmutató világosságunk a te követésedre?"

Míg Tamás így borult Krisztus keblére, Stephennek egyetlen egyszer sem sikerült, hogy Urának tekintetét magára vonja. Szinte kétségbeesett, amikor Dennis Fermoyle Bostonból meglátogatta. Negyvenéves szolgálat után csekély nyugdíjjal elbocsátották. Az idő megtörte egykor daliás alakját. Kék ünnepi ruhája csak úgy lötyögött rajta, szemeiben sem lobogott már a lelkesedés lángja. Mint ahogy az öregek szokták, ő is ifjúságáról beszélt, mielőtt Dublinból Amerikába vándorolt.

– Tudod, fiam, azt mondták akkoriban Dublinban, hogy a Liffey partján lakó családok mindegyikének különleges isteni ajándéka van. Az O'Donnel család aranyszőke haja volt híres. Méteres hosszúságú aranyos hajözön borította a nők és férfiak vállát ebben a családban. A Flatley család hangot kapott ajándékba. Amikor egy Flatley énekelt, vagy beszélt, szinte mindenki olvadozott a gyönyörűségtől.

– Na és mi volt a Fermoyle család büszkesége?

Din hangja megremegett az emlékezés hatására.

– Csodálatosan jó futók és ugrók voltak. Az emberek kinéztek az ablakon, hogy apámat lássák, amikor a Vico Roadon végigsétált szinte lebegő járásával. Nem büszkén, öntelten lépkedett, nem – Din megpróbálta körülírni a legendás adottságot –, Corny Deegan mondta egyszer, hogy apám olyan volt, mint amilyen Ádám lehetett, amikor kikerült Isten kezéből.

A régi emlékek szövedékéhez most sötét szálat is fűzött.

– Fiam, mindazok, akik ilyen adományban részesültek, szörnyű büntetést is kaptak. A monda szerint a Liffey partján lakókat mindig abban érte a baj, amire legbüszkébbek voltak. És valahogy így is történt. Az O'Donnellek hamar megkopaszodtak, Flatley-ek hangjukat vesztették és...

– És a Fermoyle-ék? – kérdezte Stephen.

– Nekik is, mint minden más családnak a maguk kis keresztjét hordozniok kellett.

Kis kereszt! A betegágy párnái közül Stephen most látta meg először a büszke járású Dennis Fermoyle életének tragédiáját. A könnyű járásáról híres család egyik tagja, Din már fiatal korában vállalta a nehéz igát és nap, mint nap ott állt a villamos kormánya mellett. Egyetlen egyszer sem panaszkodott amiatt, hogy a megerőltető állás következtében kidagadtak és megcsomósodtak a visszerei. Nem lehetne példát venni erről az istenfélő, kevés szavú emberről?

A Din látogatása utáni napokban Stephen próbálta megérteni a „kis keresztjének" értelmét. A lényegen végeredményben nem változtatott, hogy ez a betegség a Liffey-monda igazolása (elmosolyodott ezen a gondolaton) vagy éppen büszkesége letörésének gyógymódja. A lényeg az, amit mindenkinek újból, meg újból meg kell tanulnia, hogy senki se értheti meg Jézus Krisztus szenvedéseit és kínjait, aki szívében soha nem szenvedett. Az ember csak ezután tudja férfiasan hordani a keresztet, csak ezután számíthat a keresztHordozáskor az ígéret beteljesedésére: „Íme, én veletek vagyok a világ végéig."

Stephen ezeken az alapokon új életelveket dolgozott ki magának. Az út könnyebb, világosabb, ha Krisztus példáját követjük, s azon az ösvényen haladunk, amelyen a szentek jártak, „no meg apám is" – tette hozzá magában.

A láz nem csökkent. A gyulladásos lábszár majdnem a normális vastagság kétszeresére dagadt.

A világ leggazdagabb államának kerekei egy helyben forogtak az út porában, anélkül, hogy egy lépést is haladtak volna előre. Mindigtöbb és több koldus ismételte a régi szöveget: „testvér, nincsen fölösleges filléred?"

A püspök a betegágyból is megtett mindent a hívek érdekében. Az egyházmegye pénztára teljesen kiürült. Az országot nyomorgató és tönkretevő gazdasági válság a hartfieldi püspököt is kétségbeejtette volna, ha nem olvassa hívő lélekkel Kempis Tamás tanítását: „Adja oda bár valaki minden vagyonát; ez még semmi, tartson ugyan nagy bűnbánatot, ez is csekélység csupán. Legyen övé minden bölcsesség, s gyakorolja bár hősi módon az erényeket, a legfontosabb még mindig hiányzik belőle. Az, hogy önmagát adja oda teljesen, fönntartás nélkül, önzetlenül. Teljesen áldozza fel az önzést!"

*

Stephenből már minden önzés kiégett, amikor 1931 áprilisának közepén John Byrne műtétet hajtott végre rajta. Azon a reggelen nyugodtan ment az orvos beteg sógora ágyához, kihúzta zsebéből egy orvosi szaklap legújabb számát és egy tanulmány címére mutatott.

– Vérkeringési zavarok sebészi gyógyítása. A Harvard emberei megoldották a betegséget. Áttanulmányoztam a cikket, Steve. – Hangjában nem volt pátosz, fölindultság, nyugodtan, higgadtan beszélt. – Tizenegy műtét közül három végződött halállal, mert nagy a fertőzésveszély...

– Vállalom a felelősséget – mondta Stephen.

A Harvard-féle leírás alapján Byrne megoperálta sógora beteg lábát. Eltávolította az összes gyulladásos szövetet és ereket, majd az izmok fölött összevarrta a bőrt több „öltéssel" és jó szorosan, gondosan bekötözte a beteg lábat. Vérátömlesztés, szőlőcukor injekciók és három váltásban betegápoló nővérek segítettek Stephennek átvészelni az úttörő műtétet. Az operáció után harmadik nap a hartfieldi „Item" óvatosan fogalmazott hírrel számolt be „Fermoyle püspök állapotának javulásáról".

Ugyanannak a számnak egyik lapján a Hartfieldtől tizenöt mérföldnyire lévő Topswellről hoztak érdekes hírt. „A látszat szerint az egyik sírnál csoda történt. Hirtelen sok beteg meggyógyult. A sírhoz nagy tömegben zarándokolnak a betegek.

V.

A benzintöltő állomások reklámképein Topswell nem gyűrűvel, vagy csillaggal van föltüntetve, hanem csak alig látható kis ponttal. A Hartfieldből odavezető kacskaringós, aszfaltozott út poros, kövezetlen útban folytatódik, míg végül a várostól keletre két mérföldnyire fekvő temetőhöz ér. Rendes körülmények között egy álló éven át nem megy száz autó a temetőhöz, de azon a májusi délutánon 1931-ben olyan zsúfoltság volt az úton, hogy Owen Starkey atya fél mérfölddel a temető vasrácsos kapuja előtt kénytelen volt parkolni és a hátralévő utat gyalog tette meg.

Owen atya homlokán izzadságcseppek gyöngyöztek és cipője az aranyeső virágporától egészen sárga lett, mire elérte a bejáratot. Autók özönlöttek a kapun át és benn a temetőben is sok kocsi várakozott. Nemtetszéssel ráncolta össze a homlokát. A temetők főgondnoka úgy érezte, hogy ő is felelős a temetői béke megzavarásáért. „Joe Dockerey-nek, a temetőőrnek zárva kellett volna tartania a kapukat. Majd megmagyarázom neki!"

De hol van Joe Dockerey? Owen atya kopogtatott a temetőőr lakásának ajtaján.

– Joe... Joe Dockerey! – kiáltotta. Semmi válasz. – „Biztosan a sírnál van" – gondolta a fiatal felügyelő. – „Odamegyek és megnézem mi van ott."

Beállt az emberek közé, akik hosszú sorban lassan haladtak előre a vérbükk fasorban. Ez az árnyékos sétány volt a temető egyetlen szépsége. Kétoldalt mohos sírkövek, igazi ír nevekkel. „Requiescant in pace aeterna" – morogta magában Owen atya –, ha tudnak ebben a nyüzsgésben – fűzte hozzá önkéntelenül.

A szerszámos bódénál találta meg Joe Dockerey-t. Lábait keresztbe téve ült az alacsony, zöldre festett házikó előtt, mint valami megelégedett ír földbirtokos, aki birtokában gyönyörködik. Szájában használattól megfeketedett pipa lógott. Fölállt, amikor Owen atya odament és tisztelete jeléül megpöccintette bőrsapkájának ellenzőjét.

– Szép jóestét, atya. Meleg, kellemes az idő. Üljön csak ide, az árnyékba, mindjárt hozok egy pohár friss vizet. – A vízvezeték csapját megnyitotta és egy bádogbögrében friss vizet adott a papnak.

– Köszönöm, Mr. Dockerey – Owen Starkey alaposan megszom-

jazott, megivott még egy bögre vizet és leült a temetőőr mellé a padra.

– No, mit szól ehhez a tömeghez? Tegnap nyolcvannyolc autó volt itt, ma eddig kilencvenhat. Mindig több lesz.

Owen atya szigorúan akarta megmondani a véleményét, de mégis a szokott, kedves módon felelt.

– Nem is tudom, mit gondoljak. Mielőtt valamit is mondanék, szeretném a részleteket hallani. Eddig csak szóbeszéd, pletyka jutott el a püspökhöz, ő pedig az igazat, a valóságot szeretné hallani. – Stephen titkára a poros körmenetre mutatott. – Hogyan kezdődött el az egész?

Joe Dockerey öntelten mosolygott, mintha azt mondta volna: „Csak nyugalom..."

– Hiszen hallotta Tom O'Doul köszvényének történetét?

– Nem hallottam.

– Magától O'Doultól akarja hallani a történetet?

– Ha azt gondolja, hogy ő jobban tudja elmondani az esetet...

Joe Dockerey két ujját a szájába téve nagyot füttyentett.

– Ez felébreszti.

Alig hangzott el a jel, máris feltűnt egy csontvázsovány alak a közeli füves dombon, kezében kapa. Úgy látszik, dolgozgatott. Nem volt rajta semmi különös, csak valami állandó fáradtság.

– Tom – szólt hozzá a temetőőr –, mondd el Starkey atyának, hogyan is történt. Annál a pénteknél kezdd, amikor kezedbe adtam a gyepnyírót.

Amikor így ráállították a helyes vágányra, O'Doul a hivatalos tanú öntudatos hangján beszélni kezdett.

– Amint Joe már mondta, azon a pénteken abbahagytam a sarlózást, hogy a nyírfák alatt a pázsitot nyírjam. Mindig sokat szenvedtem a köszvényem miatt. Nagyon nagy fájdalmaim voltak a forgókban, bokám, térdem, csípőm, vállam nagyon fájt.

– Olyan beteg volt – szólt közbe Joe –, hogy az ujjai is teljesen elmeszesedtek és nem tudta mozgatni őket.

– Amikor azon a pénteken, azon a bizonyos síron nyírtam a füvet, furcsa érzésem volt. Furcsa, jóleső érzés. Azt mondtam magamban: „Tom, nem fáj semmid!"

– Mintha csak elrepült volna a fájdalom – utánozta Joe a madár elröppenését.

– De másnap újra éreztem a fájdalmat.

– Mondd csak el Starkey atyának, hogy mit csináltál azután? Ugye nincs kifogása ellene, ha Tom leül?

– Egyáltalán nincs, üljön csak le, Tom!

Tom óvatosan letelepedett egy fölfordított vödörre és folytatta.

– Szabad időmben ismét visszamentem a sírhoz és nyirkálni kezdtem a füvet és mit is mondjak...

Joe Dockerey ismét elhessegette a képzelt madarat.

– Mintha csak elröpült volna...

– Mint ahogy a kánya repül el az öreg fenyőről – bizonygatta O'Doul.

Mindketten Starkey atyára néztek.

– Kinek a sírja volt az?

– Mondd csak meg, Tom!

– Nagyon töredezett, régi sírkő volt a kis hanton. Lekapargattam róla a mohát, hogy kibetűzzem a feliratot. Itt nyugszik Willian J. Flynn, 1805–1877, pap McChisedeck rendje szerint.

– Melkizedek – javította ki elgondolkodva Owen atya, és Joe Dockerey-hez fordulva kérdezte. – Megnézte a könyvben is?

– Igen, atya. William Flynn itt volt plébános. Boldogult anyám mindig tisztelettel beszélt róla. Emlékszem rá.

Owen Starkey zsebkendőjét megnedvesítette a csap alatt és megtörölte vele arcát és kezeit.

– Szívesen megnézném közelebbről is. Menjünk Flynn atya sírjához.

*

A műtét után negyedik nap hivatalosan jelentették Fermoyle püspök észrevehető javulását: „A beteg a körülményekhez képest jól van." „A javulás megállapítható." „A sebész bízik." „A püspök lábadozik." Ilyen szép hangzású jelentéseket küldtek az orvosok a sajtónak, ahelyett, hogy a szomorú valóságot megmondták volna. Fermoyle püspök gyógyulása még nagyon bizonytalan volt.

A fájdalom a morfin segítségével könnyen elviselhetőnek tűnt, ám keresztény megadással szembe kellett nézni a halál lehetőségével is. Az új műtét kimeneteléről még nem volt elegendő, statisztikailag értékelhető adat.

Stephent az foglalkoztatta legjobban, hogy John Byrne arcán kimerültség, fáradtság tükröződött. Ő mindent megtett, amit csak

sebész tehet, és most a szakorvos türelmetlenségével szenvedett, hogy várnia kellett, amíg a természet is megteszi a magáét. Úgy cselekedett, mint valami hazárdjátékos. Miről volt szó? Életben marad-e Stephen, vagy sem? Még a hét végén sem lehetett megállapítani. A nagy kérdés akkor dől el, ha leveszik a kötést.

Addig az élet folyt tovább, természetesen tele nehézséggel. Anyagi, egyházkormányzati és fegyelmi ügyek sorjázódtak egymás után. A gazdasági válság második évében tizenhatmillió munkanélküli volt az Egyesült Államokban. Ezekből kétszázezer Hartfieldben. A dollár ritka lett, mint a fehér holló. Hiányosan táplált, rosszul öltözött emberek koldultak élelmet, ruhát, szállást, orvosi kezelést, és csak helyi segítség állt rendelkezésre. A Szent András-kórház ágya melletti alacsony, kis asztalon hatalmas irattömeg feküdt. Stephen kihúzott belőle egy köteget, és tanulmányozni kezdte az egyházmegyei Szeretetotthon új szárnyának építési terveit. Jed Boylan atya, a tervező nagyszerű munkát végzett. Holnap jön, hogy választ kapjon. Stephen már hallotta: „De excellenciás uram, hova tesszük az embereket? Nincs egyetlen centjük se, betegek, éhesek... leromlott állapotban vannak. Törődnünk kell velük. Legalább kezdjük el az építkezést. Majdcsak találunk pénzt valahol." Milyen remek munkatárs. Kár, hogy nemet kell mondani. „Sajnálom, Jed, az egyházmegye fizetésképtelen. A bankok nem adnak kölcsönt. Talán jövő tavasszal. Érti, ugye? Nemet mondtam." Nemet kell mondani Alice főnöknőnek is, aki már belefáradt a szegény klarisszák használhatatlanná vált, öreg kályháinak a fűtésébe. Nemet kell mondani Potocki atyának is, aki a dohányszövetkezet részére kér trágyát. Mindig csak nem. Stephen összehajtotta a tervet és ismét visszatette a helyére. Azon gondolkozott, ha felkelhetne, vajon tudna-e pénzt koldulni, vagy kölcsönkérni az anyagilag tönkrement egyházmegyéje számára?

Kezébe vette a hartfieldi „Item"-et. A szokásos melankolikus híranyag. Az egész országban egymás után buknak meg a bankok, emberek ugrálnak ki az ablakokból, a maratoni táncosok már a harminckettedik napnál tartanak. Lesz egyszer már valami értelmes hír is az újságokban? Az első lapon egy szemmel láthatóan utólag betoldott hírre bukkant.

„Új csodáról számolnak be a topswelli temetőben.

Dockerey őr magyarázata..."

Még utóbb engem is meggyőz ez a Dockerey, csikorgatta fogait

Stephen és eldobta az újságot. Ha Owen Starkey jelentése fegyelmi intézkedést kíván, Dockerey elveszíti állását. Na és mellékesen, mi miatt késik Starkey atya? A különben pontos titkárnak már egy órája itt kellene lennie. Fermoyle püspök kivette a hőmérőt és odaadta Frances Veronica nővérnek. Az közömbös pillantással nézte a higanyszálat és ez a közöny elárulta, hogy ismét lázas. Majd szemrehányással teli tekintettel nézett a püspökre, aki a betegágyról is kormányozni akarja az egyházmegyét, ahelyett, hogy csak a gyógyulására gondolna. Ekkor kinyílt az ajtó és belépett rajta Starkey atya, izzadtan, porosan.

– Nos, Ownie, mi újság van a csodák hetipiacán?

– Újabb meg újabb csodák, excellenciás uram. Égnek fog állni a haja, ha meghallja. – Minden hosszabb bevezető nélkül jelentést tett. Dockerey – O'Doul párbeszédét rövidre fogta és elmondta, hogy mit tapasztalt Flynn atya sírjánál. – Egyszerű, magányos sír, vékony márványlap sírkővel. Semmiben sem különbözne a többi sírtól, ha...

– Mi az a ha?

– Ha nem térdelne a sír körül száz, meg száz nyomorék. Ha Dockerey számítása nem csal, holnap kétszázan, egy hét múlva ezren lesznek.

– Hogyan viselkednek az emberek?

– Sajnos, meg kell mondanom, nem túl szépen. Már teljesen kitépték a sírról a füvet és kis zacskókban viszik el a földet. – Zsebéből előhúzott egy kis zacskót, ami teás csomaghoz hasonlított és felettesének adta.

Stephen megtapogatta a földdel telt zacskót.

– Kinek az ötlete ez?

– Dockerey-é. Ő azt mondja, hogy így mindenki ugyanannyi földet kap, függetlenül attól, hogy mennyi pénzt dob a vödörbe.

– Pénz? – Stephen följebb ült. – Vödör?

Owen atya igyekezett világosabban beszélni.

– Igen. Az emberek csak a sír mellé szórták a pénzt, a földre. Joe Dockerey erre egy vödröt állított a sír szélére. Tegnap az aprópénzt nem számítva 58 dollár volt a vödörben.

– Mi történik a pénzzel? Mr. Dockerey zsebre vágja?

– Nem, tudja, hogy nem az övé. Azt hiszi, hogy valami barlangot, vagy kápolnát, szentélyt kell építeni, mint Lourdes-ban. – Amikor

látta, hogy a püspök hitetlenkedve ráncolja homlokát és fölhúzza a szemöldökét, így folytatta. – Valamit kell tenni, kegyelmes uram, mert egyre több mankó marad ott.

Ez az utóbbi megjegyzés Stephent meglepte és szemöldökét még jobban összehúzta. Ha sánták és bénák hagyják ott mankójukat és saját lábukon távoznak, akkor más szemmel kell nézni a sír körüli eseményeket. Elgondolkozva tapogatta meg a kis zacskót. Lehetséges, hogy az ismeretlen, ötven éve halott pap földi maradványai csodát műveljenek, vagy az egész nem más, mint tömeghisztéria?

Stephen önmagához intézett kérdéseit Amby Cannell megjelenése szakította félbe. A helynök, aki egyszemélyben ütköző és összekötő tiszt volt a püspök betegszobája és a külvilág között, kivette a borostyán pipát.

– A sajtótól vannak itt az urak – mondta –, az Associeted Press és az United Press teljes létszámmal, fotóriporterekkel. Anyagot szeretnének a temetői csodáról.

– Adok anyagot, Amby. Hívassa be őket. Gyorsírót is hozzon, aki szavaimat rögzíti. A szabad sajtó ezeknek a fickóknak azt jelenti, hogy szabadjára engedik a fantáziájukat.

A sajtóküldöttség vezetője, a tapasztalt tudósító, Hotchkiss bátran kérdezgetni kezdett.

– Püspök úr, a csodák mindig szenzációt jelentenek. Úgy látom, hogy ilyen értelemben a temetői események elsőrendű csodák. Mielőtt helytelen híresztelések kelnének szárnyra, kérem, nyilatkozzék, mint Hartfield püspöke.

– Csupán annyit mondhatok, hogy semmi fölvilágosítással nem szolgálhatok az eseményeket illetően mindaddig, amíg alaposan meg nem vizsgáltuk minden oldalról, s döntést nem hoztunk. Hallgatnom kell – mosolyogva mondta – és bízom benne, hogy az urak is tiszteletben tartják ezt a hallgatást.

Öt másodpercig csalódott, savanyú ábrázatot vágtak a tudósítók. Ekkor elhangzott az első, gunyoros kérdés.

– Nagyon szép, de kié lesz a pénz? Máris szép kis összeg gyűlt össze.

Stephen őszintén beszélt.

– Az egyházjog szerint az a pénz, ami ott összegyűlik, az egyházmegyéé és a püspök rendelkezik fölötte.

Ezután az United Press embere érdeklődött.

– A temető őre, Dockerey az állította, hogy kápolnát építenek fölé. Azt mondta, hogy exhumálják Flynn atya csontjait és üvegszekrénybe teszik.

– Mr. Dockerey-nek eleven fantáziája van és meggyőzően tud beszélni. Mint magánember, mindkettőt megteheti. Mint a temető őre nem hivatott arra, hogy az egyházmegye dolgaiban hivatalosan nyilatkozzék.

Magnézium-fény lobbant.

– Uraim, ne készítsenek felvételt!

– Püspök úr, mit árthat egy fénykép?

Stephen nem törődött a kéréssel. – Cannell atya, kérje el a negatívot – mondta határozottan. – Nem szeretnék despota színben feltűnni, de ez itt nem cirkusz. Ha fényképre van szükségük, az irodám szívesen rendelkezésükre bocsát nagyszerű felvételeket.

– Még egy kérdést! – szólt újra Hotchkiss. – Milyen formában folytatják a vizsgálatot?

– A szokásos egyházi előírások szerint. Munkatársaim kihallgatják az állítólagos meggyógyultakat. Ha valóban megállapítható a csodálatos gyógyulás, akkor orvosi bizottságot kérünk fel. Ez a vizsgálat jelentékeny időt vesz igénybe.

Hotchkiss nagyszerűen értett a beszélgetés bonyolításához és a hír kiaknázásához.

– Azt mondta, hogy meglehetős hosszú időt vesz igénybe a vizsgálat. Nem volna okosabb bezáratni a temetőt mindaddig, amíg a vizsgálat befejeződik?

A kérdés indokolt és jó volt. Stephen gondolkozott egy kissé.

– Ha a temetői események csodáknak bizonyulnának, és kiderülne, hogy az isteni mindenhatóság és bölcsesség az ismeretlen pap földi maradványainak csodatevő erőt adott, akkor nagy bűnt követnénk el, mert szembeszállnánk az akaratával. Mindaddig nem nyilatkozhatom, amíg a tények megállapítása hivatalosan meg nem történt.

– Szabad ezt szóról szóra idéznünk?

– Igen, jóllehet félek attól, hogy az olvasók esetleg félreértik.

Az újságírók távoztak és Amby Cannell alig csukta be az utolsó mögött az ajtót, amikor Stephen kiadta az általános parancsot.

– Az egyházmegye tizenkét legügyesebb és legderekabb papját értesítsék és mielőbb rendeljék ide hozzám. Én magam adom ki

nekik az utasításokat. Addig keresünk, kutatunk és latolgatunk, amíg el nem érkezünk a tényig, ami alapján tovább juthatunk.

Stephen a titkárához fordult.

– Ownie, magára bízom a hadszíntér fölötti teljes felügyeletet. Első feladata, hogy megmagyarázza Joe Dockerey-nek, a rendért ő felelős, úgyszintén minden fillérről becsületesen el kell számolnia, amit a temetőben gyűjtöttek.

*

A műtét után két hétre John Byrne levette Stephen lábáról a kötést. Két dolgot állapíthatott meg. A hosszú vágáson nem látszott fertőzés nyoma és a láb ismét normális lett. Stephen hálásan sóhajtott fel és megfogta a sebész kezét.

– Az összes orvos között te vagy a legnagyobb és legérdemesebb!

Az orvos komor pillantását nem oldotta fel semmi mosoly.

– Ennyire már vagyunk, Steve, de a neheze még hátra van. Az a probléma, hogy a lábad tudja-e tartani a súlyodat?

– Mikor próbálhatom ki?

– Nem mondhatom meg előre. Egész biztosnak kell lennünk, hogy a véredények ismét rendesen működnek. Addig semmi mozgás, csak pihenés és semmi csalás ez utóbbit illetően a következő két hétben.

– Attól félsz, hogy elrontom a munkád eredményét, ha előbb kelek fel?

Dr. Byrne józan komolysággal csóválta meg a fejét.

– Attól félek, hogy fertőzés állhat be. A szervezetbe hatoló baktériumok ellen a nyirokrendszer a legjobb védelem. Ha egyetlen streptococcus kerülne a sebbe, amputálni kellene a lábadat.

– Ágyban maradok.

Az egyházmegye ügyei hihetetlen módon felhalmozódtak az utóbbi tíz napban. Stephen betegszobája miniszteri dolgozóvá lett, ahová az egyes osztályfőnökök elintézetlen irataik egész tömegével érkeztek. A zsúfolt előjegyzési naptáron mindig hagyott helyet Owen Starkey napi jelentései számára. Owen és társai az egyházmegye egész területén vizsgálatot tartottak. Május 15-én összefoglalták a kihallgatási jegyzőkönyveket, aláírták és aláíratták több mint kétszáz világi tanúval és orvossal.

Stephen ránézett Owen Starkey hatalmas irathalmazára.

– Csak egy jellemző esetet vegyen ki, Ownie.

Starkey atya kiválasztott egy szépen gépelt ívet és átadta fölöttesének.

– Ilyen hangvételű a többi is.

Az irat két részből állt, személyi adatok és kihallgatás. Stephen ezt olvasta.

„Agnes Leenan, özvegy, hatvannégy éves, takarítónő. Betegsége: makacs derékfájás a hatodik gyerek szülése után, 14 év óta. További panasz: szédülés, szem előtt ugráló foltok, szívdobogás, fülzúgás, hőhullámok, így megdagadt ízületek, félelemérzés, kiütések a kézfejen, kínzó fájdalom zsíros ételek fogyasztása után. A kérdezett egész kihallgatás alatt sírt, bocsánatot kért a belőle áradó pálinkaszag miatt, amire „gyönge gyomrának van szüksége" és egy üveg sörrel kínálta meg a bizottságot, „mert biztosan kiszáradt a torkuk".

Mrs. Leenan vallomásának foglalata: mindig szorgalmasan járt templomba, soha el nem mulasztotta a misét. Ha van pénze, bőven ad a papságnak. Különös áhítatgyakorlata a rózsafüzér és a keresztút. Több orvos kezelte változó eredménnyel. Átmeneti javulás következett be 1920-ban a gyógymasszázs után. Öt hete hallott először a „Mennyország kapuja" temetőben történő gyógyulásokról. Elment Flynn atya sírjához. A földön térdelve elmondott egy rózsafüzért, egy kis földet vitt magával haza és ötven centet tett a sírra. Egy hétig jól érezte magát. A derékfájás csökkent. Kis zacskóban a nyakában hordja a földet. Azt mondja, „áldott megkönnyebbülés". Szándéka, hogy még egyszer elmegy a sírhoz, mert a derékfájása időnként visszatér. Nem kételkedik abban, hogy a sírnak csodatévő ereje van és ő is teljesen meggyógyul.

A fenti vallomát elolvastam és kijelentem, hogy szavaimat hűen és pontosan tartalmazza.

Agnes Leenan."

A jegyzőkönyv melléklete egy hartfieldi orvos fejléces papírja volt a következő nyilatkozattal: „Két alkalommal vizsgáltam meg rendelőmben Mrs. Agnes Leenant. A fő panasz a derékfájás volt. Ez valószínűleg a belső szervek elhelyezkedésének változásából ered."

Stephen aggódó tekintettel nézett föl.

– Mind ilyen, Ownie?

– Nagyjából.

Owen Starkey derűlátóbb lett.

– Itt van például egy biztatóbb eset. Harold Trudeau a neve.

– Átadta Stephennek az iratot. „Tízéves korában gyermekbénu-

lás. Bőr járógépe és mankója volt. Megélhetéséről gondoskodni nem tudott. Március 15-én kiment a sírhoz, ott eldobta mankóit és gyalog tért haza. Most a hartfieldi telefontársaságnál dolgozik."

– Na, ez már valami – mondta Stephen, amikor az orvosi bizonyítványt nézegette, amit a jegyzőkönyvhöz csatoltak.

– Örülök, hogy ez a véleménye, püspök úr. Ez az ember józan, intelligens és kétségtelenül meggyógyult. Az egyik lába rövidebb, mint a másik, de tud menni.

Stephen lelkesedése lelohadt.

– De hisztériás is lehet.

– Természetesen az is lehetséges.

– Ide hívathatná? Személyesen szeretnék beszélni vele.

Harold Trudeau sápadt fiatalember volt, akinek „ékes" beszéde és rikító nyakkendője terelte el hibás lábáról a figyelmet. A püspök felszólítására leült és elmondta gyerekkori bénulásának történetét és alsó lábszárainak lassú elhalását. A történet hihetően hangzott. Serdülő korában sokat szenvedett nyomorékssága miatt. Húszéves koráig járógépet használt. Attól kezdve mankóval járt mindaddig, amíg nem volt Flynn atya sírjánál.

– Anyám sírjához mentem a temetőbe. A múlt tavasszal halt meg. Amikor ott voltam, láttam, hogy sok ember térdel Flynn atya sírjánál. Én is odamentem, letérdeltem, elmondtam három Üdvözlégy Máriát, homokkal megdörzsöltem a térdem és amikor fölkeltem, nem volt szükségem többé a mankókra.

– Azóta sem használta őket?

– Így van, püspök úr, most már táncolni is tudok.

– Nagyszerű – mondta Stephen – és mikor kezdett el táncolni?

A fiú elpirult.

– Már régen beleszerettem egy lányba, de hallani sem akart felőlem, a mankóim miatt. Amióta nélkülük járok, udvarolok neki.

– Értem. Na és mennyire vannak?

– Szeretnénk megesküdni, ha lesz pénzünk a jegygyűrűre.

– Sok szerencsét és boldogságot, Mr. Trudeau. Köszönöm, hogy eljött.

Amikor Harold Trudeau kisántikált, Stephen elgondolkodva játszott az ujjával.

– Nem mondhatom, hogy túlzottan meggyőző a csodálatos gyógyulás története. Nem gondolja, Ownie?

– Bizony így van. Tényleg érdemes volt rákérdezni a táncra. Amby Cannell a hartfieldi „Item" legújabb számával jött.

– Újabb nyilatkozat a csodálatos gyógyulásokról – mondta mosolyogva. Stephen az első oldalon Joe Dockerey fényképét látta, amint az újságoknak megmutatja a helyet, ahová a kápolna épül. „Az építési költség csak hatjegyű számmal fejezhető ki" – nyilatkozta.

– Sajnálom, de Joe Dockerey-t le kell szállítani a felhőkből – mondta Stephen titkárához fordulva. – Ownie, holnap reggel menjen ki a temetőbe és mondja meg ennek a vállalkozó szellemű temetőőrnek, hogy minden további csődületnek vége. Parancsolja meg neki, hogy azonnal zárja be a temető kapuját és írja ki: „A további intézkedésig a csodák szünetelnek."

*

Másnap, szombaton reggel Owen Starkey atya alig tudott utat törni magának a temető kapuja körül tolongó tömegben. A csoda színhelyére az emberek már egész éjszaka szinte farsangi menetben gyülekeztek. Hangos szóval pattogatott kukoricát árultak. Hevenyészett sátorban léggömböt, szentképet, aranyozott rózsafüzért, Flynn atya fényképével díszített kagylót, nyárson pirított almát és főtt kolbászt lehetett kapni. A kapu oszlopai között a tömeg két irányból tolakodott. A csodavárók befelé, azok meg, akik már voltak a sírnál, kifelé igyekeztek. Owen Starkey végül mégiscsak eljutott a tülekedésben a szerszámos házikóhoz. Rendbe szedte a ruháját és kopogott az ajtón. „Tessék" – hallatszott belülről. Starkey atya kinyitotta az ajtót és látta, hogy Joe Dokerey minden tevékenység közül a legszívesebben végzettel, a pénzolvasással foglalkozott. A munka teljesen megváltoztatta. Eddig bőrsapka és cseréppipa, most félrecsapott fekete kalap díszelgett a temetőőr fején, szájában pedig aranyszalagos szivar illatozott. A boldog birtokos önteltsége sugárzott róla. Fejedelmi mozdulattal kínálta meg Starkey atyát szivarral és királyi méltósággal kötözgette a pénzes zsákot.

– Olyan sok az adomány, hogy nem győzöm számolni, csak belerakom a pénzes zsákba. Ha így megy tovább, valakit fel kell fogadni a pénzszámolásra.

Owen atya félretette eddigi tapintatát.

– Ez így nem megy tovább, Joe. Parancs, hogy a temető kapuját be kell zárni.

– Parancs? – Dockerey újabb zsákot töltött meg pénzzel. – Ki parancsolta meg?

– Fermoyle püspök. – Starkey atya igyekezett határozottan beszélni. – Ez az egész már botránnyá fajult, Joe. A kapukat azonnal be kell zárnia.

A pénz Joe-t szemtelenné tette és tréfálni kezdett.

– Csak nem viccel?

– Eszem ágában sincs. Fermoyle püspök erősen kételkedik a csodás gyógyulásokban.

– A csodákban nem kételkedhet, hiszen... – Joe jelentőségteljesen mutatott a pénzzel telt zsákokra.

– A pénz nem számít. A legfontosabb az, hogy véget vessünk ennek a cirkusznak, ami kinn folyik. Ürítse ki a temetőt, egyelőre bezárjuk a kapukat.

Joe Dockerey-ben a papság iránti tisztelet a pénz iránti tisztelettel küzdött. Időt akart nyerni.

– A parancs az parancs, atyám, mégsem csukhatom be csak úgy, szóbeli parancsra a temetőt. Látnom kell a püspök írásos parancsát, pecsétjével, aláírásával.

– Mr. Dockerey, jól vigyázzon, mert az engedetlenség vétkébe esik!

– Ezt nem mondanám, atyám. Csak a püspök írásos parancsát kérem és huss – Joe olyan mozdulatot tett, mintha repülne –, becsukom a temetőt.

– A püspök haragját vonja magára – figyelmeztette Owen Starkey.

*

Stephen szemében a csodálkozás és harag felhői tornyosodtak, amikor Starkey atya próbálta megmagyarázni a temetőőr viselkedését.

– Jól hallottam? – Stephen fölült a betegágyban.

– Tulajdonképpen nem tagadta meg az engedelmességet, hanem írásos parancsot kér.

Stephen hangja fölcsattant a haragtól.

– Majd megmutatom neki személyesen a parancsot. – Félredobta a takarót és kiugrott az ágyból. – Nincs az egyházmegyében senki, aki képes végrehajtani a kiadott parancsot? Adja ide a mankómat! Hozza a szekrényből a holmimat. Ennek a Dockerey-nek megmutatom, ki parancsol a temetőben.

Az ijedt titkár a püspök ruháit kereste a szekrényben, amikor Frances Veronica nővér viaszfehér arca megjelent az ajtóban. Huszonhárom év óta most először veszítette el a nyugalmát, amikor meglátta, hogy bekötözött lábú betege a szobában sántikál.

– Püspök úr, püspök úr – könyörgött neki –, nem szabad fölkelnie. Feküdjön le. Byrne doktor megharagszik, ha elmondom neki.

– Nem lesz olyan mérges, mint amilyen én leszek egy-két órán belül. Kérem, legyen szíves, menjen ki, amíg titkárom felöltöztet.

Frances Veronica nővér kihátrált a betegszobából.

*

Mgr. Cannell kérésére motoros rendőrök biztosítottak szabad utat a püspöknek. Ez volt a szerencse, mert a topswelli temető felé vezető út tele volt szenzációéhes autósokkal, akik tömegesen igyekeztek a sírhoz, ahonnan a veszélyes hisztéria és az alaptalan remények lábra kaptak. Starkey atya püspöke arcán a nemtetszés vonásait látta és kíváncsi volt, hogy mi lesz akkor, ha meglátja az árusokat a temető körül. A püspök Buickja lassan haladt előre, piszkos kötényű árusok ugrottak föl a kocsi lépcsőjére és forró virslit, édességet, szentképet kínáltak.

– Ne feledjen el szentelt kagylót venni! Csak negyed dollár!

Szentelt kagyló! Stephen arca megmerevedett. Az engedetlenség babonasággá fajult. Nem törődtek az egyházi fegyelemmel és a halál méltóságát, komolyságát kigúnyolták.

– Tekerje föl az ablakot!

Amikor az autó megállt a temető gránitoszlopos kapujánál, a hisztérikus tömeg különös jelenetnek lett tanúja. Magas, sápadt arcú, püspöki öltözetű ember szállt ki a kocsiból, és bizonytalan léptekkel a temető látogatására indult. Fején birétum, vállán lila köpeny, balján a püspöki helynök, jobbjában bot.

Az ünneplőbe öltözött püspököt látva a csőcselék helytelen következtetésre jutott. Azt gondolták, hogy ő is gyógyulást kereső szándékkal jött a sírhoz. Amikor átbicegett a temető kapuján, az árnyékos úton valóságos körmenetté verődött össze a tömeg. Az az igazi jámborság, amikor a püspök vezeti a nyájat a csodatevő sírhoz.

A püspököt követő tömeg nagyon meglepődött, amikor a püspök megállt egy alacsony házikónál, a szerszámos bódénál. Botjával megkopogtatta az ajtót, majd egy hosszú, kampós bottal, amit az egyik pap hozott. A pásztorbot a püspöki hatalom jelképe. A jelen-

lévők azt hitték, hogy vagy a bot, vagy az ajtó megy tönkre a püspök kopogtatásakor.

– Bújj be! – hangzott belülről a felszólítás.

A kopogtatás tovább folytatódott.

– Ha kimegyek, baj lesz! – ordította Dockerey felháborodva. Kitárta az ajtót és úgy állt ott, mint a tobzódó jólét megtestesülése. Fején tarkójára tolt kalap, egyik kezében pénzes zacskó, a másikban szivar.

Arról, ami ezután következett, a hírek nem számoltak be egybehangzóan. Egyesek szerint a temetőőr egyetlen mozdulattal kapta le a kalapját, vette ki a szivart a szájából és dugta el a zacskót a háta mögé. Mások azt állították, hogy Joe ereiben megfagyott a vér és a nagy ijedtségtől mozdulni sem tudott. Volt, aki azt látta, hogy Joe a kalap alá rejtette a pénzes zacskót, a szivart pedig egyszerűen lenyelte. Bárhogy is legyen, a folytatás fontosabbnak bizonyult.

– Ön Joe Dockerey, a temetőőr? – kérdezte Stephen.

– Igen, kegyelmes uram.

– Felelőtlenül nyilatkozott, ami ezt a vásári zűrzavart okozta.

– Igen, kegyelmes uram.

– Ma reggel megtagadta parancsom teljesítését, hogy azonnal zárja be a kapukat.

– I-i-igen, kegyelmes uram.

– Akkor meghatalmazást, írott parancsot kért? – Stephen egy kis gondolkozási időt hagyott. – Az ön kedvéért, Mr. Dockerey, megmutatom a pásztorbotot, ezt a gyűrűt és a püspöki keresztet. Ezekről megismerheti, hogy a püspöki hatalmat én képviselem.

Joe Dockerey végre magához tért.

– Elismerem a hatalmát.

– Jól van. – Stephen megsajnálta ezt az embert. – Nem akarom bíróság elé állítani, Mr. Dockerey. Csupán az az óhajom, hogy a jövőben minden parancsomat azonnal teljesítse. Megígéri?

Joe Dockerey szeméből patakzott a könny, amikor némán igent intett.

– Menjen most a kapuhoz és várjon ott addig, amíg odaérkezem.

Utána a tömeghez fordult.

– Kedves testvérek, kérlek benneteket, hogy a halottak birodalmát tisztelettel és rendben hagyjátok el. Azoknak, akik gyógyulást remélve, őszinte hittel jöttek ide, azt ajánlom, hogy az Isten minden-

ható erejébe vetett hitet el ne veszítsék! Kérem őket, hogy türelemmel várják meg Isten szándékának világos kinyilvánulását. Az egyházi törvény előírásai szerint majd hivatalos nyilatkozatot teszünk közzé arról, hogy mi történt valójában Flynn atya sírjánál. – Most megvetően csattant föl Stephen hangja. – Azoknak pedig, akik kíváncsiságból jöttek ide, vagy hitvány árujukat akarják drága pénzért eladni, azt ajánlom, hogy addig hagyják el ezt a szent helyet, ameddig a karhatalom igénybevételével nem biztosítom a közrendet.

A halottak délután négy órakor már békén pihenhettek. Joe Dockerey maga zárta be a temetőt. Amikor a püspöknek átadta a kulcsokat, villámlani kezdett. Másnap az Egyesült Államok minden újságja nagybetűs cikkekben hozta:

„Fermoyle püspök tagadja a csodálatos gyógyulást a „Mennyország kapuja" temetőben." „Betegágyából kelt föl, hogy bezárassa a temetőt."

*

Másnap délben dr. Byrne meglátogatta a betegét, hogy bot nélkül lássa járni. A sebész tekintetével nézte és ujjaival alaposan megvizsgálta Stephen lábát.

– Úgy látszik, teljesen meggyógyult. – Térdnél behajtotta a lábat. – Ez is jó. – Megmérte Stephen lázát. – Normális a hőmérséklet is. – Dr. Byrne a sebészek örömével és boldogságával állapította meg a „sikeres gyógyulást". – Várj csak, mit szólnak majd a Harvard orvosai, amikor megtudják, hogy a beteg három héttel a műtét után saját lábán negyedóráig járkált és a seb is teljesen begyógyult, nincs fertőzési veszély... – John Byrne abbahagyta orvosi fejtegetéseit és fejét csodálkozva rázva mosolygott sógorára. – A temetői csodát ugyan tagadhatod, de veled is csoda történt. No de az ég szerelmére, azonnal bújj ágyba, mielőtt még Isten másként határozna.

*

Néhány nap múlva, amikor a hartfieldi püspök a kórház elhagyása előtt személyes ingóságait szedegette össze, látszólag két egymással egyáltalán össze nem egyeztethető dolog került a kezébe. Az egyik egy kis zacskó föld Flynn atya sírjáról, a másik egy newenglandi orvosi szaklap, ami a vérrendszer zavarainak sebészi gyógyításáról szóló cikket tartalmazta.

Vajon volt valami összefüggés a kettő között?

A kis zacskó föld és a tudományos cikk szükségszerűen szemben állt egymással? Inkább azt kell mondani, hogy egyik is, másik is az Ige eszköze lett, aki körüljárván meggyógyította a betegeket és ma is ugyanezt teszi! Mindkettő a teremtő Isten csodálatos és kifürkészhetetlen szeretetét közvetítette a teremtmény, az ember felé.

A hartfieldi püspök ezekre a kérdésekre nem tudott azonnal felelni, minél többet gondolkodott gyógyulásán, annál inkább hajlott arra, hogy azt egyformán mindkettőnek tulajdonítsa. Néhány hét múlva úgy oldotta meg a problémát, amint anyagi körülményei és lelkiismerete megengedték. Abból a pénzből, amit Joe Dockerey beszolgáltatott (állását továbbra is megtarthatta) ezer dollárt a Harvard Egyetem rendelkezésére bocsátott az érrendszeri megbetegedések gyógyításának kutatására. Ugyanekkora összeget arra szánt, hogy egyszerű, mészkő kápolnát emeljenek William J. Flynn sírja fölé.

Amikor a temető ismét megnyílt, a tömeghisztéria már megszűnt. Néhányan még fölkeresték Flynn atya sírját és amikor távoztak, némi aprópénzt hagytak a perselyben. A halottak a vérbükkök árnyékában továbbra is méltóságteljes békében nyugodhattak és künn a nagyvilágban a mindennapi élet csodája tovább folytatódott.

HATODIK KÖNYV

A BÍBOROSI KALAP

I.

Igen, a nyomorúságos és csodálatos mindennapi élet folytatódott: nyílt harc és rejtett propaganda, sorscsapás és bátor helytállás mind együtt volt, hogy a világ tovább forogjon. Münchenben egy őrült ezt kiabálta: „Wir wollen wieder Waffen!"* Mandzsúria keleti határán a japán támadás lándzsáját mindjobban beledöfte Kína testébe. A Palazzo Venezia balkonján a legújabb cézár esküdözött „Romulus et Remus, Horatius Cocles et alii" nevére, hogy a római sas ismét felröppen dicsőségesen és nagyszerű, modern fegyverekkel lecsap Itália ellenségeire. Avanti Fascismo... Viva il Duce!

*

Az Úr szőlőskertjének szikkadtabb részein a közönséges emberek továbbra is viselték a nap hevét és robotoltak a betevő falatért. Mégpedig: New Yorkban, nem messze a Carnegie Halltól egy barna fiatalember benyitott a fém cégtáblás ajtón, amely a „W. Pfundt, hegedűk vétele és eladása, javítása" feliratot viselte. Hóna alatt használt hegedűtok volt. Wilhelm Pfundt az egyik vitrinnek támaszkodott, amiben hatalmas összegekre biztosított hangszerek sorakoztak. Az ő biztosítására sajnos egyik társaság sem vállalkozott, mert rossz volt a szíve. Az viszont tény, hogy a hegedűkereskedő a javíthatóság mintaképe volt. Haskötő, sérvkötő tartotta egybe belső részeit. Ezeket hatalmas, tölcsérszerű hallócső, műfogsor és hihetetlenül erősre csiszolt szemüveg egészítette ki, örök bizonyságául annak, hogy mindent, még az emberi testet is lehet dróttal, bőrrel toldozni-foldozni akkor, amikor már elmúlt az édes ifjúság.

** Ismét fegyvert akarunk!

– Nu, nu, Junge – ecet és méz volt Pfundt úr köszöntésében –, ma mi van a tokban? Egy állítólagos Cremona vagy Amati?

Rafael Menton kinyitotta a műbőrrel bevont tokot és újra megcsodálta remekművének arányos tökéletességét. Odaadta a kereskedőnek, hogy ő is megvizsgálhassa.

– Bergonzi modell – mondta és megpendítette a D-húrt.

Pfundt úr klinikai módon vizsgálta meg a hegedűt. Mozdulatai olyanok voltak, mint a gyermekorvosé, aki hörghurutos csecsemőt vizsgál. Megkopogtatta a hegedű domború hátát, hasát, alaposan megvizsgálta a borostyánsárga lakkozást és az eredményes üzletkötés legfőbb szabályát követve adta vissza készítőjének.

– Ezt ugyan nem irigyli Stradivarius mester! Na... wiviel?

– Háromszáz dollár.

– Ennyit mer kérni egy húrozott baseball ütőért? Menjen vele a sportpályára, vagy inkább – a gúnyolódó hang atyai jóindulatúra változott – nézzen meg egy eredeti Bergonzit. – A kereskedő egy narancssárga hangszerre mutatott, ami a kirakatban volt. – A nagy Stradivarius mester tanítványának mesterműve. Ilyen aranyhangú hegedűért fizetnek annyit, amennyit maga kér.

A fiatal hegedűkészítőt nem tudta leszedni a lábáról.

– Csak játsszon mindkét hangszeren a Carnegie Hallban. Az enyém kiállja a próbát a márkát kivéve, sőt jobb az eredetinél. Kérem, Mr. Pfundt, próbálja ki.

A kereskedő előszedett egy vonót és borzalmas cincogásba kezdett, amiből lehetetlen volt ráismerni a „Traumerei" dallamára. Miután kifújta hallócsövét, mintha valami műszaki hiba miatt nem hallott volna jól, még jobban szemügyre vette a hegedűt.

– Szép reményű ifjú maga. Szép ernyőtartókat tudna faragni... Száz dollár.

Rafael mérgesen tiltakozott az ajánlat ellen.

– Ide figyeljen, Mr. Pfundt, kétszázötven óráig készítettem ezt a hegedűt. Az anyaga preparált juharfa, nagyon régi, különleges törzsből. A lakk titkos receptem. Ilyen egyetlen amerikai hangszerkészítőnek sincsen. Kétszázötven dollárnál olcsóbban nem adhatom egy fillérrel sem, hiszen így is csak egy dollár órabért kapok.

Éppen el akarta csomagolni már a hangszert, amikor Mr. Pfundt üzleti szelleme újabb ajánlattal állt elő.

– Türelemmel sok mindent el lehet érni. Ha nem akarja eladni,

elcseréljük. Van itt valami, ami bizonyára érdekli. – A kereskedő kinyitotta a szekrényt és egy hegedű roncsait szedte elő. – Elrontott Cremona – mondta és Rafe kezébe tette a hangszert. – Kétszáz éve eltört. A múlt héten kaptam törvényes úton, hogy kitől, nem akarom megnevezni. Ha ügyesen megjavítja, az értéke – széles mondulatot tett – ki tudná megmondani, hogy mennyi lesz?

Rafael megnézte az öreg, összetört jószágot. A nyaka eltörött, a teteje megrepedt, háta teljesen hiányzott, mégis érezni lehetett rajta, hogy mester kezéből származik a tökéletes arányokkal készített hangszer.

Az egész világon talán csak a hangszer fölé hajló két ember mert arra gondolni, hogy ezt a hegedűt megcsinálják és kijavítják. Mindkettőben megvolt az adottság hozzá. Rafael Menton a hangszerkészítés mestere, aki nagyon vágyódott a nagyság, az elismerés után. Wilhelm Pfundt pedig élő bizonyítéka volt annak, hogy az összefoltozott dolgok is tartósak lehetnek, még ha a Parthenon porrá is válik.

– Készítsen hozzá olyan hátlapot, ami szépen szól és nevet szerez – mondta a kereskedő.

– Azonnal kicserélhetjük a két hegedűt Mr. Pfundt. Odaadom a Bergonzimat a Guarneriusért.

– Csak lassan, fiatal barátom. Ezért a Cremonáért a Bregonzit kérem és még kétszáz dollárt.

– Annyi pénzem nincs, Mr. Pfundt.

Ez volt a szomorú igazság. Tíz évnyi önálló hegedűkészítés után sem volt Rafe Mentonnak ötven dollár készpénze.

Pfundt úr újabb ajánlatából szirupos jóakarat áradt.

– Akkor javítással dolgozza le nálam ezt az összeget. Ha a hegedűkészítők nem bízhatnak egymásban...

Még azon a délutánon a második utca magasvasútjának egyik íve alatt, a sötét műhelyben Rafe Menton nekilátott a háromszázéves remekmű kijavításához.

*

Regina Byrne most kilencéves. És ez egészen más, mintha nyolc volna, mert a nyolcéves lánykák a fiúkban macskanyúzót és madárfészekszedőt látnak. Kilencéves korukban már egészen másként néznek a fiúkra, az egyiket tekintetre méltatják, a másikra rá se néznek.

Regina gyakran nézegette a tükröt, hogy rájöjjön arra a titokra, miért is akad fönn a fiúk tekintete egy lányon.

– Csúnya vagyok – mondta magának.

Regina barna hajfonata és spanyolos, olajszínű arca egyáltalán nem volt csúnya, csak egyszerűen a többi lányka nem ilyen volt akkor a Szent Bridget-iskolában. Ha Regina maga rendelhette volna meg magának a szépséget, akkor egész biztosan Vivian Bursay lett volna a mintaképe: aranyszőke hajjal, kék szemmel, tejfehér arcbőrrel. Nem is csoda, hogy a fiúk verekedtek a járdán azért, hogy melyikük csatolhatja fel Vivian lábaira a görkorcsolyát. A katolikus iskola másik szárnyáról jövő kis lovagok közül egyetlen egy sem versengett azért, hogy Reginának ő csatolja föl. Örömmel adta volna oda mindazt a szeretetet és dicséretet, amiben otthon részesült egy jólsikerült iskolai hangverseny után, ha Charlie Dunne látható jelét mutatná rokonszenvének.

Lehetetlennek tartotta ezt és a kiszámoló jóslathoz fordult vigasztalásért. Az eredmény a következő volt:

REGINA BYRNE
CHARLIE DUNNE

Össze kell számolni azokat a betűket, amelyek nem egyeznek. Az eredmény hét. A szabály szerint egyet le kell vonni, így a titokzatos szám a hatos, ennek megfelelő betű az abc-ben a „H", ami házasságot jelent. Az „L" szerelmet, az „F" pedig barátságot. Ha a „H" valóban házasságot jelent, akkor Charlie kissé kezdeményezőbb is lehetne. Néha-néha meg kellene húznia a copfját, vagy megdobnia hólabdával, vagy bármi módon megmutatni, hogy tudomást vesz róla. Az egész életen át tartó boldogság felé az első lépés ezek szerint az, hogy Charlie figyelmét valamilyen módon fölkeltse.

A nagyszerű cselekedet mineműsége akkor jutott Regina eszébe, amikor Miss Fifield rövidárú boltjának kirakatában meglátta annak macskáját.

A macska nyakán piros bőrszíj volt, apró csengőkkel. „Pontosan ilyenre van szükségem" – gondolta Regina. A gonosztevők hidegvérével lépett be Miss Fifield üzletébe és negyvenes fekete cérnát kért. Míg Miss Fifield megfordult és a cérnás dobozban keresgélt, Regina gyorsan lecsatolta a macska nyakáról a bőrszíjat és a zsebébe gyömöszölte. A macska csodálkozó vállrándítással merült ismét félálomba.

– Öt cent – mondta Miss Fifield és az orsót kis papírba csomagolta.

Regina kifizette a pénzt és kilibegett a boltból, mint valami kecses hölgy. De alig lépett ki az ajtón, rohanni kezdett, kezét zsebéhez szorította és csak otthon merte elővenni a csengős szíjat.

– Aranyos, nagyszerű – mondogatta –, pont ez az, ami nekem kell, ha lesz valami a „H"-ból.

Regina tervét, hogy Charlie Dunne figyelmét magára fölhívja, egy ideig késleltette a katolikus iskolákban szokásos elkülönítés. A várt pillanat az első áldozás előtti napon érkezett el. A fiúk egy mellékkápolnában gyülekeztek az oltár evangéliumi oldalánál, a lánykák a szemben lévő oldalon és a főnöknő vezetésével az elsőáldozást gyakorolták.

– Tegyétek össze a kezeteket, mintha virágcsokrot vinnétek – mondta a főnöknő. – Várjatok addig, amíg az előttetek lévő fiú, vagy lány hat lépésre van. Csak akkor lépjetek ki a padból. Komolyan viselkedjetek ezen az ünnepen, amit Jézus készített számotokra. Utána térdeljetek le az áldoztató rácsnál. No, most próbáljuk meg szép sorjában.

Egyszerre lépett ki a padból egy fiú és egy lány és az oltárhoz mentek.

– Ne kuncogj, Eustasia... magasabban tartsd a kezed, Frederich...

Amikor Reginára került a sor, szépen lépkedett az oltár felé, de minden mozdulatánál megszólalt egy halk csengő. Mindkét oldalon kitört a nevetés.

A főnöknő mérgesen fordult hátra.

– Ki csönget?

Néma csend. Senki sem tudott felelni. A szerencsétlen csengetés eredete akkor tudódott ki, amikor Regina letérdelt az áldoztató rácshoz.

A főnöknő a lánykához közeledett.

– Regina Byrne, te csöngettél?

Ártatlan, vékony hangon mondta.

– Nem, nővér. (Most bizonyára mindenki felfigyel rá.)

– Hát akkor honnan ez a csilingelés? – A főnöknő megfogta Regina vállát, megrázta. Fojtott, halk csilingelés hallatszott, valahonnan Regina ruhája alól. A hang botrányos volt, olyannyira, hogy nem merte újra megrázni a lánykát.

– Menj a sekrestyébe, szeretném tudni, hogy honnan jön ez a csilingelés.

Regina kihúzta magát, amikor a sekrestyébe ment. A csengők ismét megszólaltak. Útközben nagy szemeket meresztve mosolygott Charlie Dunne-re, aki visszanézett rá és nevetett.

Regina a sekrestyében örömmámorban úszott a történtek miatt. Boldog volt és egyáltalán nem gondolt a következményekre. „Nem mernek tenni ellenem semmit sem – gondolta –, a bácsikám püspök és egyszerűen kiközösíti őket."

A főnöknő és Marcella nővér apácafátyolos vizsgálóbíróként nagy léptekkel mentek a sekrestyébe.

– Hol vannak a csengők, Regina? A ruhádon?

– Nem, főnöknő!

– Alsóruhádon?

– Nem, Marcella nővér!

Az apácák tanácstalanul néztek egymásra, hogy erőt gyűjtsenek a következő lépéshez. Marcella nővér lehajolt és Regina ruhája széléhez ért. Csengettyűszó hallatszott és a meglepett apáca azonnal fölugrott, mintha villanyütés érte volna.

– Főnöknő, Regina Byrne a harisnyatartójára varrta a csengőket!

*

James Splaine, akit barátai Gillette néven (Gillette, adj egy szál cigit... Gillette, adj kölcsön egy dollárt) jobban ismertek, éppen az utolsó kortyokat hajtotta föl a félliteres borosüvegből s közben egy fához kötött, csontig soványodott gebével társalgott.

– Sarge, most a lábadon a sor. Alaposan megdolgoztál. Maradj nyugodtan, én is megteszek mindent, ami tőlem telik.

A boldogtalan ló sebes térdére egy marék meleg trágyát tapasztott.

– Ez egy régesrégi állatorvosi trükk. Ez a legbiztosabb, hamarosan rendbehozza a lábad.

A „tapaszt" egy ócska vászonronggyal körülkötötte és folytatta a bizalmas beszélgetést.

– Karácsonykor le akartak vágni, tudod-e, de én nem engedtem. Mondtam, hogy én még tudlak használni. Ha nem is vágtatsz szélsebesen, mint valaha, de nyáron jó lesz együtt menni a vásárokba. Marsfield, Barnstable és talán Rockingham is. Meglátod, ha rendbejössz, galoppozni fogsz.

Jimmy Splaine megsimogatta a borosüveget, és elégedetten gondolt arra, hogy örökös szomját pillanatnyilag sikerült eloltani. Jó hangulatban folytatta tovább.

– Előbb új nevet kapsz. Mit szólnál egy szép fiúnévhez? Jeremynek foglak hívni, a testvéremet is így hívják. Két méltóságos úr lesz a Splaine családban: az egyik a bíboros titkára, a másik egy öreg pej... ha, ha! Ominus vobiscum. Sarge, akarom mondani: Monsignor, nem is tudod, hogy valaha ministráltam. Latinul beszéltem. Hominy nonsum dinkus. Mi van, fiacskám? Zabot akarsz?

A lótulajdonos kiszámította, hogy a zsebében összesen tizenkét cent lapul.

– Sajnálom, fiacskám, egyelőre meg kell elégedned fűvel, azt ingyen is ehetsz. Ha rendbejött a lábad, kilószámra kapod a zabot. Most csak arra vigyázz, Monsignor, hogy ne lépj rá a lábamra!

*

A vatikáni palotában a kampósorrú államtitkár összeszedte a papagájait és elbúcsúzott a hivatalától.

Pietro Giacobbi megtette kötelességét. Az öreg matador mintha valami csodálatos varázsszerrel magába szívta volna az ezernyi legyőzött bika vad erejét. A vatikáni diplomáciának soha nem volt jobb híre, mint amikor Giacobbi nyugalomba vonult. Mint két pápa államtitkára, biztos kézzel vezette az Egyházat, át a világháború aknamezőin. A versailles-i egyezmény utáni viharos évtizedben konkordátumok és szerződések megkötésével minden látható és sejthető veszedelmet elhárított, ami csak fölmerült az európai politika sötét egén. Legutolsó és legnagyobb sikere a Lateráni Egyezmény volt. A század diplomáciai remekművének tartották.

A Lateráni Egyezményben a pápa lemondott minden birtokáról és világi hatalmáról, amelyektől a Savoya-ház 1870-ben megfosztotta. Ennek fejében hétszázhuszonötmillió líra készpénzt és egymillió líra értékű államkötvényt kapott kárpótlás gyanánt. A pápa államfői jogokat gyakorol a Vatikán-városban, a negyvennégy hektáros apró államban. A szerzetes rendeket elismerik, a házasság szentségi voltát tiszteletben tartják és a katolikus hitet tanítják az olasz iskolákban. Istennek visszaadták Itáliát és Itáliának Istent. Miután Pietro Giacobbi bíboros a két ellenséges pártot megbékítette, lemondott hivataláról.

Utóda Eugenio Pacelli lett, talán az egyetlen ember, akinek diplo-

máciai ügyességét és tapasztalatát Giacobbiéval együtt lehet emlegetni. Kora ifjúságától kezdve az egyházi diplomáciának szentelte életét. Régi egyházjogász családból származott. Apja konzisztoriális ügyvéd, nagyapja IX. Piusz belügyi államtitkárhelyettese volt. Rómában született és már tízéves korában kijelentette, hogy pap lesz. Tizenötéves korában a római Capricana Collegiumba lépett, a világ legrégibb és leghíresebb papnevelőjébe. Huszonkét évesen filozófiai, teológiai és jogi doktor, ami egészen kivételes ilyen korban. Eugenio Pacellit 1899 április 2-án szentelték pappá. Másnap, Húsvét vasárnapján mutatta be első szentmiséjét a Santa Maria Maggiore-templomban, majd a római San-Apolinario pápai egyetemen megkapta az egyházjogi tanszéket. Pályafutását a kánonjog már előre meghatározta, de Istennek egészen más tervei voltak a fiatal pappal. Pietro Giacobbi, akkoriban a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának titkára rábeszélte Pacellit, hogy hagyja ott a katedrát és szentelje tevékenységét a vatikáni titkárságnak. A jövendő pápa Giacobbi növendéke lett. Ő segített a bíboros államtitkárnak az új egyházi törvénykönyv szerkesztésében. Az első világháború alatt Bajorország apostoli nunciusaként működött. A legfontosabb poszton szolgált, mert ekkor Németország volt az egész európai diplomácia sarokpontja. Rendkívüli politikai éleslátása, nyelvtehetsége és megnyerő, kedves egyénisége az ötvenötéves Pacelli bíborost az európai diplomácia elismert nagyhatalmává tette. Mi sem volt természetesebb, mint az, hogy Giacobbi távoztával tehetséges tanítványa vegye át a pápai államtitkárságot. Alig foglalta el Pacelli új hivatalát, vésztjósló madarak röpültek Mussolini főhadiszállásáról, a Palazzo Veneziáról a Szent Péter-bazilika felé. A Duce mosolyogva írta alá a Lateráni Szerződést és diadalittasan mosolygott a történelmi esemény alkalmával készült fölvételeken.

A mosoly eltűnt, amikor a szerződésben rögzített pontok gyakorlati teljesítésére került a sor. Az iskolai hitoktatás és a katolikus ifjúsági egyesületek működése volt a legtöbb vita, nézeteltérés forrása. A rendőrök és a feketeingesek tettleg bántalmazták azokat a fiatalokat, akik a fasiszta ifjúsági gyűlések helyett vasárnaponként misére mentek. Az utcai harc mind gyakrabbá vált a Katolikus Diákszövetség és a fegyveres fasiszta bandák között. Amikor a Duce a Lateráni Szerződést lábbal tiporva kijelentette, hogy az Egyház az állam szolgája, XI. Piusz pápa hitszegőnek bélyegezte.

Röviddel ezután a fasiszta sajtó azzal vádolta a Vatikánt, hogy merényletet készít Mussolini ellen. Pacelli bíboros visszautasította a vádat és bizonyítékot kért. A hivatalos szervek hallgatása volt erre az egyetlen válasz, de a fasiszta bandák annál hagosabban ordítozták: „Halál a pápára! Vesszen a pápa!" Pacelli ismét tiltakozott, de figyelembe sem vették. Mussolini lefoglalta az összes telefon és távíró vezetéket és így a Vatikánt teljesen elzárták a világtól.

Ilyen szomorú volt a politikai helyzet, amikor Stephen Fermoyle püspök 1931 júniusában „ad limina" látogatásra Rómába utazott.

Az elmúlt öt év alatt az olasz életben sok jelentős változás történt. Nápolyban nagyszerű kikötő épült. A római vonat pontosan indult és percnyi pontossággal érkezett meg. Amíg az újjáépített, modern központi pályaudvarról a szállodába eljutott, észrevette, hogy a középületek elhanyagolt homlokzatát mindenfelé tatarozták. A város élete is mozgalmasabb, élénkebb lett mintha a régi uralkodó jellegét szerette volna visszaszerezni. Úrnapja lévén egyre azt várta, mikor vág elébük valahol egy körmenet. De sehol, semmi nyoma nem volt az ünnepnek, mégcsak a körmenetnek énekét sem hallotta.

– Nem Úrnapja van? – kérdezte a sofőrt.

A férfi csak a vállát vonogatta, „honnan tudnám ezt?" – és úgy tekingetett jobbra-balra, mintha még az úttestnek is füle volna. Stephen nem értette ezt a titkolózást. Azt gondolta, majd olyan valakit kérdez meg, aki nem fél ennyire.

A Hotel Ritz Reggiában új üzletvezető fogadta őt, újfajta köszöntéssel. A hall irópultjánál valamikor a Lago Maggiore szép képe díszelgett, most helyette Mussolini marcona képmása függött. Az egykor kedélyes inasok katonás pontossággal és túlzott fegyelemmel dolgoztak. Úgy vitték Stephen szerény csomagjait a szobájába, mintha ágyúlövedékkel teli ládák lettek volna.

Mindez furcsa érzéseket keltett Stephenben. De még furcsábbnak találta, hogy a telefon remekül működött. Amikor régi főnökét, Mgr. Giuseppe Guardianót felhívta, az összeköttetés kitűnő volt, Guardino hangja tisztán, érthetően csengett, de túlzott óvatosság volt benne. Stephen barátságos üdvözlésére hűvösnek mondható udvariassággal felelt.

– Isten hozta excellenciádat. Őszentsége holnap tízkor fogadja.

– Nagyszerű, köszönöm, Seppo, hogy előkészítette. Hogy s mint van? Mi újság a nagyvilágban?

– Tehát holnap tízkor, kegyelmes uram! – A telefont letették.

– Mit jelentsen ez? – gondolkozott Stephen.

Az utazásban elfáradt, ezért vacsoráját a szobájába vitette. Amikor megitta kávéját, egy pillanatig kísértést érzett, hogy felhívja Lontana hercegnőt, jól esett volna újra hallani a lelkendezését: „Jöjjön gyorsan, kegyelmes úr, de immediamente! Társaságomból nagyon hiányzik egy jóvágású püspök!" Nem, életének ez a szakasza már el van temetve, Roberto Braggiottival és Ghislana Falernivel együtt. Veszélyes fölébreszteni az alvó visszhangot, hátha egyetlen mozdulat elindítja az emlékek pusztító lavináját.

*

Másnap reggel Stephen a jól ismert San Damaso udvaron át a vatikáni palotába ment és a pápa fogadójában megjelent a maestro di camera előtt. Rövid várakozás után ünnepélyesen vezették a pápa dolgozószobájába. A kétszárnyú ajtó kinyílt és meglátta a hosszú íróasztal mögött ülő Szentatyát. Stephen nagyon meglepődött, amikor az Egyház fejét nehéz hivatalának súlya alatt görnyedve megtörtnek látta. Az amerikai püspök letérdelt, a szoba közepéig ment és ismét letérdelt. Valami megmagyarázhatatlan okból könnybe lábadt a szeme. Most érezte, hogy a pápa megöleli a vállát és mondja.

– Caro figlio, Stefano. Öt év... milyen hosszú idő!

Stephen letörölte könnyeit.

– Bocsásson meg Szentséged, nem azért tettem meg a hosszú utat Amerikától idáig, hogy Szentséged karjai között sírjam ki magamat. Pillanatnyi ellágyulás ez a „lacrima rerum."

Könnyek a dolgok miatt. XI. Piusz fátyolos szemüvegén keresztül nézte Stephent.

– Miféle híres operációja volt, amiről hallottunk? (Achille Ratti kitűnő alpinista volt, megmászta a Monte Rosat is. Tudta, hogy milyen nagy kincs a jó láb.) Teljesen meggyógyult? Üljön le, fiam. Tessék, itt a szék.

A pápa leült a damasztborítású szófára, és jókedvűen mosolygott, amikor Stephen az ő egészsége után érdeklődött.

– Az egészet egy nápolyi közmondással lehet a legjobban összefoglalni: száz év múlva mindnyájan hidegek leszünk. – Galambősz fejére mutatott. – Amint látja, még van néhány szál hajunk. – A megtört napfény megcsillant a pápa aranykeretes szemüvegén. –

– Stefano, ön is megőszült. Lelkipásztori gondok?

– Ne rólam beszéljünk, Szentatyám – és a pápa kezébe tette a hartfieldi egyházmegye ad limina jelentését. – Itt van a részletes beszámolóm. Nem valami gyönyörű rózsacsokor, amint Szentséged úgyis tudja.

XI. Piusz elgondolkozva tartotta kezében az iratköteget.

– Részletesen átnéztük a másolatot, amit Quarenghi érsek küldött. Az általános helyzethez viszonyítva bíztató jelentés. Büszke örömmel olvastuk a születésszabályozásról írt körlevelét és külön örömünkre szolgált, hogy a keresztény házasságról szóló enciklikánkat is felhasználta.

A Szentatya átlapozta az iratot és az A-mellékletnél megállt.

– Örülünk, hogy olyan merészen támogatta a helyi segítő szerveket és nem törődött az egyházmegye tartalékainak kimerülésével. – A pápa megdicsérte, hogy a gazdasági válság idején is építtetett templomokat és iskolákat. – Ehhez bátorság kellett! Szerintünk azonban még több bátorság kellett ahhoz, hogy egyházmegyéjében bevezette a mezőgazdasági szövetkezeteket. Ha emlékszik rá, a „Quadragesimo anno" körlevelünkben külön kiemeltük ennek fontosságát.

– Vállaltam a kockázatot, szentatyám, mert a „Quadragesimo anno" külön kiemeli, hogy a földműveléssel foglalkozó lakosság hátrányban van és elhanyagolt az ipari fellendülés korában. Azonban meg kell mondanom azt is, hogy az elért eredmények Hartfieldben nem feleltek meg a várakozásnak.

XI. Piusz kissé előre hajolt, hogy nagyobb súlyt adjon szavainak.

– A soványabb termés miatt ne veszítse el a kedvét. Sokszor hosszú idő kell a gyümölcs megéréséhez. Az Egyháznak közben a fiatal papokat arra kell bátorítania, hogy a fényes városi pályafutást föladva a lenézett milliónak szenteljék életüket, azoknak, akik a földet művelik. Kérem, tolmácsolja áldásomat egyházmegyéje papságának, de különösen azoknak, akik a mezőgazdasági vidéken működnek.

– Minden tőlem telhetőt megteszek, Szentatya, hogy a „Qudragesimo anno" tanítását megvalósítsam – válaszolta Stephen.

– Köszönjük ezt az ígéretet, kedves fiúnk. – A pápa elgondolkodva nézett ki a Szent Péter térre nyíló hatalmas ablakon.

– Nagyon meghat bennünket amerikai gyermekeink hűséges ra-

gaszkodása és engedelmessége. Legidősebb lányunk, Itália annál több gondot és bajt okoz. A jóhiszeműen aláírt szerződéseket fölrúgja. A keresztény család megőrzésére irányuló legőszintébb törekvésünket kigúnyolja. Még Istent is a hatalom szolgájává akarják alacsonyítani.

A pápa ingerültsége csak fokozódott.

– A Savoyai házzal szemben tudtuk, hogy hányadán állunk. Ebben a gipsz cézárban, ebben a sajátmaga készítette bálványban nincs se hűség, se becsület, se tisztesség. A torka nyitott sír, a nyelve hazug.

XI. Piusz az íróasztalhoz ment és fölvett néhány kézzel írott lapot.

– A Duce azt gondolja, hogy fenyegetéseivel elkergethet minket. – Az egykori hegymászó bíborszínű papucsával úgy állt a szőnyegen, mint az alpinisták, miután megbizonyosodtak a lábuk alatt lévő szikla szilárdságáról. – Megfeledkezik arról, hogy van bennünk valami a zerge igénytelenségéből és az a hely, ahol állunk, Szent Péter sziklája.

Szikla, amin állni lehet! Az a biztos pont, amit Archimedes kívánt, XI. Piusz rendelkezésére állt.

– Újabb enciklikán dolgozunk. „Non abbiamo bisognio", ami felsorolja a Duce tévedéseit, megszegett ígéreteit és mindezt az egész világ tudomására hozzuk. – Míg XI. Piusz hangosan fölolvasott néhány bekezdést a kéziratból, Stephen világosan látta, hogy a pápa üzenete a legmélyebb kulisszatitkokat is leleplezi. Ítéletet mond és ez az erkölcsi erő sehol másutt nem található meg.

– „Te valóban Péter vagy" – futott át Stephen agyán a gondolat – „és a poklok kapui sem vesznek erőt rajtad."

Miután Stephen búcsút vett a Szentatyától, annyira a beszélgetés hatása alatt volt és olyan öröm töltötte el, hogy nem is figyelt oda, amikor a maestro di camera az egyik kamarást utasította.

– Kísérje Fermoyle püspököt Pacelli bíboroshoz.

A régi, hagyományos öltözékű, széles csipkegallérú kamarást termek egész során át követte a bíboros államtitkár szobájáig, amely egy emelettel lejjebb volt. A lépcsőkön lefelé menve elragadtatásából egy gáncsolásra kinyújtott láb riasztotta fel.

– Furfantino – kiáltotta a kamarás. A hang ismerősnek tűnt. Valóban, Orselli kapitány hangja volt.

– Gaetano! – kiáltott Stephen és megölelte a bársonyköpenyes barátját. – Miféle komiszság ez? El akart gáncsolni, ugye? – Tréfá-

san megboxolta a volt kapitányt. – Parókájával, köpenyével és bársony ruhájával alaposan becsapott. Hűtlen, hamis firenzei!

Gaetano Orselli ápolt szakállában ezüst csíkok csillogtak.

– Excellentissime Excellence, püspökök legkiválóbbika! Én csaptam volna be? Hiszen a felhők között járt, amikor kijött a pápától. Ha gödör lettem volna, biztosan belepottyan. Gesu! Mennyire örülök, hogy láthatom, Stefano!

Stephen mosolygott.

– Miként juthatott egy ilyen megátalkodott ghibellin odáig, hogy bemerészkedik a szent csarnokba? Csak azt ne mondja, hogy az imáim hatására.

Orselli keresztet vetett, mint valami jámbor zsebmetsző, akit tetten értek és a bíróhoz hurcoltak.

– A mennyország kapuit döngető asszony áldozata vagyok, Stefano. Kilencedek, rózsafüzérek és mázsányi illatos viaszgyertya segítségével érte el. Tudhattam előre, hogy így lesz? Ki gondolta volna, hogy egy kalóz megtér és pápai kamarás lesz? Hogy középkori szabású bársony ruhában jár, hogy igen gyakran térdet hajt – Orselli hirtelen letérdelt és fölállt – és mégis boldognak érzi magát. Ez valóságos csoda, amit a legtündéribb nő tudott egyedül elérni, a feleségem, Ghislana.

A név említése fájó volt. A sebet kérdéssel palástolta.

– Valószínűleg a jelenlegi politikai helyzet is közrejátszott a megtérésben? Amikor utoljára találkoztunk, a Duce még a jövő csillaga volt.

Orselli szakálla valósággal lekonyult.

– Engem is, mint sok más ember becsapott az Itália nagyságáról szóló ígéreteivel. A hamis drágakövekkel elkápráztatott bennünket. Mennyi bajt zúdított ránk máris! – Orselli fejét csóválta. – Barátaim közül néhányan tiltakozni mertek, ezek közül többen a szardíniai börtönökben rothadnak, a szerencsésebbek már meghaltak.

Stephen őszintén megrendült.

– Miért tudunk erről olyan keveset Amerikában, Gaetano? Nálunk majdnem mindenki Itália mosolygós jótevőjének tarja a Ducét!

– Új találmány az, hogy egy gazember mosolyog?

– Már Hamlet is rámutatott, hogy ez nem újság.

Orselli lekicsinylően legyintett.

– Mit ért az angolul beszélő dán ebből? A kétszínűség terén mi

firenzeiek vagyunk az elsők, de a mi módszerünk klasszikus, és nagyszerűen tudunk alkalmazkodni. Lorenzo idejében köpenyben, lándzsával - Orselli köpenyét úgy csapta vállára, mint valamelyik Borgia -, ma pedig repülőgéppel csináljuk ugyanazt.

- Nem értem mit mond, annyira titokzatos.

Szája elé tette kezét és úgy súgta.

- Néhány hazafi, akikkel kapcsolatom van, elhatározta, hogy védekezik Mussolini ellen. Erről a pápai udvarban senki nem tud semmit. Repülőgépen csempésszük ki az országból azokat a szerencsétlen embereket, akiket a Duce el akar fogni.

Orselli saját csalafintaságát élvezve folytatta.

- Két repülőgépünk van. Az egyik, az egymotoros De Haviland, állandóan a városi repülőtéren áll, hogy mindenki láthassa. A másik tízszemélyes Caproni, vidéken, magas sövények mögött rejtőzik. Míg az OVRA ügynökei a De Havilland irodájában szaglásznak, a Caproni már túl is van az Alpokon.

- Leleményes fickók a firenzeiek. Na és hol száll le a gép?

- Párizs, Brüsszel, vagy ha szükséges, London repülőterén.

Mivel Pacelli bíboros ajtajához közeledtek, Orselli látta, hogy végetér hivatalos kalauzolása és baráti öröme is. A régi barátság föléleventését kérte.

- Még annyi mondanivalóm lenne, Stefano, és ehhez most olyan kevés az idő. Meghívom ma este vacsorára. Csak hárman leszünk. Maguk ketten beszélhetnek Ghislanával, míg én papucsban a kandallónál ülök.

A boldog birtokos öntelt engedélye: „Ketten beszélgethetnek" fájdalmas sebet ejtett szívén és így szólt.

- Köszönöm, Gaetano, ha szabad leszek...

A bíboros államtitkár ajtaja előtt egy kamarás meghajolt.

- Őexcellenciája, a hartfieldi püspök - jelentette Orselli hivatalosan a másik kamarásnak, aki tovább kalauzolta.

*

Stephen életének egyik legnagyobb eseménye Eugenio Pacellivel való találkozása volt. Külső megjelenésében Abraham Lincolnra emlékeztette a bíboros államtitkár, csak El Greco-i változatban, nagyon karcsú, szikár termetű. Quarenghi tisztelere méltó aszkétaságát és Merry del Val egyéni varázsát egyesítette magában. Ötvenhat éves korában is erősnek látszott, hosszúkás arcáról energia sugár-

zott. Stephen még soha nem látszott olyan szemeket, mint amilyenek Pacelli szemei voltak. Tekintetében a meg nem alkuvás ötvöződött az éles figyelemmel.

A bíboros már sok dicséretet hallott látogatójáról és most az volt a szándéka, hogy a hallottakat önmaga ellenőrzi szeme és szelleme segítségével. Üdvözlésre nyújtott keze azt jelentette: semmi udvariaskodás, fontos elintézni valóink vannak. Pacelli is hallott Stephen műtétéről.

– Csoda volt, vagy nem? – kérdezte mosolyogva.

– „Et mihi mirum est" (én is csodálkoztam rajta) – felelte Stephen.

Pacellinek tetszett a szójáték. Bár a vatikáni bazilika archipresbitere és államtitkár volt, súlyos felelősségei nem szegték kedvét. Szerette a szójátékokat és a talpraesett, szellemes feleletet. Ő maga is mester volt ezen a téren, ezért tudta értékelni mások szellemességét.

A dolgozószobát teljes egészében befedő szőnyegen át Stephent az íróasztalhoz vezette. Az volt a szándéka, hogy vendégének a látogatás szokásos ajándékát, valami ékmecskét, vagy rózsafüzért ad. A szellemes felelet azonban annyira megnyerte tetszését, hogy valami komolyabb ajándékra gondolt. A hatalmas íróasztal lapján sok holmi volt. Pacelli kiválasztott egy különleges, szép levélnyitót. A fogója elefántcsontból, bizánci stílusú faragás. Pengéje damaszkuszi acél. Ezüst drótfonat védte az egészet. Félig tőr, félig kereszt formája volt. Pecelli a kés markolatát Stephen csuklójára tette.

– A jövőben gyakran írunk egymásnak, kedves testvér. Amikor majd leveleimet ezzel a kis szerszámmal nyitja ki, ami egyéként Szent VII. Gergely pápa mellkeresztjéből tartalmaz egy kicsiny darabot, akkor jusson eszébe ez az első találkozás.

Stephen alázatosan fogadta ezt a lovaggá avatást.

– Mint drága kincset őrzöm majd eminenciád ajándékát. Csodálatos szép darab – meghajlította pengéjét –, és az ajándékozó szavai még jobban növelik értékét.

Mosolyogva nyúlt a hartfieldi püspök a zsebébe.

– Hazámban az a szokás, ha valaki „éles" ajándékot kap ajándékba, egy pennyt ad cserébe.

Pacelli elfogadta a pénzt és mosolyogva mondta: „gratias". Majd reverendája órazsebébe dugta a pénzt és egy hatalmas díványhoz vezette vendégét. Pacelli tudásvágyát az amerikai életmódot illetően nem lehetett kielégíteni. Különösen a közelgő elnökválasztás érdekelte.

Pinturicchio hatalmas falfesményének hátat fordulva kezdte el a beszélgetést Pacelli.

– Mindig csodálkozom azon, hogy milyen heves vitákkal folyik a választási harc és milyen nyugodtan veszi tudomásul a nép a választás eredményét. Mivel tudja megmagyarázni ezt a látszólagos ellentétet?

Nem volt könnyű felelni erre, mert a bíboros államtitkár nem kevesebbet kívánt, mint az amerikai nemzeti jelleg meghatározását. Hogyan lehet elfogultság és sovinizmus nélkül megmagyarázni ennek a titkát? Hogyan lehetne az európai iskolázottságú diplomatának megmutatni a hit és tettrekészés egyedülálló kapcsolatát, ami a tengeren túlra jellemző?

A hartfieldi püspöknek jó ötlete támadt.

– Szabad visszakérni egy pillanatra a pennymet? Talán segítségemre lesz a feleletben.

Két fej hajolt a püspök nyitott tenyerén fekvő pénz fölé.

– Ez a leghasználtabb pénzdarabunk, olyan, mint maga Amerika. Amint eminenciád is láthatja, egyik felén Abraham Lincoln képe van, a másikon a fölirat: Liberty. A kép és a szó ugyanazt jelenti. Mindkettő arra való, hogy az állampolgárokat figyelmeztesse: a kormányzat a népből való, a népért dolgozik és a kormányzatért az egész nép felelősséggel tartozik.

– Nemes felfogás – mondta Pacelli –, de jól értelmezik ezt? Nem az a legtöbb amerikai felfogása, hogy a demokrácia a hatalmát inkább a néptől és kevésbé Istentől származtatja?

– Ez a tévedés kétségtelenül megtalálható néhány ember gondolkozásában. Azonban szabad legyen figyelmét a Lincoln feje fölötti föliratra felhívnom? „In God We Trust." (Istenben a bizalmunk.) Tudat alatt mindenki nagyon jól tudja, hogy minden Istentől származik.

Eugenio Pacelli lassan kezdte megérteni, hogy miért becsüli a Szentatya olyan nagyon a hartfieldi püspököt. Figyelmesen hallgatott, amikor Stephen beszélt.

– Eminenciád azt akarta tudni, hogy miért harcolnak az amerikaiak olyan nagyon a jelöltjükért és miért fogadják olyan fegyelmezetten a választás eredményét. – Stephen megfordította a pennyt. – Azt hiszem, hogy a választ tökéletesen megadja a pénz másik oldalának fölirata.

– „Ex pluribus unum" – olvasta Pacelli elgondolkodva. – Egyet a sok közül. Ezt a mondatot misztikus módon is lehet magyarázni.

– Igen, eminenciás uram, bár tudom, hogy kevesen értelmezik így.

A gyakorlatban úgy magyarázzák, hogy az ellentétes vélemények közül a legmélyebb és legkomolyabb különbségekből származik a sok áldozat árán elért eredményünk: az egység.

A megbeszélés sokáig tartott. Pacelli gombolyította a beszéd fonalát és így került sor a Rómát nyugtalanító téma megbeszélésére is.

– Bizonyára elmondta a Szentatya is, hogy a Szentszék és a Quirinal közötti egyezmény felbontása előtt állunk. Meg kell vallanom, hogy ez nagyon fájó helyzet. Nem mutatkozik semmiféle tisztességes megoldás. A tiltakozást nem veszik figyelembe... minden diplomáciai lehetőség kimerült.

– A népre nem lehet támaszkodni? Az olaszok túlnyomó többsége bizonyára helyteleníti Mussolini manővereit.

Pacelli ujjaival csontos állát simogatta.

– A rendőri módszerek a lakosságot megfélemlítették. Mindent ellenőriznek. Lehet, hogy egy amerikai számára furcsának tűnik, de Itáliában nincs semmilyen eszköz a közvélemény kipuhatolására.

– A Duce nagyon sokat ad a világ közvéleményére. Nem hozhatnának a külföldi lapok néhány tudósítást a Vatikán kellemetlen helyzetéről?

– A cenzúra áttörhetetlen. Néhányan megpróbálták áttörni, de azok bátorságukért a szabadsággal fizettek. Újságíró barátaim „lépesméznek" nevezik azokat a jelentéseket, melyeket Itáliából kiengedtek.

Mindketten tudták, hogy egy emelettel feljebb a pápa íróasztalán fekvő kézirat nem ilyen közvélemény-ámítás. Pacelli beidegződött diplomáciai érzéke nem engedte meg, hogy az enciklikára célzást tegyen. Stephen pedig azt gondolta, hogy neki nem illik ezt szóba hozni. Helyette az eshetőségekre kérdezett rá.

– Tegyük föl, hogy a Szentatya élesen elítéli a fasiszta kormányt. Mit gondol, Mussolini megakadályozza ennek a kihirdetését?

Pacelli észrevette Stephen finom taktikáját és mosollyal nyugtázta.

– Excellenciádnak megmondhatom, hogy Őszentsége ilyen iraton dolgozik. Mindjárt azt is elárulhatom, hogy a Duce megfenyegette a titkos rendőrség főnökét. Ha csak egyetlen szó is kitudódik a pápa tiltakozásából, Maranaccit megöleti.

– Kivéve, ha valakit meg lehetne bízni azzal, hogy a pápa tiltakozását eljuttassa a londoni Times, vagy a párizsi Le Temps, esetleg a brüsszeli Le Soir szerkesztőségébe.

Pacelli ismerte az amerikaiak találékonyságát, ennek a hartfieldi püspök sem volt híján.

– Az a személy, aki ilyesmire vállalkozik, kockára teszi az életét. Ha elfogják, statáriális úton kivégzik.

– Akármilyen szörnyű is ez – válaszolta Stephen –, barátaim között van egy ember, aki ettől sem ijed meg.

A következő öt perc alatt a hartfieldi püspök nagy vonásokban fölvázolta, miként hozhatja a pápa egyszerű és gyors módon a világ közvéleményének tudomására a valós helyzetet. A megbeszélés végén Pacelli személyesen vezette vissza vendégét a pápa dolgozószobájába. Ott folytatódott a tárgyalás és Gaetano Orselli azt vette észre, hogy a katolikus Egyház legmagasabb vezetői között ül. Ezen és az utána következő három éjszakán a pápa dolgozószobájában egész éjjel égett a villany.

Négy nap múlva a hajnali szürkületben kétmotoros Caproni repülőgép szállt fel Campagna egy félreeső, kis helyéről. Átröpült az Alpok fölött és Le Bourget-ben szállt le. A déli órákban egy amerikai püspök a „Le Soir" főszerkesztőjének átadta a „Non abbiamo bisogno" egy példányát. A szöveg angol fordítását táviratilag a londoni „Times" és a „New York Times" szerkesztőségéhez is eljuttatta. Másnap közölték az újságok XI. Piusz pápa éles hangú nyilatkozatát, amelyben elítélte a fasiszta világnézetet.

Amikor a Duce ezt a reggelijénél elolvasta, azonnal hívatta a titkosrendőrség főnökét. Egy darabig élvezettel nézte annak megalázkodását, majd leváltotta. Az OVRA tizennégy ügynökét Szardíniába száműzték. Mindez nem használt, mert a baj már megtörtént. Olyan heves nemzetközi tiltakozás indult meg a Palazzo Venezia ellen, hogy a Quirinal és a Vatikán közötti tárgyalásokat azonnal folytatták. A diplomáciai színjáték legutolsó felvonásában a Duce és Viktor Emmanuel király nagy pompával vonult a Vatikánba. A király letérdelt, a Duce pedig levette sapkáját az előtt, aki bíbor saruiban láthatatlan sziklán állt.

A Duce sohasem tudta meg, Viktor Emmanuelt pedig nem érdekelte, hogy a „Non abbiamo bisogno" közzététele és Stephen Fermoyle püspök legújabb pápai kitüntetése között milyen összefüggés létezett. Az is lehetséges, hogy semmi összefüggés nem volt. Az is lehet, hogy a Szentatya megemlítette kitűnő államtitkárának, hogy a hartfieldi püspökséget – melynek élén rendkívül gyakorlatias érzé-

kű püspök áll – érsekséggé kellene átszervezni. Tény azonban, hogy 1933. január 2-án Stephen Fermoyle Hartfield érseke lett. A kinevezést egy január 8-i keltezésű brévé hozta Stephen tudtára és január 18-án hirdették ki az konzisztóriumban. Negyvennégy éves korában Stephen volt az Egyesült Államok legfiatalabb érseke.

II.

1933 tavaszán már a puszta életben maradás is nagy teljesítmény volt az amerikaiak részéről. Egy lelkes vezető azt mondta a népnek: „Nem kell mástól félnünk, mint a félelemtől. Ez a nagyszerű nép kitart továbbra is, mint ahogy eddig kitartott és ismét talpra áll, s újból jómódú lesz." A reményvesztett fiatalokat, akik még sohasem láttak fizetéses borítékot, erdők kitermelésénél, gátak és erőművek építésénél állították munkába. Az alkotó energiák ismét működni kezdtek. Zenészek, festők, írók újra kamatoztatták talentumukat. Egyesek kritizálták és lebecsülték a mesterségesen teremtett munkaalkalmakat. Az elnök azonban megvédte, mert az amerikai polgárok számára ez volt az egyetlen menedék a gazdasági és erkölcsi züllés elől.

Lassan csírázni kezdett a remény és a zenegépek mindenütt az új slágert játszották: „Visszatért a régi szép idő..." Közben a hartfieldi érsek nem tudott New-Deal kölcsönt szerezni és kénytelen volt beletörődni, hogy egyházmegye pénztartaléka teljesen elfogy. Stephen természeténél fogva soha nem aggódott a pénz miatt. A Ned Halley melletti káplánkodása idején elég nagy gyakorlatra tett szert, hogy anyagi nehézségek miatt ne nyugtalankodjék. Mégis, mint jelentős egyházmegye vezetője, mint háromszáz plébánia felettese, nem nézhette közömbösen, hogy a plébániák között túl nagy különbségek legyenek. Az iparvidékek plébánosai nagy összegek fölött rendelkeztek, míg a mezőgazdasági vidékeken csak tengődött a papság, ha éppen nem nyomorgott. Hogyan lehetne a gazdasági csúcsokat és völgyeket közös nevezőre hozni? Stephen úgy érezte, hogy tanácsot kell kérnie és ezért Quarenghihez röpült. Az étkezésnél, majd a hosszú megbeszélés alatt Quarenghi több útbaigazítást és tanácsot adott, de óvakodott attól, hogy határozott döntést hozzon.

– Ez az ön problémája, Stefano. Az egyházjog szerint hatalma van

olyan pénzügyi intézkedésekre, amelyek érsekségének használnak. Miért nem akarja egyházmegyei zsinat elé terjeszteni az ügyet?

Stephen követte Quarenghi tanácsát. Visszatért Hartfieldbe és az egyházi törvénykönyv előírása szerint összehívta a zsinatot, hogy az egyenlőtlen anyagi elosztás terén rendet teremtsen, mert a túl éles különbség súlyosan akadályozta az eredményes munkát.

XIV. Benedek meghatározása szerint az egyházmegyei zsinat a püspök által összehívott törvényes ülés, amelyen papok és szerzetesek vesznek részt abból a célból, hogy a lelkipásztori munkával kapcsolatos nehézségeket és feladatokat megtárgyalják. Stephen rendelkezése a zsinatról 1934. január 6-án jelent meg a székesegyház kapuján és három vasárnapon át olvasták föl a templomokban. Február elején több mint kétszáz plébános közös szentmisén vett részt a székesegyházban, hogy lelkileg felkészüljön a tárgyalásokra.

Bár a zsinati határozatokat a püspök terjeszti elő és hagyja jóvá, az általános egyházi jogszokás szerint minden érdekelt felet meghallgatnak. Ezen a zsinaton meg is hallgatták őket, mert a Szent József-papnevelő intézet nagytermében az üvegcsillár díszei a viharos megbeszélések során sokszor összecsendültek. Az érsek Ambrose Cannell segítségével pontos napirendet dolgozott ki. Előbb a kevésbé fontos ügyeket tárgyalták. Elsőnek új építési bizottság megalakításáról volt szó. Ennek kötelessége ellenőrizni, illetve jóváhagyni minden új építkezést. Mivel Hartfieldben nem volt katolikus egyházi lap, egy másik bizottságnak utat és módot kellett találni ennek megindításához. Minden békésen és harmonikus egyetértésben folyt mindaddig, amíg az egyházmegye pénzgazdálkodásának újjászervezésére nem került a sor. A jómódú plébánosok, mivel ez a rendezés fájón érintette őket, siránkozásba kezdtek.

Stephen sokkal okosabb és előrelátóbb volt annál, mintsemhogy előzetes tájékozódás nélkül bolygasson egy ilyen kényes kérdést. Dolgozószobájában az egyházmegye legkiválóbb és legtekintélyesebb lelkipásztorai előtt már előzőleg fölvetette a nehéz problémát.

– Mindegyikünk előtt ismerős – kezdte –, hogy az egyházmegye jövedelme aránytalanul oszlik meg. Ez így igazságtalan. A jelenlegi rendszerben a plébániák egyházmegyei járulékot fizetnek az érsekségnek. Ez a plébánia jövedelmének tíz százalékát sem teszi ki. Ennek következtében az anyagilag erősebb plébániák jelentős bank-

betéteket mondhatnak magukénak, míg az egyházmegye más plébániái nyomorognak.

A papok egyéniségüknek megfelelően figyeltek föl a beszédre. Dan O'Laughlin, a fairhavent-i esperesség leggazdagabb vezető plébánosa harcra készen dörzsölte meg fülét, Michael Kernan vastag tokája pedig láthatóan remegett. Mit akarhat az érsek?

– Elérkezett az idő – folytatta Stephen –, hogy az egész egyházmegye kiegyensúlyozott jólétére törekedjünk. A holnapi gyűlésen olyan tervezettel állok elő, ami, remélem, nem tűnik önkényes intézkedésnek. – Ambrose Cannellhez fordult.

– Kérem a helynök urat, olvassa fel a határozat szövegét.

Amby Cannell oxfordi pallérozottságú beszéde még soha nem volt ilyen fölháborító az ír fülek számára, mint most.

– 1934. július 1-től kezdve minden egyes plébánia bevételét havi elszámolásokkal az egyházmegyei pénztárba kell küldeni...

– Hová kell küldeni? – Dan O'Laughlin egészen belesápadt.

– Valóban azt hallottam, amit hallottam? – érdeklődött zavartan Michael Kernan.

– Engedjék meg, kérem, hogy a helynök úr tovább olvashassa. – Amby folytatta.

– Minden plébános mellékeljen pontos listát a havi kiadásokról a beküldött pénz mellé. A kiadások közé számít a plébánosok és segítőinek a fizetése, a plébániai templom karban- és tisztántartása és más intézmények kiadásai, melyek a plébános joghatóságához tartoznak.

Dan O'Laughlin gúnyosan szólt közbe.

– Azt is felszámíthatom, ha a sarki rendőrnek egy csésze teát adok?

– Igen – felelt Stephen. – Beszámíthatja nővérei, unokahúgai, nénikéi teáját is, meg a floridai kirándulásokat és a többi hasonló kiadást is. Olvassa tovább, Ambrose.

– A kiadások összegét le kell vonni abból, amit az egyházmegyei pénztárba küldenek. A maradék a hartfieldi érsekségé, mint jogi személyé és szabadon rendelkezik vele, belátása szerint, a kezelője Stephen Fermoyle érsek.

Morgás, székek tologatása, tiltakozás volt a válasz.

– Csak sorjában, uraim, egyik a másik után. Mindenkit meghallgatunk. Azt hiszem, O'Laughlin atya jelentkezett szólásra először.

O'Laughlin keményen nyilatkozott és azt mondta, hogy az ilyen rendelet hallatlan intézkedés, ami ellenkezik az egyházjoggal. Ezeket a megállapításokat élénken helyeselte Michael Kernan is, és hangsúlyozta, hogy a kérdést az apostoli delegátus elé terjeszti.

– Ehhez joga van, atya – mondta Stephen –, de már most megmondom, hogy az apostoli delegátus elismerte: tervem nem ellenkezik az egyházjoggal... Kinek van még mondanivalója?

A vita során a fiatalabb papok is felszólaltak és helyeselték a püspök javaslatát. Különösen Gregor Potocki, a Szent László-plébánia lengyel plébánosa (a Hartfield folyó nyugati partjáról, a dohánytermelő vidékről) volt a legélénkebb hozzászóló.

– A javasolt módszer lehetőséget ad az érseknek arra, hogy az egyházmegye távoli részeinek hitéletét is megújítsa. Nem irigylem a városi plébánosokat és nem vagyok ellenségük, csak igazságot és arányos elosztást kérek a szegény plébániák nevében. Ezért ajánlom a tervezet elfogadását.

Így elkerülhetetlenné vált – bár az idősebb plébánosok élénken tiltakoztak ellene –, hogy a határozatot a zsinat másnap jóváhagyja. A határozatokat összegyűjtötték, kinyomtatták és minden plébánia kapott belőle egy példányt. Az apostoli delegátusnak is küldtek, aki azt Rómába továbbította. Bizonyos idő múlva Stephen levelet kapott a Konzisztoriális Kongregáció prefektusától, aki gratulált az új pénzgazdálkodási módszerhez.

Stephen súlyos anyagi gondokkal küzdött addig, amíg a pénzt az új rendszer szerint lassan be nem küldték. 1934 nagyböjtjének derekán kénytelen volt 50 ezer dollár kölcsönt fölvenni a Hartfieldi Hitelbanktól, hogy a folyó kiadásokat fedezni tudja. Egy hét múlva máris ki kellett adnia a pénz felét. Aztán egészen rendkívüli alkalmi vétel kínálkozott. Owen Starkey hozta a hírt a reggeli postával.

– Azt hallottam, hogy Ollie Greenleat eladja a nyomdáját.

Stephen jól ismerte a nyomdát gépeivel együtt. Éppen megfelelő volna a hartfieldi katolikus újság nyomtatására. Az egyéni vállalkozások eddig kudarcot vallottak, mert vagy a tőke, vagy a szakértelem hiányzott. A Stephen joghatósága alá tartozó félmillió katolikusnak fogalma sem volt arról, hogy mi történik a plébániáján kívül. Az érsek igyekezett nyugodt maradni. Közömbös hangon kérdezte.

– Miért akarja Greenleat eladni a nyomdát? Nem megy az üzlet?

– Nem, az asztmája az ok, nem bírja a klímát, el akar menni innen.

– Hívja föl, Ownie, és mondja meg neki, hogy ebéd után odamegyek és megnézem.

Ezen a délutánon Stephen nyomda utáni vágyakozása sok munkát adott. Ollie Greenleat kíséretében megnézte az eredetileg 75 000 dollárért vásárolt nyomdai felszerelést. Volt ott két Linotype szedőgép, egy Monotype gép, papírvágó, fűzőgép és tonnaszámra különböző nagyságú és típusú betű. A helyiség közepén pedig hosszú, lapos nyomdagép, ami egy nyolcoldalas hetilap nyomtatására minden nehézség nélkül képes volt. Stephen már maga előtt látta a „Hartfieldi Angelus" (nem is rossz név) első évfolyamának első számát. Félig a gond, félig az asztma fojtogatta Ollie Greenleatot, amikor közölte, hogy hajlandó huszonötezerért eladni az egészet. Stephen csak nagy önfegyelemmel tudta magát türtőztetni, hogy azonnal meg ne kösse az üzletet.

– Még alszom rá egyet, Mr. Greenleat – mondta, amikor elhagyta a nyomdát. Távozása pillanatában két újabb vásárló érkezett. Az érsek ezen az éjszakán alig tudott elaludni. A képzelet és a valóság küzdött benne, mikor arról ábrándozott, hogy a „Hartfieldi Angelus" példányszámát tizenötezerről az első hetek után huszonötezerre emeli. Amikor ehhez ért, kissé lehűlt a lelkesedése. Az egyházmegyének szüksége volt egy újságra és tagadhatatlan, hogy alkalmi vétel kínálkozott. Az utolsó huszonötezer dollárt nyomdára költse? Mit szólna ehhez a Szentatya? Még másnap reggel sem jutott döntésre. A szentmise alatt is a helyes döntés kegyelméért imádkozott. Amikor reggelije közben az „Item" címeit átolvasta és megtudta, hogy „a városi képviselők tiltakoznak az egyházi iskolák tanulóinak autóbusz-havibérlete ellen", belátta: a sajtó mégis fontos.

Már elvben döntött, hogy megveszi a nyomdát, amikor Gregor Potocki gondterhelten kihallgatást kért.

– Érsek úr, fölbomlik a dohánytermelő szövetkezet. Valamit tenni kell, hogy megmentsük.

Ez nem ultimátum volt, hanem ténymegállapítás.

Potocki atya hősiesen támogatta a szövetkezetet a gazdasági válság alatt. Igen merész terve az volt, hogy a lengyel katolikusokat a külvárosi nyomortanyákból a Hartfield folyó nyugati partjának dohánytermelő vidékére telepíti. Emberileg és gazdaságilag nézve ez az áttelepítés előnyösnek mutatkozott. A lengyelek született farmerek és ha a dohánytermelés jövedelmező lesz, sikerül beilleszkedniök

a társadalomba. Azonkívül Gregor atya szerint sokkal könnyebb volna lelkipásztori ellátásuk is, ha egy tömbben lennének, és nem szétszórva a városokban. A lengyel papok így jobban össze tudnák tartani honfitársaikat. A terv nagyon szép és csábító volt papíron, de annál kiábrándítóbb a gyakorlatban.

Stephen jól tudta, hogy hol a bökkenő. A dohány sok foszfort és kálit von el a talajtól. A jó terméshez tonnaszámra kell műtrágyázni a földet. A műtrágya árát egy szindikátus olyan magasan tartotta, hogy Potocki atya ezt az akadályt nem tudta leküzdeni. Derűlátásával és rábeszélőképességével rávett kétszáz családot, hogy a kopár földön letelepedjenek. Ők alkották a Szent László-plébániát. De derűlátástól még nem nő dohány. Trágya, szárítópajták és modern fölszerelés kellett. A dohánytermelő szövetkezet mindezt képtelen volt megvásárolni. Eddig csak eltengődtek valahogy, de most az egész felbomlott, amint Potocki atya mondta.

Az érsek, hogy kissé megvigasztalja a bátor papot, megkérdezte tőle, mi kellene a Szent László-plébánia szövetkezetének megmentéséhez.

– A legszükségesebbet mondja, és arra gondoljon, hogy ezt szó szerint értem.

Potocki atya nem is nézett cédulájára, úgy mondta.

– Ezer tonna trágya, kétszázezer láb deszka a szárítók kijavításához, egy traktor a szántáshoz. Ez összesen huszonegyezer dollár.

„Ma semmi sincs húszezer dollár alatt" – ötlött Stephen fejébe a gondolat. Hogy elkerülje Potocki atya tekintetét, fölállt és az ablakhoz ment. Tudta jól, a kedvüket veszített lengyel földművesek egymás után visszamennek a városi nyomortanyákra, ha nem kezdhetik el azonnal a munkát. Azt is tudta, ha délután nem köti meg az üzletet Ollie Greenleat-vel, akkor más szerzi meg a nyomdát. Vagyis az érseknek arról kellett döntenie, hogy az egyházi hetilap fontosabb, vagy néhány lengyel földművescsalád? Most őszintének kell lenni! Stephen keveset tudott Lengyelországról. Idegen nyelven beszéltek, kelkáposztát ettek és eredményesen küzdöttek az amerikai higiénia ellen. Gondolataiban a lengyelek nem foglaltak el túl sok helyet.

Mennyivel ragyogóbb és kecsegtetőbb a másik ajánlat, lapkiadásba kezdeni. Milyen mesés dolog az új idők szellemének megfelelően nyilvánosságra hozni az egyházmegye mindennapi munkáját, egy-

máshoz közelebb vinni a híveket, tájékoztatni, tanítani őket és mellékesen nagyobb nyilvánossághoz jutni. Volna benne szépirodalmi és sportrovat (mens sana in corpore sano, ép testben ép lélek). Támadó szellemű vezércikkek, melyek a születésszabályozás és az erkölcstelen filmek ellen küzdenek. Más újságok is idéznének belőle. Mindenütt olvashatnának Fermoyle érsek terveiről... „Még ma fizessen elő a »Hartfieldi Angelus«-ra!" Rendkívül csábító lehetőség!

Ezzel szemben csupán egyetlen ellentmondó hang hallatszott: ezé a szemüveges, idő előtt megőszült férfié, aki Stephen íróasztala előtt állt.

„Bátorítanunk kell a fiatal papokat, hogy fényes városi karrierjüket föláldozva a lenézett, földműveléssel foglalkozó híveknek szenteljék munkájukat."

Most itt van a fiatal pap, aki lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az elesett földművesek segítségére legyen. Tíz ilyen Gregor Potocki, vagy inkább száz megoldaná az amerikai földművesek lelki gondozásának nehézségeit.

Stephennek eszébe jutott az ígéret, amit XI. Piusznak tett: „Minden tőlem telhetőt megteszek, hogy a »Quadragesimo anno« tanítását megvalósítsam az egyházmegyémben."

A lapkiadói tervet félretéve a szövetkezet eképét választotta. Íróasztalához ült, kiállította a huszonegyezer dolláros csekket és a lengyel papnak adta.

– Vegyen rajta műtrágyát, Gregor és mindazt, amire szüksége van. És ha majd elkezdődik a dohányszüret, remélem végigkalauzol egyszer a földeken.

*

A Szent László-egyházközség áldást ígérő napsütésben kezdte meg húsvét utáni kedden a tavaszi munkákat.

A traktoros eke zsíros barázdákat szántott. A magot kézzel szórták és puha földdel takarták be. Az erős műtrágya a barázdák közé trágyaszóró gépekből került. Az áprilisi szél és májusi napsütés szépen növelte a palántákat. Mielőtt beköszöntött volna a forróság, nagy kiterjedesű, ritka szövésű sátrakat emeltek a terület fölé. Június, júliusban hatalmas levelek nőttek. Augusztusban, aamikor Stephen arra járt, elkezdődötta nagyszerű, árnyékban nevelt dohánylevelek szüretelése. Férfiak vagdalták le a csipkés, értékes leveleket. „Bogo Pomorzek! (adjon Isten!) hangzott itt is, ott is a köszöntés,

amikor Stephen és Potocki atya elment mellettük. „Pomorzek Bogo! (Fogadj Isten!) felelt rá Potocki atya.

Az asszonyok és gyerekek a szárító pajtákba hordták a leveleket, ahol csomókba kötözték és szarufákra aggatták. Parázzsal teli üstök álltak a döngölt földön, s amint az izzó parázs rubin színű fénye megvilágította a zöld leveleket, akvamarin és borostyán színű sugárzás vibrált a levegőben. A levelek száradni kezdtek.

Szeptember elején megérkeztek a dohánygyárak fölvásárlói és az egész termésért jó árat fizettek. Harmincezer font elsőrendű, árnyékban nevelt dohányt vettek át középfinom szivarborításnak és tízezer fontot tölteléknek.

A kölcsön egy részét visszafizették az érsekségnek, ötezer dollárt félretettek műtrágyára és a tiszta jövedelem tizenháromezer-kétszáz dollárán kilencvenegy család osztozott.

Nem volt okuk különösebb ujjongásra, hiszen csak négyhónapnyi kemény munka napszámát biztosította a szövetkezet, mondhatta volna egy kívülálló, de a szövetkezet tagjai másként gondolkoztak. Október elsején hálaadó ünnepet tartottak és megköszönték Istennek a bő termést. Érseküket is meghívták az ünnepségre.

A legnagyobb szárítóban hosszú asztalt állítottak föl, kolbász, savanyított káposzta, rozskenyér sorakozott rajta. Az asszonyok káposztalevest főztek nyílt lángon. Hogy a levesnek jobb ízt adjanak, csülköt és sonkát is tettek bele. Stephen Ambrose Cannell kíséretében ment el. Miután elmondta az asztali áldást, az asztalfőn foglalt helyet. Egy aranyszőke hajú, tizenöt éves fiú adta át az érseknek a kenyeret. Erős, izmos, nyúlánk fiú volt, vonásai, kezei formásak, nemes metszésűek, mintha Phidias faragta volna őket.

– Mi a neved? – kérdezte Stephen.

– Conrad Szalai, érsek úr.

– Conrad, te is a dohányföldön dolgozol?

– Igen, nyáron a szárításnál segítek, télen középiskolába járok.

Potocki atya büszkén mondta.

– Conrad nagyszerű zenész. Valóságos hegedűművész. Később majd játszik valamit.

Az ünnepi lakoma megkezdődött. Stephen előítélete a lengyelekkel szemben megszűnt, amikor megízlelte a levest. Még soha nem látott olyan vidám embereket, mint Potocki atya hívei. Hihetetlen mennyiségű kolbászt, rozskenyeret és savanyított káposztát tüntet-

tek el és közben nagy lendülettel beszélgettek, de nem úgy, mint az amerikaiak, írek, vagy olaszok. Nem álmosodtak el utána, mint a németek, vagy svédek, hanem fölugráltak és eljárták a krakkói dobbantós ritmusú táncot, fuvola, hegedű és harmonika kísérettel.

Minél magasabban járt a hold, annál magasabbra ugráltak. Egyórás tánc után szünetet tartottak, hogy a táncolók egy kicsit szuszogjanak. Ekkor kiabálni kezdtek.

– Conrad, Conrad, játssz valamit!

Gregor Potocki az érsekhez fordult.

– Kegyelmes uram, most egészen rendkívülit fog hallani.

A szőke fiú, aki az érseknek a kenyeret nyújtotta, az egyik tűzhely fénykörében állt. Amíg a hegedűt stimmelte, szerény, igénytelen megjelenésű volt, de amikor az álla alá szorította a hegedűt, teljesen átváltozott. A krakkói tánc témájából valóságos tüzijátékot improvizált. Az elszakadt nép fájdalmas honvágya és egész szenvedélyes, borongós érzelemvilága felcsendült a rögtönzésben. Azután, mintha hirtelen eszébe jutott volna, hogy idegenek is vannak, meghajolt Stephen előtt és bejelentette.

– Variációk következnek a „Scarlet Sarafan" dallamára.

Amby Cannell odasúgta az érseknek.

– Ez az egyik legnehezebb hangversenyszám.

Wieniawski mutatós darabjának technikai nehézségei Conradnak nem okoztak gondot. Egy harmonika kíséretében olyan könnyedén játszotta a „Scarlet Sarafan" témáját, ahogy a pajkos gyerekek rázzák a szilvafát, kettős fogással, virtuóz módon, szinte boszorkányos ügyességgel varázsolta elő a hangokat.

– Nagy Isten! – mondta Amby Cannell. – Ez aztán a technika! Hol tanulhatta?

A rögtönzött hangverseny után Stephen fölállt és a kis művészhez ment. Az érsek nem értett különösen a zenéhez, ezért csak kezet fogott a fiúval, úgy köszönte meg a zenét.

– Hihetetlen tehetséged van, Conrad. Eljönnél egyszer hozzám, játszani?

A fiú pirulva felelt.

– Amikor csak óhajtja, érsek úr, nagyon szívesen – mondta egyszerűen.

Ambrose Cannell dicsérete már több szakértelemről tanúskodott.

– Kitűnően játszol, Conrad, nem tudom, hogy melyiket dicsérjem

jobban, az improvizálást, vagy Wieniawski darabjának mesteri játékát? Ki tanított hegedülni?

A fiú Potocki atyára nézett, aki egy köszvényes, görnyedt embernek intett. Ez a fiatal művész mögé állt.

– Szabad bemutatnom Max Lessaut? – kérdezte Gregor atya. – Ő az a tanító, aki Conrad talentumát ilyen tökéletessé csiszolta.

– Még nem tökéletes a játék – mondta az öreg, aki elfogulatlanul állt a magas egyházi méltóságok között. – A „Sarafan" alatt malacvisítást hallottam, de ez nem a játékos hibája volt, hanem a hangszeré. Ez a hegedű csak ócska, lakkozott szivardoboz.

A kihunyó parázs fényében Max Lessau a mondabeli Vulkán istenségre hasonlított, aki sokat ígérő tanítványának munkáját bírálja.

– Idővel, sok gyakorlás után a malacvisítás is eltűnik a játékodból, ugye, Conrad?

Tisztelettudó fejhajtással köszönt el Stephentől és Mgr. Cannelltől, aztán a köszvényes maestro elbicegett.

– Ki ez a Max Lessau? – érdeklődött Stephen, amikor Potocki atya elkísérte az autóhoz.

– Fura történet ez, kegyelmes uram. Max zsidó házaló, aki kegytárgyakat árul egy nagy viaszosvászon bőröndből. Nem volt mindig házaló. Valamikor csodagyerekként Varsóban, Párizsban, Berlinben hangversenyezett. Huszonhét éves korában a köszvény miatt megmerevedett a keze, lassan az egész teste. 1915-ben jött Amerikába, s mivel nem tudott angolul, házaló lett. Conrad egy szép napon háromdolláros hegedűn muzsikált és amikor Lessau ezt meghallotta, elhatározta, hogy foglalkozik a gyerekkel. Tíz éven át, nap mint nap tanította a fiút. Ennek eredményét hallották ma este.

Amikor Stephen Ambrose Cannellel együtt hazafelé, Hartfieldbe utazott, a kedves este emlékeként csendes, derűs boldogságot érzett. Potocki atya híveinek nevetése, éneke, tánca bizonyára jóleső köszönet volt a bőséges termést adó Istennek. És milyen csodálatos himnusz hangzott el a fiatal művész hegedűjén. Még nem tökéletes ugyan, amint a köszvényes, béna Max Lessau mondta... Stephen odaszólt kísérőjéhez.

– Mit szólna Amby, ha zenei ösztöndíjat alapítanék és Szent Cecília-díjnak nevezném? Természetesen olyan diáknak juttatnánk, aki megérdemli.

– Azt mondom, hogy nem rossz ötlet.

Ez volt a hartfieldi zenei ösztöndíj megalapításának története. Három éven át Conrad Szalai kapta, aki napi hét órát gyakorolt mesterével, Max Lessauval. A malacvisítást (csak megszállott szakértők vélték hallani) lassan megszüntette a kifinomult technika. Egy év múlva a szivardobozt egy kétszázötven dolláros német hegedűvel cserélte ki, de Maxnak ez sem volt elég jó.

– Kreisler sem tudna ezen a lekváros ládán hegedülni... Lieber Gott – jajgatott mindig –, ennek a gyereknek előbb vagy utóbb tisztességes hegedűre lesz szüksége.

III.

A következő évek Stephen számára többnyire csak jót hoztak. Az érsekség föllendült, tervei egymás után valósultak meg. Bölcs belátással gondoskodott arról, hogy a plébániák és az érseki iroda kulcspozícióit fiatal papok töltsék be. 1935 óta munkatársai Ambrose Cannell kivételével mind negyven év alatt voltak. Owen Starkey már nem félt, ha egy nagyhangú pap a homlokát ráncolta. Amikor egy méltatlankodó lelkipásztornak azt mondta: „a kegyelmes úr így óhajtja", akkor az úgy is volt. Potocki atya tervei sok lengyel földművest csalogattak ki a vidékre, a városok nyomortanyáiból. A dohánytermelő szövetkezet szép fejlődése bebizonyította, hogy csak ott lehet lelki növekedés, ahol jól művelt talajba hull a jó mag.

Ambrose Cannell segédpüspökként olyan kitűnő vezető tisztviselő és szárnysegéd lett, hogy egyetlen püspök se kívánhatott ennél jobbat. Felelősségteljesen rendelkezett, anélkül, hogy basáskodott volna. Az „a capella" és a nép liturgikus éneke – Milky Lyons vágyálma – Cannell püspök tettre készségével megvalósult. Amby elképzelései szerint három modern templomot építtetett, amelyek a gótika modern változatai voltak. A „Liturgia" c. folyóiratban, mert az oltár a folyamatosan megújuló keresztáldozat színhelye, azt az elméletet képviselte, hogy annak mindenhonnan jól látható helyen kell lennie.

Mivel az érsekség minden részéről a közös pénztárba folyt be a jövedelem, Stephen olyan segélyeket utalhatott ki, amelyek tényleg hatékonnyá váltak. A Misericordia-ház évi tízezer dollár támogatást kapott és így a geraldináknak többé nem kellett a gyárak kapujában persellyel koldulni. Bár Márta-Annunciáta nővér menhelyét alapo-

san kijavították, mégis huzatos barakk maradt. A modern, új kórházhoz, ahol a gyógyíthatatlan betegek orvosi kezelést és lelki vigasztalást is kapnának, háromszázezer dollár kellett. Az érsek ennek az összegnek az előteremtésén fáradozott.

A gazdasági válság idején tönkrement gyárvárosokban Stephen számtalan ipariskolát nyitott. Sokszáz inas tanulta ott az amerikai nehézipar alapvető tudnivalóit, az öntést, köszörülést, szerszámkészítést. A futószalagos termelési mód ismét elkezdődött. Az itt tanuló fiatalok rendszerint szakmunkások és munkavezetők lettek.

1935-ben teljesedett régi vágya, ami sokáig nem hagyta nyugodni. Ebben az évben megjelent a „Hartfieldi Angelus" első évfolyamának első száma. Amby Cannell tanácsára több alkalmi vételről is lemondott, mert a hetilapot olcsóbb volt bérmunkával nyomtatni. Ã szerkesztői gárda az újságírói tehetséggel megáldott fiatal pap, Terence Malley vezetésével főként civilekből állt össze. Stephen egyszerű, józan útmutatást adott neki.

– Mindig tartsa szem előtt, hogy sem az Associeted Presszel, sem a többi New York-i lappal nem akarunk versenyezni. A világesemények újdonságainak közlésére nem vállalkozhatunk. Adjon a hartfieldi katolikusok kezébe olyan újságot, amelyből megtudhatják, hogy vallási téren mi történik a plébánia és az érsekség területén. Mindig olyan cikkeket hozzon, amelyek a vallásos élettel kapcsolatos eseményekkel foglalkoznak. Ha a hivatalos álláspontot illetően kételyei támadnak, tőlem kérjen tanácsot.

Malley atya pontosan teljesítette érsekének útbaigazításait, az újság hiányt pótolt és az év végére már húszezer hartfieldi család olvasta. Terence Malley jelentette: ha ötezerrel növelnék a példányszámot, már a saját lábán is meg tudna állni.

*

Stephen magánéletének egén időközönként sötét felhők jelentkeznek. Abba a korba került, amit idősebb generációnak neveznek. Többször betegeskedett és készült a halálra. Dollár Bill Monaghan meghalt. A régi barátok közül az ő helye lett először üres... Glennon sokat betegeskedett. Magas vérnyomása súlyos fejfájással, szédüléssel és időnként ájulással járt. Amikor Stephen a bíboros hetvenhetedik születésnapján hogyléte felől érdeklődött: „hogy van eminenciád?", az gunyoros tréfával felelt: „tíz perccel éjfél előtt". Corny Deegant vaksága tétlenségre kárhoztatta és többé nem jelenhetett

meg jótékonyságával „Deus ex machina"-ként, hanem a Charles folyó partján lévő házában rostokolt. Stephen egyik látogatása alkalmával Corny megpróbálta elfogadni Isten akaratát.

– Mielőtt örök nyugovóra térek, még sok mindennel kell megkönnyítenem a lelkiismeretemet. – A Szent Szilveszter lovag a szokott, körülményes módján kezdett beszélni. – Nem is hiszi, Steve, hogy egy építkezési vállalkozó mennyi kísértésnek van kitéve, egyszer ezen, majd azon takarékoskodtam, egy kicsit csaltam az anyag beépítésénél, ha az építtető nem figyelt oda eléggé. Malter került oda, ahová cementes vakolat kellett volna, két tonna agyagot szállítottam beton helyett. – Szégyen és bánat kísérte a vallomást. – Most nagyon kínosak ezek az emlékek.

Stephen anélkül, hogy ezekre a csalásokra mentséget keresett volna, öreg barátját vigasztalni próbálta.

– Ne tépelődjön emiatt, Corny, hiszen egyetlen háza se dőlt össze.

– Steve, ennyire lelkiismeretlen nem voltam, csak néhanapján fösvénykedtem. Ez most nagyon bánt.

Stephenben föltámadt a pap.

– Mit szeretne tenni? Ilyen esetben a jóvátétel jót tesz.

– Tudtam, hogy ilyesmire céloz majd, Steve. Sohasem szerettem a könyvelést és ezért nem tudom, hogy hol és mennyit csaltam. – Corny reménykedve emelte fel vak tekintetét. – Már arra gondoltam, kegyelmes uram, hogy mindezt a megtakarított anyagot egy szép új épületben teszem jóvá. Kórházra, járványintézetre gondoltam.

– Ez nagyon jó lenne, Corny. – Az érsek szeme előtt az új Misericordia épület lebegett. Hogy barátjának lelkiismeretén könnyítsen, a geraldinák menhelyének szomorú állapotáról beszélt.

– Az épület nem sokban különbözik az istállótól, Corny. Hallani lehet a szél fütyülését a hézagos ablakok között. Egy nagyobb hóvihar elég ahhoz, hogy beszakadjon a tető.

A szél és a hó döntette el a tervet. Corny lelkiismeretfurdalása egy pillanatra megszűnt és a szervező kedvelt szerepét játszotta. Hirtelen mozdulattal fölkelt a térdeplőről.

– Stephen, azonnal állítsa tervezőit a rajztábla mellé. A legjobb anyagot használjuk föl; gránit alapozást, vasbetont és égetett téglát számítsanak. Réztető, márványborítás sem lehet elég drága a szegényeknek, akik annyit szenvednek. Még ma beszélek az ügyvédemmel az alapítványról.

Corny Deegan soha nem láthatta a Misericordia új épületét. Amikor a hartfieldi érsekségre íratta és ünnepélyesen átadta, megsimogatta a márvány tömbököt és kezével ellenőrizte a végzett munkát.

*

Din Fermoyle is betegeskedett. Bottal kellett járnia még a lakásban is, nélküle az utcára ki sem merészkedhetett. A délelőttöket „erőgyűjtésre" használta. Délben valami keveset evett és lebotorkált a végállomáshoz, ahol a nyugdíjas Bartholomew Glynn várta és elbeszélgettek egy órácskát. Napsütéses időben Batty egykori nyolcszögletű bódéjának falához ültek ki, egy padra. Glynn már öreg volt a kocsik indításához, így kizárólag bibliamagyarázattal foglalkozott. Rendkívül érzékletesen magyarázta a Bölcsesség könyvét vagy Izaiás próféciáit, miközben táskarádióján a Red-Sox csapat mérkőzésének közvetítését hallgatta.

– Figyelj csak, Din – mutatóujját fölemelte –, milyen magasztosak ezek a szavak: „Bejártam az egész földkerekséget, és lássátok, a nap alatt minden csak hiúság, bizony hiúság." Ugyan ki tudna ennél nagyobb bölcsességet mondani?

Glynn magyarázatát a riporter éles hangja szakította félbe, aki a csapat győzelmén lelkendezett. A meccs után, vagy azért, mert a nap sugarai veszítettek erejükből, Din hazafelé indult. A Woodlawn Avenue sarki fordulója után az emelkedőt napról napra veszedelmesebbnek találta. Din megállt az első víznyelőnél, majd Pat Creedom kapujánál, ahol Pat gyerekei (vagy unokái?) játszottak. Nehezen támaszkodott görcsös botjára és csak keservesen tudta megtenni a következő tizennyolc-húsz lépést. Az emelkedő felénél megállt és ifjúságának emlékei közt keresgélve visszanézett a völgybe. Makacs kitartással rakosgatta egyik lábát a másik elé, míg elért a 47-es számú öreg, kopott, barna házhoz. Fiainak és lányainak köszönheti, hogy már nincs rajta adósság.

1935. június 2-án Din sokkal nehezebben ment föl az emelkedőn, mint máskor. Sokkal tovább nézett vissza a völgybe is és nehezen botorkált be a hátsó bejáraton a házba. Kedves, tréfálkozó szóval vigasztalta Celiát, hogy ne aggódjon miatta. Azután bement a lakószobába, ledőlt egy kissé, hogy pihenjen.

Néhány pillanat múlva furcsa, rekedt hangon kiáltotta: „Ceil, Ceil!", s öt perc múlva már meghalt.

Celia Fermoyle mondta el a fiának, hogyan halt meg édesapja.

– A végállomásról jött haza, ahol egy-két órát szokott üldögélni Batty Glynnel. Elszívott néhány tömés pipát és Glynnt hallgatta, amint a világ teremtését magyarázta. Ma ismét beszédes volt Batty – mondta, amikor belépett a konyhába. „Micsoda nagy pillanat volt, amikor a zsoltárokat ízekre szedte, s úgy látszott, hogy a kocsiszín padlója is tele van szilánkokkal, de a beszéd végén olyan szépen összerakott mindent, mint ahogy te szoktad összerakni, Ceil, a foltokból készített terítőt." Nem hoztál haza belőle egy darabkát nekem is, Din? – kérdeztem tőle. Ó, dehogynem. Úgy ömlött belőle a szó, én meg csak hagytam, hadd beszéljen.

– Ezekkel a szavakkal ment apád a szobába, fiam, hogy levesse a cipőit és egy kicsit pihenjen, amíg megterítek. Babot, korpakenyeret, teát készítettem mindkettőnknek. Éppen az asztalra akartam tenni az ételt, amikor hallom: Ceil, Ceil. Egészen furcsa volt a hangja. Befutottam hozzá, ott feküdt hörögve. Kigomboltam az ingét a nyakánál, kezénél. Szemében már üvegesedést láttam. No, mi baj van, Din? Hívom dr. Hardigant. Nem kell. Mire ideér, már késő lesz. Térdelj mellém, Dubhe..."

Celia Stephen vállaira borult.

– Így becézett engem, fiam, amikor megismert. Ez egy csodaszép csillag neve...

Stephen ismerte ezt a csillagot. Az északi sarkcsillag alatt hatalmas fénnyel tündököl. Ez a hajósok útmutatója. Ez az ősz, megtört asszony valamikor csodaszép csillag volt a szerelem egén?

– Térdelj mellém, Dubhe – mondta Din – tedd arcodat az enyémhez. Így könnyebb lesz az egykori ígéretemet megszakítani. Mellette térdeltem. Tudtam, mire céloz, mi az az ígéret, amit megszegni készül. Így szóltam hozzá: Cumhyll, te büszke, hadd előzzelek meg...

Celia megtörölte szemét.

– De nélkülem ment el és még valami különöset is mondott.

– Mit mondott, mama?

– Nem értettem meg jól a szavakat. Valami őrséget emlegetett. Tudod fiam, hogy mire gondolhatott?

– Igen. Ez a kilencvenedik zsoltár egy verse. „Ezer év előtted olyan, mint egy nap, ami elmúlt. És olyan, mint az éjjeli őrség." Adja

Isten, hogy egyszer én is ilyen magasztos szavakkal az ajkamon halhassak meg.

*

Stephen Paul Ireton segédletével mutatta be a gyászmisét. A sírnál Richard Clarahan, a bostoni segédpüspök mondott gyászbeszédet. Clarahan püspök a halott iránti mély tisztelettel Dennis Fermoyleban a katolikus férfi és édesapa mintaképének állított emléket. Tiszta egyénisége, gerinces őszintesége gyermekeiben él tovább. Szónoki remekmű volt, de Stephen a szépen csiszolt mondatok mögött egy suttogó fiatalember szavait hallotta egy fiatal lányhoz, még abból az időből, amikor ő a világon sem volt.

– Dubhe, vezércsillagom, te világíts nekem mindig!

– Vidám Cumhyll, el ne hagyj soha.

„...mint egy nap, ami elmúlt. És olyan, mint az éjjeli őrség."

*

Fermoyle érsek csütörtök estéi idővel híressé váltak. Meghitt baráti kör gyűlt össze ilyenkor és boldog volt az, aki ide meghívást kapott. Ügyvédek, orvosok, művészek, írók, bankárok és politikusok, újságírók gyűltek össze, hogy a vadászos módra elkészített fácánt dicsérjék, vagy szakértő arccal nézzék a pókhálós butéliát, s megízleljék tartalmát. Bates Furnald szenátor azt mondta feleségének: „úgy van összeállítva az étrend, hogy soha nem okoz gyomorégést." Az angol író és előadóművész, Alec Surtes csevegve jegyezte fel naplójában: „Fermoyle érseknél vacsoráztam. Ez az ember nagyon ért a borhoz. A sült kacsához zamatos Szent György-bort adott, a desszerthez pedig valóban elsőrendű portóit szolgáltatott fel. A beszélgetés rendkívüli volt. Ő maga is remek társalgó."

Saját asztalánál, mint „primus inter pares" (első az egyenlők között) élvezte Stephen az élet egyik ajándékát, a művelt férfitársaságot. Kissé meghízott, de ez a súlygyarapodás csak arra volt jó, hogy idegeit védje mindattól a sok gondtól és kellemetlenségtől, ami nyilvános és magánéletében érte. Az a fogalom, amit Stephen a katolikus püspökről alkotott magának, lehetővé tette, hogy olyan férfiak barátságára tegyen szert, akik vezető szerepet játszottak. Ő maga nem sokat törődött a többiek dicséretével vagy kritikájával, viszont a többiek az ő ítéletét és véleményét még olyan dolgokban is figyelembe vették, amelyek egyházi hatáskörén kívül estek. A hartfieldi hét év alatt szerepe olyan lett, mint a városi vízműveké:

mindenki számított rá, hogy állandó nyomás mellett, tiszta, friss vizet ad.

1935 októberének egyik csütörtök délutánján Seath Feakins bíró, a hartfieldi bíróság egyik vezetője Stephen asztalánál ült és egy háromcsillagos konyakot ízlelgetve beszélt, miközben szórakozottan verte le szivarja hamuját.

– Furcsa esetem volt ma. A Columbia Biztosító Társaság csalás kísérlete címén indított pert egy sötét hegedűkészítő ellen, aki „luthier"-nek nevezi magát. Kisült, hogy ez a „luthier" huszonötezer dollárra biztosított egy állítólagos olasz mesterhegedűt. A társaság szakértői megvizsgálták a hegedűt, aláírták a szerződést, minden rendben volt.

Feakins bíró rendkívül élvezte a konyak ízét és illatát.

– Alig telt el egy hét s baleset történt.

– Csalás ugye, bíró úr? – Harmon I. Poole, a Hartfield Hitelszövetkezet igazgatója mintha már messziről szagot kapott volna.

– A dolog nem volt olyan egyszerű – mondta Feakins bíró –, mert a vádlott nem volt jelen a balesetnél. Ő Mossel Pola előadóművésznek adta kölcsön a hangszert abban a reményben, hogy Pola megveszi. Pola magával is vitte egyik hangversenyére, amikor egy autó elütötte. Ő maga csak kisebb sérülést szenvedett, de a hegedű szilánkokra tört.

Feakins bíró így folytatta:

– A szilánkok kifejezést szándékosan használtam. Az ügy a szilánkok elemzésén fordul meg. A hegedűszilánkok mikroszkopikus vizsgálatakor tűnt ki, hogy a hangszer hátlapja húszéves amerikai erezett jávorfából készült.

– Na és mit szólt hozzá a „luthier"? – kérdezte Stephen.

– A védekezése nagyon érdekes. Ő is beismerte, hogy a hegedű hátlapja valóban egy darab amerikai jávorfából készült. Azt mondja, hogy ő faragta ki és az eredetire ragasztotta.

– Rendkívül ügyes ember lehet.

– Valóban az, kegyelmes uram, de nem erről van most szó. A bíróság így tette fel a kérdést: Szabad egy háromszáz éves öreg hegedűt amerikai hátlappal még olasz mesterhegedűnek nevezni?

– Természetesen nem – morogta H. I. Poole –, ez az ember csaló.

Stephen a jogi és erkölcsi szempontokat így foglalta össze.

– A halálos bűnnél a szándék a döntő. Teológiailag nézve a szándékhoz kell az előzetes megfontoltság és szabadság. Én azt kérdezném, hogy annak az embernek szándéka volt-e a csalás?

– Nagyszerű a kérdés. A védő elismeri, hogy kliense nem mondta meg a biztosító társaságnak, hogy mekkora javítást eszközölt. Másrészt a társaság szakértőinek szemfülesebbnek kellett volna lenniök. No de ez már a bíróságra tartozik.

Poole bankár nagyszerű munkatársa, J. P. Morgan vizsgálati módszerével folytatta a kérdezgetést.

– Milyen jellemű a hegedűkészítő? Megbízható, becsületes?

– Senki sem tud róla semmit – felelte Feakins bíró. – New-Yorkban egy kis lyuk a javítóműhelye, javításokból él. Olyan fekete típus. Francia-kanadai. Massachusetts-ből származik.

– Hogy hívják? – kérdezte Stephen.

– Azt hiszem, Menton-nak.

– Rafael Menton?

– Igen. Ismeri ezt az embert?

Az érseket különös izgalom kerítette hatalmába.

– Fiatal gyerek korában ismertem meg első plébániámon. Akkor tizenhat éves volt. Nagyon tehetséges. Egyetlen vágya az volt, hogy „luthier" lehessen.

– És micsoda „luthier" lett belőle. – A jogász hangjából valahogy azt lehetett kiérezni, hogy Rafael Menton csaló is lett.

Az érsek inkább figyelmen kívül hagyta ezt a gyanúsítást.

– Segítene rajta, ha tanúként jelentkeznék a bíróságon?

Feakins bíró új szivarra gyújtott.

– Nem én vagyok a fiatalember védője, de ha én lennék, kitüntetésnek venném, ha az érsek úr a kliensem mellé állna.

*

Másnap reggel, amikor Rafe Menton és védője gondterhelt arccal várták a tárgyalás megkezdését, Stephen önként jelentkezett a vádlott tanújául.

– Nem vállal nagy kockázatot, amikor az érdekemben tanúskodik? – kérdezte Rafe.

– Miféle kockázatot? Ismertem apját, anyját, nővérét. A Menton család jelleméről hallania kell a bíróságnak!

A zsúfolásig megtelt tárgyalóteremben ülve Stephen meghallgatta Wilhelm Pfundt szakértői véleményét.

– Igen, a hegedű valódi Cremona a tizenhetedik századból. Igen rossz állapotban volt.

Az ügyész nagyon átgondolt kérdést tett fel.

– Az önök szakmájában szokás az, Mr. Pfundt, hogy ilyen nagy javítás után, amikor például az egész hátat újjal pótolják, még mindig a régi mesterhegedűnek nevezik a hangszert?

– Igen, megengedett, azzal a feltétellel, hogy a javítás kiváló munka. – válaszolta Mr. Pfundt. – Natürlich az asztalosok ezt nem tudják megcsinálni.

Mossel Pola volt a következő tanú.

– A hegedűnek csodálatosan szép, tiszta és erős hangja volt. Azért vittem magammal, hogy a vádlottól megvegyem, amikor a baleset történt.

Most a hartfieldi érseket szólították fel tanúskodásra. Elmondta, hogy Rafael Mentont tizenöt éves kora óta ismeri. Rendes, becsületes családból származik, nővére a hartfieldi geraldinák főnöknője. Amikor ezt elmondta, Feakins bíróhoz fordult.

– Szabad megemlítenem a bíróság előtt azt a beszélgetésünket, amelyet a vádlottal tizenöt évvel ezelőtt a hangszerkészítés művészetéről folytattunk?

A tanú személyére való tekintettel az ügyész nem emelt kifogást ellene és így a bíróság beleegyezett.

– Amikor Rafael Menton tizenhat éves volt, a „L'Art des Luthiers Italiens" című könyvet ajándékoztam neki. Minél tovább tanulmányozta a sok melléklettel és a mesterhegedűk pontos ábrázolásával teli könyvet, annál inkább kedvét veszítette. Abban az időben, amiről most beszélek, megkérdezte tőlem. – Stephen egy kicsit gondolkodott, hogy még a hangsúly is azonos legyen – „Gondolja, atya, hogy ismét tudnak ilyen csodálatos hegedűket készíteni?" Én erre így válaszoltam: „Azt hiszem, igen. Ha az amerikai művészek az Újvilág anyagát össze tudják egyeztetni a régi, tökéletes formákkal, akkor tudnak ilyen hegedűket készíteni és ezek sokkal jobbak lesznek, mint amit az emberi kéz valaha is készített."

Az érsek így fejezte be tanúskodását.

– Nem vagyok arra hivatott, hogy a biztosítási törvényről vagy a hangszerkészítésről beszéljek. Csupán annak az örömömnek adok kifejezést, hogy Rafael Menton nagyszerű odaadással, hihetetlen

kitartással és sok nehézséggel küzdve igyekezett jövendölésemet valóra váltani.

Az ügyész gyorsan tárgyalt a biztosító társaság jogi képviselőivel. Azok beleegyezően intettek és közösen fordultak Feaskins bíróhoz azzal a kéréssel, hogy a vádlottal egyességre léphessenek.

– Jöjjenek a szobámba – mondta a bíró. Intett a vádlottnak is. – Vigyáznom kell, hogy az ügy végső lezárásánál mindenki elégedett legyen.

Úgy ide, úgy oda, Rafael Mentonnak fontosabb elintéznivalója volt. A tárgyalótermen keresztül Stephenhez ment, tisztelettel és hálával csókolta meg az érsek gyűrűjét.

– Hogyan tudom ezt valaha is meghálálni?

– Úgy, hogy ezentúl többször fölkeres, Rafe! Nem szabad egymástól elszakadnunk. – Stephen megáldotta a fejhajtó fiatalembert. – Most pedig menjen a Cremona-konferenciára és harcoljon minden fillérért, amit hegedűje ér.

*

Amikor Stephen elhagyta a tárgyalótermet, érezte, hogy kabátját meghúzza valaki. Max Lessau volt. A felindultságtól szinte reszketett az öreg, köszvényes mester és nem tágított az érsek mellől. Közben az ügyészség bejárati lépcsőjéhez értek.

– Miért nem mondta, hogy ez a hegedűkészítő a barátja?

– Évek óta nem hallottam felőle, Max. Szinte csodálatos, hogy ismét rátaláltam. Mossel Pola és Pfundt szavai szerint elsőrendű művész lehet.

– Még ha csak fele annyit ér is – mondta Max Lessau –, az Isten küldte nekünk, hogy Conradnak hegedűt készítsen.

– Ez a gondolat még nem jutott eszembe!

– Persze, hogy nem jutott, mert nem hallja napról napra, hogy Conrad a lelkét is sebesre hegedüli a hegedűnek csúfolt dobozon. – Max a valóságok talaján állt.

– Conrad tehetségének csak egy Cremona volna megfelelő, de az sok ezer dollárba kerül. Ez a luthier majd kiugrik a bőréből, úgy hálálkodik. Miért ne kérhetné meg, hogy faragjon egy hegedűt a védence számára?

– Nem használhatom ki, Max!

– Kihasználni? – a régi házaló korából szokásos rábeszélő hangon fordult Stephenhez. – Bocsásson meg, érsek úr, ez lesz az az alkalom,

amire olyan nagyon várt a „luthier". Csak azt kérem, tegye lehetővé, hogy Conradot legalább egyszer hallhassa. Ugye, ezt megteszi, kegyelmes uram?

– Igen, megteszem – felelte Stephen.

*

Néhány nappal később Stephen egy kis társaságot rögtönzött házihangversenyre hívott meg. A vendégek között volt Rafael Menton – tízezer dollár boldog tulajdonosa, mert ennyi kártérítést kapott a Columbia Biztosító Társaságtól a tárgyaláson kívüli megegyezéskor. Nem is sejtette, hogy milyen élvezetben lesz része, amikor arra lett figyelmes, hogy a fiatal művész a német gyártmányú, átlagos minőségű hegedűt hangolja. Kényelmesen elhelyezkedett a fotelben és inkább Stephent, mint a fiatal művészt figyelte. Éppen csak udvariasságból tapsolt, amikor Conrad Szalai fölállt, hogy Bach Chaconne hegedűszólóját eljátssza.

Nemhogy Rafael, de még Ambrose Cannell sem hallott ilyen zenét.

A tizennyolc éves Conrad aranyosszőkén állt a zongora mellett és elkezdte a régi, ünnepi melódiát. Fölemelő moll akkordokat csalt ki vonója a húrokból, s Bach csodálatos tisztaságú zenéjét tökéletes szépséggel tolmácsolta. Ebből a majdnem nyers zenei bevezetésből megtört akkordok, fölülmúlhatatlan kettősfogások támogatásával építette föl Conrad a zene templomát. Egyszerre szinte lebegni kezdett, szédítő változatú futamokkal hagyta el a valóság talaját, de mindig vissza-vissza tért a kezdő témához. Mintegy állhatatossága fölötti örömmel tett egy kanálnyi tömjént a parázsra, valósággal érezni lehetett az illatát a hangokon keresztül. Majd teljesen kibontakozott a téma, mindig magasabbra és magasabbra emelkedett az oltár magaslatáig, ahol a régi dallam, mintegy átváltoztatva józan, hívő zsoltárrá vált.

Mintha Conrad a zene hatására azt látta volna, hogy Szent Cecília alakja megjelenik egy kórus árnyékos hátterében. A zene védőszentje mosolyogva figyelt a virtuóz játékra.

A nagybátyja mellett ülő Regina Byrne elég jól személyesítette meg azt a női alakot, akinek körvonalait Conrad magával ragadó játékával fölvázolta.

Ambrose Cannell megfeledkezett a fiatal művész technikájáról, úgy csodálta zenéjének mélységét. A fiatal művésznél az elsőrendű

zenei érzék kitűnő, virtuóz játékkal párosult, mégis, a darab szellemének megfelelően mértéktartó volt. Az érsek Max Lessaura, a zseniális házalóra nézett, aki elképesztő ügyességgel tudta megtanítani növendékét arra, hogy emberi tapasztalatait tiszta művészetté érlelje.

Max Lessau a széken kuporogva szomorkodott, s egyúttal büszkén hallgatta tanítványát.

– Tőlem már nem tud többet tanulni a fiú – gondolta szomorúan. – Nálam nagyobbal kell dolgoznia, de előbb még hegedűt szerzek neki.

A Chaconne utolsó részét Conrad teljesen befelé fordulva, mintegy elragadtatott állapotban játszotta. Majd mintha önmagát megszidta volna, hogy így akar elmenekülni a nehézség elől, magányát elhagyva vonójával olyan mozdulatot tett, mintha az igazságot, a végtelen igazságot akarná kifejezni azzal a józan D-hanggal, (Dominus?), amivel bevezette a hangversenyt. Most ezzel zárta le az elmélkedést, komoly szigorral, nagyon magányosan.

Taps, kiáltás követte: „bravo, encore, újból, mégegyszer, Conrad!"

Conrad Regina Byrne zongorakíséretével Cesar Franck szonátájának utolsó tételét játszotta.

Csöndes nyugalom lebegett a két zenélő fiatal fölött, amikor a zongora nyugodt, majdnem rezignált dallamba kezdett. A hegedű elcsípte a dallamot. Ez volt a megtalált béke motívuma. A két hangszer egymást kergetve, hangját egymásba fűzve, majd szétválasztva csengett. A kánon nyugodt hangzását nem törték meg. Csak egy kis melléktételnél akadt meg egy pillanatra a hegedű és a zongora. A fináléból mindkét hangszer igyekezett kivenni a maga diadalát, a motívum mindig erősebb megszólaltatásával, a kánon kérdés-felelet játékos módján.

Többet nem lehetett várni. Véget ért az előadás, de egy dolog még tisztázatlan maradt.

Pont a legalkalmasabb pillanatban terelte a ravasz Max Lessau a figyelmet Conrad hegedűjének elégtelenségére. Az érsek és Rafael Menton között állva köszvényes ujjával megvetően mutatott a hangszerre.

– Heifetz sem tudna muzsikálni ilyen patkányfogóval.

Rafe Menton örömmel kapott a kivetett csalétek után.

– Hadd készítsek hegedűt Konrádnak! – ajánlkozott önként. – A régi, hagyományos Stradivari lesz. – Jelentőségteljesen nézett Stephenre. – Amerikai fenyőből és juharból készül, olasz minta szerint. Talán különb lesz, mint amit valaha is emberi kéz készített.

IV.

Az olasz miniszterelnök 1937. március utolsó napjainak egyik délutánján a „Mappamondo" nagytermében ült és egy rendkívül kellemetlen okmányt olvasott. Ez a német néphez intézett „Mit brennender Sorge" kezdetű enciklika volt, és a miniszterelnök jóbarátja, Adolf Hitler fölött kimondta a megsemmisítő ítéletet. Egy öreg, beteg alpinista írta, Achille Ratti, azaz XI. Piusz pápa, akit a politikusok csupán haldokló aggastyánnak tartottak. A rendkívül erőteljes, élénk stílusban írt enciklika fölöttébb ingerelte a Ducét, mert Herr Hitler ritka látogatásai közé most készült beiktatni egy „Róma tisztességét" gyarapító utat.

A Führer majd rekedt torokhangján bizonyára megszidja, hogy miért engedi a Vatikánt külön utakon járni. „Mi Berlinben egyszerűbben intézzük el az ilyesmit" – fogja mondani gúnyolódó hangján. És ez pontos megállapítás volt. Az utóbbi négy évben fölfegyverezte a németeket, remilitarizálta a Rajna vidékét, megfenyegette Ausztriát, megszégyenítette Angliát, megfélemlítette Franciaországot és – mindnél sokkal fájóbb –, hogy Itáliát, a tengelyhatalmak gyöngébb szövetségesét leigázta.

Milyen kínos, sőt felháborító ezelőtt a hódító előtt mentegetőzni amiatt, hogy ő, a Duce még egy fegyvertelen aggastyán fecsegését sem képes elnémítani.

A Duce, hogy haragját csillapítsa, magához hívatta az olasz kormány mellé kiküldött vatikáni követet. Áldozata hamarosan megjelent a „Mappamondo" jól őrzött ajtajában. A következő hatvan másodpercben, amíg az újonnan érkezett keresztül megy a terem tükörfényes parkettjén, kínos cipőcsikorgás lesz az egyetlen hallható zaj, és ez még a diplomácia veteránjainak közmondásos magabiztosságát is megrendíti.

De történetesen Alfeo Quarenghi bíboros, a Quirinal mellé kiküldött vatikáni követ olyan cipőt hordott, ami egyáltalán nem csikor-

gott. Bíborszínű talárja rettenthetetlen szívet rejtegetett. Pontosan tudta, hogy mit fog hallani, de azt is, hogy ő mit felel majd rá. A Duce üvölteni fog: „én", Quarenghi finoman, halkan mondja: „a Szentatya". A Duce mennydörög: „a tengely", Quarenghi meg: „az Egyház". Az utolsó szócsatában Duce majd Hitler rettegett nevét említi, amire Quarenghi „Isten" nevére hivatkozik.

A beszélgetés a várt módon kezdődött. Mussolini jéghideg udvariassággal fogadta a követet, majd hatalmas szóáradattal vádolni kezdte a pápát.

– Soha nem akar meghalni ez az akadékoskodó öreg? – őrjöngött és Quarenghi orra előtt hadonászott az enciklikával. – De ha ezzel túl sokat kívánok, miért nincs benne legalább annyi tisztesség, hogy szenilis véleményét a Führerről magában tartsa? – A Duce dühösen lapozott és borzalmas példákat idézett a felségsértésre. – Figyelje csak: „Aki fajt, népet, államot, vagy alkotmányt a szokott földi értékelés helyett bálványoz, felforgatja és meghamisítja az Isten által teremtett világ rendjét." – Mérgesen csapta le íróasztalára az enciklikát. – Csupa zagyvaság. Nem tudja a pápa, hogy mi megy végbe Európában?

– A Szentatya nagyon is jól tudja – felelt Quarenghi –, ezért használja fel utolsó erejét Hitler ellen, hogy a világ tudomására hozza az innen fenyegető szörnyű veszélyt.

– Nem a pápa dolga, hogy egy idegen kormány belső ügyeit bírálgassa. Hitler Németországot talpra állította, megerősítette és ellenségeivel szemben egységessé tette.

– A Szentatyának nincs semmi kifogása a német nép egysége ellen, de azt nem tűrheti szótlanul, hogy Krisztust és az Egyházat támadják.

Mivel a Duce dühkitöréssel nem ért el eredményt, sima modorú bizalmaskodáshoz folyamodva, mint férfi szólt a férfihez.

– Amikor politizálni kezdtem, az Egyház meg volt elégedve, hogy a fönnálló kormány oldalán állhat. Hajlandó volt segíteni a „status quo" megtartása érdekében. Csupán az én tájékoztatásomra árulja el eminenciád, hogy miféle változás történt? Csak nem arra törekszik a Szentszék, hogy a világi ügyekben nagyobb befolyásra tegyen szert?

Quarenghit nem vezette félre a Duce látszólagos őszintesége.

– A Szentszéket nem érdekli a világi hatalom, de nem hajlandó

passzív maradni akkor, amikor az eszeveszett hatalomvágy az emberek halhatatlan lelkét fenyegeti. A pápa már többször tiltakozott az egyházüldözések ellen. – Quarenghi a Duce asztalán heverő enciklikára mutatott. – A „Mit brennender Sorge" figyelmeztetés a német nép számára, hogy Hitler horogkeresztje a lélek halálát jelenti.

– Azért kérettem ma Excellenciádat – mondta a Duce homlokát ráncolva –, hogy tudomására hozzam: Hitler úr látogatásával szándékozik kitüntetni Rómát. Nem tűröm, hogy tüntetések legyenek. Biztosítékot kell kérnem, hogy a katolikus ifjúsági szervezetek a látogatás ideje alatt minden tiltakozástól tartózkodnak.

Quarenghi arcán halvány mosoly jelent meg, amikor megkérdezte.

– Ugyan ki tud és mer tüntetni akkor, amikor tízezer titkosrendőr cirkál az utcán? Excellenciád óhaját továbbítom a bíboros államtitkárnak. – Mivel a megbeszélés befejezettnek látszott, Quarenghi felállt, meghajolt és a „Mappamondo" tükörsima parkett-tengerén készült ismét átkelni, amikor a Duce visszaszólította.

– Még egy dolog van, eminenciás uram. – Mussolini egy kis jegyzetet vett fel az asztalról. – Ezt az alkalmat használom fel arra, hogy Gaetano Orselli hazaáruló mesterkedései ellen tiltakozzam. Ez az ember fanatikus renegát. Ez az ember az állam ellenségeit repülőgépen Angliába vagy Franciaországba szöktette, nem is egyszer.

– Miért beszél nekem erről, excellenciás uram?

– Miért?...Orselli pápai kamarás, vagy nem?

A bíboros tagadóan csóválta fejét.

– Signor Orselli már nincs a Vatikán szolgálatában. Nem tudom, hogy most hol tartózkodik és mit művel.

– Akkor ilyen körülmények között – mondta a Duce komor tekintettel – nem lesz módja tiltakozni, ha ezt a szökevény árulót ügynökeim ártalmatlanná teszik.

*

Míg Európában a politikai események vészjósló fellegekként tornyosultak a rettegő emberek feje fölött, Hartfield város alapításának háromszázadik évfordulójára készült.

1938 tavaszán a polgári öntudat (ami jogos is volt) mind magasabbra hágott és a Függetlenség Napján érte el a tetőpontot. A híres július 4-e a szokásos amerikai módon folyt le; délelőtt nagy ünnepség volt, délután baseball. A hazai sportrajongók szinte magukon kívül voltak, amikor a hartfieldi Tomahawk a freehaveni Pionírokat

14 : 9-re legyőzte. Ezalatt elfogyasztottak egy csomó Coca-Colát és virslit, a kereskedelmi kamara ajándékát. Azután fél kilenc tájban a város négyezer lakója a hangversenyterembe sietett az ünnepséget bezáró díszgyűlésre.

A gyűlést a nemzeti himnusz közös eléneklésével nyitották meg. Utána Quincy P. Jenkins ismertette a város történetét sövénykerítéses korától napjainkig, amikor Amerika legjelentősebb iparvárosai közé tartozik. Más szónokok úgy ordították, mint a cirkuszi oroszlánok, hogy: „Hartfield költségvetése a legelső,... utcáink szélesebbek, mint... vízellátásunk tökéletesebb, mint... nyilvános és középületeink sokkal szebbek, mint... Ilyen megállapításokkal csak tovább növelték a jelenlévők öntudatát.

Fermoyle érsek az elnöki asztalnál ült és azon gondolkozott, hogy a nagygyűlés hangja túlzottan világias. Szívesen figyelmeztette volna a hallgatóságot, hogy sokkal jobban tenné, ha a Szent Ágoston által leírt „Isten városa" példájára függesztené tekintetét, és nem a kereskedelmi kamara sajtótájékoztatására. Arra gondolt, hogy idézi a zsoltárt: „Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába virraszt, aki őrzi azt." Mivel a protestánsok képviseletében jelen lévő Tylestor Forsythe és Joshua Felshin rabbi nem akartak felekezetük nevében beszélni, Stephen úgy érezte, hogy jobb, ha követi a példájukat. Általános szokás szerint nem városi közgyűlésen kell híveket toborozni. Az érsek számára a probléma ebben összegződött: hogyan üthetne meg vallásos hangot anélkül, hogy a katolikus Egyházat említené? Nagyszerű megoldás kínálkozott, amikor az iskolás gyerekek felvonultak és köszöntötték a zászlót. „Hűséget fogadunk a zászlónak, amely az igazságosságot és szabadságot biztosító nemzet jelképe..." – csipogták.

Ez nagyszerű gondolatsort indított el Stephen agyában. Állam... Platon... Igazságosság!.

Ezek az eszmék öregebbek, mint Hartfield, maradandóbbak, mint gránit alapú épületei, fontosabbak, mint a városi költségvetés.

Igazságosság! Összekötő kapocs Isten és az ember között: erény, amiről hevesen vitatkoztak az athéniek, boldogság, ami után futnak az egyesek és a közösségek. Míg Quiency P. Jenkins polgármester bemutatta, Stephen elhatározta, hogy néhány szót szól az igazságról, igazságosságról.

– Kedves barátaim és polgártársaim! Az előttem szólók már be-

széltek Hartfield dicsőséges történetéről, anyagi jólétéről. A komoly eredményekről tudósító jelentések további munkára lelkesítenek, ám sem a történelemnek, sem a gazdasági teljesítménynek nem volna értelme, ha nem az igazságosság halhatatlan eszményére támaszkodnék. Az igazságosságról beszéltek a zászlót köszöntő gyerekek is. Szabad nekem, mint amerikai állampolgárnak erről az eszményről néhány szót szólnom?

Rövid hatásszünettel tovább csigázta a hallgatóság figyelmét.

– Kétezer-háromszáz évvel ezelőtt egy kis csoport athéni férfi vitába keveredett az igazságosságról, ami a polgárok legszebb erénye, az állam vezető eszméje.

Krisztus ókori előfutára, Szókratész tanítványait a dialektika emelkedő útján vezette. Ez az ember, akinek fizikai rútságát gondolatainak szépsége kárpótolta, egy alkalommal így fordult kísérőjéhez:

– Glaukon, már régóta komolyan beszélgetünk az igazságosságról, és mégis be kell vallanom, hogy nem ismerem ennek az erénynek a természetét. Glaukon, meg tudnád nekem mondani, akár saját szavaiddal, akár a költők nyelvén, hogy mi az igazságosság?

– Glaukon hősiesen próbálkozott megküzdeni a feladattal, de nem sikerült magyarázatot találni, mi az igazságosság lényege. Thrazimakosz, a hencegő szofista azt állította, hogy az igazságosság az erősebb érdeke. Szókratész ezt nem fogadta el, mert az orvos, bár erősebb a betegnél, tudását a beteg érdekében annak meggyógyítására használja.

– A Szókratész vezette beszélgetés végül eljut oda, hogy az igazságosságot – mind az egyén, mind az állam számára – a következőképpen határozzák meg: harmonikus egyensúly az összes többi erény között. Ez az eszme ma sem áll távol tőlünk.

A nézőtéren zavar támadt. Egy férfi fölállt és elkeseredetten üvöltötte.

– Csupa mese, amiről fecseg. Ezt maga is jól tudja!

Hangok hallatszottak minden oldalról: „Micsoda szégyen!... El kell távolítani!... Ki kell vezetni!"

Stephen, hogy megnyugtassa a kedélyeket, fölemelte a kezét. Nyilvánosan még soha nem mondtak neki ellent; ez az újdonság meglehetősen kellemetlen, de szembe kellett vele nézni.

– Engedjétek beszélni barátunkat. Biztos vagyok benne,

mindnyájunknak hasznára lesz, ha meghallgatjuk, amit mondani akar.

– Talán igen, talán nem! – mondta a közbeszóló. Hanghordozása elárulta, hogy hivatásos szónok. Úgy beszélt a tömeghez, mintha valami pestis ellen akarná fölvértezni.

– Nem értetek semmit ebből a katolikus szemfényvesztésből? Nézzetek a hízelkedő szavak mögé! Íme, valójában ezt mondja: „Figyeljetek ide, mennyire liberális tud lenni a katolikus Egyház!... Vésséték agyatokba, hogy mi vagyunk a csodálatos Amerika! Hűség a zászlóhoz! De még mennyire! Amerika szép, Dominus vobiscum!" Ez Róma parancsa és a szónokunk ehhez tartotta magát.

A néptribün a közönség hurrogása ellen is folytatta, egyenesen Stephenhez intézte szavait.

– A „status quo" főtisztelendő főpapja, szeretnék önnek föltenni egy szimpla kérdést.

– Ne habozzon – válaszolta Stephen az örök Thrazimakosznak.

– Rendben. Csak egyetlen példán is be tudná bizonyítani, hogy a katolikus Egyház miként, mikor és hol járult hozzá az igazságosság diadalához?

Bárki lett légyen is a felszólaló, a kérdésre felelni kell, mégpedig úgy, hogy a hit és a logika egyaránt szerephez jusson. Ezért Stephen a lehető legmagasabb síkon válaszolt.

– Ez a gyűlés úgy kezdődött, mint egy polgári találkozó. Nekem is, meg másoknak is az volt a szándékunk, hogy csupán polgári ünnepünket üljük meg, de a hallgatóság köréből elhangzott kérdés rámutat arra, hogy az örök értékeket nem lehet kiszorítani az emberi kapcsolatokból. Így felelek az előbbi kérdésre: a katolikus Egyház azáltal járul hozzá az igazságosság diadalához, hogy az embereket állandóan figyelmezteti. Isten az igazságosság forrása. Még tovább megyek. A törvények, az optimista világszemlélet is ennek az igazságnak a megnyilatkozásai. És örülök annak, hogy hozzáfűzhetem: nem csupán az én Egyházam tanítja ezt – és tisztelettel hajolt dr. Forsythe és Felshin rabbi felé. Mintha az evangéliumot hirdetné, kezét kitárta a hallgatóság felé. – Eddig még soha senki nem láthatta Isten tökéletes igazságosságának megnyilatkozását itt a földön. Emberi halandó nem is fogja meglátni soha. De meggyőződésem, hogy azt az eszményt, amiről Szókratész és Platon beszélt, mi meg tudjuk valósítani.

Mint igazi lélekhalász és pap, szabadjára engedte szónoki adottságát. „Amint a tölgy makkjában benne van a lehetőség, hogy viharral dacoló sudár tölgy legyen, éppen úgy minden ember lelkében benne van a vágy: minél közelebb jutni Istenhez. Tehát nemcsak az anyagi szükségletek kielégítésében kell segíteni, hanem szellemi, lelki képességek kibontakoztatásában is."

Az érsek szavaiban prófécia és realizmus ötvöződött. „Manapság sok helyen a jó ellen hadakoznak. Sokan attól félnek, hogy rossz vége lesz ennek a küzdelemnek, de én nem osztom ezt a nézetet. A mai napig sok olyan célt elértünk, amire a gyűlölettel átitatott óvilág nem volt képes. Milyen lehetőségtől kell félnünk? Ha a bennünk lévő isteni világosság idáig világított lépteinknek, akkor nem kell-e továbbhaladnunk a Fény felé?"

Stephen megfeledkezett arról, hogy világi előadóteremben van és kezét áldásra emelte.

„Procedamus in pace et justitia" – mondta és a tömeg egy emberként felelte rá, mindegyik a maga módján, az Amen-t.

*

1938. Ádvent. A hartfieldi érsek a félig tőr, félig kereszt levélnyitóval bontotta fel a hosszú, Vatikánból jött, címeres, pecsétes borítékot, és kivette belőle az Alfeo Quarenghi jól ismert betűivel sűrűn telerótt lapokat.

„Caro Stefano!

Sok hírem van az ön számára. A Szentatya ismét nagyon beteg. Legutóbbi szívrohama igen megijesztett minket. De bármennyire rosszul volt, arra a hírre, hogy Hitler Rómába jön, fölkelt az ágyból. „Ezzel az antikrisztussal nem akarok egy városban maradni" – mondta. – Castel-Gandolfóba ment s ott is maradt, amíg Hitler Rómában tartózkodott.

Utolsó „ad limina" látogatása óta a Szentatya sokszor érdeklődött az ön tevékenysége felől és „amerikai Benjamin"-nak nevezte. Ebből világos, hogy a Szentatya mennyire számít az ön munkásságára.

A bíboros államtitkár örül az elnökkel folytatott megbeszélései eredményének. Ezek különösen sokat jelentenek egy erősebb „rapprochement" kialakításánál. Az ön megfogalmazása – „párhuzamos kísérletek a béke megmentésére" – pontosan kifejezi a mi gondolatainkat is és reméljük, hogy az elnök ebben a szellemben nevezi ki

személyes megbízottját a Vatikánhoz. Ajánlata, hogy a megbízott protestáns legyen, itt is kedvező visszhangra talált. Nekünk is az a véleményünk, hogy a felekezeti meggondolásokat a nagy cél érdekében most félre kell tenni. A pápa minden emberileg tehetőt meg akar tenni a béke érdekében.

Bár a Szentszék minden imájával és emberi igyekezetével a békéért dolgozik, meggyőződésünk, hogy Hitler a hatalom megszállottja. Egyre világosabb, hogy megsemmisítő háborúra készül. Egyikünk sem tudja, hogy mikor, de háborúra kényszeríti a világot.

Stefano, szedje össze az erejét, hogy egy fájdalmas hírt el tudjon viselni. Barátja, Gaetano Orselli holttestére a Campagna félreeső részén találtak rá. Hátulról lőtték le. Valószínűleg az OVRA gyilkosai. Halála csak egy a sok ezer közül, és sajnos az ilyen gaztettek megtorlás nélkül maradnak, amíg a fasiszta rém uralkodik Itáliában..."

Stephen kiejtette kezéből a levelet, arcát kezébe temette, mintha nem akarná maga előtt látni Orselli holttestét az elhagyott Campagnán. Orselli halott! A régi képek úgy elevenedtek meg előtte, mint valami film kockái: az első találkozás Orsellivel a „Vezuvio" fedélzetén, amikor a csillagokról beszélt, gyűrűs keze, szakálla, ferdén álló sapkája, öntelt szemtelensége, amikor egyszerűen elkergette az angol hadihajót és a szemükbe vágta: „Én Gaetano Orselli vagyok, aki szembe mer szállni a parancsokkal."

Más képek, más szavak: „Az asztronómia tudomány és nem szerelmes mítoszok gyűjteménye." „Furfantino, még nem püspök?" Orselli, amint leharapja a szivar végét: „lassabban szívja barátom"; „Ő valóságos angyal, Stefano..." „L'amore fa passare il tempo."

Mennyire szeretett élni Gaetano! „Torino, a dugóhúzót! Innunk kell, és beszélgetünk." Többé nem szomjazik! „Il tempo fa passare l'amore." Könnyek szöktek Stephen szemébe, amikor barátja, Gaetano Orselli lelkiüdvéért imádkozott.

Csöndesen hordozta fájdalmát a karácsonyi ünnepek alatt. Bánata nem szűnt meg még akkor sem, amikor 1939 januárjának első napjaiban Owen Starkey kíséretében megérkezett Rómába.

Két dolog miatt vállalkozott erre az útra. Személyesen akarta tájékoztatni Pacellit az elnökkel folytatott tárgyalásairól. És mint bánatos, szomorú fiú, az „amerikai Benjamin", szerette volna még egyszer Jákob arcát látni.

V.

XI. Piusznak már nem volt ereje ahhoz, hogy a kihallgatásokat a dolgozószobájában tartsa. Most a Vatikáni palota egyik termében, mennyezetes ágyban, párnákkal föltámasztva üldögélt és ott fogadta a látogatókat. Lassan gyöngülő testében az értelem és erős elhatározás tüze még a régi lánggal lobogott. Őszentsége csupán annyi engedményt tett kezelőorvosának, hogy fél órára korlátozta a kihallgatásokat és az egyes kihallgatások között negyedórás szünetet tartott.

A pihenések alatt lehunyta szemét és engedte, hogy emlékei megelevenedjenek. Visszagondolt a milánói Ambrosiana könyvtárban eltöltött hosszú, nyugodt évekre, és fiatalsága hegymászó kalandjaira, amikor az örökké havas csúcsok felé tartott. Néha mélyebb álomképekbe merült: pásztor-királyként nyáját zöld legelők felé vezette. Amint az Ószövetségben megmondatott, a Sínai hegyről megkapta Jahve parancsát: „Én vagyok a te Urad, Istened, ne imádj idegen, bálványisteneket, csak engem." Jákobbal együtt ő is megpillantotta a létrát, aminek lába a földre támaszkodott, de csúcsa az eget érte.

Kinyitva szemeit, az éppen föléje hajló orvostól kérdezte.

– Benjamin megérkezett?

Az orvos nem értette betege szavainak jelentését és csak megnyugtatásként hagyta helyben azokat.

– Itt van, Szentatya. – Stephenhez fordult. – Ne maradjon sokáig, a beszéd kimeríti Őszentségét.

Stephen intett és letérdelt a pápa ágya mellé.

– Benjamin, vártam rád... – suttogta a pápa. Az álomkép szétfoszlott és a valóságnak adta át a helyet. – Miért nem jött hamarább, fiam?

– Nem mertem zavarni Szentségedet. De az Amerikába érkező jelentések egészségi állapotáról nagyon nyugtalanítóak voltak.

A pápa arcán halovány mosoly derengett.

– Hogyan is szereznének hírnevet az orvosok, ha a jelentésekben nem túloznák el betege állapotát és nem mondanák azt, hogy halálán van? Mi már kétszer segítettük ilyen jó hírnévhez orvosunkat. Isten segítségével ismét sikerülni fog!

– Oly sokan imádkoznak a Szentatyáért!

– De oly sok gonoszság tör a vesztünkre, Stefano! Kétségbeesett harc folyik a világon a jó és a pusztulás hatalmai között. Amikor még fiatalabbak és erősebbek voltunk, nem látszott ilyen kilátástalannak ez a küzdelem. – XI. Piusz fáradtan izgatta takaróját. – A hit legnagyobb próbatétele: kifáradtan és halálraváltan is hinni abban, hogy nem a sötétség hatalmáé lesz a győzelem.

– Csak nem attól tart Szentséged, hogy ez is megtörténhet?

– A mi egyedül megmaradt föladatunk gondoskodni arról, hogy ez be ne következzék! Emiatt hivattuk ide. A most következő harcban Krisztus földi helytartójára nehéz idők várnak. Ezért új, fiatal erők segítségére lesz szüksége.

A pápa, hogy gondolatát még érzékletesebben tudja kifejezni, egy hasonlatot hívott segítségül.

– Az öreg fák remek árnyékot adnak. De ha vihar jön, a fa mélyre eresztett gyökerei fontosabbá válnak.

Az erdő képe az Új Világ felé irányította gondolatait.

– Mennyire szerettük volna megismerni Amerikát, bejárni a Sziklás Hegységet, hallgatni a prérit végigsöprő szél zaját. Emlékszik, Stefano – tette hozzá irónikus mosollyal –, volt idő, amikor ezeket a síkságokat pampáknak neveztük?

– Emlékszem, Szentatyám – felelte Stephen könnyes szemekkel.

A pápa lélegzése nehezebbé vált, minden szó erőfeszítésébe került.

– Nem jutottunk el ugyan Amerikába, de lehetőségünk van arra, hogy az ottani egyház fiatalos erejét Isten nagyobb dicsőségére és Krisztus Egyházának javára fordítsuk. Az a kívánságunk, Stefano, hogy Rómában maradjon.

– Szentséged óhaja számomra parancs!

A hasonlat és az álom teljesen eltűnt a pápa gondolatvilágából.

– Az lesz a föladata, hogy állandó összeköttetést tartson fenn. Ön volt segítségünkre, hogy az Új Világot új megvilágításban jobban megértsük. Hogy fontos megbizatását kellő súllyal és méltósággal tudja képviselni – XI. Piusz egy kissé fölült –, és határtalan bizalmunk jeléül a legutóbbi titkos konzisztoriumon bíborossá neveztük ki.

Ha Stephen állt volna, akkor most térdre esik. De mert a pápa ágya mellett térdelt, a lélegzete állt el, amikor ezt hallotta: „bíborossá neveztük ki". Stephen a szó szoros értelmében nem jutott szóhoz. Nem volt se szó, se kifejezés ahhoz, hogy meglepetését és méltatlan-

ságának érzését szavakba öntse. Akaratlanul is izzadni kezdett, arcából kiment minden vér, hogy utána annál inkább lángba borítsa. Tudta, ha beszélni kezdene, dadogna.

Stephen Fermoyle csak egyet tehetett ebben a pillanatban. Mindennapi közönséges dolgot, amit már százezerszer megtett életében. Kezét imára kulcsolta, fejét lehajtotta, mint aki áldozni akar és úgy suttogta.

– Domine, non sum dignus.

– Alázata kedves a szívünknek, de most hallgasson ide – próbálta XI. Piusz tréfálkozva visszaadni a legfiatalabb bíboros lelkinyugalmát. – Legyen gondja, hogy ruhatárát kiegészítse. A bíborkalap a mi ajándékunk. A bíbor reverendát és a hermelin gallért azonban magának kell beszereznie. Éppen csak annyi ideje van, hogy a legközelebbi nyilvános konzisztóriumra elkészíttesse, ami holnaphoz egy hétre lesz.

1939. január 25-én XI. Piusz újra öregbítette kezelő orvosának hírnevét. Fölkelt a betegágyból, hogy a három új bíboros fejére föltegye a bíbor kalapot. Az egész bíborosi kollégium és a teljes pápai udvar jelenlétében a bíborossá kreálandók a Szent Péter-székesegyház pápai oltáránál térdeltek és csak akkor álltak föl, amikor a szertartás szerint át kellett venniök az aranybojtos bíborkalapot, a bíborosság jelképét.

Stephen vállán hermelin gallérral, hosszú uszályban térdelt Krisztus földi helytartója elé és engedelmessége jeléül megcsókolta a halászgyűrűt. Utána a bíborosokhoz ment és egymásután megölelte a Szent Kollégium tagjait, akik ezután lelki testvérei. Pacellivel, Quarenghivel, Pignatelli di Belmontével és Caccia Dominionival békecsókot váltott. Később, a hivatalos fogadáson a Chigi palotában a világi hatalmak küldöttei és képviselői gratuláltak neki. Stephen inkább csak hallgatott és lehetőleg keveset beszélt, nehogy módot adjon szavai félreértésére vagy félremagyarázására. Újból tudatára ébredt annak a veszélynek, ami a diplomata-bíborost állandóan fenyegeti.

Február 10-én búcsúkihallgatáson jelent meg a pápánál.

– Akaratunk ellenére meg kell engednünk, hogy egy időre elhagyjon minket. Tudjuk jól, hogy egyházmegyéje ügyeit el kell rendeznie, mielőtt visszatér Rómába hivatalának átvételére. Mielőbb induljon, hogy minél hamarabb visszajöhessen. Hajóval, vagy repülőgéppel megy?

– Repülőgéppel, Szentséges atyám. Holnapra van biztosított helyem. Egy hónap múlva újból itt leszek.

XI. Piusz nagyon kimerültnek látszott a fogadás végén. Utána órákig kellett feküdnie, majd elveszítette eszméletét és többé nem is tért magához.

Másnap reggel, amikor Stephen a repülőtérre akart utazni, szállodai lakosztályán megjelent egy pápai kamarás. Szomorú ábrázattal jelentette.

– Eminenciás uram, a Szentatya meghalt az éj folyamán. Szent Péter széke üres. Pacelli bíboros óhaja, hogy eminenciád a konklávé idejére Rómában maradjon.

*

Megkezdődött az elhunyt pápa kilencnapos gyászolása. XI. Piusz holttestét felravatalozták, minden nap érte miséztek. A virrasztást végző egyháziak szünet nélkül zsolozsmáztak, imádkoztak a ravatal körül. Az Egyház irányításának feladatát rendkívüli kongregáció látta el, amely Eugenio Pacelli camerlengo bíboros vezetésével a három legöregebb bíborosból állt. Ez a bizottság intézte a konklávé összehívását.

A bíborosok a földkerekség minden részéről útrakeltek. Lawrence Glennon, a nyolcvanéves bostoni érsek is az egyházfejedelmek között volt, akik értesültek XI. Piusz haláláról. Székhelyének toronyszobájában újból meg újból elolvasta a táviratot, amit a titkára, Jeremy Splaine adott át. A sors és a hosszú élet majdnem hihetetlen találkozása az eddig beteljesületlen maradt óhaját most végre valóra váltja: Rómába utazhat a pápaválasztásra. Isten két ízben megalázta, idős szolgájának most új lehetőséget adott.

Lawrence Glennon titkárához fordult. Hangja még mindig olyan érdesen hangzott, mint valaha, de már felényire sem volt olyan erős.

– Jeremy, hívja össze az egyházmegyei tanácsot. Riassza ki őket a rejtekükből, akárhol is vannak, mert fontos dologról van szó. Míg ők itt tanácskoznak, tegyen meg minden intézkedést a hitellevél megszerzésére, mondjuk tízezer dollár értékben és biztosítson a „Transatlantic Clipper"-en két helyet. A sajtót értesítse, hogy ezúttal repülünk.

Mgr. Splaine a parancs értelmében az első riadót intézte, amikor újabb parancsot kapott és ez őt is váratlanul érte.

– Fusson át az irodaigazgatóhoz és kerítsen elő egy értelmes,

ügyes papot, aki elfogadhatóan tud fogalmazni. Oktassa ki az itteni munkára, mert magát viszem magammal konklávistaként.

Amikor Jeremy Splaine távozott, őeminenciája újból visszahívta.

– Táviratozzon Fermoyle bíborosnak, hogy a Ritz Reggia Hotelben az ő lakosztálya mellett biztosítson számunkra is helyet.

Huszonnégy óra múlva egy boldog öreg bíboros átölelhette még boldogabb fiatal bíboros társát.

– Eminenciádnak sikerült! – mondta Stephen. – Ötven éven át azon fáradozott, hogy idejében érkezzen Rómába. Most sikerült!

– Konklávé! Még csak egy hét múlva lesz, Stephen. Nem is arra, hanem a temetésre jöttem. Amikor az ember ilyen magas kort ér el, szereti érezni a halál méltóságteljes szárnysuhintását, amely mellette megy el.

Régi, egészséges színe már a múlté, de Glennon még mindig olyan derűs és vidám volt, mint régen. Titkárához fordult.

– Jemmy, bemutatom magát Fermoyle bíborosnak. Jól nézze meg, Jeremy, a bíboros úr olyan iránytű, akihez igazodni kell az összes amerikai bíborosnak. Már ismerik egymást? Mi?

– Jó régóta – mondta Stephen. – Mgr. Splaine volt az első ministránsom. Emlékszik még arra, amit a misekönyvvel és a csengővel művelt, Jemmy?

– Sohasem felejtem el, eminenciás uram, de azt se, hogy akkor milyen türelmes volt hozzám.

– De én sem felejtem el azt a fejmosást, amit Dollár Billtől kaptam akkor. – Stephen volt főnökének hangját és mozdulatait. – Úgy hallom, hogy a ministránsával együtt valóságos bűvészmutatványokat vittek végbe a misekönyvvel. Ezt tanulják Rómában az amerikai szemináriumban?

Glennon nem engedte, hogy a beszélgetésből akár egy percre is kirekesszék, ezt azonnal Stephen tudomására hozta.

– Ott lesz még valaki régi barátaim közül a konklávén?

Stephen hiába erőltette meg emlékezetét, egyetlen név sem jutott eszébe. Giacobbi, Merry del Val, Mourne, Vanutelli már régen halott. Pignatelli di Belmonte után Glennon a legidősebb tagja a konklávénak, s ez elkedvetlenítette őeminenciáját.

„Mindent, mint ócska köntöst, pusztulásnak adsz." A zsoltárosnak ez a gondolata kísértette az agg bíborost XI. Piusz egész temetése alatt, sőt még az 1939. március 1-én kezdődő konklávén is.

Aznap délelőtt hatvankét bíboros vett részt a Vatikán „plébánia templomában": a Szent Pál-kápolnában az ünnepi szentmisén, amit Pignatelli di Belmonte bíboros celebrált.

Nagy figyelemmel hallgatták a helyettes államtitkár, Mgr. Antonio Bacci latin nyelvű beszédét, aki előbb hallgatói elnézését kérte, majd az összejövetel ünnepélyes voltára és a világ tragikus helyzetére valamint az új pápát megválasztók súlyos felelősségére hívta föl a figyelmet. Arra buzdította őket, hogy el ne felejtsék: Péter kulcsainak őrzését a legtehetségesebbre és az életszentség útján legelőrehaladottabbra kell bízni.

– Eminenciás Uraim, tegyék föl a kérdést önmaguknak! Ki a legalkalmasabb önök közül, hogy ellenálljon az új pogányságnak, ami tűzzel és vassal uralma alá akarja hajtani a világot? Meg kell találni az önök soraiban azt a személyt, akit saját tudása, tapasztalatai és az isteni kegyelem a legalkalmasabbá tesz arra a föladatra, hogy a fenyegető, készülődő veszélyek ellen megvédje az Egyházat és magát a civilizációt.

Mgr. Bacci elhallgatott, hogy a következő mondatnak még nagyobb erőt, súlyt adjon.

– Veszélyekről beszélek, amelyek bennünket környékeznek. Eminenciás uraim, engedjék meg, hogy a hajózásból vegyem a képet, ami pontosabban kifejezi gondolataimat. Annak, akit önök megválasztanak, Szent Péter bárkáját a viharos óceánon az elképzelhető legszörnyűbb jégmezőről, a barbárságról leszakadt, alattomosan úszó jéghegyek között kell majd kormányoznia.

Stephen a beszéd végén, a szónoki virágokban bővelkedő nyelvezet ellenére is elismerte, hogy régen volt tanúja a tartalom és forma ilyen tökéletes harmóniájának.

Délután ismét összegyűltek a bíborosok, de ezúttal a Sixtusi kápolnában, hogy a konklávéval kapcsolatban a szokásos esküt letegyék. Mindegyik megesküdött külön-külön, hogy csak az Egyház érdekeit tartja szem előtt és semmiféle más szempontot nem vesz figyelembe. Ezután nyugodt lélekkel vonultak vissza szobájukba elmélkedésre és imádságra, XV. Gergely előírása szerint.

Aznap este nyolc órakor tompa harangszó kondult meg a San Damaso udvaron. A svájci gárdisták végig vonultak a konklávé szőnyeggel borított folyosóin és ezt kiáltották: „extra omnes" – mindenki távozzék. Három bíboros a magas, halvány camerlengo

vezetésével fáklyafény mellett bejárta a konklávé termeit, nem tartózkodik-e ott illetéktelen személy. Senkit sem találtak. Ezután a konklávé hatalmas bronzkapujának hivatalos bezárása következett. A három külső zárat Chigi herceg, a főparancsnok zárta be, miután megesküdött arra, hogy az új pápa megválasztásáig védelmezi a Vatikánt. A camerlengo egy rácson keresztül figyelte, miként fejezi be Chigi herceg a feladatát és teszi el a kulcsot hímzett tarsolyába. Erre a camerlengo Glennon és Pignatelli di Belmonte bíborosok kíséretében a három belső zárat fordította kulcsra. Miután így kívülről-belülről egyaránt be voltak zárva, könnyű vacsorát vettek magukhoz és nyugovóra tértek.

Az őrség Stephent másnap reggel így ébresztette: „In capellam, Domini!" (A kápolnába, uraim!) Fölkelt, misézett egy hordozható oltárnál, amit a Sala Ducalében állítottak föl. Könnyű reggeli: kávé és sütemény után magához hivatta titkárát, hogy az a konklávéra előírt ruhák fölvételénél segédkezzék. Először lila reverendáját vette föl, aminek uszálya a hátán ráncban volt. Erre jött a karing és a mellkereszt, a pápaválasztó joghatóság látható jelképe.

Owen Starkey keze kissé remegett, amikor a birétumot átnyújtotta, de a remegés elmúlt, amikor Stephen megfogta a kezét.

– Imádkozzék értem, Owen! – mondta neki és beállt a Sixtusi kápolnába igyekvő sorba.

A Vatikán építészei az éjszaka során a kápolnát szavazó helyiséggé alakították át. A helyiség két hosszúkás oldalán egy-egy sor trónszék állt, baldachinnal, minden trónus előtt kis asztal. Az előző pápák által kinevezett bíborosok asztalkáit zöld, a XI. Piusz által kreált bíborosok asztalkáit lila színű terítő fedte. Toll és tintatartó, itatós, pecsétviasz és választó cédula volt rajtuk. A kápolna oltárán hatalmas kehely állt. Ebbe teszik majd a bíborosok a szavazó cédulákat. Az oltár mellett kis kályha, hosszú csöve a tetőn keresztül a szabadba vezetett. Ebben égetik el a szavazás befejezte után a cédulákat.

Az idősebb bíborosok, köztük Glennon is, az oltár közelében ültek. A legfiatalabb bíboros, Stephen, közvetlenül az ajtó mellett foglalt helyet. Vele szemben a másik sorban Faulhaber bajor bíborost ismerte föl, akinek sokat kellett szenvednie Hitlerrel szembeni ellenállása miatt. A német bíboros mellett ült Kaspar prágai érsek, akinek hazáját már náci csizmák taposták. Ott ült a párizsi Verdier,

akinek sajátos arckifejezése mintha előre jelezte volna a francia földön hamarosan bekövetkező tragikus eseményeket.

A sor közepén ült Pacelli, akit már a választások előtt egyöntetűen a tiara örökösének tartottak. A lilaterítős, vele majdnem szemben lévő asztal mögül Quarenghi arca mosolygott rá.

– Eminenciás uraim – hirdette ki Pignatelli di Belmonte –, elkezdjük a szavazást!

Stephen alaposan szemügyre vette az asztalán lévő cédulát. Hosszú papírcsík volt, három részre osztva. Fölül a latinnyelvű felírás: Én ..... bíboros.... A szabad helyre írta be a nevét. Utána középen ezek a szavak:..... bíborost választom pápának.

Stephen tudta, hogy az első választásnál bizonyos személyek tiszteletből néhány szavazatot kapnak. Faulhaber és Kaspar bizonyára részesül ebben a megtiszteltetésben. Milyen boldog lenne Glennon, hacsak egyetlen szavazatot is kapna. Ebben a fiúi szeretetben nem volt sem politika, sem nemzeti elfogultság. Ezért az első szavazó cédulára Lawrence Glennon nevét írta.

A cédula harmadik része teljesen üres volt. Mindegyik választónak egy szentírási idézetet kellett oda írnia, hogy ez legyen a jelszó, ha bármi nehézség merülne fel a szavazattal kapcsolatban. Apjának utolsó szavaira gondolva a kilencvenedik zsoltárról vett idézetet írta oda.

„Ezer év előtted olyan, mint egy nap, ami tegnap elmúlt, és mint az éjjeli őrség."

A cédulát úgy hajtotta össze, hogy a saját neve ne látsszon, majd lepecsételte és várt, amíg rákerül a sor, hogy az oltáron lévő kehelybe dobja.

A bíborosok kor szerinti sorrendben adták le szavazataikat. A választást három bíboros ellenőrizte. Miután mindenki bedobta céduláját, a legidősebb ellenőrző bíboros a paténával befödte a kelyhet, alaposan megrázta és ismét visszatette az oltárra. Utána egyenként szedte ki a cédulákat a kehelyből, s átadta a másik ellenőrnek, aki azokat fölfordítva az oltárra tette, miközben hangosan számolt. Ezalatt a harmadik ellenőr megszámolta a jelenlévő bíborosokat. Hatvanketten voltak a teremben, hatvankét cédula volt az oltáron. A szám egyezett, jöhetett a további munka.

A cédulákat a másik kehelybe rakták és a terem közepén lévő asztalhoz vitték, majd egyenként vették ki. A legidősebb el-

lenőr felolvasta a rajta lévő nevet, utána két segédjének átadta ellenőrzésre. A bíborosok ezalatt jegyzetet készítettek a jelöltekről.

Az első választáskor Eugenio Pacelli harminchét szavazatot kapott. Csak hét hiányzott a kétharmad többséghez.

Ennél a pontnál érte az egyik bíborost élete legnagyobb meglepetése. Amikor Lawrence Glennon saját nevét hallotta, meglepetten nézett föl és szemöldökét hitetlenkedve húzta össze. A pápaság hosszú történetében ez volt az első eset, hogy amerikai bíboros szavazatot kapott.

Újabb választás következett. A második menetben Pacelli kettővel kapott kevesebb szavazatot a szükségesnél. Csupán a harmadik választás formasága választotta el a camerlengot Szent Péter székétől. Rövid ebédszünet után ismét sercegett a toll. Harmadszor is összegyűjtötték a cédulákat a kehelybe, ellenőrizték és amikor a számlálásra került a sor, a választáshoz szükséges negyvenkettőnél a camerlengo tenyerébe rejtette az arcát. A számolás tovább folyt. Negyvenhárom... ötvenöt... hatvanegy. Egyetlen szavazat kivételével egyhangú választás. A camerlengón kívül mindenki arra szavazott, hogy Pacelli legyen Szent Péter kettőszázhatvanegyedik utódja. A pápai szertartásmester utasítást kapott és belépett a kápolnába. Beosztottaival együtt leengedte a bíborosok trónja fölötti baldachinokat. Csak egyetlen egy maradt meg, amelyik alá a magas, karcsú, sápadt államtitkár bíborosként ült le, hogy pápaként keljen föl.

Mielőtt a választás jogerőssé vált volna, régi szokás szerint a három legidősebb bíboros: Pignatelli di Belmonte, Glennon és Caccia-Dominioni komoly összeszedettséggel Eugenio Pacelli elé járult.

„Apceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem?" – kérdezte Pignatelli di Belmonte. Vagyis: Elfogadod a kánonilag szabályos választást, amely téged jelöl a pápai tisztségre? Fölveszed a terhet, amit evilág legmagasabb, legmagányosabb, legkövetelőbb tisztsége jelent?

Elvállalod azt a rengeteg munkát, ami a mai naptól kezdve halálod pillanatáig a négyszázmillió katolikus lelki vezetésével jár?

Ilyen kérdésre mások zokogással válaszoltak volna, azt kérve, hogy mentsék fel őket ettől az elviselhetetlenül súlyos felelősségtől. Pacelli szemmel láthatóan megindult volt.

– Nem vagyok méltó erre a kitüntetésre – mormolta halkan, majd

lehajtotta a fejét és alig hallhatóan mondta: – „Accepto in crucem." (Keresztként vállalom.)

Az első pápa emlékére, akinek nevét Krisztus változtatta meg Simonról Péterre, Pignatelli di Belmonte most azt kérdezte.

– Milyen nevet választasz magadnak?

– A Piusz nevet választom, mert papi életem legnagyobb részét ilyen nevű pápák alatt töltöttem. – Pacelli sovány arcán könnyek folytak végig. – És különösen amiatt, hogy XI. Piusznak személy szerint is nagyon sokat köszönhetek.

Öt óra harminc perckor fehér füst jelentette a Sixtusi kápolna teteje fölött a Szent Péter téren várakozó tömegnek, hogy megválasztották az új pápát.

Mialatt XII. Piusz visszavonult az „immantatio"-ra, Lawrence Glennon a tömegben Stephent kereste.

– Kedves volt titkárom – kezdte tréfásan dorgálni –, vallja be gonoszságát. Miért szavazott rám az első választásnál?

– Én? – tetette Stephen az ártatlant.

– Ki tette volna különben? – kérdezte Glennon. – Kinek másnak jutna eszébe, hogy egy öreg ember megsebzett lelkére balzsamot öntsön? Én már nem élek olyan sokáig, hogy ezt a kedvességet viszonozhassam – de higyje el nekem, mások megteszik helyettem.

Róma négyszáz templomának harang-sokasága a Szent Péter-bazilika tizenegytonnás „Campanone"-ja vezetésével „Angelus"-ra szólított. Caccia Dominioni bíboros megjelent a tér fölötti középső balkonon és a hangszórón bejelentette.

– Nagy örömet hirdetek nektek. Van pápánk, Eminenciás és főtisztelendő Eugenio...

Óriási örömkiáltásban tört ki a félmilliós tömeg. Mindenki tudta, ki Eugenio. A „Viva il Papa" kiáltás elnyomta a harangok szavát. De igazi hangorkán akkor volt, amikor a pápa maga jelent meg a balkonon, hogy első „urbi et orbi" áldását adja. Amikor lecsöndesült a mennydörgő kiáltás, mindenki szótlanul térdre hullt, mialatt a pápa megáldotta a várost és a földkerekséget.

Stephen a pápa áldásra emelkedő kezét nézte és megértette a régi római mondást: „meghalt a pápa, éljen a pápa". A pápaság kétszázhatvan képviselője már lelépett a történelem színpadáról, de a pápaság maga, amelyet most a szikár, egyenestartású Eugenio Pacelli testesít meg, a pápaság nem ismeri a halált, mert

Krisztus akaratából fennmarad az idők végezetéig, az emberi történelem utolsó napjáig.

*

A pápaválasztás és koronázás közti idő szokás szerint ünnepségek sorozata. A nagy paloták belső udvaraiban középkori módra fáklyák égnek és az arisztokrata hölgyek egymással versenyeznek, hogy ki tud fényesebb estélyt rendezni. Lontana hercegnő (született Loretta Kenney, az Ohio állambeli Steubenville-ből) rangjának megfelelően a legfényesebb és legszórakoztatóbb estélyt kívánta rendezni. Gondosan kiválsztott vendégserege, a terített asztal bősége és eredetisége háziasszonyi és vendéglátói babérjaihoz újabb koszorúkat volt hivatott szerezni. Az évek nem bántak kíméletesen a hercegnővel. Valamikor lángvörös hajszíne fakóvá szürkült. De nyugtalan természete egyáltalán nem csillapodott le. Szemének zöldes csillogása megmaradt, azonban mindinkább irígy lelkének lett a tükre. A hatvanegyéves hercegnő nem az ódon házak falát beborító borostyánhoz hasonlított, hanem annak mérges, vad fajtájához, amely az emberen kiütést okoz, ha véletlenül hozzáér.

A hercegnő képtelen volt békében visszavonulni. Különösen afölött nem tudott napirendre térni, hogy egykori legjobb barátnőjét, Ghislana Orsellit egyáltalán nem viselte meg az ő egykori szépségét teljesen tönkre tevő idő, hanem az érett szépség varázsával ajándékozta meg. Még rosszabb volt, hogy a hercegnő férje gyermeteg aggastyán lett. Orselli kapitány azonban volt olyan úriember, hogy ereje teljében hősi halált halt és így Ghislanát az özvegység megfizethetetlen szabadságában részesítette.

A hercegnő a szalon egy félkör alakú díványán ült a rózsaszínű alkonyatban, hogy vendégei szórakoztatását megbeszélje Ruggiero Barival. Signor Bari fiatal korában remekül indult a világot jelentő deszkákon, de sohasem váltotta be a hozzá fűzött nagy reményeket. Két bajból nem tudott kígyógyulni. Az egyik az állandó pénzszűke, ami foglalkozási ártalomnak számított, a másik a fiatalkori sikereinek túlzott emlegetése. Öt éve állandó tagja volt a Lontana-háztartásnak: részint mint valamiféle nyugdíjas, részint mint bizalmas, nagyszerűen használható jóbarát. Figyelmesen hallgatott, amikor a hercegnő elmondta a tervét.

– Vendégeim szórakoztatására „Leipziger Allerlei"-t adok – mondta és lornyonjának erősen domború üvegén keresztül egy kék

levélpapírt nézett. – Az estélyt zenével kezdjük. Fiatal, amerikai művésznőt hívtam meg.

– Amerikai zongoraművésznőt? Ilyen is van?

– Ruggi, kellemesen fog csalódni. Signorina Byrne nagyszerűen játszik. Már egy éve Lugoni tanítványa. Bizonyára emlékszik még arra, hogy egy téli estélyen Ghislana Orsellinél hallottuk. A gyermek határozottan tehetséges.

Bari mosolya kifürkészhetetlen és titokzatos volt.

– Egész biztos, hogy nem emiatt fogadta kegyeibe.

– Ne nézzen mindig bele mindenkibe olyan borzalmasan! – A hercegnő az asztalra tette a lapot. – Az az igazság, hogy azért kértem meg a szereplésre, mert a nagybátyja a vendégem.

– Akkor a nagybácsi miatt lesz az egész hűhó!

– Fermoyle bíboros nem csak olyan akármilyen nagybácsi. A pápa bizalmasa. Hogy megfoghassam, a legmegfelelőbb csalétket kellett horogra tűznöm. – Az öregedő Lukrécia lassanként elárulta többi tervét is. – Valami nagyon eredeti dolgot agyaltam ki. Természetesen üzleti alapon segíthetne nekem. Olyan estét rendezhetnénk együtt, amiről egész Róma beszélne. – Egy kicsit meglegyezgette Bari hiúságát. – Nagyszerű hallgatósága lesz, nekem majd másvalami szolgáltat elégtétellel.

Néhány percen belül elmondta részletes terveit. Signor Bari jóleső érzéssel tűrte hiúsága legyezgetését, de megborzadt az asszonyi boszszúállás kegyetlenségétől.

– Ruggi, ha ezt megteszi nekem, akkor „immediamente" kiállítok egy tízezer lírás csekket.

Signor Bari alázatosan nyomta ajkait a hercegnő kékeres kézfejére.

– Madame, tízezer líráért akár Rudyard Kipling összes műveit is elszavalom.

– Bene! – A hercegnő kitöltötte a csekket. – Ez csak előleg. Szívét, lelkét, minden tudását vigye bele, Ruggi. Utána ötezer líra lesz a plusz jutalom.

*

Az estély még a felénél sem tartott, amikor Lontana hercegnő már látta, hogy nagy sikere lesz. Utánozhatatlanul „válogatott" egyházi és világi személyek voltak együtt és pezsgőt szürcsölve beszélgettek az ovális szalonban. A büszke háziasszony legalább kilenc élvonal-

beli diplomatát látott széles rendszalaggal. Közöttük volt a skót Lord Altwin, a híres szeizmológus: Dom Arcibal, a bencések prímásapátjának társaságában. Érdekes pár, nyilvánvalóan nem érdekli őket más, csak a földrengés. A hercegnő hölgyvendégei között hat briliáns diadémot számlált meg. Ezek mindegyike legalább olyan értékes volt, mint amilyen az ő lángvörösre festett haját díszítette. Tíz órakor a vidámság a tetőpontján állt, csak egy valaki hiányzott. Az estély fővendége, Stephen Fermoyle bíboros még nem érkezett meg.

A hercegnő félszemmel a szalon ajtaját kémlelte. Legyezővel a kezében vendégei között sétálgatott és szokása szerint egyszerre több nyelven társalgott velük. Egy pillanatra sem engedte ki karmai közül a tizennyolcéves barna szépséget. Amikor egy pezsgőző társaságba botlott, így szólt hozzájuk.

– Engedjék meg, hogy bemutassam Signora Byrne-t, estélyünk zongoraművészét. Ragyogó szépsége nehogy befolyásolja önöket! „Le vrai éblouissement" az lesz, amikor játszani hallják. Reginának még más tulajdonsága is van: Fermoyle bíboros unokahúga. Őeminenciáját is minden pillanatban várom.

Miután már legalább harmincszor elmondta ugyanazt, végre negyed tizenegykor a hercegnő bejelenthette: „Végre itt van ő maga is." Reginát kéznél fogva húzta maga után és így ment Stephen üdvözlésére. Tizenhét éve nem látta, de azonnal megállapíthatta, hogy férfias vonásait egyáltalán nem kezdte ki az idő. A haja bizonyára őszebb a bíbor birétum alatt. Nézése és álla, mintha keményebb volna. Még mindig karcsú, fejtartása öntudatos, méltóságteli.

A hercegnő meghajolt, azután megcsókolta Stephen zafír gyűrűjét, amikor az kezet nyújtott neki és bizalmaskodó lelkendezésbe tört ki.

– Tizenhét évig föl sem keresni a kedves, régi ismerősöket? Eminence, ez egy kicsit több a soknál! Így eltűnni! – Maga mellé húzta Reginát. – Még egy ilyen eltűnés és csak az unokahúgát fogjuk ünnepelni.

– Éppolyan csábítónak mutatja a jövőt, mint amilyen kedves a jelen – mondta Stephen és lehajolt, hogy megcsókolja Reginát. – Sokat kellett gyakorolnod, kis barázdabillegető? (Mona régi becenéve, amint a lány csillogó szemmel nézett a nagybátyjára, önkéntelenül jött az ajkára.)

– Órákig, Stephen bácsi. Találd ki, hogy mit mondott Signor Lugoni? Azt mondja, hogy...

– Talentum? L'esprit? La fiamma? Attól függően, hogy aznap éppen milyen nyelven beszélt, ugye?

– Nem, azt mondta, hogy szorgalmas vagyok! – Regina maga is nevetett a kétértelmű dicséreten. – Szörnyűnek találnám, ha mint szorgalmas zongorista tennék szert hírnévre.

Lontana hercegnő nem óhajtotta, hogy Regina kösse le az estély legfontosabb személyét.

– „Verve" a helyes kifejezés húgára – súgta Stephennek és mint hadizsákmányt vezette át Stephent a társaságon. Minden lépésnél bemutatás, gyorsabb legyezgetés, majd Regina utólagos bemutatkozása következett. Mivel Stephen kizárólag azért jött, hogy Regina játékát hallja, már ajánlani akarta, hogy fejezzék be ezt a sok bemutatást, amikor a háziasszony odasúgta.

– Eminenciád készüljön föl az estély legkellemesebb meglepetésére. Régi ismerősével találkozik. – Bár hangjának remegése árulkodott, Stephen mégsem volt fölkészülve arra, ami következett.

– Nézd csak, Ghislana, milyen meglepetést tartogatok számodra. Stephen visszajött hozzánk. Az amerikai monsignore mint fényes egyházfejedelem tért vissza.

A hercegnő diadalmaskodó hangjában valami furcsán csengett. Azt az érzést keltette, hogy előre kitervezett mindent és hatáskeltően rendezte le a találkozást. A rosszindulatnak ezt a mellékzöngéjét kimondottan ízléstelennek találta Stephen. A háziasszonynak nem kellett volna olyan drámaian fölépítenie ezt a találkozást és felesleges volt, hogy ilyen feltűnően harangozza be. Bár az egész nem tetszett, Stephen mégis örült, hogy Ghislana Orsellit láthatja.

Az idő a hajára és arcára gyöngyházszínű fátylat borított, ami kissé tompította ragyogó szépségét, valahogy úgy, amint a hárfázó tenyerével csillapítja a nagyon pengő húrokat. Bár csak nyomai maradtak a valamikor titokzatos, nyugtalanító szépségnek, Stephen látta, hogy ötvenkét éves korában kiegyensúlyozott, érett szépségű nő, aki még most is ugyanúgy mosolyog, mint régen.

– Szívből gratulálok eminenciádnak. Sok szerencsét kívánok a kitüntetéshez és magas rangjához – ibolya-tekintete megpihent Stephen mellkeresztjén –, és húgához. Az elsőt megjövendölhettem – és Reginára mosolyogva folytatta –, a másodikat meg kitalálhattam volna.

– Boldog vagyok, hogy Reginával találkoztak – mondta Stephen őszintén.

Lontana hercegnő érezte, hogy jól kitervezett cselvetése nem sikerült és hangjának idegessége ezt elárulta.

– Gina drágám, mindenki arra vár, hogy játsszon valamit. Jöjjön, hadd mutassam be és hadd tartsak egy kis beszédet, mielőtt leül játszani.

A hercegnő szavai után Regina várakozásteljes csöndben ült le a zongorához és látszólag nagyon egyszerűen játszotta el Chopin egyik nocturne-jét. Stephen, meg a többiek is megérezték, hogy a zongoristának szokatlan adottsága van a zene gondolatainak tolmácsolásához. Chopin után Debussy – „Reflets dans l'eau" – következett. Miután bátran, kedvesen fogadta a tapsot, Regina belemerült a Bach-Tausig d-moll toccata és fúgába, amit csodálatos erővel és méltóságteljesen játszott.

Stephent boldog öröm töltötte el, amikor Reginát figyelte, mert eddig még nem ismerte igazán. Mona gyermeke volt, de sokkal szebb és tehetségesebb, mint az anyja. Olyan lélek, aki a tökéletesség birodalmában is természetesen és elfogulatlanul mozgott. Képes volt fölfogni és megszeretni a tökéletest, s ő maga is nagyobbá lett általa. Az a gyermek volt, akit a fehérköpenyes orvos kicsiny koponyájának összetörésével akart – halottként – a világra segíteni. Rövid tizennyolc év alatt napfény derült Isten terveire. Mona kettétört életéből Isten ezt a csodaszép ékszert formálta.

Regina játéka varázslatos hangulattal töltötte meg a szalont. A hölgyek és urak fölálltak, s úgy tapsoltak a lánynak, amikor az játékát befejezte és fölkelt a zongora mellől. Stephen is fölállt, öröm és büszkeség volt tekintetében. Érezte, hogy szomszédja, Ghislana Orselli is osztozik Regina sikerében és örömében. Titkon egymásra mosolyogtak és várták, hogy Regina közelebb menjen hozzájuk. A hercegnőnek azonban szemmelláthatóan más tervei voltak, a művésznőt a csodálók köréből a szalon másik végébe vezette.

Ruggiero Bari jelent meg öntudatos elevenséggel, frissességgel és figyelemreméltóan lenyűgöző erővel.

– Háziasszonyunk, a múzsák nővére és a költők pártfogója kért meg, hogy szórakoztatásukra a drámai irodalom néhány darabját megszólaltassam. D'Annuncio „Francesca di Rimini" c. művével kezdem, – amiben annak idején, mint az első Paulo – ele-

gáns szerénységgel hajolt meg – a halhatatlan Duse partnere lehettem.

Minden segédeszköz nélkül, frakkban, fehér nyakkendővel állt ki a szabadabb térre signor Bari, hogy bemutassa művészetét. Néhány versszakkal bemutatta, miként játszódott le D'Annunzio változata szerint Paolo és Francesca da Rimini tiltott szerelme. A hallgatóság méltán jutalmazta „bravo" kiáltásaival a nagyszerű előadást.

A férfi művészete magával ragadta Stephent, mégis azon gondolkozott, hogy miért pont ezt a témát választotta a színész. Kétségtelen, hogy ősi téma, de egyáltalán nem illett az estélyhez.

Ruggiero már a második számot jelentette be.

– Alfred de Vigny: „La colère de Samson" c. művét adom elő, amiben az Isten által kiválasztott férfi küzd a csábító nővel, aki el akarja tántorítani céljától. Az erejétől megfosztott Sámson vádolja Delila hamisságát – la ruse de la femme – ami mindig léprecsalja a férfit.

Bari kifogástalanul adta elő a költeményt. De miért foglalkozik kizárólag a tiltott szerelemmel? Valami titkot sejtve fordult Ghislanához Stephen.

– Bizonyára más verseket is választhatott volna. Attól tartok, hogy itt csak ez a téma szerepel ma.

– A szándékosságot észre lehet venni, eminenciás uram.

– Mi van mögötte?

– La ruse de la femme – mondta Ghislana nagyon nyugodtan.

Stephen alig hitte el, hogy ennyi gonoszság rejtőzne Lontana hercegnő intrikáiban. A teremben lévő száznál is több ember közül egyedül a hercegnő tudott egykori kölcsönös vonzódásukról.

– Lontana hercegnő megőrült!

Ghislana alig hallhatóan súgta.

– Ne szerezze meg neki azt az örömet, hogy találva érzi magát.

Mivel nem mehetett el és nem is tiltakozhatott, Stephen már azon volt, hogy a tanácsot követi, de ekkor megszólalt egy harsány, kellemes basszus. Dom Arcibal volt az.

– Signor Bari, bizonyára ismeri azt a részt, amikor Dante Beatricét utoljára látja? Úgy tudom, a harmincegyedik fejezetben van.

Stephen észrevette, hogy a hercegnő arcát a nemtetszés és bosszúság felhője árnyékolja be. Szemmel láthatóan bosszankodott signor Bari is. Hogy megmentse az ötezer lírás jutalmat, bőbeszédűen

szabadkozott: ismeri ugyan a helyet, de nem emlékszik pontosan a szavakra.

Dom Arcibalt nem lehetett könnyen lerázni.

– Bizonyára van házigazdánknak, a múzsák nővérének a könyvtárában egy Dante kiadás is. Egy magamfajta öreg szerzetesnek különösen nagy örömére szolgálna, ha ilyen nagy művész – mint signor Bari – ajkáról hallhatná e sorokat.

Lontana hercegnő nem tehetett mást, mint kelletlenül elküldött egy inast a „Divina Commedia" egy példányáért. Signor Bari kétségbeesetten lapozgatott és kereste a helyet a könyvben, amikor Dom Arcibalnak újabb ötlete támadt.

– Lord Altwin barátom műveltségéből egyedül csak az olasz nyelvtudás hiányzik. Fordítsuk le neki folyamatosan a szép sorokat angolra. – Ártatlanul nézett körül a teremben és végül Stephenen akadt meg tekintete. – Fermoyle bíboros szerencsés nyelvtehetsége mindegyikünk előtt ismerős még a régi időkből. Túl sokat kérnék eminenciádtól, ha a vers angol fordítására kérnénk?

Egyedül csak Dom Arcibal tudott Stephen egykori érzelmeiről Ghislana iránt. Most akaratlanul is nagyszerű fegyvert adott az amerikai bíboros kezébe. Ez emberileg elég ahhoz, hogy a cselszövő házigazda terveit meghiúsítsa. Stephen fölállt, rámosolygott Dom Arcibalra.

– Szívesen lefordítom, de meg kell bocsátaniok, ha Alighieri lángelméje jelenlétében dadogni kezdek.

A felolvasás Dante fenséges szavaival kezdődött, amint a világot átjáró isteni fényt megszólítja:

„O trina Luce, che in unica stella
scintillando a lor vista si gli appaga,
quarda quaggiu alla nostra procella..."

Stephen könnyedén fordította a verset:

„Ó, hármas fény, mely e boldog szemekben
egyetlen csillag vagy csak! üdv adója!
Tekints le viharunkra itt lenn!"

Bari folytatta a stanzát, amiben a költő boldogan jelenti, hogy Beatricét az örök fény közelében látta.

„Arcom fölnézett anélkül, hogy szóljon,
s láttam Őt, ahol az örök Sugárból
magára koronát s takarót fon."

Stephen megpróbálta lefordítani a szép költői látomást. Amikor Dante Beatrice iránti háláját halhatatlan szavakba öntötte, Stephen úgy érezte, hogy a Ghislana Orselli iránti magatartásáról beszél a költő. Szavai az élmény hatására szinte maguktól formálódtak verssé.

„Ó, Hölgy, ki tetted, hogy reménynek éghet
lángja szívemben,...
minden dologhoz, amit végigéltem
kegyelmet és erőt nekem te ontál,
jóságodé és hatalmadé az érdem!
Te szolgaságból szabadságba vontál,
minden eszközzel, mindenféle módon,...
Bőséged tőlem vissza ne húzódjon,
hogy általad-gyógyult lelkem előtted
tetsző legyen, ha testből oldozódom!"*

A fordítás könnyedségén és a titkos tudáson föllelkesülve – amit a hallgatók nem is sejthettek – fölállt Dom Arcibal, hogy megkezdje a tapsot. Mély „bravissimó"-ja Stephenhez úgy ért el, mintha a régi campagnai cellában elhangzott beszéd visszhangja lett volna: „Túl sok szeretet van a szívében, fiam. Isten ezt mind magának akarja. Bravissimo! Az Ő kegyelmével sikeresen legyőzte önmagát, ezért Istennek fölajánlhatta a majdnem tökéletes áldozatot, amit Ő a neki szenteltektől megkövetel."

*

A Szent Péter-bazilika kupolája alatt ezüst harsonák zúgták a pápai induló dallamát. Hetvenezer ember szorongott a templomban, félmillió a Piazzán, amikor XII. Piusz koronázási menete bevonult a bazilika középső kapuján.

Káprázatos, színpompás menet volt. A menetet a Rota egyik auditora nyitotta meg. Lándzsás keresztet vitt, hét gyertyavivő kíséretében. A pápai őrség, majd csipkegalléros kamarások, máltai lovagok festői fehér köpennyel és karmazsinszínű kereszttel, utánuk a különböző rendekből való szerzetesek, pátriárkák, mitrás püspökök, lila reverendás érsekek. Végül a bíborosok hermelinköpenyben, kettesével haladtak, méltóságteljes léptekkel. Elöl a fiatalabbak,

* Babits Mihály fordítása.

hátul az idősebbek, utánuk a pápai sedia. A bíborosok után, a pápa előtt alabárdosok vették körül a méhkashoz hasonló, ékszerekkel díszített hármas koronát, a pápai tiarát, amelyet egy vörös bársonypárnán vittek.

Tizenkét karmazsinszínű damasztruhába öltözött férfi vállán, a tömeg feje fölött szinte lebegett a pápai sedia gestatoria. A pápa aranyos köpenyét drágaköves csat fogta össze. Feje fölött krémszínű baldachin. Kétoldalt prelátusok lobogtatták a nagyszerű strucctollas legyezőket, a hagyományos flabelli-ket. A sixtusi kórus a „Tu es Petrus"-t énekelte. A pápa pedig fehér kesztyűs kezével szünet nélkül áldást osztott.

A Szentháromság-kápolnánál a menet megállt, a pápa leszállt a sedia gestatoriáról és az Oltáriszentség előtt imádkozott. Mint minden más pap, XII. Piusz is letérdelt és lehajtott fejjel imádkozott. Ekkor a bazilika hatalmas kupolája alatt néma csönd honolt.

Az imádság befejeztével XII. Piusz fölkelt és vissza akart ülni, amikor egy kámzsás szerzetes eléje állt, kezében égő gyertya és egy kis kóccsomó. Őszentsége előtt meghajolt, majd a kócot meggyújtotta. Az pillanatok alatt hamuvá lett.

„Sic transit gloria mundi!" – kiáltotta a szerzetes.*

Amikor a méltóságteljes menet Szent Péter szobrához ért, a földi mulandóságot jelképező szertartást megismételték. Szinte kísértetiesen hangzott a hatalmas bazilikában a „sic transit gloria mundi". A középső, a pápa számára fönntartott oltárnál XII. Piusz fölvette az ünnepi mise öltözékét.

A mise végén történt a koronázás a tiarával, amely a szenvedő, küzdő és megdicsőült Egyház jelképe. Majd a bíborosok hozzá járultak és meghajoltak a tiara hordozója előtt. A sok dicsőséggel terhes szolgálatot csak olyan ember vállalhatta, akiben nincs hiúság és gőg. Hogy a pápát a reá leselkedő veszélyre figyelmeztessék, a kámzsás szerzetes harmadszor is eléje állt a meggyújtott kóccal és a gyászos szavakkal: „Sic transit gloria mundi".

De most még a szentmise kezdeténél tartottak. Stephen bíborostársai között ült és figyelte a mindig azonos szertartást. Mint minden más misében, akár szalmatetős kunyhóban, vagy kupolás márvány-

* Így múlik el a világ dicsősége.

templomban mutatja is be a pap, mindig ugyanaz az esemény megy végbe, Krisztus keresztáldozata lesz jelenvalóvá. Amikor XII. Piusz az átváltoztatás előtt az áldozati adományok, a kenyér és bor fölé terjesztette kezeit, Stephen együtt imádkozott a kánon gondolataival: „Hanc igitur". „Szolgádnak és egész családodnak ezt az áldozatát kérünk, Urunk, fogadd megengesztelődve és napjainkat intézd a te békédben, ments meg minket az örök kárhozattól és sorozz választottaid seregébe, a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Amen."

Minden földi pompa, hírnév, hatalom, az emberek hízelgő szavai mind, mind semmivé lesznek, eltűnnek, mint a sötétben kihunyó szikra, mint a tegnap véget ért nap, de az áldozat megmarad, az örök áldozat tovább él, a hívek és a pap részesei Jézus ígéretének: „Íme, én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig."

KÉT VILÁG KÖZÖTT

Mint minden híres angol kapitány, Sir Humphrey Grylls, a Bathrend lovagja, az „Oriana" luxusgőzös korlátlan ura is azzal dicsekedett, hogy soha sem volt tengeri beteg. Fiatalabb korában félt a jéghegyektől, valószínűleg a „Titanic" tragédiája miatt. Most, ötvenes évei derekán a régi félelemre való visszaemlékezés már csak némi borzongást okozott. Sir Humphrey-t a kapitányok kapitányaként emlegették. Hajója mindig ragyogóan tiszta volt, hazájához és királyához mindig hű maradt, parancsait soha meg nem szegték.

Kemény hajkefével igazította el barna fürtjeit kopaszodó koponyáján, sapkáját Beatty admirálist utánozva fejére tette és megnézte magát a nagy tükörben. A kapitány karcsú volt, majdnem elegáns. Kék szemei azonban közel voltak egymáshoz, s így nem elégíthetett ki minden ízlést. Kitüntetések egész hada, köztük a Viktória-kereszt sorakozott a mellén. A keresztet az első világháborúban tartalékos főhadnagyként szerezte. Sir Humphrey arra gondolt, hogy a következő háborúban hadi cirkáló, vagy legalábbis romboló kapitánya lesz. Anglia várja, számít rá...

Megtöltötte szivartárcáját, megigazította mellényét és fölment a fedélzetre. Holdtalan, tiszta éjszaka volt; az égen a csillagok szikrázva ragyogtak. Az északi sarkcsillagról és Nagy medvéről megállapította hajójának helyzetét. Háromezerkétszáz mérföld Liverpooltól New York felé. Egy kis szerencsével hajnalban megláthatják a szárazföldet.

Hirtelen furcsa borzongást érzett. Jég? A jelek nem mutattak erre. A szalon ajtajában álló fiatalabb tisztnek félhangon adta ki a parancsot.

– Állítson őröket az árbocokra, Mr. Ramilly. Köröztesse a fényszórót és ha még öt fokot csökken a hőmérséklet, azonnali jelentést kérek.

Miután így gondoskodott a hajó biztonságáról – Sir Humphrey leghalkabb parancsát is azonnal teljesítették –, belépett a Regency-bárba és előkelő fejbiccentésekkel köszöntötte híres honfitársait. Ma este különösen zsúfolt volt a bár és az asztalok fölött az aperitif élénkítő hatására soknyelvű hangzavar keringett. Sir Humphrey azt állapította meg, hogy sokkal több az európai emigráns, mint máskor. Mintha mindenki, aki ép bőrrel és megfelelő tőkével hagyhatta el Európát, az „Oriana" első osztályán utazott volna, hogy új életet kezdjen az Újvilágban.

Nem csupán az utasok száma növekedett, hanem a szállítmány mennyisége is. Az „Oriana" szinte roskadozott a sok műkincs, ékszer, régi bútor, megszámlálhatatlan kézirat, ősnyomtatvány súlya alatt. Nem is beszélve az aranyrudakban lévő harmincmillió dollárról, ami a víz színe alatti páncélszekrényekbe volt zárva. Az ebédlő bejáratánál Sir Humphrey sapkáját egy stewardessnek adta és a terem közepén lévő ovális asztalhoz ment. A francia hajókon a kapitány kötelességeihez tartozik, hogy legalább egyszer megálljon és megkérdezze: „A Moules marinières – eléggé étvágygerjesztő?" Az olasz hajók uraitól elvárják, hogy legalább futólag megcsodálják egyik, vagy másik szép hölgyutast. Az angol kapitányoknak nincsenek ilyen kötelezettségeik. Ezért Humphrey kapitány egyenesen az asztalához ment, meghajolt az ott ülő hölgyek előtt, kérte az urakat, maradjanak ülve és helyet foglalt két bájos hölgy között. A háromszáznyolcvannyolcadik út legutolsó estéjét szívesen töltötte a negyvenéves Lady Adela Bracington és az ígéretes szépségű Regina Byrne társaságában.

Egy német hajó kapitánya hasonló helyzetben bizonyára mosolyogva mondta volna: „Két rózsa között a tövis." Sir Humphrey ajkáról hihetetlennek tűnt az ilyen bók. Nem mintha érzéketlen lett volna a női szépség iránt. Éppen ellenkezőleg. Lady Adela Bracington hallott (és ki nem hallott volna) a hírhedt „Humphy-Bumphy" levelekről, amelyeket a „Mayfair Tatler"-ben való közlés elől hihetetlenül drágán vásároltak vissza ismeretlen megbízó részére. Washingtonban állomásozó diplomata férjéhez készült, hogy mellette egy pillanatig se legyen boldog. Lady Adela ma éppen olyan hangulatban volt, hogy másokat bosszantson.

Idegesítő fejhangján – amit csak előkelő angol hölgyek engedhetnek meg maguknak – ez sikerült is.

– Sir Humphrey, tulajdonképpen hol volt egész nap? Átkutattam az egész hajót. Azt hiszem, hogy a vajraktár kivételével minden lyukba bekukkantottam.

– Pontosan ott voltam, Lady Adela. Mert ki más is készíthetné el az ön véleménye szerint a vajadagokon a díszítést?

Mialatt az angol humoron nevettek, Sir Humphrey előkelő vendégeit köszöntötte. Melegen üdvözölte a szakállas franciát, André Girardot-t, a Goncourt-díjas regényírót. Jóval hidegebben Kurt Gottwald professzort, a vastag „Világpolitika és korszellem" c. könyv szerzőjét. Ez a könyv volt a nácizmus bölcseleti megalapozója. Előre örült, hogy az út végén megszabadul tőle.

Sir Humphrey mosolygó tekintettel köszöntötte őeminenciáját, Stephen Fermoyle bíborost, akit nemrég neveztek ki a Szent Kollégiumba. Sir Humphrey-nek azt mondták, hogy ez a világ legfinomabb klubja. A bíborosok rendszerint remegő fejű ősz aggastyánok, de ez az amerikai prelátus a legszebb férfikorban még fiatalnak mondható és elég értelmes. Ha már annyi mindent átmentettek az Újvilágba, miért ne lehetne áthozni a pápaságot is?

– Sajnálattal hallom – mondta Humphrey Stephennek –, hogy öreg barátomat, Glennon bíborost betegsége még mindig a kabinjában őrzi. Őeminenciája korábban is érzékeny volt a tengeri betegségre?

– Az ön szavai és érdeklődése, kapitány úr, meggyógyítják őt. Remélem, hogy őeminenciája este már részt vehet a hangversenyen.

Lady Bracington rikácsoló hangja mindenki figyelmét magára hívta.

– Van egy kérdésem, Humphrey kapitány, ami kizárólag önre vonatkozik. Az egyik szemtelen stewardessével kapcsolatban merült fel ma délután. A fickó valamit morgott magában. – Társadalmi osztályára jellemző módon tette föl Lady Adela a kérdést. – Lelőheti a kapitány azt a matrózt, aki megtagadja a parancsot?

Sir Humphrey példásan konzervatív módon válaszolt.

– Lelőheti, de nem tenné meg.

Gottwald professzor neveletlenül szürcsölte levesét és közbeszólt.

– Azt mondta a kapitány úr, hogy nem tenné meg. Anglia teljesen lemond a fegyelemről a nagy béketörekvések között?

Sir Humphrey nyugodtan, kimérten felelt.

– Az angol legénység soha nem tagadja meg a józan parancsot.

Gottwald levetette a társaságban kötelező udvariasság utolsó darabkáját is.

– Megfeledkezik a „Titanic" esetéről?

– Nem felejtem el, én voltam az egyik fiatal tiszt az elsüllyedt hajón.

A „Világpolitika és korszellem" írója a sarokba akarta szorítani.

– Tudtom szerint akkor lelőtték a legénységet, vagy tán nem?

Sir Humphrey egymáshoz közel álló szemeivel élesen a professzorra nézett. Ez az ember fenyegetőzik. Ez a náci bölcselő ok nélkül és démonikus örömmel halászott elő huszonöt éve elfelejtett történetet. Humphrey orrcimpái remegtek a fölindultságtól. Már több mint huszonöt éve, hogy körülbelül ezen a helyen, ilyen időben történt. Ő a hajó és a jéghegy összeütközésekor kiröpült a kabinjából. Borzalmas zűrzavar keletkezett, amikor a kétezerötszáz utas megrohanta a mentőcsónakokat, Humphrey fiatal tengerésztisztként félig meztelenül, élesre töltött pisztollyal a kezében vigyázott a négyes mentőcsónak leeresztésére – ez volt ennek a borzalmas éjszakának egyik értelmes cselekedete –, és százkilenc hisztérikus utast megmentett a süllyedő hajó örvényéből.

– Ha akkor fegyverhez nyúltam, az azért történt, hogy az asszonyoknak és a gyerekeknek biztosítsam az első helyet a csónakon.

– Igazán? – Gottwald azt a benyomást keltette Stephenben, mintha rovargyűjtő volna és élvezettel szúrja gombostűjét egy ritka pillangóba. – Mégis, hogyan maradt életben, kapitány?

Stephen még soha nem látott embert kellemetlenebb helyzetben, mint amibe a kapitány került, de egyáltalán nem látszott rajta, hogy kétségbeesetten vergődik a náci tudós gombostűjén.

– Ha közelebbről érdekli az eset, figyelmébe ajánlom az angol tengerészet kiadványát, amely részletesen beszámol a hivatalos vizsgálatról.

Gottwald önteltsége elviselhetetlen volt.

– Azok a jelentések, amikre utal, kapitány úr, az angol szerencsétlenség életben maradt angol tanúitól származnak. Nekem, mint történésznek erre fel kell hívnom a figyelmet.

Miután meghagyta vendégének azt az örömet, hogy diadalát fenékig élvezze, Sir Humphrey egyetlen mozdulattal fölvett minden ütőkártyát.

– A történelmet mindig így írják, professzor úr – jegyezte meg

nyugodtan. Egy darabka vajat kent a kétszersültre és a bal oldali fiatal hölgyszomszédjához fordult. – Már előre örülök a hangversenyének, Miss Byrne. Angol szerző is szerepel a műsorán?

A kapitány sajátos, száraz humorára Regina felkacagott.

– Kapitány úr, milyen szerzőtől szeretne hallani valamit?

– Szent ég, legalább egyetlen név jutna eszembe – mondta Sir Humphrey, bűnbánó arcot vágva, mint akit tetten értek.

*

Az „Oriana" utasai, akik az óceánon át az Újvilág felé hajóztak, akár férfiak, akár nők voltak, új utat kerestek eddigi életük folytatásához.

Az A-fedélzet egyik kabinjában a nyolcvanéves bíboros kidugta lábát a takaró alól és így kiáltott.

– Jeremy! Untatnak ezek a falak. Örökké itt kell feküdnöm és a rózsafüzért morzsolnom? Prestissimo adja ide a ruháimat. Hozza ide a botomat. Az első sorban szeretnék ülni, amikor Regina a Brahms szonátát játssza.

A B-fedélzet egyik kabinjában Conrad Szalai szorgalmasan gyakorolt hegedűjén, melyet pártfogójától, Fermoyle bíborostól kapott. Hangszere a cremonai iskola tökéletes másolata. A juharfa belsejében pergamenre írva: „Rafael Menton 1937." Két év alatt csodálatosan megért a hegedű, úgy, ahogy gazdájának tehetsége is kibontakozott. Ma este az „Oriana" hangversenytermében nemzetközi hallgatóság előtt mutatja meg a fiatal művész, hogy mit tanult tizennyolc hónap alatt Georges Enescótól, a legnagyobb mestertől.

A hajó-hangversenyek rendszerint csak felszínes szórakoztatásra valók, de ma este tartalmas lesz a műsor két ok miatt. Először Fermoyle bíborosnak látnia kell, hogy nem méltatlanra pazarolta a támogatást. Másrészt Frederick C. Schang, az amerikai hangversenyügynök is ott lesz a hallgatóság között, hogy személyesen meggyőződjön, igaz-e, amit Párizsban és Londonban Conrad boszorkányos művészetéről hallott. Ha „Schangoni" – amint a művészek becézték –, megkedveli a játékát, akkor leszerződteti egy hangversenykörútra. Ilyen szerződéssel a zsebében Conrad bátran Regina elé állhat, hogy feleségül kérje.

*

Regina Byrne kabinjában a tükör előtt ült és azt a gyöngydíszítésű fülbevalót tette föl, amit bíboros nagybátyjától kapott.

Amikor most a tükörbe nézett, már nem sóhajtozott szőke haj és kék szem után. Most már tudta, hogy ez a fekete szépség az, amit Conrad mindennél jobban szeret. Ő mondta neki, nem is egyszer, nem is csupán saját szavaival, hanem a költők ihletett soraival.

Regina fölállt az öltözőasztalka mellől és megpördült a cipője orrán, mint valami balerina. Ruhája csak úgy suhogott körülötte. Az est folyamán műsorra kerülő zene közül egyik sem tudta volna kísérni azt a táncot, amit a szíve járt.

*

A férfiszalon egyik sarokasztalánál André Girardot tipikusan francia módon töltötte idejét. Intellektuális kételyeit adta elő egy megértő fülnek. Katolikusnak született. Jezsuiták nevelték. Tizenhat éves korában agnosztikus lett a gall szellemnek annyira megfelelő módon. Mint világhírű író ötvenöt éves korában visszatért a hithez. A kör bezárult és most körülményesen mondta el Fermoyle bíborosnak eddigi élményeit.

– A szentségek föltétlen elfogadásának útjában csak az áll, hogy Róma olyan nagy gondot fordít a külsőségre és a szertartásokra. Sokkal boldogabb lennék, eminenciás uram, ha az Egyház lemondana a világi tekintélyről és visszatérne a katakombai egyszerűséghez.

Stephen, a lélekhalász, most is óvatosan halászott az intellektuális csukára.

– Ön mindig visszatérhet erre az apostoli szegénységre és egyszerűségre. Krisztus ma is épp úgy elérhető az Oltáriszentségben, mint valaha.

Monsieur Girardot makacsul ragaszkodott érveihez.

– Helyes. Nem volna Róma tiltakozása sokkal eredményesebb és határozottabb, ha letenné az evilági okoskodás fegyvereit, diplomáciai ügyeskedéseit és csak a keresztet tartaná kezében e szavakkal: „Egyedül e jelben győzhetünk, semmi másban."

Stephen éppen a feleleten gondolkodott, amikor Kurt Gottwald professzor az asztal mellé telepedett. Alig kezdtek el beszélgetni, amikor Brahms zenéjének foszlányai szűrődtek a bárba. Német gőg és öntudat jelent meg Gottwald arcán.

– Jó jel, uraim! Úgy látszik, hogy az angol hajón is elismerik a német zene felsőbbrendűségét.

– Nézzük meg, ki játssza ezt a német zenét – ajánlotta Stephen.

A három férfi átlopakodott a hangversenyterembe, ahol kétszáz

utas hallgatta feszült figyelemmel Brahms A-dúr szonátáját. A zongora mellett Regina Byrne ült. Conrad Szalai mesteri módon hegedült a kamarazenész tartózkodása nélkül, szabadon, de mégse tolakodóan. A hegedű kellemes hangja betöltötte a termet.

– Szirup nélküli szép hangok – állapította meg Gottwald. – Így kell játszani Brahmsot.

A szonáta végeztével Conrad kissé félreállt, hogy Regina is megkapja a megérdemelt tapsot.

– A következő szám – jelentette be Conrad – Saint Saëns: Introductio és rondo capriccioso.

– Na, most aztán hallunk valamit – lelkendezett Girardot.

Regina kezei az áhítatos csöndben tompa hangokat csaltak elő a hangszerből. A hegedű dallamos zengéssel csatlakozott hozzá, majd a szép legátók ezernyi apró hangra töredeztek szét Conrad vonója alatt. Az éneklő dallam újból visszatért és ismét spiccatóba menekült a hegedű legmélyebb húrjain. A G-húron tiszta dallamok csendültek fel, mindig magasabbra törtek és amikor a legmagasabb hangot elérték, merész ívvel elölről kezdődött az egész. A zongora hangja mintha megfutamodott volna. Friss, ütemes táncdallamba kezdett és a két hangszer játékosan kergetőzött. A dallam szinte bukfencet hányt a G-húron.

Lawrence Glennon állát botjára támasztva megbűvölten élvezte a játékot. Schang, az amerikai hangversenyügynök még nem mondott végleges ítéletet. Utoljára, a hangverseny végére tartogatta. Stephen Fermoyle, míg a hegedű csodás hangjait élvezte, azt kívánta, bárcsak hallhatná Rafe Menton is ezt a zenét.

Conrad vonóját mintha valami megbabonázta volna, eszeveszett staccatókkal mindig nagyobbakat ugrott. Bal kezének ujjai tökéletes technikával hajszolták mind vadabb tempón a dallamot és amikor ujjai szinte a végsőkig kimerültek, a mély hangok özönébe csapott vissza.

Egy pillanatra elmaradt a zongorakíséret, majd a két hangszer együttesen kezdett a fináléba. Mint robogó lovak patái, úgy csattogtak a hangok a fáradhatatlan ujjak alatt. Az egyik hangszer magával ragadta a másikat, egymást igyekeztek túlszárnyalni, míg végül csodálatos harmóniában föloldódva megpihentek. Regina szinte elragadtatva ütötte le a záró akkordokat. Hatalmas siker volt. Gottwald és Girardot ezen az estén először voltak egy véleményen,

amikor együtt kiabáltak: „Bravo, Encore!" Lawrence Glennon botjával ütögette a padlót tetszése jeléül. „Schangoni" akaratlanul is a töltőtollát kereste. Humphrey frakkján pedig ide-oda lengett a Viktória-kereszt, amikor tapsolt. Regina és Conrad boldogan hajlongott a hallgatóság előtt és mindegyik azon volt, hogy a jobb játékost tolja előbbre.

A taps alatt egy fiatalabb tiszt a kapitányhoz törtetett a hallgatóságon keresztül. Úgy látszik, nagyon fontos dolgot jelenthetett, mert az azonnal fölkelt és nem a kabinjába, hanem a hajóhídra sietett.

A kapitány mellénye zsebében lapuló, színarany Szent Kristóférem gazdájába önbizalmat öntött, amikor az személyesen vette át a hajó kormányzását.

*

Stephen, hogy a velőkig ható jéghideg szél ellen kellőképpen védekezzen, magára terítette a ferraiolinót, Szent Péter admirálisainak a köpenyét. Csuklyaszerűen fejére húzta a köpeny gallérját és a hajó tatja felé indult. A korlátnak támaszkodva elgondolkodott az este történteken. Mennyi öröm és bánat, szeretet és gyűlölet néhány óra leforgása alatt. Az estély alaphangulatát Conrad sikere adta meg. Csodálatos virtuozitása, egyéniségének varázsa és a szemmel látható szerelem, ami Reginához fűzte, mindenki tetszését megnyerte. A művészet és a szerelem vezérmotívumai mellett hamis hangok is hallatszottak az „Oriana" fedélzetén. A heves szócsata Sir Humphrey és Gottwald között. Látszólag az elsüllyedt hajóról volt szó, de a valóságban a nemzeti gyűlölet tört ki két egymással vetélkedő nép között. Kettőjük elkeseredett harcát egy szelídebb hang kérése hidalta át: „Hányszor akartam összegyűjteni fiaidat, de te nem akartad."

A feje fölötti híd felől páros harangütést hallott Stephen. Nyolc kondulás. A szárazföldi emberek átszámítása szerint ez éjfélt jelzett. Ez a legmélyebb sötétség. A világ éjszakája még soha nem volt ilyen borzongató félelemmel tele. A hajnal szürkülete még soha nem hordott magában annyi veszélyt és bajt, mint ekkor.

Stephen fölnézett az égbolt sötétkék hátterében szikrázó csillagokra. A sarkcsillag ott ragyogott északon. A Dubhe a pásztorok, hajósok és alkalomadtán a villamosvezetők csillaga. A soknevű bolygó: Lucifer, Venus, Hesperus mélyen a tenger látóhatárán izzott.

Mindig ugyanaz a tüzes, vészt jósló csillag, ami sajátosan beleszövődött Stephen Fermoyle életének eseményeibe.

Képzeletben maga előtt látta Orselli mutatóujját, amint a „Vesuvio" fedélzetén a Lucifert mutatta. „Miért szeretné tudni olyan nagyon, hogy hol van? Csak nem fél tőle?" Huszonöt év után visszaemlékezett az akkori feleletre: „Én félek, te félsz, mindnyájan félünk." A két hajóút között sok év telt el. Ma sem tudna mást mondani, mint akkor. Ma is, mint akkor, borzalmas háború felé rohan az emberiség, mert gőgös könnyelműséggel elvetették Krisztus parancsát: „Szeressétek egymást."

Könnyű ködfelhő takarta el a csillag fényét. Újabb ködfelhők gomolyogtak. Stephen különösnek tartotta azt, hogy ilyen hideg éjszakán köd keletkezzen. Rendszerint a meleg légáramlat fejleszt ködöt, amikor rázúdul a hideg tengerre. Most pedig jeges szél fúj. Mi lehet a köd oka?

Az „Oriana" orra előtt ott volt a felelet: a hatalmas jéghegy borzalmas csúcsai ködfátyolba burkolóztak. Csak néha villant át rajta a csillagfényes jégcsúcs. Amikor ez a jeges betolakodó a melegebb víztömeggel találkozik, kettős veszedelmet jelent a hajósoknak. Már maga a jéghegy is veszély, de a ködbe burkolózott jéghegy még nagyobb veszélyt rejteget hajónak, utasnak egyaránt.

Az egyik őrszem észrevette a veszélyt és azonnal jelezte.

– Előttünk jéghegy, jobbra!

Sir Humphrey Grylls éberen őrködve állt a hajóhídon és a gépteremmel beszélt. Stephen érezte, hogy az „Oriana" szívverése lassúbbodik és csak negyed erővel működnek a kazánok.

Újabb jelzés: „Jéghegy a másik oldalon is!" Stephen szemeit erőltetve nézett előre, hogy lássa a jéghegyeket, amelyek között az „Orianá"-nak át kell hajóznia. A sok jégszigetről állandóan szállt fölfelé a köd és szellemkarokkal ölelte át a hajót, a csillagokat, az egész világot.

S ott állt a magányosan tépelődő amerikai bíboros, közel hazája partjaihoz.

Az adottságokkal számoló szellemű, az emberekkel és eseményekkel kapcsolatban sok tapasztalattal rendelkező Stephen Fermoyle hívő, szellemileg iskolázott, fegyelmezett, tettrekész emberré érett. A huszonöt éves egyházi fegyelem és engedelmesség természetes adottságát a parancsoláshoz nem ölte ki és nem lett érzéketlen az

isteni szeretet iránt. Ötvenegy éves korában érző szívvel, állhatatos lélekkel és fegyelmezetten kellett minden erejével a római katolikus Anyaszentegyház szolgálatába állnia, új területen, új munkakörben.

Hogyan használja fel az erejét legjobban? Mi tulajdonképpen az Egyház föladata? Milyen álláspontot képviseljen, hogyan viselkedjen egy olyan világban, amit háború fenyeget?

Az Egyház vonuljon önként a katakombákba úgy, amint Girardot kívánja? Nem. Ez naiv, könnyelmű romantika lenne. Az ilyen visszavonulás Krisztus kifejezett parancsa ellen volna. „Menjetek, tanítsatok minden népet!" Minden népet! Egyiket sem szabad dédelgetni, sem elhanyagolni vagy figyelmen kívül hagyni. Az isteni küldetés a hit megőrzésére és terjesztésére változatlanul kötelező mindenkire nézve. Ha ezt a küldetést valóban teljesíteni akarjuk, akkor az Egyháznak sokkal tevékenyebbnek, küzdőszelleműbbnek kell lennie a földön, amely nagyon is rászorul a Szentlélek erőteljesebb működésére.

Milyen eszközökkel lehet végrehajtani a föladatot?

Először a szentségekkel. A Krisztus rendelte hét szentséggel, amelyek a kegyelmet közvetítik. Hogy azok mindenkihez eljussanak, hatalmas szervezetre van szükség. A látható Egyházat szokásos külsőségeivel, törvényeivel, lelki fejével a pápával, az apostolok utódaival a püspökökkel együtt segíteni, erősíteni kell.

Ennek a látható szervezetnek a fönnálló, adott társadalmi rendben kell működnie. Ezért jogos és helyes, ha konkordátumok és más diplomáciai eszközök révén megegyeznek az államokkal, hogy azok Isten jogait és a keresztény lelkiismeret szabadságát figyelembe vegyék. Az ősellenség, a sötétség fejedelme azonban körüljár és keresi, hogy kit nyeljen el.

Az Egyháznak nem szabad beletörődnie a nemzetek egymás közötti ellenségeskedéseibe, akik gyűlöletteljes, vad beszédükkel túlharsogják a hegyibeszéd szelíd szavait:

„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.
Boldogok a szomorkodók, majd megvigasztalják őket.
Boldogok a szelídek, övék lesz a föld.
Boldogok, akik éhezik és szomjazzák az igazságot; majd kielégítik őket.
Boldogok az irgalmasok, majd nekik is irgalmaznak.
Boldogok a tiszta szívűek: ők meglátják Istent.

Boldogok a békességesek: ők Isten fiai.
Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, övék a mennyek országa."

Az emberek teljesen megfeledkeztek az örök boldogság megszerzését segítő tanácsokról? Valaha is a szelídeké lesz a föld és megvigasztalják a szomorúakat? Az „Oriana" kétpercenként felharsanó ködkürtje szörnyű kétségeket támasztott. A kürt hangja mindig jéghegyekbe ütközött, borzalmas foszlányokká vált és úgy tért vissza. Ez a veszélyt jelző visszhang az emberi ellentétekre terelte Stephen gondolatait és jeges marokkal szorította össze szívét. A visszhang az életet jelenti, vagy a kétségbeejtő pusztulást, amiben minden emberi igyekezet és jóakarat elvész?

Stephen mert hinni abban, hogy a brutalitás hangja mögött, ami most engedelmességre kényszeríti az embereket, nagyon halkan, alig észrevehetően, de kiérezhető az emberi „concordia" eljövendő hangja is. Nem volt álmodozó és nem hajlott arra, hogy gondolataiban olyanná formálja az embert, ami nem felel meg a tényeknek. A borzalmas kétségek órájában azonban a reménysugár megmentette a kétségbeesésétől. Az esti hangverseny reményre hangolta. Conrad hegedűje „Lyra mystica" volt. A legkülönbözőbb, sőt ellentétes, ellenséges elemekből is harmóniát varázsolt. Amerikai juharból és fenyőfából faragta egy ügyes kanadai-francia keze, olasz minta szerint. Egy lengyel származású amerikai fiatalember játszott rajta, akit egy zsidó, majd később egy román mester tanított. Conrad angol hajón Brahms és Saint-Saëns zenéjét játszotta nemzetközi hallgatóság előtt és ők egy pillanatra megfeledkeztek az ellentétekről, hogy a zseniális művészetet élvezzék. A hegedűt amerikai ír és spanyol szülők gyermeke kísérte és nemsokára nemcsak a zene köti őket össze, hanem egy test lesznek, amint a Biblia mondja.

Stephen nem akart megakadni ennél az allegóriánál. Nem is akart túl sokat belemagyarázni. Nem tudta volna megmondani, nem is sejtette, miként valósul meg az emberi „concordia". Hívő bizalmával úgy képzelte, hogy egy szép napon minden nép egy szívvel-lélekkel egy véleményen lesz. Erősen hitt abban, hogy a Szentlélek már megkezdte munkáját és mindjobban betölti a földkerekséget. Ki segíthet ebben az átalakulásban? Ki biztosíthatja és siettetheti az átalakulást? A korlát fölé hajolva, mélyen maga alatt, hallotta a tenger zúgását és önkéntelenül John Keats verssorai jutottak eszébe:

„The moving waters at their priestlike task
Of pure ablution round earth's human shores..."
„A papi hivatás hullámai
mossák tisztára az emberiség partjait..."

„A papi hivatás". Hogyan is lehetne szebben leírni az Egyház isteni föladatát? Bármilyen messze legyen is az égi part, az emberiség partjainak tisztítását, a fáradságos munkát nem szabad soha abbahagyni. A világ homokos, köves pusztaságában tévelygő emberek között ott vannak a papok, hogy vigasztalják őket, tanácsot adjanak nekik és azt tanítsák, hogy egymást szeretettel támogassák. Győzködjenek velük, hogy az emberek legalább néha-néha részesei legyenek a kegyelemnek és a földi mulandóság között lelkük halhatatlanságára is gondoljanak.

Ned Halley, Bill Monaghan, Paul Ireton, Dom Arcibal, Gregor Potocki, Alfeo Quarenghi papi jósága jutott eszébe és melegség járta át szívét. Úgy vette ajkára nevüket, mint meghitt szentjeinek litániáját. Még ezer és ezer nevet lehetne ide sorolni, akiket Stephen nem ismert: plébánosok, káplánok, a küzdő Egyház közkatonáinak nevét, azokét, akik megmossák a fáradt, poros lábakat, gyógyító olajat öntenek a sebekre, támogatják, intik, biztatják, összetartják az ég felé menetelő hívő sereget.

„Atyának" nevezik őket az emberek. „Atya!" – nincs még egy olyan név, amiben ennyi bizalom volna – visszhangja annak a névnek, amit az angyali karok dicsőítenek, amit a tisztítótűzben szenvedők lelkei szólongatnak vágyakozva, amit Ádám fiai sírva foglalnak imádságba a siralom völgyében. Ezt a nevet dicséri akarva-akaratlan minden teremtmény, szellemi és anyagi, élő és élettelen, a zúgó orkán és a csobogó hullámok. Ezt a nevet írja le lobogó morzejelekkel a villám, ez izzik a vulkánok mélyén és lebeg a lavinák fölött.

Egy jéghegy hatalmas csúcsa mennydörögve zuhant az „Oriana" mellett a tengerbe.

...Annak a neve, akinek borzalmas a haragja, félelmetes parancsaiban és szörnyű, ha áthágják akaratát...

Stephen megkapaszkodott a korlátban, mert a hajó oldalra dőlt, majd imbolyogni kezdett.

...Ez a név halált jelent mindazokra, akik gúnyolni merészelik...

A ködsziréna hangját óriási jéghegy fala verte vissza és az olyan vijjogással üvöltött, mint a kárhozottak a pokol kínjai között.

...Annak a neve, aki megbocsát és irgalmaz mindazoknak, akik alázatosan kérik...

Amikor a hajó áthaladt a jéghegyek közötti keskeny szoroson, Stephen bizalommal vette ajkára ezt a nevet:

„Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved..." amely minden népek, nemzetek, államok, uralkodók, vezetők vagy diktátorok neve fölött van.

...„Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is..."

A te nevedben találunk csak békét és nyugtalan a szívünk mindaddig, amíg nyugalmát nálad meg nem találja.

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma..."

Hallgasd meg gyermekeid legalázatosabb kérését, azokét, akik becsületes munkával keresik kenyerüket...

„Bocsásd meg a mi vétkeinket..."

Mindenekelőtt ezt kérjük Uram, mert ha bűneinket nézed, ki állhat meg előtted?

„Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek..."

Azoknak is, akik Krisztus titokzatos testét, az Egyházat gyalázzák, és ellene törnek!

„Ne vigy minket a kísértésbe..."

Egy ködfoszlányon át Stephen látni vélte a Lucifer fényét, amint vérvörösen, győzelmesen fölemelkedett a horizonton.

„De szabadíts meg a gonosztól..."

A hirtelen, váratlan haláltól, dögvésztől, éhínségtől és háborútól, jégtől, hajótöréstől, égi háborútól, hamis vezérektől, a gőg veszedelmétől, a te haragodtól. Mennyei Atyánk, kérünk téged, hallgass meg, szabadíts meg minket.

Az új nap első órái feltörtek a feneketlen mélységből. A tavaszi szél enyhe földszagot hozott magával a tengerre, a szebb jövő ígéretét. A sarkcsillag az északi égbolton ragyogva tündökölt. Az új világ tavasza áttörte a köd bástyáit. Reményből és hívő bizalomból kovácsolt éberség viszi biztos kikötő felé a hajót.

Az éjszaka és az úszó jéghegyek, a zúgó ár és a ragyogó csillagok, a hajó és az egész világ a minden jóakaratot és igaz vágyat magába ölelő szeretet révén ellenállhatatlan erővel haladt előre, hogy egyre

közelebb kerüljön Ahhoz, Aki mindennek és mindenkinek kijelöli a maga útját.

Stephen halkan mormolta:

Amen.

ISBN 963 360 339 00

A KIADÁSÉRT FELEL: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ

MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ

87.1157/10 ZRÍNYI NYOMDA, BUDAPEST
FELELŐS VEZETŐ: VÁGÓ SÁNDORNÉ VEZÉRIGAZGATÓ

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.